

GROEN

SAMEN BETER DOEN

BETERE JOBS, BETERE ECONOMIE

Werk	4
Duurzame economie	14
Financiële sector	25
Landbouw, visserij en voedsel	33
Consumentenbeleid	40

SCHONE, BETAALBARE ENERGIE

Energie	50
Klimaat	65

RECHTVAARDIGE BELASTINGEN

Fiscaliteit	75
Performante overheid	84

GOEDE ZORG, ZONDER WACHTRIJ

Welzijn	89
Gezondheidszorg	100
Geneeskundige en biologische ethische kwesties	113

DE KLOOF VERKLEINEN

Pensioenen	116
Gezinsbeleid	121
Armoedebestrijding	125

BETER ONDERWIJS VOOR ELK KIND

Onderwijs	132
-----------	-----

GOED LEVEN, THUIS EN OP WEG

Ruimte voor meer levenskwaliteit	145
Kwalitatief en betaalbaar wonen voor iedereen	156
Slimme mobiliteit	165
Gezonde leefomgeving	179
Natuur en biodiversiteit	191
Dierenrechten	198
Politie en veiligheid	200
Justitie	206

IEDEREEN IS MEE

Samenleven	213
Kinderen en jongeren	218
Ouderen	224
Etnisch-culturele diversiteit	229
Gender	237
Holebi's en transgender	241
Een realistisch en humaan beleid voor asiel en migratie	245
Democratie en integere politiek	255
Cultuur	258
Media	275
Sport	280

EUROPA EN DE WERELD

Naar een sociaal en ecologisch rechtvaardig Europa	289
Eerlijke globalisering	296

“We kozen ervoor om één programma te maken voor alle beleidsniveaus: Europees, federaal, Vlaams en Brussels. Achter elk voorstel is aangeduid op welk niveau we het willen realiseren: (E) voor Europees, (F) voor federaal, (V) voor Vlaams en (B) voor Brussels.”

BETERE JOBS, BETERE ECONOMIE

WERK

VISIE

Werk speelt in onze samenleving een belangrijke rol. Door te werken kunnen mensen plannen ontwikkelen en realiseren, leggen ze sociale contacten, krijgen ze erkenning, en verwerven ze een inkomen. Het is daarom van belang dat we garanderen dat wie werkt verzekerd is van een eerlijk loon, een goed contract, een gezonde werkomgeving, en de garantie dat naar zijn of haar wensen wordt geluisterd.

Kwaliteit is het sleutelwoord in een hedendaags programma rond werk. De kwaliteit van onze ondernemers en werknehmers is dé doorslaggevende factor van onze economie in een internationaal competitieve omgeving. Daarom staat innoveren, opleiden en een ruimte creëren waarin mensen plannen kunnen realiseren centraal. Investeren in werkbare jobs garandeert dat het werkvermogen, de gezondheid en de inzetbaarheid van werknehmers en zelfstandigen op lange termijn op peil blijft. Dat is ook de beste eindeloopbaanstrategie. Wanneer jobs voor mensen werkbaar blijven tot aan het einde van de loopbaan, wordt langer werken interessanter dan vroeger uit treden.

Kwaliteit is het sleutelwoord in een hedendaags arbeidsmarktbeleid. Iedereen heeft volgens de grondwet recht op werk. Voor Groen heeft iedereen recht op kwaliteitsvol werk. Veel werkzoekenden vinden op eigen initiatief een goede baan. Anderen hebben baat bij een al dan niet intensieve begeleiding in hun zoektocht naar een goede baan. Groen wil kansarme groepen beter begeleiden in hun zoektocht naar een gepaste baan. Dat lukt niet door de uitkering van mensen te verminderen, maar wel door voor de zwakste groepen een gepaste plaats te voorzien op de arbeidsmarkt. Veel bedrijven vinden op eigen initiatief een goede kandidaat voor hun vacatures. Andere bedrijven hebben baat bij een ondersteuning in hun zoektocht naar een goede werknehmers. Groen wil werkgevers die moeite hebben met het invullen van hun vacatures bijstaan. Een kwaliteitsvol arbeidsmarktbeleid ondersteunt niet enkel de werkzoekenden maar ook bedrijven.

Werk is belangrijk, maar leven is meer dan werken alleen. De tijd die aan werken besteed wordt mag niet verhinderen dat we ook voor kinderen, zorg en andere engagementen tijd kunnen vrijmaken. Voor Groen blijft het bovenal van belang dat het arbeidsmarktbeleid meer mensen de kans geeft op ontspannen loopbanen, waarbij de levensloop van mensen centraal staat en ze meer keuze krijgen om hun arbeidstijd aan te passen aan hun tijdsbehoeften. Op een eenvoudige manier de loopbaan onderbreken of beslissen om deeltijds te gaan werken moet daarom centraal blijven staan in het arbeidsmarktbeleid. Dat is niet enkel voor individuele werknehmers, maar ook voor de arbeidsmarkt als geheel van belang. Door vrijwillige arbeidsherverdeling kunnen we met meer mensen minder gaan werken.

VOORSTELLEN

EEN EERLIJK LOON: WIE WERKT MOET DAARVOOR OP EEN FATSOENLIJKE MANIER BELOOND WORDEN

1. **Elke Europese werknemer verdient minstens een voldoende hoog minimumloon.**

De Europese Unie levert welvaart en kansen op. Maar niet iedereen profiteert daarvan. Bedrijven gaan daarheen waar ze het goedkoopste kunnen produceren: landen met het aantrekkelijkste belastingklimaat, lage lonen en een zwakke sociale wetgeving. Dat leidt ertoe dat lidstaten elkaar de loef afsteken met gunstige voorwaarden voor grote bedrijven, die niet noodzakelijk gunstig zijn voor werknemers en de staatskas. Sociale dumping binnen de EU wordt tegengegaan door afspraken te maken over minimumlonen. Deze moeten een voldoende inkomen bieden zodat wie werkt nooit onder de nationale armoedegrens raakt. (E)

2. **Een Europese loonindex.**

Europa wil de inflatie in de lidstaten onder controle houden. Dat heeft ook gevolgen voor de arbeidsmarkt. Ofwel kiezen we voor extreme arbeidsmobiliteit, ofwel voor een gemeenschappelijke loonpolitiek. Groen licht de tweede optie. In Europa dienen lonen niet om mekaar via arbeidskostdumping te beconcurreren, maar als een instrument om (duurzame) vraag te stimuleren en onze economie te richten naar innovatie. Het inkomen van de modale (werk)mensen is de motor van de wereldeconomie. Een minimaal Eurozone loonbeleid houdt rekening met inflatie en productiviteit. We koppelen daarom een automatische loonindexering aan de 2% inflatie-target van de Europese Centrale Bank. Hierdoor garandeer je én een gecoördineerde loonevolutie, én een controle van de inflatie. (E)

De Belgische loonindex blijft de koopkracht van werknemers verzekeren. De koopkracht van Belgische werknemers blijft gegarandeerd door een koppeling van de lonen aan de Belgische gezondheidsindex, zolang er op Europees niveau geen loonindex gekoppeld wordt aan de inflatie van 2%. (F)

3. **Verloning beter spreiden over de loopbaan.**

Doordat het loon voor de meeste functies tot aan het einde van de loopbaan blijft toenemen, bestaat er vaak een groot verschil tussen het loon dat je op jonge en op oudere leeftijd krijgt als werknemer. We passen daarom de weddenschalen geleidelijk aan, zodat ze hoger starten maar na verloop van tijd afvlakken. Op termijn krijgen werknemers binnen eenzelfde functie gedurende tien jaar anciënniteitsstoeslagen. Deze nieuwe loonstructuur zal het verschil tussen arbeiders en bedienden ook op het vlak van beloning helpen wegwerken. Uiteraard wordt de uitbouw van deze loonstructuur aan de sociale partners overgelaten. Dit moet garanderen dat verworven rechten gerespecteerd worden bij de overgang van oude naar nieuwe baremieke stelsels. (F)

4. **Loonkloof tussen mannen en vrouwen verder dichtrijden.**

De loonkloof tussen mannen en vrouwen kan grotendeels verklaard worden. Het loonverschil tussen mannen en vrouwen in dezelfde functie bedraagt hooguit 5%. De loonkloof verklaren is niet hetzelfde als de loonkloof goedpraten. Groen wil de loonkloof verder dichtrijden door **loopbanen van mannen en vrouwen gelijkwaardiger** te maken. We maken verlofsystemen beter toegankelijk voor mannen (zie verder), garanderen kinderopvang voor élk kind (zie gezinsbeleid), blijven waken over de genderneutraliteit van functieclassificaties, ontmoedigen seksestereotype studiekeuzes, en nemen het glazen plafond weg (zie verder).

Individuele loononderhandelingen zijn een belangrijke oorzaak voor de overgebleven loondiscriminatie tussen mannen en vrouwen in dezelfde functie. Daarom pleiten we voor duidelijke **afspraken over collectieve én individuele loononderhandelingen** en worden de resultaten openlijk bespreekbaar, zowel bij werknemers als bij werkgevers en zowel bij vrouwen als bij mannen. (F, V, B)

5. **Faire criteria voor het loon van de baas.**

Topinkomens worden in de overheid én de privésector (verder) aan banden gelegd. Steeds meer stemmen gaan op om de loonspanning tussen het hoogste en laagste loon te beperken. GroenLinks mikt op een verhouding van 10:1, een Zwitsers referendum stemde over 12:1 en de Britse NEF meent dat een loonspanning groter dan 14:1 de productiviteit van een organisatie ondermijnt. Groen wil dat een expertengroep voor België bepaalt wat de aangewezen maximale billijke loonspanning kan zijn.

Bonusen voor bestuurders worden gekoppeld aan prestaties op lange termijn, bedragen maximaal 20 procent van het jaarsalaris, en worden pas na tien jaar uitbetaald als er in de tussentijd geen grote verliezen optreden. (E,F)

6. **Gouden parachutes fiscaal ontmoedigen.**

Groen wil het systeem van excessieve ontslagvergoedingen, de zogenaamde 'gouden parachutes' zien verdwijnen. Daarom stellen we voor dat, voor personen die een jaarlijks inkomen hebben van meer dan 250.000 euro (na afhouding van de sociale bijdragen), een belasting van 100% wordt opgelegd op het deel van de ontslagvergoedingen dat de 250.000 euro overschrijdt of dat meer bedraagt dan 1 maand loon per jaar anciënniteit in de onderneming. In afwachting van deze wetgeving, moet de Belgische overheid het voorbeeld

geven door de praktijk van de “gouden parachute” te verhinderen in de openbare bedrijven waarvan hij aandeelhouder is.(F)

EEN GOED CONTRACT: ER MOETEN GOEDE AFSPRAKEN GEMAAKT WORDEN TUSSEN WERKGEVER EN WERKNEMER

7. **Eén statuut voor werknemers.**

In 2013 werd een eerste fase afgerond om tot één statuut te komen voor alle werknemers. Bedienden en arbeiders worden hierdoor gelijk behandeld op het vlak van de carendag en de te respecteren opzegtermijnen. Maar er blijven nog tal van andere verschillen tussen de twee statuten bestaan, waardoor we nog steeds niet kunnen spreken over gelijke behandeling tussen alle werknemers. De tweede fase voor de andere harmonisaties had al moeten gestart zijn. Groen wil snel werk maken van deze gesprekken. Nogmaals 20 jaar wachten kan niet. (F)

8. **Een statuut voor alle werknemers.**

Het akkoord om tot een eenheidsstatuut te komen liet voor een aantal sectoren uitzonderingen toe. Zo kan de bouwsector een minder lange opzegtermijn respecteren dan andere sectoren. Groen wil dat deze uitzonderingen beperkt worden in de tijd. Aan het eind van de legislatuur moeten alle werknemers gelijk behandeld worden, iedereen moet het onderhandelde eenheidsstatuut gebruiken. (F)

9. **Tijdelijke contracten inkantelen.**

Werkzekerheid heeft een belangrijke maatschappelijke kost, ze heeft een negatieve invloed op de gezondheid van werknemers. Het recent ingevoerde eenheidsstatuut voor werknemers, met korte opzegtermijnen voor werknemers in korte contracten, is een ideaal moment om ook tijdelijke werknemers meer zekerheid te geven. We geven alle tijdelijke werknemers een vast contract, en schaffen de onzekerheid van een tijdelijke tewerkstelling af. (F)

10. **Ook uitzendkrachten kunnen het eenheidsstatuut gebruiken.**

Uitzendkrachten kunnen een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur afsluiten met het uitzendbedrijf. Zo krijgen deze flexibele werknemers meer zekerheid over hun inzet en inkomen, en zullen ze gemakkelijker toegang krijgen tot opleiding en bijscholing. (F)

11. **Alle uitzendkrachten krijgen een contractuele bescherming.**

Wie uitzendarbeid verricht, krijgt een contract vooraleer hij of zij het werk aanvat. Nu is dat pas nodig twee dagen nadat een werknemer in dienst treedt. En verliezen uitzendkrachten elementaire rechten tijdens deze eerste werkdagen. Een contract geven vooraleer uitzendkrachten aan de slag gaan brengt geen extra administratieve ballast met zich mee wanneer we voor uitzendkrachten **elektronische arbeidsovereenkomsten** mogelijk maken. (F)

12. **Ook de overheid heeft nood aan één statuut voor overheidspersoneel.**

Ook de overheidssector heeft baat van een ‘eenheidsstatuut’. We streven naar een gelijkschakeling van statuten tussen vastbenoemde en contractuele ambtenaren, en willen dat realiseren over de sectoren en de bestuursniveaus heen. Voor meer detail over onze voorstellen voor het overheidspersoneel verwijzen we naar het betreffende hoofdstuk. (F,V,B)

13. **Sociale bijdragen van zelfstandigen bepalen op de werkelijke inkomsten van het jaar.**

Sommige zelfstandigen met een sterk fluctuerende omzet moeten als gevolg daarvan forse achterstallige sociale bijdragen betalen. Om dat te voorkomen, steunt Groen plannen om de sociale bijdragen niet langer te berekenen op grond van de inkomsten van drie jaar voordien (zoals dat nu het geval is), maar wel op grond van de inkomsten van het jaar waarin de bijdragen worden betaald. (F)

EEN INTERESSANTE EN GEZONDE (LOOP)BAAN: MENSEN KRIJGEN DE KANS OM HUN EIGEN LOOPBAAN TE REGISSEREN

14. **Respect voor het werkvermogen.**

De Vlaamse regering, vakbonden en werkgevers spraken in het Pact 2020 af om het aandeel werkbare jobs aanzienlijk te verbeteren tegen 2020. Nochtans is het aandeel werknemers dat een probleem heeft met de werkbaarheid tussen 2004 en 2013 nauwelijks afgangen. Groen onderschrijft het syndicale recept van ACV: “vroegtijdig knelpunten detecteren in het werkvermogen van werknemers is essentieel om de werkbaarheid op peil te houden met vorming, jobaanpassingen of ander individueel maatwerk”.

We ondersteunen de versnelde ontwikkeling van een eenvoudig instrument dat het ‘werkvermogen’ van werknemers en zelfstandigen meet. Sociale partners zien van kortbij toe op de uitwerking van zo’n neutraal instrument. Dat instrument geeft aan waar dat individueel werkvermogen niet overeenstemt met de

verwachtingen van de job en de werkomgeving. Bij de ene werknemer is de combinatie werk-privé problematisch, een tweede ontbeert mogelijkheden om zich te ontplooien, een derde te weinig autonomie en een vierde te weinig sociale steun. Zo hebben werknemers, maar ook zelfstandigen, een krachtig instrument om voor zichzelf aan te geven op welk vlak het werk aangepast moet worden, zodat demotivatie, ziekte of vroegtijdige uitval preventief kunnen aangepakt worden.

Het is de werknemer (of zelfstandige) die eigenaar is van het resultaat van de meting van het werkvermogen, niet de werkgever. De werknemer beslist zelf, indien aangewezen in samenspraak met de preventiedienst en vakbondsvertegenwoordiging, om gewenste en/of aangewezen aanpassingen in de werkomgeving aan te kaarten bij de werkgever. Of deze aanpassingen kunnen gerealiseerd worden is uiteraard het onderwerp van een dialoog tussen werknemer en werkgever. (F,V,B)

15. Meer ruimte voor redelijke aanpassingen op het werk.

De overheid ondersteunt bedrijven in het implementeren van redelijke aanpassingen op het werk voor personen met een beperking. Groen pleit ook voor redelijke tegemoetkomingen naar religieuze minderheden op het werk. Wanneer ze geen onevenredige last voor de werkgever inhouden, zijn onderhandelde aanpassingen een meerwaarde voor een succesvolle arbeidsintegratie van minderheidsgroepen. (F)

16. Mensen willen langer werken als hun job rekening houdt met hun werkvermogen.

Deze kwalitatieve loopbaan willen mensen langer volhouden. Langer werken realiseren we door tijdens de loopbaan regelmatig rekening te houden met het werkvermogen van mensen. En indien nodig het werk afstemmen op de mogelijkheden, behoeften en wensen van de werknemer. Zo blijven mensen gezond en met goesting werken. Enkel volgens dit recept duurt de loopbaan effectief langer. Het klassieke recept om de loopbaan te verlengen, mensen te verplichten later op pensioen te gaan in ongepaste banen, zorgt enkel voor een instroom in de arbeidsongeschiktheid. (F)

17. CAO's gaan ook over slimmer werken.

De sociale dialoog tussen werknemers en werkgevers gaat in de toekomst niet alleen over lonen, maar vooral ook over ‘slimmer werken’ of over hoe het werk op een betere manier kan georganiseerd worden. Sociale partners onderhandelen in de toekomst veel meer over hoe gezonde en uitdagende werkorganisaties kunnen gerealiseerd worden. Wanneer uit de screening van het werkvermogen blijkt dat een bovengemiddeld aantal werknemers in een organisatie gelijkaardige problemen ondervinden, zoeken werkgevers oplossingen in dialoog met de werknemersvertegenwoordiging. Voor werkgevers die weigeren te investeren in de verbetering van de kwaliteit van het werk wordt een sanctioneringsmechanisme uitgewerkt. De minister ondertekent enkel interprofessionele akkoorden (IPA’s) en CAO’s die een duidelijke visie uitdragen over hoe de kwaliteit van de (loop-) banen zal verbeterd worden. Er is geen eenduidig antwoord over hoe dat moet gebeuren. Kwaliteit van werk heeft veel aspecten. In sector A kan het werk worden verbeterd door verlofregelingen beter af te stemmen op de noden van werknemers, in beroep B door het takenpakket te herzien, en in bedrijf C door overlegstructuren aan te passen. (F)

18. Elke vijf jaar heeft een werknemer recht op extern loopbaanadvies.

In de klassieke loopbaan werkte een werknemer gedurende veertig jaar voltijds in dezelfde baan voor dezelfde werkgever. Ook de zelfstandige bleef meestal gedurende de hele loopbaan zelfstandige. Steeds meer loopbanen kennen een gevarieerd patroon en werknemers hebben nood aan advies indien ze van job, van functie (soms in een nieuwe, soms in dezelfde organisatie) of van statuut veranderen. Of men kiest op een bepaald moment voor onthaasting. We voorzien voor elke werkende een door de overheid betaald advies van een externe loopbaanbegeleider om de vijf jaar. Loopbaanadvies is een recht, geen plicht. De VDAB en Actiris moeten in deze hun rol opnemen en daartoe voldoende middelen krijgen. Sensibilisering moet het aantal werkenden dat een beroep doet op deze dienstverlening doen toenemen. (V,B)

EEN LOOPBAAN AAN EEN HAALBAAR TEMPO: EEN LOOPBAAN IS MEER DAN WERK ALLEEN

19. Tijdskrediet versterkt de tijdsautonomie van werknemers.

Groen wil de tijdsautonomie van alle werknemers vergroten. De creatie van een tijdsfonds is een instrument om dit te realiseren. Het tijdsfonds geeft iedereen het recht om in de loop van zijn of haar levensloopbaan tijdelijk in en uit de arbeidsmarkt te stappen en zich te wijden aan andere activiteiten, naargelang zijn/haar prioriteiten op dat moment :

- Onvoorwaardelijk recht op een tijdskrediet van vijf jaar over de volledige arbeidsloopbaan. Een eerste jaar kan al opgenomen worden na 18 maanden gepresteerde arbeid.
- Soepelere formules dan de huidige mogelijkheden van 4/5 of halftijds.
- Een tijdskrediet ook voor alleenstaanden en eenoudergezinnen door verhoging van financiële steun
- Een eenvormig statuut voor alle werknemers, ongeacht statuut of sector.

Voor zelfstandigen wordt een analoog tijdsfonds in het leven geroepen.

Om collega-werknemers niet te belasten en werk beter te verspreiden over meer mensen is het noodzakelijk een vervangingsplicht te koppelen aan tijdskrediet vanaf drie opeenvolgende maanden. (F)

20. Een versterking van het zorgverlof.

Mensen moeten tijdens de loopbaan vlot tijd kunnen vrijmaken voor de zorg voor mensen uit hun omgeving en voor de opvoeding van kinderen. De versterking van de stelsels voor zorgverlof krijgt daarom prioriteit. In plaats van een versnipperde regeling (thematische verloven, tijdskrediet) komt er één vlot toegankelijk zorgverlofstelsel met twee takken: een tak 'opvoeding en zorg voor kinderen' en een tak 'zorg voor zieken en zwaar zorgbehoevenden'. In de eerste tak evolueert het huidige tijdskrediet voor jonge kinderen naar een kindgebonden recht. De tijd voor zorg wordt niet langer afgetrokken van de tijd voor andere belangrijke activiteiten tijdens de loopbaan (zoals het tijdskrediet voor opleiding). In de tweede tak evolueert het bestaande vaste pakket aan tijdsrechten voor zorg stap voor stap in de richting van een verzekeringslogica. Binnen die logica geven we zorgverlof naargelang de (bewezen) nood zich stelt. Wie meer wil of moet mantelzorgen, krijgt meer tijdsrechten. Dit kan mits een controle van de zorgtijdbehoefte door een paramedisch team. Het recht op verlof bij een overlijden breiden we uit tot één week. (F)

21. Verlof voor jonge ouders versterken.

We maken de combinatie arbeid-gezin gemakkelijker. Het **vaderschapsverlof** voor werknemers breiden we uit van tien naar vijftien verplicht op te nemen dagen. We stimuleren meer mannen om het **ouderschapsverlof** op te nemen. Wanneer twee partners of ex-partners in co-ouderschap elk het ouderschapsverlof van vier maanden opnemen, krijgen ze samen drie maanden extra. Een alleenstaande ouder zonder co-ouderschap krijgt een bijkomend ouderschapsverlof van 7 maanden. Voor elk kind komt tegenover elke maand ouderschapsverlof een uitkering aan het huidige niveau te staan.

Ook voor **zelfstandigen** willen we deze verlofregelingen volledig verwezenlijken, ieder kind heeft recht op evenveel aandacht en tijd. We voeren een vaderschapsverlof voor zelfstandigen in en breiden het moederschapsverlof uit. Indien gewenst kan dat gedeeltelijk onder de vorm van een tijdelijke vervangkracht of een pakket dienstencheques. We werken aan een ouderschapsverlof voor zelfstandigen.

Bij **ziekte van het kind** kunnen ouders vrij nemen van hun werk om de zorg voor het kind op te nemen. Deze regeling kan worden opgenomen tot het kind 12 jaar is. Deze dagen kunnen ook opgenomen worden wanneer de opvangmama/papa ziek is of het kind op doktersbezoek moet. Na zeven dagen heb je hiervoor een doktersverklaring nodig.

Deze voorstellen gelden voor **alle ouders**, dus ook pleeg-, adoptie- en meeouders (holebi's). (F)

22. Telewerk maakt de werknemer baas over plaats- en tijdgebruik.

Steeds meer mensen zijn niet afhankelijk van een vaste werkplek om hun job naar behoren uit te oefenen. Ze kunnen niet alleen werken in het kantoor maar ook in de keuken, tijdens de treinreis, of zelfs op café. Ook wanneer we het werk uitvoeren wordt steeds minder rigide vastgelegd. Het gevaar van te smalle grenzen tussen werk en vrije tijd is bij het nieuwe werken onmiskenbaar aanwezig, maar het creëert tegelijk voor veel mensen een opportunitet. Een grotere autonomie over waar en wanneer er gewerkt wordt, draagt bij tot een betere combinatie van werk met andere verplichtingen. Het nieuwe werken is ook op vlak van duurzaamheid slim, want het potentieel aan uitgespaarde woon-werkverkeer is bijzonder groot. De overheid kan het nieuwe werken ondersteunen door telewerkcentra en coworkingplaatsen te voorzien, de mogelijkheid te onderzoeken hoe telewerken fiscaal kan gestimuleerd worden, telewerken op te nemen als volwaardig alternatief in het mobiliteitsbeleid en het nieuwe werken maximaal te promoten voor het overheidspersoneel. Van essentieel belang bij deze nieuwe werkvormen is de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. (V,B)

23. Pensioen na een loopbaan van 42 jaar of op 65 jaar. Wie wil, kan werken na pensioen.

Werken na 65 jaar moet kunnen. Daarom moet er een fatsoenlijke regeling komen voor 'gepensioneerde werknemers' die tijdelijk werkloos of ziek vallen. (F)

24. De wettelijk voorgeschreven zondagsrust moet maximaal worden geëerbiedigd en beschermd.

Zondagsrust is niet alleen een individueel recht, maar ook een collectief goed.

ZORG VOOR WIE TIJDELIJK UITVALT

25. Geen medische enkelband voor zieke werknemers.

Groen wil het huisarrest dat door Minister De Coninck werd ingevoerd voor zieke werknemers afschaffen. Zieke werknemers moeten niet alleen gecontroleerd worden maar ook echt ondersteund worden om hun lichamelijke, sociale en psychische gezondheid te verbeteren. Het beste medicijn bestaat vaak uit een goede mix van rust binnenshuis en activiteit buitenshuis, zo nodig aangevuld met medicatie en andere medische zorgen. (F)

26. Een burn-out behandelen we op dezelfde manier als een arbeidsongeval.

Arbeidsorganisaties zetten mensen onder steeds grotere druk, het risico op mentale gezondheidsproblemen wordt steeds groter. Het aantal mensen dat hierdoor tijdelijk niet inzetbaar is ten gevolge van een burn-out neemt toe. Een burn-out is ontgangsprekelijk gerelateerd aan stress in de werkomgeving en verhoogt de kans op een arbeidsongeval. Daarom wil Groen dat bij de behandeling van een burn-out een gelijkaardige werkwijze gevolgd wordt als bij de benadering van een arbeidsongeval. Wanneer het vermoeden bevestigd wordt dat factoren in de werksfeer mee verantwoordelijk zijn voor het geval van burn-out, dan verricht de (interne) preventieadviseur een diepgaander (ongevalls)onderzoek en formuleert voorstellen tot verbeteringen om gelijkaardige zaken te voorkomen. Een omstandig verslag wordt opgemaakt en naar de arbeidsinspectie en de externe dienst of arbeidsgeneesheer gestuurd. (F)

27. Waakzaam blijven voor de link tussen werkstress en arbeidsongevallen.

Groen stelt voor dat de Externe dienst voor preventie en bescherming op het werk (EDPBW's) via de arbeidsgeneesheer en in samenspraak met de interne preventieadviseur en de personeelsverantwoordelijke specifiek melding moet maken op het Comité voor preventie en bescherming op het werk (CPBW) hoeveel gevallen van werkgerelateerde stress en burn-out zich de voorbije periode hebben voorgedaan en/of dit een structureel probleem is dat moet worden aangepakt in het bedrijf. Groen stelt ook voor dat bij elk arbeidsongeval wordt nagegaan of psychosociale aspecten mede aan de oorzaak van het arbeidsongeval hebben gelegen. Ook moeten alle arbeidsongevallen waarbij werkgerelateerde stress of burn-out aspecten een rol hebben gespeeld worden besproken op het Comité (CPBW). (F)

28. Preventiediensten hebben meer aandacht voor het voorkomen van ongevallen van werknemers tijdens hun verplaatsing van en naar het werk.

Het aantal arbeidsongevallen op de werkvlakte kent een dalende trend. Op weg van en naar het werk neemt het aantal ongevallen evenwel niet af. Woon-werkongevallen zijn een buitenbeentje in het welzijnsbeleid van ondernemingen, want eigenlijk vallen ze niet onder de welzijnswet. Met als gevolg dat preventieadviseurs zich er niet voldoende mee bezighouden. Groen wil dat ook de preventie van deze ongevallen door de preventiediensten behandeld worden. Wat op korte termijn moet leiden tot een meer duurzaam en veilig mobiliteitsgedrag. (F,V,B)

29. De onderbemanning van de inspectiediensten wordt aangepakt.

Arbeidsinspectiediensten blijven al decennia onderbemand. Zo krijgt een onderneming in België gemiddeld maar om de 21,5 jaar een inspectiebezoek! Vakbonden en werkgevers vroegen samen om een verdubbeling van het aantal inspecteurs zodat onveilige werkplaatsen daadwerkelijk kunnen aangepakt worden. De IAO tikte België in 2012 op de vingers voor deze structurele onderbemanning. Groen wil snel de herhaaldelijk uitgesproken maar nooit gerealiseerde belofte waarmaken om de inspectie te bemannen met 177 inspecteurs. Op termijn wordt het aantal inspecteurs opgetrokken worden tot één inspecteur per 10.000 werknemers, zodat België de norm van het Internationale ArbeidsOrganisatie respecteert. (F)

30. Verzekeraars aanpakken die slachtoffers van arbeidsongevallen afschepen.

Steeds meer aangiften van ongevallen worden door verzekeraars geweigerd. Een werknemer moet hierbij heel wat geluk hebben. De ene verzekeraar beslist sneller en omwille van andere redenen een aangifte te weigeren dan de andere. Werknemers mogen niet de dupe worden van deze willekeur. Daarom voert het Fonds voor Arbeidsongevallen het toezicht op geweigerde ongevallen op, en worden effectieve sancties genomen tegen verzekeraars die wetens en willens slachtoffers afschepen. (F)

31. Een ondersteuningsbudget mag niet meteen verdwijnen als chronisch zieken of personen met een handicap terug aan de slag gaan.

Personen met een handicap of mensen met een chronische ziekte die de stap naar werk durven zetten zijn financieel vaak niet beter af dan voorheen. Omdat bij voorbeeld de inkomensvervangende tegemoetkoming wegvalt als ze aan de slag gaan. Daarom moet een voldoende hoog ondersteuning(sbudget) blijven bestaan dat loon en uitkering aanvult wanneer men beslist te gaan werken. (V,B)

HET TALENT VAN IEDEREEN WAARDEREN OP DE WERKVLOER

32. Vijf dagen job gerelateerde opleiding per jaar voor alle werknemers.

Investeren in de opleiding van personeel is belangrijk. Zo blijven de competenties van werknemers op peil en is de inzetbaarheid in de toekomst gegarandeerd. Op de huidige arbeidsmarkt wordt het opleidingsbeleid aangestuurd door bedrijven een investeringsvolume in opleiding op te leggen. Hierdoor blijven bepaalde groepen, zoals oudere werknemers, evenwel meer dan anderen uitgesloten van opleidingen en zien ze versneld hun arbeidskansen afnemen. Het is eenvoudiger te tellen in opleidingsdagen. Daarom geven we elke werknemer een recht op minimaal vijf dagen job gerelateerde opleiding per jaar. Voor bedrijven is dit een budget neutrale aanpassing, want 5 opleidingsdagen per werknemer staan equivalent met de moeilijk te meten 1,9 procent verplichte investering in opleiding die nu van toepassing is. Het recht op opleidingstijd kan worden gegarandeerd

in sectorale CAO's, waar per sector kan afgesproken worden hoe dit opleidingsrecht concreet wordt geïmplementeerd. (F)

33. Portfolio's van breed verworven competenties uitwerken.

Mensen leren dagelijks in heel verschillende contexten, het gezin, de werkvloer, de wijk of de vriendenkring. Daarbij verwerven ze kennis en ontwikkelen ze vaardigheden die later nog van pas kunnen komen. Competenties moeten beter gedocumenteerd worden en in portfolio's gearchiveerd. Inzicht in de eigen competenties maakt mensen sterker en zelfbewuster en stimuleert hen tot meer leren, ongeacht waar ze die competenties verworven hebben of effectief zullen inzetten. (V,B)

34. Ondersteunen van werkgevers om een modern loopbaanbeleid te voeren. Werkgevers kunnen een beroep doen op advies rond hun personeels- en competentiebeleid. Sectorale opleidingsfondsen zijn perfect geplaatste organisaties voor het uitwerken van dit soort advies. De overheid sluit convenanten af met sectorale opleidingsfondsen over de uitbouw van hun dienstverlening in deze richting. (V,B)

35. Een evenredige arbeidsdeelname bevorderen.

De overheid geeft het voorbeeld in overheidsdiensten en treedt regelgevend op voor de privé-sector. Op alle functieniveaus moeten mensen met een migratieachtergrond evenredig aan het werk. De overheid sluit resultaatsverbintenis af en bouwt sociale en diversiteitsclauses in met streefcijfers voor overheidsopdrachten en subsidies. (F,V,B)

36. Zero tolerance voor discriminatie.

De aanpak van discriminatie op de arbeidsmarkt blijft laks. Sensibilisatie is onvoldoende. Discriminatie moet ook actief opgespoord en bestraft worden. Dat kan door praktijktests uit te voeren en overtredingen te beboeten. De inspectiediensten krijgen meer handen en tanden om te kunnen toeziен op de regels. Praktijktests zijn een heel efficiënt systeem en moeten rechtsgeldigheid krijgen. Systematisch worden deze tests doorgedragen. Bedrijven die hier slecht op scoren worden een eerste keer gesensibiliseerd en gewaarschuwd, een tweede keer volgen er onverbiddelijk sancties. (F,V,B)

37. Het glazen plafond moet overal verdwijnen.

Op plaatsen waar de ondervertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies flagrant is, zoals de academische wereld en de hoge magistratuur, kiezen we resoluut voor genderquota. Dat geldt evenzeer voor voorzitters, bestuurders en directies van (semi)overheidsinstellingen. Selectiecriteria worden meer transparant en gendergevoelig gemaakt. Op plaatsen waar vrouwen reeds toegang hebben tot hogere functies kiezen we voor zelfregulering. We vragen aan organisaties om concrete doelstellingen te formuleren voor een betere genderbalans en aan te geven hoe ze het naleven daarvan zullen opvolgen. In een aantal *good practices* in 'masculiene sectoren' bewijzen dat gerichte, positieve acties het verschil maken. (F,V,B)

38. Een Tandemplan om met oud en jong samen te werken in crisisperiodes.

In crisisperiodes zijn jongeren het eerste slachtoffer van het beperkt aantal banen dat gecreëerd wordt. Het budgetneutrale Tandemplan van Groen is hier een adequaat antwoord op. We bieden oudere werknemers die dat willen de kans om deeltijds te gaan werken, en via mentorschap en vorming op de werkvloer hun competenties over dragen aan jongere werknemers. Op die manier kunnen ouderen langer aan de slag blijven op een werkbare manier. En krijgen jongeren de kans om hun eerste ervaring op te doen. (F,V,B)

IEDEREEN HEEFT RECHT OP KVALITEITSVOL WERK

39. Een geloofwaardige investering in Europese jongeren.

Europa wil in elk Europees land dat jongeren vier maanden na afstuderen een perspectief krijgen op de arbeidsmarkt. Dat is niet geloofwaardig zonder de noodzakelijke investering. Europa moet daarom een veelvoud van de huidige budgetten vrijmaken om jongeren in landen die meest lijden onder de crisis daadwerkelijk een duurzame start van de loopbaan aan te bieden. (E)

40. Een echt jongerenbanenplan garandeert jongeren een eerste job.

In België en zijn regio's is er geen volwaardig jongerenbanenplan. Europa roept lidstaten op om jongeren vier maanden na afstuderen een perspectief aan te bieden. Hier kibbelen ministers Muyters en Deconinck wie er schuld heeft aan het absurd lage aantal van 500 stageplaatsen voor jongeren. Groen wil elk bedrijf opleggen om 1% van hun personeelsbestand in te vullen met jongeren die de schoolbanken hebben verlaten. Zo werken bedrijven aan hun eigen toekomst, én krijgen jongeren in België het perspectief dat Europa hen wil geven. (F,V,B)

41. Arbeidsmarktbeleid afstemmen op de conjunctuur.

Voor doelgroepen waarvan de arbeidsmarktkansen sterk variëren met de conjunctuur maken we ook de overheidssturing afhankelijk van die conjunctuur. Jeugdwerkloosheid is hier een mooi voorbeeld van. Jongeren stromen snel door naar een job bij een hoogconjunctuur, maar zijn tijdens crisisperiodes de eerste slachtoffers op de arbeidsmarkt. Bij een hoge jeugdwerkloosheid hebben bedrijven en jongeren een extra duwtje in de rug nodig. Als de arbeidsmarkt goed draait, kan dat overheidsingrijpen weer op een lager pitje worden geschoefd.

Daarom maken we de premies die bedrijven ontvangen bij de aanwerving van jongeren afhankelijk van de conjunctuur. De premie en/of loonsubsidie ligt hoog bij een hoge jeugdwerkloosheid en wordt beperkt wanneer de jeugdwerkloosheid laag is.

Voor doelgroepen met een structurele achterstelling op de arbeidsmarkt volgen we dit principe niet. Wie in elke situatie moeilijker in- of doorstroomt op de arbeidsmarkt heeft in elke situatie baat bij ondersteuning. Daarom blijven bijvoorbeeld laaggeschoolden ook steun genieten bij een gunstige economische wind. (V,B)

42. Jonge laaggeschoolden werklozen krijgen meer begeleiding.

Op de huidige arbeidsmarkt hebben geschoolde jonge werklozen meer kans op een begeleiding door de VDAB dan ongeschoolde jonge werklozen. Groen wil deze situatie omkeren. De zwakste groepen op de arbeidsmarkt moeten van de overheid meer ondersteuning krijgen dan de sterkere groepen. (V,B)

43. Jongeren niet overhaast op de arbeidsmarkt brengen.

Jongeren die te snel een onaangepaste job (moeten) aannemen blijven langer hangen in een job waarvoor ze een te hoge opleiding hebben. Daarom mag het zoekgedrag van jongeren niet overhaast gebeuren. Het verkorten van de tijd waarin een gepaste betrekking kan worden gezocht tot 3 maand werkloosheid en het verlengen van de wachttuitkering voor jongeren tot 12 maand na afstuderen waren in dat kader slechte beslissingen van de huidige regeringsploeg. Groen wil deze twee maatregelen herroepen. (F,V,B)

44. Een waarde activering van werkzoekenden.

Groen is voorstander van een meer gezinsvriendelijke notie van een ‘passende betrekking’. Nu worden werkzoekenden in naam van de ‘activering’ gedwongen om hun gezinssituatie en zorgnoden opzij te schuiven. Groen wil dat de specifieke zorg- en gezinssituatie van een werkzoekende een element wordt bij het omschrijven van een passende betrekking. (V,B)

45. De afschaffing van de versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen.

Iedereen heeft recht op een waardig inkomen. Het kan niet dat wie langdurig werkloos is, terugvalt op een uitkering onder de Europese armoedegrens. De degressiviteit in de uitbetaling van werkloosheidsuitkering voor langdurig werklozen moet worden teruggeschroefd. Die maatregel heeft immers vooral een verschuiving meegebracht van de steunverlening door de RVA naar de OCMW's. Werk zoeken lukt niet beter als je arm bent. Integendeel, armoede verkleint de kansen op een duurzame tewerkstelling. De bestaande opvolging en controle van werkzoekenden is ruim voldoende om waar nodig bij te sturen en misbruik te sanctioneren. (F)

46. Het leefloon is geen werkloosheidsuitkering.

Die het leefloon ontvangt kan niet verplicht worden opgenomen in een klassiek activeringstraject. Dat betekent niet dat de deur naar de arbeidsmarkt voor mensen met een leefloon gesloten is. Mensen die een leefloon ontvangen kunnen volwaardig worden tewerkgesteld door bij voorbeeld gebruik te maken van artikel 60 van de OCMW-wet. Samen met andere partners (VDAB, tweedekansonderwijs, open school enz.) kan het OCMW voor mensen die een leefloon ontvangen een **gepast voortraject** uitwerken dat hun kansen op lange termijn maximaliseert.

Dat betekent meteen ook dat mensen met een leefloon **niet worden aangesproken om als tegenprestatie voor de uitkering gemeenschapstaken uit te voeren**. Wanneer mensen ingezet worden om te werken voor de overheid waardeert de overheid die inspanning als een volwaardig voortraject naar werk. (V, B)

47. Begeleiding van werkgevers bij het invullen van lang openstaande vacatures.

De paradox op de arbeidsmarkt waarbij er enerzijds veel werkzoekenden geen job vinden en er anderzijds veel vacatures niet ingevuld raken, wordt op dit moment in hoofdzaak aangepakt door werkzoekenden te activeren, hen op te leiden en aan te sporen op vacatures in te gaan. Deze begeleiding kan nog beter. Maar ook een flankerend beleid is nodig, dat de vacatures activeert. Waar nodig moet de aanwervingsdrempel lager liggen en/of moeten kandidaten intensief worden begeleid tijdens een inwerkperiode. Daarom werkt de arbeidsbemiddelaar een sluitende aanpak voor vacatures uit, analoog aan die voor werkzoekenden. De eerste vier maanden zoeken werkgevers autonoom naar kandidaten om de openstaande functie in te vullen. Indien de vacature na vier maanden nog openstaat, worden geschikte kandidaten door de arbeidsbemiddelaar aangeboden. Ook wordt de werkgever bijgestaan in het invullen van de openstaande vacature. Blijft de vacature na een jaar nog steeds openstaan, dan zal de arbeidsbemiddelaar het bedrijf een gepaste kandidaat aanbieden die begeleid wordt en gedurende drie maanden op proef komt. Met een sluitende aanpak voor werkzoekenden én vacatures kunnen we een effectievere oplossing vinden voor knelpuntvacatures en de paradox op de arbeidsmarkt helpen oplossen. (V,B)

48. Een eenvoudig doelgroepenbeleid.

De lijst van arbeidsmarktmaatregelen is veel te lang. De overdracht van het doelgroepenbeleid van de federale naar de regionale overheden is een unieke kans om dit beleid administratief sterk te vereenvoudigen. We schaffen daarom na de overdracht het onoverzichtelijk kluwen van loonkostsubsidies af en vervangen die per

doelgroep (laaggeschoolden, culturele minderheden, jongeren, ouderen, enzovoort) door een één loonkostsubsidie.

49. Maatwerk voor personen met grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Voor personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt is een algemene ondersteuning door middel van loonkostsubsidies vaak ontoereikend, en is extra ondersteuning noodzakelijk om de overstap naar de arbeidsmarkt te maken. De beleidsmix moet worden aangevuld met elementen als bijkomende loonpremies, opleiding en begeleiding op de werkvloer en een aanpassing van de werkplek.

Voor de meest kwetsbare groepen is het belangrijk een sociaal en participatief beleid naar voor te schuiven, met voldoende middelen voor een meer gerichte begeleiding op maat in een lokale context. Een sterke betrokkenheid van lokale besturen is hierbij onontbeerlijk. Het inclusiebeleid voor deze personen vertrekt vanuit een bredere visie op deelname aan de samenleving, en waardeert elke persoon in zijn capaciteiten. Samen met diverse werk- en welzijnspartners en via diverse vormen van werk, opleiding en vrijwilligerswerk kunnen deze mensen experimenteren en leren, en geleidelijk aan structurele drempels wegnemen. Groen geeft integrale trajecten op maat (zoals trajecten volgens de W-kwadraat methodiek of arbeidszorg) een structurele plaats in de arbeidsbemiddeling. (V,B)

50. Alle bedrijven kunnen personen met een afstand tot de arbeidsmarkt tewerkstellen.

Het maatwerkdecreet wil de doorstroom van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt bevorderen, maar betreft hierbij enkel bedrijven die minstens vijf doelgroepwerkennemers tewerkstellen. Groen vindt dat bedrijven die een beperkt aantal doelgroepwerkennemers tewerkstellen even goed recht hebben op ondersteuning als bedrijven die doelgroepwerkennemers collectief tewerkstellen. Enkel op deze manier kunnen doelgroepwerkennemers daadwerkelijk geïntegreerd worden op de arbeidsmarkt. (V,B)

51. Wie alleen met doelgroepwerkennemers werkt moet duurzaam kunnen ondernemen.

Beschutte en sociale werkplaatsen krijgen een structurele plaats en de nodige stabiliteit om duurzaam sociaal te kunnen ondernemen. (V,B)

52. Personen met een handicap hebben ook nood aan steun als ze werken.

Personen met een handicap die de stap naar werk durven zetten zijn financieel vaak niet beter af dan voorheen. Daarom moet (een) voldoende (hoog) ondersteuning(sbudget) blijven bestaan dat loon en uitkering aanvult wanneer men beslist te gaan werken. (V,B)

53. Afstemming van de knelpuntberoepen op de reële arbeidsmigratie.

Knelpuntberoepen waarvan een kwantitatief tekort bestaat op de eigen arbeidsmarkt worden opengesteld voor arbeidsmigranten van binnen en buiten Europa. Een soepele procedure met minder criteria en drempels dan momenteel het geval is, levert hiervoor arbeidskaarten af. (V,B)

EEN EERLIJKE ARBEIDSMARKT ZEGT NEE TEGEN FRAUDEURS

54. Meer inspectiebezoeken om oneerlijke praktijken aan te pakken.

Inspectiediensten moeten versterkt worden. Dat is van belang om oneerlijke praktijken op de arbeidsmarkt daadwerkelijk aan te pakken. Meer personeel is nodig om voldoende inspectiebezoeken uit te voeren in de strijd tegen illegale arbeid, sociale fraude en discriminatie. (F)

55. Sociale dumping uitsluiten.

Wie werkt in België wordt betaald aan de Belgische voorwaarden. Een Europese regelgeving garandeert deze basisregels, en sluit concurrentie tussen werkennemers op het vlak van lonen en sociale bescherming uit. (E)

56. Schijnzelfstandigen worden werkennemers.

In de strijd tegen fiscale en sociale fraude is het van belang dat schijnzelfstandigen en schijnwerkennemers een correct statuut krijgen. Deze strijd wordt op dit ogenblik toegespitst op een beperkt aantal sectoren (als de bouwsector of transportsector). Groen wil dat alle sectoren aangespoord worden om de arbeidsrelatie op een correcte manier te regelen. (F)

HET BELANG VAN PARTICIPATIE: IN EEN GOEDE JOB WORDT NAAR JE GELUISTERD

57. De opwaardering van het jaarlijks functioneringsgesprek.

We nodigen de sociale partners, en ook de overheden (voor de publieke diensten), uit om ervoor te zorgen dat alle werkennemers een jaarlijks functioneringsgesprek krijgen. Het bespreken van het werkvermogen (zie hoger) zou een plaats moeten kunnen krijgen in zo'n jaarlijks functioneringsgesprek. In dialoog moeten werkennemers en werkgevers op dat ogenblik het takenpakket en de tijdsorganisatie kunnen aanpassen of herbevestigen. Bij de ene werkennemer kan dit resulteren in een gezinsvriendelijker uurrooster, bij een andere werkennemer in een uitdagender takenpakket. De arbeidstijd is een belangrijk punt op de agenda van dit gesprek. Werkennemers

kunnen zo tijdig hun wens voorleggen om gedurende korte of lange periode tijd te besteden aan andere plannen door de werkweek korter te maken met bijbehorend loonverlies. Of ze kunnen het werkvermogen verbeteren door middel van een aangepast uurrooster, dat bijvoorbeeld overeenstemt met de schooluren. (F,V,B)

58. Belang van sociale dialoog.

Groen vindt het belangrijk dat er tussen werknemers en werkgevers op collectief niveau afspraken worden gemaakt over de arbeidsrelatie. Deze sociale dialoog bezit een eigen dynamiek, en moet zo autonoom mogelijk functioneren. (F)

59. Stakingrecht behouden.

Het stakingsrecht van de werknemers is een fundamenteel recht dat al te dikwijls wordt ingeperkt of onder druk gezet. Collectief onderhandelen zonder mogelijke collectieve actie komt neer op collectief bedelen. Het opleggen van dwangsommen aan stakers, na inwilliging van eenzijdige verzoekschriften aan de burgerlijke rechter, miskent dit stakingsrecht. Groen pleit voor een wettelijke regeling en, beter nog, een collectieve afspraak om het gebruik van die procedure bij stakingen uit te sluiten. (F)

60. Vakbondswerking in KMO's.

Het recht op een vakbondswerking in de KMO's wordt te weinig erkend en zelfs tegengewerkt. Werknemers in KMO's hebben recht op een eigen vakbondsdelegatie, eventueel in de vorm van een overkoepelende vertegenwoordiging die kan optreden voor werknemers van verschillende KMO's. (F)

VERPLAATSINGEN VAN EN NAAR HET WERK OP EEN DUURZAME MANIER

61. Met een mobiliteitsbudget maken werkenden een verstandige keuze.

We voeren een mobiliteitsbudget in. Daarmee bedoelen we niet een optelsom van bestaande maatregelen met de bedrijfswagen als dominant element, maar wel een nieuw fiscaal systeem dat alle vervoersmodi gelijkwaardig behandelt. Elke werknemer heeft recht op dit budget in de vorm van een belastingkrediet, dat verrekend wordt in de bedrijfsvoorheffing. Dit bedrag hangt af van de woon-werk-afstand en komt overeen met de prijs van een jaarabonnement voor het openbaar vervoer. Maar wie uitsluitend voor duurzame modi kiest heeft daarbovenop recht op een 'slimme keuze bonus'. Wie kiest voor de fiets zal in dit systeem meer overhouden dan wie de leasewagen behoudt.

62. We stimuleren een duurzamer woon-werk-verplaatsingsgedrag aan werkgeverskant:

- a. Naar het voorbeeld van Brussel wordt een bedrijfsvervoerplan (met evaluatie) verplichtend. (V)
- b. Investeringen voor fietsende werknemers worden voor de werkgevers 200% aftrekbaar als beroepskost (fietsenstallingen, douches en kleedruimte, bedrijfsfietsen). De btw voor aankoop van bedrijfsfietsen kan volledig gerecupereerd worden. (F)
- c. Kosten voor carpoolen worden aftrekbaar.
- d. De aftrekbaarheid van aangekochte bedrijfswagens maken we afhankelijk van de ecoscore. En ook de aftrekbaarheid van de brandstofkosten reduceren we. (F)

DUURZAME ECONOMIE

VISIE

Voor Groen gaan economische ontwikkeling, sociale rechtvaardigheid en ecologisch evenwicht hand in hand en perfect samen. Het is mogelijk om een gezonde economie uit te bouwen die rekening houdt met de grenzen van onze planeet, de mens centraal stelt, echte welvaart creëert en sociaal rechtvaardig is. Sterker nog, het is de enige manier om de economie nieuw leven in te blazen, een pak nieuwe jobs te creëren en nieuwe crisissen te vermijden. Binnen het huidig economisch model is het evenwicht echter grondig verstoord. We hebben daarom nieuwe recepten en een aangepast kader nodig om de grote en kleine uitdagingen van vandaag en morgen aan te gaan.

Gelukkig vertrekken we hierbij niet van nul. Overal borrelen er inspirerende initiatieven op. Ondernemers zoeken mee naar oplossingen voor grote maatschappelijke uitdagingen. Technologische en maatschappelijke innovaties reiken nieuwe mogelijkheden aan. Coöperatief en sociaal ondernemerschap zitten in de lift. Nieuwe business- en samenwerkingsmodellen zoals de gebruiks- en deeleconomie, peer-to-peerprojecten, gedeelde en meervoudige waardecreatie, circulaire economie en klimaatneutrale ondernemingen tonen hoe het anders kan. Het concept van een duurzame of groene economie wordt door meer en meer maatschappelijke actoren, ondernemingen, vakbonden en beleidsmakers opgepikt als een beloftevolle piste. De vraag stelt zich niet meer zo zeer "of" we de economie moeten vergroenen, maar wel hoe diepgaand en structureel dit kan en hoe we dit het beste aanpakken. Met ronkende verklaringen en wat oplapwerk zullen we er in ieder geval niet komen. Schone lucht kopen in het buitenland of een aantal vrijblijvende experimenten in de marge zullen ons geen stap verder helpen. Het huidige stop-en-go beleid zorgt voor een zeer wankel investeringsklimaat, waardoor enerzijds mechanismen van oversubsidiëring aanleiding geven tot onduurzame groeimodellen en anderzijds ontluikende sectoren ter plaatse blijven trappelen of terug in elkaar vallen nog voor ze goed vertrokken zijn. Enkel een daadkrachtig en stabiel optreden van de overheid kan de nodige schaalvergroting teweegbrengen en een globale beweging richting duurzaamheid in gang zetten.

Groen wil hierbij het voortouw nemen en echt werk maken van een duurzame transformatie en modernisering van ons economisch weefsel. We hebben het dan niet alleen over de industrie, die we willen omvormen tot een duurzame lokale maakindustrie, maar ook over alle andere sectoren, zoals de social profit, de handel- en dienstensector, de toeristische sector, de financiële sector enzovoort. Enkel als we de handen in elkaar slaan en vooruit kijken zullen we erin slagen om van België een koploper te maken op het vlak van duurzaamheid en de uitdagingen met vertrouwen tegemoet kunnen gaan.

Voor Groen is het duidelijk welke transitie nodig is: we willen een shift van lineair naar circulair, van korte naar lange termijn, van kwantiteit naar kwaliteit, van wegwerpcultuur en overconsumptie naar duurzaamheid, van fossiele naar hernieuwbare energie, van verspilling naar zorgzaamheid, van vervreemding en uitsluiting naar insluiting, van onverantwoordelijk winstbejag naar verantwoordelijke ondernemerschap, van bezit naar gebruik. We willen niet alleen een groene economie, maar ook een warme economie, waarin samenwerking en solidariteit centraal staan.

Het verduurzamen van de economie vormt voor Groen dan ook de spil van het economisch beleid. Het blijft bij ons niet bij een "gadget" dat af en toe eens uit de kast wordt gehaald. Dit betekent onder meer dat we ons sociaal overlegmodel her(r)ijken tot een sociaal-ecologisch overlegmodel. Middenveldorganisaties met expertise op het vlak van duurzame ontwikkeling en/of milieu krijgen een structurele plaats binnen dit vernieuwd en verruimd

sociaal overleg. Het betekent ook dat economische steunmaatregelen, innovatiebeleid en financieringsinstrumenten in die richting worden bijgestuurd.

Aan de basis van een gezonde economie liggen natuurlijk gezonde ondernemingen. Het spreekt dan ook voor zich dat we het ondernemerschap willen stimuleren en versterken door een gunstig ondernemersklimaat te creëren. Hierbij willen we vooral starters en duurzame KMO's een duw in de rug geven. Zij vormen immers het kloppend hart van onze economie en zorgen voor meer dan de helft van de jobs. Lagere loonkosten, administratieve vereenvoudiging, laagdrempelige ondernemershuisen en vereenvoudiging van tewerkstellingsmaatregelen zijn maar een paar voorbeelden van hoe we onze ondernemingen willen versterken. Tegelijkertijd zetten we in op een preventief bedrijfsbeleid om het recordaantal faillissementen terug te dringen en zorgen we voor een opvangnet voor gefailleerden die te goeder trouw gehandeld hebben.

We investeren fors in duurzame, maatschappelijke en sociale innovatie. Duurzaam omspringen met grondstoffen, materialen en energie wordt de rode draad voor de economie. Maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, waarbij ondernemingen op een integrale en diepgaande wijze ecologische, sociale en economische doelstellingen met elkaar verbinden, wordt steeds meer de norm. De economie willen we doordesem en de basisprincipes van het coöperatieve ondernemingsmodel: samenwerking, participatie, democratie en transparantie.

We gaan ook voluit voor een gebruiks-, deel- en samenwerkingseconomie. Autodelen, cohousing, letsen, nieuwe product-dienstencombinaties, coöperatief ondernemerschap, peer-to-peer productie en co-creatie zijn maar een paar voorbeelden hiervan. Ondernemings- en consumptiemodellen gebaseerd op gebruiken en delen kunnen immers leiden tot een absolute daling van het verbruik van grondstoffen en de druk op het milieu fors verlagen. Coöperatieve werkvormen brengen dan weer de economie dichter bij de burger en hebben zowel op economisch als maatschappelijk vlak een belangrijke meerwaarde. En ook de sociale economie en lokale diensteneconomie vormen een belangrijk onderdeel binnen het diverse economische landschap.

De grondige vernieuwing en vergroening van onze economie zal zeker zorgen voor een pak nieuwe jobs. Maar ze zal ook aanleiding geven tot verschuivingen binnen en tussen sectoren, wijzigingen in jobinhoud en er zullen nieuwe competenties nodig zijn. Het is dan ook belangrijk dat erover gewaakt wordt dat dit gebeurt binnen het kader van een rechtvaardige transitie. Werknemers zullen zich moeten kunnen aanpassen aan wijzigende omstandigheden, waarbij ze nieuwe vaardigheden kunnen integreren. Een proactief opleidings- en competentiebeleid zal bijdragen tot het realiseren van waardig werk voor iedereen. De overgang vergt het behoud van een performante sociale zekerheid. Om dit alles mogelijk te maken, is een voortdurende sociale dialoog nodig en zullen ook de vakbonden een essentiële rol vervullen.

Economische en maatschappelijke vooruitgang definiëren we tenslotte niet meer enkel in termen van groei van het bruto binnenlands product (BBP). Er is immers een steeds grotere consensus over het feit dat het BBP geen goede indicator is om onze welvaart en welzijn te meten. Toch staat deze nog steeds centraal in politieke en maatschappelijke discussies, waardoor het beleid voortdurend op een verkeerde leest geschoeid wordt. Groen wil hierin verandering brengen en het beleid ook baseren op andere indicatoren.

VOORSTELLEN

ECHT WERK MAKEN VAN EEN DUURZAME ECONOMIE

1. Sociaal overlegmodel wordt sociaal-ecologisch overlegmodel (V, B, F)

Dit vernieuwd overlegmodel streeft naar een goed evenwicht tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen en wordt de motor voor een rechtvaardige duurzame transitie van de economie. Deze ecologische verrijking van het overlegmodel komt tot uiting in de samenstelling en werking van de bestaande advies- en overlegstructuren, de thema's die hierbinnen behandeld worden en de grotere betrokkenheid van de middenveldorganisaties.

2. Duurzame transformatie van de economie vormt de spil van het economisch beleid (V, B, F)

De duurzame transformatie van onze economie wordt naar het centrum van het economisch beleid getrokken en beperkt zich niet langer tot experimenten in de marge.

- Voor een groot aantal economische sectoren of domeinen worden gedetailleerde en resultaatsgerichte routepaden ontwikkeld en geïmplementeerd die de transitie naar een duurzame economie versnellen. Voor een aantal sectoren of domeinen (bv. in het kader van de Vlaamse transitie-arena's "Duurzaam Wonen en Bouwen" en "Duurzaam Materialenbeheer" en van de Brusselse alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu) werd al in deze richting gewerkt en daar kan worden op verder gebouwd. Belangrijk is echter dat deze aanpak ook wordt uitgebreid naar andere sectoren en domeinen en dat dit in de kern wordt gebracht van het economisch beleid. De voortgang wordt gemeten aan de hand van (al dan niet sectorspecifieke) duurzaamheidsindicatoren.
- Structureel en breed overleg met diverse relevante middenveldorganisaties (werkgevers, werknemers, milieu-, consumenten- en ontwikkelingsorganisaties...) is hierbij noodzakelijk evenals een goede afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus (federaal en regionaal).
- De afspraken en instrumenten gaan verder dan wat in overkoepelende programma's als VIA of EU 2020 wordt opgelegd en worden resoluut vertaald in concrete en resultaatsgerichte maatregelen. Zo worden de routepaden en duurzaamheidsriteria een kerninstrument binnen het economisch beleid. Dit betekent dat economische steunmaatregelen en financieringsinstrumenten, innovatiebeleid, vergunningenbeleid, ondersteuningsmaatregelen bij herstructureringen en reconversie, enz. hieraan gekoppeld worden. De Waalse en Brusselse 'Alliantie Werk en Milieu', het Waalse Marshallplan2.vert en de Nederlandse "green deals" zijn goede voorbeelden voor een dergelijke aanpak.

3. Ook Europa zet maximaal in op een Green New Deal (E)

Groen wil dat Europa werk maakt van een echt duurzaam economisch herstelprogramma, waarbij de Europese financieringskanalen en programma's maximaal ingezet worden op de duurzaamheidstransitie.

4. Voorrang aan een duurzame lokale maakindustrie (V, B, F, E)

Het is belangrijk dat er ook in ons land een **duurzame maakindustrie** aanwezig blijft die zich zoveel mogelijk inschakelt in meer '**lokale**' **economische kringlopen**. Een meer decentrale economie is ten slotte ook veerkrachtiger in de wereld van morgen. Hiertoe is een diepgaande transformatie nodig van de maakindustrie.

- Een beleid dat zorgt voor een eerlijke doorrekening van de ecologische kost doorheen de hele productieketen en inzet op grondstof- en energiebesparing, hergebruik en recyclage zal kortere economische kringlopen stimuleren.
- Een beleid dat hogere eisen stelt aan het design van producten, onder meer gericht op herstelbaarheid en modulaire opbouw, betekent eveneens een stevige steun in de rug voor een meer lokaal gerichte economie. Producten worden zo ontworpen en geproduceerd dat zij gemakkelijk hersteld kunnen worden en aan het einde van hun economische levensduur eenvoudig uit elkaar gehaald kunnen worden. Zo kunnen de grondstoffen of onderdelen opnieuw gebruikt of gerecycleerd worden.
- Het economisch ondersteuningsbeleid en innovatiebeleid worden afgestemd op de verankering van deze duurzame maakindustrie gericht op kortere ketens.
- Beloftevolle nieuwe technologieën en businessmodellen, zoals "additive manufacturing" (het laag per laag opbouwen van producten, waarbij materiaalefficiëntie, afvalbeperking en lokale productie centraal staan), digitaal gestuurde productie, hoogwaardig sluiten van kringlopen en industriële ecologie worden aangemoedigd en verder ontwikkeld. Hierbij kunnen KMO's een belangrijke rol spelen.

- Het Vlaamse “Made Different” programma, het Strategisch Onderzoekscentrum Maakindustrie en het iMade-platform voor lokale productie op maat worden in deze richting versterkt.

5. Toprunnermodel scherpt eisen voor milieuvriendelijke technologieën en producten aan (V, B, F)

De filosofie achter het Toprunnermodel is dat koplopers worden beloond en het meest duurzame product of de beste technologie na verloop van tijd de nieuwe norm wordt. Deze normen zijn voortschrijdend in de tijd en lang van tevoren bekend. Producenten kunnen er dan op anticiperen in hun onderzoeksprogramma's en hun investeringsbeleid. Wie beter doet dan de norm, wordt extra beloond en het meest duurzame product of de beste technologie wordt na verloop van tijd de nieuwe norm. Buitenlandse voorbeelden (het Japanse ‘Top runner programma’ op het vlak van energie-efficiëntie bv.) laten zien dat dit een zeer effectieve aanpak is om groene doorbraken te realiseren.

Deze toprunnerproducten worden ook gestimuleerd via slimme overheidsaanbestedingen en kunnen beroep doen op financiering vanuit het TINA-fonds (een investeringsfonds binnen Participatiemaatschappij Vlaanderen voor de financiering van innovatie met strategisch potentieel).

6. Voluit voor de gebruiks- en deeleconomie (V, B, F, E)

Gebruiken en delen in plaats van bezitten, dat wordt het motto voor de duurzame en circulaire economie van de toekomst. Wij steunen voluit alle ontwikkelingen op dat vlak. Teveel producten hebben immers een steeds kortere gebruiksduur of worden ondoordacht gebruikt omdat ze toch ter beschikking zijn. Bedrijven die diensten aanbieden (bv. de dienst ‘warmte’ of ‘kantoormeubilair’) in plaats van enkel producten verkopen, zijn veel beter in staat de grondstoffen in een gesloten kringloop te houden, waardoor er een absolute daling mogelijk is in de hoeveelheid kostbare grondstoffen die we nog steeds weggooien. Hierbij wordt erop toegezien dat er steeds een goed marktevenwicht is tussen leverancier en klant.

- Onderzoeksprogramma's naar nieuwe product-dienstcombinaties verdienen dan ook ruime steun.
- Een productbeleid dat kiest voor herstelbaarheid, modulaire concepten, volledige recupererbaarheid van alle grondstoffen, doorgedreven ecologische kwaliteit en terugnameplicht ondersteunt de gebruiks- en deeleconomie en het circulair denken.
- Modellen als deelauto's, deelfietsen, derdebetalerssystemen, leasing worden veel sterker uitgebreid. Deze worden bijvoorbeeld ook gestimuleerd voor tuin- of klusmateriaal, keukentoestellen, kinderfietsen, speelgoed,...
- Initiatieven in de sociale economie (bv. de Kringwinkels) kunnen een rol spelen in de uitbouw van een fijnmazig netwerk van uitleen- en hersteldiensten.
- Een ander beleid rond intellectuele eigendom, dat meer kiest voor ‘commons’ dan voor afscherming van eigendom zal ook een impuls kunnen geven aan een meer duurzame innovatie

7. Transparantie als hefboom voor duurzaamheid en democratie (F, E)

Zowel op Europees als op Belgisch niveau wordt gestreefd naar een grotere transparantie en informatieverstrekking op het vlak van duurzaamheid van ondernemingen en producten, zodat burgers, consumenten, werknemers, bedrijven en overheid goed geïnformeerde keuzes kunnen maken bij het kopen van een product of dienst of het aangaan van samenwerkingsverbanden met bedrijven.

Naast een Europese richtlijn op het vlak van duurzaamheidsrapportering en de omzetting hiervan in Belgische wetgeving, wil Groen ook ruimere verplichtingen opleggen op het vlak van informatieverstrekking (bv. op het vlak van levensduur, de productieplaats van het product,...). Ook labels en keurmerken kunnen een rol spelen om ervoor te zorgen dat consumenten beter keuzes kunnen maken op basis van duurzaamheidskenmerken. Dit mag echter niet leiden tot een onoverzichtelijk kluwen van labels, zoals nu het geval is. Er wordt daarom gewerkt aan een harmonisering en stroomlijning van labels binnen een coherent model rond duurzaamheid, waarbij oneigenlijk gebruik wordt tegengegaan. Dit gebeurt zowel op Belgisch als Europees niveau.

8. Een proactief competentiebeleid met aandacht voor vergroening (V, B)

Door de transitie naar een groene economie veranderen jobs van inhoud en moeten mensen nieuwe competenties verwerven. Aangepaste groene opleidingstrajecten zijn nodig. Dit om te vermijden dat het gebrek aan groene expertises tot het ontstaan van bijkomende knelpuntberoepen leidt. Deze aanpassing en bijsturing zijn doorgaans niet ingrijpend. Het komt hoofdzakelijk neer op het aanvullen van reeds verworven competenties. We verwachten van sectorfondsen een uitbreiding van het opleidingsaanbod met groene opleidingstrajecten.

Van de VDAB en Actiris verwachten we nog meer inspanningen om werkzoekenden te leiden naar groene jobs en banen van de toekomst. Op die manier kunnen knelpunten op de arbeidsmarkt steeds efficiënter worden aangepakt. Meer in het algemeen kan men stellen dat de grondige vernieuwing en vergroening van onze economie zullen moeten gebeuren binnen het kader van een rechtvaardige transitie. Dit betekent dat werknemers zich aan wijzigende omstandigheden moeten kunnen aanpassen. Zij moeten daarbij nieuwe vaardigheden kunnen integreren. Levenslang leren moet bijdragen tot het realiseren van waardig werk voor iedereen. De overgang vergt het behoud van een performante sociale zekerheid. Om dit alles mogelijk te maken, is een voortdurende sociale dialoog nodig.

9. Collectief ontslag omwille van korte termijn winstmaximalisatie tegengaan (F)

Groen wil ondernemingen ertoe aansporen meer belang te hechten aan de voortzetting en de ontwikkeling van de bedrijfsactiviteit op middellange termijn dan aan het winstbejag op korte termijn. Praktijken waarbij ondernemingen die al een pak overheidssteun kregen, overgaan tot collectief ontslag, ondanks voldoende winstcijfers, in de hoop hun winstmarge maximaal te verhogen, willen we zoveel mogelijk tegengaan. Hiertoe diende Groen een wetsvoorstel in dat het mogelijk maakt om aan dergelijke ondernemingen alle overheidssteun (belastingaftrekken, tewerkstellingssteun,...) die ze de laatste vijf jaar ontvangen hebben, terug te vorderen. Groen wil deze procedure echter niet toepassen voor bedrijven in moeilijkheden en waar een dergelijke herstructurering noodzakelijk is wegens de economische vooruitzichten of indien de onderneming voldoende geïnvesteerd heeft in opleiding van haar werknemers.

10. Welvaart en welzijn beter meten (F, V, B)

Het Bruto Binnenlands Product is geen goede indicator om echte welvaart te meten. Om welvaart duurzaam te benaderen en het welzijn van mensen te evalueren, moeten andere indicatoren een centrale plek krijgen. Daarom pleiten wij voor een beleid dat zich baseert op een brede waaier aan indicatoren, die drie essentiële facetten van de samenleving meten: het ecologische, het sociale en het economische. Nogal wat van dergelijke indicatoren bestaan reeds en worden periodiek berekend, zoals bijvoorbeeld de ISEW (Index voor Duurzame Economische Welvaart) of de GPI (Genuine Progress Indicator/Indicator voor echte vooruitgang). De overheid bepaalt ambitieuze streefdoelen voor elk van deze indicatoren en gebruikt die streefdoelen als uitgangspunt voor haar beleid.

ONDERNEMERSCHAP STIMULEREN EN VERSTERKEN

11. Administratieve vereenvoudiging (F, V, B)

Groen wil KMO's en zelfstandigen ondersteunen via verregaande administratieve vereenvoudiging. In heel wat internationale doorlichtingen blijkt administratieve overlast namelijk het belangrijkste pijnpunt te zijn van het Belgische ondernemingsklimaat. We willen dit aanpakken door een vereenvoudiging in de wetgeving, het controleren van de administratieve impact van nieuwe wetgevende initiatieven, efficiënter gebruik en een verdere gebruiksvriendelijke uitbouw van de kruispuntdatabanken, de realisatie van een uniek loket voor administratieve interacties tussen de bedrijfswereld en de overheid en doeltreffend e-government, waarbij zoveel mogelijk diensten en administratieve verplichtingen digitaal en automatisch verlopen.

Het samenvoegen van de milieu- en stedenbouwkundige vergunning in een geïntegreerde omgevingsvergunning is voor Groen een belangrijke stap in de goede richting. Groen wil erover waken dat de implementatie hiervan niet enkel leidt tot kortere doorlooptijden, vermindering van de administratieve lasten en grotere rechtszekerheid, maar ook tot kwalitatief betere vergunningen. Dit betekent dat alle stedenbouwkundige, milieu- en mobiliteitsaspecten in de beoordeling betrokken worden. Er wordt ook een evaluatiesysteem gekoppeld aan de toekenning van een permanente omgevingsvergunning. Voor Groen is het ook essentieel dat er al vroeg in de procedure voldoende en laagdrempelige inspraak- en participatiemogelijkheden zijn. Een tijdige participatie is in het bijzonder belangrijk bij complexe infrastructuurprojecten met belangrijke ruimtelijke implicaties.

12. Lokale ondernemershuisen zorgen voor een betere ondersteuning van startende ondernemingen en KMO's (V, B)

De huidige maatregelen, subsidiekanalen en financieringskanalen voor KMO's zijn onvoldoende bekend en bovendien erg complex. Daarom wil Groen de maatregelen transparanter maken.

De actoren met een informatie- of ondersteuningsfunctie (agentschap ondernemen, Unizo, bedrijfencentra, erkende boekhouders en fiscalisten, initiatieven van gemeenten en dergelijke) willen we beter op elkaar afstemmen in het kader van de uitrol van laagdrempelige lokale ondernemershuisen. De ondernemershuisen hanteren een aanpak op maat en een inclusieve aanpak waarbij speciale aandacht gaat naar het stimuleren en ondersteunen van etnisch en vrouwelijk ondernemerschap.

13. De financieringsinstrumenten van de overheid worden efficiënter ingezet als hefboom voor het verduurzamen van de economie en worden toegankelijker gemaakt voor starters, KMO's en duurzame koplopers (V, B)

Het kluwen van investerings- en financieringsinstrumenten van de overheid wordt sterker gestroomlijnd, toegankelijker gemaakt en meer gericht op het verduurzamen van de economie. In Vlaanderen gaat het dan o.a. over de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV), de Vlaamse ParticipatieMaatschappij (VPM), het Trasformatie Innovatie en AcceleratieFonds (TINA), het Vlaams InnovatieFonds (Vinnof), ARKimedes, de Limburgse Reconvertiemaatschappij (LRM), het Vlaamse Energiebedrijf (VEB) enz. De overheveling van het Federale ParticipatieFonds naar de gewesten is hiervoor het ideale moment. Er wordt hierbij gefocust op het

toegankelijker maken van financiering voor starters, KMO's en duurzame koplopers en het efficiënter inzetten van de financiële stromen als hefboom voor de verduurzaming van de economie.

14. Wederbeleggingsvergoeding beperken tot 2 maand, ook voor lopende contracten (F)

De wederbeleggingsvergoeding is de som die de bank eist als een klant zijn lening voortijdig wil aflossen omdat hij elders een lagere rente kan krijgen. De vergoeding hypothekert de overlevingskansen van KMO's. Zij worden letterlijk gegijzeld door hun bank die 30 tot 40 procent van het uitstaande bedrag eist om een lening te herfinancieren of om ze elders onder te brengen. Met de nieuwe regeling wordt dit wettelijk beperkt tot maximaal 6 maanden extra rente voor nieuwe leningen tot 1 miljoen euro. Maar deze aanpassingen gelden enkel voor nieuwe contracten.

Groen wil de wederbeleggingsvergoeding tot 2 maand beperken, ook voor lopende contracten.

15. Tarieven vennootschapsbelasting verlagen door fiscale gunstregimes in te perken (F, EU)

Het groeiende aantal fiscale gunstregimes zorgt ervoor dat een kraansje van de meest kapitaalkrachtige bedrijven hun billijke fiscale bijdrage bijna volledig kunnen ontlopen, terwijl veel anderen, vooral KMO's, een derde van hun winst afdragen. Groen wil de tarieven in de vennootschapsbelasting verlagen naar een niveau dat billijker is voor KMO's. Dit doen we budget-neutraal door het afschaffen of inperken van zoveel mogelijk fiscale gunstregimes.

Op Europees niveau willen we de vennootschapsbelasting veel verregaander harmoniseren.

16. Van blinde naar intelligente interestafrekken, met verhoogde korting voor KMO's (F)

Groen wil de bestaande blinde interestafrekken (notionele en gewone) hervormen tot intelligente interestafrekken. Een intelligente aftrek is in tegenstelling tot de huidige interestafrekken niet blind voor de doeleinden van investeringen. Zo worden investeringen in jobcreatie, innovatie en eco-efficiëntie aan een hoger percentage afgetrokken dan traditionele investeringen. Zuiver financiële constructies zouden terugvallen op nul procent. Om het ondernemingsklimaat voor KMO's te versterken willen we ook de verhoogde korting voor KMO's versterken, op voorwaarde van jobcreatie, innovatie en eco-efficiëntie.

17. Versterken van de woon- en winkelkernen

We willen een betere sturing van de inplanting van vestigingen van handelszaken in kern en periferie, waarbij we meer rekening houden met ruimtelijke ordening en mobiliteit. Het gebrek aan sturing op de inplanting van groothandelszaken en shoppingcentra zorgt voor heel wat frustratie bij kleine handelszaken en lokale besturen. De regionalisering van de wet op de handelsvestiging biedt hiervoor mogelijkheden.

18. Een preventief bedrijfsbeleid

Groen wil een sterker preventiebeleid tegen faillissementen bij KMO's. Soepelere kredietverlening door banken, vooral dan voor kortetermijnkredieten en fiscale maatregelen die burgers aanzetten om te investeren in KMO's (zoals de win-winlening) bieden KMO's de broodnodige zuurstof. Daarnaast is Groen voorstander van een snelle en doordachte omzetting van de Europese richtlijn ter bestrijding van laattijdige betalingen. Die richtlijn voorziet in een maximale betaaltermijn van 30 dagen, met uitzondering tot 60 dagen. De overheid als opdrachtgever dient het goede voorbeeld te geven voor het respecteren van de maximale betalingstermijnen.

19. Springplank voor gefailleerde

Op curatief vlak bepleit Groen dat een gefailleerde binnen het jaar duidelijkheid moet hebben over zijn situatie. Nu weten sommige ondernemers pas na jaren of ze ontslagen worden van eventuele restschulden na een faillissement. Bovendien voorzien we, in samenwerking met de ondernemershuisen, ondersteuning voor gefailleerde die willen herstarten. Daarom moeten gefailleerde een tweede en derde kans krijgen, behoudens in geval van een frauduleus faillissement. Voorts moeten ex-werknemers van gefailleerde ondernemingen gepast worden ondersteund en, zo mogelijk, worden betrokken bij het opstarten van een nieuwe onderneming door de gefailleerde ex-werkgever of bij overname van de gefailleerde onderneming.

DUURZAME INNOVATIE ALS MOTOR VOOR EEN CREATIEVE TRANSITIE

Investeren in onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie is cruciaal om de economie nieuw leven in te blazen, ze te verduurzamen, nieuwe werkgelegenheidsmogelijkheden aan te boren en onze welvaart en welzijn veilig te stellen. Innovatie is echter niet "per definitie" goed. Het Schumpeteriaanse concept van "creatieve destructie" heeft weliswaar een positieve connotatie en verwijst naar economische dynamiek en een noodzakelijke vernieuwing die ten goede komt aan de samenleving. Maar innovatie kan even goed leiden tot "destructieve creatie", waarbij de innovatie ten goede komt aan enkelen maar ten koste gaat van velen. Denk maar aan de "innovatieve" financiële producten, of de gigantische snelheid waarmee consumptiegoederen verouderen en vervangen worden door nieuwe versies (zoals gsm's, iPads,...) en die vooral aanzetten tot overconsumptie en een groeiende afvalberg. Om maar niet te spreken van de "innovaties" op het vlak van niet-conventionele olie- en gaswinningen (exploitatie van teerzandolie, olieontgassing in de Noordelijke Poolzee,...).

Groen wil daarom fors investeren in innovatie, maar we willen deze middelen gericht inzetten zodat deze effectief bijdragen aan de maatschappelijke en ecologische uitdagingen waar onze samenleving voor staat.

20. We voorzien een budgettair groeipad om ten laatste tegen 2020 de Europese doelstelling te halen om minstens 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) te investeren in onderzoek en ontwikkeling. Deze middelen worden zoveel mogelijk ingezet in functie van de vereiste duurzaamheidstransitie.

(V, B, F)

We verankeren een budgettair groeipad waarbij tegen 2020 minstens de Europese 1%-norm voor publieke O&O-investeringen gerealiseerd wordt. Dit betekent dat de Vlaamse regering jaarlijks gemiddeld 150 miljoen euro extra investeert. Naast de 1%-norm voor publieke O&O-middelen moet ook het bedrijfsleven haar O&O-inspanningen opdrijven naar de 2%-norm. Om een zo groot mogelijke synergie te realiseren tussen overheids- en bedrijfsinvesteringen wordt een gemeenschappelijk plan ontwikkeld.

Deze middelen worden gestuurd in de richting van duurzame innovatie. Hieronder verstaan we innovatie die inspeelt op belangrijke maatschappelijke en ecologische uitdagingen. Dit gaat niet enkel over technologische innovaties, maar omvat ook maatschappelijke innovatie, sociale innovatie (innovatie van de werkorganisatie) en nieuwe businessmodellen, ook in de dienstensector en social profit. Ook het opnieuw aanleren van relevante oude productie- en/of reparatietechnieken die we uit het oog zijn verloren valt hieronder. Er wordt hierbij een duidelijk evaluatiekader gehanteerd, zodat de geïnvesteerde middelen ook effectief in de richting van meer duurzaamheid gaan.

21. Scherpere focus op duurzame speerpuntsectoren, regionale specialisatie en industriële valorisatie

(V, B)

De momenteel versnipperde innovatiemiddelen zetten we doelgericht in op een aantal speerpuntsectoren- en domeinen met een grote potentiële impact op het vlak van duurzaamheid en waarin Vlaanderen en Brussel duidelijke industriële troeven hebben. Hierbij is er aandacht voor regionale specialisatie en clustering op basis van aanwezige sterkes en wordt er aansluiting gezocht bij de thematische Europese prioriteiten, zodat ook Europese middelen kunnen worden ingezet. Een aantal voorbeelden van speerpuntsectoren: duurzame energie, duurzame mobiliteit, duurzame chemie, duurzaam wonen en bouwen, duurzame inzet van nanotechnologie, duurzaam materialenbeheer, duurzame maakindustrie, duurzame voedingsindustrie, agro-ecologie en de zorgsector. Deze focus vertaalt zich in nieuwe, duurzame jobs bij ons.

22. Stroomlijnen en vereenvoudigen van onderzoeksprogramma's en innovatie-instrumenten zodat ze doeltreffender en toegankelijker worden, ook voor KMO's (V, B)

Het innovatielandschap is momenteel een ontoegankelijk kluwen van programma's, subsidiekanalen, agentschappen, strategische en collectieve onderzoekscentra, competentiepoolen, innovatieknoppen, enz. Er is duidelijk nood aan een betere stroomlijning, afstemming, vereenvoudiging en grotere transparantie van structuren en instrumenten. Een uniek loket werkt zal hierbij drempelverlagend zijn voor KMO's en geïntegreerde projecten mogelijk maken.

23. Meerwaarde creëren door samenwerking en open innovatie te versterken (V, B)

We stappen af van het klassieke model waarbij kennisinstellingen eerst kennis creëren, die vervolgens door bedrijven of andere actoren gevaloriseerd wordt. Groen wil veel meer vertrekken vanuit een breed samenwerkingsverband, waarbij verschillende actoren (kennisinstellingen, bedrijven, overheid, vakbonden, ngo's, ...) tegelijkertijd deelnemen aan het innovatieproces, elk vanuit hun positie, en vanuit een voortdurende interactie samen kennis creëren, ontwikkelen en valoriseren. Ook KMO's en innovatieve starters worden resoluut bij deze innovatieprocessen betrokken. Bij open innovatie ligt de klemtuon op kennisdelen, samenwerken en het breed gebruik van innovatie. Niet de defensieve inzet van intellectuele eigendom, maar een platformlogica voor de disseminatie van kennis wordt de leidraad. Ook hier verwijzen we naar de Brusselse en Waalse aanpak die gevolgd werd in het kader van de "Alliantie Werk en Milieu" en het Waalse Marshallplan2.vert.

24. Een inhaalbeweging wordt ingezet voor demonstratie- en pilootprojecten (V)

Er is momenteel in de kanalen voor de Vlaamse innovatiesteun weinig aandacht voor de stap tussen het basisonderzoek en de brede implementatiefase. Nochtans is deze stap cruciaal om de bruikbaarheid en degelijkheid van een innovatieve technologie of aanpak aan te tonen en deze in de markt te kunnen zetten en eventueel later ook te kunnen exporteren. Er moet daarom een specifiek steunkader worden uitgewerkt in lijn met de Europese regelgeving voor de evaluatie en financiering van dergelijke demonstratie- en pilootprojecten.

25. De Vlaamse Raad voor Innovatie en Wetenschap blijft als aparte en onafhankelijke strategische adviesraad bestaan, maar krijgt een lichtere en meer dynamische structuur en betrekt meer stakeholders en burgers via participatieve innovatieprocessen (V)

De Raad stelt jaarlijks ook, via een participatief proces waarin talrijke stakeholders betrokken worden, een rapport op over de meest beloftevolle nieuwe technologische of maatschappelijke innovaties met een grote potentiële impact op duurzaamheid. Hierin worden zowel de Belgische als internationale topinnovaties opgenomen.

DUURZAME MATERIALEN EN ENERGIEBEHEER ALS RODE DRAAD VOOR EEN KOOLSTOFarme ECONOMIE

26. Een duurzame energie- en grondstoffennorm (V, B, F, E)

Er is nood aan een duurzame energie- en grondstoffennorm, op de verschillende beleidsniveaus. Die moet leiden tot een absolute daling in het verbruik van energie en grondstoffen. Bindende doelstellingen moeten worden vastgelegd in programma's als EU 2020 of VIA. Aangezien het duurzaam beheer van grondstoffen ook bijdraagt tot de structurele concurrentiekraft van de economie, wordt bovendien een uitbreiding voorgesteld van de strekking van de wet van 1996, die berust op de drie pijlers: loon-werk-kennis. Daar zou nu de pijler "duurzaam grondstoffenbeheer" bijkomen, die jaarlijks grondig en systematisch moet worden geanalyseerd. Verder is er nood aan een vergroening van het Europees Semester, wat onder meer inhoudt dat deze doelstellingen ook terug te vinden zijn in de nationale hervormingsprogramma's. In het kader van routepaden voor de transitie naar een duurzame economie voor aparte sectoren en domeinen kunnen sociale partners en andere maatschappelijke actoren verdergaande doelstellingen opnemen.

27. Ecologiepremies (V)

De ecologiepremie was tot voor kort een erg succesvolle investeringshelfboom die onze bedrijven niet alleen milieuvriendelijker, maar ook kostencompetitiever maakte. In 2011 zorgde toegenomen regelnevenrij ervoor dat het gebruik van de premie werd gedecimeerd. Groen zal de ecologiepremie een nieuw leven inblazen. Bedrijven kunnen drie voorstellen indienen per jaar in plaats van een om de drie jaar. Ze zijn niet gebonden aan een limitatieve lijst van technologieën die mogelijk in aanmerking komen voor een premie maar moeten wel voldoen aan duidelijke duurzaamheidscriteria en hun voorstel wordt net als voor 2011 door de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) op zijn waarde beoordeeld.

28. Exit-strategie afvalverbranding (V, B)

Om te kunnen evolueren naar een duurzame kringloopeconomie moet afvalverbranding zoveel mogelijk beperkt worden. We zetten daarom niet alleen in op materiaalbesparing, hergebruik en recyclage, maar ook op de uitfasering van de verbrandingscapaciteit. Hier toe stellen we onmiddellijk een moratorium in op bijkomende restafvalverbrandingscapaciteit. Restafvalverbrandingsovens worden formeel uit het groenestroomcertificatensysteem gehaald.

Er wordt een ambitieus en realistisch afbouwscenario en strategie uitgewerkt om restafvalverbranding tegen 2050 uit Vlaanderen en Brussel zo goed als overbodig te maken en tot het minimum te beperken. Tenslotte wordt de restafvalverbrandingscapaciteit onderworpen aan een strenge regulerung om te komen tot een optimale milieu- en energieperformantie van het verbrandingspark.

29. Ingebouwde veroudering tegengaan (E, F)

We verplichten de vermelding van de normale levensduur van consumptiegoederen. Voor een koelkast zou bijvoorbeeld moeten worden vermeld: 'Vervaardigd voor een gemiddelde gebruiksduur van 9 jaar'. Voor een wasmachine zou de vermelding moeten luiden: 'Vervaardigd voor gemiddeld 1.800 wasbeurten'. Voor een auto: 'Vervaardigd voor een gebruiksduur van gemiddeld 12 jaar of 250.000 kilometer'. Dit versterkt de positie van de consumenten in de gebruikerseconomie en remt verspilling af. Producenten die producten met bedrieglijke verouderingsmechanismen op de markt brachten, krijgen administratieve en gerechtelijke sancties. De bijhorende garantie staat in relatie tot de normale levensduur van een product. Kwaliteitsnormen voor producten (onder meer een verbod op 'geprogrammeerde destructie' en herstelbaarheid) moeten op EU-niveau worden vastgelegd.

30. Duurzame bedrijventerreinen en ecologische clusters (V, B)

Groen pleit voor een wetgevend kader voor bedrijventerreinen die over de hele lijn duurzaam zijn. Dit omvat volgende aspecten: een efficiënt ruimtegebruik (o.a. gezamenlijk gebruik van infrastructuur), aanwezigheid van groen en natuur, duurzame mobiliteit, duurzame ruimtelijke inpassing, duurzame bedrijfsprocessen (o.a. duurzaam energie-, grondstoffen-, water- en afvalbeleid, duurzaam ketenbeheer) en duurzaam werk- en leefklimaat. Er wordt hierbij zoveel mogelijk ingezet op gesloten kringlopen en ecologische clusters. Daarbij worden reststromen optimaal benut en wordt het afval van het ene bedrijf grondstof voor het andere.

Bij het inplanten van bedrijven dient eerst het bestaande potentieel aan kantoren en terreinen aangeboord te worden, alvorens nieuwe bedrijventerreinen in te richten. Nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld op basis van bovenstaande criteria en zijn verplicht klimaatneutraal. Bestaande bedrijventerreinen worden ondersteund om zich in die richting te verduurzamen.

31. Een masterplan voor een bio-gebaseerde economie (V, EU)

- De gewesten ontwikkelen een actieplan voor de uitbouw van een duurzame bio-gebaseerde economie. Een duurzame bio-gebaseerde economie zorgt voor meer sociale welvaart in eigen land, maar ook buiten de grenzen. Een duurzame bio-gebaseerde economie werkt met gesloten kringlopen en zorgt voor minder milieudruk door te besparen op het verbruik van materialen en energie.

- We kiezen daarbij voor een duidelijk en sturend cascadesysteem. Gebruik van biomassa voor voeding heeft steeds voorrang. De inzet van biomassa om de vruchtbaarheid van de bodem te behouden, is de tweede prioriteit. Voor niet-landbouwtoepassingen geven we voorrang aan het gebruik van biomassa als grondstof in de hout-, bouw- of textielindustrie of de inzet van biopolymeren in groene chemie. Momenteel legt Vlaanderen te eenzijdig de nadruk op de verbranding van biomassa voor elektriciteitsproductie in megabiomassacentrales of trekt ze te veel de kaart van de biobrandstoffen. Terwijl de inzet van biomassa als grondstof veel meer kansen biedt op tewerkstelling en op milieuwinst. Ook op Europees niveau wordt een dergelijk cascademodel en een duurzame inzet van biomassa gestimuleerd.
- Groen wil dat ingevoerde biomassa steeds voldoet aan strenge duurzaamheidscriteria die rekening houden met alle directe en indirecte effecten op de koolstofhuishouding. Duurzaamheidscriteria integreren ook sociale aspecten en mensenrechten. Op die manier moet de praktijk van landroef in ontwikkelingslanden voor de teelt van energiegewassen worden tegengegaan en moet voorkomen worden dat de vraag naar biomassa vanuit de biogebaseerde economie de toegang tot voedsel in het gedrang brengt. Ook landroef voor de productie van textiel of tabak, ten koste van voedselproductie voor de lokale gemeenschap, willen we tegengaan.
- Het gebruik van biobrandstoffen van de eerste generatie (die de concurrentie aangaan met voedingsgewassen) laten we uitdoven.

COÖPERATIEVE ECONOMIE

In het coöperatief ondernemersmodel staat niet winst voor een selecte club van aandeelhouders centraal, maar wel duurzame groei van het bedrijf en de maatschappelijke meerwaarde. De sociaaleconomische crisis heeft uitgewezen dat echte coöperatieve bedrijven beter tegen financiële tegenvallers bestand zijn. Als het goed gaat, delen de werknemers in de winst van het bedrijf. Als het minder gaat, worden schokken opgevangen door solidariteit tussen werknemers en management. Het biedt ook de mogelijkheid aan burgers om mee te participeren bijvoorbeeld in de woning-, energie-, zorg- en bankensector.

32. Het wettelijk en regelgevend kader voor de coöperatieve vennootschap wordt verbeterd zodat de coöperatieve identiteit zoals bepaald door de Internationale Coöperatieve Alliantie (de ICA-principes) beter tot uiting komt en beschermd wordt.

Dit gebeurt zowel op Belgisch als op Europees niveau. (F, EU)

33. Coöperatief ondernemerschap krijgt meer aandacht in het onderwijs en wordt beter bekendgemaakt bij de relevante beroepsbeoefenaars (bv. juristen, accountants, notarissen) en ondersteuningskanalen voor starters en ondernemers. (V, B)

34. Binnen een aantal niche-sectoren wordt het coöperatief ondernemerschap nog sterker in de verf gezet en ondersteund.

Dit is in het bijzonder het geval voor volgende sectoren: energiesector, zorgsector, collectief wonen (Community Land Trust), recyclage- en hergebruiksector, kinderopvang en onderwijssector. Hierbij wordt steeds een kader uitgewerkt om ervoor te zorgen dat kwaliteitsnormen op het vlak van dienstverlening, participatie, democratisch beheer en duurzaamheid worden gerespecteerd.

35. Via sensibilisering, vorming, adviesverlening, kennisdeling en promotie worden de mogelijkheden, de kennis en de praktijk van het coöperatief ondernemen ruimer verspreid.

36. Ook andere vormen waarbij samenwerking centraal staat worden verder gepromoot, zoals bijvoorbeeld peer-to-peer projecten en crowd-sourcing (samen kennis ontwikkelen).

DE OVERHEID GEEFT HET VOORBEELD

37. Tegen 2020 voldoen alle overheidsopdrachten aan duurzaamheidscriteria

Het aankoopbeleid van de overheid is een krachtig middel om sociale en ecologische veranderingen af te dwingen en te stimuleren. De overheid moet zichzelf ambitieuze streefcijfers opleggen en die ook halen. Dit kan vooral in departementen en entiteiten met veel en grote aanbestedingen. Ook kwalitatief verwacht Groen geen window dressing, maar strenge ecologische en sociale criteria waaraan producten en diensten moeten voldoen. Dit moet kunnen voor de hele keten van onderaannemers. Ook KMO's en sociale economie moeten kunnen meedingen bij aanbestedingen

38. Duurzaam innovatief aanbestedingsbeleid

Via een duurzaam innovatief aanbestedingsbeleid wil Groen bovendien extra impulsen geven aan duurzame innovatie. Zo kan de overheid publieke aanbestedingen doen voor duurzame producten of technologieën die nog

niet bestaan: 'Als iemand iets oplevert met de volgende kwaliteiten, zijn we bereid om er X eenheden van aan te kopen tegen prijs Y.' Na zo een publieke aankondiging zouden ook andere partijen (bedrijven, particulieren, steden, ...) kunnen intekenen als klant met vermelding van de beloofde afname. Zo stimuleert men pioniers door voor hen meteen een markt te creëren voor nieuwe of verbeterde producten.

39. Betalingstermijnen respecteren bij overheidsopdrachten (F)

De overheid is nog steeds de slechtste betaler. Dit moet dringend veranderen. De overheid moet bij overheidsopdrachten het goede voorbeeld voor het respecteren van de maximale betalingstermijnen. Facturen moeten binnen de 30 dagen betaald worden en de duur van de procedure voor verificatie door overheidsinstanties moet beperkt worden tot maximaal 30 dagen. De achterpoortjes die de nieuwe Belgische wetgeving (die werd ingevoerd in uitvoering van de Europese richtlijn over betalingsachterstand) voor de overheid openhield, moeten worden gesloten. Vooral voor KMO's is dit essentieel om economisch gezond te kunnen blijven.

EEN PAAR DEELSECTOREN IN DE KIJKER

Sociale economie en lokale diensteneconomie (V, B, F)

We zetten volop in op de verdere uitbouw van de lokale diensteneconomie, sociale economie en sociaal ondernemerschap. Binnen deze context krijgen lokale diensten (sociale restaurants, volkstuinen, fietsherstelplaatsen, park en groenbeheer, ...) en ecologische initiatieven op het vlak van stadslandbouw, energie, ... een duurzaam kader. Deze initiatieven garanderen lokale, kwaliteitsvolle en uiterst zinvolle arbeid met een grote maatschappelijke meerwaarde.

40. Het maatwerkdecreet wordt in nauwe betrokkenheid met de sector en de sociale partners geïmplementeerd (V)

41. Beschutte en sociale werkplaatsen behouden een structurele plaats en krijgen de nodige stabiliteit om duurzaam sociaal te kunnen ondernemen. (V,B)

42. Alle bedrijven kunnen personen met een afstand tot de arbeidsmarkt tewerkstellen. (V,B)

Het maatwerkdecreet wil de doorstroom van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt bevorderen, maar betreft hierbij enkel bedrijven die minstens vijf doelgroepwerkennemers tewerkstellen. Groen vindt dat bedrijven die een beperkt aantal doelgroepwerkennemers tewerkstellen even goed recht hebben op ondersteuning als bedrijven die doelgroepwerkennemers collectief tewerkstellen. Dit zal de integratie van doelgroepwerkennemers op de arbeidsmarkt bevorderen.

43. De lokale diensteneconomie wordt verder uitgebouwd, waarbij verder wordt ingezet op klaverbladfinanciering. Dit betekent dat middelen vanuit verschillende bevoegdhedsdomeinen worden samengelegd. (V)

44. De middelen "sociale economie" die van de federale overheid worden overgeheveld naar de gewesten in het kader van de staatshervorming, worden volledig ingezet in het kader van een verdere uitbouw van de sociale economie (V, B).

Zorgsector

De zorgsector staat voor enorme uitdagingen. Door de toenemende vergrijzing is de vraag naar aangepaste zorgen alleen maar toegenomen en dit zal de komende jaren niet veranderen. Dat zorgt voor zware uitdagingen in het aanwervingsbeleid (zeker in een sector waar kandidaten schaars zijn) en in het ontwikkelen van nieuwe organisatie- en werkmodellen en in financieringsmechanismen. Duurzame innovatie is dus ook in deze sector een must.

45. Maatschappelijk verantwoorde zorg

In de welzijns- en gezondheidssector zijn naast de social profit-actoren steeds meer andere actoren actief. In deze evolutie is het cruciaal dat elke aanbieder de toets van maatschappelijk verantwoord ondernemen doorstaat. **Groen wil daarom dat elke voorziening voldoet aan de criteria die de Strategische Adviesraad Welzijn, Gezondheid en Gezin formuleerde: het moet gaan om kwaliteitsvolle, sociaal rechtvaardige, performante, relevante en toegankelijke zorg.** Dit moet ervoor zorgen dat de meest kwetsbare personen mee aan boord blijven en dat continuïteit gegarandeerd blijft. De rechtsvorm van de voorziening is voor Groen dus van ondergeschikt belang aan de strikte randvoorwaarden die de overheid oplegt. De overheid ziet op een transparante en moderne manier toe op de kwaliteit van de aangeboden zorg. Dit veronderstelt transparantie bij alle actoren. Dat vraagt ook een meer lokale, wijkgebonden aanpak met meer ruimte en verantwoordelijkheid voor lokale besturen, een herwaardering van de rol van het OCMW en een goede samenwerking met privépartners.

46. Venootschappen met sociaal oogmerk (VSO) en in het bijzonder coöperatieve vennootschappen met sociaal oogmerk, worden gestimuleerd als interessante organisatievorm voor het opstarten van nieuwe initiatieven of voor het structureren van samenwerkingsverbanden.

In de meeste van de social-profitsectoren is men, gelet op de huidige budgettaire krapte en/of de wachtlijstproblematiek, op zoek naar alternatieve financieringsbronnen. Coöperatieve rechtsvormen laten toe om sneller financiële middelen aan te trekken, zowel via de mobilisatie van het privékapitaal van de leden als via giften of leningen. Daarnaast is het ook een rechtsvorm waarbinnen de inspraak en betrokkenheid van de gebruikers kan gemaximaliseerd worden. De leden zijn immers actief betrokken in de besluitvorming. In het kader van vraagsturing is dit een belangrijke troef, wat trouwens in alle instellingen, ongeacht de rechtsvorm, versterkt moet worden. Coöperaties vallen vandaag echter nog uit de boot als het gaat om erkenningen en subsidies. Er wordt daarom gewerkt aan een level playing field tussen de verschillende soorten aanbieders. Belangrijk is dat enerzijds een beperking of een verbod op dividenduitkeringen opgenomen wordt, anders dreigt de focus op de kwaliteit van de dienstverlening verloren te gaan. Anderzijds moet de coöperatie aan een aantal randvoorwaarden voldoen die de toegankelijkheid, de betaalbaarheid en de kwaliteit van de dienstverlening voor iedereen garandeert.

47. De overheid moet echter zelf voldoende middelen blijven investeren in de gezondheid-, welzijns- en socioculturele sectoren. Het mobiliseren van privékapitaal moet immers extra ruimte creëren en mag zeker niet resulteren in een zich terugtrekkende overheid.

Creatieve industrieën

Met de creatieve industrieën bedoelen we hier de Architectuur, Audiovisuele kunsten, Beeldende kunsten, Cultureel erfgoed, Design, Gaming, Gedrukte media, Mode, Muziek, Nieuwe media, Podiumkunsten en Reclame & Communicatie.

48. Groen wil het ondernemerschap in deze sectoren versterken en ondersteunen en zoveel mogelijk oriënteren in de richting van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap en het verduurzamen van onze samenleving. Onder andere in de sector van de games-ontwikkeling is er nog heel wat potentieel dat momenteel onbenut blijft. We willen echter tegelijkertijd vermijden dat een te eenzijdige vermarkting zou leiden tot een uitholling van de culturele sector. De specificiteit van de creatieve industrieën vereist een aangepast ondersteunend beleid om de ondernemerschapsvaardigheden aan te wakkeren en de toegang tot investeringssteun te verbeteren. (V)

49. Voor de bevordering van initiatieven op het raakvlak van cultuur en ondernemen is er CultuurInvest. Wij willen het fonds behouden, maar grondig evalueren – welke effecten heeft het gehad? – en bijsturen. (V)

50. Bij het Overleg Creatieve Industrieën – ondersteund door Flanders DC – moet de rol van de kunstensector als ‘fundamenteel onderzoeksdomain’ verder ten volle tot zijn recht kunnen komen.

51. Het kan nooit de bedoeling zijn om de filosofie van Creative Europe in Vlaanderen te implementeren. Subsidies aan organisaties en kunstenaars – theater, film, beeldende kunst... -moeten steeds mogelijk zijn, zonder 'aanmelding' bij Europa. Ze kunnen ook niet worden vervangen door een economisch georiënteerd instrumentarium. Ook de vrijhandelsakkoorden met o.a. de VSA mogen geen belemmeringen veroorzaken. We zetten druk op de Europese organen om dit af te dwingen. (V,B,E)

FINANCIËLE SECTOR

VISIE

Een gezonde financiële sector is al enkele eeuwen het kloppend hart van de ongelooflijke vooruitgang die onze beschaving op heel wat vlakken heeft doorgemaakt. Banken, beurzen en verzekeraars vervullen belangrijke functies in onze moderne samenleving, zoals het veilig bewaren en beheren van gezinsvermogens, het verschaffen van kapitaal aan bedrijven voor de ontwikkeling van hun activiteiten en het indekken tegen grote risico's die zonder verzekering een gezin zouden kraken. Een goed werkende financiële sector is de olie in het ingewikkelde raderwerk van onze moderne economie. Omdat het belang van deze sector voor de vlotte werking van onze steeds complexere, en sneller draaiende economie sterk toenam, kan een ontsporing ervan, onze economische machine volledig blokkeren.

In 2008 brak een bankencrisis uit die tot op de dag van vandaag nog steeds een groot stuk van de wereldeconomie in een wurggreep houdt. De Grote Recessie waar we toen in belandden, heeft op een zeer pijnlijke manier drie zaken in de verf gezet:

een gezonde financiële sector is een noodzakelijke basis voor een dynamische, veerkrachtige en innovatieve economie,

de Grote Deregulering van de financiële sector, die zich vanaf 1980 op gang trok, heeft geleid tot een onhoudbaar financieel systeem, waarin men steeds onverantwoorder risico's neemt op zoek naar grotere winsten, omdat wie risico neemt de winsten zelf op zak kan steken, en de verliezen kan doorschuiven naar de belastingbetalers,

er is een totale straffeloosheid binnen de financiële sector; zelfs in gevallen van flagrante belangenvermenging, machtsmisbruik en aandeelhoudersbedrog, worden onderzoeken geblokkeerd en vervolgingen opgeschort. De financiële sector ontspoerde eind 2007, een kleine 7 jaar later is er nog steeds geen helderheid over wat er nu exact gebeurde en wie waarvoor verantwoordelijk was. Alle verantwoordelijken voor de ontsporingen in de Belgische bankensector, die onze staatsschuld met meer dan 15% bbp deed aandikken, zijn de dans volledig ontsprongen.

Aan het begin van de crisis, toen steeds meer verhalen over misbruik, bedrog en andere schandalen boven kwamen, was de roep voor een hervorming van de bankensector groot. We zijn nu zeven jaar later en het rapport van de beloofde hervormingen oogt erg mager. België heeft beslist om alle adviezen van gerenommeerde experten naast zich neer te leggen en haar banken toch niet te splitsen. Ook andere noodzakelijke hervormingen zijn gesneuveld onder zware druk van de bankenlobby.

Wij vinden het belangrijk om lessen trekken uit het verleden en de financiële sector weer ten dienste stellen van de samenleving. We moeten niet alleen inzetten op nieuwe, innovatieve oplossingen, maar we moeten ook oude veilheidssystemen, die decennia lang goed gewerkt hebben, opnieuw invoeren. Daarbij is het niet alleen belangrijk dat we weer naar een splitsing gaan van zakenbanken, spaarbanken en verzekeraars, maar ook dat we terugkeren naar een divers bankenlandschap, met een brede waaier aan spelers, waarbij er naast de klassieke banken, ook weer enkele coöperatieve banken komen en op zijn minst één overheidsbank. Voorbeelden uit het verleden en uit het buitenland leren ons dat een gevarieerd bankenlandschap veel beter bestand is tegen schokken en dankzij een grotere specialisatie, ook een veel gerichtere dienstverlening kan ontwikkelen, ten diensten van de reële economie.

Tot slot willen we als groenen, zowel in België als op internationaal niveau binnen de Europese Groene Partij, de impact van toekomstige crisissen beperken. Dat doen we door risico's beter te identificeren, risico's te verkleinen bij instellingen, producten en beleggers, en een betere bescherming te bieden voor als het toch nog fout loopt. Het verontrust ons dan ook dat de banken die de voorbije jaren gered werden met hopen belastinggeld, zoveel mogelijk hun oude manier van werken hernemen en dat de politici van traditionele bewindspartijen hen daarbij volledig vrij spel laten.

Doordat de sterke bankenlobby veel van de aangekondigde hervormingen, waaronder ook de Basel III-regels, sterk heeft kunnen uithollen, keren de wilde winsten van weleer stilaan terug in de financiële sector. Tegelijkertijd blijft de reële economie, burgers én bedrijven, kreunen onder een zware, aanhoudende crisis. Bovendien is de belastingbetaler, op het moment dat de vergrijzing pas echt goed op gang komt, opgezadeld met een zware financiële kater, die we samen met onze kinderen en kleinkinderen nog decennia lang zullen moeten afbetalen. Dit is onverdedigbaar. Zo kan het niet verder. De financiële sector moet fundamenteel hervormd worden.

VOORSTELLEN

1. Als we uit de huidige, aanslepende crisis willen raken, en toekomstige crisissen van een zelfde omvang willen vermijden, dan is het belangrijk dat we in kaart brengen wat er exact gebeurd is. Daarom wil Groen dat er **een volwaardige parlementaire onderzoekscommissie komt rond Dexia en alle verwante dossiers.** (F) De impact van het Dexia-verhaal is een bittere ervenis waar we nog vele decennia mee zullen zitten. Het is onverdedigbaar dat de traditionele partijen tot nu toe elk initiatief weigeren dat eindelijk opheldering kan brengen over wat er waar en wanneer fout liep.

In een dossier van deze omvang is het onbegrijpelijk dat er niemand voor zijn of haar verantwoordelijkheid wordt gesteld. We willen een objectief onderzoek naar de feiten, geen heksenjacht. Onze burgers hebben namelijk het recht om te weten waarom ze nog vele decennia zullen opdraaien voor de Dexia-rekening, en wie daarbij waarvoor verantwoordelijk was.

2. Daarnaast willen we ook dat de **60 aanbevelingen van de vorige, sterk ingeperkte, Dexia-commissie sowieso onverkort worden uitgevoerd.**(F)

Een kort overzicht van enkele van die voorstellen:

- beleggingsproducten bestemd voor het brede publiek mogen enkel verhandeld worden na goedkeuring hiervoor door de Belgische toezichthouder FSMA
- banken en verzekeraars die te weinig geld eigen kapitaal hebben in verhouding tot hun uitstaande verplichtingen mogen geen dividenden uitkeren
- systeembanken moeten een lid van de FSMA en de Nationale Bank in hun raad van bestuur opnemen
- spaarbanken moeten ook een financieel noodplan ontwikkelen en laten goedkeuren door de FSMA
- Op EU-niveau moet België ijveren voor een gecentraliseerd toezicht op grote banken, een waarborgfonds gefinancierd door de bankensector met reddingsmiddelen in geval van nieuwe crisis en onafhankelijke Europese ratingbureaus.

DE FINANCIËLE SECTOR WEER TEN DIENSTE STELLEN VAN ONZE SAMENLEVING

3. Een belangrijk **gevolg van de zuivere splitsing van spaarbanken, zakenbanken en verzekeraars** (F), is dat spaarbanken niet langer gebruikt kunnen worden als spaarvarken voor de hoog-riskante beleggingen van de zakenbanken. Daardoor zal **heel wat geld bij de spaarbanken weer vrij komen voor kredietverlening aan de reële economie**, waarin heel wat bedrijven sedert de start van de crisis steeds meer snakken naar een gezonde kredietverlening.
4. Omdat kredietverlening aan de reële economie een onontbeerlijke rol is van de bankensector, is het belangrijk dat de **overheid haar bankenbeleid ook meer gaat schoeien op de leest van kleine gespecialiseerde banken**. De voorbije decennia is het beleid al te vaak ontwikkeld op maat van universele systeembanken. Daardoor zijn de kleinere, gespecialiseerde banken steeds meer in de verdrukking geraakt, wat een prikkel gaf tot een ongezonde schaalvergroting via een golf van bankenfusies, die het probleem van systeembanken enkel vergrootte.
5. Vroeger had België een divers landschap aan gespecialiseerde banken. Binnen dat landschap waren er ook verschillende, gezonde coöperatieve banken. Doorheen de jaren zijn die banken bijna allemaal opgegaan in fusies

met klassieke banken, waardoor hun eigenheid als coöperatieve bank verdween. Daardoor is er nu een groot leemte ontstaan in ons bancair landschap. **Daarom moet de overheid een beleid ontwikkelen dat het coöperatief bankieren weer op gepaste wijze stimuleert** (E, F, V, B), zodat we op termijn kunnen terugkeren naar de gezonde diversiteit van wleer, met klassieke, coöperatieve en overheidsbanken die elk hun eigen troeven uitspelen.

6. De overheidsbank als hefboom voor de relance (F)

We zeggen al vele jaren dat onze economie nood heeft aan een overheidsbank die spaargelden in alle veiligheid beheert, en met die ingezamelde spaargelden de lokale economie aan goedkope kredieten helpt. De nationalisering van Belfius biedt een unieke kans om dat project te realiseren.

Hoewel Belfius niet als een klassieke overheidsbank is gecreëerd, is ze dat door het 100% overheids-aandeelhouderschap wel geworden. Dat geeft ons de unieke kans om een belangrijke bank om te vormen tot de overheidsbank die we al vele jaren voor ogen hebben. Het is namelijk een stuk efficiënter om Belfius, met haar bestaand cliënteel en haar grote expertise in het financieren van grote projecten, om te turnen tot een duurzame en ethische overheidsbank, dan Belfius weer te verkopen en een nieuwe overheidsbank uit de grond te stampen. Als overheidsbank hoort Belfius niet alleen een belangrijke speler te blijven in de financiering van infrastructuurprojecten, ze moet ook kmo's ondersteunen die het in deze kredietcrisis ten onrechte erg moeilijk hebben gekregen om aan investeringsmiddelen te raken. Via haar ethische, duurzame beleggingen en haar toekomstgericht kredietbeleid moet Belfius een belangrijke rol gaan spelen in een versnelde transitie naar een duurzame economie. -

7. Het bankmodel van deze overheidsbank moet uiterst eenvoudig en transparant zijn: winst is niet de voornaamste missie, wel efficiëntie, veilig beheer van spaargelden, en een vlotte kredietverlening aan de Belgische economie. (F)

Als instelling met maatschappelijk doel kan deze bank de andere banken 'eerlijk' houden door zelf op te treden als eerlijke speler met interessante producten. De overheidsbank kan de spaarder helpen door transparante, ethische spaarproducten aan te bieden. Deze bank verleent ook goedkope kredieten aan kmo's en particulieren voor investeringen in innovatie en verduurzaming. De overheidsbank legt in al haar producten en initiatieven een sterke nadruk op criteria als duurzaamheid, ethiek, sociale meerwaarde en ecologie. Zo kan ze in samenwerking en overleg met de gewestelijke overheden ook een belangrijke ondersteunende rol gaan spelen bij

- materiaal- en energie-efficiëntie
- clusterontwikkeling
- het sluiten van materiaalkringlopen
- ontwikkeling van Duurzame Bedrijven-Terreinen
- microfinanciering
- het ontwikkelen van toekomstgerichte, efficiënte en duurzame infrastructuren

8. De overheidsbank kan ook een ondersteunde rol spelen bij het investeringsbeleid van de gewesten. (F, V, B)

Het mag nooit de bedoeling zijn dat gewestelijke investeringsfondsen, zoals in het verleden vaak gebeurde, niet langer investeren in de reële economie, maar gaan beleggen in financiële producten op zoek naar rendement. Als investeringsmaatschappijen, of -fondsen, in handen van de nationale, regionale of lokale overheid meer middelen hebben dan ze op dat moment kunnen aanwenden, beleggen ze die niet in riskante financiële producten, maar zetten ze deze extra middelen uit bij de overheidsbank, zodat die andere initiatieven kan ondersteunen.

9. De overheidsbank zorgt er voor dat (private en publieke) investeringen niet stilvallen tijdens een financiële crisis, door het activeren van slapend spaargeld via een "Green New Deal"-fonds. (F)

Om de hoeveelheid liquide middelen voor investeringen te verhogen mobiliseren we een deel van de ongeveer 240 miljard euro aan slapende spaargelden van de Belgische gezinnen via een 'Green New Deal'-beleggingsfonds. Dit publieke investeringsfonds wordt beheerd door een overheidsbank. Ze biedt een ruime waaier aan veilige duurzame én ethische beleggingen in de toekomst van het eigen land. Een voorbeeld hiervan zijn beleggingen in projecten voor energiebesparing bij overheid, scholen, welzijnsvoorzieningen en bedrijven. Deze beleggingen leveren een hoger rendement dan spaarboekjes kunnen bieden.

Dit 'Green New Deal'-fonds kan best een waaier aan beleggingsproducten en duurzame projecten coveren om een zo breed mogelijk spectrum aan investeringsprofielen, -wensen en -noden te bestrijken. Zo kan men bij voorbeeld

- geld plaatsen in een derde-investeerder-product dat derde-betaler-projecten voor energiebesparing financiert en de lening geleidelijk aan terugbetaalt via de opbrengsten van de gerealiseerde energiebesparingen.
- obligaties kopen voor laagrentende of renteloze leningen (mecenaat) aan scholenbouwprojecten,

- meer risicovol gaan beleggen door in te tekenen in een product dat belegt in lokale duurzame spin-offs van universiteiten en hogescholen,
- de financiële slagkracht vergroten van bestaande initiatieven, zoals het federaal fonds ter reductie van de globale energiekost (FRGE).
- ...

10. We kiezen expliciet voor een GND-Fonds in het beheer van de overheidsbank, dat meerdere producten aanbiedt op maat van de belegger en niet voor een volkslening die één specifiek product aanbiedt in het beheer van private banken. (F)

Een eerste voordeel van een GND-fonds is dat de middelen gecentraliseerd worden bij een bank, wat de slagkracht van het fonds vergroot ten aanzien van een volkslening die versnipperd zit bij een brede groep banken. Daarnaast heeft het GND-fonds ook het voordeel dat gebeurlijke winsten terugvloeien naar de belastingbetalers, terwijl de winsten van de volkslening belanden bij de aandeelhouders van de private banken. Een laatste belangrijk voordeel is dat het GND-fonds ook de balans van Belfius gevoelig kan versterken, wat de kans op een nieuwe redding met belastinggeld aanzienlijk verkleint.

De overheid kan via dit fonds ook interessante rendementen aanbieden, door haar fiscale inkomsten uit het GND-fonds terug te storten aan de belegger in de vorm van een verhoogd rendement. Belfius is op wereldvlak één van de meest ervaren spelers in het ondersteunen van infrastructuurprojecten. Qua expertise is het dus uniek geplaatst om het ‘Green New Deal Fonds’ te beheren.

De oprichting van het ‘Green New Deal Fonds’ is dus niet alleen goed voor de spaarder, die eindelijk weer wat rendement haalt, maar ook voor de belastingbetalers omdat er met private middelen sterk geïnvesteerd wordt in moderne infrastructuur, wat onze energie-afhankelijkheid van het buitenland laat dalen, en onze economie moderniseert. Bovendien kan de federale overheid ook haar verwachte fiscale opbrengsten uit het GND-fonds gebruiken om hogere rendementen aan te bieden voor projecten met een grote sociale, ecologische en/of maatschappelijke waarde.

RISICO'S BETER IDENTIFICEREN

11. Publieke en onafhankelijke noteringsagentschappen creëren (E, F)

De slechte werking van noteringsagentschappen, die via noteringen een publiek advies ('rating') geven over hoe riskant een belegging is, heeft een doorslaggevende rol gespeeld in het ontstaan van de financiële en bancaire crisis. Door consistent te gunstige ratings te geven aan effecten die werden uitgegeven door hun klanten, hebben ze een deel van de risico's verborgen gehouden voor de kopers van deze effecten. Het feit dat deze agentschappen worden vergoed door de uitgevers van de effecten die ze moeten beoordelen leidt tot vanzelfsprekende belangensconflicten. De oprichting van een publiek noteringsagentschap voor financiële producten, dat onafhankelijk is van de financiële sector, is daarom noodzakelijk.

Europa heeft in oktober 2011 beslist om een Europees noteringsagentschap op te richten met de medewerking van de financiële sector. Jammer genoeg is dit plan begin 2013 weer afgeweerd, vreemd genoeg “omdat er niet genoeg private investeerders werden gevonden”. Nochtans is het voor de goede werking van de financiële markten belangrijk dat er onafhankelijke noteringsagentschappen komen, gefinancierd met publieke middelen of met een opgelegde bijdrage op de uitgifte en aankoop van genoteerde effecten. Als zo een agentschap publieke middelen ontvangt, dan dit agentschap geen noteringen geven over de overheid waarvan ze middelen ontvangt en de bedrijven waarin die overheid aandeelhouder is.

Niets weerhoudt België ervan om het initiatief te nemen, al dan niet samen met andere landen. Het is namelijk niet verplicht om dit agentschap te financieren met publiek geld, het kan namelijk ook gefinancierd worden door de gehele financiële sector zelf (via een automatische minimale bijdrage in verhouding tot de winsten), dus zowel door emittenten als kopers van effecten. Dit agentschap dient ook in zekere mate aansprakelijk te zijn in geval van het falen van haar ratings. Dit kan door het toe kennen van een recht op gedeeltelijke vergoeding aan de gebruikers van de ratings, als blijkt dat de ratings niet waarheidsgetrouw waren.

12. Alle activiteiten opnemen in de balans (E)

In de toekomst moeten de boekhoudkundige normen de opbouw van belangrijke buitenbalansverplichtingen door financiële instellingen verhinderen

RISICO'S VERKLEINEN BIJ FINANCIËLE INSTELLINGEN

13. Splitsing van de spaarbank-, zakenbank- en verzekeraarsactiviteiten (E, F)

Groen pleit er al vele jaren voor om regels uit te vaardigen die banken dwingen hun eigen vermogens te versterken en een strikte scheiding tussen spaarbanken, zakenbanken en verzekeraars doorvoeren. Wij werden hierin gesteund door de bijzondere bankencommissie van de Kamer, die, onder leiding van 4 onafhankelijke

experten, tot dezelfde conclusie kwam. Het uitgangspunt van de groenen, en met ons heel wat experten wereldwijd, was de vraag: Kunnen we banken zo reguleren dat we een herhaling van de financiële crisis kunnen vermijden? Al snel groeide onder onafhankelijke experten een consensus dat het splitsen van de bankactiviteiten daarvoor essentieel is.

De voornaamste reden om spaarbanken, zakenbanken en verzekeraars gescheiden te houden is omdat ze zakelijke modellen hebben die in principe onverzoenbaar zijn. Als je bij voorbeeld een spaarbank laat opgaan in een zakenbank, dan zal het zuur verdiende, veilig belegde en door de overheid gewaarborgde spaargeld uit de spaarbank gebruikt worden voor de typisch riskante investeringen van de zakenbanken, op zoek naar een hoger rendement voor de aandeelhouders. Lopen die risico-investeringen slecht af, dan gaat het voorheen veilige spaargeld van de burger in rook op. De simpelste manier om dit te voorkomen, is verhinderen dat spaargeld gebruikt kan worden voor speculatie.

Maar eigenlijk gaat dat niet ver genoeg. Zolang een bank blijft investeren in risicovolle activiteiten, loopt ze een verhoogd risico op faillissement, zelfs als ze daar geen spaargelden voor gebruikt. Ook in geval van een faillissement zullen de zogenaamd veilige spaarcenten volledig verdwijnen, tenzij de overheid het verdwenen geld ophoest om de spaarders te vergoeden. Omdat universele banken niet alleen erg groot zijn, maar ook zwaar beleggen in elkaars producten, is het meestal niet genoeg dat de overheid het spaargeld uitbetaalt, ze moet meteen de hele bank reddens want anders kan het een faillissement vele andere faillissementen veroorzaken. Zo een domino aan faillissementen is dan ook wat de Grote Depressie van de jaren 1930¹ veroorzaakte.

Dit fenomeen is een typisch geval van een ‘moral hazard’: winsten worden uitgekeerd aan de aandeelhouders, verliezen worden opgehoest door de samenleving. Een universele bank weet dit en gaat vanuit die wetenschap veel grotere risico’s nemen dan een gesplitste bank. Wie wil voorkomen dat een dergelijk scenario zich opnieuw voordoet moet ervoor zorgen dat de balansen kleiner worden (geen systemische banken meer), dat de hefboom kleiner wordt, het eigen vermogen hoger, en dat de risico-activiteiten van een bank de reële economie en de koopkracht van de burgers niet langer kunnen fnuiken.

Nobelprijswinnaar Economie Joseph Stiglitz stelt daarom formeel: splits grootbanken op. “Too big to fail” is voor hem “too big to exist”. De risico’s die dergelijke omvangrijke grootbanken voor de maatschappij meebrengen, zijn gewoonweg te groot. Nouriel Roubini, één van de weinige economen die de bankencrisis heeft voorspeld, vraagt al jaren dat de politiek de Glass-Steagall Act van 1933 terug in ere herstelt. De Glass-Steagall Act voorzag in een zuivere splitsing van spaarbanken en zakenbanken. Ze heeft 70 jaar lang zonder problemen gewerkt. In eigen land zijn ook heel wat academici voorstander van een zuivere splitsing; onder hen ook de vier experten die het Federaal parlement hebben begeleid bij de analyse van de bankencrisis. Los van hen stelt ook professor Paul de Grauwe onomwonden dat het splitsen van bankactiviteiten essentieel is.

Sommigen pleiten om niet de banken zelf te splitsen, maar gewoon de geldstromen tussen verschillende activiteiten gescheiden te houden. Dit zogenaamde ‘Ringfencing’ vertrekt vanuit het model van een universele bank, die zowel spaargelden beheert, als aan zakenbankieren doet. De bank mag evenwel geen spaargeld gebruiken voor haar activiteiten in de afdeling zakenbankieren. Er is een splitsing van de geldstromen binnen een en dezelfde bank. Het probleem is dat als de afdeling zakenbankieren in zwaar weer terechtkomt, de overheid toch verplicht is om in te grijpen om te voorkomen dat de afdeling met spaargeld niet meegesleurd wordt. Dit betekent dat bij dergelijk model de bankier weet dat de overheid ultiem nog steeds een garantie is tegen een faillissement. Bij een financiële meltdown is het dus opnieuw de belastingbetalen die mag opdraaien voor de schade. Het hoger geschatte ‘moral hazard’ probleem blijft in deze oplossing dus volop spelen. Vandaar dat wij, net als heel wat experten, blijven pleiten voor een échte bankensplitsing. We deden daar trouwens ook al een wetsvoorstel rond: <http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/53/1835/53K1835001.pdf>

14. Omdat we pleiten voor een model van stabiele spaarbanken als veilige haven voor spaargelden en betrouwbare kredietverstrekker voor particulieren, bedrijven en organisaties, zullen we er ook voor ijveren dat **spaarbanken niet langer beursgenoemd** zijn (F). Ook al zijn we voorstander van een divers aandeelhouderschap bij grote spaarbanken, geloven we dat een blootstelling van het eigen vermogen aan volatiele beurzen niet compatibel is met de stabiele factor die spaarbanken horen te zijn in onze economie.

15. **Invoeren van een “Volcker Rule” voor banken (E, F)**

Banken mogen het geld van hun spaarders niet beleggen voor eigen rekening.

16. **Het aanhouden van veilige activa verplichten (E, F)**

Het aanhouden van financiële activa moet beperkt blijven tot 15% van de balansvoet en enkel bestaan uit risicoloze activa (volgens de beoordeling van het publiek noteringsagentschap). Bovendien zouden depositobanken zich enkel toespitsen op het verlenen van kredieten, wat hun kerntaak uitmaakt. Nogmaals, een depositobank heeft als voornaamste doelstelling kredieten te verschaffen aan klanten, niet het beleggen in risicovolle effecten. We kunnen verder ook de kredietwaardigheid van spaarbanken versterken via systemen als ‘dynamische eigen middelen’: Tijdens periodes van gunstige economische conjunctuur worden de eigen

middelen van banken geleidelijk aan opgetrokken (tot minstens 15%, idealiter zelfs 20% van de passiva). Die reserves kunnen ze dan aanspreken in slechtere tijden.

17. De solvabiliteitsvereisten van de banken verhogen (E, F)

Wetsvoorstel : <http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/53/1835/53K1835001.pdf> Basel II moet nog verder uitgebreid worden met o.a. het liquiditeitsrisico, en de vereisten inzake risicomagement moeten strenger worden geformuleerd. Bovendien moet er een ondergrens komen voor het aanhouden van eigen vermogen van minstens 10% van het balanstotaal voor de depositobanken. Dit eigen vermogen zou moeten bestaan uit eigen kapitaal en reserves die geleidelijk aan worden aangelegd door middel van inhouding op de winsten (vóór uitkering van dividenden). De vereisten aan eigen vermogen zouden verder worden opgetrokken boven die 10% in functie van de kredietrisico's, de marktrisico's, de operationele risico's en de liquiditeitsrisico's van de depositobanken.

18. Het hefboomeffect beperken (E, F)

Financiële instellingen die belangrijke posities in nemen, dienen te kunnen aantonen dat ze over voldoende liquide reserves beschikken (van bijvoorbeeld minstens 50 %) om speculatieve transacties te kunnen uitvoeren. Momenteel is het mogelijk in bepaalde gevallen te speculeren met een inzet van 1%, wat overeenstemt met een hefboomeffect van 100. Deze sterk speculatieve praktijken zijn voorbehouden aan bepaalde spelers en zijn gelukkig niet toegankelijk voor particulieren. Wij stellen voor om deze praktijken voor alle partijen te verbieden.

19. Belasten van de netto meerwaarden op kort aangehouden aandelen (F)

Groen ijvert voor een belasting op de meerwaarde van kortstondig aangehouden speculatieve aandelen. Deze belasting geldt zowel voor particulieren als voor vennootschappen en dooft uit naarmate een aandeel langer wordt aangehouden. De bedoeling van deze maatregel is om meer stabiliteit te brengen in het aandeelhouderschap van beursgenoteerde bedrijven, en overdreven speculatie te ontmoedigen zonder investeerders ter goeder trouw daarvoor te bestraffen. België is momenteel één van de weinige ontwikkelde economieën die dergelijke meerwaarden niet belast.

20. Implementeren van een Financial Transaction Taks (FTT) en Tobin Taks (E, F)

De financiële transactietaks wordt in de Europese landen die ze hebben goedgekeurd, waaronder België, onverwijd uitgevoerd. De opbrengst ervan wordt besteed aan armoedebestrijding en het beleid tegen klimaatsopwarming. We blijven op Europees niveau ook ijveren voor een Tobin-taks op monetaire transacties. De invoering van deze belastingen is belangrijk omdat ze een stabiliserend effect hebben op de financiële markten, doordat ze stijgen bij grote volatiliteit en dalen bij lage volatiliteit op de markten. Bovendien zal de invoering van deze FTT ook een einde maken aan het beruchte 'High Frequency Trading', (hypersnelle beurstransacties via algoritmisch aangestuurde computers) dat volgens recente studies bijna 80% van de markttransacties vertegenwoordigt.

21. Investeringen en beleggingen door pensioenfondsen stabiliseren en verduurzamen (E, F)

Momenteel worden de participaties van pensioenfondsen in de ondernemingen gemiddeld 7 maand aangehouden, wat veel te kort is om wat dan ook te ondernemen. Het wetsvoorstel dat wij hebben neergelegd stelt deze gemiddelde termijn terug op 5 jaar door ons te baseren op een fiscale hefboom: het huidige fiscale voordeel zou niet langer worden toegekend wanneer deze gemiddelde duur niet wordt behaald.

RISICO'S VERKLEINEN BIJ FINANCIËLE PRODUCTEN

22. Verbod op "naakt" en "leveraged shortselling" (E, F)

Een van de voorbeelden van het gebruik van een schuldhefboom is de "short selling". Deze praktijk bestaat erin een (uitleg invoegen). Deze praktijk heeft ertoe geleid dat er soms méér aandelen van bepaalde beursgenoteerde ondernemingen werden verkocht dan het totaal aantal door de onderneming uitgegeven aandelen (een absurde situatie die geleid heeft tot het ineinstorten van bepaalde koersen en soms zelfs tot een tijdelijk verbod op "short selling" van bepaalde financiële effecten). Gewone "short selling" is een vorm van arbitrage, die perfect legitiem kan zijn binnen een strategie om risico's af te dekken, maar technieken als "leveraged" en "naked short-selling" werken zwaar marktverstorend en moeten gewoonweg worden verboden. Deze vormen van shortselling zijn eigenlijk niet meer dan weddenschappen over wat zou gebeuren met een beurskoers, vaak met de expliciete bedoeling om een beurskoers te manipuleren.

23. Ongewaarborgde effectisering verbieden (E, F)

Deze vorm van effectisering ligt mee aan de basis van de huidige crisis. Dit mechanisme stelt de banken in staat hun kredieten door te verkopen aan anderen onder de vorm van effecten (hierdoor kunnen ze meer lenen met hetzelfde eigen vermogen, wat erop neerkomt dat de regels van goed beheer worden omzeild). De banken die het krediet hebben verleend schuiven het risico door aan derden. Het is echter zo dat de banken de klant kennen, en de enigen zijn die correct het risico op in gebreke blijven kunnen inschatten. Banken letten niet meer op de

kwaliteit van de ontleners omdat ze de risico's kunnen doorschuiven aan de kopers van de effecten. Ongewaarborgde effectisering moet dus verboden worden. De techniek van "covered bonds" is een degelijk alternatief voor deze vorm van effectisering, omdat de bank zich kan herfinancieren zonder het risico aan derden door te schuiven.

24. Verbod op "side-bets" op de beurs, en de verkoop van virtuele producten en al te riskante hefboomproducten (E, F)

Concreet zou het profiel van de financiële speler bepalen welke financiële producten en technieken hij zou kunnen bezitten of gebruiken (volgens het risiconiveau). Zo zouden de depositobanken enkel financiële activa kunnen aanhouden die het laagst mogelijke risico inhouden. Producten met een hoger (maar aanvaardbaar) risicogehalte worden enkel toegelaten bij zakenbanken. Sommige financiële producten en technieken (zoals naakt shorten, of het aankopen van een cds-verzekering op een risico dat je zelf niet loopt) zouden eenvoudigweg verboden worden omdat ze te onstabiel zijn, te weinig transparant, of enkel een puur speculatief karakter hebben en bijgevolg geen enkel echt economisch nut hebben.

RISICO'S VERKLEINEN IN HET GEDRAG VAN MANAGERS EN HANDELAARS

25. Gouden parachutes fiscaal ontmoedigen (E, F)

Groen wil het systeem van excessieve ontslagvergoedingen, de zogenaamde 'gouden parachutes' zien verdwijnen. Daarom stellen we voor dat, voor personen die een jaarlijks inkomen hebben van meer dan 250.000 euro (na afhouding van de sociale bijdragen), een belasting van 100% wordt opgelegd op het deel van de ontslagvergoedingen dat de 250.000 euro overschrijdt of dat meer bedraagt dan 1 maand loon per jaar anciënniteit in de onderneming. In afwachting van deze wetgeving, moet de Belgische overheid het voorbeeld geven door de praktijk van de "gouden parachute" te verhinderen in de openbare bedrijven waarvan hij aandeelhouder is.

26. Verloning die een te sterke prikkel geeft tot korte-termijn-denken en het nemen van risico's verbieden voor bedrijfsleiders. (E, F)

Loon dat rechtstreeks gekoppeld is aan de beurskoers leidt ertoe dat bedrijfsleiders de voorkeur geven aan de korte termijn, in het nadeel van de belangen op lange termijn van de onderneming, die cruciaal zijn voor werknemers en niet-speculatieve aandeelhouders. Indien men het loon van de bedrijfsleiders geheel of gedeeltelijk wil koppelen aan de beurswaarde en prestaties van het bedrijf, dan dient die koppeling te gebeuren aan de prestaties van de onderneming op lange termijn (5 tot 10 jaar) in plaats van de huidige beurswaarde.

27. Bestuurders bij financiële instellingen moeten een bewijs van competentie leveren (F)

Artikel 18 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 18 maart 1993 vermeld: "*De personen die deelnemen aan het bestuur of het beleid van een kredietinstelling (...) moeten over de voor de uitoefening van hun taak vereiste deskundigheid en passende ervaring beschikken.*" Hoewel de idee hierachter goed is, wordt het in de realiteit niet toegepast. De formulering is veel te zwak en biedt geen mogelijkheid tot controle, noch tot sanctie. Tijdens de bankencrisis kwamen nochtans voortdurend bestuurders in het nieuws die beweerden dat ze eigenlijk geen deskundigheid hadden in bancaire zaken.

Of de deskundigheid en de ervaring van een potentieel bestuurslid voldoende is, dient te worden beoordeeld door een onafhankelijk orgaan. We zien hierin een extra rol voor het CBFA weggelegd. Voor de belangrijkste kredietinstellingen, dient de CBFA dan voorafgaandelijk aan de aanstelling van nieuwe bestuurders haar goedkeuring te geven. Zij screent de achtergrond en de bewezen deskundigheid van de kandidaat-bestuurders. Daarnaast dient de mogelijkheid te bestaan om bestuurders die aantoonbare fouten maakten of nalatig waren, te verbieden om ooit nog in een andere of dezelfde raad van bestuur van een kredietinstelling te zetelen.

28. Als managers en personeelsleden bij financiële instellingen bonussen kunnen krijgen, dan moeten ze ook malussen kunnen krijgen. (E, F)

Wanneer iemand bonussen kan krijgen bij winst, maar geen malussen bij verlies, dan krijgt die persoon een sterke prikkel om overdreven risico's te nemen op zoek naar woekervinsten. Om die prikkel weg te nemen, moeten personen die instappen in een bonus-systeem ook symmetrisch aansprakelijk gesteld voor slechte prestaties. Het huidige bonus-systeem dient dus vervangen te worden door een bonus-malus systeem.

29. Persoonlijke aansprakelijkheid in gevallen van bewust onwettige transacties. (E, F)

In het geval van opzettelijke marktmanipulatie (als blijkt dat het management informatie heeft achtergehouden, vervormd of te laat vrijgegeven) of bij inbreuken op de wetgeving, dienen er significante boetes opgelegd te worden aan de verantwoordelijken, dus niet alleen aan het bedrijf maar ook aan de managers op hun privé vermogen indien zij de verantwoordelijkheid dragen. In het geval van ontoereikend of slecht bestuur dat tot ernstige verliezen of faillissement leidt, dienen de managers een malus te betalen aan het eigen bedrijf. De malus dient even hoog te zijn als de bonussen die toegekend worden bij goede prestaties.

30. Invoeren van een mini-Volcker-Rule voor vermogensbeheerders, beleggingsagenten, het personeel van financiële instellingen en hun onafhankelijke distributiekanalen (E, F)

Het feit dat het personeel van financiële instellingen soms verloning krijgt als percentage van een behaalde winstmarge op een belegging, maar geen bestrafting krijgt bij geleden verliezen op diezelfde belegging, zorgt er voor dat die personeelsleden een ongezonde prikkel krijgen tot het nemen van grote risico's. Daarom mag de verloning op basis van behaalde winsten enkel nog gebeuren als ook de geboekte verliezen evenredig in rekening worden gebracht. Om sociale drama's te vermijden, worden zowel de bonus als de malus ten gevolge van het nettoresultaat op deze beleggingen beperkt tot 20% van het jaarsalaris.

BETERE BESCHERMING WANNEER HET TOCH NOG FOUT LOOPT

31. Versterking en uitbreiding van het depositogarantiefonds (E, F)

Het depositobeschermsfonds dient te worden geherfinancierd door de banken. Op korte termijn dienen de reserves van het Fonds minstens 5% te dekken van de deposito's die aangehouden worden door de depositobanken. Later wordt dat percentage best nog opgedreven. Bovendien moet het bedrag, dat door het fonds wordt gedeckt, ongelimiteerd zijn en dus de volledige spaartegoeden dekken.

Daarnaast dient de bescherming van het garantiefonds verplicht te worden uitgebreid naar spaarproducten op lange termijn met kapitaal- en rendementsgarantie (type tak 21). Deze uitbreiding van de garantie houdt in dat de verzekерingsmaatschappijen (of de depositobanken) die deze producten aanbieden eveneens verplicht zullen zijn dit Fonds te spijzen ten behoeve van hun marktaandeel en van de winst die werd gerealiseerd op deze spaarproducten. De toetreding van deze verzekeringsmaatschappijen is vandaag al mogelijk op vrijwillige basis, echter dit is onvoldoende.

32. CFC-regels introduceren (E, F)

CFC-regels, Engelstalig acroniem voor "Controlled Foreign Capital", bestaan erin de financiële stromen te beladen die afkomstig zijn van ondernemingen die gevestigd zijn in belastingparadijzen of in niet-gereguleerde financiële plaatsen. Deze CFC-regels kunnen worden gedefinieerd als de anti-misbruikwetgeving die een belastingheffing toelaat op de inkomsten die gerealiseerd worden door een buitenlandse vennootschap, voor distributie naar het land van verblijf van de aandeelhouders. Concreet beschouwd bieden CFC-regels de mogelijkheid inkomsten te beladen die afkomstig zijn van belastingparadijzen en van niet-gereguleerde financiële plaatsen (ongeacht of deze uitgekeerd of toegekend worden). Een Belgische bank die een (buiten balans) investeringsinstrument zou hebben in een belastingparadijs, zou in België belast worden op de winsten die in dat belastingparadijs ontstaan. De belastingheffing zou voldoende hoog moeten zijn om de oprichting van dergelijke off-shore ondernemingen volledig te ontmoedigen.

33. Spaarders (particulieren en bedrijven) beter beschermen (E, F)

Banken die beleggingsproducten aanbieden die uitgegeven zijn door derden met een gewaarborgd kapitaal moeten zelf borg staan voor dat kapitaal wanneer de derde zijn verplichtingen niet nakomt. Met andere woorden, klanten die beleggingsproducten met een gewaarborgd kapitaal hebben gekocht worden vergoed door de bank die hen deze producten heeft verkocht wanneer de oorspronkelijke borg het kapitaal niet kan uitbetalen.

34. Gemeenten mogen geen referentieaandeelhouder zijn bij banken, noch in de overheidsbank (zie boven), noch in een private bank. (V, B)

35. Zij richten zich namelijk te veel op lokale belangen, en kunnen bovendien niet rechtstreeks geïnterpelleerd worden door het parlement. Burgemeesters of andere lokale bestuurders horen niet thuis in raden van bestuur van financiële instellingen. Zij missen daartoe doorgaans de knowhow en moeten onvoldoende rekenschap afleggen.

LANDBOUW, VISSERIJ EN VOEDSEL

VISIE

Van kwaliteitsvol, gezond en voor iedereen toegankelijk basisvoedsel maakt Groen een politieke prioriteit. We kiezen dus voor voeding die minder industrieel, klimaatvriendelijker en gezonder is voor mens en dier. Lekker, gezond en rechtvaardig voedsel smaakt nog beter. We versterken de band tussen stad en platteland, tussen voedselconsument en -producent met boerencoöperaties rond stedelijke gebieden en stadslandbouw. De toegenomen maatschappelijke aandacht voor de herkomst, productiewijze en authenticiteit van voedsel is een enorme opportuniteit voor de korte ketenlandbouw. We promoten streekproducten met een kwaliteitslabel en promotiecampagnes voor seizoensgebonden groenten en fruit. In de korte keten verhoogt de voedselveiligheid gevoelig, want de kwaliteit en de traceerbaarheid van voedsel kunnen beter worden bewaakt. Zo garanderen we de consument verse producten en tegelijk besparen we dus voedselkilometers, want vooral het transport van voedsel over lange afstanden zorgt voor veel CO₂-uitstoot.

Vandaag is de Europese landbouw en het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) dat voor bijna 100% instaat voor de landbouwbeleidsmiddelen nog sterk op productie gericht. Er wordt veel geproduceerd door veelal grote spelers. Momenteel ontvangen 20 % van de Europese industriële landbouwbedrijven 80 % van de subsidies. Kleinere telers zitten gevangen in een agro-industrieel systeem waarbij ze produceren aan heel kleine marges en afhankelijk zijn van sterk geconcentreerde, industriële afnemers. Bijgevolg wordt ook onze Vlaamse landbouw gekenmerkt door die doorgedreven industrialisering en intensivering op een eerder beperkte oppervlakte want onze open ruimte is zonder meer schaars en vele ruimtevragen dringen zich op. De Vlaamse landbouw is ook vooral gericht op de intensieve veeteelt en op de vleesexport. Naast de problemen voor het dierenwelzijn veroorzaakt onze Vlaamse landbouw milieudruk en is hij niet duurzaam op de toekomst gericht. De niet-grondgebonden veeteelt leidt tot grond- en oppervlaktewatervervuiling door intensief meststoffengebruik. De geïndustrialiseerde landbouw zorgt evenals voor aanwezigheid van pesticiden in ons water en te hoge concentraties nitraat en fosfaat in de bodem. Tegelijkertijd verliest onze bodem organische stoffen waardoor meer CO₂ vrij komt. Vandaag ondersteunt dus een aanzienlijk gedeelte van de landbouwsubsidies in essentie landbouwpraktijken met een negatieve milieu-impact. Internationaal heeft ons landbouwbeleid met zijn exportsubsidies een negatieve impact op ontwikkelingslanden. Fair trade verdient daarentegen alle steun.

We eisen kwaliteit in plaats van kwantiteit en daarvoor is een andere landbouw noodzakelijk. Groen landbouwbeleid kiest voor een landbouw die het ecosysteem versterkt en bij voorkeur voor regionaal geproduceerd voedsel. Duurzame landbouw gaat uit van de draagkracht van ecosystemen en is een verrijking voor de natuur.

Als de grote, industriële spelers minder subsidies krijgen, investeren we die vrijgekomen middelen in kleinschaliger, meer diverse, minder intensieve en milieuvriendelijker landbouw. We steunen dan ook landbouwers die kiezen voor klimaatvriendelijke bedrijven en voor meer ecologische en diervriendelijke landbouw. Bioboeren tonen al dat landbouw zonder pesticiden en kunstmest kan. Zij dragen ook in belangrijke mate bij aan de biodiversiteit. Dumping op andere markten kan niet, subsidies voor uitvoer dus ook niet. Import van te goedkope of weinig kwalitatieve producten mag worden afgeremd. Groen kiest voor een Vlaanderen zonder genetisch gemodificeerde organismen (ggo's). Brussel en Wallonië zijn al aangesloten bij de GGO-vrije regio's in en buiten Europa.

Veel vlees eten is niet gezond en niet goed voor het milieu. Als we minder vlees produceren, stoten we ook minder CO₂ uit. De intensieve veehouderij moet worden afgebouwd. Onze veestapel verkleinen we op een duurzame manier door de overgang van een niet-grondgebonden veehouderij naar een grondgeboden veeteelt te faciliteren. Het is onaanvaardbaar dat we elk jaar de helft ons voedsel verspillen. De productie, de verwerking en de distributie van deze levensmiddelen heeft water en energie verspild, bodem en water vervuild, het gebruik van meststoffen en pesticiden verhoogd en voor vrachtwagenkilometers gezorgd. Door de voedselverspilling aan te pakken, boeken we dus een serieuze milieuwinst.

VOORSTELLEN

VOOR EEN SOCIALE LANDBOUW- EN VOEDSELBELEID

1. Landbouw- en voedselbeleid in Europa moet **blíjvend financieel ondersteund** worden. Maar de middelen willen we **heroriënten** zodat deze middelen maximaal de actieve boer en de voedselproductie bereiken. Plattelandsontwikkelingssubsidies voor golfterreinen kunnen niet meer. **Het subsidiebeleid stuurt actief verduurzaming van de landbouw aan.** Middelen voor niet-grondgebonden veehouderij doven uit. (E)
2. Industriële landbouwbedrijven souperen momenteel te veel middelen op, 80 % van subsidies gaan naar 20 % van de landbouwbedrijven en voedselmultiplications. Het steunplafond werd in 2013 verlaagd tot € 300.000 per bedrijf. Wij zijn echter van mening dat een ambitieuzer verlaging (tot € 100.000 per bedrijf) effectiever de consolidatie en industrialisering in de Europese landbouw zou tegengaan. De **verlaging van het subsidieplafond per bedrijf** zou € 7 miljard uit het GLB-budget vrijmaken. Dit bedrag kan ingezet worden in een verdere vergroening van de Europese landbouw en ter ondersteuning van de korte keten. (E)
3. De EU schafft onmiddellijk alle exportsubsidies af. De voedselvoorziening in ontwikkelingslanden staat daardoor onder druk. (E)
4. Er komt een kritische evaluatie van het GLB op ontwikkelingslanden waar nodig wordt het beleid aangepast.(E)
5. **Op Vlaams niveau** betekent een **heroriënting** van de landbouwsteun dat ondersteuning zoals voor de export van varkensvlees, de zoogkoeien premie voor het opfokken van kalveren voor vleesproductie, investeringssteun voor nieuwe megastallen en het verwerken van dierlijk afval uitdoft omdat ze de verduurzaming van de gangbare landbouw in de weg staan. In de plaats komen **ondersteuningsmechanismen voor duurzame en grondgebonden landbouw**, bijvoorbeeld een overschakelingspremie en prijswaarborgen voor boeren die overschakelen naar biologische landbouw.(V)

WE MAKEN DE LANDBOUW WEER LEEFBAAR VOOR KLEINSCHALIGE, LOKAAL VERANKERDE TELERS

6. **Boeren verdienen eerlijke prijzen voor hun duurzame producten.** Vandaag is de afzetmarkt in de Europese landbouw in handen van een heel beperkt aantal (en dus ook sterk geconsolideerde) distributiebedrijven en retailers. De Europese Commissie treedt op tegen machtsmisbruik door voedselmultiplications, supermarktketens en tussenhandelaren. Tegelijkertijd moet er meer ruimte komen voor afspraken tussen producenten, supermarkten en georganiseerde consumenten. Concreet voorziet het GLB stimulansen (subsidies) voor boerencoöperaties en de lokale verwerking, distributie en commercialisering van de landbouwproductie door boerenmarkten en hoeveverkoop. (E)
7. **Pioniers van korte ketens, voedselcoöperatieve en bio-markten** waar lokale landbouwers hun producten aan een eerlijke prijs aan de man kunnen brengen verdienen steun. Met de afstand producent-consument verkleint ook de klimaatimpact van ons voedselsysteem. (V, B)
8. **Lokaal verankerd (bio)landbouw geven we een stevige duw in de rug.** Relatief nieuwe initiatieven als **Community Supported Agriculture (CSA), stadslandbouw en zelfplukvelden** verdienen alle kansen en moeten ook in aanmerking kunnen komen voor steun via het GLB. (V,B)
9. Meer landbouwproductie in en bij de stad. We zetten de bevolking aan om in volkstuintjes te participeren en er nieuwe op te starten via bewustmaking en subsidiëring. Ook braakliggende terreinen stellen we voor collectief tuinieren ter beschikking. Stadsdiensten verlenen advies en materiaal aan groepen die een volkstuintje willen opstarten. We nemen initiatieven om investeerders samen te brengen die dichtbij de stad biologische landbouwactiviteiten willen opstarten en op de lokale markt willen afzetten. (V, B)

10. Er komt onderzoek naar externe kosten van de hele voedselketen. De resultaten gebruiken we in een sensibiliseringscampagne naar de consumenten toe zodat zij terug voeling krijgen met de reële kosten van hun voedsel. (V)
11. Voor **plantaardige producten uit de biologische landbouw** wordt het **btw-tarief verlaagd naar nul** (goed voor de gezondheid en het milieu). Lagere btw-tarieven maken de gezonde voeding aantrekkelijk en bezorgen de boer een eerlijker inkomen. (E, F)
12. Duidelijke labeling informeert consumenten over de impact van productie, opslag, verpakken en transport op ons milieu en klimaat, bijvoorbeeld watervoetprint en CO₂. Hierdoor komen regionale en seizoenproducten meer onder de aandacht van de consument. Voedselproducenten krijgen zo een bijkomende prikkel om op een zo klimaat- en milieuvriendelijk mogelijke manier te werken. (F)
13. Een **specifiek label overheidslabel ‘korte ketenlandbouw’** brengt het belang van lokale/regionale en seizoensgebonden voedsel nog meer onder de aandacht. Lokale en seizoensgebonden producten worden op basis van duidelijke sociale, ecologische en gezondheidscriteria gecertificeerd. (F, V)
14. De steun aan kleinschalige landbouw kan daarenboven ook een oplossing bieden voor het prangende probleem van de **verouderende Europese landbouwbevolking**. Vier vijfde van de Europese landbouwers is ouder dan 55 jaar en zullen eerlang uit de landbouwsector verdwijnen. Het GLB moet middelen voorzien om de opvolging in, en aantrekkelijkheid voor jonge boeren van de landbouwsector te versterken. We eisen in dat verband ook een beter sociaal statuut voor boeren. (E, V)

TOEGANG TOT GROND

De beperkte beschikbaarheid van grond is een knelpunt voor de actieve (bio)boer en in het bijzondere voor startende land- en tuinbouwers. De prijs van landbouwgrond staat niet in verhouding tot de marktprijzen op voeding. Verpaarding en vertuining van het Vlaamse platteland zorgen ervoor dat de schaarste en de prijzen voor landbouwgrond verder stijgen. We zetten daarom op verschillende pistes in om de toegang tot grond voor de actieve (bio)boer te faciliteren en het huidige vruchtbare landbouwgronden maximaal te beschermen.

15. De schaarse landbouwgronden stellen we maximaal ter beschikking van de grondgebonden landbouw. Industriële glastuinbouw, bio industriële “megastallen” en mestverwerking verwijzen we naar industriezones en bedrijventerreinen. Zelf in de steden op daken van parkings of supermarkten is industriële glastuinbouw mogelijk. (V)
16. In ruimtelijke uitvoeringsplannen willen we het aspect “grondgebonden landbouw” laten doorwegen om landbouwgronden te beschermen bij overdracht van een landbouwbedrijf. (V)
17. De bestaande **pachtwet** laat niet toe om milieuvoorwaarden op te stellen bij het verpachten van grond. Door milieuvoorwaarden op te nemen kan de toegang tot grond voor (bio)boeren verbeterd worden. (F)
18. Het **Bio-grondfonds** wil landbouwgrond verwerven en via een duurzaam en betaalbaar gebruiksrecht ter beschikking stellen van biologische landbouwprojecten. Dit pilootproject verdient verder steun, net als personeelskosten is **startkapitaal** een knelpunt. Na vijf à zes jaar is zo'n fonds rendabel. Tot het zo ver is, kunnen zulke initiatieven op financiële steun rekenen.
19. Waardevolle landbouwgronden moeten ook via ruimtelijke plannen bescherming krijgen door **ecosysteemdiensten in die plannen mee op te nemen**. (V)
20. In natuurgebieden stimuleren we beheerlandbouw, bijvoorbeeld begrazingsprojecten. (V)

VOOR EEN ECOLOGISCHERE LANDBOUW

21. De **effectiviteit van de vergroeningsmaatregelen** die boeren moeten nemen in ruil voor inkomenssteun vormen we om tot ambitieuze duurzaamheidsriteria (teeltrotatie, bodembedekkers, groenbemesting door het telen van planten op een stuk grond om deze vervolgens onder te ploegen, groene corridors, adequaat waterbeheer, grondgebonden veeteelt, lokale productie van proteïnerijke gewassen) en bescherming van de (agro-)biodiversiteit. (E)
22. Landbouwers worden ruimer beloond voor de diensten zoals landschapsonderhoud, natuurbeheer en waterberging. De beloning voor deze diensten moet een volwaardig kunnen uitmaken van inkomen. Daarom moet de steun verleend worden via **langjarige overeenkomsten**. Is de toezicht op de kwaliteit gegarandeerd biedt het langdurige karakter van deze overeenkomsten ook voor de natuur meer zekerheid. (E)
23. Op dit moment is er een wirwar van subsidies voor beheersovereenkomsten met milieu-, water- of natuurdoeleinden in het kader van Vlaams en Europees milieu-, natuur- of plattelandsbeleid. Groen stelt voor om in de toekomst te kiezen voor **één kaderovereenkomst ecologische diensten** voor alle landbouwers. Een dergelijke overeenkomst kan ook best collectief afgesloten worden (met meerdere landbouwers en

landgebruikers samen) en voor een heel gebied. Landbouwers of andere grondeigenaars worden dan vergoed voor de ecosysteemdiensten die ze leveren aan de samenleving. (E, V)

24. Door de beoogde duurzame integratie van landbouw en milieu, verdwijnt hierdoor op termijn de relevantie van de twee subsidiepijlers (markt- en inkomenssteun enerzijds en steun voor plattelandsontwikkeling anderzijds). (E)
25. Grondgebondenheid en sluiten van regionale kringlopen bieden een oplossing voor mestproblemen en houden een stijging van de productie van eiwithoudende gewassen in. Deze laatste laten toe te besparen op chemische meststoffen, dragen bij tot de agrobiodiversiteit en stimuleren de volgende gewassen in de vruchtwisseling. We stemmen het investerings-instrumentarium VLIF af op de noden van de **agro-ecologische landbouwontwikkeling**. (V)

KLIMAATVRIENDELIJK (BIO)LANDBOUW STEUNEN

26. We kiezen ervoor landbouwers te steunen die kiezen voor klimaatvriendelijke bedrijven en voor een meer ecologische en diervriendelijke landbouw. Landbouwers die door de inrichting van veen- of graslanden, door bebossing, door de teelt van energiegewassen of door bodemverbetering voor **natuurlijke CO₂-opslag** zorgen kunnen een klimaatbonus opstrijken. Ook boeren die omschakelen van productie met hoge uitstoot van broeikasgassen en landgebruik naar lage uitstoot van broeikasgassen en laag landgebruik krijgen via het nieuwe instrument van klimaatpacten steun. (V)
27. Ook boeren die door uitbouw van zonne- en bio-energie uit reststoffen en nevenproductie ter plekke hun afhankelijkheid van fossiele brandstoffen afbouwen kunnen op financiële steun rekenen.(V)
28. Biologische land- en tuinbouw is een goed van klimaatvriendelijke landbouw. Vandaag bedraagt het Vlaamse bio-areal niet eens 1%. Door het bestaande strategisch plan ter bevordering van biologische landbouw uit te breiden en uit te voeren willen we **aansluiting vinden bij het Europese gemiddelde (5,6%)**. Het plan heeft nood aan duidelijke kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor de bio-landbouw. (V)
29. Biologische landbouwbedrijven leveren een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van de biodiversiteit op en rond het bedrijf. De overheid moet deze bijdragen tot de bescherming van onze biodiversiteit erkennen en belonen door een aangepast subsidiebeleid ten gunste van de bio-landbouw. De gangbare landbouw kan op deze manier ook aangespoord worden om met meer aandacht voor biodiversiteit landbouw te doen. Een omschakelingspremie biedt een bijkomende prikkel. (V)
30. De overheid staan in voor de controlekosten voor biologische producten. Het is immers niet billijk dat de boeren met de gezondste producten de hoogste kosten betalen. (V)
31. Bovendien kan de **sector van biologische land- en tuinbouw op structurele financiële ondersteuning rekenen** (bijvoorbeeld voor de producenten, voor vorming en opleiding, voor een kennisnetwerk bio, onderzoek bio en voor ketenontwikkeling). (V)
32. Vlaanderen betrekt vertegenwoordigers van de **biologische landbouw in relevante beleidsorganen**. Voor adviezen trekt Vlaanderen financiële middelen uit. (V)
33. Agro-ecologische landbouwtechnieken komen vandaag nauwelijks aan bod in de opleiding van boeren. Willen we de omslag naar duurzame landbouw maken moet daar verandering in komen en moeten de curricula aangepast worden. (V)
34. Samen met de landbouwsector gaan we initiatieven nemen om het vormingsaanbod bio-landbouw uit te breiden. (V)
35. 'Competent' is een databank van de VDAB met een omlijsting van taken en competenties die noodzakelijk zijn om een beroep uit te oefenen. Bio-landbouwer nemen we in deze databank op om zo de basis te leggen voor een uitbouw aan essentiële opleidingsmodules om landbouwers bij te scholen tot bio-landbouwer. (V)

BIOTECHNOLOGIE IS NIET HET GOEDE ANTWOORD OP DE LANDBOUW- EN VOEDSELCRISIS

Biotechnologie – meer bepaald het ontwikkelen van genetisch gemodificeerde gewassen (GGO's) – is niet de goede oplossing voor de ecologische en socio-economische crisis waarin de huidige Europese (en mondiale) landbouw zich bevindt. GGO's versterken de macht van agrochemische concerns in de landbouwproductie en bedreigen hierdoor de agrobiodiversiteit en de soevereiniteit van de boeren terwijl de milieu- en gezondheidseffecten op lange termijn onvoldoende duidelijk zijn. Daarentegen is agrobiodiversiteit (= alle componenten die relevant zijn voor landbouw en voedselproductie) onmisbaar voor een veerkrachtige landbouw die zich kan aanpassen aan een veranderend klimaat. Ze draagt bij aan een divers en afwisselend landschap en het in stand houden van natuur.

36. In het Vlaams parlement diende Groen een decreetvoorstel in om Vlaanderen – net als Wallonië en Brussel - te laten aansluiten bij de GGO-vrije regio's in en buiten Europa. (V)

- 37.** Groen ijvert er ook voor om **de subsidies** die nu worden besteed aan het GGO-onderzoek **aan te wenden voor meer onderzoek naar de positieve effecten in inzetbaarheid van de agro-ecologie, bio-landbouw en agro-forestry.** (E, V)
- 38.** Ook in de EU streven we naar een **GGO-vrij landbouw** en ondersteunen we gentechvrije productieketens.(E)
- 39.** De **etiketteringsplicht** voor reeds toegelaten **gen-voedsel wordt uitgebreid** tot producten van dieren die zijn gevoed met gen-voer (E)
- 40.** **Telers van gen-gewassen** en toeleveranciers worden **volledig aansprakelijk voor (milieu)schade,** bijvoorbeeld de 'besmetting' van biologische boeren. (E)
- 41.** Eind 2013 is in de EU een tijdelijk verbod aan bepaalde pesticiden (de neonicotinoïden) in werking getreden, waarvan werd aangetoond dat ze een belangrijke rol speelden in de felle afname van Europese bijenpopulaties. We pleiten echter voor een algemeen meer voorzichtige houding t.a.v. pesticiden gebruik in de landbouw en voor strengere criteria, waarbij de schadelijkheid voor kinderen als leidraad moet worden genomen. (E, F, V)
- 42.** Privépersonen mogen enkel via een opgeleide verkoper toegang krijgen tot pesticiden in de winkel. We onderzoeken het instellen van een taks op pesticiden. (F, V)
- 43.** We ondersteunen initiatieven **voor telerselecties die de instandhouding van de genetische diversiteit in groentegewassen ondersteunen en bevorderen.** (V)

EEN PERSPECTIEF VOOR DE VLAAMSE VEEHOUDERIJ

In Vlaanderen wordt vandaag achtmaal meer vlees geproduceerd dan de Vlaming consumeert. Gevolg is een mestproductie die dan de landbouwbodem niet aankan. We ijveren voor een duurzamere en maatschappelijk verantwoorde veehouderij die terug lokaal verankerd is. Concreet betekent dat dat we afstappen van de exportgerichtheid en streven naar een hogere grondgebondenheid van de Vlaamse veeteelt met een veestapel die zowel per bedrijf als ook in de regio als geheel afneemt. Een kleinere veestapel brengt minder ecologische en sociale externaliteiten met zich mee dan grootschalige veehouderij. Kleinschaligere veehouders krijgen meer kansen (meer veehouders kunnen een eerlijk inkomen verdienen) en bieden tegelijk meer plaats per dier. Duurzame productie vraagt duurzame consumptie daarom zet het beleid ook aan productie- én consumptiezijde aan.

- 44.** Een duurzame Vlaamse veehouderij is gebaseerd op lokale voederwinning en nevenstromen van menselijke voeding. Onderzoek wordt verricht om na te gaan hoeveel dierlijke productie haalbaar is op basis van die nevenstromen en de aanwezige graslanden. (V)
- 45.** De Vlaamse regering ontwikkelt een transitieplan voor de klimaatschadelijke veehouderij. Dit plan bevat een **concrete stappen, timing en middelen om de overgang naar een dieren- en klimaatvriendelijke veehouderij te realiseren.** (V)
- 46.** **Voedergewassen voor de veehouderij moeten bij ons worden geproduceerd.** De teelt van diverse lokale eiwithoudende gewassen stimuleren we financieel (niet alleen als veevoeder ook ter vervanging van dierlijke eiwit voor de mens). (V)
- 47.** Landbouwers die van industriële veehouderij de **overgang maken naar grondgebonden veehouderij verdienen extra steun. Exportsteun schaffen we af.** (V)
- 48.** Er komt een sociale en ecologische taks op ingevoerd (soja)eiwit. (E)
- 49.** Niet alle veehouders kunnen overschakelen op een gemengde bedrijfsform met eigen voedervoorziening. Daarom faciliteren we **duurzame samenwerkingsverbanden tussen veehouders en akkerbouwers.** Samenwerking met de voedingsindustrie en horeca om lokale kringlopen te sluiten verdienen evenals steun. (V)
- 50.** We zetten voor de duurzame veehouderij in op de ontwikkeling en ondersteuning van de korte keten. In de korte keten is de link producent-consument directer en krijgt de veehouder voor zijn kwalitatiever product een eerlijker prijs. (V)
- 51.** We trekken middelen uit voor **sensibilisering en educatie** van de consument met betrekking tot gezondheids- en milieu-impact van zijn voedingsconsumptie. Daardoor zal het draagvlak voor vleesmatiging vergroten. (V)
- 52.** Campagnes die vlees promoten door publieke middelen financieren kunnen niet meer. We herleiden de middelen om campagnes te ondersteunen die het belang van een meer plantaardige dieet verduidelijken en vleesalternatieven, groenten en fruit promoten. (V)

DIERENRECHTEN ONDER LEEFMILIEU EN NIET ONDER LANDBOUW

- 53.** Er is nood aan een onafhankelijk beleid rond dierenrechten. Het is daarom geen goede zaak als dierenwelzijn onder de bevoegdheid van de minister van landbouw valt. Dan krijgen economische belangen wellicht de overhand en wordt één enkele instantie tegelijk rechter en partij. Dierenrechten horen voor ons thuis onder

leefmilieu. We pleiten voor een strikte controle op de naleving van bestaande en toekomstige regels op dierenwelzijn in de veeteelt. (V)

54. Voor voorstellen rond Dierenwelzijn in de landbouw zie Hoofdstuk Natuur en Biodiversiteit.

VOOR GEZOND EN DUURZAAM VOEDSEL VEILIG VOEDSEL

55. Sinds 2013 is in de EU vanwege handelsbelangen de decontaminatie van runder- en kalverkarkassen met behulp van melkzuur toegestaan. Groen verzet zich tegen het uithollen van de Europese standaarden voor voedselveiligheid in het kader van een **vrijhandelsakkoord met de Verenigde Staten**. Deze standaarden zorgen voor de bescherming van de Europese consument tegen de invoer van chloorkippen, hormoonbehandelde biefstukken, enzovoort. (E)

56. Groen wil een **actievere rol van de overheid op het vlak van voedselveiligheid**. Voedselveiligheid is in eerste instantie een kwestie van volksgezondheid. Daarom plaatsen we het Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid (FAVV) terug onder de voogdij van de Minister van Volksgezondheid en niet langer onder de voogdij van de Minister van Landbouw. (F)

57. Het **Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid** (FAVV) waarschuwt op een tijdige en transparante manier de bevolking bij problemen rond de voedselveiligheid. De besparingen van de vorige federale regering op het budget van het FAVV draaien we terug. (F)

58. **Groen wil het gebruik van preventieve antibiotica in de veeteelt verbieden.** We implementeren naar Nederlands model een plan om antibiotica in de veehouderij terug te dringen. Belangrijk daarbij is het opzetten van een centrale databank waarin het antibioticagebruik per sector en per bedrijf nauwkeurig bijgehouden wordt zodat de grootste misbruiken in kaart worden gebracht. Intensief en preventief antibioticagebruik leidt tot resistente bacteriestammen die niet alleen de veestapel en de aquacultuurbestanden kunnen decimeren, maar waarvan mutanten moeilijk behandelbare (en dus mogelijks levensgevaarlijke) bacteriële ziektes bij de mens kunnen veroorzaken omdat deze antibiotica uiteindelijk op ons bord terecht komen. (F)

59. Herwaarderen van lokale en robuuste veerassen kan het antibioticagebruik in de veehouderij doen dalen. (V)

60. **Het gebruik van pesticiden ontmoedigen we.** Privépersonen mogen enkel via een opgeleide verkoper toegang krijgen tot pesticiden in de winkel. We onderzoeken het instellen van een taks op pesticiden. (F, V)

VOOR EEN GEZOND VOEDINGSPATROON

61. We stimuleren een nieuwe en innovatieve verwerkingsnijverheid van eiwitrijke vleesvervangers. (V)

62. **We lanceren een programma ter bevordering van meer plantaardige consumptie.** Een hoge consumptie van vlees en andere dierlijke producten is niet alleen schadelijk voor de gezondheid maar ook schadelijk voor het klimaat. Er is nood aan sensibiliserende acties rond voeding, milieu en gezondheid. Aan initiatieven die vegetarische voeding stimuleren (zoals Donderdag Veggidag) wordt steun verleend. De overheid geeft vanzelfsprekend het goede voorbeeld. (V)

63. We ijveren ervoor dat de overheid haar aankoopbeleid hierop afstemt en alle openbare kantines en overheidsrestaurants die direct of indirect van de overheid afhangen steeds vegetarische alternatieven aanbieden. (F, V, B)

64. **Gezonde voeding wordt goedkoper.** Ongezonde voeding verhoogt het risico op hart- en vaatziekten, de belangrijkste doodsoorzaak in Vlaanderen. Gezonde producten zijn nochtans niet goedkoop, en dus niet vanzelfsprekend voor mensen met een lager inkomen. Gezonde en duurzame voeding kan daarentegen goedkoper gemaakt worden door toepassing van een verlaagd btw-tarief. (E, F)

65. In andere landen, zoals de Verenigde Staten (New York), Frankrijk, Finland en Hongarije werden taksen op ongezonde voedingsproducten, zoals suikerrijke frisdranken, onderzocht en ingevoerd in de strijd tegen zwaartijvigheid bij kinderen. We onderzoeken of we **fiscale prikkels** ook in ons land kunnen inzetten om gezonde voedingspatronen te bevorderen. (F)

66. Europa werkt een verdergaande **voedseletikettering** uit. Voedseletiketten geven duidelijke informatie over de herkomst, productiewijze, milieubelasting en gezondheidsaspecten van voedselproducten. (E)

VOOR MINDER VOEDSELVERSPLING

67. **De EU stelt een actieplan op tegen voedselverspilling**, dat onder andere voorziet in verkorting van voedselketens, duidelijker informatie voor consumenten over houdbaarheids- en gebruiksdata en samenwerking tussen supermarkten en voedselbanken. (E)

- 68.** Door lokale kringlopen te sluiten kunnen reststromen van menselijke voedsel nog in de duurzame veehouderij benut worden. (V)
- 69.** We steunen het initiatief van Ovam en Fevia om werk te maken van een haalbaar en realistisch programma om de overschotten en verspilling een halt toe te roepen in Vlaanderen zodat we kunnen stoppen met voedseloverschotten te vergisten in vergistingsinstallaties. (V)
- 70.** We vragen ook een apart voedselveiligheidsregime met realistische, doch aangepaste voorschriften voor ambachtelijke streekproducten (bv. niet-gepasteuriseerde kazen) en voor kleinschalige import van nicheproducten uit ontwikkelingslanden die momenteel aan de heel stringente *novel food regulation* zijn onderworpen. (E)

LAAT BOEREN VRIJ ZAAIGOED ONTWIKKELEN, BEHEREN EN GEBRUIKEN

Reeds tienduizend jaar selecteren en veredelen landbouwers gewassen. Hierdoor bestaan momenteel honderdduizenden variëteiten met groei en opbrengsten aangepast aan het klimaat, de bodem, de natuurlijke vegetatie en de ziekte- en plaagdruk van het landschap waarin ze worden geteeld. De soevereiniteit om vrij over het dusdanig ontwikkelde zaaigoed te beschikken, wordt door de onlangs voorgestelde zaadwetgeving (Europese Commissie) volledig uitgehouden.

- 71.** We pleiten dan ook voor het **recht op vrije zaagoeduitwisseling** en de aanpassing van de octrooiwetgeving zodat traditionele landrassen niet via genetische modificatie eenvoudigweg geprivatiseerd kunnen worden.(E)
- 72.** Het beschermen en vergroten van de genetische diversiteit van gewassen komt centraal te staan bij de herziening van de EU-wetgeving over plantenzaden. Kleinere zaadtelers krijgen eenvoudige toegang tot de Europese markt. Het GLB moet de trustwetgeving aanpassen zodat machtsblokken in zowel de toeleveringssector als in de afzetmarkt worden gebroken. Boeren en hobbytelers staan het vrij om hun geoogste zaden opnieuw in te zaaien en uit te wisselen. (E)
- 73.** Planten, dieren, of onderdelen hiervan, evenals natuurlijk fysiologische processen of genetische codes, kunnen nooit onder het intellectuele eigendom van de biotechnologische uitvindingen vallen. (E, F)

VOOR EEN DUURZAME VISSERIJ

- 74.** De EU visserijakkoorden moeten worden herzien om een einde te maken aan het industrieel leegvissen van de visgronden voor de West-Afrikaanse kust om de lokale en artisanale visserij en voedselvoorziening te beschermen. (E)
- 75.** Europa zorgt voor duurzame viskweek, met speciale aandacht voor het welzijn van vissen en het reduceren van het gebruik van vis als visvoer. (E)
- 76.** Er komen nieuwe richtlijnen omtrent vangst- en dodingsmethodes waarbij rekening wordt gehouden met dierenwelzijn. (E, V)
- 77.** Schadelijke vismethodes (die bv. het zeebodemleven schaden met boomkorren) worden verboden. (E)
- 78.** Bovendien moet de invoer van vis uit milieuvriendelijke aquaculturen (bijvoorbeeld Pangasius) streng gereguleerd worden. Subsidie voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke aquacultuur sluiten we uit. (E, V)
- 79.** Groen ondersteunt wel de duurzame aquacultuur die verdere overbevissing afremt. (E,V)

VOOR MEER INTERNATIONALE FAIR-TRADE

Er wordt wereldwijd voldoende voedsel geproduceerd om iedereen te voeden. Toch lijden 800 miljoen mensen chronisch honger. Onaangepaste lokale opslag, transport, verwerking en distributie liggen samen met concurrentie met landbouwproducten uit de wereldmarkten in veel Zuiderse landen aan de basis van voedselonzekerheid.

- 80. Haal voedsel uit de mondiale en bilaterale handelsakkoorden.** Voedsel is geen gewoon marktproduct. Het huidige pad naar liberalisering van de wereldhandel (en/of regionale handel) zorgt voor grote instabiliteit op de wereldmarkt en verstoort lokale voedselmarkten in ontwikkelingslanden. In bi- en multilaterale handelsovereenkomsten moet protectionisme worden toegelaten worden waar voedselzekerheid in gevaar dreigt te komen.(E, F)
- 81. Leg het speculeren met landbouwgrondstoffen op financiële markten aan banden.** Boeren kunnen zich al jaren indrukken tegen prijsschommelingen door hun oogst te verkopen op zgn. termijnmarkten. De verwachte oogst wordt dan verkocht tegen een vooraf vastgelegde prijs. Deze termijncontracten (*futures*) worden echter op financiële markten verhandeld waarbij wordt gespeculeerd op de toekomstige evolutie van de prijzen van landbouwgrondstoffen. Speculatief gedrag zou verantwoordelijk zijn voor 30 tot 50 % van de recente stijgingen van de landbouwvoedselprijzen. Speculatie leidt bovendien tot extreme prijsschommelingen die niet door de

wetten van vraag en aanbod kunnen worden verklaard. Groen pleit (samen met de Boerenbond overigens) voor het sterk aan banden leggen van het speculeren met landbouwgrondstoffen. (E)

82. Landbouw moet in de eerste plaats de maag eerder dan de benzinetank vullen. Landbouwgrond waar gewassen voor biobrandstoffen worden geteeld, is niet langer beschikbaar voor voedselproductie. De toenemende vraag naar landbouwgrond voor biobrandstoffen zorgt bovendien voor de kap van waardevol (tropisch) woud (voor bv. oliepalm in Indonesië of Maleisië). Recent (oktober 2012) werd de oorspronkelijke Europese doelstelling van 10 % bijneming van biobrandstoffen in de transportsector teruggeschoefd naar 5 %. We vragen met aandrang de impact van biobrandstoffen op het milieu en de voedselzekerheid nauwgezet te monitoren en op basis daarvan de doelstellingen voor biobrandstoffen aan te passen. Waar braakland in Europa beschikbaar is, moet in de eerste plaats worden gestreefd naar reconversie voor voedselproductie. Het Vlaamse landbouwgebied biedt wel kansen voor andere energieopwekking: recuperatie van reststromen, warmtekrachtkoppeling, zon- en windenergie. (E, F, V)

CONSUMENTENBELEID

VISIE

Als groene partij hebben we een brede kijk op consumentenbeleid. We zijn namelijk doordrongen van het besef dat elke consument veel meer is dan zomaar een anonieme gebruiker, het is een volwaardige persoon met een veelzijdig leven in een complexe maatschappij. Wie burgers te veel herleidt tot consumenten, belandt al vlug in een systeem waar producenten en consumenten met elkaar in strijd moeten gaan om hun rechten moeten afdwingen.

Wij geloven niet in dat conflictmodel, dat gepaard gaat met hoge kosten, grote onzekerheid en onverantwoorde risico's. Wij geloven meer in een systeem waar er duidelijke rechten en plichten zijn voor consumenten en producenten, waarbij de overheid verstandig reguleert en controleert, zodat consumenten kwaliteitsvolle, veilige en duurzame producten krijgen, zonder te vervallen in een kafkaiaans systeem dat onleefbaar is voor producenten. Wie goede producten en diensten wil, moet gezonde en gemotiveerde ondernemingen hebben die er goed bij varen zich aan de regels te houden.

Daarom hebben we er oog voor dat de last van procedures, verplichtingen en controleprocessen steeds correct afgestemd zijn op de schaal en draagkracht van de onderneming. Zo voorzien we voor kleine en startende bedrijven, vaak een vereenvoudigde procedure. Zo creëren we ook de nodige ademruimte voor ambachtelijke productie, die zelfs als ze iets minder gereguleerd wordt, toch transparant blijft door haar korte productieketens. Om die reden moet de overheid ook niet altijd en overal willen tussen komen. Soms is het beter een neutrale bemiddelaar te voorzien die klant en producent helpt bij het uitwerken van een billijke oplossing.

In onze visie is de regulering en controle door de overheid een eerste garantie op duurzame, kwaliteitsvolle en veilige producten, in tweede instantie is dat de transparantie en duidelijke, objectieve informatieverstrekking naar de klant. De voorbije decennia werden onder impuls van de groene beweging heel wat normen ingevoerd om mens en natuur te beschermen tegen schadelijke stoffen en producten. Soms met succes: het verbod op CFK's verkleinde het gat in de ozonlaag, de strenge normen voor afvalverbrandingsovens hebben de uitstoot van dioxines drastisch teruggeschoefd en ook de uitstoot van fijn stof is in dalende lijn, ook al overschrijden we nog geregeld de Europese drempelwaarden.

Jammer genoeg stellen ook een zorgwekkende opwaartse trend vast in veel van de zogenaamde "welvaartsziekten": kankers, onvruchtbaarheid, diabetes, obesitas, allergieën, longaandoeningen. Als we ook deze tweede golf aan problemen willen terugdringen, dan moeten we streven naar een modernisering van de gezondheidsnormen. Dat gebeurt best aan de hand van de volgende vijf principes:

Het voorzorgsprincipe staat centraal: zodra er wetenschappelijke aanwijzingen zijn dat iets schadelijk kan zijn, moet er worden opgetreden door progressieve normering of moet een alternatief worden gevonden.

De meeste normen gaan over uitstoot, terwijl voor de volksgezondheid de blootstelling doorslaggevend is, we moeten die logica omkeren. Voor fijn stof bestaan al Europese blootstellinglimieten, dus normen voor de lucht die mensen inademen. Bij het overschrijden van deze limieten worden landen dan beboet door Europa. Dat principe kan doorgetrokken worden naar veel andere soorten van vervuiling die de gezondheid schaden.

Normen moeten gebaseerd zijn op de draagkracht van de meest kwetsbare groepen in onze samenleving. Kinderen bijvoorbeeld zijn extra gevoelig voor schade aan het lichaam door chemische stoffen, omdat zij in volle ontwikkeling zijn. Nu zijn product- en milieunormen vaak gebaseerd op gezonde volwassenen.

Normen en grenswaarden moeten regelmatig worden geactualiseerd op basis van de laatste wetenschappelijke kennis. Vandaag hollen we echter de wetenschappelijke feiten achterna. Zo weten we bijvoorbeeld dat de huidige normen voor fijn stof niet voldoen. Die moeten worden bijgesteld.

De risicobeoordeling van chemische stoffen moet ook rekening houden met interacties tussen stoffen. De bestaande risicobeoordeling voor (chemische) stoffen is nog altijd grotendeels gebaseerd op de analyse van elke stof afzonderlijk. Maar deze benadering is te simpel, veel stoffen versterken elkaar. Dat betekent een onderschatting van het risico voor onze gezondheid. Dus moeten deze versterkende effecten in rekening worden gebracht in de normering.

Naast deze gemoderniseerde normen moeten we duurzame en gezonde keuzes bij burgers en bedrijven ook aanmoedigen door: in te zetten op groene fiscaliteit¹ zodat duurzame keuzes goedkoper worden en onduurzame keuzes duurder; voorlopers in de duurzame innovatie te ondersteunen via het top-runner-model en in te zetten op betere informatieverstrekking via een wet op de openbaarheid van ketens en een eengemaakte Europees duurzaamheidslabel.

Omdat er heel wat markten zijn waar de producent of de verkoper in een al te sterke machtspositie staat ten aanzien van de consument (en met consument doelen we hier zowel op burgers als bedrijven), stellen we ook heel wat maatregelen voor die een betere garantie geven dat je ook krijgt wat je koopt en de juridische positie van de consument versterken, vooral in situaties waar de producent of de verkoper zijn macht misbruikt.

Bij consumentenbeleid is het ook belangrijk dat we het Matteüs-effect meenemen in onze beleidskeuzes. Burgers en bedrijven die in een moeilijke situatie verkeren worden namelijk al te vaak het slachtoffer van hun zwakkere positie. Daarom streven we in onze beleidsvoorstellingen zo veel mogelijk naar eenvoud, transparantie, financiële bescherming en automatische rechten en gegarandeerde kwaliteitsvereisten.

VOORSTELLEN

INZETTEN OP DUURZAAMHEID, GEZONDHEID EN KWALITEIT

... OP VLAK VAN DRANK EN VOEDING

1. Om meer boeren de stap te helpen zetten naar de bio-landbouw is het belangrijk dat er voldoende ondersteuning komt tijdens de periode dat boeren omschakelen van gangbare naar biologische landbouw. (V, B) De bestaande hectaresteun kan verhoogd worden of aangevuld met een inkomensaanvulling per werknemer in moeilijke jaren. Daarnaast kan men ook werk maken van prijswaarborgen, naar het voorbeeld van de extra toeslagen die het Nederlandse melkbedrijf Campina biedt aan biologische melkveehouders. De overheid zou ook best de controlekosten voor biologische producten integraal overnemen. Het is immers niet billijk dat de boeren met de gezondste producten de hoogste kosten betalen.

¹Voor meer informatie hierover, raadpleeg het hoofdstuk fiscaliteit

2. **Gezonde voeding en drank op de school** (V, B) Groen wil reële maatregelen en resultaten op vlak van gezonde voeding en drank in de schoolomgeving: op het gebied van de schoolkantines, het beheer van drank- en snoepautomaten en de reclame gericht op kinderen. Het doel van deze maatregelen moet zijn dat de voeding- en drankgewoontes van de kinderen in onze scholen gezonder wordt.
3. **Groen pleit voor de invoering van het recht op vegetarische en biologische maaltijden.** (F, V, B) Dit betekent dat er een voldoende aanbod moet zijn in restaurants van scholen, bedrijven of overheidsdiensten.
4. **Groen wil het gebruik van preventieve antibiotica in de veeteelt verbieden.** (E, V, B) De toenemende resistentie van bacteriën voor antibiotica vormt een bedreiging voor onze volksgezondheid. Experts trekken al vele jaren aan de alarmbel over de opmars van een nieuwe resistente super-bacteriën.
5. **Voor genetisch gemodificeerde organismen GGO's die in onze winkelrekken belanden willen we een sluitende etiketteringsplicht invoeren.** (E) Zo worden ook deze producten, afkomstig van dieren die met ggo's werden gevoed, duidelijk herkenbaar zijn voor de consument. Groen verzet zich tegen ook tegen het vrijzetten van genetisch gewijzigde organismen in ons milieu (ggo's), onder meer vanwege de grote kans op het besmetten van niet-ggo-organismen.
6. **Het Voedselagentschap moet naast haar controles op de voedselveiligheid ook ingezet worden voor controle op voedselkwaliteit.** (F) Met voedselkwaliteit doen we voornamelijk op alle elementen die een gezondheidsimpact kunnen hebben, zoals de samenstelling, de gebruikte additieven, ... Met de voedingsindustrie kunnen binnen dat kader bijvoorbeeld ook afspraken gemaakt worden over additieven in voeding.
7. **Er is nood aan een performant erkenningsbeleid en controlebeleid voor pesticiden, dat op termijn ook rekening houdt met interacties die tussen stoffen kunnen optreden.** (F, V, B) Het in kaart brengen van deze interacties is belangrijk omdat er in praktijk vaak gewerkt wordt met een cocktail van producten. Deze diepgaandere benadering is de enige efficiënte manier om de impact van pesticiden op milieu en gezondheid drastisch te laten afnemen. Dat betekent dat er ook meer wetenschappelijk onderzoek moet gebeuren naar het effect van deze cocktails op milieu en gezondheid. De problematiek van de neonictonoiden en hun invloed op de massale bijensterfte, leert ons dat de industrie nog steeds heel wat cruciale onderzoeksresultaten kan en mag geheim houden. Dat is onverdedigbaar.

... OP DE ENERGIEMARKT

8. **Burgerparticipatie staat centraal in de groene visie op de energemarkt: iedereen prosument (producent en consument)** (V, B) In een gedecentraliseerde energiemarkt maken meer en meer mensen hun eigen stroom. Dit kan individueel, op wijkniveau of door te participeren in een coöperatieve. Zo kan iedereen de maatschappelijke meerwaarde mee bewaken en deelnemen in beslissingsprocessen en in de mogelijke winst. De participatie van burgers zorgt voor een breed draagvlak en een democratisch beheer van de energietransitie. Energiecoöperaties versterken we dus. We voorzien een minimale rechtstreekse participatie van burgers in energieprojecten en betrekken hen ook bij de inplanting van bijvoorbeeld windmolens en de ontwikkeling van energielandschappen.
9. **Toegankelijkere premies voor energie-investeringen** (V, B) Er bestaan heel wat regionale premies om het energieverbruik te doen dalen. Deze zijn helaas niet altijd even goed gekend en/of gepaard gaan met een gecompliceerde aanvraagprocedure. Groen wil deze premies waar mogelijk omvormen tot eenvoudige kortingen op factuur. Naast deze vereenvoudiging, willen we de creatie van een premieloket dat de burger op klantvriendelijke en proactieve wijze helpt bij het verkrijgen van de premies.
10. **Progressieve elektriciteitstarieven: een sociale en ecologische maatregel.** (V, B) Door middel van progressieve tarieven voor elektriciteit worden zuinige consumenten stevig beloond in hun energiefactuur. Hierbij komt de eerste prijszettingsblok overeen met het basisverbruik van een huishouden. Boven dit basisniveau wordt de prijszetting progressief. Mensen die elektrisch verwarmen krijgen een overgangsregeling waarbij ze niet in het systeem van progressieve tarifering vallen en ontvangen stevige financiële steun voor de vervanging van hun elektrische verwarming en van oude, energieverlindende toestellen. We flankeren de nieuwe tariefstructuur ook met een programma voor de renovatie van het verouderd woonpatrimonium dat energetisch slecht presteert en waar mensen met lage inkomens in wonen. Om deze progressieve tarifering voluit te laten spelen, integreren we de huidige abonnementsgelden en andere vaste kosten in de prijs per kWh. Op die manier heeft de consument meteen ook een heel eenvoudige, transparante maatstaf om de prijzen van energieleveranciers met elkaar te vergelijken.

... IN DE LEEF- EN WERKOMGEVING

11. **De overheid stelt een infopakket met eenvoudige richtlijnen samen voor leerkrachten en opvangers, zoals het regelmatig verluchten van de klas of ruimte, het voldoende poetsen en de keuze van gezonde materialen en speelgoed.** (V, B) Jonge kinderen verblijven een groot deel van hun tijd in de kinderopvang of (kleuter)klassen. Het is van belang dat die leefomgeving zo gezond mogelijk wordt gehouden. Via het onderwijs kan ook het principe van fysisch-chemische hygiëne worden doorgegeven aan onze kinderen aan de hand van eenvoudige voorbeelden.
12. **Groen pleit voor de afstemming van milieu- en productnormen op maat van de meest kwetsbare groepen in onze maatschappij**, zoals kinderen, ouderen, zwangere vrouwen, astma- en hartpatiënten, ... (E, F, V, B)
13. **Gezondheid gaat altijd voor.** (E) Zolang er twijfel bestaat over de veiligheid van nieuwe stoffen worden deze niet op grote schaal toegepast (voorzorgsbeginsel).
14. **Gezond en ecologisch bouwen is voor Groen de norm.** (E, V, B) Hier voor is het van belang dat er bindende ecologische criteria komen voor bouwproducten zodat deze niet langer het binnenhuisklimaat vervuilen.

... IN DE FINANCIËLE SECTOR

15. **Ethisch bankieren dient de norm te worden.** (E, F) Om dit te kristalliseren en te beschermen tegen de uitholling van de term door marketing, moet er een wettelijke definitie komen van de begrippen 'ethisch', 'maatschappelijk verantwoord' en 'duurzaam'. Deze woorden dienen net zoals het woord 'biologisch' of 'chocolade' nauwgezet omschreven en beschermd te worden. Enkel op die manier kan de consument 100% zeker zijn dat wat als ethisch verkocht wordt, ook werkelijk ethisch is.
16. **We willen het systeem van de nulstellingstermijn bij kredietopeningen verbeteren.** (F) Groen heeft indertijd mee geijverd voor de invoering van de nulstellingstermijn. Deze maatregel helpt namelijk te voorkomen dat mensen een permanente schuldenlast met zich meedragen, door een termijn vast te stellen waarbinnen het totale verschuldigde bedrag moet worden terugbetaald. In het huidige systeem wordt de consument slechts twee maanden voor de vervaldatum van de nulstellingstermijn op de hoogte gebracht (per aangetekend schrijven) van het feit dat hij het volledige bedrag moet terugbetalen, dat hij opnam in het kader van zijn kredietopening. Die termijn is veel te kort en zal vaak als gevolg hebben dat de consument, die niet in staat is om het gevorderde bedrag in één keer te betalen, een ander krediet moet zien te vinden om het vorige terug te betalen. Dat kan uiteraard niet de bedoeling zijn.

Het lijkt ons van belang dat de consument niet voor "verrassingen" wordt geplaatst en dat hij zowel aan het begin als in de loop van de overeenkomst steeds duidelijk op de hoogte wordt gesteld van de nulstellingstermijn. De vervaldag van de nulstellingstermijn en de gevolgen ervan worden na onze voorgestelde hervorming ook vermeld op alle tussentijdse maandelijkse uittreksels die aan de consument worden bezorgd. Bovendien zou de consument de mogelijkheid moeten behouden om in maandelijkse termijnen te betalen na het verstrijken van de nulstellingstermijn, tot de schuld volledig is afgelost.

17. **Betere bescherming tegen overkreditering bij financiële producten.** (F) Steeds meer mensen geraken via schulden in problemen. Tegelijk promoten grote winkelketens alsmaar vaker eigen betaalkaarten. Daardoor neemt het probleem van mensen met schulden schrikbaar toe. Groen wil een aanpassing van de wetgeving zodat die consumenten beter beschermt tegen overkreditering en die de wildgroei aan kredietsystemen beter reguleert.

We willen dat de woekerintresten die sommige bedrijven rekenen worden verlaagd tot aanvaardbare rentevoeten (met een maximumintrest van drie maal de gemiddelde jaarrente op 10-jarige staatsobligaties van het voorgaande jaar, momenteel ongeveer 9%). Daarnaast moet ook het probleem van de wachtlijsten bij de schuldbemiddelingsdiensten aangepakt worden. We vragen ook een uitbreiding van de mogelijkheden van totale schuldkwitschelding voor totaal en definitief onvermogende personen.

OP VLAK VAN INNOVATIE EN INFORMATIE

Ingebouwde veroudering tegengaan (E, F) We verplichten de vermelding van de normale levensduur van consumptiegoederen. Voor een koelkast zou bijvoorbeeld moeten worden vermeld: 'Vervaardigd voor een gemiddelde gebruiksduur van 9 jaar'. Voor een wasmachine zou de vermelding moeten luiden: 'Vervaardigd voor gemiddeld 1.800

wasbeurten'. Voor een auto: 'Vervaardigd voor een gebruiksduur van gemiddeld 12 jaar of 250.000 kilometer'. Dit versterkt de positie van de consumenten in de gebruikerseconomie en remt verspilling af. Producenten die producten met bedrieglijke verouderingsmechanismen op de markt brachten, krijgen administratieve en gerechtelijke sancties. De bijhorende garantie staat in relatie tot de normale levensduur van een product met een minimale garantieduur gelijk aan de huidige wettelijke garantietermijn. Kwaliteitsnormen voor producten (onder meer een verbod op 'geprogrammeerde destructie' en herstelbaarheid) moeten op EU-niveau worden vastgelegd.

- 18. We snoeien in de wildgroei aan ecolabels en bundelen deze tot één Europees duurzaamheidslabel.** (E) Dit label houdt rekening met zoveel mogelijk relevante factoren (ecologische impact, gebruik van bestrijdingsmiddelen, fair trade, voedselkilometers, ...). Het label in kwestie geeft een totaalscore qua duurzaamheid en vermeldt enkele voor de consument relevante variabelen (zoals bij voorbeeld fair trade). Natuurlijk moet elk systeem van labels, productnormen of verplichte informatie voor consumenten best op Europees niveau geregeld worden. Het is voor bedrijven niet werkbaar om per regio te moeten voldoen aan een andere set regels en informatieverplichtingen. Daarom moet de EU dit duurzaamheidslabel wettelijk definiëren, zodat de consument garanties krijgt over de inhoud van het label. Sommige van deze producten moeten ook vrijgesteld kunnen worden van BTW, of genieten van gunsttarieven (6% of 12%).
- 19. Groen wil bij enkele strategische productcategorieën inzetten op ambitieuze productnormen in plaats van ecolabels.** (E, F, V, B) Deze normen zijn voortschrijdend in de tijd en lang van tevoren bekend. Producenten kunnen er dan op anticiperen in hun onderzoeksprogramma's en hun investeringsbeleid. Wie beter doet dan de norm, wordt extra beloond en het meest duurzame product of de beste technologie wordt na verloop van tijd de nieuwe norm. Buitenlandse voorbeelden (het 'Top runner Model' in Japan) laten zien dat dit een zeer effectieve aanpak is om groene doorbraken te realiseren.
- 20. Een consumentenwebsite beheerd door de FOD Economie.** (F) De FOD Economie ontwikkelt in samenwerking met producenten- en consumentenorganisaties een **website waar burgers in strategische sectoren als energie en telecom, vlot een prijs- en kwaliteitsvergelijking kunnen maken** tussen de beschikbare keuzes aan producten en/of diensten. Op deze website creëert de FOD ook een **centraal meldpunt voor groepsaankopen**, zodat wie wil deelnemen aan een groepsaankoop, gemakkelijk aan een overzicht kan raken van de beschikbare keuzes. De ondersteuning van initiatieven rond groepsaankopen is namelijk essentieel om machtsmisbruik te voorkomen in markten met veel klanten een beperkt aantal aanbieders.
- 21. Groen ijvert ook voor het recht op reclamevrije ruimten in de samenleving.** (E, F, V, B) Zo moeten scholen en kinderprogramma's op televisie volledig reclamevrij blijven. Er dienen ook strenge regels te worden geïntroduceerd die leiden tot een **beteugeling van de vele dubieuze claims die men vindt bij allerhande producten**, bij voorbeeld in de cosmetica-sector.
- 22. Burgers en bedrijven weten hoeveel overheidssteun ze krijgen** (F, V, B) Willen we het draagvlak voor onze fiscaliteit vergroten, dan moeten we transparanter de overheidssteun in beeld brengen die burgers en vennootschappen genieten. Zo willen we bij voorbeeld op facturen binnen de gezondheidszorg systematisch de reële steun vanuit de ziekteverzekerung vermelden, naast het bedrag dat de patiënt zelf moet betalen, zoals dat nu al gebeurt met de tussenkomst van de mutualiteiten in heel wat ziekenhuisfacturen. Iedere sociaal verzekerde dient jaarlijks of zesmaandelijks een patiënten-factuur te ontvangen om zijn medische kosten betaald door hemzelf en door de sociale zekerheid online op een verstaanbare manier te kunnen raadplegen (omschrijving nodig van de aangerekende nomenclatuurnummers-dus niet enkel cijfers met codes). Daarnaast willen we ook gerichte infocampagnes en een algemene vorming binnen het secundair onderwijs rond de werking van ons belastingsysteem en onze sociale zekerheid.

... IN DE TELECOM SECTOR

- 23. In aanvulling op de gewestelijke stralingsnormen voor gsm-masten willen de straling van elektrische toestellen reduceren via het top-runners-model.** (V, B) De vijf beste modellen bepalen de norm, modellen die buiten de norm vallen moeten een stralingsbijdrage betalen, geïgjt op hun procentuele afwijking ten aanzien van het slechtst presterende model van de vijf top runners. Dit geeft een sterke prikkel tot verbeterde prestaties op stralingsvlak. Bovendien worden producenten van elektrische apparaten ook verplicht om de stralingswaarde van het toestel duidelijk te vermelden op de verpakking.
- 24. Een verplicht basisaanbod bij digitale televisie.** (V,B) De overheid moet via een decreet en in overleg met de zenders een verplicht basisaanbod definiëren dat alle operatoren onversleuteld moeten aanbieden aan de consument.

25. Verkopers in de energie- en telecomsector krijgen een actieve raadgevingsplicht zoals reeds het geval is in de kredietsector (F) Deze verplichte raadgeving gebeurt in functie van de behoeften en de financiële mogelijkheden van de consument. Voor inbreuken hierop wordt een sterk ontradende financiële sanctie voorzien.

... OP VLAK VAN MOBILITEIT

26. Groen pleit voor de herinvoering van de 50%-kaart. (F) De NMBS is namelijk dringend toe aan een vereenvoudiging van zijn tariefstructuur. Uit simulaties blijkt bovendien dat een ticket gekocht met deze kaart in bijna alle gevallen goedkoper is dan de speciale formules die de NMBS aanbiedt. Een bijkomend voordeel is dat het de trouwe klanten beloont. Met een goede promotie en het gebruik mogelijk maken voor het hele gezin is dit een gegarandeerd succes.

EEN BETERE BESCHERMING VAN DE CONSUMENT

FINANCIËEL

27. Een duidelijker affichage van de meerkost bij kopen op krediet. (F): Bij producten of diensten die men kan aankopen op krediet moet steeds duidelijk geafficheerd worden wat:

- de prijs is bij onmiddellijke betaling (zonder krediet),
- wat het uiteindelijk betaald bedrag zal zijn wanneer alle afbetalingen volgens plan verlopen,
- een vermelding “kost van het krediet” die het verschil weergeeft tussen de twee bovenstaande bedragen,
- de afbetalingstermijn, het aantal aflossingen en het bedrag per aflossing,
- en de jaarlijkse interestvoet bij laattijdige betalingen.

28. Personen die door een verslechterde financiële toestand problemen ondervinden om hun consumentenkrediet te betalen, moeten in hun herinneringsbrieven actief gewezen worden op de mogelijkheid die de wet voorziet om (desnoods via de vrederechter) betalingsfaciliteiten te bekomen (F).

29. De versterking van de controles door de bevoegde overheidsinstanties op de naleving van de informatie- en raadgevingsplicht voor de toekenning van kredieten (F) Dit zal leiden tot een betere toepassing en naleving van de wettelijke bepalingen die ervoor moeten zorgen dat de consument een kwaliteitsvol krediet krijgt en beschermd wordt tegen misbruiken en dat de strijd tegen schuldoverlast wordt aangebonden. Dat alles houdt in dat de FOD Economie moet worden voorzien van voldoende menselijke middelen en nieuwe methodes zoals “mystery shopping” om inbreuken efficiënt op te sporen. Aan de consument die bij de FOD Economie een klacht neerlegt, wordt altijd het standpunt van de FOD over het geschil meegedeeld.

30. Verbod op de leurhandel van kredietproducten op openbare of publiek toegankelijke plaatsen zoals treinstations, metrostations, grootwarenhuizen of winkelgalerijen. (F) Dit verbod stellen we voor vanwege de vele misbruiken in binnen- en buitenland. Om dezelfde reden willen we in handelszaken ook de verkoop verbieden van kredieten die niet dienen voor de betaling van een aankoop in de eigen winkel.

31. Groen wil een volwaardig en gereglementeerd statuut van ‘kredietbemiddelaar’. (F) In navolging van de tussenpersonen in bank- en beleggingsdiensten en in verzekeringen, willen we alle kredietbemiddelaars onderwerpen aan een verplichte en gecertificeerde opleiding zodat ze in staat zijn volledige en correcte informatie over hun producten te verschaffen aan hun klanten. Wanneer de kredietbemiddelaar een bedrijf is (bijvoorbeeld een grootwarenhuis), zullen we logischerwijs de zelfde opleidingsverplichtingen opleggen aan de werknemers die kredieten aanbieden aan de klanten.

32. Groen wil de consumentenrechten bij hypothekleningen minstens even sterk maken als die bij consumentenleningen. (F) Hypothekleningen hebben doorgaans namelijk een grotere impact op het budget van consumenten dan consumentenkredieten. Daarom is het logisch dat:

- financiële instellingen verplicht worden om voor de berekening van de veranderlijke intrestvoet, als aanvangsreferte-index de meest recente te nemen;
- het overstappen naar een voor de consument voordeliger instelling voor de eventuele nevenproducten geen invloed heeft op de intrestvoet van de lening;
- het overstappen naar een voor de consument voordeliger instelling voor de nevenproducten bij een lening, geen invloed heeft op de intrestvoet van de lening bij de originele instelling;

- kredietgevers die nevenproducten koppelen aan een hypotheeklening, verplicht worden om ook de kosten voor die nevenproducten van meet af aan te verrekenen in plaats van alleen de intrestvoet van de lening.
- 33. Groen wil een leesbare en transparante elektriciteitsfactuur.** (V, B) De Nationale Bank en de federale energieregulator CREG hebben aangetoond dat prijsstijgingen in de elektriciteitsmarkt het gevolg zijn van de ondoorzichtige tariefformules die energieleveranciers gebruiken. Zo worden vaste parameters in de tariefformule op totaal arbitraire wijze verhoogd. Groen wil een aanpassing van de Wet op de Handelspraktijken om tariefformules transparanter te maken en om te voorkomen dat de energieprijs op dergelijke arbitraire en slinkse wijze verhoogt. Ook een goedwerkende tweetalige ombudsdienst die tussenkomt bij klachten van burgers en werk maakt van een betere bescherming is essentieel. Wat de distributietarieven betreft, wil Groen niet alleen meer transparantie, we streven ook naar één distributienettarief. De fusie van de Vlaamse distributienetbeheerders tot één Vlaams Nutsbedrijf kan hier bij helpen.
- 34. De kosten van de energietransitie op een rechtvaardige wijze verdelen.** (F, V, B) Groen staat er op dat de kosten die verbonden zijn aan de energietransitie eerlijk worden verdeeld. Dat is nu niet het geval. Zo betalen vooral gezinnen en KMO's via hun energiefactuur voor de groene-stroomcertificaten. De grote ondernemingen daarentegen genieten van een verlaagde energiefactuur omwille van de gedaalde groothandelsprijzen en de vele vrijstellingen.

Een rechtvaardiger verdeling dringt zich dus op, waarbij ook grote ondernemingen hun steentje bijdragen. **Bij de berekening van de kosten dienen ook de verborgen milieukosten te worden meegerekend, zodat ze niet langer afgewend kunnen worden op andere continenten of op de volgende generaties. De kosten van de energietransitie worden niet meer zomaar doorgerekend in de energiefactuur. Ook de overheid draagt een deel van deze kosten en zet hiervoor algemene middelen in.** Ook alternatieve financieringskanalen worden ingezet, zoals de nucleaire rente en de opbrengsten uit de accijnzen op fossiele brandstoffen.

JURIDISCH

- 35. Fabrikanten zijn steeds ten volle verantwoordelijk voor de producten die ze op de markt brengen.** (F) Mensen die ziek worden ten gevolge van milieuvervuiling of schade lijden door milieuschade hebben recht op een billijke schadevergoeding. Daarom willen we, in navolging van landen als Duitsland het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, het begrip "milieuschade" invoeren in het Burgerlijk Wetboek. Dankzij dit nieuwe begrip kan elke natuurlijke of rechtspersoon (inclusief verenigingen en gemeentes) geleden milieuschade verhalen op de vervuiler. Zonder dit begrip is het namelijk erg moeilijk voor slachtoffers van milieuschade om vergoed te worden voor hun lijden, omdat het onomstotelijk aantonen van een causaal verband vaak erg moeilijk tot onmogelijk is. Het begrip milieuschade is complementair aan het vervuiler-betaalt-principe dat in 1972 door de OESO werd aangenomen, en ondertekend in de Europese Akte van 1986. **De invoering van dit begrip zal ook een belangrijke mijlpaal zijn in de strijd voor een volwaardige schadeloosstelling van alle asbestslachtoffers.**
- 36. We willen ook de consumentenrechten versterken bij de garantieregeling.** (E, F) Volgens consumentenorganisatie Test-Aankoop hebben de meest voorkomende klachten van consumenten te maken met de garantie: "Veel verkopers respecteren de wet niet of sturen de consument wandelen wanneer hij zich rechtmatig op de garantiewetgeving beroept. Het feit dat bij heel veel consumenten de garantiewetgeving niet (voldoende) gekend is, draagt bij tot dit misbruik." De huidige wetgeving rond garantie is niet alleen te weinig gekend, ze wordt ook slecht toegepast en is ontoereikend. Daarom moet ze worden aangepast:
- Consumenten krijgen het recht om de waarborg rechtstreeks bij de fabrikant te laten gelden;
 - Voor alle gevallen waarin de termijn nodig voor het herstellen van het gewaarborgde toestel, onredelijk lang is, moet de verkopers verplicht kunnen worden om, de consumenten die dat wensen, gedurende de herstelperiode een vervangingstoestel ter beschikking te stellen;
 - Na 2 opeenvolgende herstellingen voor een terugkerend gebrek moet voorzien worden in een verplichte vervanging van het product door de verkoper;
 - De periode van 6 maand om het vermoeden van een gebrek aan overeenstemming geldig aan te voeren moet worden verlengd.
- 37. Individuen die samen het slachtoffer zijn van een geval van 'massaschade' kunnen samen een zaak aanhangig maken, een zogenaamde "groepsvordering" instellen.** (F) Groen diende hierover een wetsvoorstel in tijdens de afgelopen legislatuur. De regering nam dit voorstel over, maar voegde er een belangrijke beperking aan toe. In tegenstelling tot wat Groen voorstelde, kan in de nieuwe regeling de groepsvordering enkel gebeuren via een erkende consumentenorganisatie, die een rechtspersoon moet zijn. Groen wil deze beperking laten vallen, omdat ze onnodig de rechten van de consumenten inperkt.

- 38. De overheid moet volop de kaart trekken van de alternatieve geschillenbeslechting (ADR).** (F) Naar de rechtbank stappen laat vaak zeer weinig ruimte voor constructief overleg. De procedures zijn log en formeel en de communicatie beperkt zich veelal tot de uitwisseling van documenten tussen advocaten. Bovendien is aan het einde van een proces vaak geen van de partijen 100% tevreden, terwijl de kosten in vaak hoog oplopen. In het geval van ADR wordt, net als in een rechtbank, een beroep gedaan op een neutrale derde, bijvoorbeeld een bemiddelaar, een ombudsman,... Maar anders dan bij een rechtbank bestaat de taak van die derde erin de partijen bij elkaar te brengen en met hen een oplossing te zoeken (hij legt in principe geen oplossing op). Deze manier van werken is erg flexibel, minder formeel, sneller en vrijwel altijd goedkoper dan de traditionele gerechtelijke procedures. Als de ADR slaagt, is iedereen tevreden en is het evenwicht in de relatie tussen de partijen hersteld.
- Ondanks al deze voordelen wordt nog te weinig gebruik gemaakt van de buitengerechtelijke geschillenregeling. **ADR is niet voldoende bekend** en boezemt dus onvoldoende vertrouwen in. Daarom is het raadzaam dat **zowel de overheid als de bedrijfswereld af en toe een informatiecampagne** organiseert over de ADR-procedure.
- 39.** Op Europees vlak is sinds mei 2013 de [ADR-richtlijn voor consumenten](#) van kracht. Om tegemoet te komen aan deze Europese eisen, zal er **een centrale ombudsdienst** (F) moeten komen, bevoegd voor alle geschillen tussen consumenten en ondernemingen waarvoor er in België geen andere ADR-entiteit bestaat die aan de vereisten van de EU-richtlijn voldoet. Een aantal sectoren van de Belgische bedrijfswereld heeft vandaag al een goed werkend ADR-systeem dat aan de EU-voorwaarden voldoet, bijvoorbeeld de Ombudsman van de verzekeringen, Ombudsfin,...
- Deze **centrale ombudsdienst kan best (deels) gefinancierd worden door de bedrijfswereld**. De gevraagde bijdrage moet wel billijk en transparant zijn. **Bedrijven waartegen weinig klachten komen betalen een lagere bijdrage**. De bijdrage van een onderneming wordt best afgestemd op het aantal gegrondte klachten tegen haar. Daarnaast moet ook de berekeningswijze van de ombudsbijdrage en de eventuele evolutie ervan doorheen de tijd steeds duidelijk zijn.
- 40. Groen heeft ook een wetsvoorstel voor een wettelijke regeling rond het downloaden van bestanden waarop auteursrechten betaald horen te worden.** (F) **Daarbij staan Internetproviders in voor de auteursrechten, zonder impact op de factuur voor de consument.** Het wetsvoorstel creëert nieuw legaal kader, een zogenaamde "uitgebreide collectieve licentie" waarbij de internetproviders de auteursrechten betalen aan de auteursrechtenverenigingen. Concreet betekent dit dat zij maandelijks een bijdrage van enkele euro's betalen voor elk abonnement dat zeer grote downloadvolumes aanbiedt. In ruil krijgen consumenten die downloaden voor niet-commercieel privé gebruik, bescherming tegen vervolging. De abonnementen met een beperkter downloadvolume moeten deze bijdrage niet betalen.
- 41.** Om de digitale kloof te verkleinen en opdat de heffing van deze nieuwe rechten niet door de gebruiker zou moeten worden betaald, dienden Groen en Ecolo tevens een **wetsvoorstel in dat internetabonnementen toevoegt aan de lijst van onmisbare consumptiegoederen die een maximumprijs moeten krijgen**. (F) Internetproviders bieden abonnementen met zeer grote downloadcapaciteit aan en maken zo illegaal downloaden mogelijk. Hun 'business model' is gebaseerd op de beschikbaarheid van culturele goederen waarvoor ze geen rechten betalen. Tegelijkertijd klagen Belgische consumenten en hun vertegenwoordigers terecht over de te hoge prijzen van internetabonnementen. Vooral voor een kwetsbaarder publiek kan de prijs van zo'n abonnement een rem betekenen op het gebruik van Internet. Vandaar dat de licentiekosten in ons wetsvoorstel worden gedragen door de internet-provider.
- 42. Verbetering van de marktwerving in het segment van de autoverzekeringen.** (F) De overheid moet er, in samenwerking met de verzekeringssector, voor zorgen dat alle tarieven voor autoverzekeringen op het internet worden gepubliceerd, zodat de consument ze kan vergelijken. Er moet ook een openbare databank over autoverzekeringen worden uitgewerkt zodat de effectieve tarieven binnen de sector kunnen worden vergeleken en ongeoorloofde discriminaties kunnen opgespoord worden.
- 43. Het rijbewijs met punten is een ideaal instrument om er voor te zorgen dat mensen voor hun verzekeringstarieven op objectieve criteria worden beoordeeld, die verband houden met hun eigen rijgedrag.** (F) Een dergelijk systeem waarbij de premie a posteriori kan worden gedifferentieerd, is veel billijker, wegens beter in overeenstemming met het individuele risicogedrag van de verzekerde. Ondanks het feit dat het rijbewijs met punten al in 1990 werd goedgekeurd, is het nog steeds niet geïmplementeerd. Nochtans hebben 19 van de 27 EU-lidstaten al zo'n systeem. Het getreuzel met de invoering van dit systeem, dat nu al een kleine 24 jaar duurt, is vooral pijnlijk als je weet dat slechts zeven landen in de EU meer dodelijke verkeersslachtoffers hebben dan België. Een rijbewijs met punten zou een eerste stevige stap zijn in het terugdringen van het aantal verkeersslachtoffers.
- 44. De vrije rijopleiding moet een volwaardig alternatief blijven voor de reguliere rijscholen.** Alle vormen van rijopleiding dienen, zonder discriminatie, te worden onderworpen aan strenge kwaliteitsnormen

met nadruk op bijscholing en dienen te worden afgerond met een rij-examen afgenoem door een examencentrum dat onafhankelijk is van de rijscholen. (V, B).

OP VLAK VAN PRIVACY

45. De Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming (E) heeft nu al als hoofddoelstelling om er voor te zorgen dat de Europese instellingen het recht op privacy en gegevensbescherming respecteren wanneer zij persoonsgegevens verwerken en nieuwe beleidslijnen ontwikkelen. Wij willen dat het EDPS in de toekomst ook doorlichtingen kan maken van nationale regels om te zien of de lidstaten zorgvuldig omspringen met de bescherming van persoonsgegevens. Logische richtlijnen daarbij zijn dat:
- Mensen volledige transparantie krijgen over de gegevens die over hen worden verzameld, opgeslagen en verwerkt;
 - Informatieopslag van digitale informatiesystemen, diensten en producten zo wordt ontworpen dat alleen noodzakelijke informatie wordt opgeslagen, voor een beperkte tijd, een vooraf beschreven doel en waar mogelijk anoniem;
 - Er een gelijk speelveld komt voor alle bedrijven, waarbij hoge privacy-standaarden worden gerespecteerd;
 - Politie, justitie en inlichtingendiensten kunnen enkel die persoonlijke gegevens opvragen bij bedrijven en instellingen die ze nodig hebben voor het onderzoek een concrete verdenking, en dan ook enkel onder controle van een rechter die er op toe ziet dat er geen misbruik wordt gemaakt van dit voorrecht;
 - Er een verbod komt voor bedrijven, op straffe van hoge boetes, om gegevens van EU-ingezetenen door te spelen aan overheden van derde landen zoals de VS, tenzij dat via de officiële kanalen voor wederzijdse rechtshulp gebeurt
 - Er juridische bescherming wordt gegeven aan klokkenluiders die illegale dataverzameling aan het licht brengen;
 - Er een algemene en afdwingbare meldingsplicht komt voor datalekken.

SCHONE, BETAALBARE ENERGIE

ENERGIE: SCHOON, SLIM, SOCIAAL EN STABIEL

VISIE

De transformatie van de energiesector is wellicht één van de meest ingrijpende uitdagingen waar onze samenleving voor staat. Energie speelt immers niet alleen een sleutelrol in onze economie, ook in ons dagelijkse leven kunnen we niet zonder: om het licht aan te doen, om ons huis of water te verwarmen, om te koken, om ons te verplaatsen, om met de computer te werken, om de was te doen.

Iedereen is het er over eens dat het huidige energiesysteem aan een grondige herziening toe is. De exponentiële groei van ons energiegebruik en de zwaar belastende impact van fossiele brandstoffen en kernenergie op het milieu en het klimaat zijn simpelweg niet houdbaar. Er openen zich enorme perspectieven om het over een totaal andere boeg te gooien. Groen wil deze kansen niet laten liggen.

We willen een daadkrachtige en rechtvaardige omschakeling van het verouderd energiesysteem naar een modern, democratisch en duurzaam energiemodel. Dat is niet alleen goed voor het klimaat, het milieu en de gezondheid, het anticipeert ook op de fossiele schaarste en stijgende energieprijzen. Het zorgt voor een ware democratische omwenteling van de energemarkt, waarin burgers zelf een centrale rol in kunnen opnemen. Verder resulteert het in een sterk verbeterde handelsbalans, een pak minder brandstofkosten en heel veel nieuwe jobs (studies spreken over 20.000 tot 65.000 nieuwe jobs tegen 2030). En last but not least is het de beste manier om onze energievoorrading veilig te stellen. Dat dit mogelijk en betaalbaar is wordt door steeds meer studies bevestigd. Maar dan moeten we nu wel de juiste keuzes maken: niet krampachtig vasthouden aan het verleden, maar voluit voor de toekomst gaan. Verder uitstel zal alleen maar tot hogere kosten leiden.

Intensieve energiebesparing in gebouwen, industrie en transport en honderd procent hernieuwbare energie tegen 2050, daar gaat Groen voor. Zon, wind, water, aardwarmte en duurzame biomassa worden onze voornaamste energiebronnen. Decentrale en centrale energie-installaties vullen elkaar aan. Burgers participeren rechtstreeks in hun energievoorziening. We zorgen voor een modern en aangepast energienet met goede Europese verbindingen. De kosten en baten van de energietransitie worden eerlijk verdeeld en de toegang tot duurzame energie en energiebesparende maatregelen wordt voor iedereen gewaarborgd. Het concurrentievermogen van duurzame ondernemingen zal hierbij niet worden aangetast.

Voor kernenergie is er geen plaats meer. Het is een vervuilende, dure en gevaarlijke technologie uit het verleden en houdt de doorbraak van hernieuwbare energie tegen.

Fossiele brandstoffen (olie, steenkool en gas) laten we zoveel mogelijk ondergronds. Van nieuwe steenkoolcentrales kan geen sprake zijn en de bestaande steenkoolcentrales

worden uitgefaseerd. Gas zal nog een rol spelen als overgangstechnologie, maar schalie- en steenkoolgas zijn geen optie.

Deze energietransitie zorgt niet alleen voor een volledige hertekening van de energemarkt. Ze betekent ook een belangrijke transformatie van bijna alle economische sectoren en belangrijke gedragsaanpassingen op het vlak van mobiliteit, wonen, voeding enzovoort. Succesvolle, blijvende energiebesparing en een duurzame energievoorziening zullen alleen slagen wanneer energiegebruikers zelf gemotiveerd en overtuigd zijn van het belang ervan. Een dergelijke toekomstgerichte transitie moet daarom gebeuren op basis van een krachtig gemeenschappelijk project dat steunt op een breed maatschappelijk draagvlak.

VOORSTELLEN

EEN LANGE TERMIJNVISIE EN EEN STABIEL BELEIDSKADER OP BELGISCH EN EUROPEES NIVEAU

1. Duurzaam Belgisch Energiepact vormt de basis voor een rigoureuze energietransitie (F, V, B)

Er is genoeg tijd verspild. Enkel op basis van een sterke langetermijnvisie en -strategie zullen we tot een rigoureuze uitvoering kunnen komen van de duurzame energietransitie. Groen wil in het regeerakkoord laten opnemen dat er van in het begin van de nieuwe legislatuur, over de beleidsniveaus heen en in overleg met de sociale partners, milieuorganisaties, de verschillende spelers van de energiesector, consumentenorganisaties en andere relevante stakeholders, een duurzaam Belgisch energiepact tot stand wordt gebracht dat onze energievoorrading, onze gezondheid en het milieu veilig moet stellen. Een groot maatschappelijk draagvlak is hierbij noodzakelijk. Dit energiepact zal de fundamenteiten leggen voor een coherent, efficiënt en consequent duurzaam energiebeleid en een stabiel referentiekader bieden voor de noodzakelijke en hoogdringende investeringen en innovaties die moeten gebeuren in het kader van de energietransitie.

2. Ambitieuze Belgische doelstellingen zetten de bakens uit (F, V, B)

De lange termijnvisie wordt vertaald naar tussentijdse doelstellingen voor 2020, 2030 en 2040 op het vlak van energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en broeikasgasreductie, waarbij een duidelijke lastenverdeling tussen de gewesten wordt afgesproken.

3. Europa neemt het voortouw voor een ambitieus en wettelijk bindend energie- en klimaatbeleid (E, F)

De Europese Unie dient een leidende rol op te nemen om het energiegebruik en de broeikasgasemissies drastisch te verminderen en de overstap naar hernieuwbare energiebronnen te realiseren. De laatste jaren lijkt Europa haar leiderspositie op dit vlak echter los te laten. De zwakke klimaatdoelstellingen voor 2030 die de Europese Commissie onlangs voorstelde (maar nog door de lidstaten moeten worden goedgekeurd) zijn ronduit teleurstellend: 40% minder CO₂ uitstoten dan in 1990 en een aandeel van 27 % hernieuwbare energie in de totale Europese energiemix. Voor energiebesparing werden geen doelstellingen meer gepresenteerd.

Groen blijft strijden voor een ambitieus Europees klimaat- en energiepakket 2030 met de volgende drie doelstellingen die naar bindende nationale doelstellingen moeten worden vertaald:

60% minder CO₂-uitstoot t.o.v. 1990

- 45% hernieuwbare energie in het totale energiegebruik
- 40% energiebesparing

4. Naar een Europees Gemeenschap voor Hernieuwbare Energie (ERENE) (E)

Samen met de andere groene Europese Partijen wil Groen werk maken van een Europees Gemeenschap voor Hernieuwbare Energie. De doelstelling van ERENE is een duurzame energietransitie binnen Europa te realiseren en Europa onafhankelijk te maken van fossiele brandstoffen en uranium. Hierbij willen we de geografische, klimatologische en hydrologische diversiteit binnen Europa maximaal benutten om de groene energietransitie een stuk goedkoper te maken. De Centraal West-Europese landen (Benelux, Frankrijk en Duitsland) moeten hierin een voortrekkersrol opnemen.

ERENE heeft onder meer volgende opdrachten:

- 1) Een goede Europese complementariteit bewerkstelligen van de verschillende hernieuwbare energiebronnen en concurrentieverstorende effecten op de elektriciteitsprijs binnen de Europese Unie vermijden.
- 2) Een gecoördineerd beleid voeren op het vlak van de inplanting en optimale inzet van piekcentrales. Dit zijn gemakkelijk op- en afregelbare elektriciteitscentrales die dienst doen als buffercapaciteit. Het is niet

- efficiënt dat elk land in zijn eigen piekcentrales voorziet. Dit kan veel beter op Europees niveau bekijken worden, waarmee een pak kosten kunnen worden uitgespaard.
- 3) Werk maken van een efficiënt Europees energienet met goede verbindingen tussen de verschillende nationale hoogspanningsnetten om vraag en aanbod beter en goedkoper op elkaar af te kunnen stemmen. Overschotten van één land kunnen dan vlot naar een ander land dat kampt met een tekort vloeien.
- 5. Sterke regulering van de markt en een sterke beleidsopvolging (V, B, F)**

Om een robuust energiebeleid te kunnen uitbouwen, opvolgen en bijsturen en de energietransitie in goede banen te leiden is het belangrijk om sterke energieregulatoren en een sterke energie-administratie uit te bouwen. Er moeten daarom extra middelen en personeel worden ingezet, zowel bij de energie-administratie (o.a. Vlaams Energie Agentschap) als bij de federale en gewestelijke energieregulatoren (VREG, CREG, Brugel, CWaPE).

EFFICIËNT OMGAAN MET ENERGIE

Drastische energiebesparing is een absolute voorwaarde om tot een duurzame, betaalbare en zekere energievoorziening te komen. De goedkoopste energie is immers de energie die we niet verbruiken. En hoe minder kWh we verbruiken, hoe minder capaciteit we moeten voorzien. Om tot een sterke en blijvende vermindering van de energievraag te komen wil Groen niet alleen inzetten op technologische vernieuwing op het vlak van energie-efficiëntie, maar tegelijkertijd ook op gedragsveranderingen, nieuwe business modellen en wijzigingen in de organisatie van de maatschappij.

ENERGIEZUINIG WONEN VOOR IEDEREEN

6. Groen wil het volledige woningenbestand in Vlaanderen en Brussel zo snel mogelijk energiezuinig en duurzaam maken via een **krachtig samenwerkingstraject met verschillende partners**: de regionale en lokale overheden, de bouwsector, kennisinstellingen, bedrijven, vakbonden, VDAB/Actiris, opleidings- en tewerkstellingsorganisaties, milieuorganisaties, energie-actoren en andere relevante stakeholders. In Brussel wordt de **Alliantie Werk-Leefmilieu** hiertoe verder versterkt. In Vlaanderen worden de versnipperde Vlaamse overleggroepen “Ronde Tafel Bouw”, “Innovatieregiegroep Bouw” en “Transitie-arena duurzaam wonen en bouwen” samengebald in een slagkrachtige **Alliantie “Duurzaam wonen en bouwen”** in navolging van het Brussels model (en van de Nederlandse en Britse green deals). In het kader van deze alliantie wordt een doelmatig actieplan voor energiebesparing in de gebouwensector uitgewerkt, waarvoor voldoende middelen worden uitgetrokken en waarbij de verschillende actoren elk hun rol opnemen. De aanpak wordt gekaderd binnen een integrale benadering op duurzaam wonen en bouwen. (V, B)
7. **De renovatiegraad (het aantal woningen van het totale woningenbestand dat jaarlijks gerenoveerd wordt) en de diepte van de energierenovaties willen we minstens verdubbelen** in vergelijking met de huidige renovatiepraktijk. Hiervoor wordt een samenhangend pakket van beleidsmaatregelen voorzien. Deze gaan van slimme financiële ondersteuning gekoppeld aan steeds strenger wordende normering, over sensibilisering en begeleiding tot competentie-ontwikkeling binnen de betrokken sectoren en tussenpersonen. Er wordt een gerichte aanpak uitgewerkt voor specifieke doelgroepen, zoals de (ver)huurdersmarkt en de sociaal zwakkeren. (V, B)
8. **We ondersteunen geïntegreerde renovatiebenaderingen met het oog op het écht energiezuinig maken van de woning.** Het huidige premiestelsel voorziet vandaag immers bijna enkel in aparte premies voor dakisolatie, muurisolatie en dergelijke. Dit terwijl nogal wat huizen totaalrenovatie vereisen. Premies voor dergelijke **doorgedreven renovaties** zijn nu een manco in het beleid. Bij het renoveren van een gebouw is er nochtans het risico van een ‘lock-in-effect’ waarbij eens een renovatie uitgevoerd, er geen grondige renovatie meer zal gebeuren de volgende 30 jaar. Dit lock-in-effect dient vermeden te worden. **De ondersteuning koppelen we bovendien aan de voorwaarde dat de renovatie volgens de meest ambitieuze normen gebeurt.** Zo is de huidige norm voor dakisolatie zoals voorzien in de Vlaamse Wooncode ons lang niet ambitieus genoeg. (V,B)
9. **Vooral het onderste segment van de woonmarkt, dat gedeeltelijk overlapt met de huurmarkt, heeft nood aan herwaardering en een specifieke aanpak.** De renovatie stremt er al jaren. Groen wil voor dit segment extra inspanningen leveren en ontwikkelt hiervoor een **sociaal – ecologisch programma voor totaalrenovatie**. Dit is meteen ook de beste methode om de grootste oorzaak voor energie-armoede aan te pakken. Centraal in dit programma staat een proactieve trajectbegeleiding waarbij verschillende instanties, zoals OCMW’s en lokale overheden samenwerken. In Vlaanderen zouden ongeveer 150.000 woningen in aanmerking komen voor dit programma. Voor de verhuurders en de eigenaars die in dit programma stappen, voorzien we verhoogde premies

voor totaalrenovatie, goedkope leningen, begeleiding en financiering volgens het derde betalersysteem. De premies zijn eerst hoog, maar worden daarna degressief. We vragen dus inspanningen van de verhuurder, maar we maken verhuren ook interessant. Dankzij dit uitgewerkt premiestelsel, kan de verhuurder zijn pand immers opwaarderen. Elke overheidssteun van een huurhuis is gekoppeld aan de voorwaarde om het pand te verhuren aan richthuurprijzen. (V, B)

10. We voorzien **laagdrempelige informatieverstrekking, toeleiding en begeleiding, onder meer via lokale woon- en energieloketten**. Energescans vormen het startpunt van een traject naar energiebesparing, waarbij een E-peil als einddoel gesteld wordt van een volledig traject. Zo willen we oppervlakkig oplapwerk vermijden. (V, B)
11. Door **voldoende goede en toegankelijke financieringsinstrumenten en -modellen te voorzien verlagen we de drempel om te investeren in energierenovatie**. Derde betalersystemen met publieke of private **energiedienstbedrijven (ESCO's)** geven we hierbij voorrang en willen we verder ontwikkelen. Deze bedrijven staan zelf in voor de energiebesparende investeringen en gedurende een aantal jaren wordt de investeringskost met (een deel van) de winst op het energieverbruik terugbetaald. Daarna gaat de winst van een lagere energiefactuur volledig naar de betrokkenen. De verschillende spelers, zoals het Vlaams Energiebedrijf, het Energiefonds, het Fonds voor Reductie van de Globale Energiekost, de distributienetbedrijven, maar ook private actoren en banken, worden maximaal op elkaar afgestemd en sterker gestroomlijnd. Het overheidsinstrumentarium wordt hierbij vereenvoudigd en geoptimaliseerd. (V)
12. Het **Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost hervormen we om het sterker in te zetten voor sociaal zwakkeren en verhuurders**. Zo willen we dat het meer een antwoord kan bieden op het dilemma dat de verhuurder investeert maar de baten voor de huurder zijn, de terugbetalingstermijn optrekken en de lokale entiteit als aanvrager van financiële stimuli laten optreden. Conform met de voorgaande voorstellen, willen we dat ook structurele renovatiewerken in het kader van structurele totaalrenovatie kunnen ingebracht worden. (V, B)
13. **België wordt een absolute koploper op het vlak van duurzame nieuwbouw**. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd al beslist dat vanaf 1 januari 2015 de passiefnorm voor (private) nieuwbouw en de lage energienorm voor zware renovaties gelden. Ook in Vlaanderen wil Groen een ambitieus en transparant verstrengingspad voorzien, waarbij vanaf 2018 de bijna-energieneutrale norm geldig wordt voor alle nieuwe woningen. Dit betekent dat nieuwe woningen die vanaf dan gebouwd worden bijna geen of zeer weinig energie gebruiken (E-peil lager of gelijk aan E30) en de energie die nog nodig is vooral afkomstig is van lokale hernieuwbare energiebronnen. Een belangrijk aandachtspunt hierbij zijn de gebruikte materialen. Ook deze dienen aan hoge ecologische normen te voldoen. Er moet m.a.w. rekening gehouden worden met de totale energiebalans volgens het 'cradle to cradle'-principe. Er worden premies voor voorlopers voorzien die worden uitgefaseerd in aanloop naar de norm. België kan zo vooruitlopen op de Europese richtlijn die ons oplegt om vanaf 2021 al onze nieuwe gebouwen bijna-energieneutraal te bouwen. (B, V)
14. We lanceren een impulsprogramma voor **wijkgerichte renovaties, ecologische stadsvernieuwingsprojecten en sociale ecowijken**. Hiervoor worden o.a. middelen vrijgemaakt vanuit het Stedenfonds en het Klimaatfonds. Binnen een wijkgerichte renovatie-aanpak kunnen immers synergieën benut worden en kan een meer geïntegreerde en kostenefficiënte benadering gehanteerd worden (energie, ruimte, groen, waterhuishouding, duurzame materialen, samenlevingsaspecten,...). Per provincie worden één of meerdere proefprojecten opgestart op het vlak van "sociale ecowijken", waarbij er naast de ecologische aspecten ook aandacht is voor samenlevingsaspecten (voldoende sociale woningen – sociale netwerken – meer gedeelde ruimte en voorzieningen – meer-generatie-wonen, mantelzorg). Deze projecten kunnen een belangrijke voorbeeldrol vervullen in aanloop naar duurzaamheidsnormen en klimaatneutrale voorschriften die voor alle nieuwbuwwijken en nieuwe verkavelingen progressief worden ingevoerd. Waar mogelijk wordt het initiatief in handen gelaten van (toekomstige) bewoners en wordt voorrang gegeven aan coöperatieve samenwerkingsverbanden. (V, B)
15. Groen wil **strategische minimale energieprestatie-eisen inschrijven in de gewestelijke wooncodes**. Elke (huur)woning, ongeacht of het over een bestaande of een nieuwe woning gaat, moet voldoen aan de minimumvereisten uit de Wooncode. Momenteel blijft de private huurmarkt achter op het vlak van woonkwaliteit en energieprestaties. Huurders betalen soms erg hoge energiefacturen. Dit is zowel sociaal als ecologisch niet wenselijk. Een pand verhuren mag in de toekomst alleen nog als het energetisch in orde is. (V,B)
16. Het **Energie Prestatie Certificaat** vormen we om tot een **slagkrachtig beleidsinstrument**. Zo wordt bijvoorbeeld een (nader te bepalen) minimale 'EPC-score' als voorwaarde gesteld voor het verhuren en verkopen van een woning. (V, B)
17. Voor woningen die qua woonkwaliteit echt ondermaats presteren en die een zeer grondige en dure renovatie zouden vergen om tot een aanvaardbaar kwaliteitsniveau te komen, is **sloop en vervangingsnieuwbouw** een

goede optie. Hiervoor kan men op specifieke ondersteuning rekenen. Afhankelijk van de definitie en manier van tellen gaat het in Vlaanderen om tussen de 20.000 en 100.000 woningen. (V, B)

18. Groen voorziet in **premies om elektrische verwarming te vervangen**, behalve indien ze hernieuwbare energie als bron hebben. We streven naar 0 % huizen die elektrisch verwarmd worden tegen 2020. In Vlaanderen wordt 11% van het woningenbestand verwarmd met elektrische accumulatietoestellen. Dat is iets meer dan 300.000 woningen. Zij kennen een jaarlijks meerverbruik van gemiddeld 10.400 kWh. Dit drijft hun factuur op met 1025 euro of meer, naargelang het soort woning. Daarom hebben ze er alle belang bij het verwarmingssysteem te vervangen door een meer energiezuinige toepassing. Groen voorziet in premies die aanvankelijk meer dan de helft van de kosten dragen en dit gedurende de eerste jaren (bijvoorbeeld 3 jaar), nadien worden ze snel degressief om tenslotte uit te doven tegen 2018. (V, B)
19. **Succesvolle, blijvende energiebesparing zal alleen slagen wanneer energiegebruikers zelf gemotiveerd en overtuigd zijn van het belang ervan. Acties op het vlak van voorlichting, bewustwording en sensibilisering van burgers zijn daarom essentieel. Ook het onderwijs heeft hierin een belangrijke rol.** (V, B)

ENERGIEZUINIGE OVERHEIDSGBOUWEN EN SCHOLEN GEVEN HET GOEDE VOORBEELD

20. Volgens de Europese richtlijn moeten nieuwe overheidsgebouwen vanaf 2019 verplicht bijna-energineutraal (BEN) gebouwd worden. **In België wil Groen reeds vanaf 2016 alle nieuwe overheidsgebouwen volgens de BEN-norm laten bouwen.** Een belangrijk aandachtspunt hierbij zijn de gebruikte materialen. Ook deze dienen aan hoge ecologische normen te voldoen. Er moet m.a.w. rekening gehouden worden met de totale energiebalans volgens het ‘cradle to cradle’-principe. Zo worden we een koploper op het vlak van energiezuinig bouwen, helpen we de markt verder te ontwikkelen en creëren we een pak jobs. En natuurlijk resulteert dit ook in lagere energierekeningen voor de overheid. (V, B)
21. **De Europese richtlijn om jaarlijks minstens 3% van de bestaande overheidsgebouwen die groter zijn dan 250 m² tot bijna-energineutraal te renoveren, wordt nauwgezet uitgevoerd.** (V, B, F)
22. **Ook voor scholen wordt een ambitieus verstregingspad voorzien om te komen tot energiezuinige scholen (E-peil E40).** We voorzien geoormerkte middelen om deze doelstelling stapsgewijs te kunnen halen. Derdebetalerssystemen en financiering vanuit het Green New Deal beleggingsfonds kunnen de investeringsdrempel voor scholen een stuk verlagen. (V, B)

NAAR EEN ENERGIE EFFICIËNTIE VAN WERELDKLASSE IN DE INDUSTRIE

De Belgische economie, en vooral de Vlaamse, wordt gekenmerkt door een zeer energie-intensieve industrie. Drie sectoren – de chemische sector, metaalsector en olie en gas – zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van het industriële energieverbruik. Streven naar energie-efficiëntie van wereldklasse in de industrie is daarom niet alleen een enorme hefboom voor een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, maar ook voor het versterken van de concurrentiepositie van onze economie. Onze industrie heeft de voorbije jaren al belangrijke stappen gezet op het vlak van energie-efficiëntie en CO₂-besparing en we hebben een aantal duurzame koplopers van wereldformaat in ons land. Toch is er nog een groot energiebesparingspotentieel en om dit aan te boren willen we een waaier van maatregelen inzetten.

23. **Op sectorniveau worden routemappen opgesteld met een ambitieus traject en bindende doelstellingen op het vlak van energiebesparing en het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen.** Hieraan worden ook middelen gekoppeld op het vlak van innovatie en onderzoek en om voorlopers te stimuleren. De voortgang wordt jaarlijks opgevolgd en geëvalueerd. (V, B, F)
24. **Een duurzame energie- en grondstoffennorm scherpt de energie-efficiëntie bij ondernemingen aan en bevordert het concurrentievermogen**
Aangezien energie-efficiëntie bijdraagt tot de structurele concurrentiekracht van de economie, wordt een uitbreiding voorgesteld van de strekking van de wet van 1996, die berust op de drie pijlers: loon-werk-kennis. Daar zou nu de pijler “duurzaam grondstoffen- en energiebeheer” bijkomen, die jaarlijks grondig en systematisch wordt geanalyseerd. (F)
25. **De lat voor de energiebeleidsovereenkomsten met de energie-intensieve industrie wordt hoger gelegd.** Er wordt meer nadruk gelegd op **kwantificeerbare resultaatsverbintenissen en een strikt opvolgingssysteem.**

De engagementen voor de hele sector worden aangescherpt en voorlopers kunnen op extra innovatiesteun rekenen. (V)

26. De EU stelt **striktere normen voor het energiegebruik van apparaten**. Deze normen worden regelmatig aangescherpt in het licht van marktontwikkelingen en innovaties: de zuinigste technologie wordt de nieuwe norm. **Daarnaast wordt de haalbaarheid van efficiëntienormen voor industriële processen (naast de bestaande normen voor elektromotoren) onderzocht** waarbij aandacht wordt besteed aan eventuele risico's voor het wegtrekken naar andere regio's met laksere wetgeving. **Voor innovatieve projecten met een grote CO2-besparing worden Europese subsidies voorzien om tot aanvaardbare terugverdientijden te komen.** (E)
27. Er moet **een belangrijke sprong vooruit worden gemaakt op het vlak van energie-efficiëntie bij KMO's**. Zij worden sterker ondersteund en gemobiliseerd via eco-premies en audits, sensibilisering, demonstratieprojecten, groene leningen en financieringsmodellen via ESCO's. (V, B)
28. Bedrijven en bedrijvenclusters worden aangemoedigd om **restwarmte optimaal te benutten**. Hiertoe worden administratieve, juridische en financiële barrières weggewerkt. Er worden warmtekaarten opgemaakt en de aanleg van warmtenetten, daar waar dit nuttig kan zijn om restwarmte optimaal in te zetten, wordt (financieel) gestimuleerd.
29. Groen pleit voor een wetgevend kader voor **bedrijventerreinen die over de hele lijn duurzaam zijn**. Dit omvat volgende aspecten: een efficiënt ruimtegebruik (o.a. gezamenlijk gebruik van infrastructuur), aanwezigheid van groen en natuur, duurzame mobiliteit, duurzame ruimtelijke inpassing, duurzame bedrijfsprocessen (o.a. duurzaam energie-, grondstoffen-, water- en afvalbeleid, duurzaam ketenbeheer) en duurzaam werk- en leefklimaat. Er wordt hierbij zoveel mogelijk ingezet op gesloten kringlopen en ecologische clusters. Daarbij worden reststromen optimaal benut en wordt het afval van het ene bedrijf grondstof voor het andere. Nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld op basis van bovenstaande criteria en zijn verplicht klimaatneutraal. Bestaande bedrijventerreinen worden ondersteund om zich in die richting te verduurzamen.

DUURZAME MOBILITEIT (ZIE OOK HOOFDSTUK MOBILITEIT)

30. We boren het enorme potentieel voor energiebesparing in de transportsector aan door een **duurzaam mobiliteitsbeleid uit te bouwen**. Hierin staat het **terugdringen van het aantal gemotoriseerde verplaatsingen** en bijgevolg het aanpakken van het fileprobleem, centraal. Het voorbeeld van Brussel volgend ontwikkelt Vlaanderen een doelstelling om de vraag naar automobiliteit terug te dringen. (V)
31. **We verminderen de verplaatsingsbehoeften onder andere via een goede ruimtelijke ordening en het aanmoedigen van telewerken.** (V, B)
32. We investeren in en stimuleren aantrekkelijke verplaatsingsalternatieven of de zogenaamde "zachte vervoersmodi": openbaar vervoer, fietsen, stappen, autodelen,... (V, B, F)
33. **Niet-duurzame vervoerswijzen worden niet langer fiscaal beloond**. Zo vormen we de fiscale voordelen van de bedrijfswagens om tot een flexibel mobiliteitsbudget dat op termijn alle vergoedingen voor woonwerkverplaatsingen vervangt. (F)
34. We voeren de **slimme kilometerheffing voor alle voertuigen** versneld in die de jaarlijkse verkeersbelasting vervangt. Deze heffing zorgt voor een eerlijker manier om voor autogebruik te betalen. Ze creëert tegelijk middelen om in meer energie-efficiënte en minder vervuilende vervoerswijzen te investeren. (F, V, B)
35. **Het wagenpark en de lucht- en scheepvaart maken we energie-efficiënter en milieuvriendelijker via normering en een stimulerend fiscaal beleid.** (F, E)

DE DOORSTOOT VAN HERNIEUWBARE ENERGIE REALISEREN: OP NAAR HONDERD PROCENT TEGEN 2050

36. In overleg met de sociale partners, de energiesector en middenveldorganisaties wordt een duidelijk en kostenefficiënt groeipad uitgestippeld voor groene stroom en groene warmte met ambitieuze tussentijdse doelstellingen. De huidige Vlaamse en Belgische doelstellingen zijn alvast ondermaats. Groen wil dat België tegen 2020 minstens 35% van haar elektriciteit haalt uit hernieuwbare energiebronnen. We willen daarnaast onderzoeken of en hoe een volledige overschakeling van de elektriciteitssector naar hernieuwbare energie tegen 2030 haalbaar is, zoals door de backcastingstudie van het federaal planbureau en VITO gesuggereerd werd. (F, B, V)

- 37. Een doeltreffend en kostenefficiënt ondersteuningskader voor hernieuwbare energie creëert een stabiel investeringsklimaat en zorgt ervoor dat we de ambitieuze doelstellingen op de meest kostenefficiënte wijze bereiken.** Het steunmechanisme is duidelijk, transparant en eenvoudig. Het maakt een correct rendement en optimale uitbating mogelijk en vermindert buitensporige winsten. Enkel duurzame hernieuwbare energieproductie wordt ondersteund. Het Vlaamse systeem van groene stroom certificaten (GSC) en warmtekrachtkoppeling (WKK) wordt volgens deze principes aangepast en vereenvoudigd.
- 38. Kleine (nieuwe) installaties (< 10 kWp), zoals residentiële zonnepanelen, worden uit het complexe GSC-systeem gehaald en kunnen eventueel (indien dit nodig blijkt) beroep doen op een eenvoudige aanmoedigingspremie. (V)**
- 39. Duurzame en beloftevolle technologieën krijgen voldoende ondersteuning. De steun wordt snel genoeg afgebouwd** op basis van marktontwikkelingen en komt op nul zodra de kostprijs van lokaal opgewekte groene stroom gelijk wordt aan de kostprijs van grijze stroom. Zo zijn zonnepanelen nu al (rekening houdende met de huidige parameters: elektriciteitsprijs, investeringskost, toepassing van terugdraaiende teller, geen netvergoeding) zonder ondersteuning rendabel. (V)
- 40. Om de ondersteuning voor hernieuwbare energie sneller te kunnen afbouwen creëren we een gelijk speelveld tussen hernieuwbare en fossiele/nucleaire energie.** Daartoe moeten, binnen een Europees en internationaal kader, de (al dan niet verdoken) subsidies voor fossiele brandstoffen worden afgebouwd en energiebelastingen worden hervormd zodat ze meer rekening houden met de externe kosten van de verschillende energiebronnen (zowel productie, transport als verbruik). Zo willen we zowel voor fossiele, nucleaire als hernieuwbare energiebronnen, tot correcte prijzen komen waarin ook de maatschappelijke kosten en baten (gezondheidseffecten, klimaatverandering, luchtverontreiniging,...) vervat zitten. Zo moet er bijvoorbeeld op Europees niveau een correcte CO₂-prijs tot stand worden gebracht en kan het bestaande kader van minimumaccijnsen gebruikt worden om reële kosten in rekening te brengen. (E, F)
- 41. Er wordt volop ingezet op verdere technologische ontwikkelingen en innovatie van de verschillende hernieuwbare energie-technologieën, waarbij maximaal rekening wordt gehouden met het eigen industrieel potentieel.** Nieuwe technologieën, zoals bijvoorbeeld in het gebouw geïntegreerde zonnepanelen (building integrated PV), worden sneller opgepikt in de ondersteuningsmechanismen. Op deze wijze zullen de investeringen zich vertalen in jobcreatie en een versterking van de Belgische handelsbalans. (V, B)
- 42. Grijze stroom halen we resoluut uit het ondersteuningsbeleid voor groene stroom.** Dit geldt bijvoorbeeld voor restafvalverbrandingsinstallaties (verbranding van huishoudelijk afval). In het kader van de evolutie naar een kringloopeconomie willen we afvalverbranding zoveel mogelijk afbouwen en dus zeker niet subsidiëren. Aan de ondersteuning van energieopwekking uit biomassa worden strikte duurzaamheidscriteria gekoppeld, want het betreft niet altijd een duurzame vorm van energieopwekking. De bijstook van biomassa in steenkoolcentrales wordt niet meer ondersteund. (V, B)
- 43. De prioritaire toegang van hernieuwbare energie op het transmissienet wordt wettelijk verankerd,** waardoor bij een eventueel overaanbod van elektriciteit eerst de vervuilende elektriciteitsproducenten hun productie moeten stilleggen of afregelen. Indien dit niet mogelijk is dan moeten deze onflexibele centrales de eventuele afschakeling van hernieuwbare centrales vergoeden. Hierdoor zullen extra incentives gecreëerd worden voor de flexibilisering van het energie-aanbod, het versterken van het elektriciteitsnet en het ontwikkelen van opslag- en vraagzijde-oplossingen om het netevenwicht te handhaven (zoals een valmeer in de zee, vraagzijdesturing, enz.). Afschakeling van hernieuwbare energie wordt zoveel mogelijk beperkt. (F, V, B)
- 44. Bevoorradingsszekerheid** wordt in eerste instantie gegarandeerd door sterk in te zetten op een verminderd energiegebruik, een snelle ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, een aangepast distributie- en transportnet, goede Europese verbindingen, een optimale vraag-aanbodsturing en uitbreiding van opslagcapaciteit. Daarnaast kunnen hoogefficiënte piekcentrales (op biogas, waterkracht of aardgas) ingezet worden om, indien dit nodig is, een tandje bij te steken. De inplanting en inzet van deze flexibele piekcentrales gebeurt zoveel mogelijk op Europees niveau. Zo vermijden we dat elke lidstaat moet voorzien in zijn eigen buffercapaciteit en besparen we heel wat kosten. (E)
- 45. De marktmechanismen worden herdacht in functie van een toenemende hernieuwbare elektriciteitsproductie en flexibilisering van de energemarkt.** Zo zou bv. flexibiliteit vergoed kunnen worden (V, F, E).
- 46. De ruimtelijke inplanting van hernieuwbare energie nemen we op in een globaal concept van ruimtelijke ordening.** Zo worden de geschikte zones proactief en op een democratische manier geselecteerd via een **ruimtelijk energieplan** en energielandschappen. Hierbij wordt rekening gehouden met energetische, milieutechnische, ecologische, ruimtelijke en economische aspecten. Dit is in het bijzonder belangrijk voor windenergie en hoogspanningsleidingen. Deze laatste worden zoveel mogelijk onder de grond gebracht.

- 47. Een efficiënt vergunningenbeleid** versnelt de doorlooptijd van hernieuwbare energieprojecten. Een proactieve ruimtelijke planning kan dit zeker versterken. Inspraak van de burgers wordt voorzien in een vroeg stadium van de projectontwikkeling. De omgevingsvergunning wordt zo snel mogelijk ingevoerd.
- 48. Voor de financiering van de investeringen voor de energietransitie mobiliseren we naast de publieke investeringskanalen ook private middelen.** Zo worden burgers bijvoorbeeld gestimuleerd om te investeren in het energiezuinig maken van hun woning, zonnepanelen te installeren of te participeren in een energiecoöperatie. Daarnaast activeren we slapend spaargeld via een “**Green New Deal**”-beleggingsfonds. Dit publieke investeringsfonds wordt beheerd door een overheidsbank. Ze biedt een ruime waaier aan veilige, duurzame én ethische beleggingen in de toekomst van het eigen land. Zo kunnen burgers via dit fonds mee investeren in projecten voor energiebesparing en hernieuwbare energieproductie en het eigen spaargeld dubbel laten renderen: voor de samenleving en voor de eigen portemonnee. Ook via crowd-sourcing kunnen we een stuk van de middelen in de richting van de energietransitie kanaliseren.

ZONNEPANELEN OP IEDER GESCHIKT DAK

Zonnestroom is ondertussen één van de goedkoopste groene stroom bronnen geworden. Er is nog een enorm potentieel van geschikte oppervlakte op gebouwen aanwezig en er zijn nog heel wat mogelijkheden op het vlak van architecturale integratie. Door de decentrale opstelling vlakbij de gebruiker worden netverliezen sterk beperkt. De installatie van zonnepanelen kan snel gebeuren en de investeringskost kan over heel veel particulieren en bedrijven gespreid worden, zonder dat hier hoge winstpercentages moeten tegenover staan. Burgers worden op deze manier ook actieve spelers in de energietransitie. In 2013 is de groei van zonnepanelen echter volledig stilgevallen en deze willen we opnieuw aanwakkeren.

- 49. Een promotie- en informatiecampagne licht burgers en actoren uit de bouwsector nog beter in over de voordelen van residentiële PV-installaties. (V, B)**
- 50. Derdebetalerssystemen met energiedienstbedrijven (ESCO's) en groene leningen** worden gepromoot om de drempel voor burgers te verlagen. Deze worden met extra gunstige voorwaarden (renteloze leningen, extra begeleiding) aangeboden aan **sociaal kwetsbare gezinnen en collectieve woonprojecten (appartementen)** om ook voor hen PV-installaties haalbaar te maken. Het Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost wordt hierbij ingeschakeld. (V, B)
- 51. Ook collectieve projecten worden gestimuleerd.** Zo kunnen scholen en verenigingen hun daken ter beschikking stellen voor zonnepanelen of beroep doen op derdebetalersystemen. We geven een sterkere impuls aan de ontwikkeling van zonneprojecten op wijkniveau, waarbij energiecoöperaties een belangrijke rol kunnen spelen. Zo kan bijvoorbeeld een geïntegreerde energievoorziening aan alle bewoners/gebruikers worden aangeboden, met slechts een aansluiting op het distributienet.
- 52. Afgedankte zonnepanelen worden teruggenomen en verwerkt in gespecialiseerde recyclagebedrijven.** Per zonnepaneel zal hiervoor een kleine recyclagebijdrage worden aangerekend. Hierbij kan bijvoorbeeld samengewerkt worden met de Europese recyclagestructuur PV CYCLE. Ook de sociale economie kan hierin een rol spelen. (V, B)

DE WIND IS VAN IEDEREEN

- 53. Een winddecreet voorziet een regelgevend kader voor een zorgvuldige en democratische planning en inplanting van windmolens op het land.** Hierin wordt windenergie erkend als een project van algemeen belang, worden de tussentijdse doelstellingen voor de productie van windenergie op het Vlaamse grondgebied (of de procedure voor het bepalen van die doelstellingen) wettelijk verankerd en worden deze verder verdeeld in provinciale doelstellingen. De participatie van burgers in windenergie krijgt een centrale plaats. (V)
- 54. Er komt een heldere visie over het locatiebeleid van windprojecten,** waarbij aandacht gaat naar verschillende vormen van windlandschappen en rekening wordt gehouden met energetische, milieutechnische, ecologische, ruimtelijke en economische aspecten. Dit wordt ingepast in het ruimtelijk energieplan. Knelpunten op het vlak van (militaire) luchtvaart (radars, veiligheidszones rond vliegvelden) worden hierbij zoveel mogelijk weggewerkt. Op basis van deze principes en de voorziene doelstellingen wordt een participatief planningsproces op provincieniveau voorzien om aan te duiden waar windmolens kunnen geplaatst worden en waar niet. De gemeentes vertalen deze plannen in een gemeentelijk windplan.
- 55. De provincies bieden de zones voor de uitbating van windenergie gefaseerd aan na het doorlopen van een plan-MER procedure.** De helft van de windenergie wordt opengesteld voor de rechtstreekse participatie

van de lokale gemeenschap (burgers, lokale overheid, bedrijven). Er wordt een standaard billijke vergoeding gehanteerd voor de vergoeding van de grondeigenaar. Op deze manier wordt er een halt toegeroepen aan de windrush en kunnen burgers mee genieten van de baten.

HET POTENTIEEL VAN WINDENERGIE OP ZEE MAXIMAAL BENUTTEN

56. We maken snel werk van een **versterking van het transmissienet, zodat een snelle aansluiting voor toekomstige offshore windenergie op het transmissienet gegarandeerd wordt**. Op deze manier kan een waterdicht aansluitingscontract tussen Elia en de offshore windprojecten Norther, Rentel, Seastar, Mermaid en Northwester tot stand komen.
57. **Het steunmechanisme voor offshore wind garandeert een stabiel investeringsklimaat**. De ondersteuning is voldoende hoog om een correct rendement toe te laten.
58. Er wordt extra ruimte gereserveerd voor verdere ontwikkeling van offshore wind in de Belgische Noordzee. **In het kader van het Mariene Ruimtelijke Plan wordt een tweede concessiezone aangeduid waarbinnen nieuwe offshore wind én getijden- en golfenergie projecten kunnen ontwikkeld worden.**

DUURZAME BIOMASSA EN –GAS

59. **Ondersteuning van energieopwekking uit biomassa en biogas wordt enkel verleend indien aan strenge duurzaamheidscriteria wordt voldaan**. Zo moet er een minimaal energetisch rendement worden gerealiseerd, geldt er een ondergrens voor de effectief nuttige aangewende energie en moet men ook warmte nuttig aanwenden. De duurzaamheidscriteria zijn gebaseerd op de volledige levenscyclusanalyse en houden rekening met alle directe en indirecte effecten op de koolstofhuishouding. Duurzaamheidscriteria integreren ook sociale aspecten en mensenrechten. Op die manier moet de praktijk van landroef in ontwikkelingslanden voor de teelt van energiegewassen worden tegengegaan en moet voorkomen worden dat de vraag naar biomassa vanuit de biogebaseerde economie de toegang tot voedsel in het gedrang brengt. De ondersteuning voor energie uit biomassa moet kaderen in een globaal kader voor het duurzaam gebruik van biomassa waarbij het cascadeprincipe geldt: de prioriteit gaat naar voedsel, bodemverbetering, voeder en materialen. Energetische valorisatie staat pas op de vierde plaats. Voor het bijstoken van biomassa in steenkoolcentrales wordt geen ondersteuning meer voorzien. (E, B, V)
60. **De ondersteuning voor duurzame biogasinstallaties moet voldoende hoog zijn om een minimaal rendement te kunnen waarborgen. (V)**
61. **We maken werk van een wettelijk kader om lokale biomassastromen (zoals bv. bermmaaisel) optimaal te benutten volgens het cascadeprincipe, waarbij ook valorisatie in warmte en elektriciteit een rol vervullen. (V)**
62. **Voor het wegverkeer zijn verplichte kwantitatieve doelstellingen of bijkengverplichtingen van biobrandstoffen bij diesel of benzine geen goed idee, omdat deze geen duurzame oplossing zijn**. We zetten op de eerste plaats in op het verminderen van het aantal gemotoriseerde verplaatsingen. Daarnaast willen we de vergroening van het voertuigenpark (wagens, vliegtuigen en schepen) realiseren via het **opleggen van strenge uitstootnormen en verder onderzoek en ontwikkeling rond milieuvriendelijke alternatieven** (zoals elektrische voertuigen, brandstofcellen, waterstofverbrandingsmotoren, gecomprimeerde lucht, enz). (V, B, E)

EEN WARM BELEID VOOR GROENE WARMTE

De warmtevraag maakt meer dan 50% van de primaire energieconsumptie uit en speelt dan ook een zeer belangrijke rol in het kader van de verduurzaming van ons energiesysteem. Groene warmte en koude bieden ook interessante perspectieven bij vraagsturing en opslag. Een intelligent netbeheer optimaliseert de uitwisseling tussen de vectoren elektriciteit en warmte/koude, zodat energie-efficiëntie bevorderd wordt.

63. Ook voor groene warmte worden **ambitieuze doelstellingen vastgelegd en een stabiel en transparant ondersteuningsbeleid** voorzien. Het Vlaamse Groene warmtebesluit wordt van nabij opgevolgd en eventueel bijgestuurd. (V, B, F)
64. **Groene warmte en koude worden intelligent ingezet bij vraagsturing en opslag (bv. bij warmtepompen in combinatie met PV-installaties).** (V, B)
65. **In de berekening van het Energie Prestatie Certificaat (EPB) wordt rekening gehouden met warmterecuperatie.** (V, B)
66. **We investeren in de ontwikkeling van warmtenetten** waarbij restwarmte op een nuttige manier kan gerecupereerd worden. Dit gebeurt op basis van warmtekaarten die aanbod en vraag van warmte in kaart

brengen en matchen. Er wordt een organisatiemodel, met regelgeving, taakverdelingen, procedures en financieringskanalen ontwikkeld. (V, B)

67. **De uitrol van warmte-infrastructuur (warmtenetten, biogasinjectie, ...) of vervanging van de bestaande infrastructuur gebeurt in samenhang met andere infrastructuurbeslissingen en -investeringsplannen.** Zo wordt de decretale verplichting om vrijwel overal aardgasaansluitingen te voorzien herbekeken in het licht van de uitrol van warmtenetten of bijv. warmtepompen in bepaalde zones. Ook beslissingen inzake nieuwe bedrijventerreinen en stadsontwikkelingsprojecten zijn hierbij relevant. De warmte-infrastructuurplanning houdt ook rekening met de drastische energiebesparingsmogelijkheden om zo overdimensionering of lock-in te vermijden. (V, B)
68. **Het aardgasnetwerk wordt opengesteld voor de injectie van biogas.** De levering van groen gas wordt mogelijk gemaakt door de invoering van garanties van oorsprong voor groen gas. (V, B)

BURGERS AAN ZET. LEVE DE ENERGIECOÖPERATIE

69. In een gedecentraliseerde energiemarkt maken meer en meer mensen hun eigen stroom. Dit kan individueel, op wijkniveau of door te participeren in een coöperatieve. Zo kan iedereen de maatschappelijke meerwaarde mee bewaken en deelnemen in beslissingsprocessen en in de mogelijke winst. De participatie van burgers zorgt voor een breed draagvlak en een democratisch beheer van de energietransitie. **Daarom willen we een sterke boost geven aan burgerparticipatie via sensibilisering, informatie, vorming en begeleiding.** (V, B, F)
70. Groen wil **collectieve lokale projecten** (op wijkniveau, in appartementsgebouwen of op bedrijventerreinen bijvoorbeeld) **op het vlak van energiebesparing en lokale duurzame energievoorziening stimuleren.** Hierbij willen we het particuliere belang (zelfproductie en -opslag) en het maatschappelijke belang (beheer, bekostiging en de stabiliteit van het net) in evenwicht houden en erover waken dat ook de minder begoedene mee kunnen genieten van de decentralisering van de energiemarkt.
71. **Energiecoöperaties versterken we. Het wettelijk en regelgevend kader voor de coöperatieve venootschap wordt verbeterd zodat de coöperatieve identiteit zoals bepaald door de Internationale Coöperatieve Alliantie (de ICA-principes) beter tot uiting komt en beschermd wordt.** Dit gebeurt zowel op Belgisch als op Europees niveau. Het onderscheid tussen echte coöperaties en "façade-coöperaties" kan hierdoor duidelijker worden. Zo willen we op Belgisch niveau de erkenningscriteria van de Nationale Raad voor de Coöperatie hervormen. Het advies van de NRC moet een toetsing aan de 7 ICA-principes inhouden. (V, B, F, EU)
72. We voorzien een **minimale rechtstreekse participatie van burgers in energieprojecten.** Bij windprojecten moet 50% worden opengesteld voor rechtstreekse participatie van de lokale gemeenschap. (V, B)
73. **Burgers worden in een vroeg stadium betrokken bij de implantation van bijvoorbeeld windmolens, hoogspanningsleidingen of de ontwikkeling van energielandschappen.**

DRINGEND INVESTEREN IN HET ENERGIENET VAN DE TOEKOMST

74. **De elektriciteitsnetten, zowel het distributie- als transmissienet, worden versterkt, uitgebreid en aangepast aan de vereisten van het nieuwe energiemodel, zodat een sterke groei van hernieuwbare energie productie goed ingepast kan worden in het energienet.** Het nieuwe model wordt gekenmerkt door een variabele, fluctuerende en decentrale energieproductie. Dit veronderstelt onder andere nieuwe vereisten voor het balanceren van vraag en aanbod en energieopslag. De digitalisering en het slimmen van de netten zullen hierbij een belangrijke rol spelen. Slimme netten en slimme meters worden in eerste instantie geïnstalleerd daar waar ze echt een meerwaarde kunnen hebben: bij afnemers die zelf ook hernieuwbare energie produceren (zoals eigenaars van zonnepanelen), bedrijventerreinen, grote gebruikers, nieuwbouw of op wijkniveau bijvoorbeeld. De basisbeginselen op het vlak van privacy- en gegevensbescherming, zoals geformuleerd door het Europees adviesorgaan inzake gegevensbescherming en de persoonlijke levenssfeer, worden hierbij gerespecteerd. (F, V, B)
75. **De noodzakelijke aanpassingen van de energie-infrastructuur worden op een geïntegreerde manier bekeken:** elektriciteitsnetten, gasleidingen, warmtenetten en zelfs de telecommunicatiekabels. Een gefaseerd plan van aanpak zal hierbij noodzakelijk zijn. De decretale verplichting om vrijwel overal aardgasaansluitingen te voorzien wordt herbekeken in het licht van mogelijke andere milieuvriendelijke alternatieven, zoals warmtenetten of warmtepompen. Prioriteiten en een transparant planningsschema worden gemaakt op basis van een constructief overleg tussen overheid, netbeheerders, sociale partners, betrokken sectoren en andere stakeholders.
76. **Eengemaakt Vlaams distributienetbedrijf zorgt voor een moderne en toekomstgerichte energie-infrastructuur**

Het nieuwe Vlaamse nutsbedrijf zorgt voor een transparant en efficiënt beheer van het energiedistributienet. Dit eengemaakte distributienetbedrijf zal aan alle klanten een uniforme service bieden tegen transparante en uniforme tarieven. Het bouwt het distributienet van de toekomst uit. De Vlaamse overheid verwerft de helft plus één van de aandelen van deze nieuwe structuur. Gemeenten en steden kunnen gehonoreerd worden door aandelen ervan te verwerven. Ook burgers krijgen de kans om via aandelen of obligaties financieel te participeren in het net van de toekomst. Een nutsbedrijf in handen van de Vlaamse overheid zorgt ervoor dat die overheid ondubbelzinnig een partner wordt in een traject naar meer energiebesparing, energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Het maatschappelijk belang staat dan voorop in plaats van maximaliseren van de winst. Het laat ook een grotere democratische controle toe. (V)

77. **Ook de EU maakt prioriteit van een modernisering en uitbreiding van de energienetwerken.** Zo willen we komen tot een efficiënt Europees slim net, met sterke Europese verbindingen zodat intensieve stroomuitwisselingen mogelijk worden. Energienetwerken zijn immers grenzenloos en dus is coördinatie en investering op Europees vlak logisch. (E, F)
78. **Energieopslag (via bv. pompcentrales, power-to-gas, waterstofproductie, warmtebuffers...) en vraag- en aanbodsturing worden gestimuleerd,** via financiële prikkels, sensibilisering en verder onderzoek.

WEG VAN DE NUCLEAIRE VERSLAVING

79. De kernuitstap consequent realiseren (F)

Via een doortastend energiebeleid willen we de kernuitstap stapsgewijs en consequent realiseren. Te lang blijven vasthouden aan de oude kerncentrales vergroot immers de veiligheidsrisico's en het risico op stroombannen omdat de reactoren steeds vaker onverwacht, omwille van veiligheidsproblemen, moeten worden stilgelegd. Het zorgt voor een verdere opstapeling van radioactief afval en houdt de doorbraak van hernieuwbare energie tegen. Groen is trots aan de oorsprong te liggen van de wet op de kernuitstap die in 2003 door de paarsgroene regering werd gestemd en wil consequent de kernuitstap realiseren. De tienjarige levensduurverlenging van Tihange 1, één van de oudste kerreactors die al sinds 1975 in gebruik is, is alvast een voorbeeld van hoe het niet moet. De laatste kerncentrales gaan ten laatste in 2025 dicht. Nieuwe kerncentrales zijn uiteraard uitgesloten.

80. Nucleaire woekerwinsten afronden via een wettelijke regeling (F)

Ook de bekraftiging van de wetswijziging over de kernuitstap in een nieuwe conventie tussen de Staat en de exploitanten, de Pax Electrica III, betreurt Groen sterk: de winsten voor Electrabel zijn verzekerd, terwijl de inkomsten voor de Staat onzeker zijn: pas als de energieprijzen sterk zouden stijgen, is er een opbrengst voor de staat.

Groen wil de nucleaire woekerwinsten, dankzij onder andere de versnelde afschrijving van de kerncentrales, ter waarde van 1,5 à 2 miljard euro per jaar afronden via een wettelijke regeling en de nucleaire taks dus verhogen. Deze middelen worden ingezet om de energie-transitie te financieren: investeringen in hernieuwbare energie, energie-efficiëntie en een structurele aanpak van energiearmoede. Deze heffing mag uiteraard niet doorgerekend worden aan de consument.

81. De EU verleent geen steun aan de bouw van kerncentrales en geeft enkel financiële steun voor de ontmanteling van oude kerncentrales als daarvoor geen nieuwe kerncentrales in de plaats komen.

Als deze voorwaarde niet nageleefd wordt, wordt de steun terugbetaald. Bovendien moet de EU staatssteun door een lidstaat voor de bouw van nieuwe kerncentrales verbieden. Dit betekent niet alleen dat er geen subsidies mogen gegeven worden voor de bouw, maar ook dat er geen gewaarborgde minimumprijs voor nucleaire stroom aan de operatoren mag aangeboden worden (zoals momenteel in het VK overwogen wordt om de bouw van nieuwe kerncentrales rendabel te maken). (E)

82. Een goed en doortastend beheer van de nucleaire erfenis (F)

De kernexploitanten moeten aan de overheid voldoende financiële middelen ter beschikking stellen om de ontmanteling van de kerncentrales en het korte en lange termijnbeheer van het kernafval te verzekeren. Een onafhankelijk orgaan moet dit geld beheren. Groen wil deze bijdrages verhogen zodat ze toereikend zijn en zodat het door de jaren heen opgebouwde nucleaire passief wordt weggewerkt. De beschikbaarheid van de provisies moet ten allen tijde gegarandeerd zijn. Hiervoor hevelen we de provisies uit het Synatomfonds over naar de Belgische staat, NIRAS (Nationale instelling voor radioactief afval en verrijkte splijtstoffen) of de Nationale Bank. Groen wil dat investeerders in energie-efficiëntie of in hernieuwbare energie 75% van de provisies kunnen ontlenen, en niet langer de nucleaire exploitanten, zoals vandaag het geval is. Het orgaan dat de controle uitoefent op het Synatomfonds, de Commissie voor Nucleaire Voorzieningen, geven we meer slagkracht. Vertegenwoordigers van Synatom kunnen hier uiteraard geen deel van uitmaken.

Groen wil een actieplan en een accurate opvolging voor de recent ontdekte lekkende nucleaire vaten op de sites van Doel en Dessel. Deze vaten mogen niet definitief opgeborgen worden, zolang er geen oplossing is voor de vastgestelde problemen bij het conditioneringsproces.

Een beslissing over het lange termijnbeheer van hoogactief en/of langlevend afval (categorie B en C) kan pas wanneer het wetenschappelijk onderzoek hiervan is afgerond. Zolang er geen gegarandeerd veilige oplossing bestaat voor dit zeer toxische afval, dat gedurende vele honderdduizenden jaren gevaarlijk blijft, moet de lange termijnbeheeroptie voor dit kernafval altijd toelaten dat de integriteit van de verpakkingscontainers kan gecontroleerd worden. Het afval moet indien nodig gerecupereerd kunnen worden, om opnieuw te beveiligen of er betere beheeropties op toe te passen. Het hoogradioactief en langlevend afval van kerncentrales mag dus niet volgens een definitief en onomkeerbaar concept geborgen worden.

Opwerking van gebruikte kernbrandstof is voor Groen geen optie. Wij willen dat het moratorium op opwerking uit 1993 behouden blijft en dat alle bestaalde kernbrandstof wettelijk beschouwd wordt als afval. De gebruikte kernbrandstofelementen die opgeslagen liggen op de site van de kerncentrales van Doel en Tihange, net als de kernbrandstofelementen die in de toekomst nog uit deze kerncentrales zullen komen, moeten definitief als radioactief afval worden gecatalogeerd.

83. Nucleaire veiligheid is absolute prioriteit (F)

De regering moet geactualiseerde nucleaire nood- en interventieplannen opstellen die rekening houden met de ervaringen en de lessen van voorbije kernrampen, zoals in Fukushima. De totale oppervlakte van het Belgische grondgebied moet worden ingedeeld als een potentiële nucleaire nood- en interventiezone, waarbij de evacuatie van grote steden als Antwerpen, Namen en Luik gepland, voorbereid en georganiseerd wordt.

De voorbije maanden werden verschillende veiligheidsproblemen vastgesteld: de duizenden scheurtjes in de reactorvaten van Doel 3 en Tihange 2, de lekkende nucleaire vaten en verschillende anomalieën bij de werking van de kerncentrales. Ook de door Europa post-Fukushima opgelegde stresstesten brachten verschillende problemen aan het licht. De actieplannen om deze problemen op te lossen en te voorkomen moeten stipt en accuraat worden uitgevoerd en opgevolgd. Hierbij is de degelijke controle en opvolging door het FANC een absolute must.

84. Nucleaire investeringen enkel voor onderzoek, berging en veiligheid (F)

Hierboven wordt duidelijk dat er heel grote kosten en investeringen gekoppeld zijn aan het nucleaire verhaal: het beheer van de nucleaire erfenis, veiligheidsinvesteringen, zeer hoge investeringskosten voor de verlenging van Tihange 1, noodzakelijk onderzoek, ...

Aangezien er reeds een aanzienlijke hoeveelheid kernafval is opgebouwd, is het belangrijk dat onderzoek naar de veilige opslag hiervan en de veilige ontmanteling van de bestaande kerncentrales en sanering van de kernsites blijft doorgaan. Het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK/CEN) moet zich uitsluitend concentreren op zijn statutaire opdracht van onderzoek en ontwikkeling naar stralingsbescherming, ontmanteling van kerncentrales, sanering van radioactief besmette sites, het zoeken naar oplossingen voor kernafval en maatregelen om de non-proliferatie te bevorderen.

Noodzakelijke veiligheidsinvesteringen moeten worden doorgevoerd. Alle andere nucleaire overheidsinvesteringen willen we afbouwen of kunnen enkel onder strikte voorwaarden. Conform de beslissing om uit kernenergie te stappen, willen we elke overheidssteun voor de ontwikkeling van een nieuwe generatie kernreactoren stoppen. Het Myrrha-project wordt dus afgevoerd.

85. Kernexploitanten onbeperkt aansprakelijk (F)

Groen pleit voor een onbeperkte wettelijke aansprakelijkheid van de uitbaters en grote toeleveranciers van kernenergie bij een nucleair ongeval. Terwijl uitbaters van windmolenparken en gascentrales volledig aansprakelijk zijn voor de schade bij ongevallen, is er op dit moment bij nucleaire ongevallen een maximale schadevergoeding voorzien van 1,2 miljard euro. Dit is echter slechts een fractie van de mogelijke schade die door een kernongeval kan veroorzaakt worden. Zo werd de schade van de kernramp in Fukushima geschat op 100 miljard euro. Dat betekent dat het grootste deel van de kosten afgewenteld wordt op de overheid en samenleving.

Uitbaters en toeleveringsbedrijven moeten zich ook verplicht verzekeren voor de schade van een kernramp en een risicobijdrage betalen voor het deel dat eventueel toch nog ongedekt zou blijven.

Voor het radioactief afval mag de wettelijke aansprakelijkheid van de kernenergiesector niet vervallen. Dit impliceert dat de kernenergiesector niet enkel moet voorzien in de financiering van het gekozen beheersconcept, maar ook in een fonds waarmee door toekomstige generaties betere beheeropties kunnen worden uitgewerkt en een tweede fonds waarmee, na onvoorzienbare rampen en indien nodig, remediërende acties kunnen worden gefinancierd.

86. Nucleaire energie vereist sterke regulering en controle ... (F)

Om de energiemarkt beter te laten werken, meer concurrentie mogelijk te maken en tegelijk te onderwerpen aan een striktere regulering en controle, is het van belang dat de rol van de onafhankelijke energieregulator CREG

(Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas) wordt versterkt. Het ontbreekt de Commissie vandaag nog steeds aan voldoende instrumenten om als slagkrachtige regulator op te treden. Essentiële aspecten zijn: de onafhankelijkheid van de regulator, de controle op de regulator door het parlement, bevoegdheden om de werkelijke kosten en winsten te controleren van de verschillende producenten. Ook het FANC, het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle, moet voldoende middelen krijgen om haar rol als onafhankelijke nucleaire waakhond te vervullen.

87. ... en opperste transparantie (F)

Dit houdt in:

- Een transparante prijs voor kernenergie waarbij alle kosten meegenomen en geïnternaliseerd worden (kost van afval, nucleaire aansprakelijkheid, onderzoek en ontwikkeling, ...)
- Een eerlijke communicatie over de risico's inherent aan kernenergie en de kosten van het bergen van radioactief afval
- De inventaris die NIRAS opstelt over het nucleair afval en de nucleaire passiva wordt driejaarlijks opgesteld, is toegankelijk voor het brede publiek en wordt besproken in het Parlement. Ook de jaarverslagen van SYNATOM, de Commissie voor Nucleaire Voorzieningen , NIRAS en het FANC zijn publiek toegankelijk en worden besproken in het Parlement
- Een beslissing over de berging van kernafval (categorie B en C) wordt pas genomen wanneer de resultaten van het onderzoek over de uitvoerbaarheid zijn afgerond
- Er wordt een wettelijk initiatief genomen zodat alle archieven van meer dan 30 jaar oud uit de nucleaire sector, dus ook die van het SCK, IRE en Belgoprocess, publiek worden
- Het SCK en het IRE krijgen een nieuwe rechtsvorm, analoog aan die van het VITO, waarbij een beheersovereenkomst met de regering wordt gesloten, na debat in het parlement.

FOSSIELE BRANDSTOFFEN LATEN WE ZOVEEL MOGELIJK ONDERGRONDS. ENKEL CONVENTIONEEL GAS SPEELT EEN ROL ALS OVERGANGENERGIE

De gekende hoeveelheid fossiele brandstoffen in de wereld bevat nog zo'n kleine 2.800 gigaton aan CO₂. Dat is vijf keer zoveel als ons resterende 'koolstofbudget' als we de klimaatverandering willen tegenhouden. We moeten dus tachtig procent van de olie, gas en steenkoolreserves onder de grond laten. De twintig procent die we dan wel nog kunnen ontginnen, reserveren we voor conventioneel gas, bijvoorbeeld uit de Noordzee.

88. Conventioneel gas als overgangsenergie (F, E)

Gas speelt een specifieke rol in de energietransitie. Binnen een langetermijnvisie moet men nu al een volledige uitfasering voorzien. Op middellange termijn spelen gascentrales echter een rol van overgangsenergie als aanvulling op hernieuwbare energie. Het beleid over gas moet dus kaderen in een middellange termijn perspectief en vooral de gevolgen van "lock-in" vermijden.

- De bouw van nieuwe, flexibele en doeltreffende gascentrales kan. Maar om de bevoorradingssekerheid te garanderen, moet echter in de eerste plaats werk gemaakt worden van energie-efficiëntie, een betere netwerkverbinding met de buurlanden, de opwekking van hernieuwbare energie en vraagbeheer van de elektriciteitsconsumptie.
- Capaciteitsvergoedingen voor nieuwe gascentrales kunnen vermeden worden als alternatieven zoals vraagbeheersing, energie-efficiëntie en interconnectie met de buurlanden optimaal worden benut.

89. De Europese Unie dient een grotere rol te spelen in energieonderhandelingen met andere landen en regio's, bv. in het kader van aardgascontracten met Rusland. Onderhandelen met één gemeenschappelijke stem en positie maakt de EU krachtdadiger.

90. Steenkool moet als "klimaatschadelijke" energiebron worden uitgesloten voor de elektriciteitsproductie in België. Er komt een absoluut verbod voor de bouw van nieuwe steenkoolcentrales op Belgisch grondgebied en een uitfasering van de bestaande steenkoolcentrales. Bijstoken met biomassa in steenkoolcentrales wordt niet meer ondersteund. (F, V)

91. Geen ontginning van niet-conventionele gassen, zoals schalie- en steenkoolgas. (F, V)

Groen laat geen ontginning toe van schalie- en steenkoolgas en zet volledig in op hernieuwbare energie.

De milieurisico's en -effecten zijn bij de ontginning van deze niet-conventionele gassen immers veel groter: grondwatervervuiling, verdroging, seismische schokken, grondverzakkingen, lawaaihinder, broeikasgasemissies, enzovoort. Bovendien houdt dit de ontwikkeling van hernieuwbare energie tegen, hetgeen de noodzakelijke energietransitie enkel maar uitstelt en duurder maakt. Ook verder onderzoek naar niet-conventionele gassen is bijgevolg tijd- en geldverspilling.

92. Er worden Europese maatregelen getroffen om de import en het gebruik van energiebronnen die extreem negatieve gevolgen hebben voor lokale omgeving en het klimaat, binnen de Europese Unie te weren (bv. ontginding van teerzanden in Canada waarbij de basisrechten van lokale bevolking in verschillende gevallen geschonden zijn en er een bijzonder grote energie-input nodig is om de olie te ontginnen). De EU heeft hier het recht toe op basis van de WTO-regels (art. XX(g) GATT). (E)

EEN EERLIJKE, BETAALBARE EN TRANSPARANTE ENERGIEFACTUUR

93. We verdelen de kosten en baten van de energietransitie op een rechtvaardige wijze (V, B, F)

Groen staat er op dat de kosten en baten die verbonden zijn aan de energietransitie eerlijk worden verdeeld. Dat is nu niet het geval. Tot nog toe werden bijna alle kosten voor de nieuwe energie-infrastructuur (GSC en andere) doorgerekend in de energiefactuur, waardoor vooral de gezinnen en KMO's de rekening betaalden. De grote ondernemingen genieten van een verlaagde energiefactuur omwille van de gedaalde groothandelsprijzen en de vele vrijstellingen. Een rechtvaardiger verdeling dringt zich dus op. Daartoe is het noodzakelijk dat alle kosten en baten op een transparante manier worden geanalyseerd en dat er een breed debat en verruimd sociaal overleg wordt gevoerd om te komen tot een rechtvaardige allocatie van de kosten.

94. We zorgen voor een kostenefficiënte transitie (V, B, F)

Misschien klinkt het paradoxaal, maar om de globale kostprijs zo beperkt mogelijk te houden, moeten we zo snel mogelijk een ambitieus groei- en investerings-pad inzetten. Op die manier kunnen we de kosten over een langere periode uitsmeren, maximaal van de baten profiteren en vermijden dat we dubbele investeringssporen volgen. Door maximaal in te zetten op energie-efficiëntie en hernieuwbare energiebronnen zorgen we sowieso voor een lagere energiefactuur (hoewel er natuurlijk wel een initiële investeringskost is). Een correcte koolstofprijs en een uitdoofscenario voor de (al dan niet verdoken) subsidies voor fossiele en kernenergie, kunnen ervoor zorgen dat de ondersteuning voor hernieuwbare energie kan beperkt worden.

95. De energiefactuur betaalbaar houden (V, B, F)

Om ecologische redenen is het van belang dat de prijs per kWh hoog genoeg ligt om een voldoende stimulans te behouden voor energiebesparing. Tegelijkertijd kan het niet de bedoeling zijn dat de elektriciteitsfactuur van de gezinnen verder de hoogte inschiet omdat alle kosten voor de energietransitie in de factuur worden doorgerekend.

Groen zal ervoor zorgen dat de energiefactuur betaalbaar blijft voor iedereen, waarbij tegelijkertijd voldoende stimulansen worden ingebouwd voor een daling van het energieverbruik. Hoe zorgen we daarvoor?

In de eerste plaats door een beleid dat energiebesparing stimuleert, zowel via sensibilisering als door een coherent pakket van ondersteunende en normerende maatregelen voor energiebesparende investeringen. Voor maatschappelijk kwetsbare groepen voorzien we bovendien een specifiek sociaal-ecologisch programma (zie boven);

- Door er voor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen minstens gedeeltelijk in hun eigen energieproductie kunnen voldoen (via zonnepanelen, warmtepompen, zonneboilers,...) en zo mee kunnen genieten van de baten van de energietransitie;
- Door een rechtvaardige verdeling van de kosten van de energietransitie, zowel tussen gezinnen onderling als tussen bedrijven en huishoudens. Voor sociaal kwetsbare groepen voorzien we sociale tarieven (zie verder);
- Door niet alle kosten van de energietransitie door te rekenen in de factuur, maar ook andere financieringsmethoden hiervoor in te zetten, zoals afstroming van de nucleaire rente, opbrengsten van de veiling van emissierechten, algemene middelen, Europese fondsen... We stellen een plafond in voor de doorrekening van de kosten voor groene stroomcertificaten. Alle kosten die over dat plafond gaan, worden betaald door de overheid;
- Door te kiezen voor een progressief elektriciteitstarief in plaats van een verlaagd BTW - tarief: de gemiddelde kost per kWh (all-in prijs van elektriciteit) stijgt naarmate het absolute verbruik op jaarrichting groter wordt. Wie minder verbruikt moet in verhouding dan ook minder betalen.

96. Progressieve tarivering voor elektriciteit: een sociale en ecologische maatregel (V, B)

We stimuleren gezinnen tot zuinig energiegebruik door middel van progressieve tarieven voor elektriciteit. Hierbij komt de eerste prijszettingsblok overeen met het basisverbruik van een huishouden. Boven dit basisniveau geldt een hogere prijs per kWh. Voor warmtepompen wordt een aangepast tarief voorzien.

Om deze progressieve tarivering voluit te laten spelen moeten de huidige abonnementsgelden en andere vaste kosten verplicht geïntegreerd worden in de prijs per kWh. Op die manier heeft de consument meteen ook een heel eenvoudige, transparante maatstaf om de prijzen van energieleveranciers met elkaar te vergelijken.

ENERGIE-ARMOEDE DE WERELD UIT

In een van de rijkste regio's van Europa mag niemand 's winters kou lijden. Dat is nochtans exact wat gebeurt. Het probleem heet 'energierarmoede' en het is het afgelopen decennium onmiskenbaar toegenomen. Preventie is de beste aanpak. Door resoluut in te zetten op de verbetering van de energieprestaties van ons woonpatrimonium, wil Groen een van de belangrijkste oorzaken van energierarmoede wegnemen. Met de huidige curatieve aanpak grijpt de overheid pas in als mensen al betalingsproblemen hebben. Afbetalingssplannen en budgetmeters zijn echter doekjes voor het bloeden. Wat deze mensen nodig hebben, is een goed huis en een toegankelijk basispakket energie.

- 97. Groen breidt het federale statuut 'beschermd klant' uit met een aantal bijkomende rechthebbenden, met name mensen in budgetbeheer, in collectieve schuldbemiddeling of met een OMNIO statuut. Beschermd klanten genieten een sociaal tarief voor elektriciteit, goedkoper dan de marktprijs. Rechthebbenden zijn mensen met een leefloon, met een gewaarborgd inkomen voor bejaarden of personen met een handicap. Om te vermijden dat steeds meer categorieën dit recht mislopen, verzekeren we een evaluatie van de automatische toekenning van de sociale maximumprijzen. (F)**
- 98. We schaffen de naakte budgetmeters elektriciteit af zodat elke budgetmeter voortaan steeds over een minimale levering beschikt. De uitrol van de budgetmeter aardgas wordt, bij gebrek aan mogelijkheid tot een minimale levering, gestopt. (V)**
- 99. Gedropte consumenten ondervinden veel moeilijkheden om terug te keren naar de vrije markt. Groen neemt de belemmeringen voor terugkeer weg, vooral dan met betrekking tot de waarborg. De waarborg behoort nu tot de commerciële vrijheid van de leverancier. Groen regelt de waarborg in de wettelijke geregelde verhouding tussen de leverancier en de klant, het zogenaamde 'Akkoord, de consument in de vrijgemaakte gas - en elektriciteitsmarkt'. (F)**
- 100. Groen past de regels aan zodat mensen hun energieschulden afbetalen aan een gemiddeld tarief. Momenteel lossen ze die af aan het hoogste mogelijke tarief. (V, B)**
- 101. Groen trekt mee aan de kar opdat België een Europese richtlijn bepleit over de strijd tegen energierarmoede. Die richtlijn heeft als doel om energierarmoede finaal de wereld uit te helpen. Ze bevat een goede definitie van energierarmoede, een koppeling van de oplossing aan de oorzaken en een bindend tijdschap voor de lidstaten om bepaalde doelen te halen. Ook legt de richtlijn de link tussen energierarmoede en gezondheid enerzijds en energierarmoede en de hoge maatschappelijke kost ervan in de vorm van gezondheidsuitgaven, schooluitval en desintegratie op de arbeidsmarkt. Voor landen die een strenge winter kennen, is er niet alleen een definitie van wat een strenge winter is, maar ook een plan voor de bescherming van mogelijke slachtoffers van energie armoede in de winter. (F, E)**

KLIMAAT

VISIE

Eén van de grootste uitdaging voor dit decennium is om de klimaatverandering te beperken. Het is tijdens de volgende legislatuur dat er internationaal, regionaal en lokaal maatregelen genomen moeten worden, willen we de opwarming van de aarde onder de 2° Celsius houden, zoals klimaatwetenschappers adviseren. Het International Panel on Climate Change (IPCC) stelt duidelijk dat daarvoor de geïndustrialiseerde landen 80 à 95% minder broeikasgassen moeten uitstoten tegen 2050 - ons land dus ook. Dat is een enorme uitdaging want klimaatbeleid vereist maatregelen die doordringen in alle domeinen. We willen daarom onze economie op het duurzame spoor zetten en trendbreuken teweeg brengen op vlak van transport en mobiliteit, ons energiesysteem en wonen. Elk bestuursniveau zal op zijn territorium en bevoegdheden een beleid moeten voeren dat de klimaatverandering tegengaat. Als we meteen eraan beginnen is het ook haalbaar en mens, milieu en economie zullen daar wel bij varen.

De realiteit ziet er helaas anders uit. Een doelmatig klimaatbeleid heeft transparantie en een echte nationale sturing en coördinatie nodig. De aanstelling van een klimaatminister in de federale regering heeft maar zin als deze minister ook echte sturende bevoegdheden krijgt. Vandaag ontbreken instrumenten en organen of worden ze niet gebruikt om een gecoördineerd en doelgericht beleid te voeren. Erger nog. Het federale klimaatplan is in 2012 verlopen, het nieuwe is er nog niet. Over de interne lastenverdeling van internationale engagementen wordt al jaren onderhandeld. Vlaanderen heeft een klimaatbeleidsplan voor 2013-2020 opgesteld, maar dit plan is niet sluitend en doet enkel de vaststelling dat Vlaanderen tot 2020 minstens 9 miljoen ton CO₂ teveel zal uitstoten. Vlaanderen plant dus door te gaan met de aankoop van schone lucht in plaats van op eigen grond voor uitstootreductie en groen jobs te zorgen. Het Belgische klimaatbeleid mist daardoor heel wat slagkracht.

De klimaatverandering is ook een uitdaging die de landsgrenzen overstijgt. Dit vraagt dus om een ambitieus en wettelijk bindend internationaal klimaatakkoord in 2015. België is te klein om in z'n eentje de klimaatverandering een halt toe te roepen. Maar dat betekent niet dat ons land gewoon kan blijven wachten tot de internationale gemeenschap zich uitspreekt. Integendeel, een klimaatakkoord komt niet uit de lucht gevallen. We hebben dus ook in eigen land meer klimaatambitie nodig. Elk niveau moet zijn verantwoordelijkheden en maatregelen nemen.

Het is geen optie om verder te gaan op het huidige milieuvervuilende pad en het probleem door te schuiven naar de volgende generatie. Wie vandaag geboren wordt is in 2020 zes jaar oud. Wetenschappers zijn het erover eens dat 2020 het jaar is wanneer onze uitstoot aan broeikasgassen moet pieken om erna drastisch te dalen. Tegen 2050, wanneer de kinderen die vandaag geboren worden 36 jaar oud zijn, moet de koolstofarme samenleving een feit zijn. Tegen dan moet de klimaatneutrale samenleving een feit zijn.

Fossiele brandstoffen zorgen niet alleen voor uitstoot van broeikasgassen, ze worden ook schaarser, duurder en minder voorspelbaar. Door de problemen nu aan te pakken kunnen we de kosten in de toekomst minder hoog laten oplopen. Het enige wat vandaag ontbreekt, is de politieke wil. De durf om keuzes te maken die onze samenleving verbeteren en beveiligen. Verbazend, want radicale veranderingen op het vlak van transport, energieproductie en -verbruik en wonen creëren kansen, onder andere voor de werkgelegenheid.

Volgens de Europese Commissie zijn er al tachtig procent van de Europeanen ervan overtuigd dat maatregelen die goed zijn voor het klimaat ook goed zijn voor de economie. Andere landen tonen aan dat klimaatbescherming en economische ontwikkeling vandaag hand in hand gaan: zo hebben bedrijven met activiteiten in verband met klimaatbescherming in Duitsland in 2011 al een omzet van € 45,5 miljard gerealiseerd. Nu dus nog de politiek. Groen wil ervoor zorgen dat het Europese, Belgische, Vlaamse en Brusselse klimaatbeleid hun naam waardig zijn.

De klimaatverandering moet worden ingedijkt, maar het klimaat verandert nu al. Vlaanderen werd de voorbije jaren verhard, versteend en volgebouwd. Dat maakt ons kwetsbaarder voor de gevolgen van klimaatverandering. Water na hevige regenval kan moeilijk weg, waardoor het risico op overstromingen toeneemt. Bovendien moeten België en de Europese Unie meer inspanningen leveren om aanpassingen in de meest kwetsbare landen te ondersteunen. Landen in het Zuiden voelen de gevolgen het hardste, maar beschikken meestal niet over de middelen om zich tegen de gevolgen van de klimaatverandering te beschermen. Het klimaatbeleid moet iedereen beschermen, waar ter wereld hij of zij ook woont. En wie de zwaarste (historische) verantwoordelijkheid draagt voor het veroorzaken van het klimaatprobleem, moet ook de zwaarste lasten dragen voor de oplossing ervan.

VOORSTELLEN

SLUITENDE KLIJMAATPLANNEN DIE DE UITSTOOTREDUCTIE IN EIGEN LAND VOOROPSTELLEN

De omslag naar de koolstofarme samenleving vergt een structurele verandering van het energiesysteem, het transportsysteem, op vlak van wonen en hoe we omspringen met ruimte. We maken werk van een duurzame economie. Structurele veranderingen vragen meer zicht op de lange termijn (2050), heel wat veranderingen moeten nu op gang gebracht worden om aan een besparing van 95% minder broeikasgassen te geraken tegen 2050. De miljoenen die vandaag gebruikt worden voor de aankoop van “schone lucht” investeren we in klimaatbeleid in eigen land zoals energiebesparingen of hernieuwbare energie. Deze investeringen zorgen voor emissiereductie en een verbetering van de luchtkwaliteit, verlagen de energiekost, verdienen zichtzelf op enkele jaren terug en zorgen voor groene jobs en competitiviteit.

1. **De maatregelen die in de klimaatplannen worden opgenomen focussen maximaal op een uitstootreductie in eigen land.** Dit wordt hard gemaakt door een bindend plafond te stellen aan de mogelijkheid om emissierechten aan te kopen. Die plafond moet zeker lager dan de 30% procent die door de Vlaamse regering niet vastgelegd maar toch gecommuniceerd wordt. (F, B, V)
2. **Als bij uitzonderlijke gevallen toch gebruik moet gemaakt worden van de aankoop van emissierechten kan dit alleen als er een aantal voorwaarden zijn vervuld.** De Nationale klimaatcommissie legt de voorwaarden vast en garandeert de naleving ervan: (F, V, B)
 - a. ambitieuze duurzaamheidscriteria en kwaliteitsnormen,
 - b. een zwarte lijst,
 - c. duidelijke invulling van het supplementariteitsbeginsel, betekent dat de aankoop van emissierechten maar een “aanvullend” optie is en,
 - d. transparantie.
3. **De opbrengsten van de veiling van emissierechten in het kader van het Europese emissiehandelssysteem gebruiken we volledig voor de financiering klimaatmaatregelen die de uitstoot van broeikasgassen effectief terugdringen.** (F, V, B)
4. **Groen wil extra inzetten op lokaal klimaatbeleid via klimaatcontracten met gemeenten en besturen.** Maar ook met verenigingen en/of bedrijven die extra inspanningen willen doen op vlak van duurzaam beleid kan de overheid klimaatcontracten sluiten naar Nederlands voorbeeld. Daar werkt men al met ‘green deals’ om een duurzame omslag in de economie te bewerkten. Het gaat om akkoorden die de Rijksoverheid afsluit met bedrijven, verenigingen, gemeenten die extra inspanningen willen doen op vlak van duurzaam beleid. In deze akkoorden of ‘deals’ wordt voorzien dat procedures verkort worden, de planlast verminderd wordt, dat demonstratieprojecten gesteund worden, dat voor innovatieve projecten de toegang tot de kapitaalmarkt bevorderd wordt en mee afzetmarkten gecreëerd worden. (V, B)

5. Lokale overheden die bijvoorbeeld door opmaak van de nodige RUP's de oprichting van windturbines versnellen, verdienen steun. (V)
6. Ook op lokaal niveau bundelen we alle acties om de korte termijn en middellange termijn doelstellingen te realiseren in een lokaal klimaatplan. Dit actieplan wordt het instrument om de inspanningen van de lokale overheid te evalueren. Jaarlijks wordt aan de bevolking gerapporteerd over de vooruitgang. Er komt financiële ondersteuning voor het opstellen en opvolgen van dit plan. (V, B)
7. Lokale overheden worden aangemoedigd om het Burgermeesterconvenant² te tekenen. De regionale overheid trekt de nodige middelen uit voor een nulmeting die noodzakelijk is voor het uitwerken van het klimaatplan. Bovendien worden er middelen voorzien voor tussentijdse metingen en rapportering. (V, B)
8. Provincies nemen een coördinerende en ondersteunende rol op voor het lokale klimaatbeleid. Ze bieden ondertekenaars van het Burgermeesterconvenant strategische aansturing alsmede financiële en technische steun. Vlaams-Brabant met Groen in het bestuur is al erkent als coördinator. We willen andere provincies dit voorbeeld laten volgen. De Vlaamse overheid stelt daarvoor bijkomende middelen ter beschikking. (V)

GEBOUWEN EN HUISVESTING

9. Gewesten zetten in op een ambitieus renovatieprogramma. We verdubbelen de renovatiegraad (het aantal gerenoveerde woningen) en de diepte van energetische renovatie van woningen. We geven impulsen voor renovaties op wijkniveau. Het huidige investeringsritme voor de isolatie van woningen is onvoldoende om onze klimaatdoelstellingen te halen. De gewesten zouden er alle belang bij hebben om een tandje bij te steken. Via de klimaatresponsabilisering, voorzien in de zesde staatshervorming kunnen ze een klimaatbonus opstrijken. Ons renovatieprogramma past een combinatie toe van ambitieuze normen met een duidelijk verstrengingspad en ondersteuningsmechanismen die geleidelijk aan worden uitgefaseerd. Er wordt sterk ingezet op toeleiding en begeleiding. Energie-audits zijn het vertrekpunt van een project naar energiebesparing. (V, B)
10. Het Energie Prestatie Certificaat vormen we om tot een slagkrachtig beleidsinstrument zodat het gebruikt kan worden voor normerend beleid bij verhuur en verkoop. (V)
11. We zetten in op ESCO-initiatieven (ESCO = "energy service company") op vlak van energiebesparing of energierenovatie in gezinswoningen. Met eerst en vooral aandacht voor de sociaal zwaksten (bijv. eensgezinswoningen en appartementen van sociale woningmaatschappijen) en voor huurders (via verplichte energieprestaties voor alle huurwoningen: bijv. naast voor dakisolatie, ook voor isolerend beglazing en efficiënte verwarming). (V)
12. Voor het onderste segment van de woonmarkt (komt sterk overeen met de huurmarkt) ontwikkelen we een sociaal-ecologisch programma voor totaal renovatie. (V)
13. De meest kosteneffectieve maatregelen, bijvoorbeeld ketelvervanging, dubbele beglazing, warmtepompen, zonneboilers ..., met een korte terugverdientijd worden verder financieel ondersteund en gefaciliteerd en ten laatste 2020 verplicht. Het tijdschap hiervoor wordt duidelijk op voorhand gecommuniceerd. (V)
14. In Het Brussels Hoofdstedelijk gewest geld vanaf 1 januari 2015 voor (private) nieuwbouw en de lage energienorm voor zware renovatie. Ook in Vlaanderen wil Groen een ambitieus en transparant verstrengingspad voorzien, waarbij ten laatste tegen 2017 alle nieuwe gebouwen bijna-energieneutraal zijn. Hierbij worden premies voor voorlopers voorzien die worden uitgefaseerd in aanloop naar de norm. België kan zo vooruitlopen op de Europese richtlijn om vanaf 2021 al onze nieuwe gebouwen bijna-energieneutraal te bouwen. (V)
15. We voorzien in premies om elektrische verwarming te vervangen. We streven naar 0% huizen die elektrisch verwarmd moeten worden tegen 2020. Dat zijn meer dan 300.000 woningen met een jaarlijks meerverbruik van gemiddeld 10.400 kWh. Aanvankelijk voorzien we in premies die meer dan de helft van de kosten dragen om de premies nadien af te bouwen en uit te faseren tegen 2018. (V)
16. Renovatieprojecten op wijkniveau verdienen bijzondere steun. We lanceren een impulsprogramma voor **wijkgerichte renovaties, ecologische stadsvernieuwingsprojecten en sociale ecowijken**. Het Brusselse aanpak 'duurzame wijken' kan Vlaanderen inspireren. Hiervoor worden o.a. middelen vrijgemaakt vanuit het Stedenfonds en het Klimaatfonds. (V)
17. De overheid geeft zelf het goede voorbeeld. De federale en Vlaamse overheid volgen het voorbeeld van het Brussels hoofdstedelijk gewest waar al nieuwe overheidsgebouwen volgens de passiefnorm uitgevoerd worden. **Alle nieuwe overheidsgebouwen laten we vanaf 2016 volgens de Europese Bijna-energieneutraalnorm (BEN-norm) bouwen.** Ook voor bestaande gebouwen streven we bij renovatie naar de

² Europees initiatief dat lokale besturen aanmoedigt ambitieuze klimaatdoelstellingen op te stellen en een concreet actieplan uit te rollen ter bereiking van die doelstellingen. De ondertekende gemeente of stad verplicht zich tot monitoring en rapportering.

BEN-norm. Een belangrijk aandachtspunt hierbij zijn de gebruikte materialen. Ook deze dienen aan hoge ecologische normen te voldoen. Er moet m.a.w. rekening gehouden worden met de totale energiebalans volgens het ‘cradle to cradle’-principe. (F, V)

MOBILITEIT

18. Onze mobiliteit moet onafhankelijker worden van wagen en vrachtwagen. Het voorbeeld van Brussel volgend ontwikkelt Vlaanderen daarom een doelstelling om de vraag naar automobiliteit terug te dringen. Dat vergt beleidsoverschrijdende aanpak vooral op vlak van ruimtelijk beleid en fiscaliteit liggen hefbomen. (V)
19. Dé mirakeloplossing voor ons onduurzaam mobiliteitssysteem en -gedrag bestaat niet. We komen tegemoet aan de noodzaak de mensen beter te informeren over duurzame mobiliteit. Fossiele brandstoffen zijn beperkt, worden ook schaarser, duurder en minder voorspelbaar. En ook onze ruimte is beperkt zodat elektrisch rijden ook niet dé oplossing kan zijn. Willen we mobiliteit garanderen moeten we onze mobiliteit radicaal verduurzamen. (V, B)
20. We trekken middelen uit voor onderzoeks- en pilootprojecten ter bevordering van duurzame mobiliteit. (V)
21. We beperken de vraag naar automobiliteit door de ruimtelijke ordening af te stellen op de duurzame vervoersmodi: stappen, fietsen en openbaar vervoer. De nieuwe ruimtelijke ordening realiseert nabijheid als uitgangspunt voor bereikbaarheid door een streng locatiebeleid. (V, B).
22. Het tot stand komen van duurzame of klimaatwijken wordt actief bevorderd. Vooral het aspect van inplanting en ontsluiting door duurzame vervoersmodi moet meer onder de aandacht. Ook in Vlaanderen zijn gemeenten met de ontwikkeling van duurzame wijken bezig. De ervaringen leren dat het opstellen van duurzaamheidsnormen een belangrijke kader vormen voor de coherentie van die projecten. (V)
23. Een ambitieus duurzaam mobiliteitsbeleid in steden en gemeenten streeft tegelijk naar voldoende ruimte voor autoluwe zones. Wagens willen we maximaal uit de woonbuurten bannen en voor buurtbewoners autodeelsystemen en alternatieve parkeerplaatsen voorzien in parkeergebouwen aan de rand van de woonwijk. (V, B)
24. De richtlijn voor energiebelasting wordt herzien en de minimum accijnzen aangepast. De hoogte van de brandstofaccijns wordt gebaseerd op de mate van vervuiling, waardoor de accijns op diesel gevoelig omhoog gaan. Ons land verhoogt de accijnzen op diesel naar het niveau van de ons omringende landen. (E, F).
25. We maken een einde aan de fiscale en parafiscale voordelen van de bedrijfswagens met tankkaart die voor privé verplaatsingen gebruikt worden. We vormen de fiscale voordelen van de bedrijfswagens om tot een flexibel mobiliteitsbudget dat op termijn alle vergoedingen voor woonwerkverplaatsingen vervangt. (F)
26. We voeren de **slimme kilometerheffing voor alle voertuigen** versneld in die de jaarlijkse verkeersbelasting vervangt. Deze heffing zorgt voor een eerlijker manier om voor autogebruik te betalen. Ze creëert tegelijk middelen om in meer energie-efficiënte en minder vervuilende vervoerswijzen te investeren. De slimme kilometerheffing wordt aangerekend per afgelegde kilometer. Ze houdt rekening met het tijdstip, de plaats en is maximaal gedifferentieerd naar milieukenmerken van het voertuig op basis van de ecoscore. Als een centraal doorgangsland zal België sterk profiteren van zo'n heffing. De opbrengsten kunnen zorgen voor de broodnodige injecties in het openbaar vervoer, zodat dit een volwaardig alternatief biedt voor de dagelijkse files op ons wegennet. Een van de grootste struikelblokken zijn de kosten voor de installatie van de on bord unit die in alle wagens moet zitten. We voorzien een tussenkomst voor de installatie van een on board unit (OBU) in personenwagens. (F, V, B)
27. Een duurzaam mobiliteitsbeleid gaat in de eerste plaats voor de efficiëntere verplaatsingswijzen. Daarom zorgen we voor een verbeterd aanbod van de alternatieven van weg- en luchtverkeer:
 - a. In plaats van in nieuwe wegen voor het gemotoriseerde verkeer te investeren gebruiken we de middelen om in veilige en samenhangende netwerken voor zachte weggebruikers te investeren.(V,B)
 - b. De fiets krijgt een centrale rol in het mobiliteitsbeleid. We zetten in op de verbetering van fietsinfrastructuur door het voorzien van afgescheiden fietspaden, uitbreiding van het fietspadennet voor functioneel en recreatief gebruik, voldoende en veilige fietsenstallingen bij stations en in de steden. Investeren in fietssnelwegen rond stedelijke gebieden waar het potentieel het grootst is wordt prioritair. (V)
 - c. We garanderen een optimale financiering van de spoorwegen zodat de nodige investeringen kunnen gebeuren om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen. Concreet komt het GEN (Gewestelijk Expresnet) rond Brussel versneld, maar ontwikkelen we ook voorstedelijke netten rond Antwerpen en Gent. (F)
 - d. Op voorhanden lijnen komt er een verbeterd aanbod en trekken we dus bijkomende middelen uit voor de exploitatie. Die zullen zich terugverdienen omdat er meer mensen voor hun woonwerkverplaatsingen maar ook voor hun recreatieve verplaatsingen gebruik maken van de trein. (F)
 - e. Ook de gewestelijke vervoersmaatschappijen kunnen op een klimaatbonus rekenen om te investeren in zero-emissie voertuigen en een versterking van het aanbod. De gewesten zorgen ook voor voldoende investering in

een hoogwaardig openbaar vervoer. Concreet heeft dit betrekking op nieuwe tram- en metrolijnen, verbeterd aanbod buiten de spitsuren, betere afstemming, intermodale knooppunten, een werk maken van een integreert vervoersbewijs én –tarief). (V, B)

28. De EU streeft naar een internationale oplossing voor de sterk stijgende uitstoot van broeikasgassen door de luchtvaart. Tot die tijd vallen alle vluchten die vertrekken van of landen op een Europese luchthaven onder het Europese emissiehandelssysteem. Er komt ook een kerosinetaks. (E)
29. Ook de scheepvaart valt onder het Europese emissiehandelssysteem. (E)
30. Voor meer maatregelen zie ook het Hoofdstuk Mobiliteit.

INDUSTRIE

31. **Duurzame innovatie.** We verankeren een budgettair groeidpad waarbij tegen 2020 minstens de Europese 1%-norm voor publieke O&O-investeringen gerealiseerd wordt. Dit betekent dat de Vlaamse regering jaarlijks gemiddeld 150 miljoen euro extra investeert. Naast de 1%-norm voor publieke O&O-middelen moet ook het bedrijfsleven haar O&O-inspanningen opdrijven naar de 2%-norm. Om een zo groot mogelijke synergie te realiseren tussen overheids- en bedrijfsinvesteringen wordt een gemeenschappelijk plan ontwikkeld. Deze middelen worden gestuurd in de richting van duurzame innovatie. Hieronder verstaan we innovatie die inspeelt op belangrijke maatschappelijke en ecologische uitdagingen. Dit gaat niet enkel over technologische innovaties, maar omvat ook maatschappelijke innovatie, sociale innovatie (innovatie van de werkorganisatie) en nieuwe businessmodellen, ook in de dienstensector en social profit. Ook het opnieuw aanleren van relevante oude productie- en/of reparatietechnieken die we uit het oog zijn verloren valt hieronder. Er wordt hierbij een duidelijk evaluatiekader gehanteerd, zodat de geïnvesteerde middelen ook effectief in de richting van meer duurzaamheid gaan. (V)
32. **We zetten een inhaalbeweging in voor demonstratie- en pilootprojecten.** Er is momenteel in de kanalen voor de Vlaamse innovatiesteun weinig aandacht voor de stap tussen het basisonderzoek en de brede implementatiefase. Nochtans is deze stap cruciaal om de bruikbaarheid en degelijkheid van een innovatieve technologie of aanpak aan te tonen en deze in de markt te kunnen zetten en eventueel later ook te kunnen exporteren. Er moet daarom een specifiek steunkader worden uitgewerkt in lijn met de Europese regelgeving voor de evaluatie en financiering van dergelijke demonstratie- en pilootprojecten. (V)
33. Afgangen en opslaan van CO₂, behalve natuurlijke opslag, is niet duurzaam en steunen we niet. De middelen die eraan besteed worden, kunnen niet gebruikt worden voor de nodige investeringen voor een echt klimaatbeleid. (F, V, B)
34. Bedrijven moedigen we aan om extra inspanningen te doen op vlak van energie-efficiëntie (bv. op procesbasis). De energiebeleidsovereenkomsten voor energie-intensieve bedrijven die niet onder het ETS-regime vallen tonen weinig ambitie. En voor energie-intensieve bedrijven koos de Vlaamse regering nog altijd voor geen gratis ETS-rechten. Het potentieel aan energie-efficiëntie in Vlaanderen is nog gigantisch. Daarom verscherpen we de engagementen in deze overeenkomsten voor de hele sector aan. Voorlopers die verder willen gaan kunnen op extra innovatiesteun via klimaatcontracten rekenen. (V)
35. Daarnaast spelen bedrijven een sleutelrol voor een optimale benutting. Bedrijven die daarin investeren kunnen rekenen op steun (voor bijvoorbeeld de uitbouw van restwarmtenetten).
36. Bedrijven die voorop lopen inzake materiaal-efficiëntie (afvalpreventie, terugname van afgedankte producten en het sluiten van kringlopen) willen we steunen. De ecologiepremie was tot voor kort een erg succesvolle investeringshelfboom die onze bedrijven niet alleen milieuvriendelijker, maar ook kostencompetitiever maakte. In 2011 zorgde toegenomen regelneverij ervoor dat het gebruik van de premie werd gedecimeerd. Groen zal de ecologiepremie een nieuw leven inblazen. Bedrijven kunnen drie voorstellen indienen per jaar in plaats van een om de drie jaar. Ze zijn niet gebonden aan een limitatieve lijst van technologieën die mogelijk in aanmerking komen voor een premie maar moeten wel voldoen aan duidelijke duurzaamheidscriteria en hun voorstel wordt net als voor 2011 door de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) op zijn waarde beoordeeld.
37. Sluitstuk is voortschrijdende normering. De beste leerlingen van de klimaatklas (m.n. op vlak van energie-efficiëntie en materiaal-efficiëntie) geven de toon aan en bepalen de toekomstige norm voor heel de sector. (V, B)
38. We kunnen niet blijven inzetten op Vlaanderen als logistieke draaischijf. We zetten in op logistieke stromen in die Vlaanderen blijven en voor echte meerwaarde zorgen bijv. in het kader van lokale voedselproductie, industriële recyclage- en herstelactiviteiten, het leasen van producten. Steun aan logistieke ondernemingen stellen we daarom afhankelijk van innoverende keuzes voor het werken met integrale ketens, met name voor retour – en servicelogistiek. (V)

LANDBOUW EN VOEDSEL

39. De Vlaamse regering ontwikkelt een transitieplan voor de klimaatschadelijke veehouderij. Dit plan bevat een **concrete stappen, timing en middelen om de overgang naar een dieren- en klimaatvriendelijke veehouderij te realiseren**. Op korte termijn voorzien we financiële steun voor maatregelen die zorgen voor een methaan- en lachgasreductie in de veehouderij. (V)
40. Landbouwers die door de inrichting van veen- of graslanden, door bebossing, door de teelt van energiegewassen of door bodemverbetering voor **natuurlijke CO₂-opslag** zorgen verdienen steun. Ook boeren die omschakelen van productie met hoge uitstoot van broeikasgassen en landgebruik naar lage uitstoot van broeikasgassen en laag landgebruik krijgen steun. (V)
41. We stemmen het investerings-instrumentarium VLIF af op de noden van de **agro-ecologische landbouwontwikkeling**. (V)
42. Landbouwers die van industriële veehouderij de overgang maken naar grondgebonden landbouw verdienen extra steun. Exportsteun schaffen we af. (V)
43. **Lanceren van een programma ter bevordering van meer plantenaardige consumptie.** Een hoge consumptie van vlees en andere dierlijke producten is niet alleen schadelijk voor de gezondheid maar ook schadelijk voor het klimaat. Er is nood aan sensibiliserende acties rond voeding, milieu en gezondheid. Aan initiatieven die vegetarische voeding stimuleren (zoals Donderdag Veggidag) wordt steun verleent. En de overheid geeft vanzelfsprekend het goede voorbeeld. Voor reclame die de vleesconsumptie aanzwengelt is op de openbare omroep geen plaats. (V)
44. We ijveren ervoor dat de overheid haar aankoopbeleid hierop afstemt en alle openbare instellingen met een eetgelegenheid (zoals scholen, ziekenhuizen...) steeds vegetarische alternatieven aanbieden. (F, V, B)
45. Om de consumenten bewust te maken van het belang van lokale/regionale en seizoensgebonden voedsel en om **korte ketenlandbouw en -voedselproductie te stimuleren**, stellen we een officieel overheidslabel voor dat lokale, seizoensgebonden producten certificeert op basis van duidelijke sociale, ecologische en gezondheidscriteria. (F, V)
46. **Voedselcoöperaties en biomarkten** waar lokale landbouwers hun producten aan een eerlijke prijs aan de man kunnen brengen verdienen steun omdat ze de afstand producent-consument verkleinen en daarmee de klimaatimpact van ons voedingssysteem minimeren. Er is nog veel potentieel voor standslandbouw, het beleid zal deze vorm van lokaal verankerd landbouw faciliteren. (V, B)
47. Om de consumenten duidelijkheid te geven over welke CO₂-impact het produceren, opslaan, verpakken en transporteren van een product heeft, stellen we een **CO₂-label** voor. Hierdoor komen regionale en seizoensproducten meer onder de aandacht van de consument. En voedselproducenten krijgen een bijkomende prikkel om op een zo klimaatvriendelijk mogelijke manier te werken. (F)

ENERGIESECTOR

48. We gaan voor 100% hernieuwbaar energievoorziening. Er komt een duurzaam **Belgisch energiepact** die de basis vormt voor een rigoureuze energietransitie. (E, F, V, B)
49. We spreken ons uitdrukkelijk uit tegen de extractie van niet-conventionele fossiele energiebronnen, zoals steenkoolgas of schaliegas. (E, F, V, B)
50. We scheppen **een stabiel ondersteuningskader** met correcte steun voor hernieuwbare energieopwekking. Dat betekent ook dat afvalverbranding niet meer in aanmerking kan komen voor groen stroomcertificaten. (V)
51. We leggen de **nadruk op steun aan collectieve initiatieven** m.n. decentrale energieproductie (groene stroom of groene warmte) op bouwblok- of wijkniveau (collectieve zonnepanelen, aandelen van bewoners in lokale windturbines, micro-WKK's, pellet- of biomassa-installaties op buurtniveau, enz.). (V)
52. **We investeren sterk in energie-efficiëntie en energiebesparing.** We ijveren voor strikte(re) normen voor het energieverbruik van apparaten, voertuigen en vaartuigen. De meest verspillende apparaten mogen niet meer op de markt worden gebracht. De overheid geeft zelf het goede voorbeeld zowel op vlak van gebouwen als voertuigen. Lokale overheden worden via klimaatcontracten door het gewest ondersteund. (F, V, B)
53. Onderzoek en innovatiesteun in alle aspecten die noodzakelijk zijn voor de energietransitie worden geïntensiveerd en met de nodige middelen voorzien. (V)

- 54.** We maken versneld werk van een de ontwikkeling van **slimme energienetwerken (smart grids)**. (V)
- 55.** We trekken volop de kaart van het **benutten van restwarmte**. Door middelen uit te trekken om warmtekaarten op te maken brengen we het potentieel in kaart. Dit is ook de voorwaarde om warmtenetten een plaats te geven in het ruimtelijke beleid. Voor aanleg van warmtenetten wordt financiële steun voorzien. (V)

"MEER GROEN, MEER VEERKRACHT" – NATUUR ALS KLIMAATBUFFER

De gewesten zijn ook voluit bevoegd om maatregelen te nemen om bescherming te bieden tegen de gevolgen van de klimaatverandering, het adaptatiebeleid.

- 56.** We investeren in natuurgebieden, ze doen dienst als multifunctionele klimaatbuffers en beschermen ons zo voor gevolgen van de klimaatverandering. (V)
- 57.** Door te investeren in natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts houden we onze huizen droog. Natuur en groen houden water vast in de bodem. Door ervoor te zorgen dat water kan infiltreren worden onze bodems bevloeid en worden de watervoorraadden onder grond aangevuld. Dat kan best gebeuren door de verwezenlijking van een blauw-groen netwerk dat heel Vlaanderen dooradert. Daarvoor is het nodig dat het SIGMA-plan geheel wordt uitgevoerd. (V)
- 58.** We zorgen voor minder verharde oppervlakte. De regionale overheden stimuleren dat bestaande verharde oppervlaktes afgekoppeld worden (straten, parkings, industrieterreinen, maar ook daken van woningen enloodsen). Nieuwe verhardingen worden gecompenseerd door te ontharden op andere plaatsen en daar water terug de kans te geven om in de grond door te sijpelen. (V)
- 59.** Door te investeren in grote oppervlaktes natuur en water in en rond de steden kan de overheid de temperatuur er gevoelig naar beneden brengen en zo het hitte eiland-effect tegengaan. Gemeenten die waterlopen uit betonbuizen halen en terug boven de grond brengen, krijgen steun. (V, B)
- 60.** We stimuleren hemelwaterplannen om zo ook in onze steden en gemeenten meer ruimte voor water te kunnen reserveren. (V, B)
- 61.** Er komt een bosbeleid zijn naam waardig met een actieplan deforestation en forest degradation. (V)
- 62.** Een meer natuurlijke bescherming tegen de klimaatverandering is het meest kostenefficiënte en veilige scenario voor onze kust. Een goed inzicht in de werking van dit systeem is een goede basis voor een duurzame toekomstvisie. Daarom starten de federale en Vlaamse regering een geactualiseerde kust ecosysteemvisie. (F, V)
- 63.** Aansluitend op de ecosysteemvisie maakt de Vlaamse en federale regering een Kappaplan voor onze kust naar het voorbeeld van het Nederlandse Delta-plan of het Vlaamse Sigmaplan. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de bevoegde overheden, en gerelateerde sectoren zoals de natuursector en recreatiesector. (F, V)
- 64.** Het plan voor de beveiliging van de kustzone beperkt zich niet tot de kuststrook alleen, maar bevat ook maatregelen voor het hinterland en haar waterlopen. (V)
- 65.** Groen verwerpt de aanleg van nieuwe eilanden voor de kust (cf. het oorspronkelijk Vlaamse Baaien Plan) als die moeten dienen voor nieuwe appartementen, toeristische resorts en hotels. Dan zadelen we toekomstige generaties op met nog veel hogere beveiligingskosten. (V)

EUROPA NEEMT HET VOORTOUW VOOR EEN AMBITIEUS, INTERNATIONAAL EN WETTELJK BINDEND KLIMAATBELEID

Internationale samenwerking en coördinatie zijn cruciaal om de 2°C-grens niet te over schrijden en om de nodige aanpassingen te doen aan het zich al veranderde klimaat. Een nieuw internationaal klimaatverdrag is het instrument bij uitstek daarvoor. Dat moet er in 2015 in Parijs komen om in 2020 in werking te kunnen treden.

- 66.** België en de EU engageren zich tot een **nieuwe klimaatdiplomatie** met vormen van versterkte samenwerking binnen het UNFCCC-raamwerk van een '**coalition of the willing**' die openstaat voor alle landen (industrielanden, opkomende landen en ontwikkelingslanden) die de klimaatverandering beschouwen als een ernstige bedreiging en bereid zijn concrete maatregelen te nemen. (E, F)
- 67.** Europa blijft pleitbezorger van de klimaatonderhandelingen in het kader van de Verenigde Naties. De EU ijvert ervoor dat de onderhandelingsprocessen efficiënter en transparanter verlopen. Het nieuwe internationaal klimaatakkoord wordt een ambitieus en wettelijk bindend internationaal klimaatakkoord. Ook bij het uitbliven van een (ambitieus) klimaatakkoord worden er in Europa ambitieuze en bindende doelstellingen opgesteld. (E)
- 68.** We gaan voor een nieuw klimaatakkoord dat (E, F)

- a. ambitieus en rechtvaardig is, met bindende afspraken voor uitstootvermindering en bindende financiering door de industrielanden van adaptatie, behoud van de bossen en een duurzame lage koolstofontwikkeling in het Zuiden;
 - b. uitstootvermindering vooral binnen de landen realiseert en dus niet door verhandeling van ‘schone’ lucht;
 - c. sociaal rechtvaardig is en voor een ontwikkeling staat die gebaseerd is op duurzame productie- en consumptiemethodes;
 - d. duidelijke afspraken met betrekking tot klimaatfinanciering bevat. De industrielanden staan in voor de klimaatfinanciering in het Zuiden. Deze middelen komen bovenop de middelen die afgesproken zijn voor ontwikkelingssamenwerking.
- 69.** De inrichting van een **klimaatschadefonds** is een cruciaal onderdeel van een eerlijk en billijk akkoord. De EU en België zetten zich proactief in voor een internationaal mechanisme om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen van diegene die zich niet meer kunnen aanpassen. (E, F)
- 70.** Een sleutel voor het slagen van internationale klimaattoppen ligt ook in een goed voortraject. Om te voorkomen dat Parijs 2015 een tweede Kopenhagen wordt, bereiden we de klimaatconferentie goed voor. De EU bepaalt haar onderhandelingsinzet bij meerderheid om te kunnen spreken met één stem. Om minder progressieve lidstaten mee te krijgen zet de EU sterk in op samenwerking met ontwikkelingslanden en dan vooral op landen die het zwaarst zullen getroffen worden door de klimaatverandering. (E, F, V, B)
- 71.** **Europa geeft het goede voorbeeld en toont dat het menens is.** We verhogen de doelstellingen voor de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen tegen 2020 en leggen bindende doelstellingen op middellange termijn vast. Om tot nieuwe engagementen te komen is het ook cruciaal om zich te houden aan eerdere afspraken. Daarom maakt de EU haar belofte van klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden concreet. (E)
 - a. Op korte termijn (2020) trekken we de reductiedoelstellingen op van 20% (wat bijna bereikt is), tot **40% t.o.v. 1990.** (E)
 - b. Op middellange termijn (2030) verbinden de lidstaten van de EU zich tot een **reductie van 60%** broeikasgasemissie. (E)
 - c. Er komen snelle en effectieve sancties tegen lidstaten die zich niet aan hun klimaatverplichtingen houden. (E)
 - d. In het zuiden ondervinden vele landen al de gevolgen van de klimaatverandering. Tijdens de klimaattop in Kopenhagen in 2009 hebben industrielanden engagementen aangegaan om ontwikkelingslanden te ondersteunen in hun klimaatbeleid. **Onder andere België en de gewesten hebben zich de voorbije jaren niet gehouden aan die afspraken. Dat is onaanvaardbaar.** De beloften worden waargemaakt. (E, F, V, B)
 - e. De EU tekent een duidelijk pad uit voor deze internationale klimaatfinanciering in de periode 2013-2020. (E)
 - f. Het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS) hervormen we grondig. (E)
- 72.** Voor de andere sectoren die buiten de Europese emissiehandel vallen, zoals kleine bedrijven, landbouw, gebouwen en transport, bepleiten we een Europese aanpak en regelgeving. Een belasting op de bruto toegevoegde koolstof (btk) naar analogie met de btw belast de extra CO₂-uitstoot in iedere productiestap. Daardoor ontstaat bij elke stap van de keten een stimulans om het product met minder broeikasgasuitstoot te produceren. (E)
- 73.** De EU treedt op tegen concurrentievervalsing door landen die niet meedoen aan het nieuwe klimaatakkoord. Zij verplicht importeurs van energie-intensieve producten uit deze landen om emissierechten te kopen of om een CO₂-importheffing te betalen. Zo zorgen we ervoor dat de klimaatimpact van onze consumptie ook effectief afneemt. (E)
- 74.** Vanaf 2020 worden in de EU geen superbroeikasgassen (HFKs) meer gebruikt in nieuwe koelsystemen en airconditioning. Groen dringt erop aan dat de EU in het kader van het protocol van Montreal voor wereldwijde uitfasering van het gebruik van HFKs ijvert. (E)
- 75.** Als gevolg van de klimaatverandering moeten nu al en in de nabije toekomst nog veel meer mensen hun woonplaats verlaten. Vooral den mensen uit het Zuiden die de minste historische verantwoordelijkheid hebben en over de minste middelen beschikken om zich tegen de klimaatverandering te beschermen worden het zwaarst getroffen. Er is binnen internationale onderhandelingen een dringend antwoord nodig op de vraag hoe we deze klimaatontheemden kunnen oppangen.
 - a. België ijvert voor de benoeming van **een speciale rapporteur van de VN-secretaris-generaal** rond het vraagstuk van de klimaatgerelateerde migratie . (F)
 - b. België neemt het voortouw en dringt bij de EU aan op een internationaal migratiebeleid met de nodige juridische instrumenten voor klimaatontheemden. België speelt ook haar rol op internationale fora om dit met aandrang te agenderen en aan te pakken. (F, E)
 - c. België ontwikkelt **programma's voor permanente hervestiging** van klimaatontheemden en dringt er bij de EU op aan dit ook te doen, en dit volgens het principe van een billijke en evenwichtige verdeling van de lasten. (F, E)

DOOR INGRIJPENDE HERVORMINGEN GEVEN WE HET EUROPEES EMISSIONSHANDELSSYSTEEM (EU ETS) EEN TOEKOMST

Door een te hoog emissieplafond en de economische crisis is CO₂-prijs historisch laag. Er zijn te veel uitstootrechten op de markt en bovendien zijn er tal van achterpoortjes om extra uitstootrechten aan te maken door in andere landen zogenaamde klimaatprojecten te financieren. Fundamentele ingrepen laten het Europees emissiehandelssysteem (EU ETS) eindelijk goed functioneren en stimuleren innovatie.

76. Het bevriezen van CO₂-uitstootrechten volstaat niet. De overschotten moeten definitief geschrapt worden. (E)
77. In lijn met de aangescherpte reductiedoelstellingen, daalt ook het emissieplafond voor industrie, elektriciteitsproducenten, lucht- en scheepvaart. Ook de lineaire reductiefactor die de jaarlijkse afname van het aantal uitstootrechten bepaalt, wordt aangescherpt. (E)
78. Flexibele mechanismen om extra emissierechten van buiten Europa aan te maken schaffen we af. (E)
79. We stellen een minimumprijs voor CO₂ in die voldoende hoog moet zijn om de noodzakelijke investeringen voor een omslag naar een koolstafarme economie mogelijk te maken. (E)
80. We pleiten voor een onafhankelijke Europese regulator. De Europese regulator bepaalt en monitort de minimumprijs en houdt toezicht op de handel van emissierechten en neemt maatregelen om speculatie aan banden te leggen. (E)
81. Indien we in Europa in de toekomst op onze doelstellingen voorlopen zorgt een kliksysteem ervoor dat de doelstellingen automatisch worden aangepast. (E)
82. Emissierechten worden altijd gevuld en niet langer gratis weggegeven. (E)
83. Gratis weggeven van emissierechten aan energie-intensieve bedrijven is voor ons niet de gepaste strategie om ‘koolstoflekkage’ (doet zich voor wanneer zulke bedrijven zich buiten Europa huisvesten om de kosten voor uitstootrechten te ontwijken) tegen te gaan. Doelgerichter is het verlenen van steun aan innovatieve industriële processen die de energie-efficiëntie verhogen en dus effectief CO₂ besparen. (E)
84. Tegen 2015 moet blijken of deze ingrijpende hervorming van het emissiehandelssysteem wordt doorgevoerd. Als blijkt dat dit niet het geval is gaan we ter vervanging van het systeem samen met andere groene partijen in Europa en de wereld opnieuw aandringen op het systeem van CO₂/energie - heffingen. (E)

BIJDRAGEN TOT KLIMAATACTIE IN ONTWIKKELINGSLANDEN

85. We steunen het concept van ‘Greenhouse Development Rights’. Het idee is dat elk individu recht heeft op ontwikkeling, en niet de staten. Dus worden de rijken uit alle landen betrokken in de reductiedoelstellingen, terwijl aan mensen die onder een bepaald welvaartsniveau zitten het recht op ontwikkeling wordt gegarandeerd.
86. België engageert zich tot klimaatfinanciering voor de periode 2013-2020. (F, V, B)
 - a. De federale overheid en de gewesten moeten samen een **duidelijk pad uittekenen voor deze internationale klimaatfinanciering in de periode 2013-2020**. De middelen zijn additioneel en komen dus bovenop het budget voor ontwikkelingssamenwerking.
 - b. In eerste plaats worden de middelen gestort naar het Adaptation Fund en het Green Climate Fund van de VN. De helft van de middelen moet voor aanpassingen aan de klimaatverandering voorbehouden zijn.
 - c. Innovatieve financieringsbronnen zoals een deel van de opbrengsten van de veiling van emissierechten, een financiële transactietaks, een internationale heffing op bunkerschepen transport kunnen hierbij helpen.
 - d. Investeringen moeten nauw worden opgevolgd en gecontroleerd om de juiste besteding van de investering te garanderen.
87. Naast financiële ondersteuning ondersteunen we ontwikkelingslanden door technologietransfer. België zet zich proactief in voor oplossingen om export van know-how en intellectuele eigendom mogelijk te maken. (F)
88. Projecten in de minst ontwikkelde landen ter bevordering van duurzame ontwikkeling hebben zeker hun meerwaarde. Kwaliteit en zeker niet de prijs bepaalt welke projecten in minst ontwikkelde landen we steunen. Opvolging en evaluatie worden integrale projectonderdelen. (F, V)

89. Door in te zetten op vermindering van **gassen en stoffen die het broeikasgaseffect op korte termijn versterken en maar kort in de atmosfeer verblijven**, kan de klimaatverandering afgeremd worden. Deze categorie van gassen en stoffen, waaronder zwarte koolstof³, heeft vaak ook een negatieve impact op de volksgezondheid maar zijn vaak ook makkelijk terug te dringen. België treedt de internationale Climate and Clean Air Coalitie van de UNEP bij. (F)

EEN DOORTASTEND KLIMAATBELEID MET AMBITIE OP DE VERSCHILLENDEN BESTUURSNIVEAUS MET ROBUUSTE COÖRDINATIE

Een doelmatig klimaatbeleid heeft nationale sturing en coördinatie nodig. De aanstelling van een klimaatminister in de federale regering heeft maar zin als deze minister ook sturende bevoegdheden krijgt. Groen heeft via de zesde staatshervorming werk gemaakt van meer samenwerking met het federale niveau. Zo zetten we via een systeem van boni en mali de gewesten aan tot meer verantwoordelijkheid op vlak van de uitstootreductie van broeikasgassen in de gebouwensector. Een gewest dat het beter doet dan de uitstootdoelstellingen krijgt bijkomende middelen. Als een gewest het slechter doet, worden minder middelen ter beschikking gesteld.

- 90. Betere coördinatie van het regionale en federale klimaatbeleid.** Daarvoor verbeteren we de werking van onder andere de Nationale Klimaatcommissie. Jaarlijks wordt een activiteitenverslag uitgebracht in een gezamenlijk zitting van de vier parlementen. (F)
- 91. De federale klimaatdiensten en coördinerende instellingen** krijgen voldoende en duurzame financiering om hun taken te kunnen opnemen. (F)
- 92. Het Nationaal adaptatieplan** wordt geïmplementeerd. (F)
- 93.** Binnen de internationale klimaatonderhandelingen wordt België algemeen aanzien als een progressief land en deze lijn willen we zeker aanhouden. **België blijft zich proactief engageren in de klimaatonderhandelingen.** Daarvoor is het belangrijk dat ook elke deelstaat zijn internationale verantwoordelijkheid hierin erkent en ambitieuze inspanningen levert. (F, V, B)
- 94.** België zet zich proactief in voor een energie- en **klimaatpakket voor 2030**, met drie bindende doelstellingen (klimaat, hernieuwbare energie, energie-efficiëntie). Daarbij voorziet de doelstelling op vlak van klimaat een **interne CO₂-reductie van 60% tegen 2030**. (E, F)
- 95.** De nationale reductiedoelstellingen voor **2020 trekken we op naar 30% en zelf 40% t.o.v. 1990** indien andere geïndustrialiseerde landen en de EU meetrekken. De Er komt een sluitend mechanisme voor de intra-Belgische lastenverdeling. (F, V, B)
- 96.** Doelstellingen op korte, middellange en lange termijn worden wettelijk vastgelegd (klimaatwet federaal en klimaatdecreet en ordonnantie in de regio's). Het uitgetekend **pad voor de uitstootvermindering kadert in het perspectief van 95% minder uitstoot tegen 2050**. Een wettelijk vastgelegd reductiepad met bindende tussendoelen schept een duidelijk kader voor het regeringsbeleid en biedt investeringszekerheid. De reductiedoelstellingen zijn in lijn met de aanbevelingen van het IPCC en internationale verplichtingen. (F, V, B)
- 97.** De federale klimaatwet legt onder meer de **werking van de Nationale Klimaatcommissie** vast en (F)
- 98.** De klimaatwet is een kaderwet. Een **federaal klimaatplan 2015-2020** geeft aan hoe we de reductiedoelstellingen zullen bereiken. (F)
- 99.** Sluitende klimaatplannen geven aan hoe we de reductiedoelstellingen zullen bereiken. Er wordt een pakket van maatregelen opgenomen met de inschatting van de effecten ervan. Klimaatplannen zijn heldere plannen met concrete tussendoelstellingen, timing, gebruikte instrumenten en budgetten. Jaarlijks bespreken we in het parlement de uitvoering van dit plan en stellen we nieuwe maatregelen voor indien de verwachte effecten tegenvallen. (F, V, B)
- 100.** Bij een doelmatig klimaatplan hoort een klimaat- en koolstofbegroting. De klimaatbegroting verhoogt ook de transparantie. (F, V, B)
- a. Een **klimaatbegroting stelt een limiet aan de uitstoot in elke sector** door aan de verschillende sectoren vijfjaarlijkse 'koolstofbudgetten' toe te kennen. De federale koolstofbegroting wordt in samenspraak met de gewesten opgesteld, de Nationale klimaatcommissie neemt hiervoor de centrale rol op. De koolstofbudgetten bepalen de maximale hoeveelheden broeikasgassen voor de komende vijf jaar en zijn vastgelegd op basis van de lange termijn doelstelling om te komen tot 95% minder Broeikasgassen tegen 2050.

³ Is een bestanddeel van roet en in stedelijke gebieden grotendeels afkomstig van het wegvervoer (vooral van dieselloertuigen). In ontwikkelingslanden is de onvolledige verbranding van hout een belangrijke bron van zwarte koolstof.

- b. **Om vroegtijdig te kunnen bijsturen en te sanctioneren** wordt de klimaatbegroting op een gelijkaardige manier jaarlijks opgevolgd als de gewone begroting. Een parlementaire besprekking is verplicht en indien bijsturing nodig is worden ook de maatregelen in de parlementen voorgesteld en besproken.
101. Voor de **periode 2010-2012** zijn al afspreken gemaakt rond **klimaatfinanciering**. België is zijn verplichtingen niet nagekomen dat moet snel uit de wereld geholpen worden. Deze middelen zijn **additioneel, nieuw en voorspelbaar**. (F, V, B)
102. We stellen een inventaris van klimaatshadelijke subsidies en beleidspraktijken op. Deze subsidies doven binnen de legislatuur uit. (F, V, B)
103. We voeren een **klimaattoets** (cf. armoedetoets) voor beleidsmaatregelen op andere beleidsdomeinen in. Op die manier kunnen we bijsturen indien er effecten op het bereiken van klimaatdoelstellingen te verwachten zijn. (F, V, B, E)

RECHTVAAARDIGE BELASTINGEN

FISCALITEIT

VISIE

Een goed fiscaal beleid is voor Groen rechtvaardig en duurzaam. We willen rechtszekerheid garanderen aan alle belastingplichtigen en belastingen inzetten voor het bereiken duidelijk bepaalde doelen. Fiscaliteit zou een krachtig instrument moeten worden in de verduurzaming van productie en consumptie en de herverdeling van middelen.

Burgers en bedrijven verwachten terecht dat er niet meer belastingen worden geïnd dan nodig en dat het duidelijk is waarvoor die bijdrages dienen. Ze verwachten ook dat iedere belastingplichtige op dezelfde manier wordt behandeld. Dat die weet waar hij aan toe is en dat aan iedereen een rechtvaardige bijdrage wordt gevraagd.

Vertrekkend vanuit die uitgangspunten wil Groen het huidige belastingstelsel grondig hervormen volgens drie krachtlijnen: verschuiving, vereenvoudiging en ‘verwitting’. Met deze drie bewegingen kunnen we op fundamentele wijze de rechtvaardigheid, rechtszekerheid en doelmatigheid van onze fiscaliteit verhogen.

Bij de groene fiscale verschuiving verlagen we lasten op arbeid en verschuiven ze richting groene fiscaliteit en vermogensfiscaliteit. Door deze verschuiving wordt arbeid een stuk goedkoper zonder dat werknemers aan koopkracht inboeten. De lagere lasten op arbeid zwengelen de competitiviteit van onze economie aan en creëren heel wat nieuwe jobs. Bovendien geeft de verschuiving naar groene fiscaliteit ook een belangrijke prikkel om efficiënter om te springen met ons grondstoffen- en energieverbruik. Dat is niet alleen goed voor het klimaat en voor de handelsbalans van ons grondstoffenarme land. Het brengt ons ook tot een rechtvaardige economie, die welzijn optimaliseert met minder grondstoffen. De groene fiscale verschuiving is een win-winsituatie zoals er zich zelden aandienen.

Daarom weigert Groen mee te stappen in de neerwaartse fiscale spiraal die steeds meer landen organiseren om bedrijven naar hun land te lokken. Een strategie die hen dwingt steeds dieper te snijden in sociale verworvenheden. Het groene alternatief voor fiscale en sociale dumping is om in te zetten op de ontwikkeling van duurzame voordelen als scholing, infrastructuur en samenwerking. We vergooien dus geen geld aan tijdelijke fiscale voordelen, maar investeren in zaken die opbouwend en uniek zijn. Net omdat de voordelen van deze investeringen duurzaam zijn, zelfs als de overheidsinvestering (tijdelijk) ophoudt, geeft dit bedrijven sterke prikkels om op lange termijn te investeren in onze samenleving.

Groen zet ook in op vereenvoudiging, want meestal luidt het: “hoe complexer het belastingsysteem, hoe onrechtvaardiger het is”. In een complex fiscaal systeem kan wie voldoende geld heeft of zelf specialist genoeg is, het ingewikkelde systeem gebruiken om minder bij te dragen. Vereenvoudiging begint met het wegwerken van het onwerkbaar kluwen aan uitzonderingsregels en fiscale gunstregimes. De complexiteit van het systeem zorgt er namelijk voor dat specialisten de mazen in het net kennen en ze via lobby-

inspanningen soms ook nog eens zelf creëren. Dit creëert frustratie bij gewone burgers en bedrijven.

Belastingssystemen moeten uitlegbaar, voorspelbaar en begrijpelijk zijn voor de burgers die er aan bijdragen. Dat kan enkel door er voor te zorgen dat elke belasting eenvoudig te berekenen valt, zo weinig mogelijk uitzonderingen kent en een duidelijk gecommuniceerd doel heeft. Het nastreven van een specifieke doelstelling betekent ook dat groene en herverdelende fiscaliteit niet gebruikt worden om begrotingsgaten op te vullen. Aanpassingen aan dit soort belastingen mogen enkel gebeuren om het beleidsdoel van de maatregel beter na te streven. De meer- of minderinkomsten die daaruit voortvloeien kunnen dus enkel het gevolg zijn van, en niet de reden voor de aanpassing.

De steun om fiscale fraude aan te pakken, wat zorgt voor een ‘verwitting’ van onze economie, is de voorbije jaren sterk toegenomen. We verwachten terecht van medeburgers en economische concurrenten dat ze het spel eerlijk spelen. Als we het hebben over ‘verwitting’, dan is het belangrijk een onderscheid te maken tussen de strijd tegen fiscale fraude en die tegen verregaande fiscale ontwijking. Voor het terugdringen van ontwijking ligt de oplossing in een verbetering van de fiscale regelgeving. Als we eenvoudige, heldere regels met weinig uitzonderingen hanteren, zal de mogelijkheid op fiscale ontwijking danig verminderen. In de strijd tegen fiscale fraude is het belangrijk om de pakkans op te drijven door te werken met eenvoudig controleerbare systemen. De strafmaat voor fiscale vergrijpen willen we hoog genoeg leggen en we willen ervoor zorgen dat deze ernstige straffen ook worden toegepast. **Hiertoe is een daadkrachtig en doeltreffend justitiesysteem een noodzaak.**

In deze crisistijden waarbij er van de burger steeds grotere inspanningen gevraagd worden, moet de belastingontduiking prioritair worden aangepakt. Meer controles inzetten die hardere straffen opleggen, kan ons land miljarden euro's opbrengen. Fiscale fraude kost onze staat naar schatting bijna 35 miljard euro op jaarbasis. Volgens de nationale bank kan 10 procent daarvan vrij gemakkelijk geïnd worden. Dat komt neer op meer dan 3,4 miljard euro. Volgens onderzoek van professor Maus zal bij een goed werkende opsporing van fiscale fraude de meeropbrengst zelfs stijgen tot 17 miljard euro.

Daarnaast kan en moet ons land de banken die ze gered heeft, aanmanen te stoppen met hun fiscale ontwijkingsactiviteiten via fiscale paradijzen. Belangrijk is ook om een cultuur te creëren waarin fraude niet langer maatschappelijk getolereerd wordt. Dat kan bijvoorbeeld door de kosten van fraude voor de samenleving gereeld duidelijk te communiceren naar de bevolking.

VOORSTELLEN

VERSCHUIVING

1. **De lasten op arbeid gevoelig verlagen voor kleine en middelgrote inkomens.** Omdat wie werkt heel wat bijdraagt aan de maatschappij, verlagen we de lasten op arbeid gevoelig door een fiscale verschuiving van de lasten op arbeid richting vermogens en vervuiling. Omdat het gaat over een verschuiving, en niet om een eenzijdige verlaging, garanderen we dat overheid en sociale zekerheid voldoende middelen overhouden om hun werking te financieren. Als eerste stap in deze groene verschuiving willen we de loonlasten verlagen voor lonen die lager liggen dan een mediaan voltijds loon.

aan werkgeverszijde (F):

Via het progressiever maken van de werkgeversbijdrage op lonen lager dan een gemiddeld voltijds brutoloon. De werkgeversbijdrage bedraagt ongeveer 32 procent van het brutoloon van de werknemer. We veranderen niets aan de eerstelijnsberekening van die bijdragen, omdat we de historische resultaten van het sociaal overleg

willen respecteren. Wat we wel doen, is op het einde van de berekening een progressiviteitscorrectie doorvoeren, wat leidt tot het volgende systeem:

- De werkgeversbijdragen worden berekend volgens de bestaande systemen.
- Voor de lonen die hoger liggen dan de mediaan voltijds equivalent brutoloon verandert er niets.
- Voor voltijds equivalente brutolonen die lager liggen dan het referentieloon, verlagen we de werkgeversbijdrage met een vast bedrag per procent dat het loon onder de mediaan ligt.

aan werknemerszijde (F, V, B):

Via een loonbonus voor wie een lager dan het mediaanloon heeft: Wanneer werknemers een voltijds equivalent brutoloon hebben dat lager ligt dan het ‘referentieloon’ (het mediaanbrutoloon tijdens het aanslagjaar), geeft de overheid hen een belastingkrediet dat een vastgelegd percentage van het verschil tussen het eigen loon en het referentieloon dichtrijdt. Dat is bijvoorbeeld 5 procent. Om de impact van deze maatregel te maximaliseren, wordt de geschatte waarde van het belastingkrediet ook afgehouden van de bedrijfsvoorheffing. Zo kan de werknemer direct genieten van het fiscaal voordeel en moet hij of zij niet anderhalf jaar wachten om plots ‘een cadeautje’ te ontvangen via de belastingen.

2. De milieufiscaliteit versterken (E, F, V, B)

België bengelt aan de staart van het internationale peloton op vlak van milieufiscaliteit. Groen heeft de ambitie om die achterstand weg te werken en de Belgische milieufiscaliteit te versterken naar het voorbeeld van een land als Denemarken. Dat doen we onder meer door:

- een hervorming van de fiscale voordelen voor mobiliteit door het gunstregime voor de bedrijfswagen te vervangen door een mobiliteitsbudget, zodat duurzame mobiliteitskeuzes niet langer fiscaal bestraft worden, en mensen nog steeds correct vergoeding krijgen voor hun vervoerskosten. Deze hervorming zal ook in geen geval de lasten op arbeid verhogen.
- de budget-neutrale invoering van een veralgemeende slimme kilometerheffing (voor alle types voertuigen, zowel bij vracht- als personenverkeer) onder meer door andere verkeersbelastingen te verlagen.
- het in kaart brengen en uitdoven van milieuschadelijke subsidies
- het invoeren van kilometervliegen op EU-niveau
- het moduleren van accijnzen op brandstoffen in functie van hun milieu-impact.
- een verhoging van de accijnzen op tabak met 10%. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie is tabak namelijk nog steeds de tweede belangrijkste doodsoorzaak ter wereld. Volgens de Wereldbank is een prijsverhoging de meest doeltreffende ontrading voor tabaksgebruikers.

3. Wij pleiten ook voor de invoering van een ecologisch bonus-malussysteem. (F, V, B)

Groen wil de markt van zeer innovatieve en ecologische producten vergroten, door het toekennen van een bonus die de verkoopprijs drukt, in de vorm van een korting op factuur. Een ecobonus wordt toegekend voor een periode van maximaal drie jaar, daarna kan het product op eigen benen staan. De kost van dit systeem wordt gerecupereerd door een bijdrage op de ecologisch slechtst presterende producten uit de zelfde productcategorie. Zo ontstaat er snel een grote vraag naar de innovatieve, ecologische varianten en worden schadelijke varianten sneller uit de markt geroteerd. De ‘ecologische bonus’-producten zijn in zowel productie als gebruik vele malen minder milieubelastend dan nu gangbaar is. Ze betekenen dus een wezenlijke doorbraak. Binnen de EU-regelgeving bestaat geen bezwaar, zolang het systeem niet-discriminerend wordt toegepast.

4. We reduceren het oneerlijk concurrentievoordeel voor luchttransport. (E)

Wie de tank van zijn auto volgooit, betaalt accijnzen, wie de tank van zijn vliegtuig volgoot niet. Ook op het huren van een auto of de aankoop van een treinkaartje betaal je btw, op vliegtuigtickets niet. In vergelijking met andere vervoersmiddelen is luchtverkeer nochtans enorm vervuilend. Het is logisch en rechtvaardig om deze scheeftrekking op te lossen door vanaf nu ook accijnzen te gaan heffen op kerosine en de bestaande btw-vrijstellingen op luchtverkeer af te schaffen op Europees niveau.

5. Correct afstromen van de nucleaire rente (F)

Groen wil de nucleaire rente optrekken met 665 miljoen euro en dit tot aan de sluiting van de centrales. Dankzij die verhoging komt de heffing tot op het niveau dat door de onafhankelijke energieregulator CREG naar voren werd geschoven als een billijke vergoeding voor de genoten voordelen.

6. De slimme kilometerheffing komt er versneld, voor alle voertuigen en overal (V, B)

Een mobiliteitsbeleid dat de auto verlaat als belangrijkste verplaatsingsmiddel en duurzame vervoerswijzen toegankelijk maakt, vraagt om instrumenten die het gedrag sturen. Het instrument bij uitstek is de slimme kilometerheffing. Deze heffing zorgt voor een eerlijker manier om voor autogebruik te betalen. Ze creëert tegelijk middelen om in meer energie-efficiënte en minder vervuilende vervoerswijzen te investeren. De slimme kilometerheffing wordt aangerekend per afgelegde kilometer. Ze houdt rekening met het tijdstip, de plaats en is maximaal gedifferentieerd naar milieukenmerken van het voertuig op basis van de ecoscore. Mensen krijgen daardoor de kans om rationeler om te gaan met mobiliteit.

Er zal minder met de auto gereden worden, sneller gezocht worden naar alternatieven, minder in de spits gereden worden en sneller overgestapt worden naar een milieuvriendelijke wagen. Voor Groen kan deze maatregel enkel in het kader van een globale verschuiving van lasten: de lasten op arbeid worden verlaagd, die op milieuvervuiling worden verhoogd. Als een slimme kilometerheffing wordt ingevoerd, wordt de vaste jaarlijkse verkeersbelastingen afgeschaft.

7. Omvorming vermogensbelastingen tot één progressieve vermogensrendementsheffing (F, V, B)

De hogere bijdrage uit vermogens die we beogen in de groene fiscale shift realiseren we via een verregaande hervorming van de vermogensfiscaliteit. Het huidige systeem voor het belasten van vermogensinkomsten is niet alleen onrechtvaardig, het is ook volledig versnipperd en ontspoord, en weegt steeds zwaarder op de kleine spaarder/belegger, terwijl financiële instellingen en grote vermogens steeds meer mogelijkheden krijgen voor fiscale optimalisatie en ontwijkings. Daarom wil Groen het bestaande systeem van vermogensfiscaliteit volledig hervormen. Daarbij hanteren we de volgende principes:

- harmoniseer de behandeling van alle vermogensbestanddelen (inclusief de tarieven), er is geen logische reden om mensen te straffen/belonen voor een andere samenstelling van eenzelfde vermogen, bovendien sluit dit ook het overgrote deel van de achterpoortjes voor fiscale optimalisatie,
- schaf de wirwar aan uitzonderingsregels af want deze ondermijnen zowel het draagkrachtprincipe als het principe dat de bijdrages gevraagd aan burgers steeds transparant en voorspelbaar moeten blijven.⁴
- progressieve tarieven gebruiken waardoor iedereen bijdraagt naar draagkracht,
- afstemmen van de tariefstructuur op de rentestand in de financiële markten zodat de belasting steeds billijk blijft,
- steeds werken met netto-cijfers (winsten en verliezen, vermogen en schulden tegen elkaar afboeken) zodat er steeds een bijdrage gevraagd wordt op economische realiteit, en niet op een boekhoudkundige fictie.

Uit deze principes volgt een hervorming waarbij we alle bestaande vlaktaksen op privékapitaal afschaffen (zoals de roerende en onroerende voorheffing, de schenkingsrechten, de erfenis- en de registratierechten) en vervangen door een progressieve rendementsheffing op grote vermogens. Die heffing heeft een vrijgestelde vermogensschijf die gelijk is aan het netto vermogen van een mediaan gezin. De vermogensdelen boven deze schijf worden, oplopend per vermogensdeciel, progressief belast met dezelfde tarieven als in de personenbelasting, op een verondersteld rendement dat gelijk is aan de rente op Belgische staatsobligaties. Gemeenten kunnen opcentiemen heffen op deze vermogensrendementsbelasting en zo hun autonomie bewaren.

Omdat de gezinsvermogens in België zeer ongelijk verdeeld zijn (meer dan de helft zit bij de rijkste 10%) zorgt de kleine stijging van de fiscale druk op die superrijke gezinnen voor een belangrijke meeropbrengst. Dat terwijl drie kwart van de gezinnen minder moet bijdragen dan ze nu doen. Ook met deze rendementsheffing zullen de grote vermogens blijven aangroeien, alleen zullen ze dit iets trager doen, terwijl kleine en middelgrote vermogens sneller zullen aangroeien. De groeijsnelheid van de inkomenongelijkheid die de voorbije decennia steeds verder bleef doorstijgen wordt daardoor eindelijk een halt toegeroepen. Eindelijk krijgen ook de kleinste vermogens en de vermogens van onze middenklasse de benodigde ademruimte om iets op te bouwen.

8. Een vermogenskadaster creëren (F)

Als we willen werken met een vermogensrendementsheffing, dan moeten we ook een vermogenskadaster invoeren. Dat kadaster geeft een overzicht van de netto vermogens van de Belgische gezinnen. De invoering van dit kadaster is daarnaast ook een sterk instrument in de strijd tegen fiscale fraude. Ook het onroerend vermogen (het bestaande kadastraal inkomen) wordt in het vermogenskadaster opgenomen. Dit kadastraal inkomen wordt regelmatig herzien. Bovendien moet er voor alle inkomensafhankelijke tegemoetkomingen/premies/subsidies, steeds een bijkomende vermogenstoets uitgevoerd worden.

9. Harmoniseren bestaande vermogensfiscaliteit (F, V, B)

Een tussenstap naar onze vermogensrendementsheffing is een harmonisering van de bestaande vermogensfiscaliteit en het wegwerken van de vele uitzonderingsregimes. Het gaat dan bijvoorbeeld om verlaagde tarieven en vrijgestelde bedragen voor een specifiek product. We willen de behandeling van verschillende vermogensbestanddelen harmoniseren. Er is namelijk geen logische reden om mensen te straffen/belonen voor een andere samenstelling van eenzelfde vermogen. Bovendien sluit die harmonisering ook het overgrote deel van de achterpoortjes voor fiscale optimalisatie. Dat betekent onder meer dat we de taks op de premies van levensverzekeringen vervangen door roerende voorheffing en alle tarieven van de roerende voorheffing gelijkschakelen. De vrijstelling voor TAK-producten schaffen we af, en we creëren geen nieuwe vrijstellingen of verlagingen meer. Wel behouden we alle andere bestaande productvrijstellingen zoals die voor

⁴ Steunmaatregelen houdt je beter buiten de belastingregels. Geef dus liever een korting op factuur of een subsidie, dan een fiscaal voordeel

staatsobligaties. Tot slot globaliseren we, in lijn met de Europese rechtspraak hieromtrent, de vrijgestelde schijf voor spaarboekjes.

10. Invoeren van een ongelijkheidstoets voor maatregelen die nu ook al een regelgevingsimpactanalyse krijgen (F, V, B)

Groen ijvert voor een belastingsysteem dat burgers én bedrijven belast naar draagkracht. Groen wil de ontspoorde ongelijkheid tussen zowel vennootschappen als burgers onderling naar draagbare niveaus terugbrengen. Daarom willen we een ongelijkheidstoets toevoegen aan de bestaande regelgevingsimpactanalyse voor de beslissingen van de verschillende regeringen. Die toets moet de herverdelende impact van overheidsmaatregelen in kaart brengen, en dat op basis van een index die de ongelijkheid meet, zoals onder meer de 'GINI-index'. Op basis daarvan kunnen we gericht de fiscale druk verschuiven. Zo dragen de sterkste schouders ook weer hun deel van de fiscale lasten.

11. Gouden parachutes fiscaal ontmoedigen (F)

Groen wil het systeem van excessieve ontslagvergoedingen, de zogenaamde 'gouden parachutes' zien verdwijnen. Daarom stellen we voor dat, voor personen die een jaarlijks inkomen hebben van meer dan 250.000 euro (na afhouding van de sociale bijdragen), een belasting van 100% wordt opgelegd op het deel van de ontslagvergoedingen dat de 250.000 euro overschrijdt of dat meer bedraagt dan 1 maand loon per jaar aanciënneit in de onderneming. In afwachting van deze wetgeving, moet de Belgische overheid het voorbeeld geven door de praktijk van de "gouden parachute" te verhinderen in de openbare bedrijven waarvan hij aandeelhouder is.

12. Implementeren van de financiële transactietaks (E)

De financiële transactietaks - een variante op de Tobin- en Robin Hood-taks - wordt in de Europese landen die ze hebben goedgekeurd, waaronder België, onverwijd uitgevoerd. De opbrengst ervan wordt besteed aan armoedebestrijding en het beleid tegen klimaatopwarming.

13. Belasten van speculatieve meerwaarden (F)

Groen ijvert voor een belasting op de meerwaarde van kortstondig gehouden speculatieve aandelen. Deze belasting geldt zowel voor particulieren als voor vennootschappen en dooft uit naarmate een aandeel langer wordt gehouden. De bedoeling van deze maatregel is om meer stabiliteit te brengen in het aandeelhouderschap van beursgenoteerde bedrijven, en overdreven speculatie te ontmoedigen zonder investeerders ter goedertrouw daarvoor te straffen. België is momenteel één van de weinige ontwikkelde economieën die dergelijke meerwaarden niet belast.

Deze belasting geldt zowel voor particulieren als voor vennootschappen en dooft uit naarmate een aandeel langer wordt gehouden. Net zoals in het Verenigd Koninkrijk kunnen minderwaarden afgeboekt worden tegen meerwaarden (met een overdraagbaarheid van 1 jaar). De bedoeling van deze maatregel is om meer stabiliteit te brengen in het aandeelhouderschap van beursgenoteerde bedrijven, en overdreven speculatie te ontmoedigen zonder investeerders ter goedertrouw daarvoor te straffen.

Het tarief op de netto meerwaarden zal sterk dalen en zelfs terugvallen op 0% eens men de aandelen één jaar of langer heeft gehouden. Er zijn heel wat landen, zoals bij voorbeeld de VS, die al vele jaren met succes dergelijke systemen van meerwaardebelasting hanteren. We stellen voor om te werken met een tarief van 25% van de netto meerwaarden voor een aankoop-verkoop binnen de dag, 20% binnen de week, 15% binnen de maand, 10% binnen het kwartaal en 5% binnen het jaar, en dit op de gerealiseerde netto-meerwaarden⁵.

Mede vanwege de beoogde gedragseffecten is het correct inschatten van de te verwachten opbrengsten voor dit soort belasting niet eenvoudig. In het buitenland hebben dergelijke systemen desalniettemin een mooie opbrengst. Nochtans belasten we enkel netto meerwaarden (minderwaarden worden dus afgeboekt tegen meerwaarden en we laten zelfs ruimte voor overdraagbaarheid van minderwaarden). In crisisjaren zal de inkomst van deze belasting daardoor te verwaarlozen zijn. In jaren van sterke economische ontwikkeling zal deze belasting echter een serieuze opbrengst genereren die bij voorbeeld kan gaan naar een versnelde schuldafbouw, om zo de budgettaire ruimte te creëren voor een anti-cyclisch beleid.

14. We willen de bestaande taks op beursverrichtingen (TOB) harmoniseren op 0,65% (met behoud van de bestaande vrijstellingen) en de bestaande heffingsplafonds af te schaffen. (F)

Ter vergelijking, de heffing die wij voorstellen bestaat al in andere landen (meestal onder de vorm van 'stamp duty' of 'zegelrechten') en bedraagt bijvoorbeeld 0,5% in het Verenigd Koninkrijk en zelfs 1% in Ierland. De harmonisering van de taks op 0,65% zal geen ontmoedigende invloed hebben op de belegger of spaarder die op

⁵ Ter vergelijking, in de VS vormt deze belasting, samen met de 'long term capital gains tax' en de '5 year capital gains tax' het equivalent van onze roerende en onroerende voorheffing. Ze is dan ook van toepassing op alle roerende en onroerende goederen, buiten de enige eigen woning. Het hoogste tarief van hun meerwaardebelasting bedraagt 39,6% en het laagste op 15%.

lange termijn wenst te beleggen. Deze 0,65% is namelijk een beperkt percentage in vergelijking met het in-en/of uitstaprechт van bepaalde beleggingsfondsen, die oplopen tot 5%. Deze heffing zal w l zeer ontmoedigend zijn voor speculanten die nu nog meerdere keren per dag aandelen aan- en verkopen.

Onze geraamde inkomsten van 300 miljoen euro zijn gebaseerd op de inkomsten en tarieven van de bestaande beurstaks (TOB) volgens cijfers van de FOD Financiën. Ze zijn echter een wezenlijke onderschatting van de te verwachten opbrengsten, want deze raming houdt geen rekening met de afschaffing van de heffingsplafonds. De werkelijke opbrengsten zouden wel eens een stuk hoger kunnen uitvallen dan het vermelde bedrag, desondanks opteren we hier ook voor een conservatieve becijfering. De huidige tarieven en heffingsplafonds van de Belgische TOB vatten we samen in onderstaande tabel.

Aard van het effect	Aankoop/Instap	Verkoop/Uitstap
Aandelen	0,22%	0,22%
Certificaten van aandelen, obligaties, enz.		
Belgische certificaten	0,09%	0,09%
Buitenlandse certificaten	0,22%	0,22%
Sprinters	0,22%	0,22%
Turbo's	0,22%	0,22%
Speeders	0,22%	0,22%
Trackers	0,22%	0,22%
Vastgoedcertificaten	0,22%	0,22%
VVPR-Strips	0,22%	0,22%
Warrants	0,22%	0,22%
Obligaties secundaire markt	0,09%	0,09%
Lineaire obligaties (OLO's)	0%	0%
Staatsbons secundaire markt	0,09%	0,09%
Aandelen van beleggingsvennootschappen (BEVEK, SICAV)		
Beursgenoteerd		
- Distributie	0,09%	0,09%
- Kapitalisatie	0,65%	0,65%
Niet-beursgenoteerd		
- Distributie	0%	0%
- Kapitalisatie	0%	0,65%
Eenheden/units van gemeenschappelijke beleggingsfondsen (GBF)	0%	0%

Uitgifte

Bij de inschrijving op een uitgifte is geen TOB verschuldigd indien het gaat om een uitgifte van nieuwe effecten.

Bij een inschrijving op bestaande effecten wordt wel beurstaks ingehouden.

Maximumbedrag

Tarief 0%, 0,09% en 0,22%: 650 EUR

Tarief 0,65%: 975 EUR

VEREENVOUDIGING

15. Tarieven vennootschapsbelasting verlagen door fiscale gunstregimes in te perken (F)

Het groeiende aantal fiscale gunstregimes maakt het grote bedrijven steeds makkelijker om hun winsten boekhoudkundig zwaar te manipuleren. Sterker nog: door deze fiscale voordelen slaagt een kransje van de meest kapitaalkrachtige bedrijven er in hun billijke fiscale bijdrage bijna volledig te ontlopen. De invoering van een minimumbelasting voor bedrijven is een slechte oplossing voor dit probleem. Ze bestrijdt enkel het symptoom (verregaande fiscale ontwijking) en niet de oorzaak (een ontspoord systeem van fiscale voordelen). Op Europees niveau willen we de vennootschapsbelasting veel verregaander harmoniseren. Groen wil verder gaan dan symptoombestrijding en het probleem bij de wortel aanpakken. Dat kan door het budget-neutraal afschaffen of inperken van zoveel mogelijk fiscale gunstregimes. Met het geld dat daardoor vrijkomt, willen we

vervolgens de tarieven in de vennootschapsbelasting verlagen naar een niveau dat billijker is voor KMO's. Op Europees niveau willen we de vennootschapsbelasting veel verregaander harmoniseren.

16. De overgangsmaatregel voor de liquidatiebonus permanent maken (F)

Als een zelfstandige stopt met zijn of haar professionele activiteiten en beslist om zijn of haar vennootschap te ontbinden, dan worden de reserves die doorheen de jaren binnen die vennootschap zijn opgebouwd, uitgekeerd onder de vorm van een liquidatiebonus. Die liquidatiebonus vormt naast het gewone pensioen en het aanvullende pensioen voor zelfstandigen, traditioneel een belangrijk onderdeel van de pensioenopbouw voor zelfstandigen.

Het tarief van de roerende voorheffing (RV) op die liquidatiebonus is in 2013 plots opgetrokken van 10 naar 25%. Ook Groen was vragende partij om de RV op de liquidatiebonus gelijk te schakelen met het normale tarief, omdat die bonus een al te populaire bouwsteen was geworden in constructies voor verregaande fiscale ontwijkings. Maar de manier waarop de regering di Rupo die gelijkschakeling aanpakte schoot zijn doel ver voorbij.

De hogere RV bleek namelijk niet enkel te slaan op toekomstige reserves, maar ook op de reserves uit het verleden. Normaal gezien gebeuren pensioenhervormingen niet met terugwerkende kracht, maar enkel op toekomstige rechten en verplichtingen. De regering schokte dus de rechtszekerheid van onze zelfstandigen door de belasting op dit belangrijk deel van hun pensioenrechten, opgebouwd doorheen de hele loopbaan, plots twee en een half maal hoger te leggen.

Door het begrijpelijke en verpletterende protest tegen deze ondoordachte verhoging, werd er tot het eind van de legislatuur een overgangsmaatregel uitgewerkt. Die overgangsregeling laat toe om reserves opgebouwd voor 31 maart 2013 (dus voor de tariefverhoging) deels uit te keren aan 10%, indien ze eerst nog enkele jaren toegevoegd worden aan het kapitaal van de vennootschap (voor KMO's 4 jaar, en voor andere vennootschappen 8 jaar). Het lijkt ons billijk dat, zoals ook UNIZO voorstelt, deze overgangsregeling permanent gemaakt wordt.

Het voordeel van deze oplossing is dat de overgangsmaatregel enkel reserves beoogt opgebouwd voor 31 maart 2013 en zo nieuwe constructies uitsluit. Anderzijds laat ze ook de mogelijkheid om historisch opgebouwde pensioenrechten aan het historisch tarief uit te keren. Bovendien geeft dit systeem ook de nieuwe optie voor asymmetrische uitkeringen, wat het mogelijk maakt om onderscheid te maken tussen een gewone aandeelhouder die geen pensioenrechten wou opbouwen en een zaakvoerder die dat wel wou doen. Deze oplossing geeft dus een billijk evenwicht tussen fraudebestrijding enerzijds en rechtszekerheid omtrent opgebouwde pensioenrechten anderzijds.

Als alternatief voor het oude gunstregime van de liquidatieboni kan nagedacht worden over een tijdelijk systeem van verhoogde vrijwillige bijdrages door zelfstandigen, ter versterking van hun pensioen uit de eerste pijler. Dit systeem zou slechts tijdelijk zijn van aard, omdat we op termijn streven naar een gelijkschakeling van de verschillende pensioen- en bijdrageregimes binnen de eerste pensioenpijler.

17. Steunmaatregelen rechtstreeks toekennen en niet via de belastingbrief (F, V, B)

De wirwar aan fiscale gunstregimes heeft ons fiscaal systeem onbegrijpelijk complex gemaakt. Ze heeft bovendien heel wat achterpoortjes gecreëerd die het draagkrachtprijsprincipe ondernemen. Daarom moeten we het overgrote deel van die fiscale gunstregimes laten uitdoven en het beleid dat ze beogen regelen via niet-fiscale systemen. Wat betreft de energiebesparende maatregelen stellen we voor om te werken met kortingen op de factuur en niet met fiscale kortingen.

18. Een voordeel op maximum één manier toekennen (F, V, B)

Er zijn maatregelen zoals dienstencheques die drie kortingen geven: een korting op factuur, een fiscale korting in de personenbelasting en een btw-vrijstelling. Om de doelmatigheid en de transparantie van dit soort maatregelen te vergroten, beperken we die tot één voordeel. Daarbij gaat de voorkeur meestal uit naar een korting op factuur, op voorwaarde dat er transparantie is. We zien er steeds op toe dat de steunmaatregelen hen ten goede komen die de steun het hardst nodig hebben.

19. Naar een systeem van gegarandeerde subsidies (F, V, B)

Als we maatregelen defiscaliseren, dan zullen we dit meestal doen via kortingen op de factuur of via de verrekening in bestaande uitkeringen, zoals de invaliditeitsuitkering. Soms zijn deze pistes geen werkbare optie. Dan wordt er gewerkt met subsidies. Als we dat op een efficiënte manier willen doen, moeten we het subsidiëringssysteem hervormen. Momenteel zijn de meeste subsidies georganiseerd als trekkingen uit een beperkte pot aan middelen. Als de pot leeg is, worden er geen subsidies meer toegekend. Fiscale steunmaatregelen worden echter niet begrensd door een gereserveerde begrotingspot. Als we onbegrensde fiscale steunmaatregelen omvormen tot subsidies, moeten die subsidies, net zoals bij het fiscaal voordeel, gegarandeerd worden aan iedereen die aan de voorwaarden voldoet. De procedures om deze 'gegarandeerde subsidies' te verkrijgen, mogen niet ingewikkelder zijn dan de procedures die gebruikt worden bij het toekennen van fiscale voordeelen.

20. Van blinde naar intelligente interestafrekken (F)

Groen wil de bestaande blinde interestafrekken (notionele en gewone) hervormen tot intelligente interestafrekken. Een intelligente aftrek is in tegenstelling tot de huidige interestafrekken niet blind voor de doeleinden van investeringen. Zo worden investeringen in jobcreatie, innovatie en eco-efficiëntie aan een hoger percentage afgetrokken dan traditionele investeringen. Zuiver financiële constructies zouden terugvallen op nul procent. Om het ondernemingsklimaat voor KMO's te versterken willen we ook de verhoogde korting voor KMO's versterken.

21. De overheid is gebonden aan inkomstenvorken per belastingsoort (F, V, B)

Een overheid moet zekerheid bieden over het fiscaal klimaat waarbinnen ze haar beleid voert. Daarom werkt ze best met duidelijk gecommuniceerde en desnoods wettelijk vastgelegde opbrengstvorken. Dat geldt zowel voor de totale belastingdruk als voor elke soort belasting en belastbare basis. Deze inkomstenvorken geven de minimale en maximale fiscale druk die de overheid kan leggen op elke soort belastbare basis. Deze vorken kunnen op allerhande manieren vastgelegd worden, bij voorbeeld als een gemiddeld percentage van de belastbare basis (bv. een vork die stelt dat een bedrijf gemiddeld tussen de 18 en 22% belasting betaalt op de winsten van Belgische bedrijven), als een percentage van het bbp of als een bedrag aan reële of nominale inkomsten. Dit schept zekerheid over het fiscaal klimaat waarbinnen bedrijven en particulieren opereren.

22. Een commissie voor fiscale normen verhoogt de fiscale transparantie (F, V, B)

Er is nood aan de oprichting van een commissie voor fiscale normen. Verouderd en onduidelijk taalgebruik zorgen namelijk vaak voor onzekerheid. De commissie moet streven naar heldere en duidelijk gedefinieerde begrippen die ook voor leken begrijpelijk zijn. Deze commissie zal daarnaast ook nieuwe fiscale regels gericht naar doelgroepen communiceren. Dat gebeurt in samenwerking met de betrokken sectoren.

23. Naar een sterke vereenvoudiging van de personenbelasting zonder de progressiviteit van het systeem te verkleinen.

Ons fiscaal systeem is erg ingewikkeld. een belastingbrief invullen is voor velen een zware klus. Ons systeem van de personenbelasting kan sterk worden vereenvoudigd door alle verschillende aftrek mogelijkheden te herverdelen, een hoop fiscale steunmaatregelen om te vormen tot een korting op factuur, door minder fiscale voordelen toe te kennen in een beperkter aantal rubrieken.

VERWITTIGING

24. Invoering van een systeem van omgekeerde controle (F)

Ondernemingen moeten nu al elk kwartaal een overzicht maken van heel wat fiscale gegevens. Groen wil ondernemers belonen die elk kwartaal (halfjaarlijks voor KMO's) een transparant verslag doorsturen naar de fiscus met daarin de fiscale keuzes en gegevens van de onderneming. Het gaat dan bijvoorbeeld om de gehanteerde regels voor afschrijftijden, voorraadwaarderingen, het boeken van transfers tussen bedrijfsafdelingen en dergelijke. Na het doorsturen van de gegevens krijgt de fiscus drie kwartalen de tijd om beroep aan te tekenen tegen de gemaakte keuzes voor dat kwartaal.

Als er binnen deze termijn geen beroep komt, dan worden ze als goedgekeurd beschouwd voor het kwartaal in kwestie. Een bijkomende beloning naast deze versnelde rechtszekerheid is het feit dat hoe meer informatie de ondernemer geeft, hoe lager hij of zij zal staan op de prioriteitenlijst voor fiscale controles. Deze regeling geeft meer zekerheid voor zowel de ondernemer als voor de fiscus. Ze creëert een klimaat van overleg en vertrouwen tussen beiden. Voor kleine zelfstandigen en KMO's met een beperkte omzet wordt een eigen en eenvoudige regeling voorzien.

25. Een rapportering per land voor multinationals (E, F)

We willen een rapportering per land en per project invoeren voor multinationals die gevestigd zijn in België. Deze rapportering per land en per project brengt niet alleen transparantie over zakencijfers, winsten en de in ieder land betaalde belastingen, maar geeft de fiscus ook de mogelijkheid om winstmanipulaties via verrekenprijzen tussen dochterondernemingen van multinationals op te sporen. Groen wil gaan naar een situatie waarbij multinationals verplicht worden een toelichting te geven over hun verbonden vennootschappen.

26. Geen cashtransacties in fraudegevoelige sectoren (F)

In fraudegevoelige sectoren willen we een cassaregister invoeren en alle cashtransacties verbieden. Naar het voorbeeld van het succesvolle Italiaanse Redimetrosysteem willen we ook Banksysgegevens koppelen aan fiscale gegevens. De zo verkregen gegevens moeten rechtstreeks verbonden zijn met de centrale databanken van de fiscus en Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Zo zijn de nodige gegevens raadpleegbaar door de fiscale en sociale administraties. Op die manier is er volledige transparantie in de sectoren die werken met dergelijke systemen.

27. Een strenger schikkingsbeleid naarmate de fraude groter wordt (F)

Schikkingen in grote fraudedossiers zorgen voor een klimaat van straffeloosheid. Dit soort witteboord-criminaliteit wordt nog te veel getolereerd. Een harde aanpak met lage schikkingsbereidheid is broodnodig.

Daarom moet de vervolgingsstrategie in fraudedossiers aangepakt worden. Het parket moet de vervolgingsprioriteit opdrijven en de schikkingsbereidheid laten afnemen naarmate het vergrijp zwaarder wordt en het gefraudeerde bedrag groter. Momenteel is de logica omgekeerd. Daardoor leeft het gevoel dat als je fraudeert, je best zwaar fraudeert.

In 2011 breidde de federale regering de wet op de minnelijke schikkingen uit. Sedertdien kunnen beklaagden hun vervolging afkopen en een blanco strafblad behouden. Dat kan op elk moment tot aan een veroordeling, dus ook wanneer de rechtszaak al loopt, en een onderzoeksrechter het dossier al volledig behandelde. De praktijk waarbij grote processen afgekocht worden, is onverdedigbaar. Daarom wil Groen die mogelijkheid tot afkoping verwijderen uit de wet op minnelijke schikkingen, of op zijn minst zwaar terugschroeven.

28. Uitbreiden meldingsplicht economische beroepen (F)

Groen wil een getrapt systeem van meldingsplicht voor economische beroepen in gevallen van gewone fraude. Het gaat dan om bedrijfsrevisoren, accountants, belastingconsulenten, erkende boekhouders-fiscalisten en dergelijke. Wanneer de beoefenaar van een economisch beroep een geval van gewone fraude opmerkt, moet hij of zij binnen dit systeem eerst de klant waarschuwen dat er geregulariseerd dient te worden. De klant krijgt dan zes maanden om alles te regulariseren en wordt hiervan ook expliciet op de hoogte gebracht. Na het verstrijken van deze termijn wordt, in het geval van niet-regularisering, de fraude beschouwd als ernstige fraude. Bij ernstige fraude is er nu al een meldingsplicht die leidt tot strafrechtelijke vervolging indien me er zich aan onttrekt.

29. Gelijke wapens voor alle fiscale controlediensten (F, V, B)

De Bijzondere Belastinginspectie (BBI) kan momenteel enkel bankcontroles uitvoeren als er een ernstige aanwijzing is van fraude. Die beperking bestaat niet voor andere fiscale controlediensten, zoals degene die de btw en accijnen controleren. Groen wil de onderzoekregels voor alle belastingdiensten gelijkschakelen. Dat kan onder meer door alle beperkingen af te schaffen op de onderzoeksbevoegdheden van een specifieke controledienst die niet bestaan bij andere belastingdiensten. Om het onderzoek naar de vermogenstoestand van elke belastingplichtige optimaal te laten verlopen, moet het bankgeheim bij alle banken opgegeven worden.

30. Transparantie rond alle bankgegevens (F, V, B)

We willen dat de fiscus toegang krijgt tot de bankgegevens van alle rekeninghouders bij Belgische banken. In Frankrijk bestaat dit systeem onder de naam FICOBA sinds 2008. Het is daar een waardevol instrument gebleken in de strijd tegen grote fiscale fraude. Aanvullend moet ook de Europese Spaarrichtlijn uitgebreid worden met een verplichting voor alle banken om de identiteit en bankgegevens van alle rekeninghouders bekend te maken als een belastingdienst erom vraagt. Het gaat dan om de belastingdienst uit het land van de rekeninghouder. Dit is naar analogie van de Amerikaanse FACTA-wet. De Foreign Account Tax Compliance Act voorziet in een jaarlijkse rapportering aan de Amerikaanse belastingdienst IRS van rekeningen die Amerikaanse belastingplichtigen hebben buiten de Verenigde Staten.

31. Een langere strafrechtelijke verjaring voor fiscale fraude (F)

Er zijn te veel grote fiscale dossiers die uitmonden in een procedureslag met het doel de verjaringstermijn te bereiken. Vaak gaat het om complexe dossiers, die heel wat onderzoekswerk vragen. Om deze perverse tactiek van verjaring onmogelijk te maken, willen we de termijn voor verjaring voor gewone fraude gelijk schakelen aan die voor misdaden (een verhoging van 5 naar 10 jaar) en die van ernstige fraude gelijk schakelen aan de termijn voor niet-correctionaliseerbare misdaden (momenteel 15 jaar). Bovendien zou de verjaringstermijn ook geschorst worden van zodra een procedure is ingeleid, en dit tot er een uitspraak ten gronde is.

32. Naar een performante FOD Financiën (F)

Groen pleit ervoor om de FOD Financiën verder om te bouwen tot een competente en klantvriendelijke overheidsdienst die het vertrouwen van de burger kan hervinnen. Hiervoor moet een masterplan uitgewerkt worden, dat inzet op het verhogen van de mankracht en de technische ondersteuning van onze belastingdiensten. Een performante fiscale administratie moet een hoeksteen zijn in de grondige fiscale hervorming die we nastreven.

33. Groen wil ook dat de 108 concrete aanbevelingen van de ‘onderzoekscommissie fiscale fraude’ daadwerkelijk worden uitgevoerd. (F)

Dat betekent onder meer de invoer van een belasting op financiële stromen die afkomstig zijn van ondernemingen die gevestigd zijn in belastingparadijzen of in niet-gereguleerde financiële plaatsen. Deze belasting is namelijk onontbeerlijk in de strijd tegen de georganiseerde fraude.

34. Groen pleit voor het geleidelijk verhogen van de boetes voor permanente fiscale regularisatie. We willen fraudeurs ook niet langer laten genieten van immuniteit wanneer ze slechts gedeeltelijk regulariseren. (F)

Als er nu ‘een regularisatie’ gebeurt, kan de belastingambtenaar niet onderzoeken of het om een totale of een gedeeltelijke regularisatie gaat. Hij moet dat aanvaarden en kan niet verder onderzoeken. Met de opheffing van deze beperking en de geleidelijke verhoging van de boetes is het perfect mogelijk om 200 miljoen euro extra

op te halen. Als we eenzelfde verstrenging van de inkeerregeling zouden doorvoeren als de Nederlandse regering dat enkele jaren geleden deed, zou de opbrengst zelfs een stuk hoger liggen.

35. We willen ook de achterpoortjes bij de meerwaardebelasting op speculatieve aandelen voor vennootschappen sluiten. (F)

We verstrekken de voorwaarden om te genieten van de bestaande fiscale vrijstellingen op meerwaarden. Deze vrijstelling op zich is begrijpelijk, omdat ze enkel bedoeld was voor de meerwaarden op niet-speculatieve belangen in andere vennootschappen. Doorheen de jaren zijn steeds meer vennootschappen misbruik gaan maken van deze soepel geformuleerde vrijstelling. Wij willen de reikwijdte van de vrijstelling terugbrengen tot haar originele bedoeling, door een scherpere afronding van de voorwaarden voor deze vrijstelling. Concreet stellen wij voor om de termijn (waarvoor men de aandelen minimaal in bezit moet houden om te genieten van de vrijstelling) op te trekken tot 5 jaar (met een uitzonderingsclausule voor gevallen van overmacht) en de minimale aandelenparticipatie op te trekken van de huidige 10% tot 25%. Wij verwachten dat deze maatregel 390 miljoen euro kan opleveren.

PERFORMANTE OVERHEID

VISIE

In tijden van crisis staat de overheid onder druk. Van verschillende kanten wordt gepleit voor het terugdringen van de omvang van de publieke sector. Het overheidsbeslag moet onder de 50% worden teruggedrongen, luidt het dan vaak. Voor Groen is dit een te eenzijdige en te negatieve benadering. Tegenover de 54% van het bruto binnenlands product die naar publieke goederen gaat, staat ook een belangrijke maatschappelijke opbrengst voor de burgers en de samenleving: uitstekende gezondheidszorgen, een uitgebouwd wegeen en openbaar vervoersnet, een gesubsidieerd sport- en cultuuraanbod,...

Groen wil het debat over de kerntaken van de overheid voeren zonder cijferfetisjisme. Het is zinvol en nodig ook binnen de overheid op zoek te gaan naar meer efficiëntie, maar niet vanuit een eenzijdige besparingslogica. Ook de overheid moet zich elke dag de vraag stellen: hoe zorgen we zo efficiënt mogelijk voor een zo goed mogelijk dienstverlening voor de burgers. Betekent dit dat de overheid alles zelf moet doen? Nee, sommige zaken worden beter aan de markt of het middenveld overgelaten. Maar de financiële crisis heeft ten overvloede aangetoond waar het toe leidt als de overheid afwezig (of onvoldoende aanwezig) is. Een sterk overheidsoptreden, rechtstreeks of door regulering, is noodzakelijk.

Groen pleit daarom voor een moderne, performante overheid, die haar eigen werking kritisch onder de loep durft te nemen, niet vanuit een achterhalde “minimal state” benadering, maar net met het oog op een optimale dienstverlening. Daarbij hechten we ook veel belang aan de verhouding tussen de hogere overheden en het lagere niveau, dat op dit moment onder zware financiële druk staat.

VOORSTELLEN

EEN PERFORMANTE OVERHEID, TEN DIENSTE VAN DE BURGERS

OVERHEDEN TEN DIENSTE VAN DE BURGERS

1. Inzetten op **e-government** kan zowel burgers als overheid heel wat tijd en moeite besparen. Tegelijk moeten we oog hebben voor de digitale kloof: niet alle burgers hebben even vlot toegang tot of zijn even vertrouwd met internet. Daarom blijft er nood aan vlot toegankelijk administratie. (E, F, V, B)
2. Een betere **integratie en doorverwijzing tussen verschillende overheidsniveaus**. Burgers weten immers vaak niet of de gemeente, provincie, regionale of federale overheid bevoegd is. (F, V, B)
3. Een verdere keuze voor **administratieve vereenvoudiging**, op alle niveaus. Dit moet onder andere leiden tot geïntegreerde vergunningsaanvragen (waarbij je voor hetzelfde niet verschillende vergunningen aan verschillende loketten moet aanvragen) en consequente toepassing van het principe dat de overheid bij burgers geen informatie hoeft op te vragen die al in haar bezit is. (E, F, V, B)

EEN MODERN OPENBAAR AMBT

4. Groen pleit voor een **verdere modernisering van het openbaar ambt**, maar zonder cijferfetisjisme over het aantal ambtenaren. We zijn niet voor een lineaire vermindering van het aantal ambtenaren. Op basis van gerichte keuzes willen we kijken welke diensten meer en welke diensten minder personeel nodig hebben. Hoofddoel blijft een sturende overheid en een goede dienstverlening.
Deze oefening kan wel leiden tot een vermindering van het totale aantal ambtenaren, door het afbouwen van planlast, beperken van onnodige controlezucht, door een aantal taken die niet tot de kerntaken behoren af te stoten of door taken toe te vertrouwen aan het middenveld. Taken geven aan het middenveld houdt ook in dat

daar ook voldoende subsidiëring tegenover staat. De vermindering van personeel kan enkel via natuurlijke afvloeiingen (pensionering, vrijwillig vertrek ...) gebeuren. (F, V, B)

5. Een modernisering van het openbaar ambt is veel meer dan alleen een debat over aantallen. Een **modern personeelsbeleid binnen de overheid** vertrekt van het geloof in het belang van sterke ambtenaren. Groen schuift onder andere de volgende aandachtspunten naar voor: (E, F, V, B)
 - Meer selecteren op competenties, minder op diploma's.
 - Mogelijk maken van vlottere combinaties arbeid – gezin
 - Investeren in aangepaste werkomgeving en moderne werkmethodes. Dat betekent onder andere meer flexibiliteit inzake telewerken of werken op locatie, beoordeling op basis van prestaties in plaats van op basis van aanwezigheid,...
 - Aandacht voor doorgroeikansen, niet enkel in eigen dienst maar elders bij de overheid. Groen pleit voor flexibele overstapmogelijkheden binnen verschillende functies en diensten binnen dezelfde overheid, tussen verschillende overheden en tussen overheid en privé.
6. Het ambtenarenstatuut is vandaag al een stuk minder rigide dan een aantal jaren terug. Voor Groen is er geen nood aan een afschaffing van de vaste benoeming. Een modern personeelsbeleid kan perfect met behoud van een (gemoderniseerd) ambtenarenstatuut. Er is wel nood aan het **geleidelijk wegwerken van de verschillen tussen statutaire en contractuele ambtenaren**: vandaag hebben contractuele ambtenaren een significant lager pensioen, vaak minder verlofrechten,... In afwachting van een versterking van het wettelijk pensioen voor alle werknemers (zie voorstellen in het hoofdstuk Pensioenen) is er daarom nood aan de uitbouw van een aanvullend pensioen voor contractuele ambtenaren, zoals dat bijvoorbeeld in Vlaanderen onlangs is opgestart voor de lokale overheden. (F, V, B)

OOG VOOR DIVERSITEIT EN DUURZAAMHEID

7. De overheid hoort in haar eigen personeelsbeleid een voortrekker te zijn in het **diversiteitsbeleid** (etnisch-culturele diversiteit, man/vrouw, holebi's en transgenders, leeftijdsbewust personeelsbeleid, personen met een handicap). Aandacht voor diversiteit is belangrijk in alle stadia: aanwerving, welzijn op de werkvloer, promotie. De overheid streeft er actief naar dat haar personeelsbestand zoveel mogelijk een afspiegeling van de samenleving is. We versoeppelen hiertoe ook de nationaliteitsvereisten voor het openbaar ambt. (E, F, V, B)
8. **Diversiteit** is eveneens een belangrijk aandachtspunt bij de **samenstelling van raden van bestuur en adviesraden**. Maximaal 2/3 van de leden van de Raad van bestuur van overheidsbedrijven, parastatalen, verzelfstandigde agentschappen is van hetzelfde geslacht. (F, V, B)
9. De overheid hoort in haar eigen werking een voortrekker te zijn in **duurzaamheidsbeleid**. Dit kan onder andere door een systematisch gebruik van sociale en ecologische clausules in overheidsopdrachten. (E, F, V, B)

GOED BESTUUR IN OVERHEIDSBEDRIJVEN

10. **Regels rond goed bestuur en integriteit** moeten niet enkel gelden voor gekozen politici, maar ook voor bestuurders en CEO's van overheidsbedrijven. Dat betekent onder andere: (F, V, B)
 - Een correcte verloning: weg van de aberrante toplonen die gangbaar waren of zijn voor bepaalde functies, en geen overdreven grote opzagvergoedingen ("gouden parachutes") meer. Zo houdt Groen vast aan een consequente toepassing van het federaal afgesproken principe dat de CEO van een overheidsbedrijf niet meer mag verdienen dan de Eerste Minister.
 - Cumulbeperking, ook voor CEO's en bestuurders van overheidsbedrijven, gecombineerd met duidelijke deontologische regels om belangenvermenging tegen te gaan.
 - Een heldere taakverdeling met de politiek: meer democratisch (parlementair) debat rond beheersovereenkomsten, minder politisering van de raden van bestuur.
11. Oprichting van een **Comité B(benoeming)**. Naar analogie met het Comité P en I wordt door de Kamer een Comité B opgericht om de benoemingspolitiek bij overheden en parastatalen op te volgen, door te lichten en zo nodig aanbevelingen te formuleren. (F)

LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

De lokale besturen genieten als burgernabije overheid een relatief groot vertrouwen van de burger. Maar veel lokale besturen hebben het vandaag financieel moeilijk, waardoor de dienstverlening onder druk staat. Groen pleit voor een grondige hervorming van het bestuurlijk landschap in Vlaanderen, die de bestuurlijke verrommelung terugdringt, een

versterking van het financieel draagvlak van steden en gemeenten die het moeilijk hebben en een versterking van de lokale democratie.

GRONDIGE AANPAK VAN DE BESTUURLIJKE VERROMMELING VAN VLAANDEREN

12. Er zijn in Vlaanderen heel wat intermediaire structuren actief, naast de verkozen niveaus van provincie en gemeente. Om die bestuurlijke verrommeling te kunnen aanpakken, pleit Groen voor **een vervanging van de provincies door verkozen stads- en streekbesturen** (in totaal een vijftiental over heel Vlaanderen). Dit moet gepaard gaan met een flinke besparing in het aantal intermediaire structuren. Door een grondige hervorming van het intermediaire bestuursniveau (vervanging van provincies, intercommunales en andere tussenstructuren door stads- en streekgewesten) kan een efficiënter en doorzichtiger beleid vorm krijgen en kan tegelijk bespaard worden op kosten en personeel. De belangrijkste winst van deze hervorming is evenwel vooral: meer democratie. (V)

GEMEENTEFINANCIËN

De gemeentefinanciën staan de laatste jaren onder druk: de gevolgen van de economische crisis, de vergrijzing, de pensioenproblematiek, de demografische groei, de kosten voor politie- en brandweerhervorming, de dalende dividenden uit intercommunales,... Dit dreigt te leiden tot zware besparingen in de dienstverlening aan de burger en in de gemeentelijke investeringen.

13. De Vlaamse overheid moet voldoende middelen blijven voorzien in het **Gemeentefonds**. Groen wil bovendien de solidariteitsmechanismen in het Gemeentefonds versterken ten voordele van de financieel minst draagkrachtige steden en gemeenten. Daarom is er nood aan een hervorming, met oog voor drie belangrijke pijlers: fiscale draagkracht, centrumfunctie en de vergoeding voor het behoud van open ruimte. (V)
14. De **stijgende pensioenlast** vormt een zware financiële uitdaging voor steden en gemeenten. Groen steunt de vraag van de VVSG aan de Vlaamse en federale overheid om de gemeenten te ondersteunen bij het opvangen van de pensioenfactuur. (V, F)
15. **Geen doorschuiving van kosten door hogere overheden naar lagere overheden** (cfr. politiehervorming, brandweerhervorming, wachtuitkeringen, beperking werkloosheid in de tijd,...). Groen vraagt daarom een consequente toepassing van het Belfortprincipe op regionaal en federaal niveau: toetsen van gevolgen van beslissingen van de Vlaamse of federale overheid voor lokale en provinciale besturen. We vragen ook dat de federale overheid de leeflonen voortaan 90% terugbetaalt, in plaats van aan 50%, 60% of 65%. Het OCMW kan de middelen die op die manier vrijkomen, investeren in een pro-actief armoedebeleid waarin preventie en begeleiding centraal staan. (F, V)
16. **Fiscale concurrentie tussen overheden tegengaan**. De voorbije jaren kozen heel wat gemeenten vaak om oneigenlijke redenen voor de oprichting van autonome gemeentebedrijven of andere vormen van externe zelfstandiging. Dergelijke structuren kunnen een meerwaarde hebben, maar mogen niet louter fiscale doelstellingen hebben. Wat de ene overheid wint, verliest de andere. Het kost bovendien heel wat geld aan externe consultants, en benadeelt die gemeenten die niet de capaciteit hebben om dergelijke structuren op te zetten. Ondertussen werden een aantal achterpoortjes gesloten, maar er blijft nood aan een coherent beleid rond de BTW voor lokale overheden. Groen pleit voor de oprichting van een permanent overlegforum over de BTW tussen de federale overheid en lokale besturen. Daar kunnen BTW-problemen worden aangekaart, en kan er gezamenlijk naar oplossingen worden gezocht. (F)

VERSTERKING VAN DE LOKALE DEMOCRATIE

De Vlaamse overheid moet durven gaan voor meer autonomie voor de gemeenten, en tegelijk de rol van de gemeenteraden versterken.

17. **Gemeenten moeten echte autonomie krijgen** zoals in Scandinavië, in Nederland enz. Dat betekent: ruimere bevoegdheden (bijv. op het vlak van welzijn, kinderopvang, wonen, ruimtelijke ordening, leefmilieu ...), veel minder en minder gedetailleerd uitgewerkte Vlaamse prioriteiten en geen rapportageverplichtingen. Dit in combinatie met een algemene financiering die niet aan al die regels is gebonden. Daarnaast moet er worden ingezet op het permanente gesprek met de burgers, adviesraden respecteren en een transparant beleid voeren. (V)
18. Pleiten voor sterke gemeenten, betekent ook nadenken over schaalgrootte. Groen wil het debat over fusies van gemeenten heropenen. Sommige gemeenten zijn op dit moment te klein om te beantwoorden aan wat de burger

van een moderne gemeente verwacht. Door fusies sterker te stimuleren kunnen we komen tot gemeenten met meer bestuurskracht, die tegelijk sterk inzetten op democratie. De keuze voor de vervanging van provincies door stads- en streekgewesten betekent dat we niet kiezen voor megagemeenten, maar wel voor sterke gemeenten die in zo'n stads- en streekgewest op evenwichtigere basis kunnen samenwerken. Wij stellen voor dat gemeenten minstens 15.000 inwoners tellen. Gemeenten die dat inwonersaantal vandaag niet bereiken, moeten fuseren met een naburige gemeente. Ze kunnen hiertoe onderlinge gesprekken starten. Daarnaast willen we ernstige stimuli geven voor vrijwillige fusies van gemeenten met meer inwoners. (V)

19. We willen dat de Vlaamse regering de **gemeenteraden herwaardeert**. Alleen op die manier kan van de leden verwacht worden dat zij voldoende gewapend zijn. Dat betekent een sterker inhoudelijke betrokkenheid, betere informatieverstrekking, garanties op grondig debat, exclusieve toewijzing aan de gemeenteraad van debat en beslissingen over strategische kwesties (verzelfstandiging via bijvoorbeeld een autonoom gemeentebedrijf kan in bepaalde gevallen zinvol zijn, maar grote beleidskeuzes horen thuis op de gemeenteraad), een professionele ondersteuning van de fracties (zeker in de centrumsteden), meer mogelijkheden om werk en politiek te combineren, meer vormingsmogelijkheden... Daarnaast zouden de raadsleden een belangrijke rol kunnen spelen in participatie-initiatieven in steden en gemeenten, als brugfiguren tussen de burger en de colleges van burgemeester en schepenen. De volksvertegenwoordigende rol van de gemeenteraad komt vandaag te weinig tot uiting. (V)
20. **Meer transparantie rond de gemeentefinanciën**. Heel wat gemeenten werken met verzelfstandigde agentschappen, autonome gemeentebedrijven, of schuiven taken door naar intercommunales. Hierdoor wordt het soms moeilijk een globaal overzicht te krijgen op de gemeentelijke financiën, omdat heel wat zaken niet of enkel zeer onrechtstreeks zichtbaar is in het gemeentelijk budget. Er is daarom nood aan meer transparantie. Een verdere toepassing van de nieuwe beheers- en beleidscyclus biedt hier kansen: doordat de gegevens meer uniform worden verwerkt en voorgesteld, moet het mogelijk zijn tot een echt geconsolideerde gemeentebegroting te komen, minimaal voor alle verzelfstandigde entiteiten van de gemeente zelf, waaruit bijvoorbeeld de globale schuldpositie van de gemeente af te lezen is, of op zijn minst een duidelijkere weergave van de impact op de gemeentefinanciën van participaties in b.v. intercommunales. (V)
21. Groen wil een **grondige evaluatie van de nieuwe beheers- en beleidscyclus (BBC)**, in samenwerking met de lokale besturen. De Vlaamse overheid moet deze evaluatie ten laatste in 2016 afronden, zodat ze de conclusies tijdig in de praktijk kan omzetten. Belangrijke aandachtspunten bij deze evaluatie zijn transparantie (nu vaak beperkt door gebrek aan detailinformatie) en participatie. Het verminderen van planlast is een goede zaak (en zou op een aantal punten zelfs nog verder kunnen gaan), maar tegelijk mag inspraak en participatie hierdoor niet uitgehouden raken. In het verleden waren er belangrijke inspraakvoorraarden verbonden aan de sectorale beleidsplannen, zoals het jeugdwerkbeleidsplan. De nieuwe BBC biedt theoretische kansen voor een versterkte, meer integrale participatie, maar in de praktijk blijkt er in heel wat gemeenten net inspraak weg te vallen. (V)
22. **Sterkere samenwerking tussen gemeente en OCMW** is een goede zaak, net als het voeren van een integraal sociaal beleid. Volledige integratie (opslorping) van het OCMW in de gemeente zou dat niet zijn. Daarom blijft Groen voorstander van het behoud van een apart OCMW, aangestuurd door een OCMW-raad. (V)

GOEDE ZORG, ZONDER WACHTRIJ

WELZIJN

VISIE

Er is lang genoeg gewacht. De wachtlijsten in welzijnssector werden de afgelopen 10 jaar alleen maar langer. 22.000 personen met een handicap wachten op de juiste zorg, 4.500 jongeren wachten op hulp of een plaats in een dienst, ongeveer 500 kinderen wachten op pleegzorg. Er zijn naar schatting 100.000 inschrijvingen op de wachtlijsten voor rusthuizen. De helft van de ouderen moet tussen zes maanden en één jaar wachten op een opname; één op vijf wacht zelfs langer dan een jaar. Vlaanderen loopt achter op zijn zelf opgelegde voorzichtige plangegevens: daar zijn nog altijd 20.000 plaatsen tekort. Dit is onaanvaardbaar en een rijke regio als Vlaanderen of Brussel onwaardig.

De huidige Vlaamse Regering wil iedereen actief op de arbeidsmarkt om van Vlaanderen tegen 2020 een economisch uitmuntende regio te maken. Maar ze vergeet al wie niet in het mooie plaatje van “Vlaanderen In Actie” past: de ouders van kinderen met een handicap, de jongere die opgroeit in een moeilijke gezinssituatie, de 55-plusser die zorgt voor bejaarde ouders én kleinkinderen. Het enige antwoord dat de Vlaamse Regering deze mensen aanreikt is een wachtlijst voor de zorg. Samen met de vraag om toch zeker voltijds en langer te blijven werken. Een vraag die dan toch wel erg cynisch klinkt.

Groen gaat voor een zorggarantie voor iedereen die zorg nodig heeft. In onze gezondheidszorg vinden we het vanzelfsprekend dat mensen geen maanden moeten wachten op pakweg een nieuwe heup. Wat voor de gezondheidszorg kan, moet ook voor de andere zorg kunnen. De inzet van de komende verkiezingen is dan ook niet de vraag of we meer middelen willen investeren om de wachtlijsten weg te werken, maar de vraag of we bereid zijn om een volwaardige zorgverzekering uit te bouwen die - net zoals de federale ziekteverzekering - zorg garandeert aan wie die nodig heeft.

De Vlaamse Regering heeft de mond vol over de vermaatschappelijking van de zorg. Dat betekent dat de dichte omgeving meer verantwoordelijkheid opneemt voor de zorg van een familielid of kennis. Dit kan een waardevol principe zijn. Zeker omdat de zorg zo kan plaatsvinden in een vertrouwde omgeving: nog altijd de eerste keuze van veel mensen. Maar het staat haaks op de filosofie van de traditionele partijen die iedereen altijd en overal voltijds in een betaalde job willen. Wie zorg opneemt, moet niet alleen tijd krijgen, maar ook zelf achter die keuze kunnen staan. Het mag geen gedwongen keuze zijn doordat een professionele oplossing niet vorhanden is. Anders wordt vermaatschappelijking van de zorg synoniem voor “trek je plan”. Om dat te vermijden is de zorggarantie zo belangrijk. Die garandeert dat er een oplossing vorhanden is als de draagkracht van de mantelzorgers zijn grenzen bereikt. Daarom ook zijn volgens Groen doortastende maatregelen nodig voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers.

In de welzijnssector van de toekomst staat de vraag van de hulpvrager centraal, niet de voorzieningen. De hulpvragers worden de regisseurs van hun eigen ondersteuning of zorg. Bovendien is er meer zorg op maat nodig. Dergelijk maatwerk kunnen we alleen realiseren

door een lokale, wijk gebonden aanpak. Niet vanuit een centrale, rigide, verzuilde toren dus. Want zorg op maat en mantelzorg vereisen snelheid en nabijheid. Dat betekent dat de hogere overheden de rol van de lokale besturen hierin erkennen.

De nood aan aangepast wonen groeit: niet alleen voor ouderen, maar ook voor personen met een handicap, met een psychiatrische problematiek of met een andere ondersteuningsnood. Er gaapt echter een grote kloof tussen de woonkwaliteit van de kleine groep die in een gesubsidieerde woonvorm terecht kan en de steeds groter wordende groep die op de wachtlijst belandt. Er zijn meer middelen nodig om aangepaste huisvesting in eigen buurt te realiseren, maar volgens Groen moeten vóór alles die middelen anders en met meer creativiteit worden ingezet. Daarom pleiten we voor een flexibele visie op regelgeving binnen voorzieningen, minder regeltjes en meer ondersteuning voor nieuwe woonvormen en kleinschalige initiatieven.

Net als de rest van de samenleving, krijgt de welzijnssector te maken met een enorme groei in de diversiteit. Zo heeft in Brussel al meer dan een derde van de senioren een achtergrond in de migratie, maar de super-diversiteit is ook een feit in andere steden. Maatregelen die de welzijnswerkers ondersteunen om met deze uiteenlopende culturele achtergronden om te gaan zijn geen overbodige luxe. Bovendien vraagt de exploderende nood aan personeel in deze sector om een stevig antwoord.

Met de zesde staatshervorming krijgen Vlaanderen en Brussel een aantal belangrijke bevoegdheden over, onder meer op het vlak van ouderenzorg. Voor Groen vormt dit een uitgelezen kans om een vernieuwd beleid te voeren op basis van deze principes. Het welzijn van mensen laat zich niet in vakjes stoppen. De antwoorden van het beleid kunnen dus niet stoppen aan de grenzen van een bevoegdheid of een welzijnsdomein. Groen vraagt daarom een betere samenwerking en eenduidige visie als een antwoord op een aantal complexe problemen: de dak- en thuislozen, de snel groeiende groep van mensen met schulden, en de slachtoffers en daders van geweld binnen gezinnen.

Voor onze voorstellen over gezondheidszorg en geestelijke gezondheidszorg verwijzen we naar het Hoofdstuk Gezondheidszorg, voor voorstellen rond Kinderopvang naar het Hoofdstuk Gezinsbeleid en voor meer voorstellen rond de armoedeproblematiek verwijzen we naar het Hoofdstuk Armoede.

VOORSTELLEN

UITBOUW VAN EEN ZORGGARANTIE

ACTIEPLAN TER ONDERSTEUNING MANTELZORG EN VRIJWILLIGERSWERK

1. Elke persoon met een dringende zorgnood moet kunnen rekenen op kwalitatieve zorg. De ideale zorg zal meestal een combinatie zijn van hulp uit het eigen netwerk en professionele hulp. Het is daarom belangrijk om mantelzorgers tijdens elke fase in de loopbaan beter te ondersteunen. We beoordelen op basis van bestaande schalen de mate van de zorgbehoefte van de zorgvrager. Als er sprake is van een ernstige zorgbehoefte kan de zorgvrager op eigen vraag een mantelzorger inschakelen. Alle mantelzorgers, ook zij die vooraf niet in het arbeidscircuit zaten, krijgen het **mantelzorgstatuut** toegekend. Dit statuut garandeert de opbouw van sociale rechten voor wie zorgtaken verricht: werkloosheid, pensioen, invaliditeit, gezondheidszorgen. Per geholpen persoon kan meer dan één mantelzorger (deeltijds) erkend worden en het statuut is ook mogelijk na verhuis naar een rusthuis. (F)
2. Wie mantelzorg met een job combineert, krijgt recht op **zorgverlof** met bijhorende uitkering. Het bestaande vaste pakket aan tijdsrechten voor zorg evolueert stap voor stap in de richting van een verzekeringslogica.

Binnen die logica geven we zorgverlof naargelang de (bewezen) nood zich stelt. Wie meer wil of moet mantelzorgen, krijgt meer tijdsrechten. Dit kan mits een controle van de zorgtijdbehoefte door een paramedisch team. Het recht op verlof bij een overlijden breiden we uit tot één week. (F)

3. Mantelzorgers krijgen een **mantelzorgpremie** (V, B). Voor mantelzorgers die zorgverlof opnemen en daardoor een gezinsinkomen onder de armoedegrens hebben, past de zorgpremie het verschil bij met de armoedegrens bij. (V,B) Bij mantelzorgers in werkloosheid of met een leefloon wordt het activeringsproces tijdelijk opgeschort. (F)
4. We voorzien meer **psychosociale ondersteuning** van mantelzorgers, in het bijzonder voor wie personen met dementie verzorgt. (V,B)
5. We verhogen het te beperkte fiscale plafond voor de **onkostenvergoeding** voor vrijwilligers in de zorgsector. (F)
6. We breiden **respijtzorg** uit, zowel de vrijwillige als de professionele. Respijtzorg zijn de voorzieningen waardoor mantelzorgers af en toe de zorg aan iemand anders kunnen overlaten. We schakelen oppasvrijwilligers in en geven de coördinatie hiervan in handen van het Lokaal DienstenCentrum (LDC). De Vlaamse en Brusselse overheid subsidiëren deze vorm van zorg. (V,B)
7. De overheid stimuleert **samenwerking** tussen vrijwilligers en professionele zorgorganisaties. (V,B)
8. **Sociale innovatie** ter ondersteuning van mantelzorg krijgt kansen. De Vlaamse of Brusselse overheid kan tijdsbanken en zorgmunten op lokaal niveau mogelijk maken via projectsubsidies of technische ondersteuning. (V,B)
9. We moedigen **technologische innovatie** ter ondersteuning van de mantelzorg aan (denk bvb. aan het succes van de personenalarmen). (E, F)

NAAR EEN VOLWAARDIGE ZORGVERZEKERING

10. De zorgverzekering zorgt ervoor dat iedereen ouder dan 25 jaar spaart voor later en dit door een aan het inkomen aangepaste bijdrage te betalen aan de zorgkas. Zo organiseer je de solidariteit niet binnen de familie maar binnen heel de samenleving en dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten. Groen wil dat de bijdragen voor de zorgverzekering **inkomensgebonden** worden, zodat sterkere schouders zwaardere lasten dragen. (V) We zijn voorstander van een zorgverzekering in Brussel, in een samenwerkingsformule tussen de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap. (B)

VERSTERKING VAN GEZINS- EN THUISZORG

11. Groen wil investeren in een flexibele, professionele thuiszorg die complementair is aan de mantelzorg. Een **betere regionale spreiding** van de thuiszorgdiensten is nodig om wachttijsten tegen te gaan. Het niveau van **subsidiëring** voor de thuiszorg en voor de residentiële zorg wordt gelijkgeschakeld. (V,B)
12. Het wettelijk kader voor de thuiszorg voorziet de nodige **flexibiliteit** naar de uren van de verstrekte zorg toe, zíj het met voldoende recuperatie- of compensatiemogelijkheden voor de betrokken werknemers. (V,B)
13. Thuiszorg en andere niet-medische zorg moeten betaalbaar blijven voor iedereen. Groen pleit voor een regeling waarin de prijs van de zorg afgestemd wordt op de draagkracht van het gezin en voor een **maximumfactuur** voor de thuiszorg. Dat laatste betekent dat de eigen bijdrages vervallen van zodra een gezin een bepaald maximum aan eigen bijdrages heeft betaald. (V,B)
14. Thuisverpleging en thuiszorg stemmen we optimaal op elkaar af met het oog op **integrale zorg**. (F,V,B)

LOKALE AANPAK PER WIJK OF DORP

15. Groen pleit resoluut voor een **wijk- of dorpsgebonden en niet voor een verzuilde aanpak**. Het gaat hierbij om de voorzieningen binnen één wijk, deelgemeente of gemeente. Dat betekent dat de Vlaamse Overheid de lokale besturen erkent in hun rol en dat deze besturen de regie krijgen over de organisatie van de zorg. Dat vraagt een **aanpassing van het nieuwe Woonzorgdecreet**. In dat decreet krijgen de regionale dienstencentra en de diensten van maatschappelijk werk van de ziekenfondsen nu een sleutelrol bij de organisatie van de zorg. Maar sommige ziekenfondsen zijn beter uitgebouwd dan andere. Daarom verzet Groen zich tegen de nieuwe verzuiling en blijft het inzetten op een wijkgebonden aanpak om wonen en zorg te garanderen aan alle zorgbehoevenden. (V)
16. In de wijk- of dorpsgebonden aanpak voorzien we in elke wijk of (deel)gemeente aangepaste woningen voor senioren, personen met een handicap of een andere ondersteuningsnood. Wij willen de lokale dienstencentra versterken en **uitbouwen tot het kloppend hart van een inclusieve aanpak**. Vanuit het lokaal dienstencentrum ondersteunen we mensen bij de activiteiten van het dagelijks leven via een 24-uur-op-24 ADL-

assistentiepost. Een ADL-assistent helpt mensen bij de activiteiten van het dagelijkse leven zoals uit bed komen, naar het toilet gaan... Zo kunnen ook mensen die meer zorg behoeven in hun wijk blijven wonen. Het lokaal dienstencentrum is ook de draaischijf voor de organisatie van de mantelzorg in de buurt. De Vlaamse en Brusselse regering heroriënteert de middelen en steunt de lokale besturen bij de uitbouw van wijkgebonden dienstencentra. (V,B)

17. Goede voorbeelden zoals de eerste **woonzorgwijk** in Wervik, die via een projectsubsidie werd gerealiseerd, worden structureel verankerd in het beleid. (V,B)
18. We maken in het Woonzorgdecreet de **erkenning van woonzorgnetwerken** afhankelijk van een samenwerking van *alle* diensten en voorzieningen *binnen* één wijk, deelgemeente of gemeente. Dit is in het recent goedgekeurde Woonzorgdecreet niet het geval. Daardoor werken in sommige regio's twee of drie woonzorgnetwerken naast (of tegen?) elkaar. In andere regio's ontstaan dan weer geen woonzorgnetwerken. (V)
19. Bij de inplanting en herinrichting van wijken wordt **levensbestendig (ver)bouwen, meegroeien en de principes van sociale ecowijken** de norm. Zo vermijden we zware aanpassingskosten aan de woning en wordt niet alleen de woning zelf maar ook de omgeving aangepast aan de behoeftes van elke buurtbewoner. (V,B)

MEER CREATIVITEIT EN MINDER REGELTJES VOOR NIEUWE WOONVORMEN

20. Groen wil meer middelen om aangepaste huisvesting in eigen buurt te realiseren, maar vóór alles moeten die middelen anders en met meer creativiteit worden ingezet. Dit kan door in te zetten op **nieuwe vormen van wonen**, zowel voor bewoners-eigenaars als voor bewoners-huurders. De barrières die nieuwe soorten aangepaste en collectieve woonvormen ontmoedigen worden systematisch weggewerkt. De Vlaamse en Brusselse overheid voorzien daartoe een structureel kader dat collectieve en nieuwe woonvormen aanmoedigt. Groen pleit voor de subsidiëring van collectieve woonvormen, en voor een vereenvoudiging van de wetgeving voor dergelijke initiatiefnemers: zo kunnen grote gebouwen vaker ingekleurd worden in woonzone, verbieden gemeentelijke reglementen niet langer het opdelen van grotere gezinswoningen, en de moet de gemeente aparte adressen geven voor mensen die samenhuizen. Er wordt voor gezorgd dat mensen die van een uitkering leven de uitkering voor alleenstaande niet langer verliezen bij dergelijke initiatieven en dat renovatiepremies niet enkel gelden voor eengezinswoningen. (V,B)
21. Om deze nieuwe woonvormen mogelijk te maken, **heroriénteren we de huidige subsidiestromen** om aangepaste voorzieningen te bouwen vanuit Vlaanderen en Brussel en worden ze in de toekomst toegewezen door lokale besturen. De voorwaarden die door de Vlaamse en Brusselse overheid worden opgelegd voor het bouwen worden minder strikt en niet langer alleen op maat van nieuwbouw geschreven. Want daarvoor is nog weinig ruimte en dat is vooral een erg dure optie. (V,B)

EEN ANDERE VISIE OP REGELGEVING EN ORGANISATIE IN DE VOORZIENINGEN

22. Een modern zorgbeleid vraagt een radicale cultuuromslag van het Vlaamse en Brusselse beleid en de Vlaamse en Brusselse administratie. Die moet evalueren van een aanpak gebaseerd op wantrouwen, eenheidsworst en controledrift naar een aanpak gebaseerd op **vertrouwen, differentiatie en faciliterend optreden**. Controle op misbruik kan niet langer gebeuren op basis van regeltjes en administratieve procedures maar is in eerste instantie gebaseerd op een **kwaliteitsdenken en zelfcontrole**. (V,B)
23. In de welzijnssector zijn naast de social profit-actoren steeds meer andere actoren actief. In deze evolutie is het cruciaal dat elke aanbieder de toets van maatschappelijk verantwoord ondernemen doorstaat. Groen wil daarom dat elke voorziening voldoet aan de criteria die de Strategische Adviesraad Welzijn, Gezondheid en Gezin formuleerde: het moet gaan om kwaliteitsvolle, sociaal rechtvaardige, performante, relevante en toegankelijke zorg. Dit moet ervoor zorgen dat de meest kwetsbare personen mee aan boord blijven en dat continuïteit gegarandeerd blijft. De rechtsvorm van de voorziening is voor Groen dus van ondergeschikt belang aan de strikte randvoorwaarden die de overheid oplegt. De overheid ziet op een transparante en moderne manier toe op de kwaliteit van de aangeboden zorg. Voor Groen blijft de overheid ook een rol spelen als initiatiefnemer van de zorg. Dit is belangrijk om de betaalbaarheid voor de sociaal zwakste groepen te blijven garanderen. Dit alles vraagt ook een meer lokale, wijkgebonden aanpak met meer ruimte en verantwoordelijkheid voor lokale besturen, een herwaardering van de rol van het OCMW en een goede samenwerking met privépartners. (V, B)
24. In de welzijnsector is ook plaats voor **coöperatieve vennootschappen met sociaal oogmerk** (zie ook het Hoofdstuk Economie). Een dergelijke dynamische organisatievorm kan gemakkelijk op zorgvragen inspelen. Deze

coöperaties moeten aan bovenvermelde randvoorwaarden voldoen. Bovendien komt er een beperking of verbod op dividendumkeringen om de focus op de dienstverlening niet te verliezen. (V, B)

25. Groen wil de **gebruikers** van voorzieningen of diensten meer betrekken in de organisatie zodat ze mee vorm kunnen geven aan de kwaliteit. (V,B)

ZORGBEROEPEN AANTREKKELIJK MAKEN EN VOORBEREIDEN OP MEER KLEUR EN DIVERSITEIT

26. Groen wil investeren in de **competenties en in de loopbaan van de welzijnswerkers**. Via permanente vorming en een uitbreiding van het aantal uren bijscholing geven we welzijnswerkers de instrumenten om een antwoord te kunnen geven op de steeds complexere zorgvragen. (V,B)
27. Groen wil zorgarbeid **maatschappelijk herwaarderen**. Dat kan niet alleen via overheidscampagnes ter promotie van het beroep, maar ook via betere arbeidsvooraarden. In de budgettaire programmatie wordt rekening gehouden met afsluiten van een volgend Vlaams Intersectoraal Akkoord voor de social profitsector. (V, B)
28. Meer mensen moeten gemakkelijker in de zorgsector aan de slag kunnen. Groen wil de zorgberoepen toegankelijker en aantrekkelijker maken voor **zij-instromers**. In dat kader pleiten we voor een duidelijk kader voor de erkenning van Elders Verworven Competenties. Ook laaggeschoolden hebben hun plaats binnen de sector, en krijgen een afgestemde bijscholing. (V, B)
29. Inzetten op zorg werkt. Groen pleit voor jobs in de sociale sector en de **sociale maribel** blijft daarvoor een belangrijk instrument. Met de sociale maribel zorgt elke euro lastenverlaging in de zorg voor nieuwe arbeidsplaatsen én voor betere zorg. De lastenverlaging wordt voor 100% omgezet in bijkomende jobs: de grootst mogelijke netto-opbrengst van jobs. (F)
30. Het Agentschap Integratie en Inburgering krijgt de opdracht om de kennis rond interculturalisering in de zorg te versterken. Zakenlui die handel willen drijven met landen in vreemde continenten kunnen terecht in opleidingen of hebben handboeken ter beschikking over culturele verschillen. Dus is het ook mogelijk om concrete handelingen op te maken voor de welzijnsvoorzieningen. Het organiseert bijscholingen en werkt ook samen met de opleidingen tot welzijnswerker. (V, B)
31. Er is nood aan meer aandacht voor interculturele zorg. Groen wil het personeel in de welzijnssector voorbereiden op meer kleur en diversiteit. Op basis van **diversiteitsplannen** kunnen organisaties concrete acties ondernemen op dit vlak. We stimuleren opleidingen voor personeel over hoe ze kunnen omgaan met diversiteit bij het publiek. Dat kan gaan over verschillen in cultuur, taal, levensbeschouwelijke overtuigingen, eetgewoontes, vrijtijdsbesteding, enzovoort. (V, B)

WOONZORG VOOR OUDEREN

Groen wil oudere mensen **zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde buurt** laten wonen. Door te investeren in die buurt en in het netwerk van mensen kan de stap naar een rusthuis vaak uitgesteld worden. Daarvoor zijn niet alleen nieuwe, collectieve en kleinschalige woonvormen belangrijk (zie hierboven), maar dit vraagt ook een herdenken van de klassieke rusthuisvoorzieningen. We garanderen de toegankelijkheid en de betaalbaarheid de aangepast wonen en verzorging voor elke oudere.

WOONZORGCENTRA (DE VROEGERE RUSTHUIZEN)

32. De regelgeving betreffende veiligheid en kwaliteit in woonzorgcentra is omvangrijk en complex. Daarom is het onontbeerlijk om permanent deze regels kritisch tegen het daglicht te houden. Er komt een **grondige doorlichting van alle regels** die aan woonzorgcentra worden opgelegd vanuit het oogpunt van levenskwaliteit van ouderen. Er komt meer **ruimte voor initiatief en eigen verantwoordelijkheid** van de woonzorgcentra over hoe ze levenskwaliteit voor hun bewoners dagdagelijks invullen. (V, B)
33. Verhogen van de professionaliteit garandeert de kwaliteit. Ook de **financiering en de personeelsomkadering van het woonzorgcentrum wordt aangepast** aan de evolutie naar een steeds zwaardere zorgnood van de bewoners. Zo worden menswaardige besparingen op het aantal gebruikte luiers of ondervoeding van bewoners omdat er te weinig personeel is om te helpen bij het eten vermeden. (V, B)
34. Er is nood aan **kleinere en meer geborgen voorzieningen** dan de huidige grootschalige woonzorgcentra. In Groot-Brittannië zijn er inmiddels honderden zogenaamde *Abbeyfield*-woningen, samenhuisinitiatieven van ouderen. In Brussel zijn er intussen enkele van deze initiatieven. Groen wil deze uitbreiden en versterken. (V, B)

- 35.** De huidige wetgeving en reglementering is opgemaakt vanuit het oogpunt van de huidige woonzorgcentra. Het nippend plaatsgebrek zorgt er voor dat enkel de meest zorgbehoefende ouderen opgenomen worden waardoor reglementering en standaarden voornamelijk in deze richting vernauwen. In het Groene concept komt naast zorg ook duidelijk een accent op samenwonen te liggen. Wetgeving en reglementering dient dan ook in die zin aangepast te worden. (V, B)
- 36.** Groen pleit ook voor een duidelijk beleid inzake **palliatieve zorg** en voor duidelijk vooraf bepaalde en aan de bewoner gecommuniceerde procedures inzake euthanasie. (V, B)
- 37.** Er wordt werk gemaakt van **participatie en inspraak** van de bewoners en hun vertegenwoordigers in de zorgvoorzieningen. (V, B)

BETAALBARE EN TOEGANKELIJKE ZORG VOOR ELKE OUDERE

- 38.** De intensiteit van de zorg maakt het verblijf in het woonzorgcentrum voor heel wat mensen onbetaalbaar. Een maandfactuur van 1500 euro overstijgt vele pensioenen. We **schaffen de onderhoudsplicht voor zorgbehoefende ouderen af**. De onderhoudsplicht van kinderen voor hun zorgbehoefende, bejaarde ouders zorgt vandaag voor grote onrechtvaardigheden. Het ene OCMW vordert verleende steun terug, het andere niet. Bovendien zorgt dit vaak voor grote spanningen binnen families. Ook vele ouderen voelen zich ongemakkelijk om ‘ten laste’ te moeten vallen van hun kinderen. Groen wil de afschaffing van de onderhoudsplicht voor zorgbehoefende ouderen, tenzij mensen zichzelf in een situatie van onvermogen hebben gebracht door schenkingen aan hun kinderen. Samen met een versterking van de zorgverzekering en van het zorgaanbod is het garanderen van een kwalitatieve en betaalbare verzorging een overheidstaak. (F)
- 39.** Groen wil de rusthuisfactuur betaalbaar maken door een **hogere tegemoetkoming van de zorgverzekering**. Nu krijgt elke rusthuisbewoner een premie van 130 euro per maand. Deze premie dekt niet eens 10% van de factuur. Deze premie moet omhoog zodat ze voldoende groot is om een deel van de rusthuisfactuur te kunnen betalen. (V)
- 40.** In het kader van de zesde staatshervorming komen de middelen over voor de **Tegemoetkoming voor Hulp aan Bejaarden** (THAB), dit is een bijkomende vergoeding voor zwaar zorgbehoefende 65-plussers met een laag inkomen. In Vlaanderen integreren deze middelen we in de Vlaamse Zorgverzekering (V) en in Brussel voert de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie deze taak uit (B). Er komt een eenvoudig, transparant en universeel indicatie-instrument dat de zorgbehoefte voor personen inschaalt. (V,B)
- 41.** In het kader van de zesde staatshervorming worden ook de federaal gebleven **mobiliteitshulpmiddelen** overgeheveld. Groen wil een uniek loket voor iedere persoon die een mobiliteitshulpmiddel nodig heeft, ook in Brussel. De overheveling vormt de kans voor de uitbouw van een leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid. Op dit moment kan een persoon van wie de handicap na de leeftijd van 65 ontstaat immers nog geen gebruik maken van dezelfde hulpmiddelen als een persoon van wie de handicap eerder ontstaan is.

DE ONDERSTEUNING EN ZORG VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP

In 2004 stonden er 8000 personen met een handicap op de wachtlijst. Vandaag, 10 jaar later, heeft de wachtlijst een recordaantal van 25.000 personen met een handicap die wachten op de zorg waar ze recht op hebben. Groen wil deze **wachtlijsten aanpakken**, maar daarvoor vormt het recente decreet Persoonsvolgende Financiering van de Vlaamse Regering geen goede basis. Wij willen geen wachtlijsten afbouwen door rechten te verminderen of troostprijzen uit de delen, Groen wil wachtlijsten afbouwen door ondersteuning op maat van elke persoon met een handicap te garanderen. Ook in deze sector staat Groen daarom achter de principes van een lokale, wijkgerichte aanpak, zorg op maat en het stimuleren van creatieve en nieuwe collectieve woonvormen voor personen met een handicap (zie hoger).

Ons land onderschreef in 2009 het VN-Verdrag dat zorg en ondersteuning garandeert aan *alle* personen met een handicap. In de rijke regio die Vlaanderen is, mogen mensen met een handicap en hun familie niet aan hun lot worden overgelaten. Ofwel verdragen we de schrijnende verhalen die alleen maar talrijker zullen worden. Ofwel onderschrijven we het recht op zorg en ondersteuning en dragen we samen solidair de kost voor die zorg en ondersteuning.

De filosofie van het VN-verdrag dreigt ook begraven te worden in het nieuwe decreet van de PersoonsVolgendeFinanciering (PVF). Dat decreet maakt handicap specifieke ondersteuning niet langer toegankelijk voor *alle* personen met een handicap. Zo verdwijnen er mensen van de wachtlijst zonder de garantie dat ze ook echt geholpen worden. Het Basis ondersteuningsbudget (BOB) dat ze krijgen is niet gekoppeld aan een individueel ondersteuningsplan en staat of valt met de budgettaire beperkingen die er zullen zijn. Personen met een handicap worden door het decreet minder dan ooit betrokken bij het uittekenen van hun eigen zorgplan. Groen vraagt daarentegen garanties dat de persoon

met een handicap écht de **regisseur wordt van zijn of haar eigen zorg**. Daarom verzetten wij ons met hand en tand tegen het decreet persoonsvolgende financiering en hebben we een eigen alternatief uitgewerkt in ‘Perspectief nu’:

EEN ONDERSTEUNINGSPLAN OP MAAT EN IN PERMANENT OVERLEG

Een **ondersteuningsplan op maat en onder regie van de persoon met een handicap** bepaalt wat het gezin, het informele circuit, de reguliere zorg en de handicap specifieke zorg kunnen bijdragen. Het doel van die zorg en ondersteuning is zelf keuzes kunnen maken om zo veel als mogelijk te participeren aan het ‘gewone’ leven: zelfstandig wonen, werk of dagbesteding, zinvolle vrijetijdsactiviteiten ... Indien blijkt dat het netwerk rond de persoon met een handicap onvoldoende sterk is, dan kan dit netwerk versterkt worden (bijvoorbeeld met een aantal uren persoonlijke assistentie) of aangevuld worden met professionele zorg en ondersteuning uit de reguliere sectoren (bijvoorbeeld ADL-ondersteuning). Indien nodig wordt er ook handicap-specifieke ondersteuning (dagbesteding,...) opgenomen in het ondersteuningsplan. (V,B)

- 42.** Dit betekent uiteraard ook dat het ondersteuningsplan een dynamisch plan is. Onder invloed van gewijzigde (levens)omstandigheden kan de persoon met een handicap het op elk moment aanpassen. Deze manier van werken is de enige manier om **effectief een zorggarantie te garanderen**. (V,B)

TRAJECTBEGELEIDING EN MAATWERK DOOR LOKALE INBEDDING

- 43.** Vermaatschappelijking van zorg kan pas echt een alternatief zijn als we vertrekken van een buurt- en wijk - gebonden aanpak. Groen pleit dan ook voor de **oprichting van één Dienst Ondersteuningsplan (DOP) in elke zorgregio**. Deze diensten hebben een overzicht van de beschikbare hulp en ondersteuning in hun regio. Er specifieke aandacht voor de toegankelijkheid van deze dienst, want zeker in een grootstedelijke context zoals die van Brussel leven te veel ‘verdoken’ personen met een handicap die hun zorgvraag nergens melden of registreren. (V,B)

- 44.** Iedere persoon met een handicap die zich tot de Dienst Ondersteuningsplan (DOP) wendt, krijgt een **trajectbegeleider** toegewezen die hem begeleidt bij het opmaken en uitvoeren van zijn ondersteuningsplan. De trajectbegeleider treedt op als een vertrouwenspersoon voor de persoon met een handicap. De trajectbegeleider toetst de haalbaarheid en de directe beschikbaarheid van de professionele ondersteuning en onderhandelt indien gewenst met de voorziening om zorg in te kopen. (V,B)

- 45.** Omdat het ondersteuningsplan per definitie een multidisciplinair plan is, kan het moeilijk beoordeeld worden door één betrokken administratie zoals het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. Het alternatief dat we voorstellen heeft zijn efficiëntie al bewezen heeft in de Vlaamse welzijnszorg: **een regionale evaluatiecommissie**, samengesteld uit 5 deskundigen en 5 vertegenwoordigers van de gebruikers. Deze mensen komen uit de regio en hebben ervaring in de organisatie van zorg en ondersteuning uit verschillende disciplines (thuiszorg, Lokaal Dienstencentrum, handicap-specifieke zorg, ondersteuning bij wonen ...). De regionale evaluatiecommissie heeft drie belangrijke opdrachten: evalueren of het ondersteuningsplan beantwoordt aan de bepalingen uit het VN-Verdrag; het plan toetsen op zijn maatschappelijke aanvaardbaarheid én het signaleren van zorg- en ondersteuningstekorten in de regio aan de betrokken overheden. (V,B)

- 46.** Er wordt werk gemaakt van een **unieke zorgzwaarte/zorgbehoefte inschaling** bruikbaar voor alle diensten: inschaling voor het persoonsgebonden budget, voor de integratietegemoetkoming, de inkomensvervangende tegemoetkoming, de toekenning voor hulpmiddelen, fiscale voordelen... (F,V,B)

ZORGGARANTIE VIA EEN PERSOONSGBONDEN BUDGET

Groen wil de **uitvoering van het eerdere decreet over het PersoonsGebondenBudget (PGB)** gestemd door het Vlaams Parlement in 2003 in plaats van een flauw afkooksel. De resultaten van het experiment met dit Persoonsgebonden Budget waren positief. Met dit PersoonsGebondenBudget (PGB) kan een persoon met een handicap het ondersteuningsplan realiseren door zorg in te kopen bij een voorziening, bij een reguliere dienst of door een persoonlijke assistent aan te werven. (V,B)

- 47.** Groen wil een budget dat de **vertaling is van de kostprijs van het goedgekeurde ondersteuningsplan**. Zowel de kostprijs van de onderdelen zorg en ondersteuning die door de rechtstreeks toegankelijke hulp worden geleverd (bijvoorbeeld de kost van een uur thuiszorg, het gebruik van de ADL-dienst uit het LDC, de kost om een woning aan te passen), als de kostprijs voor de delen handicap specifieke zorg (dagcentrum, uren persoonlijke assistentie...) worden verrekend. (V,B)

48. Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap heeft volgens Groen de opdracht om de financiële vertaling te maken van het door de regionale evaluatiecommissie goedgekeurde ondersteuningsplan en niet om te selecteren wie wel en wie geen recht heeft op handicap specifieke ondersteuning. (V,B)

49. Met het PersoonsGebondenBudget kan de persoon met een handicap zowel zorg inkopen van voorzieningen die erkend worden door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, als zorg en ondersteuning in het informele circuit of door reguliere (niet handicap specifieke-) diensten. Het is een cash bedrag en geen voucher om de persoon met een handicap voldoende onderhandelingsmacht te geven tegenover de instellingen. (V,B)

HERINVESTEREN VAN HET HISTORISCH KAPITAAL VAN DE HANDICAP-SPECIFIEKE VOORZIENINGEN

Het is duidelijk dat een handicap-specifieke aanpak nodig blijft om het netwerk van de persoon met een handicap te ondersteunen of om de zorg gedeeltelijk of helemaal over te nemen. Ook het organiseren van een dagbesteding voor personen met een handicap die niet terecht kunnen op de gewone of sociale arbeidsmarkt is essentieel binnen een inclusieve aanpak. Deze handicap specifieke zorg mag echter niet weggestopt worden achter een schier on-inneembare toegangspoort. De **voorzieningen** voor personen met een handicap zijn belangrijke **kenniscentra**, zij staan thuis- en buurtzorg bij, bij de uitvoering van ondersteuningsplannen. Zo kan het dagcentrum samen met het lokale dienstencentra initiatieven ontwikkelen om zinvolle dagbesteding te organiseren voor personen met een handicap. We zorgen dat de huidige voorzieningen deze rol kunnen vervullen door ze te laten werken binnen een flexibele visie op regelgeving in de voorzieningen (zoals momenteel in FAM – Flexibele Aanpak Meerderjarigen). (V,B)

RECHT OP JEUGDZORG

Ze zijn minder prominent aanwezig in de media maar de wachtrijen in de jeugdzorg zijn even lang en zo mogelijk nog meer schijnend dan de **wachtrijen** in de zorg voor personen met een handicap. Een kind dat hulp en ondersteuning nodig heeft maanden laten wachten op de nodige hulp en ondersteuning heeft immers enorme gevolgen voor de kansen van dit kind.

Voor Groen is het belangrijk dat er minder kinderen in de jeugdzorg terechtkomen door sneller op de bal te spelen. Daarvoor moet de jongere in zijn buurt terecht kunnen met vragen en de hulp krijgen die nodig is. En moeten de muren tussen de verschillende sectoren worden gesloopt. Volgens Groen reflecteert het recent goedgekeurde decreet integrale jeugdzorg te weinig de oorspronkelijke filosofie van de integrale jeugdzorg. Intersectoraal werken is na twaalf jaar gelijkgesteld met identieke formulieren invullen, gelijke procedures volgen en hetzelfde onbegrijpbare ‘Integralees’ praten. De jongere staat allesbehalve centraal, maar wordt gereduceerd tot enkele valjes op een voorgedrukt formulier. En wat nog het ergste is: de trajectbegeleider, de reisgezel van de jongere, is simpelweg geschrapt. Kortzichtige besparingsdrift, zeg maar.

Groen zegt neen aan een jeugdzorg zonder ziel en wil het decreet van de toegangspoort herschrijven. Zo garanderen we dat elke minderjarige met een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte, elke ouder met een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte die verband houdt met de opvoeding of de ontwikkeling van de minderjarige, recht heeft op jeugdhulp.

Groen pleit ook voor een versterking en het aantrekkelijker maken van pleegzorg. Dat is niet alleen beter voor het kind, maar is ook goedkoper dan een plaatsing in een instelling.

Met de uitvoering van de zesde staatshervorming zal ook het jeugdrecht worden overgeheveld. Vlaanderen zal dus ook bevoegd worden voor de gedwongen jeugdhulp en het jeugdsanctierecht. Jongeren kunnen misdrijven plegen en de maatschappij moet daartegen worden beschermd. Het vertrekpunt is voor Groen echter altijd de wil om die jongere een nieuwe kans te geven, om hem via onderwijs, vorming, begeleiding na de maatregel opnieuw op te nemen in de samenleving. De huidige wet op de jeugdbescherming berecht jongeren vanaf 16 volgens het gewone strafrecht. De kinderrechtencommissie van de VN heeft België al geregeld op de vingers getikt voor deze benadering die jongeren nog altijd geen rechten en alleen maar plichten geeft. De overheveling vormt een unieke kans om een volwaardig Vlaams jeugdsanctierecht te ontwikkelen, werk te maken van een rechtswaarborgmodel en verder in te zetten op het model van herstelbemiddeling.

EEN TRAJECTBEGELEIDER IN EEN LOKAAL VERANKERDE DIENST

50. In elke zorgregio richten we een **Dienst Ondersteuningsplan** (DOP) op. Deze diensten hebben een overzicht van de beschikbare modules rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp en hulp in andere sectoren. Ze zoeken permanent naar de beste technieken om aan **vraagverduidelijking** te doen. Zij brengen op vraag van de Centra voor

Leerlingenbegeleiding (CLB's), het Algemeen Welzijnswerk (AWW) of de Vertrouwenscentra en Kind en Gezin het netwerk van de minderjarige in kaart en maken een voorstel van ondersteuningsplan. (V,B)

51. We wijzen elk ondersteuningsplan toe aan een **trajectbegeleider** voor de jongere. De trajectbegeleider zorgt er voor dat het ondersteuningsplan wordt uitgevoerd. Hij kan ook initiatief nemen om hulp te organiseren buiten de sectoren van de integrale jeugdhulp: bijvoorbeeld schuldbemiddeling activeren, psychosociale begeleiding voor de ouder(s) via het algemeen welzijnswerk... (V,B)
52. De trajectbegeleider kan ook beslissen tot een **preventieve sociale actie** (PSA). Als er ook meer gespecialiseerde hulp -de zogenaamde hulp achter de toegangspoort- nodig is om het ondersteuningsplan uit te voeren, dan worden die aangevraagd door wie de eerste vraag kreeg: CLB, AWW, Kind en Gezin of de Vertrouwenscentra. Als er vragen zijn moet de jongere, zijn netwerk en de trajectbegeleider gehoord worden door deze organisaties. (V,B)
53. Wanneer het vertrouwen tussen de trajectbegeleider en de jongere zoek is kan de dienst beslissen een **andere trajectbegeleider** toe te wijzen. Om de hulpverlening maximale kansen te geven moeten in het ondersteuningsplan ook 'modules' buiten de jeugdhulp kunnen worden ingeschakeld. (V,B)

KWETSbare kinderen, jongeren en ouders versterken

54. **Professionele trajectbegeleiding** is essentieel in de jeugdzorg. Het werken met vrijwilligers of vertrouwenspersonen zoals in het huidige decreet wordt voorgesteld, volstaat geenszins. Voor kansarme gezinnen is het namelijk niet evident om een vertrouwenspersoon te vinden die opkomt voor de uitvoering van hun recht op zorg. Bovendien leert de praktijk dat vrijwilligers vaak onvoldoende gewicht in de schaal kunnen leggen. De trajectbegeleider moet met autoriteit kunnen spreken tegenover de voorzieningen en op vraag van de minderjarige of zijn netwerk wijzigingen kunnen voorstellen aan goedgekeurde onderhandelingsplannen. (V,B)
55. Kinderen, jongeren en ouders in de jeugdzorg zijn erg kwetsbaar. Daarom stellen we voor om naar Nederlands model een **advies- en klachtenbureau jeugdzorg** op te richten. Het is een fictie te denken dat er vandaag geen wantoestanden voorkomen. Alle volwassenen en jeugdigen die te maken hebben met de jeugdzorg, kunnen een beroep doen op dit bureau. Elke hulpverlener in de jeugdzorg wijst de jongeren en hun ouders op het bestaan ervan. De opdracht van advies- en klachten bureau jeugdzorg wordt door de Vlaamse regering toegewezen aan een organisatie die niet betrokken is bij één van de sectoren van de jeugdhulpverlening. Het Advies en Klachtenbureau Jeugdzorg werkt met vertrouwenspersonen. Zij bezoeken jongeren in voorzieningen en geven telefonische informatie aan jongeren en ouders. (V,B)
56. Minderjarige asielzoekers of zonder verblijfsrecht zijn door de band zeer kwetsbaar en vergen bijzondere bescherming, meer bepaald inzake onderwijs en gezondheid. (V,B, F)

PLEEGZORG STIMULEREN

Om de wachtlijsten binnen de pleegzorg aan te pakken, wordt pleegzorg aantrekkelijker gemaakt. Nieuwe pleeggezinnen aantrekken betekent **investeren in pleegzorg**:

De federale overheid maakt dringend werk van een volwaardig **statuut voor de pleegouders**. Dit regelt onder meer de juridische positie ten opzichte van de ouders van de pleegkinderen. (F)

De onkostenvergoeding die pleegouders krijgen wordt niet langer als inkomen beschouwd bij in het kader van alimentatieregelingen bij echtscheiding of bij schuldbemiddeling. (F)

Pleegouderschap mag geen invloed hebben op de vervangingsinkomens die pleegouders ontvangen. (F)

We waarderen pleegouders in hun zorgtaken, via het openstellen van bestaande zorgverloven, ouderschapsverloven en tijdscredieten voor pleegouders. (F)

Er komt een versterkte pedagogische en maatschappelijke omkadering van de pleegouders die vandaag kinderen met vaak zeer complexe problemen opvangen. (V,B)

NAAR EEN VLAAMS JEUGDSANCTIERECHT

57. Een jongere is verantwoordelijk voor zijn daden, maar heeft ook recht op een correcte rechtsafhandeling. De maatregelen die horen bij grensoverschrijdend gedrag moeten duidelijk bepaald worden net als in het strafrecht voor volwassenen. We ontwikkelen dus een **volwaardig jeugdsancierecht** dat specifieke maatregelen voorziet voor minderjarigen die een misdrijf plegen. Zo kan de jeugdrechter niet meer onbeperkt kiezen uit een rij maatregelen en voor bijvoorbeeld een fietsdiefstal in het ene geval een vermaning geven in een ander geval een werkmaatregel opleggen van 40 uur. (V,B)
58. Centraal staat het **herstel van het slachtoffer**, we zetten daarom verder in op herstelbemiddeling. Een neutrale derde begeleidt het communicatieproces waarin de dader, zijn ouders en het slachtoffer actief deelnemen aan het overleg. Zij zoeken naar een vorm van herstel van de materiële, morele en psychische schade die voor alle partijen aanvaardbaar is. (V,B)

- 59.** Meer algemeen betekent herstelbemiddeling de fout tegenover de samenleving herstellen. Daarvoor is het belangrijk dat de herstelbemiddeling over een **brede waaier maatregelen beschikt, die aangepast zijn aan de leeftijd van de dader en de ernst van het misdrijf**. De mogelijkheden zijn een berisping, herstel, vorming, werkstraffen, geldboetes en gesloten opvang. Er komen ook nieuwe mogelijkheden zoals ‘opschorting van uitspraak’ en ‘probatie’. Om daarvoor in aanmerking te komen moet de jongere aan bepaalde voorwaarden voldoen, bijvoorbeeld deelnemen aan herstelbemiddeling of een leerproject volgen. (V,B)
- 60.** Een dergelijk ontwerp noemen we een **rechtswaarborgmodel**. De jongere is geen lijdend voorwerp van goedbedoelde maatregelen, maar heeft zelf zijn herstel in handen wanneer hij de maatregel die de jeugdrechter op basis van zijn leeftijd en misdrijf uitspreekt, goed uitvoert. (V,B)

WELZIJN OP DE EERSTE LIJN: EEN ANTWOORD OP ELKE HULPVRAAG

TOEGANKELIJK AANBOD WELZIJN OP DE EERSTE LIJN

Iedereen die met een probleem of vraag om hulpverlening zit, moet op een vlotte manier terecht kunnen in de eerstelijnshulpverlening. Daarin vervullen de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW's) samen met de OCMW's een belangrijke rol. Ze maken op lokale basis afspraken over hoe ze complementair kunnen zijn in plaats van elkaars concurrent.

- 61.** We versterken het lokale niveau in plaats van het uit te hollen door de Sociale Huizen veel meer het centrum voor alle lokale hulp- en dienstverlening te maken. De Sociale Huizen en de CAW's maken duidelijke afspraken voor samenwerking en vullen elkaar aan in plaats van elkaar te beconcurreren. (V,B)
- 62.** De Centra voor Algemeen Welzijnswerk staan open voor een divers doelpubliek. Om de toegankelijkheid te verhogen zetten we extra middelen in voor sociale tolken en mobiele hulpverlening. (V,B)

AANPAKKEN VAN THUIS-EN DAKLOOSHEID

- 63.** De preventie van dak- en thuisloosheid begint bij een **rechtvaardig woonbeleid**. Onze voorstellen daarvoor staan in het Hoofdstuk Wonen. Verder wil Groen dak- en thuisloosheid voorkomen door een goede begeleiding en tijdig ingrijpen van OCMW's en CAW's om de uithuiszetting van huurders te voorkomen. Ook bij de uitstroom uit de psychiatrie, de bijzondere jeugdzorg en de gevangenissen komt er extra begeleiding. Vlaanderen en Brussel sluiten convenanten af met OCMW's die een actorrol opnemen in de strijd tegen dakloosheid (V,B) en het federale niveau kent voldoende projectsubsidies toe voor de maatschappelijke integratie van daklozen (F).
- 64.** Woongerichte oplossingen zijn het meest effectief in de strijd tegen dakloosheid. Groen wil de uitbreiding van het budget voor het '**Housing First**'. Dat voorziet in woningen voor daklozen en begeleiding als de beste start voor een nieuw leven. (F)
- 65.** Opvang blijft ook noodzakelijk. Groen wil de subsidiëring van dagcentra herbekijken om komaf te maken met te hoge **dagprijzen** en de grote variatie in dagprijzen tussen opvanginitiatieven. Dakloze mensen zonder papieren krijgen ook toegang tot de opvang. (V,B)
- 66.** Het **opeisingsrecht van leegstaande gebouwen** blijft niet langer een lege doos. Dit recht geeft aan burgemeesters de mogelijkheid om leegstaande woongelegenheden op te eisen om er dakloze mensen in onder te brengen. We maken hier een effectief recht van door een versoepeling van de procedure, het sluiten van de achterpoortjes en het aanpakken van de leemtes in de wet. (F)
- 67.** Het recht op wonen dient te worden beschouwd als een afdwingbaar mensenrecht. Daarom verzet Groen zich tegen een criminalisering van het kraken van leegstaande woningen. (F)

SCHULDHULPVERLENING EN -BEMIDDELING

Schulden kunnen het beste preventief worden aangepakt. Daarvoor schuiven we maatregelen naar voren in het Hoofdstuk Armoede (uitkeringen boven de armoedegrens), het Hoofdstuk Wonen (betaalbaar wonen ook voor huurders) en het Hoofdstuk Consumentenbeleid (bescherming tegen agressieve verkoopstechnieken). Maar ook als er al schulden gemaakt zijn, is een snelle en menswaardige hulpverlening cruciaal:

- 68.** De diensten schuldhulpverlening en -bemiddeling kampen met wachtlijsten. Er komt een **basisaanbod van sociale schuldhulpverlening** door CAW's en OCMW's. In ruil voor hun erkenning krijgen zij ook de nodige financiering. (V, B, F)
- 69.** In alle welzijnssectoren wordt gesensibiliseerd voor gerichte en snelle doorverwijzing bij schuldproblemen. (V, B)

70. We wijzigen het artikel 1254 uit het Burgerlijk Wetboek zo dat de aflossingen eerst op de hoofdsommen en niet eerst op de interessen worden toegerekend om zo de spiraal van schuldoverlast gemakkelijker te kunnen doorbreken. Er komt ook een actualisatie van de lijst van niet voor beslag vatbare goederen die rekening houdt met de noden van het hele gezin. Het leefgeld van gezinnen met schulden is voldoende hoog om een menswaardig bestaan te garanderen. (F)

AANPAK VAN FAMILIAAL GEWELD

- 71.** Er komt een nieuw **nationaal actieplan ter bestrijding** van intrafamiliaal geweld met maatregelen en acties op verschillende beleidsniveaus. In dat plan is nood aan een coherente visie achter het geheel. Daarbij is aandacht voor ouderenmis(be)handeling. Bij de aanpak van vormen van geweld waarbij de culturele context een rol speelt, worden de migrantenorganisaties betrokken. (F,V,B)
- 72.** De preventie van geweld in relaties verloopt via gerichte interventies van hulpverleners. Huisartsen, leerkrachten, medewerkers van Kind&Gezin, verpleegkundigen, vroedvrouwen... krijgen een doorgedreven opleiding om signalen van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld te herkennen en er opvolging aan te geven. (V,B)
- 73.** We voorzien **structurele financiering van de “Meldpunten Misbruik, Geweld en Kindermishandeling”**. De hulplijn 1712 wordt 24 u op 24 bereikbaar. (V,B)
- 74.** België ratificeert de Istanbul Conventie ter preventie van geweld tegen vrouwen en van huiselijk geweld en voert ze uit. Daarvoor is een verdubbeling nodig van het aantal **opvangplaatsen** voor vrouwen en kinderen. Er komt ook minstens één huis voor mannen. We maken de vluchthuizen beter toegankelijk, we herzien de financiering ervan zodat wie beroep doet op een vluchthuis enkel nog de verblijfskosten moet betalen en er komt gratis opvang voor kwetsbare groepen. (F,V,B)
- 75. Daderbegeleiding** is belangrijk om te vermijden dat het geweld herbegint (eventueel met een nieuwe partner). Dat vraagt een structurele uitbouw van dadertherapie en een systematische opvolging van plegers van geweld.(V,B)

GEZONDHEIDSZORG

VISIE

Een ecologische gezondheidszorg investeert in preventie, maakt kwalitatieve gezondheidszorg voor iedereen toegankelijk, zet de patiënt centraal en laat mensen op een gezonde manier genezen. We leven steeds langer en er zijn steeds betere behandelingen beschikbaar. Dat is zonder meer positief. Het gaat ook gepaard met stijgende kosten, maar onze gezondheid mag een prijs hebben. Natuurlijk niet om het even welke prijs. Voor Groen kan er mits een visie en een andere organisatie nog bespaard worden in de gezondheidszorg. Dit zonder de patiënt te raken of aan kwaliteit in te boeten, wel integendeel. Maar dan is een verschuiving van de middelen nodig: weg van de overconsumptie van hoogtechnologische zorg en naar een betere omkadering van preventie en basiszorg. Dat vraagt een omwenteling op het hoogste niveau van onze gezondheidszorg, ook in de huidige beslissings- en beheersorganen van de ziekteverzekering.

Investeren in preventie vermindert ziekte, maar bespaart ook op uitgaven in de ziekteverzekering. Preventie richt zich voor Groen veel breder dan op enkel voorlichting of individuele gedragsverandering. Het gaat in de eerste plaats om de manier waarop we ons verplaatsen, wonen, schoollopen, werken en met elkaar omgaan. Zo betekent een vermindering van fijn stof minder astma en minder nood aan aërosols bij onze kinderen. Het werk op een gezonde manier organiseren bespaart ons stress, kapotte ruggen en jaren van verplichte inactiviteit. Het taboe rond psychische klachten doorbreken, helpt mensen om sneller hulp te zoeken en voorkomt erger. Een gezondheidsbeleid is dus altijd een integraal beleid en strekt veel verder dan de portefeuille van één minister bevoegd voor gezondheid.

Iedereen kan ziek worden en ziekte maakt mensen kwetsbaar, ook financieel. Het kan niet dat iemand niet de juiste zorg krijgt of zich zorgen moet maken over de factuur. Daarom is een publieke en solidaire basisverzekering nodig die voldoende gezondheidsrisico's dekt. De gezondheidskloof tussen arm en rijk in België is een smet op ons blazoen. De laagst geschoolden leven 18 jaar minder lang in goede gezondheid dan de hoogst geschoolden. Het is de hoogste tijd om deze kloof weg te werken.

Essentieel is het zelfbeschikkingsrecht van patiënten. Daarvoor is het belangrijk de patiëntenrechten en de participatie van patiënten te versterken. Op die manier bekomen we een gezondheidszorg op maat van de patiënt en niet zozeer op maat van de zorgvoorziening. De zorg vertrekt vanuit een holistische mensvisie en richt zich niet alleen op het zieke orgaan, maar ook op de mens in zijn context, familie en mantelzorgers inbegrepen.

Als mensen ziek zijn moeten ze op een gezonde manier kunnen genezen. Daar horen de overbodige geneesmiddelen, nodeloze technische prestaties en therapeutische hardnekkigheid niet bij. Deze zijn slecht voor onze gezondheid en ons welzijn, duur voor de portemonnee en onbetaalbaar voor de ziekteverzekering. Prestatiegeneeskunde moet plaats maken voor een anders georganiseerde geneeskunde, met een sterker accent op forfaitaire vergoedingen, zorgtrajecten en een sterkere rol voor de eerste lijn. Ook de prijs van geneesmiddelen en andere hulpmiddelen kunnen naar beneden, onder meer via een systeem van openbare aanbestedingen. Op een gezonde manier genezen betekent ook voldoende tijd krijgen om te genezen. De toename van chronische ziekten vraagt om een minder radicale opsplitsing tussen ziek zijn en werken en oplossingen die de patiënt niet afstraffen.

VOORSTELLEN

EERST VOORKOMEN, DAN GENEZEN: INZETTEN OP PREVENTIE

INTEGRAAL GEZONDHEIDSBELEID MET VISIE

- 83.** De Belgische gezondheidszorg mist visie. De financiering van de verschillende deeldomeinen gebeurt teveel ad hoc en op basis van een budgettaire logica. Het is tijd voor een globale visie op onze gezondheidszorg, uitgewerkt op basis van **expliciete gezondheidsdoelstellingen**, die we ook meten en evalueren. Beslissingen over de budgetten passen in het kader van de gestelde prioriteiten. Dit verhoogt de stabiliteit en de voedingsbodem voor sociaal ondernemerschap in de sector. (F, V, B)
- 84.** Voor een coherent beleid is de oprichting van het interfederaal instituut voor de toekomst van de gezondheidszorg, zoals voorzien in de zesde staatshervorming, van belang. Dit instituut geeft een gecoördineerd, overlegd antwoord op de grote, onder meer budgettaire, uitdagingen met betrekking tot de toekomst van de gezondheidszorg en vormt de interfederale ontmoetingsplaats voor de ministers bevoegd voor gezondheid. Het federale niveau en de deelstaten sluiten hiertoe een samenwerkingsakkoord af. (F, V, B)

PREVENTIE VIA GEZONDE LEEFOMGEVING

- 85.** Werk maken van een gezonde leefomgeving is bij uitstek een vorm ziektepreventie. Het wetenschappelijke bewijs dat de omgeving een impact heeft op de gezondheid groeit, maar het beleid loopt achterop. **Milieunormen** stemmen we af op de gezondheidsrisico's voor de meest kwetsbare groepen in de samenleving, zoals kinderen, bejaarden en zwangere vrouwen. (E, F, V, B) De **normen voor schone lucht** voldoen om te beginnen minimaal aan de richtsnoeren van de Wereldgezondheidsorganisatie. (E)
- 86.** We komen in het dagelijkse leven aanraking met steeds meer chemische stoffen in aanraking. Deze zijn niet altijd even onschuldig, en onder andere zelfs kankerverwekkend. We stimuleren verder onderzoek naar de impact van chemische stoffen en cocktails. (E, F, V, B) Het bestaande Europese regelgevende kader voor de omgang met chemische stoffen (REACH - Regulation on Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) evalueren we en passen we aan met het oog op een betere fysisch-chemische hygiëne. (E) De overheid verstrekkt duidelijke informatie en begrijpelijke richtlijnen om de invloed van chemische en hormoonverstorende stoffen in onder andere kinderspeelgoed, klaslokalen, crèches en voedselverpakking te beperken. (V, B) Groen is ook bezorgd om de gezondheidseffecten van straling en vindt dat het voorzorgsprincipe moet worden toegepast.
- 87.** Voor meer maatregelen zie ook het Hoofdstuk Gezonde Leefomgeving.

PREVENTIE VIA GEZOND EN VEILIG VOEDSEL

- 88.** **Gezonde voeding wordt goedkoper.** Ongezonde voeding verhoogt het risico op hart- en vaatziekten, de belangrijkste doodsoorzaak in Vlaanderen. Gezonde producten zijn nochtans niet goedkoop, en dus niet vanzelfsprekend voor mensen met een lager inkomen. Gezonde en duurzame voeding kan daarentegen goedkoper gemaakt worden door toepassing van een verlaagd btw-tarief. Volgens de huidige Europese regelgeving kan de btw op een product omwille van milieuvriendelijke redenen niet verlaagd worden. Groen wil dit wijzigen, zodat seizoensgebonden en lokale groenten en fruit en biologische producten van een verlaagd btw-tarief kunnen genieten. (E)
- 89.** We zetten verdere stappen in de normering van voedsel en leggen de producenten op om minder ongezonde voedingsstoffen zoals suiker, vet, additieven,... te gebruiken.
- 90.** Als consument weet je in de winkel niet altijd in één oogopslag hoe gezond of ongezond voedingsproducten zijn. Om het bewustzijn van de consument rond gezonde en duurzame voeding te verhogen en een gezonde keuze gemakkelijker te maken, voeren we een **verkeerslichtensysteem voor (verwerkte) voeding** in. Daarbij komt er op de verpakking een duidelijk zichtbare kleurencode (groen, oranje, rood), waarbij de kleur wordt vastgelegd volgens bepaalde drempelwaarden. (E, F)
- 91.** België verankert de Internationale Gedragscode voor het op de markt brengen van moedermelkvervangende producten in wetgeving. Dit gaat over het **stimuleren van borstvoeding** en het indijken van het geven van gratis staaltjes kunstvoeding. België haalt de streefcijfers van de Wereldgezondheidsorganisatie op dit vlak absoluut niet. Dit is ook één van de beste preventieve maatregelen tegen obesitas bij kleine kinderen.
- 92.** **Groen wil een actievere rol van de overheid op het vlak van voedselveiligheid.** Voedselveiligheid is in eerste instantie een kwestie van volksgezondheid. Daarom plaatsen we het Federaal Agentschap voor de

Voedselveiligheid (FAVV) terug onder de voogdij van de Minister van Volksgezondheid en niet langer onder de voogdij van de Minister van Landbouw. (F)

93. Het **Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid** (FAVV) waarschuwt op een tijdige en transparante manier de bevolking bij problemen rond de voedselveiligheid. De besparingen van de vorige federale regering op het budget van het FAVV draaien we terug. (F)
94. België scoort internationaal slecht door het **hoge antibioticagebruik** in de veeteelt. Deze antibiotica komen uiteindelijk op ons bord terecht en leiden tot problemen van resistentie. We implementeren naar Nederlands model een plan om antibiotica in de veehouderij met minstens de helft terug te dringen. Belangrijk daarbij is het opzetten van een centrale databank waarin het antibioticagebruik per sector en per bedrijf nauwkeurig bijgehouden wordt zodat de grootste misbruiken in kaart worden gebracht. Striktere regelgeving rond toedienen van antibiotica is nodig. (F)
95. Groen verzet zich tegen het uithollen van de Europese standaarden voor voedselveiligheid in het kader van een **vrijhandelsakkoord met de Verenigde Staten**. Deze standaarden zorgen voor de bescherming van de Europese consument tegen de invoer van chloorkippen, hormoonbehandelde biefstukken, enzovoort. (E). Zie ook verder in het Hoofdstuk Landbouw en Voedsel.

GEZONDHEIDSPROMOTIE EN CAMPAGNES

96. Groen vraagt een **verdubbeling van het budget voor gezondheidspromotie**. Daarmee financieren we meer structurele initiatieven in plaats van kortlopende projecten. Deze structurele initiatieven kiezen we op basis van ambitieuze gezondheidsdoelstellingen. Voorbeelden daarvan zijn de vermindering van overgewicht, stimuleren van sport en een actieve levensstijl, de promotie van borstroeding, het bevorderen van seksuele en mentale gezondheid of screening ter voorkoming van kanker. (V,B)
97. Gerichte campagnes blijven noodzakelijk, bijvoorbeeld rond seksuele gezondheid of het taboe van psychische aandoeningen. Campagnes **stemmen we beter af op moeilijk te bereiken doelgroepen** zoals kansarmen en personen met een migratieachtergrond. (V,B)
98. Succesvolle nieuwe werkvormen en projecten in de preventie breiden we structureel uit. Een voorbeeld is het **Bewegen op Voorschrift**. Daarbij schrijven artsen geen medicatie, maar beweging. De patiënt gaat met dit voorschrift naar een beweegcoach die helpt zoeken naar de juiste vorm van beweging en motiveert om het vol te houden. Een andere voorbeeld zijn de '**groene ambulances**', teams van deskundigen op vlak van milieu en gezondheid, die bij mensen thuis vormen van vervuiling binnenshuis kunnen meten. De overheid kan dan voorzien in ecologische renovatiepremies om schadelijke effecten in huis te saneren (bvb. asbest). (V,B)

TABAK, ALCOHOL, DRUGS, VERSLAVINGEN

99. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie is tabak de tweede belangrijkste doodsoorzaak ter wereld. De **accijnen op tabak** gaan met 10% omhoog. Prijsverhogingen zijn namelijk de meest doeltreffende ontradende maatregelen volgens de Wereldbank. (F)
100. Via de recente **Europese tabaksrichtlijn** slaagden de Europese groenen er al in om strengere waarschuwingen op de verpakking en een verbod op sommige additieven en smaken te verkrijgen. We willen in de toekomst nog verder gaan, onder meer via een verbod op alle additieven in sigaretten (omwille van hun kankerverwekkende eigenschappen) en een verbod op smaken in e-sigaretten (omdat deze jongeren aanzetten tot roken). (E)
101. We maken werk van een alcoholplan dat het risicovol gebruik van alcohol aanpakt. Het heeft weinig zin heeft om jongeren 'alles' te verbieden, om ze daarna als "volwassenen" plots zelf keuzes te laten maken. Iedereen moet op een evenwichtige manier met alcohol leren omgaan. Hiervoor zijn duidelijke informatie en duiding over de gevaren van alcohol noodzakelijk, evenals gepaste begeleiding bij problematisch gebruik. Groen pleit voor een strakke reglementering van reclame voor alcoholhoudende producten. (F,V,B)
102. Ook voor cannabisgebruik geldt dat informatie en duiding van de gevaren belangrijk zijn. De gebruiker heeft weinig zicht op de kwaliteit van het gebruikte product. Groen is vragende partij voor een kritische evaluatie van de behaalde resultaten van het huidige **cannabisbeleid**. Het heeft geen zin om te gaan in de richting van criminalisering, marginalisering en stigmatisering van mensen die cannabis gebruiken zonder anderen te schaden. (F)
103. Een **verslavingsbeleid** richt zich tegen de verslavingen, maar niet tegen de verslaafden. Momenteel zijn er verschillende projecten lopende (o.a. in het kader van het Fonds ter bestrijding van Verslavingen) waarin innoverende methodieken worden uitgewerkt en uitgetest, zoals "CRA voor cocaïnegebruikers", "crisis aan huis", "aanbod naar gebruikende zwangere vrouwen en ouders met

“jonge kinderen”, “online hulpverlening”. Positief geëvalueerde projecten willen we op een meer structurele wijze verderzetten en uitbreiden naar andere regio’s. (V,B)

EEN STERKE EN TOEGANKELIJKE EERSTE LIJN

“Eerstelijnsgezondheidszorg nu meer dan ooit.” Dat is het antwoord van de Wereldgezondheidsorganisatie op de vraag hoe een kwalitatief hoogstaand, kosteneffectief, geïntegreerd en patiëntgestuurde gezondheidszorg te bekomen. Een sterke eerste lijn zorgt ervoor dat mensen sneller hulp zoeken en dat overbodige, dure visites bij specialisten of op de spoedafdeling worden vermeden. Groen wil daarom de eerstelijnsgezondheidszorg verder versterken.

De multidisciplinaire groepspraktijk, spil van de eerste lijn

104. Voor een goed werkende eerste lijn is het belangrijk dat iedereen een vaste huisarts kiest en een globaal medisch dossier met medische gegevens bij deze huisarts opent. In Vlaanderen is dit al goed ingeburgerd. We maken het Globaal Medisch Dossier (GMD) verplicht zodat voortaan iedereen van de voordelen kan meegenieten. Ook het individueel preventieplan (GMD+) voor 45-plussers stimuleren we. We moedigen de spil- en verdeelfunctie van de huisartsen in de eerste lijn verder aan, en erkennen de huisartsen in hun rol als centrale beheerder van het Globaal Medisch Dossier (GMD). Maar tegelijk maken we werk van meer multidisciplinaire groepspraktijken (zie verder). (F)
105. Het **globaal medisch dossier** mag dan al ingeburgerd zijn, het wordt nauwelijks **gedeeld** tussen verschillende artsen. Waar relevant voor een kwaliteitsvolle zorg, stellen we daarom gezondheids- en welzijnsinformatie uit het dossier van de patiënt beschikbaar voor andere zorg- en hulpverstrekkers die de patiënt behandelen. (F,V,B) Dat helpt om dubbele onderzoeken of dubbele medicatie te vermijden. We versnellen de uitwerking van het elektronisch patiëntendossier (e-health federaal, Vitalink Vlaams), zorgen voor een goede afstemming van alle platformen zodat het registreren en uitwisselen van gegevens gemakkelijk kan gebeuren. De elektronische gegevensuitwisseling maakt zo veel administratie voor artsen, verpleegkundigen en ziekenfondsen overbodig. (F,V,B) We organiseren een maatschappelijk debat rond de vraag welke hulpverlener toegang krijgt tot welke gegevens. (F,V,B)
106. Meer patiënten moeten terechtkunnen in de **forfaitaire of abonnementsgeneeskunde**. Daar schrijft de patiënt zich in bij een vaste praktijk of centrum en moet voor de consultaties in dat centrum niet meer betalen. Het centrum krijgt van de ziekteverzekering een vast bedrag per patiënt per jaar en niet langer een bedrag per prestatie. Deze financiering heeft veel voordelen: het maakt de eerste lijn toegankelijk, ook voor kansengroepen, het zorgt ervoor dat de arts meer baat heeft om in te zetten op preventie en samenwerking en er zijn minder onnodige prestaties. (F)
107. De overheid ondersteunt actief de vorming van **laagdrempelige en multidisciplinaire gezondheidspraktijken** op de eerste lijn. Een zeer goed voorbeeld zijn de wijkgezondheidscentra, maar er zijn ook andere vormen. De ondersteuning bestaat bijvoorbeeld uit een opstartbudget voor de centra, het ter beschikking stellen van een projectmedewerker die bij opstart het netwerk mee helpt uitbouwen, een financiële aanmoediging om zich als artsen te verenigen of tolkenondersteuning voor patiënten die het Nederlands niet machtig zijn. (V,B)
108. De **wijkgezondheidscentra** worden per decreet erkend als één van de praktijkvormen op de eerste lijn die aandacht hebben voor multidisciplinaire samenwerking, gericht zijn op de gemeenschap, en kunnen optreden als een lokale actor voor gezondheidspromotie. (V)
109. In elke stad en landelijke regio komt er een **huisartsenwachtpost** waar mensen buiten de normale uren terechtkunnen. (V,B) Groen wil een eenvormig oproepstelsel voor deze wachtdiensten, met een centraal oproepnummer. Op het **centrale oproepnummer** doet iemand met een specifieke opleiding telefonische triage: wat is levensbedreigend, spoed, dringend, routine of gewoon advies? Dit heeft voordelen voor de patiënt, die met elke gezondheidsvraag op één plaats terecht kan, maar ook voor de artsen, die enkel nog opgeroepen worden voor noodzakelijke verplaatsingen en voor wie de wachtdiensten minder zwaar worden. Dit systeem verlicht ook de druk op de spoeddiensten. We doen een beroep op de ervaring uit de projecten ‘1733’. De overheid zorgt in samenwerking met de huisartsenorganisaties voor de nodige juridische indekking, onder meer door gevalideerde protocollen ter beschikking te stellen. (F)

MEER SAMENWERKING BINNEN EN MET DE EERSTE LIJN

110. We faciliteren de samenwerking binnen de eerste lijn, waar zowel huisartsen, apothekers, kinesitherapeuten, diëtisten, thuisverpleegkundigen, thuisverzorgenden, mantelzorgers, diensten voor welzijn... een belangrijke plaats hebben. Ook de samenwerking tussen de eerste en de tweede lijn maken we gemakkelijker. We voorzien **financiële prikkels om overleg beter te waarderen**. (F,V,B)

111. We herschikken de zorgtaken van diverse zorgverstrekkers in zorgtrajecten met het oog op een geïntegreerde zorg voor de patiënt. (F,V,B) Dit zal niet alleen de kwaliteit van de zorg voor de patiënt verhogen, maar ook de waardering voor de diverse zorgverstrekkers (zoals verpleegkundigen, kinesitherapeuten, diëtisten...) door een betere taakafbakening en honorering. Bovendien leidt dit tot een efficiëntere besteding van middelen en kan dit een intelligente besparing betekenen.
112. De **thuisverpleegkunde**, ziekenhuiszorg en thuiszorg vullen elkaar beter aan. De financiering van de thuisverpleegkunde is aan een herziening toe. Voor de chronische zorg in de thuisverpleegkunde is een gewogen envelopefinanciering aangewezen. (F) Voor meer voorstellen over de thuiszorg zie het hoofdstuk Welzijn.
113. De **vroedvrouw in de thuiszorg** wordt stiefmoederlijk behandeld in de nomenclatuur en is structureel ondergefinancierd. Nochtans is deze de zorgverstrekker bij uitstek degene die aan waardevolle preventie doet (begeleiding tijdens de zwangerschap en na de bevalling). We herzien de financiering (F) en stimuleren de inzet van vroedvrouwen in de multidisciplinair groepspraktijken. (V,B)

DE APOTHEKER, ZOVEEL MEER DAN EEN VERKOPER

Bij de apotheek loopt iedereen wel eens binnen. De apotheek heeft dan ook één van de laagste drempels binnen onze gezondheidszorg. Dat is een troef en die wil Groen volop inzetten. Voor oudere en chronische zieke mensen en voor rusthuisbewoners in het bijzonder is het belangrijk dat iemand het overzicht bewaart over de pillendoos. De apotheker is daarvoor de geknipte persoon, in nauw overleg met de huisarts en andere zorgverstrekkers. Groen wil de **rol van de apotheker binnen de eerste lijn nog versterken** op de volgende manier:

114. In de apotheek staat niet het geneesmiddel centraal, maar de patiënt. De **apotheker begeleidt zijn klanten**, volgt hun medicatiegebruik op en neemt contact op met de patiënt en/of huisarts als er een wijziging nodig is. Daarvoor kan de patiënt de apotheker toegang geven tot het **gedeeld farmaceutisch dossier**, waarin alle informatie over de medicatie die de patiënt neemt en relevante medische gegevens op een veilige manier elektronisch bewaard worden. Doel is om de opvolging en de veiligheid van de therapie te verhogen. We werken de **informaticatoepassingen** binnen Vitalink en binnen e-health die dit ondersteunen versneld uit (F,V,B).
115. We steunen het gebruik van Europees gestandaardiseerde instrumenten om deze **farmaceutische zorg te registreren en de kwaliteit ervan te verbeteren**. Dit geeft de mogelijkheid om nationaal en zelfs Europees toegankelijke zorgdossiers te voorzien. (E, F)
116. Ook de **honoraria voor apothekers** stemmen we af op hun nieuwe rol binnen de eerste lijn:
 - Nu al krijgen apothekers die astmapatiënten begeleiden extra geld. De apotheker houdt dan een gesprek met de patiënt bij de opstart van nieuwe medicatie. De patiënten zijn beter op de hoogte en nemen hun medicatie vaker op de juiste manier, waardoor ze sneller herstellen. Dit systeem van **begeleidingsgesprekken** breiden we uit naar andere geneesmiddelen. (F)
 - We belonen apothekers voor **medicatie-evaluaties**. Bij zo'n evaluatie overloopt de apotheker in nauw overleg met de huisarts en de patiënt alle medicatie die de patiënt neemt. Ze evalueren samen of de cocktail van medicijnen wel de beste is, of er negatieve wisselwerkingen kunnen optreden en of de medicatie juist wordt gebruikt. (F)
 - Groen wil een budget vrijmaken voor **structureel overleg op de eerste lijn rond geneesmiddelengebruik**. Daarin worden de huisarts betrokken, de apotheker, het rusthuis, de thuisverpleegkundige, de kinesist, de eerstelijnspsycholoog, enzovoort. Er komen ook richtlijnen voor overleg zodat dit overleg ook tot stand komt op plaatsen waar dit niet spontaan gebeurt. (V,B)
117. We stimuleren naast artsen zowel apothekers als patiënten om **bijwerkingen van geneesmiddelen te melden** aan de bevoegde instantie, het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten (FAGG). Daarvoor is een beter toegankelijk webformulier nodig op de website van de FAGG. (F)
118. Het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten speelt een actievere rol in de bewaking van de kwaliteit van **bereidingen die de apothekers zelf maken** (magistrale bereidingen). (F)

BETAALBARE GEZONDHEIDSZORG VOOR IEDEREEN

VERKLEINEN VAN DE GEZONDHEIDSKLOOF

119. Het verkleinen van de **gezondheidskloof**, de grote verschillen in gezondheid tussen sociaal-economische groepen, wordt een topprioriteit voor het gezondheidsbeleid. Er komen zowel federale, Vlaamse als Brusselse gezondheidsdoelstellingen om de kloof significant te verminderen gedurende de komende legislatuur. (F,V,B)

120. Voor mensen met een laag inkomen is een doktersvisite vaak een grote hap uit hun budget. 14% van de huishoudens in België moet medische zorgen uitstellen omdat ze die niet kunnen betalen. Daarom pleit Groen voor een **veralgemeening van de derdebetalersregeling** in de eerste lijn naar alle patiënten. Iedereen betaalt dan enkel het remgeld in plaats van het hele bedrag te moeten voorschieten. De derdebetalersregeling is de standaard in omringende landen en leidt daar niet tot overconsumptie. Deze regeling kan ook patiënten met minder dringende zorgnoden van de spoeddiensten terug naar de eerste lijn trekken. (F)
121. De **maximumfactuur** (MAF) is een belangrijk instrument de gezondheidszorg voor chronisch zieken betaalbaar te houden. Ze beperkt de medische kosten die gezinnen hebben tot een jaarlijks plafondbedrag. Niet alles telt echter mee voor deze maximumfactuur. Sommige chronische zieken moeten bijvoorbeeld levensnoodzakelijke voedingssupplementen, vitamines, mineralen of pijnstillers nemen die nog niet in de maximumfactuur zijn opgenomen. Groen wil de maximumfactuur op dit vlak verder uitbreiden voor patiënten met een chronische ziekte. De overheid geeft de patiënt ook meer en duidelijker informatie over de maximumfactuur en wat er al dan niet in is opgenomen. (F)
122. We verhogen de **ziekte-uitkeringen** voor personen met een chronische ziekte minstens tot aan de armoedegrens. (F)
123. Elke tegemoetkoming of tussenkomst waar een zieke recht op heeft, zoals de verhoogde terugbetaling, kennen we **automatisch** toe. Te weinig mensen maken gebruik van hun rechten. (F)
124. De overheid **versterkt het wettelijk kader voor een betere bescherming van personen met een ziekte of een handicap die een bijkomende verzekering willen afsluiten**. Personen met een ziekte of een handicap worden vaak geweigerd als ze een invaliditeits- of arbeidsongeschiktheidsverzekering willen afsluiten voor nieuwe risico's. Zeker voor kleine zelfstandigen is dit problematisch. Bij een hospitalisatieverzekering bestaat er al een recht op verzekering. Dit breiden we uit naar de arbeidsongeschiktheids- of invaliditeitsverzekeringen. Bovendien komt er opheldering rond het begrip 'reeds bestaande ziekte' in de zin dat de verzekeraar enkel bestaande aandoeningen die al gediagnosticeerd waren kan uitsluiten. (F)
125. Voor migranten en etnische minderheidsgroepen is de gezondheidstoestand vaak slechter dan die van de algemene bevolking. We versterken de vorming en erkenning van cultureel competentie gezondheidswerkers om de toegankelijkheid van de gezondheidszorg ook voor deze groepen te garanderen. (F, V,B).
126. De overheid ziet toe op een correcte toepassing van de wetgeving op **dringende medische hulp voor personen zonder wettig verblijf**. De toegang tot medische hulp is een recht en mag niet afhankelijk gemaakt worden van bepaalde condities, zoals de terugkeerbereidheid van de betrokkenen. (F)

BETAALBARE EN TRANSPARANTE ZIEKENHUISFACTUUR

Wie al eens in het ziekenhuis belandde, weet het. Veel mensen schrikken van de gepeperde rekening die vaak volgt. Dat komt door de hoog oplopende ereloonssupplementen die sommige artsen vragen en doordat de verplichte ziekteverzekering lang niet alle medische zorgen dekt.

127. Recent werd een gedeeltelijk verbod op **ereloonsupplementen** in tweepersoonskamers goedgekeurd, wat we toejuichen. Groen wil dit verbod op ereloonsupplementen in tweepersoonskamers uitbreiden naar daghospitalisaties. Voor de eenpersoonskamers wil Groen een plafond op de ereloonsupplementen van 100%. Meer fundamenteel is echter nood aan een nieuwe ziekenhuisfinanciering waardoor artsen deze supplementen niet meer moeten vragen. (F)
128. Er komt een onderzoek naar de praktijk waarbij artsen weigeren patiënten te behandelen als ze kiezen voor een meerpersoons- en niet voor een eenpersoonskamer, waar nodig gevuld door maatregelen. (F)
129. Een hospitalisatieverzekering lijkt de dag van vandaag geen overbodige luxe. De grond van het probleem is dat de verplichte ziekteverzekering te weinig medische zorgen afdekt, bijvoorbeeld wat betreft nieuwe geneesmiddelen of behandelwijzen. Groen wil op de eerste plaats een ruimere dekking en dus een **uitbreiding van de verplichte ziekteverzekering**. Dit is de enige manier om de solidariteit te garanderen. We streven ernaar om bijkomende (hospitalisatie)verzekeringen zoveel mogelijk overbodig te maken. Zo vermijden we ook problemen met de dure premies wanneer iemand de hospitalisatieverzekering van zijn voormalige werkgever individueel wil voortzetten. (F)
130. Een patiënt weet bij een ziekenhuisopname nauwelijks vooraf waaraan hij of zij financieel toe is. De huidige initiatieven om de **factuur transparanter te maken** wil Groen verderzetten. De overheid stimuleert een tijdige en toegankelijke patiëntinformatie door het ziekenhuis over het financiële aspect. Elke patiënt moet op voorhand een raming krijgen van de kosten. Bovendien moet de factuur voor een leek begrijpbaar zijn opgesteld. (F)

BETAALBARE GENEESMIDDELEN

131. **Een sluismodel met openbare aanbestedingen.** Geneesmiddelen die niet meer onder patent vallen maken we goedkoper door te kiezen voor een veralgemeend “sluismodel”. Een sluis gaat open, een aantal boten kunnen binnenvaren, daarna gaat de sluis voor een bepaalde tijd dicht. We schrijven een openbare aanbesteding uit en laten farmaceutische bedrijven inschrijven op een gedetailleerd lastenboek met daarin garanties voor de bevoorrading en de prijs. De beste aanbieders winnen het contract: zij kunnen de spreekwoordelijke sluis binnenvaren. Zij zijn voor een af te spreken periode verzekerd dat hun geneesmiddel teruggbetaald zal worden. Dit is een win-winsituatie voor de patiënt, het farmabedrijf, de apothekers en de ziekteverzekeringsmaatschappij. De patiënt krijgt gegarandeerd de beste prijs. Het bedrijf kan de productie van het geneesmiddel perfect inplannen, de apothekers kunnen hun stock beter plannen en zijn af van het systeem waarbij de prijs maandelijks geëvalueerd wordt en de ziekteverzekeringsmaatschappij bespaart. (F)
132. We stimuleren verder het verplicht voorschrijven van een minimumpercentage **goedkope varianten van geneesmiddelen**, of ze nu generisch zijn of de originelen die hun prijs tot op generisch niveau verlaagd hebben. Dit systeem wordt uitgebreid naar dagziekenhuizen. (F)
133. De prijs van sommige innovatieve geneesmiddelen loopt erg hoog op. Zo groeide de kost van kankergeneesmiddelen de voorbije 10 jaren met 348%. De bijkomende kost voor een aantal doelgerichte kankergeneesmiddelen die nu nog in ontwikkeling zijn wordt geschat op 2,5 tot 5 miljard euro op jaarrichtlijn. Ook voor geneesmiddelen die helpen bij zeldzame ziektes lijken farmaceutische bedrijven te kunnen vragen wat ze willen. Soms baseren deze bedrijven zich voor de prijs van een geneesmiddel niet op de kosten die ze moesten maken voor de ontwikkeling en productie ervan, maar wel op wat ze denken dat de samenleving er maximaal zou willen voor betalen. Het gevolg zijn torenhoge kosten voor de patiënt en voor de ziekteverzekeringsmaatschappij. Groen wil af van dergelijke praktijken en vraagt daarom **meer prijstransparantie van farmaceutische bedrijven**. De firma's worden verplicht meer helderheid te scheppen over hoe de prijs tot stand komt (bijvoorbeeld de kosten voor onderzoek, kosten voor marketing, kosten voor productie...). Op basis van deze informatie is overheid beter gewapend om te beoordelen of de prijs die firma's vragen geoorloofd is. Als blijkt dat de prijs te hoog is, kan de overheid ingrijpen via prijscontrole. (E, F)
134. Groen pleit voor meer Europese samenwerking en **uitwisseling van informatie en expertise tussen lidstaten over de prijsbepaling en de terugbetaling van geneesmiddelen**. Op deze manier versterken we de lidstaten zodat ze in hun onderhandelingen met de farmaceutische bedrijven een lagere prijs te kunnen afdwingen. Zeker in het geval van weesgeneesmiddelen, dat zijn geneesmiddelen voor zeldzame ziektes, is versterkte samenwerking nodig om de krachten en de ervaringen te bundelen. (E, F)
135. De overheid maakt gebruik van **innovatieve contractmogelijkheden met farmaceutische bedrijven** zodat de patiënten sneller toegang krijgen tot levensnoodzakelijke innovaties. Het gaat bijvoorbeeld over prijs-volumecontracten, waarbij de prijs kan dalen van zodra een bepaalde hoeveelheid is verkocht, of over resultaatgerichte contracten waarbij de ziekteverzekeringsmaatschappij betaalt als de behandeling succesvol is en waarbij in het geval van falen het bedrijf betaalt. (F)

STRIJD TEGEN OVERCONSUMPTIE EN TEGEN GEBREKKIGE KVALITEIT

HALT AAN OVERBODIGE GENEESMIDDELEN

Groen wil mensen op een gezonde manier laten genezen. Dat betekent dat het best werkende geneesmiddel voor een aandoening beschikbaar én betaalbaar is voor iedereen. Maar het betekent ook dat mensen geen onnodige chemische rommel of teveel antibiotica slikken. De farmaceutische industrie is een belangrijke werkgever in ons land, maar dat hoeft niet ten koste te gaan van de gezondheid en de portemonnee van de Belg. De overconsumptie van geneesmiddelen tegengaan is een prioriteit voor Groen.

136. De Europese Unie verzamelt internationale evidentiële bewijzen en werkt samen met andere internationale instanties **doelstellingen uit in verband met de overconsumptie van medicatie**. Lidstaten wisselen ervaringen uit en leren van elkaar hoe zij hun medicatiegebruik binnen de perken houden. (E)
137. De Europese Unie vergroot de **betrouwbaarheid van geneesmiddelenstudies**. Zij verplicht farmaceutische bedrijven tot het openbaar maken van de resultaten van alle klinische proeven. Nu worden enkel de studies met een positief resultaat gepubliceerd, terwijl dat een negatieve resultaat vaak een toevalstreffer is tussen alle andere negatieve resultaten. De Europese Unie zorgt dat geneeskundig onderzoek rekening houdt met genderverschillen. (E)

138. Het is cruciaal dat er in België aan de universiteiten voldoende plaats is voor **onafhankelijk onderzoek** dat niet besteld werd door farmaceutische bedrijven. De overheid heeft de taak daarin te investeren. (F,V)
139. Elke rusthuisbewoner krijgt regelmatig een **medicatie-evaluatie** om te kijken of er medicatie kan geschrapt of beter gedoseerd worden. Op deze manier, maar ook door meer in te zetten op het welbeinden in rusthuizen/woonzorgcentra, dringen we gebruik van antidepressiva in daar terug. Ook voor chronische ziekten en ouderen buiten het rusthuis/woonzorgcentrum staat de apotheker in voor een regelmatige evaluatie van de medicatie. Zie ook hoger bij de rol van de apotheker op de eerste lijn. (F)
140. Veel ziekenhuizen zijn voor hun financiële leefbaarheid afhankelijk van de omzet die hun **ziekenhuisapotheek** draait. Dit is een ongezonde situatie. Het stimuleert het gebruik van te veel en te dure geneesmiddelen. We hervormen de financiering van ziekenhuizen zodat ze financieel leefbaar zijn los van hun apotheek (zie ook verder). (F) Bovendien vraagt Groen transparantie over de kortingen die ziekenhuisapotheken krijgen bij de aankoop van geneesmiddelen. We stimuleren ziekenhuizen om hun aanbestedingen voor geneesmiddelen in groep te organiseren in plaats van individueel. Zo drukken we verder de prijs van de geneesmiddelen. (F)
141. Groen wil het **publieke debat stimuleren over therapeutische hardnekkigheid** op het einde van het leven. Artsen moeten mensen beter informeren over welke behandelingen nog levenskwaliteit toevoegen en welke niet (F). Dit zijn geen gemakkelijke gesprekken en daarom moeten artsen en verpleegkundigen hier tijd voor krijgen en wordt de nodige psychologische omkadering voorzien. We maken plaats voor deze tijd via een minder prestatiegerichte financiering. (F)
142. We veralgemenen verder de **Voorschriften op Stofnaam** (VOS). Artsen vermelden op hun voorschriften enkel de wetenschappelijke stofnaam, niet de merknaam en van de apothekers wordt verwacht dat ze het goedkoopste product afleveren. Het huidige systeem is soms complex voor de apothekers en de patiënt omdat het goedkoopste product elke maand kan wisselen, maar deze problemen vallen weg voor die geneesmiddelen waarvoor het model van de openbare aanbestedingen wordt ingevoerd (zie voorstel 50). (F)
143. Geneesmiddelen worden bij de apotheek afgeleverd in unit-dose **verpakking**. De apotheker kan zo het exacte aantal pillen uit de grote verpakkingen nemen. Halflege doosjes moet de patiënt dan niet meer terugbrengen. We voeren dit systeem in eerste instantie in voor medicatie die naar rusthuizen gaat. (F)
144. We informeren en sensibiliseren artsen over hun voorschrijfgedrag. Aanbevelingen, richtlijnen en protocollen op basis van wetenschappelijk bewijs worden duidelijk gestructureerd aangeboden. Bestaande initiatieven van **onafhankelijke artsenbezoekers**, die de artsen onafhankelijk informatie over geneesmiddelen bezorgen, promoten we verder. (F)
145. **Bewustmaking van de patiënt.** De wetenschappelijk afgetoetste informatie over welke geneesmiddelen aangewezen zijn in welke situatie wordt ook op een toegankelijke manier ter beschikking gesteld op een website voor de patiënt. (F)

HALT AAN OVERTOLIGE PRESTATIES

146. Voor **chronische en meervoudige aandoeningen** is een forfait per patiënt en per jaar het meest aangewezen betalingssysteem op de eerste lijn. Voor acute aandoeningen komt er een verhoging van het forfaitaire aandeel, bijvoorbeeld voor het bijhouden van het globaal medisch dossier en voor het multidisciplinaire overleg op de eerste lijn en over de lijnen heen. In ruil vragen we een kwaliteitsverbintenis. (F)
147. Op elke **factuur in de gezondheidszorg** (bvb. thuisverpleegkunde, ziekenhuisfactuur..) komt er een overzicht van de aangerekende prestaties in een begrijpelijke taal zodat de patiënt kan controleren of geen overbodige prestaties worden aangerekend. Als blijkt dat iets niet klopt, kan de patiënt dit op een eenvoudige manier aanvechten. (F)
148. In geval van aberrante aanrekeningen van prestaties maken we het opsporingssysteem performanter. De **Dienst voor geneeskundige evaluatie en controle** krijgt daarvoor meer effectieve sanctie-instrumenten, bijvoorbeeld in extreme gevallen we de effectieve mogelijkheid tot terugvordering van buitensporig aangerekende bedragen.(F)

HALT AAN OVERBODIGE HOOG-SPECIALISTISCHE PRESTATIES DOOR CENTRALISATIE

149. Niet elk ziekenhuis moet alles willen doen. Groen pleit voor een **centralisatie van hoog-specialistische ziekenhuisdiensten en van dure medisch-technische toestellen**. Het huidige overaanbod stimuleert de overconsumptie ervan. Bovendien is het nefast voor de kwaliteit als het ziekenhuis te weinig routine en ervaring met bepaalde behandelingen heeft. Door centralisatie garandeert de overheid dat kwaliteit aanwezig is in elk

centrum dat de behandeling mag aanbieden. De voorwaarde voor meer centralisatie is een betere samenwerking tussen minder en meer gespecialiseerde ziekenhuizen en diensten en een tijdige doorverwijzing. (F)

150. Op Europees niveau stimuleren we de samenwerking tussen de verschillende agentschappen die een inschatting maken van het nut en de waarde van nieuwe gezondheidstechnologieën (“health technology assessment”). (E) In België neemt het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg deze rol verder op zich. (F)
151. De gemeenschappen worden bevoegd voor de **erkenningsnormen van ziekenhuizen en ziekenhuisdiensten**. We grijpen deze kans aan om te komen tot normering voor expertisecentra. Voor zeer zeldzame aandoeningen werken we samen met het buitenland. (V,B)

HERVORMING VAN DE ZIEKENHUISFINANCIERING

152. Groen schaart zich achter een **grondige hervorming van de ziekenhuisfinanciering**. De huidige financiering heeft een aantal kwalijke neveneffecten: ze werkt overconsumptie in de hand en vergt veel energie voor onderhandelingen tussen ziekenhuisdirectie en specialisten. Een rapport van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg toont aan dat een afbouw van de prestatiefinanciering niet noodzakelijk tot meer wachtlijsten leidt. Bij het uitwerken van een nieuwe financiering gelden onder meer volgende aandachtspunten (F):
 - De duale financiering halen we uit elkaar zodat op ziekenhuisniveau minder tijd en energie moet kruipen in onderhandelingen en meer energie over blijft voor kwaliteitsbevordering.
 - Het ziekenhuis krijgt een forfait per verblijf en per patiënt, dat verschilt naargelang de soort pathologie. Het is niet nodig dat mensen te lang in het ziekenhuis gehouden worden, maar het is ook niet wenselijk om ze te snel te ontslaan. Dat leidt soms zelfs tot complicaties en een heropname kort na het ontslag. Om heropnames te vermijden stoppen we in het forfait alle ziekenhuisgerelateerde onkosten tot één maand na het ontslag uit het ziekenhuis. De basisfinanciering van het ziekenhuis moet minimaal de kosten die de overheid oplegt voor personeel dekken.
 - Ongeveer 10% van de financiering van ziekenhuizen en artsen komt uit specifieke programma's die de kwaliteit van de ziekenhuiszorg promoten (“Pay For Quality”). Hierbij zorgen we ervoor dat we de ziekenhuizen die meer achtergestelde patiëntengroepen aantrekken niet straffen.
 - De artsen krijgen een apart basisforfait voor hun intellectuele prestaties.
 - De financiering van de ziekenhuizen kan niet los worden gezien van een financiering van de eerste lijn. We onderzoeken daarom hoe de financiering een optimale aansluiting van de eerste en de tweede lijn kan bewerkstelligen.
153. We hebben oog voor de opvolging van de patiënt na het ontslag uit het ziekenhuis, zeker voor de meest kwetsbare patiënten. Om de mensen op te vangen, zijn lokale dienstverlenende organisaties op wijk-, dorps- of gemeenteniveau aangewezen. Zij bouwen een 24-uur-op-24-assistentie uit bij activiteiten uit het dagelijkse leven. Al wie in de buurt zorg nodig heeft, kan op deze dienst een beroep doen. (V,B)

ECHTE PATIËNTENRECHTEN IN PLAATS VAN PAPIEREN RECHTEN

154. De patiënt heeft het recht om zijn patiëntendossier in te kijken. Voor Groen moet dit op een gemakkelijke manier kunnen via een **elektronisch en online persoonlijk gezondheidsdossier**. Dit e-dossier maakt communicatie tussen patiënt en zorgverleners mogelijk en laat toe om het medicatieschema in te kijken en er notities bij te maken. De patiënt heeft ook nog steeds recht op een gedrukte kopie van het dossier. (F)
155. Gezondheidsgegevens bevatten gevoelige informatie. Daarom voeren we een **publieke campagne** over de gevolgen die de innovaties in e-gezondheid met zich meebrengen en verstrekken we toegankelijke informatie hierover aan alle burgers. (F)
156. De **Wet op de Patiëntenrechten** bestaat meer dan 10 jaar, maar patiënten en zorgverstrekkers zijn te weinig op de hoogte van deze rechten. Daarom wil Groen dat er in de opleiding van artsen en verpleegkundigen meer aandacht besteed wordt aan de wet en aan de concrete toepassing ervan in de praktijk. We stimuleren ook patiëntvoorlichting over de rechten van de patiënt door in elke ziekenhuiskamer of wachtkamer de patiëntenrechten uit te hangen. (F)
157. Om de patiëntenrechten écht te realiseren, volstaan formele rechten niet. De ziekenhuispraktijk leert dat de patiënt (of zijn vertrouwenspersoon) niet of maar summier wordt ingelicht over de diagnose en de mogelijke behandelingen. Eén en ander heeft uiteraard te maken met de ziekenhuisorganisatie en de taakverdeling tussen artsen en verplegend personeel. De arts ‘doet zijn ronde’ op het moment dat de familie niet aanwezig is en heeft maar kort tijd voor de patiënt. Deze laatste verstaat de boodschap niet altijd goed en blijft met vele vragen

achter. De patiënt weet niet dat hij zijn medisch dossier kan opvragen en verstaat bovendien het medisch jargon niet. Het recht op informatie bestaat dan wel, maar vaak is het voor de patiënt niet gemakkelijk om deze informatie juiste te interpreteren of psychologisch te kaderen. Er is nood aan een persoon die de patiënt beter begeleidt tijdens het verblijf in het ziekenhuis. Het verpleegkundig personeel moet tijd hebben **om patiëntbegeleiding als kerntaak** in hun takenpakket op te nemen. (F)

158. De **participatie van de patiënt** aan het gezondheidsbeleid wordt op alle niveaus uitgebouwd en versterkt. We werken een formeel kader uit voor de erkenning van patiëntenverenigingen en we koppelen dit aan de toegang tot meer structurele financieringsbronnen. Deze financiering maakt de stabiliteit en professionalisering van de verenigingen mogelijk. Ze vervangt evenwel niet de verschillende vormen van financiering waarop de verenigingen momenteel beroep doen (interne financiering, giften...). (F, V,B)
159. Groen wil het **statuut van ervaringsdeskundige in de patiëntenzorg** uitbouwen. Een ervaringsdeskundige is een deskundige in de patiëntenzorg op basis van eigen ervaring met ziekte. We pleiten voor een vertegenwoordiging en actieve participatie van de ervaringsdeskundigen in adviesraden en beheersorganen op verschillende niveaus, onder meer in de **Medicomut**. (F)
160. We stimuleren initiatieven die de **participatie van de patiënt aan het ziekenhuisbeleid** op het oog hebben. Zo werkt Icuro in België een pilootproject uit voor patiëntenparticipatie in de raden van bestuur van ziekenhuizen. (F)

NAAR EEN ECHT BELEID VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Eén op vier Belgen krijgt tijdens zijn leven te maken met een geestelijk gezondheidsprobleem. Toch heeft de geestelijke gezondheidszorg te kampen met een ondermaatse financiering, met een gebrek aan toekomstvisie en met het grote taboe dat aan psychische problemen kleeft. Bovendien ligt de nadruk binnen de geestelijke gezondheidszorg te veel op het medische. Zo heeft België het grootste aantal psychiatrische ziekenhuisbedden per inwoner in Europa. En zo krijgt een depressieve patiënt in de huisartsenpraktijk nog steeds veel vaker medicatie dan psychotherapie voorgescreven. Dat is misschien weinig verwonderlijk gezien de lange wachtlijsten in de basishulpverlening van de geestelijke gezondheidszorg. Door in te zetten op een sterke ambulante geestelijke gezondheidszorg, kunnen we ook overbodige gedwongen opnames vermijden, want die zijn erg ingrijpend voor de patiënten.

VERSTERKING VAN DE AMBULANTE GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

161. Vroeg ingrijpen bij een geestelijk gezondheidsprobleem is van groot belang om erger te voorkomen. Vlaanderen heeft één van de hoogste zelfmoordcijfers in Europa. Dit heeft te maken met het taboe rond psychische problemen en met de weinig toegankelijke hulpverlening op de eerste lijn. Daarom is het de **hoogste tijd voor een écht ambulant geestelijke gezondheidsbeleid** in Vlaanderen. De staatshervorming biedt op dit vlak een unieke kans, en die kans wil Groen grijpen. Er komt een globaal plan Preventieve en Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg voor Vlaanderen. Dat plan baseren we op een gedegen analyse van de zorgbehoeftes op lokaal niveau. Op basis daarvan herzien we de beslissingen over welke zorg waar geprogrammeerd wordt (de zorgprogrammatie). Deze programmatie vult ook de bestaande blinde vlekken en regionale scheeftrekkingen in. Waar mogelijk, enten we de programmatie op bestaande actoren, netwerken en circuits. (V,B)
162. Elke persoon met een geestelijk gezondheidsprobleem moet ergens in de regio terechtkunnen voor hulp. Groen gelooft in de **lokaal gebonden aanpak** die de actoren van één regio verantwoordelijk maakt voor alle personen met een psychische of psychiatrische nood. We versterken daarom de (boven)lokale besturen om de regie van de geestelijke gezondheidszorg op te nemen. (V,B)
163. We versterken de bestaande **zorgnetwerken, zorgcircuits en de mobiele teams**. We stappen zoveel mogelijk af van de projectmatige en tijdelijke financiering in de geestelijke gezondheidszorg en gaan over naar meer structurele financiering, bijvoorbeeld van de projecten in het kader van de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg (artikel 107). (V,B)
164. We versterken de capaciteit van de **basishulpverlening in de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg** (CGG's). De wachtlijsten zijn namelijk niet een probleem van een gebrek aan efficiëntie, maar van een gebrek aan middelen. (V,B)
165. België heeft het grootste aantal psychiatrische bedden binnen Europa. We **bouwen het aantal psychiatrische bedden af** en zetten in de plaats in op betere randvoorwaarden voor de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg af. (F) Vlaanderen sluit hierover een samenwerkingsakkoord met het federale niveau. (V,B) Een aantal van de huidige psychiatrische bedden zetten we om naar crisisbedden of naar aangepaste interneringsplaatsen. (F)
166. Groen wil ook een meer systematische kennisontwikkeling op het domein van de geestelijke gezondheidzorg en meer specifiek rond de vermaatschappelijking van de gezondheidszorg. (V,B)

- 167.** We integreren verslavingszorg beter in de geestelijke gezondheidszorg. (V,B)

BEGELEID LEREN, WONEN EN WERKEN

- 168.** Om doeltreffende zorg te kunnen garanderen aan personen met een geestelijk gezondheidsprobleem, stemmen we de **bevoegdheden van onderwijs, welzijn, werk, huisvesting en gezondheid** via duidelijke afspraken beter op elkaar. (V,B)
- 169.** Een preventieve en toegankelijke geestelijke gezondheidszorg steunt niet alleen op zichzelf, maar ook op de welzijnswerkers in de Centra voor Leerlingenbegeleiding, in de Sociale Huizen of het OCMW, in de Huizen van het Kind, in de bijzondere jeugdzorg, in de rusthuizen, in de huisartsenpraktijken, enzovoort. Welzijnswerkers en andere hulpverleners op de eerste lijn krijgen een **bijscholing om psychische problematieken beter te begrijpen**, te begeleiden en om gericht te kunnen doorverwijzen. Medewerkers van het CGG zijn regelmatig aanwezig in de hierboven genoemde eerstelijnsvoorzieningen om de eerstelijnswerkers te helpen de juiste beslissing te nemen.(V,B)
- 170.** Binnen de **woonzorg** voor patiënten met een psychiatrische problematiek steunen we kleinschalige, lokaal verankerde initiatieven. We werken aan een minder doorgedreven gedetailleerd regelkader om dergelijke initiatieven niet te verstikken (voor meer informatie zie Hoofdstuk Welzijn). (V,B)
- 171.** Het is belangrijk dat psychiatrische patiënten of patiënten met een psychische aandoening kunnen participeren aan de samenleving en indien enigszins mogelijk ook aan het arbeidsleven. De bestaande **werk- en welzijnstrajecten** of W²-trajecten vormen hiervoor het geschikte kader. Groen wil deze trajecten verder uitbouwen. We geven daarbij prioriteit aan trajecten en activiteiten voor personen die niet, nog niet of niet meer in staat zijn om betaalde arbeid te verrichten en die werken aan een stabilisatie van hun medische, mentale, psychische, psychiatrische situatie om die participatie mogelijk te maken (trede 3 in het jargon van W²). (V,B)
- 172.** **Een burn-out behandelen we op dezelfde manier als een arbeidsongeval.** Arbeidsorganisaties zetten mensen onder steeds grotere druk, het risico op mentale gezondheidsproblemen wordt steeds groter. Het aantal mensen dat hierdoor tijdelijk niet inzetbaar is ten gevolge van een burn-out neemt toe. Een burn-out is ontegensprekelijk gerelateerd aan stress in de werkomgeving en verhoogt de kans op een arbeidsongeval. Daarom wil Groen dat bij de behandeling van een burn-out een gelijkaardige werkwijze gevolgd wordt als bij de benadering van een arbeidsongeval. Wanneer het vermoeden bevestigd wordt dat factoren in de werksfeer mee verantwoordelijk zijn voor het geval van burn-out, dan verricht de (interne) preventieadviseur een diepgaander (ongevallen)onderzoek en formuleert voorstellen tot verbeteringen om gelijkaardige zaken te voorkomen. Een omstandig verslag wordt opgemaakt en naar de arbeidsinspectie en de externe dienst of arbeidsgeneesheer gestuurd. (F)
- 173.** De adviserende geneesheren van het ziekenfonds werken beter samen met de arbeidsgeneesheren en krijgen meer opleiding en ondersteuning rond psychosociale aspecten. De overheid stimuleert de samenwerking tussen VDAB, arbeidsgeneesheren, bedrijven en de adviserende geneesheren van de ziekenfondsen. (F,V,B)

EEN LAGERE DREMPEL VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

- 174.** De erkenning van klinisch psychologen en psychotherapeuten is intussen een feit. Groen wil ook de volgende stap zetten en werk maken van de **terugbetaling van psychotherapie en psychologische hulp** op de eerste lijn. (F) Als er een psycholoog werkzaam is een dezelfde praktijk als een huisarts, kan dit de drempel verlagen om de stap naar de geestelijke gezondheidszorg te zetten. Daarom stimuleren we de inzet van psychologen in multidisciplinaire gezondheidspraktijken. (V,B)
- 175.** Er bestaat in Vlaanderen te weinig kennis over hoe patiënten met een migratie-achtergrond of met een andere culturele achtergrond het beste begeleid worden met hun geestelijk gezondheidsprobleem. Groen wil daarom dat het Agentschap Inburgering en Integratie de opdracht krijgt om deze kennis te ontwikkelen en zo de werkers in de geestelijke gezondheidszorg hierin te ondersteunen. (V,B)
- 176.** We nemen initiatieven en ondersteunen campagnes om een meer positieve beeldvorming te bewerkstelligen van psychische aandoeningen en van de geestelijke gezondheidszorg. (V,B)

EEN KADER VOOR VERMAATSCHAPPELIJKING IN DE GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Vermaatschappelijking is een positieve trend, maar de maatschappelijke randvoorwaarden zijn niet voldaan. Daarom brengt vermaatschappelijking grote risico's mee: een armoedeval of te laag inkomen voor de patiënten, een budget dat niet volstaat om de nodige zorg en dagbesteding in te kopen, het gebrek aan ondersteuning voor de mantelzorger. De

overbelaste zorgverzekeringsgenereert te weinig middelen om iedereen –ouderen, personen met een handicap, personen met een psychische aandoening– te kunnen bedienen, waardoor deze laatsten meer uit de boot vallen.

177. De **mantelzorger** en de kinderen, ouders, broers of zussen van een persoon met een psychische aandoening verdienen meer steun. In het hoofdstuk welzijn staan verschillende maatregelen om mantelzorgers beter te ondersteunen. In de geestelijke gezondheidszorg zijn er specifiek grote noden aan gepaste respijtzorg en aan ondersteuning voor de familie. (F, V,B)
178. De participatie van psychiatrische patiënten moedigen we aan door een opleiding en statuut voor ervaringsdeskundigen te voorzien (zie voorstel 79). (V,B)
179. Een **verdere uitbouw van de reguliere thuiszorg** is ook voor patiënten met een psychisch of psychiatrisch probleem van onschabare waarde. (V,B)
180. De **uitkeringen van de zorgverzekerings** blijven toegankelijk voor personen met een psychiatrische aandoening. De inschaling van deze personen gebeurt op een omzichtige manier die rekening houdt met hun specifieke problematiek. (V,B)

WERKEN MET EEN LANGDURIGE EN CHRONISCHE ZIEKTE GEMAKKELIJKER MAKEN

Veel mensen die ziek zijn, willen graag op hun tempo en op hun maat terug aan de slag. De regelingen van arbeidsongeschiktheid en invaliditeit zijn echter nogal rigide op dit vlak.

181. We geven ziekenfondsen en arbeidsgeneesheren een actievere rol bij re-integratie en bij het zoeken naar oplossingen om een chronische ziekte met werk te combineren. (F) Zie ook het Hoofdstuk Werk.
182. We maken de systemen van geleidelijke werkhervervating aantrekkelijker en het systeem van toegelaten arbeid beter bekend bij adviserende geneesheren. (F)
183. We voeren één unieke medische controle of inschaling in voor alle rechten verbonden aan ziekte of invaliditeit en we stimuleren de gegevensuitwisseling tussen het federale en regionale niveau. (F,V,B)
184. We werken belemmeringen weg die gedeeltelijke werken met een langdurige ziekte in de weg staan. (F) Zo vermijden we dat het recht op verhoogde kinderbijslag onmiddellijk vervalt bij her-twerkstelling en vermijden we dat er bij herval opnieuw een wachtpériode van zes maanden ontstaat. (V,B)

ZORGBEROEPEN IN DE WATTEN

185. Het is noodzakelijk om op een duidelijke, objectieve manier op te volgen welke zorgverstrekkers (artsen, verpleegkundigen, tandartsen, kinesitherapeuten...) waar aan het werk zijn. Daarom pleit voor het opstellen van een **kadaster**, een document waarin men oplijst hoeveel artsen en andere zorgverstrekkers er zijn, wat ze precies doen en hoeveel ze werken. Dergelijk kadaster stelt de Planningscommissie (de commissie die bepaalt hoeveel studenten zich mogen inschrijven) in staat het correcte aantal studenten naar de juiste specialisaties te laten doorstromen. Daarnaast moeten er blijvend inspanningen gedaan worden om het beroep van huisarts aantrekkelijk te maken.
186. Bij zorgprofessionals klinkt de roep om een betere **combinatie arbeid-gezin** steeds luider, en terecht. Op de eerste lijn stimuleren we daarom multidisciplinaire groepspraktijken en haalbare wachtdiensten (zie hoger). We stimuleren bovendien de ziekenhuizen, woonzorgcentra en andere zorginstellingen om in te zetten op een aantrekkelijk combinatiebeleid, zowel voor verpleegkundigen, zorgkundigen, administratief personeel als voor artsen-specialisten. (F)
187. Verdere investeringen in de **informatisering van de zorg** en verlichten het administratieve werk en maken de communicatie tussen artsen en patiënten gemakkelijker (zie hoger en zie ook het Actieplan e-Gezondheid 2013-2018). (F,V,B)
188. De invoering van nieuwe financieringssystemen in de gezondheidszorg grijpen we aan om **de verdeling van de middelen tussen de verschillende artsen op basis van eerlijker criteria** te laten gebeuren. Er komt een eerlijker verloning voor intellectuele prestaties ten aanzien van technische prestaties. Daarbij brengen we ook factoren zoals noodzakelijke aanwezigheid, mate van verantwoordelijkheid, consequenties van beslissingen en handelingen, noodzakelijke studietijd om bij te blijven in domein, ... in rekening. Voor bepaalde specialisten is het momenteel vaak aantrekkelijker om hun beroep uit te oefenen in een privépraktijk dan in een ziekenhuiscontext. In een ziekenhuis gaat het immers vaker om patiënten met bijkomende ziektes die extra toezicht en tijd vergen, om spoedeisende gevallen of acute zorg die de dag-planning omvergooiden. Ook de wachtdiensten waarin ziekenhuisartsen moeten meedraaien maken het extra zwaar. Op deze manier maken we ook het beroep van spoedarts terug aantrekkelijker. Zo maken we werk van een dubbele heroriëntering van de middelen voor de vergoeding van artsen en specialisten: weg van de overgewaardeerde technische prestaties naar de intellectuele prestaties en weg van de villageneeskunde naar de ziekenhuisgeneeskunde (met een bijzondere appreciatie voor spoeddiensten en wachtdiensten). (F)

189. Om de vlakke **carrière van verpleegkundigen** tegen te gaan, voeren we een nieuwe functie in als referentieverpleegkundige voor een kwaliteitsvolle patiënten begeleiding in het middenkader. Via een **beter doordachte taakverdeling** moeten artsen minder tijd besteden aan taken die verpleegkundigen kunnen doen, en moeten verpleegkundigen minder tijd besteden aan taken die zorgkundigen kunnen doen. Dit mag geen afbreuk doen aan de eigenheid en autonomie van deze beroepen. Deze verdere functiedifferentiatie maakt echter ook functies noodzakelijk die het overzicht bewaren. Daarom is ook de herwaardering van beroepen als huisartsen, internisten, geriaters en verpleegkundigen belangrijk. (F,V,B)
190. De overheid blijft inzetten op de **promotie van het zorgberoep.**(F,V,B) We maken zorgberoepen ook toegankelijker voor **zij-instromers** via de erkenning van elders verworven competenties. (F,V) Concreet kunnen sommige **zorgkundigen** niet erkend worden omdat ze niet in een erkende instelling gewerkt hebben. Nochtans doen ze vaak hetzelfde werk als hun collega's in een erkende instelling. Het zijn de verworven competenties die tellen voor Groen en niet de plaats waar die competenties verworven werden. We versoepelen ook de procedure voor de **erkenning van artsdiploma's en diploma's van andere gezondheidszorgverstrekkers behaald in het buitenland**. Deze procedure is momenteel te zwaar, log en oudbollig. (F,V)

ZELDZAME, ONBEGREPEN EN ONGENEESLIJKE AANDOENINGEN

191. Weesziektes zijn erg zeldzame ziektes die bij minder dan 5 personen op 10.000 voorkomen. Om tegemoet te komen aan de noden van deze patiënten trekken we middelen uit voor de **uitwerking van het nationaal plan voor zeldzame ziektes** zoals opgesteld door het Fonds Zeldzame Ziekten en Weesgeneesmiddelen en de Koning Boudewijnstichting. (F,V,B)
192. Voor zware chronische aandoeningen die vallen onder de diagnoses van het **Chronisch Vermoeidheidssyndroom (CVS)/Myalgische Encephalomyelitis (ME), fibromyalgie...** is een betere begeleiding van de patiënten nodig. Dit zijn ziektes die nog grotendeels onbegrepen zijn en de bestaande, op dit moment terugbetaalde behandelingen werken vaak niet. Groen vraagt verder wetenschappelijk onderzoek naar de ziektes, een snellere doorstroming van positieve experimentele resultaten in de behandeling van deze ziektes in het buitenland, een ruimere terugbetaling voor individuele therapieën op maat, en een grotere openheid ten aanzien van de andere achterliggende ziektemodellen. Voor deze ziektes is ook een sensibilisering en betere informatie van adviserende geneesheren aangewezen. (F)
193. **Dementie** is aan een exponentiële opmars bezig. We steunen de verderzetting van de initiatieven "dementievriendelijke gemeente", waaraan personen met dementie en hun mantelzorgers waardevol participeren. (F) We erkennen en subsidiëren de functie van referentiearts dementie binnen de huisartsenkring en van referentiepersoon dementie in de thuiszorg, het rusthuis en het ziekenhuis. Deze referentiepersonen zijn het aanspreek- en ondersteuningspunt voor collega's met betrekking tot vragen over eigen patiënten met dementie. (F)
194. Met de overheveling van de **palliatieve zorg** naar Vlaanderen komt er een substantiële verhoging van het budget voor palliatieve zorg en netwerken. De vraag naar deze zorg is momenteel groter dan wat de palliatieve zorgteams op basis van de middelen kunnen aanbieden. (V)

GENEESKUNDIGE EN BIOLOGISCHE ETHISCHE KWESTIES

VISIE

De nieuwe ontwikkelingen in de biologie en de geneeskundige wetenschappen bieden mogelijkheden voor een betere levenskwaliteit. Maar die ontwikkelingen roepen tegelijk ethische, medische, sociale, economische en juridische vragen op. Groen wil het respect voor het leven, de menselijke integriteit en het zelfbeschikkingsrecht waarborgen en het voorzorgsprincipe respecteren. Een breed maatschappelijk debat is nodig over bio-ethische vraagstukken. De overheid legt een duidelijk kader met de nodige afbakeningen vast en volgt de ontwikkelingen van nabij.

VOORSTELLEN

1. Groen vindt dat de politiek geen waardeoordeel moet vellen over hoe mensen die in een medisch uitzichtloze situatie verkeren willen sterven, met of zonder inmenging van anderen, met of zonder levensverkortende ingrepen. Politici moeten wel het wetgevend kader bieden aan mensen, artsen en zorgverstrekkers, ziekenhuizen en woonzorgcentra. Groen wil dan ook een allesomvattende wet voor zorgverlening bij het levenseinde. De bestaande wetgeving rond palliatieve zorg, euthanasie en patiëntenrechten is versnipperd en vertoont lacunes. Het is duidelijker om alle wetgeving rond euthanasie en palliatieve zorg in één allesomvattende wet te gieten. Vandaag gebeurt een deel in de schermerzone en buiten de wet, en dit wil Groen zo veel mogelijk uitklaren. We willen bovendien meer duidelijkheid wat betreft de doorverwijsplicht voor artsen, de rechtspositie van verpleegkundigen en apothekers, en het recht op informatie van de patiënt en de plicht van de zorginstellingen om hun instellingsbeleid vooraf bij opname aan de residenten mede te delen. Groen wil een duidelijke regeling voor minderjarigen en wilsonbekwame personen. Voor minderjarigen stelt Groen voor dat een multidisciplinair team beslist over de oordeelsbekwaamheid. Wilsonbekwame personen moeten op voorhand een wilsverklaring kunnen vastleggen waarbij zij kunnen bepalen op welk moment zij euthanasie wensen. Uiteraard moet dit worden opgevolgd worden door een multidisciplinair team en een door de patiënt aangeduide vertrouwenspersoon, en worden alle mogelijke voorzorgen in acht genomen. Ook de wilsverklaringen in het kader van de patiëntenrechten moeten bij de overheid kunnen worden geregistreerd. Het moet mogelijk worden om dit te laten vastleggen op de chip van de identiteitskaart, als men dat wil.
2. Bij ethische vraagstukken, waarover al dan niet wetgeving bestaat, zoals euthanasie, orgaantransplantatie, zwangerschapsonderbrekingen, fertilitetsproblemen, e.d. is het van belang dat iedereen duidelijk op de hoogte is van het standpunt van de instelling waar men werkt of patiënt is en de te volgen procedures. De huidige bevoegdheden van ethische commissies moeten daarom uitgebreid worden tot alle ethische problemen die zich binnen de instelling kunnen voordoen. De ethische commissie dient hierover verplicht advies te verlenen aan het beheer van de instelling en de gezondheidszorgwerkers. De overheid moet erop toezien dat deze adviezen wel degelijk verstrekt en toegepast worden.
3. Vrouwen hebben in welbepaalde gevallen recht om de keuze tot een vrijwillige zwangerschapsafbreking te maken. Dit recht is vervat in de wet van 4 april 1990 en kan voor Groen op geen enkele manier in vraag gesteld worden. Een rapport van het Mensenrechtenraad van de VN uit 2011⁶ stelt dat het vrijwillig afbreken van een zwangerschap moet beschouwd worden als een mensenrecht. Zowel buiten als binnen de Europese Unie zijn er echter vele landen waar vrouwen wettelijk geen toegang hebben tot abortus. Groen engageert zich om zowel binnen als buiten Europa het recht op vrijwillige zwangerschapsafbreking te verdedigen.
4. Op dit moment is het in België niet mogelijk om te bevallen zonder je identiteit kenbaar te maken. Groen pleit ervoor om een vorm van ‘discreet bevallen’ mogelijk te maken, mits de nodige omkaderende maatregelen. In dit geval komt de naam van de moeder niet in de geboorteakte, maar worden er wel bepaalde gegevens genoteerd en bewaard. Zowel moeder als kind kunnen later – op basis van de bewaarde gegevens – het initiatief nemen om in contact te komen met elkaar. Als een van de partijen dit niet wilt, moet er via juridische bemiddeling naar een oplossing gezocht worden. Groen verwerpt daarentegen de mogelijkheid tot anoniem bevallen, omdat dit voorbijgaat aan de rechten van het kind.
5. Groen verwerpt expliciet elke vorm van commercieel draagmoederschap.

⁶ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/66/254

Een regeling rond draagmoederschap kan voor ons wel mits het opnemen van voldoende garanties inzake rechten en belangen van de minderjarige. Groen wil in dit kader voldoende aandacht voor begeleiding, voor, tijdens en ook na het hele proces van verwekking en geboorte. Het kind heeft recht op (inzage in) informatie over zijn/haar afstamming en de begeleiding daarbij. Een ontkoppeling van ouderlijke rechten en verantwoordelijkheden en het donorschap (bij hoogtechnologisch draagmoederschap) moet worden uitgewerkt.

6. Reproductief kloneren (het creëren van een individu dat genetisch identiek is aan een ander levend of dood individu) wil Groen onder geen beding toelaten. Ook het gebruik van technieken voor eugenetische doelstellingen (met het oog op het verbeteren van het menselijk ras) is voor Groen uitgesloten.
7. Planten, dieren en mensen, of onderdelen hiervan, evenals natuurlijke fysiologische processen of genetische codes, kunnen nooit onder het intellectuele eigendom van de bio-technologische uitvindingen vallen. Een patent op leven is uitgesloten.
8. De basisvooraarden en zorgvuldigheidsvooraarden voor het gebruik van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek dienen strikt gerespecteerd te worden: Gebruik van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek kan enkel wanneer er geen andere bruikbare mogelijkheden ter beschikking staan. Onderzoek gebeurt bij voorkeur met overtallige embryo's. Alleen als dit niet mogelijk is, kan onderzoek met speciaal voor het onderzoek gecreëerde embryo's. De toestemming van de betrokkenen om wetenschappelijk onderzoek op overtallige embryo's toe te laten, is vereist. Zij worden hiervoor voldoende geïnformeerd. Onderzoek op embryo's ouder dan 14 dagen blijft uitgesloten. Embryo's waarop wetenschappelijk onderzoek is gebeurd, worden niet teruggeplaatst. Commercialisering is uit den boze: het gebruik van embryo's mag geen financieel gewin opleveren voor onderzoeker en fertilititeitcentra of donor.
9. Toepassing van technieken van medisch begeleide voortplanting om het geslacht van het ongeboren kind te kiezen wordt niet toegelaten, tenzij om een aan het geslacht gebonden, ernstige erfelijke ziekte te voorkomen. Op advies van de plaatselijke ethische comités, de federale commissie voor toezicht op de wet betreffende wetenschappelijk onderzoek op embryo's in vitro en het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek bepaalt de minister van Volksgezondheid welke ziekten onder deze criteria vallen.
10. De wet op de Medische Begeleide Voortplanting biedt een kader voor sperma- en eiceldonatie. Over de anonimiteit van de donoren, die op dit moment door de wet voorzien wordt, blijven evenwel uiteenlopende meningen bestaan. Groen pleit daarom voor een open en breed maatschappelijk debat over de wenselijkheid van het opheffen van de anonimiteit van sperma/eiceldonoren en de rechten en plichten die uit de traceerbaarheid van donoren moeten of kunnen voortvloeien. Op basis van de uitkomst van dit debat kan desgevallend een wettelijke regeling uitgewerkt worden voor de procedure van het eventueel blootgeven van donorgegevens aan kind en/of ouders. In België is het volgens de wet van 6 juli 2007 mogelijk om eicel- of spermadonatie ofwel op volledig gekende basis (tussen familiemeden of vrienden), ofwel op volledig anonieme manier (spermabank of anonieme wisseldonatie) uit te voeren. Deze laatste vorm is trouwens de meest toegepaste. Hoewel dit een aantal voordelen biedt betreffende de bescherming van de donor en de acceptor, heeft het kind hierdoor geen enkele mogelijkheid om bepaalde kenmerken of de identiteit van de donor te achterhalen, indien het er later de behoefte toe voelt. Het zou daarom beter zijn ook een derde systeem toe te laten, waarbij er wel degelijk met anonieme donoren wordt gewerkt, maar die naar Nederlands model bereid zijn bepaalde identificeerbare kenmerken vrij te geven, zodat later onder bepaalde voorwaarden informatieverstrekking of zelfs contact tussen kind en donor mogelijk is. Groen pleit er niet voor om de anonimiteit af te schaffen, maar om parallel het systeem van "bekende" donoren in te voeren, zodat donoren en acceptoren de keuze hebben, in functie van wat zij voor het toekomstig kind het belangrijkst vinden.
11. De technieken die het mogelijk maken functies te ondersteunen bij vroegeboorte zijn zodanig verfijnd dat de grens van overleving is teruggedrongen naar extreem jonge leeftijden. Dit proces heeft belangrijke ethische implicaties voor de drie betrokken partijen: het kind, de ouders en het medisch en verpleegkundig personeel. Algemeen gesteld zou een toename in overleving van extreme prematurity zich niet mogen vertalen in een toename van handicap. Als dat laatste het geval is, dan creëert de medische techniek meer onheil dan dat ze soelaas brengt. In individuele gevallen is het zeer moeilijk een inschatting te maken van de overlevingskansen en de kwaliteit van overleving van extreem vroeg geborenen. Tijdens het zorgproces voor de extreme prematuur, gebiedt de zorgzaamheid niet alleen de levenskans maar ook de levenskwaliteit en het welzijn van het betrokken kind en zijn ouders te bewaken. Indien de voortzetting van intensieve zorg ertoe leidt dat een kind met een zwaar gehypothekeerde levenskwaliteit verder zal moeten leven, is het aangewezen dat het zorgverstrekkend team na zorgvuldig multidisciplinair overleg (gynaecologen, pediatres, verpleegkundigen) afspraken maakt met de ouders over de afbouw en de stopzetting van de intensieve ondersteuning. Het niet meer opdrijven of het staken van intensieve medische zorg betekent niet dat de zorg zonder meer gestaakt wordt. Beslissingen betreffende het ethisch verantwoord zijn van voortgezette neonatale intensieve zorgen, kunnen dan na het opmaken van een volledig bilan in samenspraak met de betrokken zorgverstrekkers en de ouders genomen worden.

- 12.** Groen is voorstander van de humanisering van de wetgeving rond de procedures bij het ongewenst vroegtijdig verlies van een ongeboren kind. De confrontatie met wettelijke en administratieve verplichtingen mag de rouw van de ouders niet nog zwaarder maken. Regelingen hier rond mogen echter op geen enkele manier het recht op een vrijwillige zwangerschapsafbreking in gevaar brengen.

DE KLOOF VERKLEINEN

PENSIOENEN

VISIE

Eén of de vijf Belgische ouderen loopt een risico op armoede. Sommigen nuanceren dit door te zeggen dat veel ouderen eigenaar zijn van een huis. Maar ze vergeten erbij te vertellen dat dit huis ook onderhoud vraagt en dat meer en meer ouderen moeite hebben om de energiefactuur van hun huis te betalen. Voor Groen is het duidelijk: armoede bij ouderen is een moderne welvaartsstaat onwaardig. Het wettelijke pensioen heeft een dubbele taak: het moet elke oudere tegen armoede beschermen, maar tegelijk ook toereikend zijn om een zekere levensstandaard te behouden.

Daarom is een versterking van het wettelijke pensioen, de eerste pijler, nodig. Groen wil niet dat we voor onze oude dag afhankelijk zijn van de onzekerheid van financiële markten. Aanvullende pensioenen blijven daarom aanvullend en vormen niet de kern van het pensioendebat.

Voor Groen respecteert een goed pensioenstelsel individuele levenskeuzes en straft het atypische loopbanen niet af. Zeker voor vrouwen is dit op vandaag nog te vaak het geval, maar ook voor wie als zelfstandige, werknemer en/of ambtenaar een gemengde loopbaan had. Nochtans zijn carrièrewendingen, deeltijds werk en tijdelijke onderbrekingen heel normaal in een moderne, ontspannen loopbaan. Bovendien is voor Groen betaald werk niet de enige manier om bij te dragen of deel te nemen aan de samenleving. Andere types activiteiten zoals zorgarbeid en mantelzorg willen we ook waarderen voor het pensioen.

Onrechtvaardige verschillen, onder meer tussen ambtenaren, zelfstandigen en werknemers, halen het draagvlak voor het pensioenstelsel onderuit. Daarom wil Groen deze verschillen geleidelijk laten uitdoven. Groen pleit voor het logische mechanisme waarbij meer gewerkte jaren leiden tot een hoger pensioen. Tegelijk is er nog ruimte voor meer solidariteit en herverdeling tussen de gepensioneerden met de grootste vermogens en met de toppensioenen en de andere grote groep gepensioneerden.

Om de pensioenen in de toekomst te blijven betalen pleit Groen voor een gemengde strategie. Langer werken is een deel van de oplossing om de pensioenfactuur te kunnen betalen. Het pensioenstelsel moderniseren betekent echter op de eerste plaats loopbanen beter ondersteunen en beter werkbaar maken (zie het Hoofdstuk Werk). Alleen zo wordt langer werken voor meer mensen een optie. We stellen ook een nieuwe, structurele alternatieve financiering voor de sociale zekerheid voor. Daarnaast zijn meer (duurzame) jobs nodig voor meer mensen, zowel jongeren als ouderen.

Bij elke hervorming van het pensioenstelsel heeft Groen oog voor de mens achter de loopbaan. Het simpelweg optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd treft sommigen onrechtvaardig hard: wie al een lange loopbaan achter de rug heeft of in een lastige job

werkte en daardoor nog maar weinig gezonde pensioenjaren voor de boeg heeft. Tellen in loopbaanjaren is voor Groen een eerste stap naar een meer rechtvaardig pensioenstelsel.

VOORSTELLEN

ELKE OUDERE EEN MENSWAARDIG INKOMEN VIA EEN SLUITENDE ONDERGRENNS

1. Er komt een absolute ondergrens onder ons pensioenstelsel. Zo garanderen we het recht op een menswaardige oude dag voor iedereen. Elk pensioen begint te tellen vanaf de armoedegrens en niet meer vanaf nul. Via een universeel basispensioen garandeert Groen dat mensen na de pensioengerechtigde leeftijd niet onder de armoedegrens belanden. In 2014 gaat het over 1.000 euro, behalve voor wie geen enkel jaar gewerkt heeft en samenwoont, die krijgt 750 euro. Het basispensioen krijg je op basis van burgerschap, zoals in Nederland, en niet op basis van de afgelegde loopbaan. Het basispensioen betekent een enorme administratieve vereenvoudiging. Het bestaansmiddelenonderzoek bij de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) is dan niet meer nodig, net zo min als de complexe berekening van het minimumpensioen. Dankzij het basispensioen kunnen pensioenrechten op een zeer efficiënte manier automatisch worden toegekend. Zo kunnen gepensioneerden niet meer uit de boot vallen omdat ze hun rechten niet kennen. De meerkost financieren we via de uitdoving van de gezins-, echtscheidings- en overlevingspensioenen, de afbouw van fiscale prikkels voor de derde pijler, de besparing op de administratie en het aftappen van de pensioenen tot maximaal vier keer het bedrag van de armoedegrens. (F)
2. Binnen Europa keren we de race naar de sociale bodem om. Nu concurreert elk land om de pensioenlasten zo laag mogelijk te houden. In plaats daarvan beslissen de lidstaten samen om minimale normen voor pensioenen in te voeren die volstaan om armoede uit te bannen. We onderzoeken de mogelijkheid om een Europees basispensioen in te voeren dat kan variëren op basis van nationale armoedegrenzen. Zo zetten we deloyale concurrentie om naar samenwerking. (E)
3. De Europese Unie wil tegen 2020 twintig miljoen mensen minder in armoede, maar treedt op het sociale vlak te zwak op om dit te kunnen verwezenlijken. Daarom wil Groen een krachtiger Europese instrumenten voor het armoedebeleid, bijvoorbeeld bindende Europese richtlijnen. Specifiek voor ouderen komt er een richtlijn met als doelstelling om armoede bij ouderen drastisch te reduceren tegen 2020. Een andere richtlijn bepaalt dat alle pensioenuitkeringen welvaarts vast worden gemaakt en dus niet alleen geïndexeerd worden maar ook meegroeien met de evolutie van de lonen in elke lidstaat. (E)

PLUS EEN WETTELIJK PENSIOEN BOVENOP DE ARMOEDEGRENNS PER GEWERKT JAAR

4. Het wettelijk pensioen doet meer dan armoede voorkomen. Het staat ook garant voor het behoud van een voldoende hoge levensstandaard na pensionering. Voor Groen is het wettelijke pensioen dus veel méér dan het basispensioen. Bovenop het basispensioen krijgen gepensioneerden een pensioen dat groter is naarmate ze meer jaren gewerkt hebben. Werken loont voor het pensioen. Dit deel van het wettelijke pensioen berekenen we op basis van het aantal gewerkte uren en van het (geplafonneerde) loon tijdens de loopbaan. (F)
5. Zolang er geen universeel basispensioen is, raken we niet aan de gelijkgestelde periodes. Dat zijn niet-gewerkte periodes in de loopbaan waarvoor je toch pensioenrechten opbouwt. Deze gelijkgestelde periodes zijn belangrijk voor wie de pech heeft om ziek of werkloos te worden. Groen wil niet dat deze mensen twee keer gestraft worden: één keer tijdens de loopbaan en nog een keer na pensionering. Na de invoering van het basispensioen zijn alle niet-gewerkte periodes minstens gedeeltelijk gedekt. Daarom kunnen op dat moment sommige gelijkgestelde periodes verminderd meetellen voor het wettelijke supplement (bijvoorbeeld een berekening op basis van het forfaitair loon). (F)
6. Zoals elke pensioenhervorming gebeurt de overgang naar dit nieuwe stelsel met respect voor verworven rechten en met oog voor overgangsmaatregelen. (F)
7. Tijdens de overgangsperiode kunnen we alvast volgende stappen in de richting van een basispensioen nemen:
 - Het bedrag van de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) voor iedereen verhogen zodat het minstens op de armoedegrens ligt (F), een versnelde invoering van een automatische rechtentoekenning van de Inkomensgarantie voor Ouderen (F)
 - Optrekken van de minimumpensioenen tot minstens 1200 euro per maand, en wegwerken van de benadeling van deeltijds werkenden door een pro rato berekening (F)

- De hoogte van alle lage en middelhoge pensioenen structureel welvaartsvast te maken. Dus pensioenen niet alleen indexeren, maar ook automatisch verhogen naarmate de lonen groeien. Groen verzet zich tegen elke verdere uitholling van de welvaartsenvoloppe (F)

ONRECHTVAARDIGE VERSCHILLEN IN PENSIOEN DOVEN UIT

8. Twee personen die hetzelfde werk doen, en dat even lang doen, bouwen voor de toekomstige loopbaanjaren een gelijkwaardig pensioen op. De verschillen tussen werknemers en ambtenaren doven geleidelijk uit. We verlaten het principe van het pensioen als uitgesteld loon voor ambtenaren en vervangen dit waar nodig door een voldoende concurrentieel beloningspakket. Het budgettaire volume dat in het verleden werd ingezet voor werknemers- en ambtenarenpensioenen wordt herverdeeld over alle gepensioneerde werknemers en ambtenaren. Op langere termijn streven we ook naar een meer gelijkwaardig pensioen voor zelfstandigen. Dit wordt gekoppeld aan een meer gelijkwaardige bijdragenheffing. (F)
9. We versterken de solidariteit tussen de gepensioneerden. Via de vermogensrendementsheffing die het pensioensysteem mee financiert, dragen ook de meest vermogende gepensioneerden hun steentje bij. We verkleinen de kloof tussen de hoogste en de laagste pensioenen. We willen geen pensioenen onder de armoedegrens en geen pensioenen hoger dan vier keer het basispensioen. (F)

HET WETTELIJK PENSIOEN MOET HET DOEN

10. Het wettelijk pensioen of de eerste pijler versterken is de prioriteit van Groen. We investeren als samenleving in die eerste pijler met middelen uit de sociale zekerheid en uit de algemene middelen. Aanvullende pensioenen blijven aanvullend: we beschouwen ze als een extra, maar ze mogen niet noodzakelijk worden voor een waardige oude dag. Zo wordt geen enkele gepensioneerde voor haar of zijn pensioen afhankelijk van beleggingen op risicovolle markten. (F)
11. De sociale partners spelen een cruciale rol bij de verdere uitbreiding van de tweede pijler zodat de ongelijkheid tussen sectoren met en zonder tweede pijler verdwijnt. Dit gebeurt via het sociaal overleg: de aanvullende bedrijfspensioenplannen maken immers deel uit van de loononderhandelingen. Voor Groen blijft de versterking van het wettelijke pensioen voor iedereen prioritair ten opzichte van stimuli voor de tweede pijler. Voor wie al een tweede pijler krijgt, zal de overheid deze slechts stimuleren tot aan een vastgesteld plafond. De achterpoortjes die in de huidige regeling bestaan om dit plafond te omzeilen sluiten we. (F)
12. Fiscale prikkels voor de derde pijler (pensioensparen en langetermijnsparen) bouwen we af en investeren we in een versterking van de eerste pijler. De eerste pijler komt elke gepensioneerde ten goede en niet enkel wie het zich kan permitteren om te sparen. Groen wil de mensen in alle vrijheid laten sparen voor hun pensioen, maar vindt niet dat de overheid het beleggen op financieel onzekere markten moet aanmoedigen.. (F)
13. Groen wil de consument die investeert in pensioenfondsen en andere pensioenspaarproducten beter beschermen. Er komt een wettelijk kader dat de transparantie bij de verkoop van dergelijke financiële instrumenten verhoogt. (E, F) We voeren ook striktere normen en controle in met het oog op een beter risicomagement en we verbieden speculatieve investeringen. (E, F) We laten de crisis de aanvullende pensioenen niet verder uithollen en behouden de minimumrendementsgarantie in de tweede pijler. (F)
14. We stimuleren pensioenfondsen en pensioenverzekeraars om het geld dat voor de aanvullende pensioenopbouw gestopt wordt te herinvesteren in duurzame projecten die de samenleving ten goede komen of in staatsobligaties. (E, F)
15. In haar aanbevelingen neemt de Europese Unie een meer genuanceerde houding aan ten opzichte van de privatisering van pensioenen via de tweede en derde pijler en brengt ze ook systematisch de risico's daarvan in kaart. (E)

VROUWVRIENDELIJK PENSIOEN

16. Het basispensioen is de maatregel bij uitstek om de armoede bij gepensioneerde vrouwen terug te dringen, want het biedt een compensatie voor onderbroken of deeltijdse loopbanen. (F)
17. Van zodra er een garantie is op een waardig pensioen boven de armoedegrens voor iedereen, wordt de pensioensplit de nieuwe standaard. Wanneer één van de partners binnen een koppel extra tijd voor zorg opneemt, herverdelen we de pensioenrechten binnen het koppel. Wanneer bijvoorbeeld één partner voltijds werkt en de andere halftijds, dan bouwen ze beiden 3/4de pensioenrechten op. Zo garanderen we dat ook de partner die voor het gezin kiest pensioenrechten opbouwt en behoudt in het geval van een echtscheiding. De

pensioensplit geldt zowel voor mensen die gehuwd zijn als voor mensen die een samenlevingscontract hebben afgesloten. Groen waakt erover dat de split nooit leidt tot twee minipensioentjes. (F)

18. Groen wil niet dat bij echtscheiding de partner die de carrière wat minderde voor zorg wordt gestraft voor een keuze die beide partners samen hebben gemaakt. Daarom verankerken we de pensioensplit als wettelijke standaardoptie ook als het gaat over de aanvullende pensioenopbouw binnen de tweede pijler. (F)
19. Na de invoering van het basispensioen en de pensioensplit, kunnen afgeleide pensioenrechten zoals het gezinspensioen, het echtscheidingspensioen en het overlevingspensioen geleidelijk worden afgebouwd. Daarbij wil Groen niet raken aan de verworven rechten. In de overgangsregeling voorzien we een meer proportionele vermindering van het pensioen voor wie een overlevingspensioen cumuleert met toegelaten arbeid. (F)

EEN TOEGANKELIJKE BASISDIENST MET DUIDELIJKE INFORMATIE

20. De toekenning van het pensioen verloopt zo automatisch mogelijk. De verschillende pensioenadministraties wisselen op een vlotte manier gegevens uit. Groen wil dat een betere samenwerking tussen de pensioenadministraties leidt tot een vlottere afhandeling, vooral bij de berekening van gemengde pensioenen (combinatie van werknemers-, zelfstandigen- ambtenarenpensioen) (F). De Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) wordt versneld automatisch toegekend (F). De invoering van het basispensioen en het uitdoven van de verschillen tussen ambtenaren, werknemers en zelfstandigen maakt op termijn een fusie van de pensioenadministraties mogelijk (F).
21. We informeren mensen beter over hun pensioen. Daarvoor bouwen we "Ken uw pensioen" versneld uit. Via een online tool kan iedereen carrièresimulaties uitvoeren en zo een zicht krijgen op de gevolgen van bepaalde loopbaankeuzes op de pensioenopbouw. Er komen ook simulaties voor de aanvullende pensioenrechten. Inwoners krijgen ook jaarlijks een overzicht van de pensioenrechten die ze al opbouwden. (F)
22. We verbeteren verder de overdraagbaarheid van pensioenrechten opgebouwd in het buitenland. Er komt een automatische gegevensuitwisseling tussen de pensioenadministraties van de verschillende landen, waardoor ook rechten opgebouwd in het buitenland op termijn automatisch kunnen worden toegekend. (E, F)

PENSIOEN MOGELIJK NA 42 LOOPBAANJAREN OF OP JE 65STE

23. Voor Groen kan iedereen die dat wil vanaf 65 jaar het pensioen opnemen. Maar het vervroegde pensioen schaffen we af. In de plaats daarvan tellen we in loopbaanjaren. Wie 42 loopbaanjaren op de teller heeft staan, kan met pensioen, ongeacht de leeftijd. Dit systeem is rechtvaardiger voor wie op vroege leeftijd begon te werken. Vaak zijn dat ook de mensen met de zwaarste loopbanen. Wie op zijn achttiende al begon te werken, kan na 42 jaar beschikbaarheid op de arbeidsmarkt op zijn zestigste met pensioen. Wie op zijn tweeëntwintigste begon met werken kan zijn pensioen ten vroegste opnemen vanaf 64 jaar. Met deze 42 loopbaanjaren moedigen we vooral de mensen met korte loopbanen aan om effectief langer te werken. Want langer werken is wel degelijk nodig om de pensioenen en gezondheidszorg in de toekomst betaalbaar te houden, hoewel het niet de enige oplossing is. De voorwaarde voor deze hervorming is dat de werkbaarheid van alle beroepen verbetert, en van de fysiek en psychologisch zware beroepen in het bijzonder (zie Hoofdstuk Werk). (F)
24. Een loopbaanjaar is elk jaar dat je beschikbaar bent voor de zorg of arbeidsmarkt: dat omvat periodes van betaald werk, onvrijwillige werkloosheid, ziekte of invaliditeit, landingsbanen,ouderschapsverlof of werk onder het statuut van mantelzorger. Jaren van zogenaamd ongemotiveerd tijdskrediet tellen we niet als loopbaanjaren. (F)
25. Ook de pensioenbonus en andere gerelateerde maatregelen baseren we op principe van 'aantal loopbaanjaren' en niet op leeftijdsvoorraarde. (F)
26. Pensioen hoeft geen verplichte inactiviteit te betekenen. Met de stijging van het aantal gezonde levensjaren willen velen ook na de pensionering actief blijven, als vrijwilliger of door zorgtaken op te nemen. Sommigen willen ook langer blijven werken. Wie na de leeftijd van 65 of na 42 loopbaanjaren wil blijven werken, mag dat en bouwt ook verder sociale zekerheidsrechten op. De voorwaarde is evenwel een versterking van de wettelijke pensioenen en de garantie dat het pensioen voldoende hoog is zodat niemand uit financiële noodzaak moet blijven werken. Er komt ook een volwaardig statuut voor 65-plussers, want op dit moment hebben zij niet dezelfde rechten als ze hun ontslag krijgen, ziek of werkloos worden. (F)

BLIJVEN INVESTEREN IN DE GEPENSIONEERDEN VAN MORGEN

27. Groen pleit voor een structurele financiering van de sociale zekerheid en van de pensioenen in het bijzonder. Om de pensioenen van morgen te blijven betalen kiezen we best voor een gemengde strategie van meer mensen aan het werk krijgen, langer werken, en alternatieve financieringsbronnen zoeken voor de sociale zekerheid:

- Door de fiscale verschuiving van lasten op arbeid naar een vermogensrendementsheffing in combinatie met lasten op milieuvervuiling creëren we extra jobs. Deze extra jobs zorgen ervoor dat meer mensen bijdragen aan de sociale zekerheid en de pensioenen. (F)
- We verhogen de werkbaarheid van de jobs en investeren in kwaliteitsvolle en ontspannen loopbanen. Op deze manier kunnen mensen langer aan de slag blijven. Langer werken betekent anders werken. (F)
- We werken een structureel bredere financieringsbasis uit voor de sociale zekerheid via alternatieve financiering. Daarvoor spreken we onder meer inkomsten aan uit de vermogensrendementsheffing en opbrengsten uit de strijd tegen de fiscale fraude. (F)

GEZINSBELEID

VISIE

We investeren in België heel veel in kinderen, en dat is niet meer dan normaal. Investeren in kinderen staat gelijk aan investeren in de toekomst. We investeren veel, maar niet goed genoeg. We kunnen anno 2014 niet verhinderen dat veel kinderen in armoede opgroeien. Een Europese vergelijking maakt dit pijnlijk duidelijk: België zet net als de Scandinavische landen dubbel zoveel middelen in voor gezinsbeleid dan de landen in het zuiden van Europa; België heeft net als deze landen in het zuiden van Europa dubbel zoveel kinderen in armoede dan de Scandinavische landen. Groen is voor een meer efficiënte en effectieve ondersteuning van gezinnen.

Een eerste cruciale voorwaarde om een goed gezinsbeleid te voeren bestaat uit de garantie dat ieder kind in een omgeving kan opgroeien waar financiële zorgen zo beperkt mogelijk zijn. Daarom is het niet meer dan billijk dat kinderen uit gezinnen met een laag inkomen meer steun krijgen.

Een voorbeeldig gezinsbeleid creëert een context waarin opvoeden van kinderen evident is, en dat is veel meer dan een louter financiële ondersteuning van gezinnen. Van minstens even groot belang is de garantie dat gezinnen voldoende tijd en steun krijgen om de opvoeding van kinderen mogelijk te maken. Dat betekent dat ouders tijdens het spitsuur van het leven voldoende tijd voor hun kinderen kunnen vrijmaken. Dat betekent ook dat ouders zonder job gebruik kunnen maken van diensten als kinderopvang om hun kansen op een job te vergroten en hun kinderen betere kansen te bieden in hun latere schoolcarrière. Het recht op opvoeding is vandaag niet gegarandeerd voor kansarme ouders. Zo zijn er in Antwerpen, Genk en Oostende minder dan 30 plaatsen per 100 kinderen, tegenover meer dan 50 in Leuven, Brugge en Hasselt.

Het Vlaams decreet kinderopvang van maart 2012 is geen goed decreet en moet herschreven worden voor het van kracht wordt in 2015. Het decreet is er alleen voor kinderen van werkende ouders. Het stelt de verkeerde kwaliteitseisen. Het decreet geeft te weinig ruimte aan lokale actoren. Het sluit een integratie van kinderopvang en kleuteronderwijs uit. Groen wil met een beter decreet garanderen dat deze fouten kunnen weggewist worden vooraleer ze de kinderopvang ontwrichten.

Voor Groen is kinderopvang meer dan ‘opvang’ en ‘zorg’, maar een pedagogisch project voor alle kinderen tot 6 jaar. Nu wordt een kind ‘verzorgd’ tot 2,5 jaar in kleine groepjes en ‘leert’ het op school vanaf 3 jaar in klassen met 30 kleuters. Groen zal onderwijs en opvang integreren op maat van het kind.

VOORSTELLEN

EEN CORRECTE FINANCIËLE ONDERSTEUNING VOOR GEZINNEN

1. **Voldoende hoge minimumlonen en minimumuitkeringen.**

We trekken minimumuitkeringen en lonen op tot boven de armoedegrens. Dit is de eerste voorwaarde om te garanderen dat alle kinderen in een omgeving kunnen opgroeien die van armoede gespaard wordt.

2. **Kindpremie op basis van inkomen en vermogen.**

We stellen voor om het basisbedrag voor het eerste kind in de huidige regeling als algemene ondersteuning voor ieder kind te behouden. Een kind uit een gezin waarvan het inkomen en/of vermogen bij de hoogste tien procent ligt, krijgt het basisbedrag. Voor een kind uit alle andere gezinnen wordt het basisbedrag aangevuld met een

degressieve inkomens- en zodra mogelijk vermogensafhankelijke uitkering. Zo krijgen ouders van kinderen die het meer nodig hebben een hogere uitkering.

Dit voorstel onderstreept dat niet kan worden getalmd met de uitbouw van een vermogenskadaster. Zonder vermogenskadaster kan de kindpremie niet in relatie tot het vermogen staan.

Op deze manier moet ook de precaire positie van kinderen uit eenoudergezinnen kunnen aangepakt worden. We voorzien geen premie voor eenoudergezinnen, maar enkel een premie voor gezinnen met lage inkomens, onafhankelijk van de gezinssituatie. Daar eenoudergezinnen vaker een risico op armoede lopen, zullen ze ook meer in aanmerking komen voor dit inkomens- of vermogensgerelateerd supplement.

3. Kinderen uit hetzelfde gezin zijn evenveel waard.

Ieder kind in het gezin staat op gelijke voet. Binnen een gezin wordt er geen onderscheid gemaakt tussen het oudste en het tweede of derde kind in de rij. We schaffen de ongelijke behandeling tussen kinderen van hetzelfde gezin af, zowel op het vlak van de fiscale vrijstellingen als bij de berekening van de kinderbijslag. Zeker bij nieuw samengestelde gezinnen en vormen van co-ouderschap is zo'n vereenvoudiging noodzakelijk.

4. Harmonisering van de kinderbijslagen.

In het kader van de zesde staatshervorming werden de gezinsbijslagen gelicht uit de federale sociale zekerheid om te worden overgeheveld naar de gewesten. Voor het Brusselse gewest wordt dit een zeer omslachtige oefening. Er dient over gewaakt te worden dat de kindpremies intra-federaal zoveel als mogelijk gelijklopend zijn.

GEZINNEN ONDERSTEUNEN MET EEN UITGEBREIDE DIENSTVERLENING

5. Kinderopvang voor alle kinderen.

Kwalitatief hoogstaande kinderopvang voor alle kinderen blijkt de beste garantie voor sociale mobiliteit. We kiezen radicaal voor een gezinsbeleid dat investeert in jonge kinderen.

Alle kinderen moeten gebruik kunnen maken van kwalitatieve kinderopvang. Dat betekent dat kinderopvang moet toegankelijk zijn voor kinderen met een kansarme achtergrond, voor kinderen van ouders die niet of deeltijds werken, voor kinderen van alleenstaande ouders of voor kinderen met een beperking. In Vlaanderen moet de belofte om in 2020 voor elk kind een plaats te voorzien in de kinderopvang gerespecteerd worden.

De nood aan kinderopvang is geografisch sterk verschillend. Het lokaal aanbod aan kinderopvangplaatsen moet rekening houden met deze nood, en met de specifieke kenmerken van de kinderpopulatie.

6. Een 'gemeentelijk huis van het kind'.

De rol van regisseur geven we in Vlaanderen aan lokale besturen, en in Brussel aan de VGC. De lokale realiteit kan samenwerking tussen kleinere gemeenten of wijkgerichte werking binnen grotere gemeenten uiteraard mogelijk maken, of het uitbesteden van deze regie aan bij voorbeeld Kind & Gezin. Met alle partners actief in de kinderopvang maakt de gemeente een plan waarin wordt uitgetekend hoe de behoefte aan kinderopvang het best wordt ingevuld en hoe een plan kan uitgetekend worden om van kinderopvang een recht voor elk kind te maken. Er wordt afgesproken welke partner welke uitbreiding zal realiseren. De regering financiert deze plannen en geeft meer middelen aan gemeentes met meer armoede. Bij het gemeentelijk loket kinderopvang kan elke ouder terecht voor informatie over beschikbare plaatsen kinderopvang. Het 'huis van het kind' organiseert ook voor andere opvoedingsondersteuning dergelijke planmatige aanpak.

7. Een kader met ruimte voor autonomie en zelfsturing.

De juridische werkform van kinderopvang is voor een kind niet van belang. Elk kind opent recht op een gelijke subsidiëring, de juridische werkform van de kinderopvang is hierbij irrelevant. De reglementering en het kwaliteitscontrolesysteem gaat uit van een vertrouwen in de opvang, niet alles wordt in verstikkende regels gevast. Voor Groen is kwaliteit meer dan veiligheid.

Er is ruimte voor vernieuwende initiatieven zoals het tijdelijk statuut van onthaalouder of coöperatieve initiatieven. Zo kunnen één of meerdere ouders de loopbaan onderbreken om een aantal jaar de eigen kinderen op te vangen én als onthaalouder ook een aantal andere kinderen.

8. De school verbreden met een kwaliteitsvolle opvang voor en na de schooluren.

Tijdens die schoolloopbaan moet ook verder geïnvesteerd worden in kwaliteitsvolle voor- en naschoolse opvang. Zo worden ouders die gezin en arbeid op een vlotte manier willen combineren niet in deze keuze beperkt. In een aantal sectoren zal dit door middel van schoolbelcontracten kunnen gerealiseerd worden, in andere sectoren bestaat deze werknemersflexibiliteit niet en is meer flexibel met de schoolbel omspringen een oplossing. Maar nog meer dan een antwoord op de flexibiliteitsnoden van ouders is de brede school een project dat oog heeft voor de behoeftes van kinderen, die nood hebben aan rust, een hoekje om zich terug te trekken, muziek, sport, ... Voor een uitgebreide besprekking van de voorstellen van Groen over onderwijs verwijzen we graag naar het betreffende hoofdstuk.

TIJD VOOR HET GEZIN MAKEN

Een duurzame combinatie arbeid – gezin betrekt vaders en moeders. We maken de combinatie arbeid-gezin gemakkelijker. Het vaderschapsverlof voor werknemers breiden we uit van tien naar vijftien verplicht op te nemen dagen. We stimuleren meer mannen om het ouderschapsverlof op te nemen. Wanneer twee partners of ex-partners in co-ouderschap elk het ouderschapsverlof van vier maanden opnemen, krijgen ze samen drie maanden extra. Een alleenstaande ouder zonder co-ouderschap krijgt een bijkomend ouderschapsverlof van 7 maanden. Voor elk kind komt tegenover elke maand ouderschapsverlof een uitkering aan het huidige niveau te staan.

Schrappen van de anciënniteitsvoorraarde voor ouderschapsverlof. De anciënniteitsvoorraarde bij het opnemen van ouderschapsverlof wordt geschrapt. Nu moet een werknemer een jaar gewerkt hebben bij een werkgever om het recht op ouderschapsverlof te openen. Hiermee worden niet enkel veel werknemers uitgesloten van het recht om tijd te reserveren voor de opvoeding van zijn of haar kind, maar wordt ook de mobiliteit op de arbeidsmarkt onnodig beperkt. Flexizekerheid betekent voor een werknemer dat ook werknemers in flexibele en nieuwe contracten de zekerheid hebben dat er tijd kan worden vrijgemaakt voor de opvoeding van jonge kinderen.

Ook kinderen van zelfstandigen krijgen tijd en aandacht van hun ouders. Ook voor zelfstandigen willen we deze verlofregelingen volledig verwezenlijken, ieder kind heeft recht op evenveel aandacht en tijd. We voeren een vaderschapsverlof voor zelfstandigen in en breiden het moederschapsverlof uit. Indien gewenst kan dat gedeeltelijk onder de vorm van een tijdelijke vervangkracht of een pakket dienstencheques. We werken aan een ouderschapsverlof voor zelfstandigen.

Ouders zorgen voor zieke kinderen. Bij ziekte van het kind kunnen ouders vrij nemen van hun werk om de zorg voor het kind op te nemen. Deze regeling kan worden opgenomen tot het kind 12 jaar is. Deze dagen kunnen ook opgenomen worden wanneer de opvangmama/papa ziek is of het kind op doktersbezoek moet of wegens ziekte thuisblijven. Na zeven dagen heb je hiervoor een doktersverklaring nodig.

Met het zorgverlof krijgt iedere zorgbehoevende zorg van zijn naasten. Mensen moeten tijdens de loopbaan vlot tijd kunnen vrijmaken voor de zorg voor mensen uit hun omgeving en voor de opvoeding van kinderen. De versterking van de stelsels voor zorgverlof krijgt daarom prioriteit. In plaats van een versnipperde regeling (thematische verloven, tijdskrediet) komt er één vlot toegankelijk zorgverlofstelsel met twee takken: een tak 'opvoeding en zorg voor kinderen' en een tak 'zorg voor zieken en zwaar zorgbehoevenden'. In de eerste tak evolueert het huidige tijdskrediet voor jonge kinderen naar een kindgebonden recht. De tijd voor zorg wordt niet langer afgetrokken van de tijd voor andere belangrijke activiteiten tijdens de loopbaan (zoals het tijdskrediet voor opleiding). In de tweede tak evolueert het bestaande vaste pakket aan tijdsrechten voor zorg stap voor stap in de richting van een verzekерingslogica. Binnen die logica geven we zorgverlof naargelang de (bewezen) nood zich stelt. Wie meer wil of moet mantelzorgen, krijgt meer tijdsrechten. Dit kan mits een controle van de zorgtijdbehoefte door een paramedisch team. Het recht op verlof bij een overlijden breiden we uit tot één week. Een tijdsfonds voor eigen projecten. Groen wil de tijdsautonomie van alle werknemers vergroten. De creatie van een tijdsfonds is een instrument om dit te realiseren. Het tijdsfonds geeft iedereen het recht om in de loop van zijn of haar levensloopbaan tijdelijk in en uit de arbeidsmarkt te stappen en zich te wijden aan andere activiteiten, naargelang zijn/haar prioriteiten op dat moment :

- Onvoorwaardelijk recht op een tijdskrediet van vijf jaar over de volledige arbeidsloopbaan. Een eerste jaar kan al opgenomen worden na 18 maanden gepresteerde arbeid.
- Soepelere formules dan de huidige mogelijkheden van 4/5 of halftijds.
- Een tijdskrediet ook voor alleenstaanden en eenoudergezinnen door verhoging van financiële steun.
- Een eenvormig statuut voor alle werknemers, ongeacht statuut of sector.

Voor zelfstandigen wordt een analoog tijdsfonds in het leven geroepen.

Om collega-werknemers niet te beladen en werk beter te verspreiden over meer mensen is het noodzakelijk een vervangingsplicht te koppelen aan tijdskrediet vanaf drie opeenvolgende maanden.

AANDACHT VOOR DE DIVERSITEIT AAN GEZINSVORMEN IN ONZE SAMENLEVING

9. Groen pleit voor sociaal ouderschap.

Familie- en gezinssamenstellingen zijn heel divers: naast de klassieke gezinsvorm van een getrouwde heterokoppel, kent onze maatschappij tal van andere gezinsvormen zoals alleenstaande ouders, koppels van hetzelfde geslacht, nieuw-samengestelde gezinnen, ... De huidige wetgeving waarborgt echter niet de rechten en plichten van alle betrokken personen in de diverse gezinsvormen waarin kinderen worden opgevoed. Het moet mogelijk worden om een sociale status toe te kennen met rechten en plichten tussen een kind en een persoon die betrokken is bij zijn opvoeding. Er moet dus een wettelijk kader komen voor de sociale ouder, dit is

een persoon die naast de juridische ouders een belangrijke rol speelt in de opvoeding van het kind en die een bijzondere affectieve band met het kind kan aantonen, zoals de partner van één van de juridische ouders, een naast familielid, een bekende donor.

10. De wetgeving voor meemoeders aanpassen.

Op dit ogenblik moeten meemoeders hun kind adopteren om er een juridische band mee te verwerven. Hiertoe moet een procedure gevuld worden met de daarvan verbonden kosten. Dit brengt voor de meemoeder, de biologische moeder en het kind een *tijdelijke* (minstens een half jaar) rechtsonzekerheid met zich mee. De bestaande wetgeving moet bijgevolg aangepast worden zodat: (1) de gehuwde meemoeder automatisch de tweede juridische ouder wordt van het kind dat tijdens het huwelijk wordt geboren en (2) de ongehuwde meemoeder het kind bij de burgerlijke stand kan erkennen, *hetzij* tijdens de zwangerschap *hetzij* na de geboorte, zoals de vader dat nu al kan. Dit is een eenvoudige, correcte en veilige manier om het kind zijn recht op twee volwaardige juridische ouders te garanderen. *Mutatis mutandis* geldt hetzelfde voor mannen. Meevaders worden eveneens erkend.

ARMOEDEBESTRIJDING

VISIE

Het Jaarboek 2013 over Armoede en Sociale Uitsluiting schoof twee voor beleidsmakers opmerkelijke bevindingen naar voor. Eén. Ondanks alle beloftes slaagt het beleid er de jongste jaren niet in om de armoede in ons land aan te pakken. Het aandeel mensen in armoede blijft met 15% onaanvaardbaar hoog. Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede neemt nog toe. Op dit ogenblik leeft 19% van onze kinderen in een arm gezin. Twee. Armoede is vaak een tijdelijk fenomeen. Dat betekent dat het aandeel mensen dat met armoede te maken heeft veel hoger ligt dan 15 of 19%. Maar dat betekent ook dat je met een goed beleid mensen snel uit armoede kan halen. Dat moet moed geven. Mensen ondersteunen om hen uit armoede te halen loont de moeite.

Groen is daarom voorstander van een hernieuwde aandacht voor armoedebestrijding. Groen wil minder mensen in armoede. Niet op papier, maar in realiteit. Niet tegen 2020, maar reeds tijdens de volgende legislatuur.

Drie uitgangspunten moeten een centrale plaats krijgen in een beleid dat armoede aanpakt. Ten eerste is duurzaamheid de maatstaf in het ecologisch, sociaal en economisch beleid. Hierbij is het belangrijk dat iedereen overtuigd wordt van het feit dat sociale rechtvaardigheid, ecologische duurzaamheid en algemeen welzijn de beste beleidskeuzes zijn op lange termijn. Ten tweede is solidariteit en herverdeling essentieel voor het beleid van de toekomst. Waar het vermogen van de rijkste 10 procent Belgen in 1998 50 keer zo groot was als dat van de armste 10, is dat nu 735 keer zo groot. Met een transparante en rechtvaardige fiscaliteit, een vermogensrendementsheffing en een vermogensbelasting kunnen we deze evolutie een halt toe te roepen. Solidariteit betekent ook dat mensen in armoede niet geculpabiliseerd worden. Wie arm is, heeft net zoveel recht op goed onderwijs of steun bij de opvoeding van kinderen. Ten derde is bijzondere aandacht aangewezen voor gekleurde armoede. De armoedecijfers zijn vooral bij mensen van een andere etnische afkomst alarmerend hoog. Het armoederisico ligt bij mensen van niet-Europese afkomst drie keer hoger dan bij mensen van Belgische origine. Bij mensen van Marokkaanse afkomst ligt het risico zelfs vier keer hoger.

Groen schaart zich met deze aanpak achter het werk van het middenveld. Een groot aantal organisaties uit het middenveld formuleert in het Memorandum ‘Ieders Stem Telt’ gezamenlijke beleidsvoorstellingen, die tot stand zijn gekomen in dialoog met mensen die in maatschappelijk kwetsbare omstandigheden leven. Groen gebruikt deze voorzet als belangrijke input voor het politiek programma dat in aanloop van de verkiezingen van 2014 wordt naar voor geschoven, in het bijzonder voor het programmalijk rond armoedebestrijding.

VOORSTELLEN

IEDEREEN MOET VOLDOENDE FINANCIËLE MIDDELEN HEBBEN VOOR EEN MENSWAARDIG BESTAAN.

1. **Elke Europese werknemer verdient minstens een voldoende hoog minimumloon.** De Europese Unie levert welvaart en kansen op. Maar niet iedereen profiteert daarvan. Bedrijven gaan daarheen waar ze het goedkoopste kunnen produceren: landen met het aantrekkelijkste belastingklimaat, lage lonen en een zwakke sociale wetgeving. Dat leidt ertoe dat lidstaten elkaar de loef afsteken met gunstige voorwaarden voor grote bedrijven, die niet noodzakelijk gunstig zijn voor werknemers en de staatskas. Sociale dumping binnen de EU

- wordt tegengegaan door afspraken te maken over minimumlonen. Deze moeten een voldoende inkomen bieden zodat wie werkt nooit onder de nationale armoedegrens raakt. (E)
2. **Voldoende hoge minimumuitkeringen en minimumlonen.** We trekken in België alle uitkeringen op tot **boven de armoedegrens** en maken ze **welvaartsvast**. Om klassieke werkloosheidsvallen te vermijden, moet er tussen minimumlonen en -uitkeringen een verhouding zijn in de orde van 100 procent (minimumloon) tot 80 procent (minimuminkomen) of 2/3 van het gemiddeld loon. Andere Europese lidstaten worden door de Europese Commissie en het Europees Parlement gestimuleerd om hun sociaal beleid eveneens volgens deze standaarden uit te bouwen. (F, E)
 3. **Kinderbijslagen halen kinderen uit de armoede.** De kinderbijslagen worden bij de overdracht naar de regionale overheden selectiever ingezet. Bij sociale toeslagen weegt de hoogte van het gezinsinkomen door opdat het armoederisico van gezinnen met kinderen aanzienlijk verminderd. (V, B)
 4. **Een basispensioen haalt alle ouderen uit de armoede.** Er komt een absolute ondergrens onder ons pensioenstelsel. Zo garanderen we het recht op een menswaardige oude dag voor iedereen. Elk pensioen begint te tellen vanaf de armoedegrens en niet meer vanaf de nuleurogrens. Via een universeel basispensioen (dat wordt aangevuld met een premie per loopbaanjaar) garandeert Groen dat mensen na de pensioengerechtigde leeftijd niet onder de armoedegrens belanden. In 2013 gaat het over 1.000 euro, behalve voor wie geen enkel jaar gewerkt heeft en samenwoont, die krijgt 750 euro. Het basispensioen krijg je op basis van burgerschap, zoals in Nederland, en niet op basis van de afgelegde loopbaan. Het basispensioen betekent een enorme administratieve vereenvoudiging. Het bestaansmiddelenonderzoek bij de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) is dan niet meer nodig, net zo min als de complexe berekening van het minimumpensioen. (F)
 5. Er moeten meer inspanningen worden geleverd en **systemen uitgewerkt waardoor sociale rechten automatisch worden toegekend**, dus zonder er uitdrukkelijk te moeten om vragen. Dat maakt een sociaal onderzoek overbodig.

OOK ARME GEMEENTEN MOETEN HET LEEFLONEN KUNNEN BETALEN

6. **De federale overheid verzekert het recht op het leefloon.**
Het leefloon moet toelaten dat mensen zich maatschappelijk integreren. De samenleving moet mensen daarin ondersteunen. Net zoals alle uitkeringen ligt ook het leefloon boven de armoedegrens.
De beperkte terugbetaling van het leefloon door de federale overheid aan de OCMW's is zeer onbillijk en ondergraft de solidariteit. De gemeenten met een concentratie van mensen die recht hebben op een leefloon, betalen veel meer dan de gemeenten met een welvarende bevolking, zowel voor de eigen bijdrage van het leefloon als voor de begeleiding van deze mensen. Groen pleit dan ook voor een **90 procent betaling van het leefloon door de federale overheid**. (F)
7. **Het leefloon is geen werkloosheidsuitkering.**
Wie het leefloon ontvangt kan niet verplicht worden opgenomen in een klassiek activeringstraject. Dat betekent niet dat de deur naar de arbeidsmarkt voor mensen met een leefloon gesloten is. Mensen die een leefloon ontvangen kunnen volwaardig worden tewerkgesteld door bij voorbeeld gebruik te maken van **artikel 60** van de OCMW-wet. Samen met andere partners (VDAB, tweedekansonderwijs, open school enz.) kan het OCMW voor mensen die een leefloon ontvangen een **gepast voortraject** uitwerken dat hun kansen op lange termijn maximaliseert.
Dat betekent meteen ook dat mensen met een leefloon **niet worden aangesproken om als tegenprestatie voor de uitkering gemeenschapstaken uit te voeren**. Wanneer mensen ingezet worden om te werken voor de overheid waardeert de overheid die inspanning als een volwaardig voortraject naar werk. (V, B)

WERK BLIJFT DE BELANGRIJKSTE DAM TEGEN EEN ARMOEDEVAL.

8. **Werk biedt bescherming tegen armoede en verhoogt de maatschappelijke integratie.**
Het beleid moet nog veel meer dan voorheen inzetten op werk voor de meest kansarme groepen in de samenleving. Het werkgelegenheidsbeleid moet inzetten op duurzame jobs voor meer mensen, zodat vooral mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt een inkomen uit arbeid kunnen verwerven. In alle Europese landen moet een minimumloon garanderen dat mensen door te werken uit de armoede geraken. Je lost armoede niet op door van arme werklozen werkende armen te maken. (V, B, F, E)
9. **De afschaffing van de versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen.**
Iedereen heeft recht op een waardig inkomen. Het kan niet dat wie langdurig werkloos is, terugvalt op een uitkering onder de Europese armoedegrens. De degressiviteit in de uitbetaling van werkloosheidsuitkering voor langdurig werklozen moet worden teruggeschroefd. Die maatregel heeft immers vooral een verschuiving meegebracht van de steunverlening door de RVA naar de OCMW's. Werk zoeken lukt niet beter als je arm bent.

Integendeel, armoede verkleint de kansen op een duurzame tewerkstelling. De bestaande opvolging en controle van werkzoekenden is ruim voldoende om waar nodig bij te sturen en misbruik te sanctioneren. (F)

10. Maatwerk voor personen met grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Voor personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt is een algemene ondersteuning door middel van loonkostsubsidies vaak ontoereikend, en is extra ondersteuning noodzakelijk om de overstap naar de arbeidsmarkt te maken. De beleidsmix moet worden aangevuld met elementen als bijkomende loonpremies, opleiding en begeleiding op de werkvloer en een aanpassing van de werkplek.

Voor de meest kwetsbare groepen is het belangrijk een sociaal en participatief beleid naar voor te schuiven, met voldoende middelen voor een meer gerichte begeleiding op maat in een lokale context. Een sterke betrokkenheid van lokale besturen is hierbij onontbeerlijk. Het inclusiebeleid voor deze personen vertrekt vanuit een bredere visie op deelname aan de samenleving, en waardeert elke persoon in zijn capaciteiten. Samen met diverse werk- en welzijnspartners en via diverse vormen van werk, opleiding en vrijwilligerswerk kunnen deze mensen experimenteren en leren, en geleidelijk aan drempels wegnemen. Groen geeft integrale trajecten op maat (zoals trajecten volgens de W-kwadraat methodiek of arbeidszorg) een structurele plaats in de arbeidsbemiddeling. (V,B)

11. Alle bedrijven kunnen personen met een afstand tot de arbeidsmarkt tewerkstellen.

Het maatwerkdecreet wil de doorstroming van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt bevorderen, maar betreft hierbij enkel bedrijven die minstens vijf doelgroepwerkennemers tewerkstellen. Groen vindt dat bedrijven die een beperkt aantal doelgroepwerkennemers tewerkstellen even goed recht hebben op ondersteuning als bedrijven die doelgroepwerkennemers collectief tewerkstellen. Enkel op deze manier kunnen doelgroepwerkennemers daadwerkelijk geïntegreerd worden op de arbeidsmarkt. (V,B)

12. Wie alleen met doelgroepwerkennemers werkt moet duurzaam kunnen ondernemen.

Beschutte en sociale werkplaatsen krijgen een structurele plaats en de nodige stabiliteit om duurzaam sociaal te kunnen ondernemen. (V,B)

13. Begeleiding van werkgevers bij het invullen van lang openstaande vacatures.

De paradox op de arbeidsmarkt waarbij er enerzijds veel werkzoekenden geen job vinden en er anderzijds veel vacatures niet ingevuld raken, wordt op dit moment in hoofdzaak aangepakt door werkzoekenden te activeren, hen op te leiden en aan te sporen op vacatures in te gaan. Deze begeleiding kan nog beter. Maar ook een flankerend beleid is nodig, dat de vacatures activeert. Waar nodig moet de aanwervingsdrempel lager liggen en/of moeten kandidaten intensief worden begeleid tijdens een inwerkperiode. Daarom werkt de arbeidsbemiddelaar een sluitende aanpak voor vacatures uit, analoog aan die voor werkzoekenden. Door actief mee te helpen met de invulling van lang openstaande vacatures moeten doelgroepen die nu de toegang tot de arbeidsmarkt het moeilijkst vinden het meest geholpen worden. (V,B)

GROEN WIL EEN EERLIJKE KANS AAN MIGRANTEN OP DE ARBEIDSMARKT. DISCRIMINATIE MAAKT HEN EXTRA KWETSBAAR VOOR ARMOEDE.

14. **Knelpuntberoepen** waarvan een kwantitatief tekort bestaat op de eigen arbeidsmarkt worden **opengesteld voor arbeidsmigranten van binnen en buiten Europa**. Een soepele procedure met minder criteria en drempels dan momenteel het geval is, levert hiervoor arbeidskaarten af.
15. **De arbeidsbemiddelingsdiensten staan open voor alle werkennemers.** Dit gaat sociale fraude en uitbuiting tegen. Wie in België werkt met een arbeidskaart B (onder meer Bulgaren, Roemenen, Kroaten en geregulariseerden via een arbeidscontract) heeft geen recht op arbeidsbemiddeling. Hierdoor zijn zij in de praktijk aan één werkgever gebonden, of vallen zij ten prooi aan malafide werkgevers.
16. **Een operationeel ‘veilig loket’ voor clandestiene arbeiders** laat toe dat mensen zonder wettig verblijf hun arbeidsrechten kunnen laten gelden en schijnende mistoestanden en uitbuiting kunnen aanklagen. Groen vraagt dat de betrokken inspectiediensten de uitvoering van procedures op elkaar afstemmen. De controle op onaanvaardbare werkomstandigheden en de controle op verblijf, moeten gescheiden worden. Minimaal dienen aparte procedures voorzien te worden voor schendingen tegen de arbeidswetgeving en inbreuken tegen de verblijfswetgeving.
17. **We bevorderen een evenredige arbeidsdeelname.** De overheid geeft het voorbeeld in overheidsdiensten en treedt regelgevend op voor de privé-sector. Op alle functieniveaus moeten mensen met een migratieachtergrond evenredig aan het werk. De overheid sluit resultaatsverbintenissen af en bouwt sociale en diversiteitsclausules in met streefcijfers voor overheidsopdrachten en subsidies. (F,V,B)
18. **Voor discriminatie geldt zero tolerance.** De aanpak van discriminatie op de arbeidsmarkt blijft laks. Sensibilisatie is onvoldoende. Discriminatie moet ook actief opgespoord en bestraft worden. Dat kan door praktijktests uit te voeren en overtredingen te beboeten. De inspectiediensten krijgen meer handen en tanden om te kunnen toezien op de regels. Praktijktests zijn een heel efficiënt systeem en moeten rechtsgeldigheid

- krijgen. Systematisch worden deze tests doorgevoerd. Bedrijven die hier slecht op scoren worden een eerste keer gesensibiliseerd en gewaarschuwd, een tweede keer volgen er onverbiddelijk sancties. (F,V,B)
19. Bij verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen is **de aandacht voor gekleurde armoede** beperkt. We ondersteunen deze organisaties om ook mensen in armoede met een migratieachtergrond te bereiken.
 20. Groen wil het **sociaal werk ondersteunen om de hulpverlening aan mensen van een andere etnische afkomst te verbeteren**. Onderzoekers botsen geregeld op een ‘cultureel schuldbord’, waarbij niet de armoede, maar vooral culturele verschillen worden gezien als oorzaak voor armoede. Complexe situaties worden dan gereduceerd tot een cultureel probleem, bijvoorbeeld in termen van klassiekere genderpatronen, in plaats van structureel gekaderd. OCMW’s en andere welzijnsorganisaties worden ondersteund om meer divers-sensitief te werken.

GELIJKE ONDERWIJSKANSEN ZIJN DE HEFBOOM TEGEN SOCIALE UITSLUITING.

21. Een belangrijke keuze die Groen maakt, gaat over de besteding van het onderwijsbudget. België bengelt aan de staart voor zijn uitgaven voor basis en lager secundair onderwijs. Voor Groen is de keuze glashelder: om van onderwijs weer een emancipatiemachine te maken en om het welbeinden van leerlingen op te krikken **investeren we prioritair in kleuter- en lager onderwijs**. Beter nog dan de sociale ongelijkheid op latere leeftijd dicht te rijden, kiezen we resoluut voor investeringen in het basisonderwijs.
22. Dat scholen niet langer gefinancierd worden voor het onderwijzigen van mensen zonder wettig verblijf, is onmenselijk en contraproductief. We schroeven de maatregelen van de Vlaamse regering in dit kader terug.
23. We streven naar een school die qua samenstelling de plaatselijke samenleving weerspiegelt. Om een evenwichtige schoolsamenstelling te realiseren, voeren we een systeem van gecontroleerde keuzevrijheid in. Omdat gelijke onderwijskansen de verantwoordelijkheid zijn van alle scholen, zullen voorrangssregels niet langer vrijblijvend zijn, maar verplicht voor alle scholen. De stedelijke of regionale administratie - die gekoppeld wordt aan de respectieve lokale (en nog op te richten) Lokale Overleg Platforms (LOP's) - verzorgt de inschrijvingen. Transparantie, actieve toelating en een afdoende rechtsbescherming zijn de belangrijkste principes van de inschrijvingsregeling. Bij een nieuwe evaluatie van het inschrijvingsrecht worden de effecten ervan op etnisch-culturele minderheden nagegaan.
24. De **hervorming van het secundair onderwijs** moet volgens Groen een antwoord bieden op twee hardnekkige problemen: (1) het **watervalsysteem** waarbij leerlingen, ouders en leerkrachten redeneren in termen van ‘hoog mikken’ (ASO) en ‘afzakken’ (naar TSO en BSO) en (2) de **studiekeuzebekwaamheid** van onze leerlingen. Groen pleit voor een onderwijsysteem dat de studiekeuze effectief uitstelt, waar leerkrachten beter worden ondersteund en waar leerlingen meer positieve keuzes maken. Groen gelooft in een grote hervorming, met de inbreng en de steun van het onderwijsveld.
25. De huidige financiering via het decreet Gelijke Onderwijskansen (2002) gaat niet ver genoeg om de sociale ongelijkheid aan te pakken. Het huidig aantal aanvullende lestijden (zogenaamde ‘GOK-uren’) is immers veel te beperkt om een grote impact te hebben. Vooral in scholen waar de sociale segregatie hoog oploopt. Groen pleit voor een verdeelsleutel die exponentieel **meer geld voorziet voor scholen die te kampen hebben met een opeenstapeling van zorgvragen**. Op die manier is er extra omkadering om leer- en taalproblemen in kleine klassen op te sporen en te remediëren.
26. De **doelstellingen van de CLB's** kunnen volgens Groen duidelijker geformuleerd worden. Een belangrijk aandachtpunt hierbij is meer prioriteit geven aan ‘vroegdetectie’. Op die manier kan een verregaande samenwerking tussen onderwijs en welzijn worden gerealiseerd zodat kinderen en jonge gezinnen vroeg kunnen worden ondersteund. Deze preventieve aanpak is veel efficiënter dan end-of-pipe maatregelen op latere leeftijd. CLB's krijgen ook een sterkere rol inzake gezondheidspreventie en opvoedingsondersteuning (zwaarlijvigheid, tandbederf, gedragsproblemen, middelengebruik...).
27. Groen pleit voor **meer progressieve studietoelagen** in het leerplichtonderwijs, afhankelijk van het reëel inkomen van de ouders. De studiebeurzen voor de laagste inkomens worden verhoogd. Schooltoelagen moeten automatisch worden toegekend via de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid. Er zijn reeds OCMW's die gezinnen met beperkte financiële middelen rechtstreeks ondersteunen op die manier. Dit moet veralgemeend worden. Zo komt er een einde aan het bedelaspect en blijven de leerlingen die recht hebben op een toelage niet in de kou staan. Groen is voor het behoud van de studietoelage voor leerlingen die ouder zijn dan 18 jaar omdat het cruciaal is dat ook deze leerlingen een diploma of kwalificatie van het secundair onderwijs behalen.

SCHULDPREVENTIE EN SCHULDHULPVERLENING KUNNEN VAN ARMOEDE EEN TIJDELIJKE FENOMEEN MAKEN.

28. **Voorkomen dat consumenten onnodig schulden opbouwen kan armoede voorkomen.** We verbieden de leurhandel van kredietproducten op openbare of publiek toegankelijke plaatsen zoals treinstations, metrostations, grootwarenhuizen of winkelgalerijen. Dit verbod stellen we voor vanwege de vele misbruiken in binnen- en buitenland. Om dezelfde reden willen we in handelszaken ook de verkoop verbieden van kredieten die niet dienen voor de betaling van een aankoop in de eigen winkel. (F)
29. **We informeren consumenten over hun rechten als kwetsbare consument.** Personen die door een verslechterde financiële toestand problemen ondervinden om hun consumentenkrediet te betalen, moeten in hun herinneringsbrieven actief gewezen worden op de mogelijkheid die de wet voorziet om (desnoods via de vrederechter) betalingsfaciliteiten te bekomen.
30. **Groen wil de consumentenrechten bij hypotheekleningen minstens even sterk maken als die bij consumentenleningen.** Hypotheekleningen hebben doorgaans namelijk een grotere impact op het budget van consumenten dan consumentenkredieten. Daarom is het logisch dat:
 - financiële instellingen verplicht worden om voor de berekening van de veranderlijke intrestvoet, als aanvangsreferte-index de meest recente te nemen;
 - het overstappen naar een voor de consument voordeliger instelling voor de eventuele nevenproducten geen invloed heeft op de intrestvoet van de lening;
 - het overstappen naar een voor de consument voordeliger instelling voor de nevenproducten bij een lening, geen invloed heeft op de intrestvoet van de lening bij de originele instelling;
 - kredietgevers die nevenproducten koppelen aan een hypotheeklening, verplicht worden om ook de kosten voor die nevenproducten van meet af aan te verrekenen in plaats van alleen de intrestvoet van de lening. (B)
31. **Groen wil een volwaardig en gereglementeerd statuut van ‘kredietbemiddelaar’.** In navolging van de tussenpersonen in bank- en beleggingsdiensten en in verzekeringen, willen we alle kredietbemiddelaars onderwerpen aan een verplichte en gecertificeerde opleiding zodat ze in staat zijn volledige en correcte informatie over hun producten te verschaffen aan hun klanten. Wanneer de kredietbemiddelaar een bedrijf is (bijvoorbeeld een grootwarenhuis), zullen we logischerwijs de zelfde opleidingsverplichtingen opleggen aan de werknemers die kredieten aanbieden aan de klanten. (B)
32. De diensten schuldhulpverlening en -bemiddeling kampen met wachtrijen. Er komt een **basisaanbod van sociale schuldhulpverlening** door CAW's en OCMW's. Dat moet verder gaan dan een goed afbetalingsplan. Schuldhulpverlening is ook een kwestie van herstel van zelfvertrouwen, steun, motivering en leren budgetteren. In ruil voor hun erkenning krijgen deze diensten de nodige financiering. (V, B, F)
33. In alle welzijnssectoren wordt gesensibiliseerd voor gerichte en snelle doorverwijzing bij schuldproblemen. (V, B)
34. We wijzigen het artikel 1254 uit het Burgerlijk Wetboek zo dat de **aflossingen eerst op de hoofdsommen en niet eerst op de interesses** worden toegerekend. Zo doorbreken we de spiraal van schuldovertrek gemakkelijker. Er komt ook een actualisatie van de lijst van niet voor beslag vatbare goederen die rekening houdt met de noden van het hele gezin. (F)

EEN WELVAREND LAND GARANDEERT ALLE INWONERS EEN KWALITEITSVOLLE EN BETAALBARE WONING.

35. De prijs van woningen wordt vooral opgedreven door de schaarser wordende en dus stijgende grondprijs. De overheden in dit land dragen bij aan deze schaarste. Ze blijven grond en patrimonium verkopen, vaak uit korte termijnoverwegingen, zoals het begrotingsevenwicht van het volgende begrotingsjaar realiseren. Dat is niet verstandig. Op het moment dat er gronden nodig zijn om (sociale) overheidsprojecten te realiseren vindt diezelfde overheid geen betaalbare gronden meer. Wanneer belastingmiddelen worden geïnvesteerd in de herwaardering van een bepaalde buurt, zijn het de speculanten die huizen en gronden opkopen en met de meerwaarde van deze investeringen gaan lopen. Een overheid die **een echt grond- en pandenbeleid** wil voeren moet geen gronden verkopen maar gronden verwerven. Groen wil dat de gewestelijke overheden een rollend fonds oprichten dat de lokale overheden in staat stelt om een echt grond – en pandenbeleid te voeren. (V, B)
36. Het model van de **sociale koopwoning vinden we weinig duurzaam en bovendien erg selectief.** Groen wil **de middelen voor sociale koopwoningen heroriënteren naar de ondersteuning van Community Land Trusts.** Op basis van hun inkomen en vermogen komen ongeveer een half miljoen Vlamingen in aanmerking voor een sociale koopwoning, terwijl er jaarlijks slechts een veelvoud van 100 worden opgeleverd. Het systeem is duur en helpt slechts een handvol mensen aan een betaalbare woning. Bovendien vloeit de meerwaarde bij een eventuele (door)verkoop niet terug naar de samenleving maar wel naar de eigenaar. Die passeert dan twee keer langs de kassa. Groen wil de middelen van dit weinig duurzaam en erg selectief systeem investeren in Community Land Trusts. (V)

37. **Sociale leningen** maken voor een bepaalde groep mensen kopen een pak haalbaarder. Daarom wil Groen het stelsel van sociale leningen verder ondersteunen. (V, B).
38. Door de schaarste aan private huurwoningen loopt de prijs op die private huurmarkt verder op. Ondertussen lopen de wachttijden op tot meer dan vijf jaar. Groen wil een **maximumfactuur voor huur invoeren**. Dit betekent dat mensen die recht hebben op een sociale woning maar er geen toegewezen krijgen door het huidige tekort aan sociale woningen een **huursubsidie krijgen die het verschil bijpast tussen de sociale huur en de private huur**. Sinds kort is er een Vlaamse huurpremie voor wie 4 jaar of langer op een sociale woning wacht. Het is niet logisch dat mensen eerst 4 jaar lang moeten sukkelen op de private huurmarkt vooraleer ze geholpen worden in hun woonnoden. Groen wil het recht op een huursubsidie loskoppelen van de wachtlijsten voor een sociale woning en koppelen aan het inkomen. (V, B)
39. Vlaanderen zet sinds enkele jaren in op de Sociale Verhuurkantoren (SVK). Groen is voorstander van een uitbreiding van deze SVK's. SVK's nemen private huurwoningen in portefeuille en verhuren deze aan huurders die in aanmerking komen voor een sociale woning. Met de 7000 woningen die de SVK's samen in hun portefeuille hebben, kunnen ze echter het verschil niet maken. **Groen wil de SVK's versterken door onder meer de voorwaarden om woningen in portefeuille te nemen te versoepelen en aan te passen aan de economische realiteit van de regio.** (V, B)
40. Groen wil de oprichting van een **huurwaarborgfonds** dat aangaande de huurwaarborg in de rechten treedt van de verhuurder. Indien nodig, kan het fonds ook de waarborg voorschieten. De voordelen zijn legio: de verhuurder kan mensen niet langer weren omdat ze hun waarborg niet bijeen krijgen, er komt een uniforme behandeling van waarborgen en de OCMW's worden ontlast van een taak die niet tot hun opdracht behoort. Groen wil dat het systeem zowel sociale als private huurders insluit, dit in het belang van een gelijke behandeling en een betere afstemming. (V, B)

SPECIFIEKE AANDACHT VOOR THUIS- EN DAKLOOSHEID

41. De preventie van dak- en thuisloosheid begint bij een rechtvaardig woonbeleid (zie hierboven). Verder wil Groen dak- en thuisloosheid voorkomen door een goede begeleiding en tijdig ingrijpen van OCMW's en CAW's om de uithuiszetting van huurders te voorkomen. Ook bij de uitstroom uit de psychiatrie, de bijzondere jeugdzorg en de gevangenissen komt er extra begeleiding. Vlaanderen en Brussel sluiten convenanten af met OCMW's die een actrorrol opnemen in de strijd tegen dakloosheid (V,B) en het federale niveau kent voldoende projectsubsidies toe voor de maatschappelijke integratie van daklozen (F).
42. Woongerichte oplossingen zijn het meest effectief in de strijd tegen dakloosheid. Groen wil de uitbreiding van het budget voor het 'Housing First'. Dat voorziet in woningen voor daklozen en begeleiding als de beste start voor een nieuw leven. (F)
43. Opvang blijft ook noodzakelijk. Groen wil de subsidiëring van dagcentra herbekijken om komaf te maken met de hoge dagprijzen en de grote variatie in dagprijzen tussen opvanginitiatieven. Dakloze mensen zonder papieren krijgen ook toegang tot de opvang. (V,B)
44. Het opeisingsrecht van leegstaande gebouwen blijft niet langer een lege doos. Dit recht geeft aan burgemeesters de mogelijkheid om leegstaande woongelegenheden op te eisen om er dakloze mensen in onder te brengen. We maken hier een effectief recht van door een versoepeling van de procedure, het sluiten van de achterpoortjes en het aanpakken van de leemtes in de wet. Het recht op wonen moet worden beschouwd als een afdwingbaar mensenrecht. Daarom is het criminaliseren van kraken van leegstaande woningen uit den boze.(F)

ENERGIEZUINIG WONEN VERMINDERT DE KOST VAN WONEN OP EEN DUURZAME WIJZE

45. Vooral het onderste segment van de woonmarkt, dat gedeeltelijk overlapt met de huurmarkt, heeft nood aan herwaardering en een specifieke aanpak. De renovatie stremt er al jaren. Groen wil voor dit segment extra inspanningen leveren en ontwikkelt hiervoor een sociaal – ecologisch programma voor totaalrenovatie. Dit is meteen ook de beste methode om de grootste oorzaak voor energie-armoede aan te pakken. Centraal in dit programma staat een pro-actieve trajectbegeleiding waarbij verschillende instanties, zoals OCMW's en lokale overheden samenwerken. In Vlaanderen zouden ongeveer 150.000 woningen in dit programma worden opgenomen. Voor de verhuurders en de eigenaars die in dit programma stappen, voorzien we **verhoogde premies voor totaalrenovatie**, goedkope leningen, begeleiding en financiering volgens het derde betalersysteem. De premies zijn eerst hoog, maar worden daarna degressief. Dit programma levert drievoudige winst op: het is sociaal, is goed voor het milieu en creëert jobs. (V, B)

46. **Progressieve elektriciteitstarieven: een sociale en ecologische maatregel.** Door middel van progressieve tarieven voor elektriciteit worden zuinige consumenten stevig beloond in hun energiefactuur. Hierbij komt de eerste prijszettingsblok overeen met het basisverbruik van een huishouden. Boven dit basisniveau wordt de prijszetting progressief. Mensen die elektrisch verwarmen krijgen een overgangsregeling waarbij ze niet in het systeem van progressieve tarivering vallen en ontvangen stevige financiële steun voor de vervanging van hun elektrische verwarming en van oude, energieverlindende toestellen. We flankeren de nieuwe tariefstructuur ook met een programma voor de renovatie van het verouderd woonpatrimonium dat energetisch slecht presteert en waar mensen met lage inkomens in wonen. Om deze progressieve tarivering voluit te laten spelen, integreren we de huidige abonnementsgelden en andere vaste kosten in de prijs per kWh. Op die manier heeft de consument meteen ook een heel eenvoudige, transparante maatstaf om de prijzen van energieleveranciers met elkaar te vergelijken. (V, B)

DE GEZONDHEIDSZORG MAG GEEN ONDERSCHEID MAKEN TUSSEN RIJK EN ARM. ZE IS ER VOOR IEDEREEN DIE ZORG NODIG HEEFT.

47. De zorgverzekering zorgt ervoor dat iedereen ouder dan 25 jaar spaart voor later en dit door een aan het inkomen aangepaste bijdrage te betalen aan de zorgkas. Zo organiseer je de solidariteit niet binnen de familie maar binnen heel de samenleving en dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten. Groen wil dat de bijdragen **voor de zorgverzekering inkomensgebonden** worden, zodat sterkere schouders zwaardere lasten dragen. (V) We onderzoeken de mogelijkheid van een Brusselse zorgverzekering in een samenwerkingsformule tussen de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap. (B)
48. Meer patiënten moeten terechtkunnen in de **abonnementsgeneeskunde**. Daar schrijft de patiënt zich in bij een vaste praktijk of een centrum en moet voor de consultaties in het centrum niet meer betalen. Dat centrum krijgt van de ziekteverzekering een vast bedrag per patiënt per jaar en niet langer een bedrag per prestatie. Deze financiering heeft veel voordelen: het maakt de eerste lijn toegankelijk, ook voor kansengroepen, het zorgt ervoor dat de arts meer baat heeft om in te zetten op preventie en vermijden van ziekte, er zijn minder onnodige prestaties.
49. De overheid ondersteunt actief de **vorming van laagdrempelige en multidisciplinaire gezondheidspraktijken** op de eerste lijn. Een voorbeeld bij uitstek daarvan zijn de wijkgezondheidscentra. De ondersteuning bestaat uit een opstartbudget voor de centra, het ter beschikking stellen van een projectmedewerker die bij opstart het netwerk mee helpt uitbouwen en/of een financiële aanmoediging om zich als artsen te verenigen of tolkenondersteuning voor patiënten die het Nederlands niet machtig zijn.
50. De **geautomatiseerde toepassing van de derdebetalersregeling bij huisartsen en tandartsen**, en op termijn naar andere zorgverstrekkers. Dankzij de derdebetalersregeling moeten mensen met een laag inkomen enkel de eigen bijdrage betalen en dienen ze niet langer het deel dat de mutualiteit terugbetaalt te moeten voorschieten. Voor wie met een laag inkomen moet rondkomen, verkleint dit het uitstel van zorg of het uitstel van de aanschaf van medicijnen.
51. Thuiszorg en andere niet-medische zorg moeten betaalbaar blijven voor iedereen. Groen pleit voor een regeling waarin de prijs van de zorg afgestemd wordt op de draagkracht van het gezin en voor een **maximumfactuur voor de thuiszorg**. Dat laatste betekent dat de eigen bijdrages vervallen van zodra een gezin een bepaald maximum aan eigen bijdrages heeft betaald. (V,B)
52. Er moet meer geïnvesteerd worden in de **centra voor geestelijke gezondheidszorg (CGG)** zodat de wachtrijen weggewerkt kunnen worden. Daarnaast moet psychotherapie ook buiten een CGG kunnen terugbetaald worden door de ziekteverzekering. Want heel wat mensen in armoede hebben last van psychische problemen. De dagelijkse stress van een leven in armoede is een van de oorzaken.
53. We **schaffen de onderhoudsplicht voor zorgbehoevende ouderen** af. De onderhoudsplicht van kinderen voor hun zorgbehoevende, bejaarde ouders zorgt vandaag voor grote onrechtvaardigheden. Het ene OCMW vordert verleende steun terug, het andere niet. Bovendien zorgt dit vaak voor grote spanningen binnen families. Ook vele ouderen voelen zich ongemakkelijk om ‘ten laste’ te moeten vallen van hun kinderen. Groen wil de afschaffing van de onderhoudsplicht voor zorgbehoevende ouderen, tenzij mensen zichzelf in een situatie van onvermogen hebben gebracht door schenkingen aan hun kinderen. Samen met een versterking van de zorgverzekering en van het zorgaanbod is het garanderen van een kwalitatieve en betaalbare verzorging een overheidstaak. (F)
54. Groen wil de rusthuisfactuur betaalbaar maken door een **hogere premie van de zorgverzekering**. Nu krijgt elke rusthuisbewoner een premie van 130 euro per maand. Deze premie dekt niet eens 10% van de factuur. Deze premie moet omhoog zodat ze voldoende groot is om een deel van de rusthuisfactuur te kunnen betalen. (V)
55. In het kader van de zesde staatshervorming komen de middelen over voor de **Tegemoetkoming voor Hulp aan Bejaarden (THAB)**, dit is een bijkomende vergoeding voor zwaar zorgbehoevende 65-plussers met een laag

inkomen. In Vlaanderen integreren deze middelen we in de Vlaamse Zorgverzekering (V) en in Brussel voert de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie deze taak uit (B). Er komt een eenvoudig, transparant en universeel indicatie-instrument dat de zorgbehoefte voor personen inschaalt. (V,B)

BETER ONDERWIJS VOOR ELK KIND

ONDERWIJS

VISIE

Onderwijs is veel meer dan het behalen van schoolresultaten. Het is een basisgrondstof voor elke persoon om zich een identiteit te vormen, zich volledig te ontplooien en een kwaliteitsvol leven op te bouwen op een zelfstandige en solidaire manier. Onderwijs staat in het centrum van de duurzame samenleving die Groen voor ogen heeft.

Ons onderwijs geniet nog veel vertrouwen bij de bevolking, maar de laatste jaren zien we een neergang. Er is een globale kwaliteitsdaling, zowel voor sterkere als voor zwakkere leerlingen. De ongelijke sociale achtergrond heeft een sterke impact op de leerresultaten, en het kwaliteitsverschil tussen scholen is onaanvaardbaar groot. Onderwijs is te weinig het kanaal voor stijging op de sociale ladder die het zou moeten zijn. Dat zowat 1 op 7 leerlingen het secundair onderwijs beëindigt zonder diploma, is het Vlaams onderwijs onwaardig. De tanende kwaliteit en de capaciteits-en infrastructuurproblemen van de afgelopen jaren zijn een treffende illustratie van een jarenlange onderfinanciering van ons onderwijs. Het aandeel van de uitgaven voor onderwijs is de voorbije jaren gedaald in verhouding tot onze rijkdom, ons bruto regionaal product.

Het onderwijs van nu vormt de maatschappij van de toekomst. Nú een beter onderwijs realiseren voor alle leerlingen en leerkrachten is de beste investering voor onze samenleving. Om daar samen aan te werken, willen we antwoorden bieden op een lange reeks uitdagingen.

VOORSTELLEN

INVESTEREN IN ONDERWIJS IS DUURZAAM EN SOCIAAL

1. **Onderwijs moet opnieuw een prioriteit zijn op de politieke agenda.** We willen onze onderwijsinvesteringen gelijkschakelen met de landen uit de Europese kopgroep. Er is een brede consensus dat de samenleving wel vaart met investeringen in kwalitatief onderwijs. Voor publieke éénmalige investeringen met een belangrijke, positieve maatschappelijke meerwaarde, zoals schoolinfrastructuur, getuigt het van gezond verstand om deze, wanneer nodig, desnoods via schuldfinanciering te laten verlopen, zolang de baten de kosten overstijgen.
2. Een tweede belangrijke keuze die Groen maakt, gaat over de besteding van het onderwijsbudget. België bengelt aan de staart voor zijn uitgaven voor basis en lager secundair onderwijs. Voor Groen is de keuze glashelder: om van onderwijs weer een emancipatiemachine te maken en om het welbevinden van leerlingen op te krikken **investeren we prioritair in kleuter- en lager onderwijs.** Beter nog dan de sociale ongelijkheid op latere leeftijd dicht te rijden, kiezen we resoluut voor investeringen in het basisonderwijs.
3. **De concurrentie tussen verschillende onderwijsverstrekkers en onderwijsnetten moet aan banden worden gelegd.** Het is de lokale en bovenlokale competitie die voor een groot stuk aan de basis ligt van de ongelijkheid en het versnipperd inzetten van overheids geld. Verschillende voorstellen bevatten concrete alternatieven als antwoord op de nutteloze concurrentie. Doorgedreven financiering op basis van leerlingenkenmerken, een meer gecontroleerde schoolkeuze, meer efficiënte pedagogische begeleiding, de oprichting van een autonome middenschool en een verplicht vak levensbeschouwing op elke school: het zijn

ambitieuze maar realistische voorstellen die een antwoord kunnen bieden op een aantal prangende onderwijsvraagstukken.

IEDER KIND HEEFT RECHT OP EEN GOEDE SCHOOL, DICHTBIJ HUIS

De overheid investeert best meer in de eerste levensjaren van kinderen. Groen ijvert voor een omvattend zorg- en leertraject dat geïntegreerd wordt aangeboden op school.

4. Op dit moment verloopt de overgang tussen de kinderopvang en de kleuterklas veel te bruusk. Wij bepleiten **een zachte overgang**: van kleine groepjes peutertjes met een grotere nadruk op zorg in de eerste jaren van het kleuteronderwijs, naar een geleidelijk aan grotere groep met meer zelfstandigheid en meer nadruk op het pedagogische.
5. We voorzien **meer opvang voor kinderen in de eerste levensfase** (ongeveer van 1 tot 3 jaar). Kinderopvang in de brede school is aanvullend op bestaande (in)formele initiatieven, maar het aanbod moet voldoende groot zijn, en het moet betaalbaar zijn zodat elk kind toegang heeft tot kwaliteitsvolle kinderopvang. Vooral in kansarme en kindrijke stedelijke buurten is er nood aan een gericht investeringsbeleid.
6. Om de schotten tussen de school en de crèche af te bouwen, **verruimen we het aanbod aan onthaal- en hummelklasjes**. Deze klasjes zijn bedoeld voor peutertjes (ongeveer van 2,5 tot 3 jaar) en vormen een voorbereidend jaar waar voldoende rust is en aangepaste infrastructuur. Om verwevenheid met de buurt mogelijk te maken zetten we sterk in op de betrokkenheid en de verantwoordelijkheid van de ouders.
7. Het **traject zorgen en leren** ligt in de lijn van de brede school. De zorg voor het jonge kind wordt georganiseerd binnen de context van een school - zonder schools te worden - of in samenwerking met buurtgebonden initiatieven.
8. Een **kwaliteitsvol voorschols traject** kan alleen wanneer we komaf maken met de overvolle kleuterklassen. Door de verhoogde participatie in het kleuteronderwijs is er nood aan een kwantitatieve boost. Instapklassen bestaan uit maximum 12 kinderen en de financiering van kleuterscholen wordt gelijkgeschakeld met het lager onderwijs.
9. Het is van belang voor de schoolloopbaan van kinderen om een **regelmatige deelname aan het kleuteronderwijs** te stimuleren. In samenwerking met externe partners zoals schoolorbouwwerk worden alle ouders van kinderen die de leeftijd van drie jaar bereiken en nog niet naar school gaan persoonlijk gecontacteerd over de voordelen van een regelmatige deelname aan het kleuteronderwijs. De leerplicht met voltijdse aanwezigheid wordt ingesteld op 5 jaar.
10. We streven naar **een school die qua samenstelling de plaatselijke samenleving weerspiegelt**. Om een evenwichtige schoolsamenstelling te realiseren, voeren we een systeem van gecontroleerde keuzevrijheid in. Omdat gelijke onderwijskansen de verantwoordelijkheid zijn van alle scholen, zullen voorrangssregels niet langer vrijblijvend zijn, maar verplicht voor alle scholen. De stedelijke of regionale administratie - die gekoppeld wordt aan de respectievelijke (en nog op te richten) Lokale Overleg Platforms (LOP's) - verzorgt de inschrijvingen. Transparantie, actieve toelating en een afdoende rechtsbescherming zijn de belangrijkste principes van de inschrijvingsregeling. Bij een nieuwe evaluatie van het inschrijvingsrecht worden de effecten ervan op etnisch-culturele minderheden nagegaan.
11. Een van de doelstellingen van het onderwijs is om jongeren aan te zetten tot **engagement**. Leerlingen die zich actief inzetten voor de school zou meer gewaardeerd kunnen worden. Daarnaast is er uiteraard de leerlingenraad. Leerlingen liggen wakker van thema's als schoolinfrastructuur, examenroosters, de kwaliteit van de school en de indeling van de schooldag. De school zou voor een aantal thema's best verplicht advies inwinnen bij de leerlingen. Als de directie een advies van de leerlingenraad niet volgt, moet ze die beslissing motiveren. Verplicht advies inwinnen bij leerlingen hangt samen met burgerschap.
12. Voor het welbevinden, de leerresultaten en de leerkansen van kinderen is een **krachtige samenwerking tussen de ouder en de school** essentieel. De infrastructuur van de school wordt opengesteld, ook na de schooluren, zodat de buurt en de omgeving zoveel mogelijk bij de school worden betrokken. Door sterk in te zetten op de betrokkenheid van de ouders, kan de school meer verweven geraken met de buurt.
13. Groen pleit voor sterk uitgebouwde **netoverschrijdende samenwerking** op het niveau van de stads- en streekgewesten. De Lokale Overleg Platforms (LOP's) krijgen een versterkt mandaat en een ruimere bevoegdheid deze rol waar te maken. Het aantal LOP-regio's wordt uitgebreid om het volledige onderwijsveld te dekken.

FORSE MAATREGELEN OM GELIJKE ONDERWIJSKANSEN VOOR ALLE KINDEREN WAAR TE MAKEN

14. De huidige financiering via het decreet Gelijke Onderwijskansen (2002) gaat niet ver genoeg om de sociale ongelijkheid aan te pakken. Het huidig aantal aanvullende lestijden (zogenaamde 'SES-uren') is immers veel te beperkt om een grote impact te hebben, vooral in scholen waar de sociale segregatie hoog oploopt. Groen pleit voor een verdeelsleutel die exponentieel meer geld voorziet voor scholen die te kampen hebben met een opeenstapeling van zorgvragen. Op die manier is er **extra omkadering om leer- en taalproblemen in kleine klassen** op te sporen en te remediëren.
15. De modaliteiten voor het voeren van een **schoolbeleid rond gelijke onderwijskansen en het zorgbeleid** worden duidelijk afgesproken met scholen die extra middelen krijgen. Meer bestedingsvrijheid over het budget gaat hand in hand met rapportage over het gevoerde beleid. De onderwijsinspectie krijgt een uitdrukkelijke opdracht om achterstellingsmechanismen in scholen op te sporen en hen te vragen hun schoolbeleid bij te sturen.
16. Groen pleit voor **structurele bruggen tussen welzijnswerk, de jeugdsector en onderwijs**. Technieken uit het welzijnswerk en de bijzondere jeugdzorg kunnen veralgemeend toegepast worden in alle onderwijsvormen. Zo kan het herstelgericht werken met kinderen en jongeren goede resultaten boeken in de aanpak van spijbelen.
17. We voeren een **elektronisch leerlingdossier** in, voor iedere leerling vanaf de leeftijd van 3 jaar. Het leerlingdossier brengt de belangrijkste elementen over de ontwikkeling van de leerling in kaart. Het verbetert de communicatie tussen de scholen waar de leerling school loopt. Het ontwikkelingsdossier moet ook zorgen voor een doorgedreven communicatie tussen leerkracht en leerling om een positieve oriëntering, op basis van interesses van het kind, te ondersteunen. Wanneer jongeren afwijken van het regulier onderwijsraject, is het van belang dat ook de Elders Verworven Competenties een plaats krijgen in het leerlingdossier.
Twee aspecten vragen bijzondere aandacht wanneer het onderwijsveld in samenspraak met kinderen en scholieren zal uitklären welke de modaliteiten zijn van een dergelijk systeem: de kwestie van de bescherming van persoonlijke gegevens en het indijken van het risico op stereotypering en stigmatisering van leerlingen. Een leerlingdossier moet inzichtelijk, overzichtelijk en altijd toegankelijk zijn voor de leerling. Een leerlingdossier is een extra inspanning van de leerkracht. Dit moet ook in overweging worden genomen bij het inschalen van de werkdruk van de leerkracht. De doelstellingen van de CLB's kunnen volgens Groen duidelijker geformuleerd worden. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is meer prioriteit geven aan 'vroegdetectie'. Op die manier kan een verregaande samenwerking tussen onderwijs en welzijn worden gerealiseerd zodat kinderen en jonge gezinnen vroeg kunnen worden ondersteund. Deze preventieve aanpak is veel efficiënter dan end-of-pipe maatregelen op latere leeftijd. CLB's krijgen ook een sterke rol inzake gezondheidspreventie en opvoedingsondersteuning (zwaarlijvigheid, tandbederf, gedragsproblemen, middelengebruik...).

KOSTENBEHEERSING OP SCHOOL

18. Sinds 2008 werken de basisscholen met een maximumfactuur. Deze vormt een sterke prikkel voor scholen om een **kostenbewust schoolbeleid** uit te stippen. De maximumfactuur zorgt ervoor dat scholen minder gemakkelijk financiële drempels kunnen opleggen. De kostenstructuur van een school wakkert immers de concurrentiestrijd aan tussen scholen van eenzelfde regio. Schoolreizen, zeker meerdagse schoolreizen, blijven voor veel scholieren te duur. Toch hebben ze een belangrijke pedagogisch meerwaarde omdat leerlingen hun kennis en vaardigheden kunnen beleven en toepassen. Scholen met veel SES-leerlingen kunnen extra ondersteuning krijgen om schoolreizen te organiseren. In het secundair onderwijs kunnen de schoolkosten hoog oplopen, al verschilt het heel erg tussen en binnen studiegebieden. Beroepsgerichte opleidingen en opleidingen uit het kunsonderwijs brengen met zich mee. Alle secundaire scholen zetten in op meer kostenbewustzijn, en voor richtingen die extra veel kosten worden specifieke maatregelen genomen. Bijzondere aandacht moet gaan naar een correcte en transparante bijdrageregeling. De kostprijs van een studierichting mag leerlingen niet uitsluiten.
19. Groen pleit voor **meer progressieve studietoelagen in het leerplichtonderwijs**, afhankelijk van het reëel inkomen van de ouders. De studiebeurzen voor de laagste inkomens worden verhoogd, en de **schooltoelagen worden automatisch toegekend** via de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid. Er zijn reeds OCMW's die gezinnen met beperkte financiële middelen rechtstreeks ondersteunen op die manier. Dit moet veralgemeend worden. Zo komt er een einde aan het bedelaspect en blijven de leerlingen die recht hebben op een toelage niet in de kou staan. Groen is voor het behoud van de studietoelage voor leerlingen die ouder zijn dan 18 jaar omdat het cruciaal is dat ook deze leerlingen een diploma of kwalificatie van het secundair onderwijs behalen.

OMGANG MET DIVERSITEIT

20. Ouders en leerlingen met een migratiegeschiedenis of kinderen die opgroeien in armoede en mensen met een handicap worden vaak - onbewust en dikwijls impliciet - op een stereotype manier benaderd. **De (na)vorming**

en begeleiding van leerkrachten zal meer aandacht besteden aan de achtergrond van alle leerlingen en aan het vermogen van het onderwijzend personeel om zich hierin in te leven. Vakinhouden zullen verruimd worden met oog voor interculturalisering, socio-economische verschillen en gewijzigde gezinssituaties. Het detecteren van en omgaan met armoede moet ook uitgebreid aan bod komen.

21. De overheid ondersteunt scholen in het implementeren van **redelijke aanpassingen** op school voor personen met een beperking of van redelijke tegemoetkomingen naar religieuze minderheden. Wanneer ze geen onevenredige last voor de schoolorganisatie inhouden, zijn onderhandelde aanpassingen een meerwaarde voor een succesvol samenleven op school.
22. **Groen is tegen het verbod op levensbeschouwelijke tekens op school.** Wij zijn voorstander van een initiatief dat uitgaat van de vrije keuze, waarbij een aantal duidelijke voorwaarden worden vastgelegd om in te grijpen in geval van ongeoorloofde druk.
23. Groen is voor de invoering van een **eenheidsvak ‘burgerschap, filosofie en levensbeschouwing’** zowel in het vrij als in het officieel onderwijs, met een equivalent van 2 uur per week tijdens de leerplichtleeftijd. Met dit vak willen we meer ruimte maken voor vraagstukken die te maken hebben met burgerschap, met morele verantwoordelijkheid, met de plaats van levensbeschouwingen in onze samenleving en met onze basiswaarden van vrijheid, gelijkwaardigheid, tolerantie en democratie.

NIEUWKOMERS

24. In het secundair onderwijs worden vandaag **onthaalklassen georganiseerd voor nieuwkomers** (OKAN). Door het stijgend aantal hele jonge anderstalige nieuwkomers, pleiten we voor de inrichting van volwaardige onthaalklassen voor kinderen jonger dan twaalf jaar. Groen is voor een systeem waarbij anderstalige leerlingen inschrijven in hun eigen school, maar waarbij de OKAN-uren van een aantal scholen uit dezelfde buurt netoverschrijdend worden samengevoegd. In het kader van het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers komen er aangepaste trajecten voor Romakinderen.
25. **Verbeterde overgang naar het regulier onderwijs** kan door flexibilisering en schakelklassen, waar meer combinaties van regulier- en OKAN-onderwijs mogelijk zijn. We pleiten ook voor een beter registratie- en volgsysteem zodat een dossier met relevante gegevens met de nieuwkomer meereist wanneer hij of zij van school verandert. Tenslotte pleiten we ook voor een betere nazorg voor ex-onthaalklassers. Een paar uur extra ondersteuning per week gedurende de hele schoolcarrière is geen overbodige luxe.
26. **Kinderen zonder papieren en kinderen van asielzoekers** zijn door hun verbliffsstatuut kwetsbaarder. Dit vereist een aangepast beleid. Alle scholen schrijven kinderen met een precar verbliffsstatuut in en krijgen daarvoor de nodige ondersteuning. Voor deze kinderen is het van belang om de communicatie tussen de scholen te verbeteren en de overdracht van informatie te bevorderen. Het leerlingdossier speelt voor Groen hierbij een sleutelrol.
27. **Minderjarige asielzoekers die worden uitgewezen**, moeten de kans krijgen om hun opleiding af te maken. Jongeren die een diploma op zak hebben, zijn immers beter gewapend om in hun land van herkomst een toekomst uit te bouwen. In overleg met de gemeenschappen werkt de federale overheid een regeling uit onder welke voorwaarden de verbliffsvergunning van jongeren - en eventueel ook hun gezin - tijdelijk kan worden verlengd.

BREDE SCHOLEN GEVEN ALLE KANSEN AAN ALLE KINDEREN

Groen wil van onze basisscholen brede scholen maken. De brede school streeft meer welzijn na op school en wil de economische finaliteit van ons onderwijs meer in evenwicht brengen met een bredere levensvormende doelstelling.

In de brede school staat **het belang van het kind en de diversiteit van kinderen** echt centraal. Vandaar het pleidooi voor kwalitatieve naschoolse opvang, extra zorg en begeleiding, buitenschoolse activiteiten en een brede kijk op talenten van kinderen.

Actieve cultuur- en sportbeleving nemen een cruciale plaats in in de brede school. De school werkt nauw samen met het kunstonderwijs, met academies, culturele centra, met vzw's en kunstenaars uit de buurt. Ook sportverenigingen en -clubs kunnen hun plek vinden op school. Meer aandacht voor een gezonde en sportieve levensstijl is belangrijk, omdat het mede een antwoord biedt op de demotivatie en schoolmoeheid met vroegtijdige schooluitval tot gevolg.

Techniek moet deel uitmaken van de basisvorming van alle jongeren, omdat een minimum nodig is om te kunnen functioneren in de maatschappij van morgen. Centraal staat niet het aanleren van technisch-praktische vaardigheden maar wel het ontwikkelen van het technisch denken en handelen, gelinkt aan en geïntegreerd in

andere leergebieden. Zo leren kinderen en jongeren om zelf oplossingen te bedenken, om iets nauwkeurig te analyseren en om dingen uit te proberen.

Ook **educatie rond duurzame ontwikkeling, rond geweldloosheid en over het samenleven in een superdiverse maatschappij** krijgen een prominente plaats in de brede school. Het onderwijs bereidt jongeren voor op het samenleven in een steeds evoluerende en veranderende maatschappij, met tendensen die soms weerstand oproepen. Kinderen leren omgaan met de beperkte draagkracht van de aarde, ze leren om te gaan met onzekerheden, met emoties en weerstanden. Ze maken op een actieve manier kennis met verscheidenheid, met verschillen in overtuigingen. Scholen bereiden jongeren voor op een actieve rol in een duurzame en multiculturele samenleving. We zetten ook in op vredeseducatie en het doorgeven van kennis over en herdenking van de Holocaust in onze scholen.

Om de samenwerking tussen onderwijs, welzijn en vrije tijd structureel in te bedden, ijvert Groen voor een **decreet Brede School**. Het biedt een instrumentarium en financiële impulsen om lokale overheden, schoolbesturen en alle actoren te betrekken bij de uitbouw van de brede school. Een lokale omgevingsanalyse en een profielscreening van de leerlingen zijn de basis voor de eigen invulling van elke brede school om optimaal in te spelen op de lokale behoeftes en context. Door hun deskundigheid op het vlak van welzijn en vrije tijd, vervullen lokale besturen en Lokale Overleg Platforms (LOP's) een sleutelrol als facilitatoren van de brede scholen.

Sport en onderwijs zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden en versterken elkaar. Sporten en bewegen is leuk om te doen, het stimuleert de motorische en sociale vaardigheden en bevordert de leerprestaties. Ook kan sport en bewegen bijdragen aan een grotere betrokkenheid bij de school. Een jong aangeleerde, actieve leefstijl kan bovendien overgewicht voorkomen en flinke gezondheidswinst opleveren. En, door veel kinderen al jong te laten kennismaken met verschillende sporten, komt talent aan het licht. We ondersteunen scholen om op de speelplaats voldoende beweeg- en sportmogelijkheid te voorzien. De Vlaamse overheid stimuleert de gemeenten om een regierol op te nemen. Door samenwerking tussen scholen en sportorganisaties, zorgen we voor meer sport- en beweegmogelijkheden op en rond de school. Door ook naschoolse opvang en buurtsportinitiatieven te betrekken, kunnen we ook de jongeren bereiken die doorgaans minder sporten in clubverband. We zetten extra in op pubers omdat in deze groep relatief veel leerlingen voorkomen die niet sporten.

INCLUSIEF ONDERWIJS

De leerkrachtenteams in het buitengewoon onderwijs in Vlaanderen leveren hoge kwaliteit. Het ontbreken van gelijkaardige vormen van ondersteuning in het gewoon onderwijs zorgt er echter voor dat te veel kansarme kinderen onnodig wordt doorverwezen naar het bijzonder onderwijs. Het gewoon lager onderwijsysteem neemt geen verantwoordelijkheid op voor deze kinderen of kan ze niet opnemen omwille van gebrek aan middelen.

28. Groen vraagt een decretale verankering van een nieuw leierzorgkader met voldoende ruimte voor inclusief onderwijs. We pleiten voor een **correcte en ondubbelzinnige toepassing van het inschrijvingsrecht**.
29. Het M-decreet of het decreet met maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften voldoet niet. Het recht op inclusief onderwijs wordt uitgehouden en het ontbreekt aan hefbomen om het ondersteunen van leerkrachten en begeleiders mogelijk te maken. Groen stelt voor om scholen een **basisfinanciering** te geven voor de **uitbouw van inclusieve onderwijsstrajecten** en op termijn over te schakelen naar **een systeem van 'rugzakfinanciering'**. Deze rugzak zou dan de noodzakelijke middelen voor de bijkomende ondersteuning van de leerling met een handicap dienen te bevatten, los van onderwijsysteem of onderwijskeuze.
30. Het aandeel van alle kinderen dat in Vlaanderen in het buitengewoon onderwijs (BO) zit, ligt erg hoog. De jongste tien jaar is het aantal kinderen dat al na het kleuteronderwijs wordt doorverwezen, verdubbeld. We pleiten voor een **betere wisselwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs**. Voor kinderen die best maar een korte periode in het buitengewoon onderwijs blijven, worden volgtrajecten opgezet die de band met de oorspronkelijke school onderhouden, zodat zij zonder problemen opnieuw kunnen instromen wanneer zij daar klaar voor zijn.
31. Kinderen en jongeren in het **buitengewoon onderwijs** zijn een kwetsbare groep. Naast fysieke of mentale en psychologische hindernissen zijn er ook vaak sociale hindernissen die maken dat ze extra, intensieve ondersteuning nodig hebben. Bovendien is het noodzakelijk dat er **een goede samenwerking tot stand komt tussen justitie, welzijn en onderwijs** zowel op het vlak van structuren als informatiedostroming. Zo kan er zorg op maat geboden worden voor deze kinderen.
32. Groen pleit voor flexibel **onderwijs voor kinderen met een chronische ziekte**. Een kleine groep leerlingen vraagt naar een betere overgang tussen school, ziekenhuis en thuis. Groen vraagt een uitbreiding van de middelen voor tijdelijk onderwijs aan huis. Daarnaast wil Groen ijveren voor een versoepeling van de kilometerbeperking zodat kinderen, ook in het secundair onderwijs, meer vrije keuze van onderwijs kunnen hebben.

MEER ONDERSTEUNING EN EEN BETER STATUUT VOOR ONZE LEERKRACHTEN

Inspirerende, goed opgeleide leerkrachten zijn de motor van goed onderwijs. Ze geven vertrouwen, bieden veiligheid en motiveren. De impact van de leerkracht is heel groot, en de sociale rol die ze vandaag spelen is enorm. Hoewel het beroep aan maatschappelijke status heeft verloren, is het vertrouwen in onze leerkrachten nog steeds erg groot. Om die belangrijke maatschappelijke rol te kunnen blijven waarmaken, moet het lerarenberoep hertekend worden.

De **lesopdracht wordt een schoolopdracht**. We pleiten voor meer taak- en functiedifferentiatie door de lesopdracht te vervangen door een schoolopdracht. Hierdoor krijgt de leerkracht een pakket taken binnen de school, waarvan lesgeven de belangrijkste is. Omdat de taakomschrijving van de leerkracht een stuk ruimer is dan lesgeven alleen, stelt Groen voor om de opdracht van leraren niet langer in lesuren uit te drukken, maar in procenten. Hierdoor is meer afwisseling mogelijk in het takenpakket, en kunnen nieuwe opdrachten, zoals het begeleiden van jonge leerkrachten, administratief werk, inzet voor de vakgroep, leerlingenbegeleiding, het begeleiden van middagactiviteiten op school,... beter gevaloriseerd worden.

Groen stelt voor **de vervangingspool opnieuw in te voeren**. Leerkrachten krijgen een schoolopdracht op een ankerschool, maar kunnen gevraagd worden op andere scholen vervangingen te doen, met een maximum van drie scholen waartussen gependeld wordt. Na twee jaar functioneren in de vervangingspool met positieve evaluaties, krijgt de betrokken leerkracht een aanstelling van onbepaalde duur.

De wet- en regelgeving in het onderwijs zorgen voor irriterende regeldruk. Leerkrachten moeten heel wat taken uitvoeren waarvan ze geen resultaat zien, zoals documenten opstellen waar ze geen terugkoppeling van krijgen. Groen wil dat **de overheid bij nieuwe regelgeving controleert** of de nieuwe regels geen irriterende regeldruk veroorzaken. We starten met een '**lastenmonitor**' als meldpunt. Er wordt eveneens **een centraal datasysteem** ontwikkeld zodat scholen slechts één keer gegevens moeten doorgeven. De **inspectie en de pedagogische begeleiding** krijgen de opdracht om in de toekomst **meer te focussen op de kerntaken** van de leerkracht.

Gedifferentieerde lerarenteams en aantrekken van zij-instromers. In het basisonderwijs is er nood aan uitgebouwde lerarenteams waar ook plaats is voor kinderverzorg(st)ers met een korte opleiding en voor onderwijzend personeel met een pedagogisch masterdiploma. Groen vindt dat een graduaat en een bachelor Kinderopvang kunnen bijdragen tot meer professionalisering van het voorschools traject. In het secundair onderwijs kunnen teams multidisciplinair worden samengesteld door meer zij-instromers aan te trekken. Groen vraagt een aanpassing van de compensatieregel bij arbeidsduurverkorting om mensen uit andere sectoren te stimuleren een beperkte opdracht op te nemen in het onderwijs. Bedrijven die werknemers een beperkte onderwijsopdracht laten opnemen, worden beloond met lagere sociale lasten. Anciënniteit buiten de onderwijssector telt voor 100% mee, zodat het voor mensen met ervaring buiten het onderwijs aantrekkelijk wordt de stap te zetten naar het lerarenberoep.

Leerkrachten kunnen rekenen op **professionals uit andere sectoren**. De relatie tussen de leerkracht en zijn of haar leerlingen verbetert wanneer de directie en het leerkrachtenteam verweven zijn met een breder netwerk van partners in de buurt van de school. Dit past binnen de uitgangspunten van de brede school. Inbedding in de buurt helpt om professionals uit andere sectoren een rol te laten spelen binnen de werking van de school: straathoekwerkers, bemiddelaars, sociaal assistenten, buurt- en opbouwwerkers.

De actuele en toekomstige onderwijspraktijk vergt aandacht voor **onderwijsvernieuwing in de lerarenopleiding**. Meer didactische vernieuwing, meer oog voor differentiatie en diversiteit op school. Ook het thema 'gender' wordt uitdrukkelijk opgenomen in de lerarenopleidingen en de nascholingsinitiatieven. Groen wil ook initiatieven nemen voor bredere en meer intensieve samenwerkingsverbanden tussen de opleiding en de scholen. Dit heeft bijkomende voordelen: lerarenopleiders verwerven een veel realistischer kennis van het terrein, terwijl de leraren hun deskundigheid versterken. Lerarenopleidingen spelen ook een belangrijke rol om discriminatie bij stages uit te bannen. Gesteund door de minister van onderwijs sluiten lerarenopleidingen overeenkomsten met het werkveld om te vermijden dat studenten-leerkrachten geweigerd worden.

Zekerheid voor de tijdelijke leerkracht. 1 op 5 leerkrachten is niet vast benoemd. Sommige leerkrachten breien het ene interim contract aan het andere. Deze 'tijdelijke' leerkrachten dienen een beter statuut te krijgen. Groen vindt dat iedere leerkracht na één of meerdere interim contracten met een totaal van 5 maanden en een positieve evaluatie een schoolopdracht van bepaalde duur tot het einde van dat schooljaar moet krijgen. Om de vervangende leerkracht meer zekerheid te geven, geldt voortaan bij een afwezigheid die langer dan een jaar duurt, bijvoorbeeld door detachering, één vast instapmoment op 1 september. Als de leerkracht die wordt vervangen gebruik wil maken van dit instapmoment, moet deze hier ten laatste op 30 juni kennis van geven, waarna de vervangende leerkracht onmiddellijk wordt verwittigd. Detachering met behoud van vaste benoeming wordt beperkt in de tijd.

Het aantal dagen dat men gewerkt moet hebben om **voor een tijdelijke aanstelling** doorlopende duur (TADD) in aanmerking te komen, **wordt verlaagd** van 720 naar 480 dagen verspreid over drie jaar, in eender welk net. De leerkracht moet de laatste 120 dagen volledig binnen de school of de scholengroep gewerkt hebben waar hij of zij de TADD aanvraagt en na afloop van die periode een positieve evaluatie gekregen hebben. Leerkrachten met een TADD krijgen het recht op vakantievergoeding, ouderschapsverlof en zwangerschapsverlof onder volledig dezelfde voorwaarden als leerkrachten met een vaste benoeming. Er wordt naar gestreefd om deze rechten ook op gelijkaardige wijze te doen gelden voor leerkrachten met een tijdelijke aanstelling zonder TADD, onafhankelijk van reaffectatie.

Praktijkgericht opleidingstraject voor starters. We beogen hiermee twee groepen van starters op te leiden voor het onderwijs. In de eerste plaats jonge afgestudeerde masters die aanvankelijk niet van plan waren in het onderwijs te stappen. Een tweede doelgroep zijn de zogenaamde *zij-instromers*, die met hun beroepservaring de stap zetten naar het lerarenberoep. Het bestaande LIO-traject (Leerkracht In Opleiding) wordt succesvol geëvalueerd, en kan model staan voor de verdere uitbreiding van het praktijkgericht opleidingsaanbod.

Een statuut voor de beginnende leerkracht en een senior-statuut. De junior leerkracht heeft recht op (collectieve en individuele) aanvangsbegeleiding, op een minimum aantal paralleluren en extra opleidingskansen. Parallel wordt het statuut van de senior leerkracht geïntroduceerd. Wie 10 jaar leerkracht is en voldoet aan een aantal objectieve criteria, kan toegang krijgen tot een functie met bijkomende pedagogische verantwoordelijkheden en een mandaatvergoeding. Deel van de opdracht is expliciet de begeleiding van stagiairs en junior leerkrachten onder de vorm van mentoruren, die we opnieuw invoeren. We pleiten voor meer collectieve coaching, waar zowel beginnende als ervaren leerkrachten betrokken worden. Leergemeenschappen tussen leerkrachten moet extra gestimuleerd worden. Groen pleit ook voor meer uitwisseling van leerkrachten tussen scholen in binnen- en buitenland, en tussen scholen in de verschillende Gemeenschappen.

De rol en de financiering van de pedagogische begeleidingsdiensten wordt meer gefocust op de kerntaak van onderwijs: het ondersteunen van leerkrachten en CLB-teams op de werkvlloer. Groen pleit eveneens voor meer samenwerking tussen de netten. We realiseren efficiëntiewinsten en een betere begeleiding door op diverse terreinen samen te werken. We denken aan de voorbereiding van leerplannen en didactisch materiaal, de ondersteuning van startende leerkrachten en een aantal aspecten van de opleiding van directies en van begeleiders.

Groen pleit voor **een projectfonds voor praktijkgericht onderwijsonderzoek**. ‘Evidence based’ werken in onderwijs betekent dat de onderwijspraktijk stoelt op onderzoek. Leerkrachten, begeleiders en directies worden in hun dagelijkse praktijk ondersteund door resultaten van onderzoek. Vormen van praktijkgericht onderzoek – in samenwerking met onderzoekers en pedagogische begeleiding – ondersteunen de leerkracht in de vervolmaking van zijn meesterschap.

Alle leerkrachten hebben jaarlijks een evaluatiegesprek en een klasbezoek. De overheid reikt de parameters voor de evaluatie aan. Evaluatie door leerlingen als hulpmiddel van de leerkracht moet ingeburgerd raken. Het gesprek is in de eerste plaats gericht op het verbeteren van het functioneren binnen de school. Wanneer de leerkracht onvoldoende scoort, stelt de betrokkenen samen met de directie een uitgebreid werkplan voor verbetering op. Na twee opeenvolgende onvoldoendes wordt in dialoog een oplossing gezocht, al dan niet binnen de school.

Vertrouwen geven aan leerkrachten betekent dat ook **zij een sterkere rol krijgen in de centrale inspraakorganen** (directieraad en/of pedagogische raad). Dit betekent (1) een democratische en uitgebreide vertegenwoordiging van de leerkrachten in de directieraad en (2) een goede consultatie en efficiënte communicatie naar alle leerkrachten.

Meer waardering voor directeurs. Het beleidsvoerend vermogen van de schoolleiding moet versterkt worden. De werkcomstandigheden van directeurs zijn vandaag ondermaats. Groen ziet twee speerpunten. Ten eerste zal minder administratieve last het werk van de directeur een stuk aantrekkelijker maken door extra personeel hiervoor aan te werven. Zo kunnen de directeurs zich opnieuw richten op het pedagogische project van hun school en het coachen van hun lerarenteam. Zeker in het basisonderwijs is er dringend bijkomende administratieve ondersteuning noodzakelijk. Ten tweede moet het salaris van de directeur worden verhoogd. Dit kan een belangrijke stimulans vormen om meer kandidaat-directeurs te vinden.

HET SECUNDARISCH ONDERWIJS VERDIENT EEN BETERE HERVORMING

De hervorming van het secundair onderwijs moet volgens Groen een antwoord bieden op vier belangrijke uitdagingen: (1) het stoppen van de waterval waarbij leerlingen, ouders en leerkrachten redeneren in termen van ‘hoog mikken’ (ASO) en ‘afzakken’ (naar TSO en BSO), (2) een latere schoolkeuze die ervoor zorgt dat jongeren meer kiezen voor wat ze goed kunnen en graag doen, (3) het terugdringen van jongeren die de school verlaten zonder diploma en (4) een algemene kwaliteitsverhoging voor alle leerlingen. Groen gaat voor een *ondervijssysteem* dat de studiekeuze effectief uitstelt,

waar leerkrachten beter worden ondersteund en waar leerlingen meer positieve keuzes maken. Groen gelooft in een grote hervorming, met de inbreng en de steun van het onderwijsveld. Het masterplan dat de huidige regering heeft goedgekeurd is voor Groen ruim onvoldoende: het biedt geen oplossingen voor de bestaande problemen en voor scholen wordt de vrijheid gelaten om al dan niet mee te doen. Het gevolg zal zijn dat scholen elkaar gaan beconcurreren door het oude of nieuwe model aan te bieden. De deur wordt nog verder opengezet naar een onderwijs op verschillende snelheden.

33. Groen wil **duidelijk vastgelegde kijtlijnen voor alle scholen**. Binnen het door de overheid opgelegde kader krijgen scholen autonomie, vrijheid en vertrouwen om invulling te geven aan een eigen onderwijsproject.
34. Groen wil een structuurhervorming met **een brede eerste graad, effectief uitstel van de studiekeuze** (beter later kiezen, later beter kiezen) en **het wegwerken van de schotten tussen ASO, TSO en BSO**.
35. **Leerkrachten, leerlingen én ouders worden uitdrukkelijk betrokken** bij de hervorming en de uitrol van de plannen.
36. De hervorming moet ertoe leiden dat alle leerlingen er op vooruitgaan. Er is nood aan **meer maatwerk en individuele begeleiding van leerlingen** ('binnenklasdifferentiatie'). Dus geen keurslijf waarbij iedereen hetzelfde programma krijgt, maar op het einde van de middenschool kan de leerling nog alle kanten uit. Differentiatie is nodig, zolang deze niet determinerend is en de studiekeuze niet vervroegt.
37. De beste manier om de studiekeuze uit te stellen is de oprichting van **autonome middenscholen**, die zorgen voor een geleidelijke overgang tussen basis- en secundair onderwijs. Daarom evolueren we op lange termijn naar een 3-ledige onderwijsstructuur: 4 jaar lager onderwijs, 4 jaar middenschool en 4 jaar secundair. In de middenschool krijgen leerlingen een beperkt aantal vakleerkrachten. Ze bouwen een vertrouwensrelatie op met leerkrachten, maar krijgen meer vrijheid in vergelijking met het lager onderwijs.
38. Cruciaal is de verdere **professionalisering van het lerarenkorps en de lerarenopleiding**. De hervorming van het secundair onderwijs en de hervorming van de lerarenloopbaan zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden (zie paragraaf lerarenberoep).
39. Groen is voor een **uitdunning van het studieaanbod in het secundair onderwijs**. De reductie van de studiegebieden is nodig om het aanbod transparanter te maken en om het aanbod meer kwaliteitsvol in te richten.

TEGENGAAN SCHOOLMOEHEID EN VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN

40. Een **afstudeerkwalificatie voor elke schoolverlater** - ook als het normale curriculum niet volledig werd afgewerkt -, en het valoriseren van Elders Verworven Competenties.
41. Groen is voor een **financiële beloning** van scholen die mooie resultaten kunnen voorleggen **om spijbelen van hun leerlingen tegen te gaan**. De onderwijsinspectie krijgt daarbij de opdracht om dat beleid te screenen.
42. Een aantal maatregelen worden best gefocust op een doelgroep van vroege schoolverlaters die weinig vertraging hebben opgelopen en waarvoor het kwalificatiemoment al in zicht is.
43. **Time-out-projecten** - ook in het basisonderwijs - zijn meer dan ooit nodig. Daarnaast willen we innoveren met nieuwe vormen van 'leren en werken' die specifiek kunnen inzetten op schoolverlaters zonder diploma. We halen onze mosterd bij de Deense 'productiescholen' die de ontwikkeling van professionele, sociale en persoonlijke vaardigheden stimuleren door sterke persoonlijke begeleiding en participatie aan kleinschalige productieprocessen en workshops.

NIEUWE TAALRECEPTEN VOOR NEDERLANDS OP SCHOOL EN EEN MEERTALIGE VORMING

Kennis van het Nederlands is onontbeerlijk, zowel taalvaardigheid als geletterdheid, voor de schoolloopbaan en de latere ontwikkelingskansen. De uitstroom van jongeren zonder diploma is onaanvaardbaar hoog. Taal is daarbij vaak één van de barrières. Sinds de komst van de eerste migratiekinderen neemt het onderwijs de opdracht ter harte om anderstalige leerlingen te helpen om de taalvaardigheid Nederlands te ontwikkelen. Tal van initiatieven zijn genomen en grote groepen leerkrachten hebben met veel inzet gewerkt aan het terugdringen van de taalachterstand van de anderstalige leerlingen. Ondanks de vele inspanningen van alle betrokken actoren – overheid, scholen, ouders en leerlingen – hebben bepaalde groepen van leerlingen nog steeds met een grote taalachterstand te kampen.

44. Groen is voorstander van **eigenlijds praktijkgericht taalonderwijs** waarbij reeds vanaf het kleuteronderwijs spelenderwijs en met aangepaste methodieken taalgevoeligheid wordt bijgebracht. Er komt meer nadruk te liggen op het impliciet leren van het Nederlands. Deze benadering past in de brede school waar formeel onderwijs, non-formele educatie en informeel leren goed op elkaar worden afgestemd. Dit is volgens Groen essentieel om kinderen en jongeren voor te bereiden op het leven in de hedendaagse maatschappij.
45. Anderstalige leerlingen die dat nodig hebben, krijgen **extra begeleiding voor het Nederlands**, door meer nadruk te leggen op taal in elk vak. Op geschikte momenten worden deze leerlingen actief ondersteund bij het aanleren

van schooltaal en het verwerken van leerstof. Voor anderstalige leerlingen die dat nodig hebben, is er de mogelijkheid na de schooluren Nederlandse taalstimuleringsactiviteiten te volgen. Deze speelse activiteiten gaan door op de school zodat de drempel om hieraan deel te nemen laag is.

46. Om de ondersteuning van anderstalige kinderen thuis te versterken en de betrokkenheid van de ouders met de school te garanderen biedt een brede school 's avonds gratis lessen Nederlands en bijpassende ondersteuning aan voor ouders die de schooltaal niet machtig zijn. Deze ondersteuning richt zich specifiek op het leven binnen de school en zorgt dat ouders zich thuis actiever kunnen toeleggen op de ondersteuning van hun kinderen.
47. Groen is **geen voorstander van taaltesten** die aansluiten bij de expliciete taalkennis, maar kiest voor bijkomende taalprogramma's met een prominente plaats voor het impliciet leren voor jonge kinderen en voor ouders die dat wensen. In de brede school bouwen de leerwinkels lokale antennes uit naar het model van de Nederlandse voorscholen.
48. We willen de **kennis van andere talen meer valoriseren** in het onderwijs. Een flexibel taalbeleid ten aanzien van de ouders kan ook wonderen doen. De officiële taal is steeds het uitgangspunt, en van ouders mag een positieve houding tegenover die taal worden verwacht. Omgekeerd kan een positieve instelling vanuit de school bruggen leggen naar anderstalige ouders.
49. Om scholen te ondersteunen in de ontwikkeling van een taalbeleid en om de wettelijke belemmeringen weg te werken zal Groen een decreet indienen om veeltaalig leren mogelijk te maken. Rekening houdend met de ervaringen in binnen- en buitenland voorziet het Decreet Veeltalig Leren een aantal essentiële randvoorwaarden, zoals het statuut van de leerkracht en de noodzaak om deze projecten in te bedden in een taalbeleid op school. Het decreet schept een kader om diverse vormen van taalonderwijs mogelijk te maken, elk met andere criteria en voorwaarden. De ervaring leert dat combinaties van modellen evenzeer mogelijk zijn. Geef scholen de verantwoordelijkheid om in samenspraak met de ouders de keuze te maken voor een model dat werkt al naargelang de situatie.
50. Scholen werken aan **talensensibilisering**. De leerkracht - die zelf niet meertalig hoeft te zijn - maakt gebruik van de aanwezige talen in de klas bij het zingen van liedjes, bij het tellen, enzovoort. Talensensibilisering maakt leerlingen gevoelig voor een veelheid aan talen en brengt een positieve houding teweeg tegenover deze talen.
51. Een van de modellen waar Groen meer steun aan wil geven is **CLIL (Content and Language Integrated Learning)** waarbij leerlingen in basis- en secundair onderwijs een vak in een vreemde taal krijgen, of volledig uitgebouwde immersieprogramma's. Bij immersieonderwijs wordt een deel van het totale wekelijkse lessenvakket in het Frans aangeboden. De nieuwe regeling die werd uitgewerkt door de Vlaamse regering is onvolkomen, omdat het gedeelte van het curriculum dat in een andere taal kan gegeven worden beperkt is.
52. Een ander model om de kennis van het Frans te verbeteren, is een **initiatie Frans**, die wordt opgestart vanaf het eerste leerjaar. Vanaf het derde leerjaar wordt dan het spreken, schrijven en lezen in het Frans aangeleerd. Groen pleit voor meer schoolreizen over de taalgrens. Onder begeleiding van Franstalige leerkrachten, worden de leerlingen ondergedompeld in een taalbad. Een initiatie Engels is mogelijk vanaf de middenschool, waar ook aandacht moet gaan naar het schrijven, spreken en lezen van het Engels. Om uitwisseling van leerkrachten tussen de verschillende taalgemeenschappen in België te vergemakkelijken wordt een samenwerkingsakkoord gesloten tussen de Vlaamse, de Franse en de Duitse Gemeenschap. Voor het aanleren van andere talen dan de landstalen kan de inschakeling van native speakers ook een meerwaarde zijn.

AMBITIEUZE EN REALISTISCHE INHAALOPERATIE SCHOLENBOUT

Tussen 2005 en 2050 zal de bevolking in Vlaanderen stijgen met 14%. Vooral in Brussel en in de centrumsteden zal de verjonging van de bevolking zich laten voelen, en zal het aantal schoolkinderen exploderen. En het tekort aan kwalitatieve schoolinfrastructuur is nu al structureel. Maar het probleem van de 'capaciteitsverhoging' gaat over meer dan onaangepaste fysieke ruimte alleen. Scholen die een gezonde omgeving vormen, bevorderen het leren en besparen tegelijkertijd energie, grondstoffen en toekomstige uitgaven. Scholen hebben behoefte aan aangepaste infrastructuur voor leerlingen die extra omkadering, ondersteuning en zorg vragen. Bovendien kunnen peuters soms onvoldoende rusten, zitten ze in overbevolkte klassen en in gebouwen die niet aangepast zijn aan de pedagogische noden van vandaag. Groen vertrekt vanuit een duurzame, lange termijn visie op scholenbouw en streeft naar flexibele, geïntegreerde infrastructuur - volgens het principe van de brede school - die zowel het onderwijs als de samenleving ondersteunt.

53. Samen met de onderwijsverstrekkers pleiten we voor een **structurele verhoging van het gewone investeringsbudget voor scholenbouw**. Een investeringsprogramma dat wordt opgezet door de Vlaamse overheid en de lokale besturen (al dan niet in samenwerking met de particuliere sector) zal op termijn resulteren in een hoog rendement.
54. Via het **'Green New Deal'-beleggingsfonds**, wordt spaargeld van de Belgische gezinnen geïnvesteerd in scholenbouw. Via de overheidsbank kan duurzaam belegd worden in scholenbouw. Deze beleggingen leveren

- een hoger rendement dan spaarboekjes kunnen bieden. Het rendement van deze beleggingen ligt hoger dan op een spaarboek.
55. De capaciteitsbehoefte in de hoofdstad is reusachtig. **De scholenbouw in Brussel heeft nood aan een overkoepelende benadering.** Groen pleit voor een structureel overleg tussen het Franstalig, het Nederlandstalig en het Europees onderwijs om het capaciteitsvraagstuk op te lossen vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.
 56. **Gemengd gebruik en gemengde financiering.** Groen gelooft dat gemengd gebruik van ruimte veel kansen biedt. De integratie van de verschillende functies is niet alleen pedagogisch en praktisch opportuun, het is economisch een verantwoorde aanpak. Vanuit het perspectief van de subsidiegever, betekent dit een fundamenteel andere benadering. Optimale benutting en breed gebruik betekent meer samenwerking tussen sectoren en beleidsdomeinen die gezamenlijk werken aan geïntegreerde scholenbouw. Samenwerking met sectoren welzijn, vrije tijd, cultuur en sport liggen voor de hand en kennen reeds een aantal toepassingen. Daarnaast zou een samenspel tussen onderwijs en zorgsector voor nieuwe vormen van financiering kunnen zorgen. Groen pleit er voor om projecten die uitgedacht zijn vanuit het brede school-concept op te nemen in de zogenaamde ‘verkorte procedures’.
 57. De sleutel tot het welslagen van een brede school, waarbij de infrastructuur optimaal wordt gebruikt door verschillende instanties, is **de conciërge**. Dit opent een veelheid aan kansen voor dag- en avondscholen, flexibel gebruik van de turnzaal door de buurt of een vereniging, waarbij communiefeesten en babyborrels doorgaan in de school.... Het opnieuw invoeren van conciérages moet bespreekbaar worden
 58. De gigantische pps-operatie van de Vlaamse overheid DBFM - waarbij een private partner in ruil voor een jaarlijkse vergoeding, de scholen ontwerpt, bouwt, financiert en onderhoudt – is uitgedraaid op een financiële kater. Een herhaling van het DBFM-project is voor Groen uitgesloten. Ervaringen in binnen- en buitenland leren dat **kleine en lokaal verankerde pps-projecten** een meerwaarde kunnen creëren. Het moet gaan om gebiedsgerichte ontwikkeling, duidelijk omschreven en een heldere finaliteit. Het kan gaan om reguliere (kleine) renovatie en nieuwbouwprojecten bij scholen of om middelgrote multifunctionele accommodaties waar in functie van een ruimer gebied wordt gewerkt. Hierdoor kan het gaan om totaalprojecten, die niet stoppen bij de schoolmuren: speelplaatsen, verlichtingsarmatuur, bankjes, groen, parkeerterreinen, woningen of andere gebouwen van openbaar nut. Er ontstaan nieuwe samenwerkingsvormen, omdat met andere sectoren zoals welzijn, sport, huisvesting en cultuur wordt samengewerkt.
 59. Scholen kunnen innoveren via **derde partij financiering**. Het is een vorm van leasing, die zorgt voor een meerwaarde en de weg vrijmaakt voor innovatieve ingrepen (vnl op vlak van energie). Een derde partij gaat bijvoorbeeld het schoolgebouw isoleren, installeert een warmtepomp of vernieuwt de verlichtingsinstallatie. Kosten en lasten worden gedragen door de derde partij, terwijl de school betaalt voor de energie (elektriciteit en/of warmte) die door de investeerder wordt geproduceerd en geleverd. Naast de comfortwinst plukt de school binnen afzienbare tijd de vruchten van een verminderde energiefactuur. In sommige gevallen biedt deze aanpak een interessanter vooruitzicht dan te wachten op reguliere middelen.
 60. De Europese richtlijn over de **energieprestatie van gebouwen** plaats beheerders van schoolgebouwen voor ambitieuze doelstellingen. De voorziene middelen blijven geoormerkt om deze doelstelling stapsgewijs te kunnen halen. Omdat kleuring van middelen toelaat om speerpunten in het beleid te steken, pleit Groen voor een bijsturing. Waar de aandacht vroeger lag op dakisolatie en beglazing, is het volgens Groen nodig om vormen van bio-ecologisch bouwen meer doorgang te laten vinden: warmtepompen, nieuwe verlichtingssystemen en bio-ecologische technieken voor zuivere lucht. Een gezonde schoolomgeving betekent ook dat er geen GSM-masten in de buurt van de school worden ingeplant.
 61. **Lokale besturen** spelen een sleutelrol om netoverschrijdend te werken aan schoolinfrastructuur. Het gaat over de onderwijsorganisatie, het onderwijsaanbod, de ligging, de demografische structuur, typologieën van gebouwen, stedenbouwkundige ontwikkelingen, wensen van ouders, openbaar vervoer, enzovoort. Groen pleit ervoor om zoveel mogelijk gegevens samen te brengen om mogelijke scenario's en prioriteiten vast te leggen in een meerjarenplan.

ROBUUST DEMOCRATISERINGSBELEID VOOR HET HOGER ONDERWIJS

In Vlaanderen blijft nog steeds heel veel talent onaangeroerd. De kloof in participatiegraden aan het hoger onderwijs tussen de verschillende sociale groepen verkleint niet. Jongeren met een lage socio-economische achtergrond zijn tijdens hun onderwijsloopbaan enorm kwetsbaar. Ook allochtone jongeren stromen veel te weinig door naar het hoger onderwijs, hoewel ze daarvoor de capaciteiten hebben. Groen ijvert voor een robuust democratiseringsbeleid.

62. De Vlaamse Regering stelt in samenwerking met universiteiten en hogescholen een **actieplan** om het hoger onderwijs te democratizeren met concrete streefcijfers en haalbare doelstellingen. Binnen dit actieplan is ruim aandacht voor meer diversiteit in het hoger onderwijs: coachingssystemen, tutoraat, doorstroombegeleiding,

heroriëntering via instellingsoverstijgende trajectbegeleiding, remediërende taalcursussen en een sanctionerend anti-discriminatiebeleid met een toegankelijke klachteninstantie zijn concrete voorstellen om hierin uit te werken.

63. **Democratisering financieel onderbouwen.** Groen pleit ervoor om de in- en doorstroom voor jongeren wiens ouders geen hoger onderwijs volgden structureel in te bedden in de instellingsfinanciering. We gebruiken hiervoor objectieve en instellingsoverschrijdende indicatoren die ontwikkeld werden om de gelden uit het aanmoedigingsfonds correct te verdelen.
64. De hoge uitvalpercentages wijzen er op dat veel studenten een keuze maken voor hoger onderwijs die niet bij hen past. Groen pleit voor de invoering van **een ‘studiekompas’**, dat leerlingen helpt navigeren door het onderwijslandschap. Om leerlingen de tijd te geven om hun keuze te maken wordt deze oriëntering opgezet in het vijfde jaar van het secundair onderwijs. Het studiekompas peilt naar kennis en cognitieve vaardigheden, maar ook naar motivatie en interesses. Dat laatste is immers minstens even belangrijk voor welslagen in het hoger onderwijs.
65. Groen vraagt een **doorlichting van de bestedingen van de middelen van het Hoger Onderwijs** door het Rekenhof. Daarbij moet in het bijzonder aandacht besteed worden aan de verhouding in de financiering van onderwijs en onderzoek, de financiering van infrastructuur in relatie tot het rationeel gebruik van onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en de besteding van de middelen aan public relations en rekruteringscampagnes.
66. Het hoger onderwijslandschap onderging grondige wijzigingen na een soms bitsige territoriumstrijd tussen grote en kleine onderwijsinstellingen en -associaties. De huidige structuur van het hoger onderwijslandschap in Vlaanderen is disproportioneel, niet rationeel en niet optimaal. Groen is pleitbezorger van **een rationalisering waar instellingen van het hoger onderwijs meer regionaal samenwerken**.

ZUURSTOF VOOR KWALITEITSVOL ONDERZOEK

Zowel de kwaliteit van het onderzoek in Vlaanderen als de effectiviteit van de ingezette middelen is groot. Wanneer we van de universiteiten en de hogescholen verwachten dat ze de kritische kenniscentra van de samenleving zullen blijven, de broedplaatsen van maatschappelijke en technologische vernieuwing, dat ze hun dienstverlening aan de samenleving ernstig zullen blijven nemen, dan moet deze missie door de overheid ondersteund worden. We nemen ook een aantal maatregelen die een antwoord bieden op de hoge prestatiedruk en concurrentie aan onze universiteiten.

67. Investeringen in onderzoek en ontwikkeling zijn nodig om de Vlaamse braindrain te stoppen en toponderzoekers in Vlaanderen te veranker. **Groen wil zo snel mogelijk de Lissabon-norm halen wat onderzoek en ontwikkeling betreft (3% van het BBP) en zeker het aandeel van de overheid (1% van het BBP)**
68. We maken nieuwe middelen vrij voor **nieuwe onderzoekslijnen** en op die manier bij voorkeur ongebonden onderzoek te financieren.
69. We nemen initiatieven om de **onafhankelijkheid** van het wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen te waarborgen, onder andere door nauwkeuriger screening via ethische commissies en door meer mogelijkheden in te bouwen voor parlementaire controle.
70. We streven naar een **beter evenwicht** na tussen de middelen die de Vlaamse overheid besteedt aan **fundamenteel** en aan **toepast wetenschappelijk onderzoek**, waarbij het aandeel fundamenteel onderzoek nooit minder dan 50% bedraagt,
71. De laatste jaren worden Vlaamse universitaire onderzoekers steeds meer afgeremd op aantalen van internationale publicaties in wetenschappelijke tijdschriften. Groen vindt het belangrijk dat **onderzoekers deelnemen aan het maatschappelijk debat** en gestimuleerd worden om hun kennis over te dragen aan het middenveld. Daarom worden onderzoekers meer beloond voor hun inspanningen om hun onderzoek toegankelijk en bruikbaar te maken voor de samenleving. Groen pleit voor een sterkere valorisering van de maatschappelijke dienstverlening van de onderzoeksWereld.
72. Er is de afgelopen jaren een wanverhouding gegroeid tussen seniors en juniors binnen de wetenschappelijke wereld: ten opzichte van het zelfstandig academisch personeel, ligt het aantal doctorandi en assistenten heel erg hoog. Groen ondersteunt de vraag uit het werkfeld om het aantal afgeleverde **doctoraten veel minder te laten doorwegen in het variabel onderzoeksdeel van het financieringsdecreet**.
73. **Buitenlandse onderzoekers** worden onvoldoende aangemoedigd om zich hier te vestigen. Om te vermijden dat buitenlandse studenten Vlaanderen ontvluchten na hun studies, wil Groen het gemakkelijker maken voor jonge buitenlandse onderzoekers om hun visum te verlengen. Afgestudeerde studenten of jonge onderzoekers krijgen met dit voorstel minstens zes maanden tijd te om werk te vinden.
74. In overleg met de Vlaamse universiteiten (1) leggen we basisvooraarden vast inzake **openbaarheid en beschikbaarheid** waaraan elk contractonderzoek dient te voldoen, (2) komen we tot **deontologische regels** m.b.t. patentering en technologietransfers zodat door de overheid (mee) gefinancierd onderzoek niet leidt tot licenties of monopolies voor private bedrijven, die ingaan tegen het algemeen maatschappelijk belang en (3)

maken we transparante afspraken over de plaats van door het **bedrijfsleven** gesponsorde onderzoeksfondsen, leerstoelen en wetenschappelijke symposia.

LEREN EN KWALIFICEREN OP LATERE LEEFTIJD WORDT GEMAKKELIJKER GEMAAKT

Onderwijs is een middel tot emancipatie, en dat geldt zeker voor het volwassenenonderwijs. De Centra voor Basiseducatie, de Centra voor Volwassenenonderwijs en de andere opleidingsverstrekkers bereiken vaak mensen die nu of vroeger minder kansen hebben gekregen of gegrepen.

De vraag naar en de doelgroep van de formele volwasseneneducatie is de laatste jaren sterk toegenomen. Groen pleit voor een versterking van het aanbod omdat het - zeker in crisistijden - een essentiële hefboom vormt om mensen volwaardig te laten participeren aan economie en samenleving. Volwasseneneducatie moet daarenboven veel toegankelijker worden voor kortgeschoolden, traag lerenden en mensen met een migratieachtergrond en/of taalachterstand.

In het verlengde met onze visie op loopbaanbeleid, streeft Groen naar een model waarbij overstappen tussen school- en vormingssystemen, openstelling van onderwijs en vorming voor geïnteresseerden van alle leeftijden en voortdurende bijkansarmen mogelijkheden meer standaard worden.

EEN BETER EN MEER GESTRUCTUREERD AANBOD

75. Het hele domein van de **formele volwasseneneducatie** is toe aan een hervorming om het **aanbod te optimaliseren**. Het aanbod is te weinig afgestemd, vertoont grote overlappen en is ondoorzichtig. Gevolg is dat er heel weinig kwalificerende trajecten afgewerkt worden. Groen ijvert dan ook voor een verregaande structurele samenwerking tussen publieke spelers. Dit moet leiden tot meer gelijkschakeling en afstemming van het aanbod, een verhoging van de kwaliteit en een drastische verhoging van het aantal kwalificerende trajecten. Op die manier werken we meer op maat van de behoeften van de cursisten en kunnen we hen echte sociale promotie aanbieden.
76. **Aanbodverstrekkers zoals Syntra, VDAB en het volwassenenonderwijs stemmen hun opleidingsaanbod beter op elkaar af.** Zo verkorten we de duur van de opleidingstrajecten, wordt de inhoud verfijnd en de kwaliteit verhoogd.. Laaggeschoolden werkzoekenden kunnen op deze manier voor een zo groot mogelijk aantal opleidingen een diploma behalen, wat hun kans op een duurzame tewerkstelling verhoogt. De prille en vrijwillige samenwerking tussen deze opleidingsverstrekkers dient door het beleid structureel versterkt en volop ondersteund te worden. Belangrijke werkpunten zijn : de ontwikkeling van een gezamenlijk kwaliteitssysteem, een gemeenschappelijk EVC en EVK beleid, de versterking van het werkplekleren, de samenwerking met de sectoren, de instroom van specifieke doelgroepen (laaggeschoolden/anderstaligen/kansarmen...) en de regionale afstemming.
77. De druk op de **Centra voor Basiseducatie** om te antwoorden op de **capaciteitsproblemen** binnen het aanbod Nederlands Tweede Taal is dermate groot geworden dat de minimale randvoorwaarden om kwaliteitsvol onderwijs te kunnen verstrekken niet meer vervuld zijn. Daarenboven komt hun aanbod op vlak van taal, rekenen, ICT en sociale vaardigheden naar autochtonen sterk in het gedrang. Groen wil prioritair dit aanbod voor laaggeschoolden verhogen en versterken.
78. Het aanbod voor inburgeraars om taal op de werkvloer te leren en voor mensen die sneller aan het werk willen is aan uitbreiding toe (zie hoofdstuk samenleven).
79. Er dienen daarenboven specifieke **taaltrajecten** ontwikkeld te worden voor **inburgeraars/anderstaligen die een opleiding wensen te volgen**. Het huidig taalaanbod is in globo te weinig afgestemd op het volgen van een opleiding en/of studies. Gevolg is een zeer lage participatie aan vervolgopleidingen en/of (hoger) onderwijs).
80. **Tendering** - wanneer de overheid een beroep doet op niet-commerciële en commerciële begeleidingsorganisaties voor sommige begeleidings- en opleidingsopdrachten - heeft in de eerste plaats een experimentele functie. Het moet gebruikt worden als middel om creativiteit te stimuleren en good practices te ontwikkelen. Een verdeling van de taken tussen private en publieke spelers is niet ongezond, maar enkel als men garant kan staan voor een kwalitatieve dienstverlening.

NEUTRALE INFORMATIEBEMIDDELING EN BEGELEIDING

81. Het aanbod is voor kandidaat-cursisten zeer onduidelijk. Daarenboven speelt de logische dynamiek van instellingen om zoveel mogelijk cursisten zelf te bedienen (ook al zijn die cursisten daar niet mee gediend) een nefaste rol. Zogenaamde "leerwinkels" kunnen hier een cruciale rol spelen. Ze dienen verantwoordelijk te worden voor **neutrale en onafhankelijke informatiebemiddeling** én voor de individuele en collectieve begeleiding bij keuze en (her)oriënteringsprocessen. Met een fractie van de middelen die de

opleidingsinstellingen nu besteden aan concurrentiële promotie kan een dergelijke belangrijke dienstverlening in Vlaanderen opgebouwd worden.

MAATWERK DOOR IN TE SPELEN OP DE MOGELIJKHEDEN EN BEHOEFTEN VAN LAAGGESCHOOLDEN

82. De verwachtingen tegenover laaggeschoold cursisten zijn vaak te hooggespannen. Cursisten worden verplicht om naar de les te gaan, maar kunnen dat niet volhouden (omwille van ziekte van een kind, geen kinderopvang). **Activeringsbeleid** gaat voor Groen hand in hand met een aantal essentiële **voorwaarden**: kinderopvang en een persoonlijke begeleiding om andere moeilijkheden aan te pakken.
83. **Ook voor volwassenen staat voor Groen de gedachte centraal dat onderwijs een recht is, geen plicht.** Doorstroming naar de arbeidsmarkt is een belangrijke doelstelling, maar het risico bestaat dat onvoldoende rekening wordt gehouden met de persoonlijke situatie van mensen. Dit staat in contrast met waarom het volwassenenonderwijs (en basiseducatie specifiek) ontstaan is: de veelzijdige ontplooiing van iedere volwassene (emancipatorisch werken).
84. Groen wil dat het volwassenenonderwijs **laagdrempelig** blijft en dat dit zich vertaalt in een betere regeling voor educatief verlof en betaalbaar inschrijvingsgeld. Een betere omkadering van de opleidingsinstellingen zal hen in de mogelijkheid stellen om via aangepaste groeps grootte en aangepaste methodieken nog meer kwaliteit te leveren. Op die manier geven we volwassenen echt een tweede kans op zelfontplooiing en beroepsgerichte vorming. NT2-onderwijs (Nederlands tweede taal) moet voor Groen volledig gratis.

EEN AANBOD VOOR IEDEREEN

85. **Asielzoekers en vluchtelingen** komen naar België met kwalificaties en competenties die ze in hun land hebben verworven. Groen wil dat de competenties, werkervaringen en kwalificaties van asielzoekers, vluchtelingen en andere nieuwkomers in het bestaande opleidings- en onderwijsaanbod beter worden gevaloriseerd. Zo kunnen opleidingstrajecten worden ingekort en aangepast aan de noden van de cursist. Ook de inschrijvingsvoorwaarden voor het volwassenenonderwijs en de basiseducatie voor mensen zonder papieren of mensen in de asielprocedure worden versoepeld.
86. Dat scholen niet langer gefinancierd worden voor het onderwijzen van **mensen zonder wettig verblijf**, is onmenselijk en contraproductief. We schroeven de maatregelen van de Vlaamse regering terug.

LAAGGELETTERDHEID AANPAKKEN

Vlaanderen telt niet minder dan 800.000 laaggeletterden. Laaggeletterdheid heeft verstrekende sociale gevolgen, en het welzijn van een groot deel van de bevolking is in het geding. Het risico dat mensen worden uitgesloten voelen zich uitgesloten. De overheid, het onderwijs, bedrijven en organisaties in Vlaanderen en Brussel geven geletterdheid de komende jaren een hoge prioriteit.

87. De overheid gebruikt **toegankelijke en duidelijke taal** in alle communicatie naar de burgers.
88. We **informeren en sensibiliseren** de bevolking rond laaggeletterdheid, zodat het taboe verdwijnt en mensen met een geletterdheidsprobleem gemakkelijker de stap durven zetten naar vorming.
89. **Basiseducatie**, de institutionele actor om laaggeletterdheid tegen te gaan, krijgt garanties om te werken vanuit een **breed geletterdheidsbegrip**, waarbij zowel functionele educatie als sociale cohesie aan bod komt. In samenspraak met andere opleiders en welzijnsorganisaties, verhogen we het bereik en de toeleiding van de doelgroep.
90. Via het OCMW krijgen klanten **toegang tot vorming op maat**. Werken aan geletterdheid van ouders doen we ook in **samenwerking met onderwijs**. Het zorgt voor hogere betrokkenheid bij de school en dat werkt motiverend voor hun kinderen. Op die manier wordt laaggeletterdheid aangepakt over verschillende generaties.
91. **Jongeren** krijgen veel kansen om leerachterstanden op te lossen: in alle vakken op school, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld op speelpleinen, in jeugdverenigingen, tijdens sport- en culturele activiteiten kan de geletterdheid van jongeren gestimuleerd worden. Ook voor **volwassenen** wordt geletterdheid geïntegreerd in de beroepsopleiding.
92. Het onderwijs kan het probleem niet alleen oplossen. We organiseren **vorming op de werkvloer** voor laaggeletterde werknemers bij de overheid. Bedrijven, organisaties en arbeidsbemiddelaars **screenen** potentiële laaggeletterden en brengen de geletterdheidseisen op de werkvloer in kaart. De overheid ondersteunt hen in het **wegnemen van geletterdheidsbarrières**, door **geïntegreerde geletterdheidstrainingen op maat** te voorzien en door iedereen in het bedrijf of de organisatie te **sensibiliseren**.

GOED LEVEN, THUIS EN OP DE WEG

RUIMTE VOOR MEER LEVENSKWALITEIT

VISIE

Een duurzame ontwikkeling van steden en dorpen begint bij een goede ruimtelijke ordening. Fijn wonen, ontspannen, ons verplaatsen, kinderen laten ravotten, gezonde voedselproductie met beperkte ecologische voetafdruk, ondernemen, hernieuwbare energie opwekken ... vele vragen komen af op onze ruimte. Hoe we met onze ruimte omgaan is bepalend voor een gezonde leefomgeving, niet alleen voor de Vlamingen van vandaag maar ook voor toekomstige generaties. Tegelijk is een duurzame inrichting van onze ruimte een hefboom voor schone lucht, proper water, betaalbare landbouwgronden, biodiversiteit, minder economische schade door overstromingen, ruimte voor bosuitbreiding en voor hernieuwbare energie, schoner vervoer.

De laatste vijftig jaar is een uitwaaiering van de Vlaamse steden en van Brussel aan de gang. Dat brengt veel (auto)mobiliteit met zich mee, verspilt energie en te veel open en groene ruimte. Nog altijd gaan per dag 6.5 ha open ruimte verloren in Vlaanderen. De bevolkingsgroei zet de ruimte verder onder druk. Als we aan hetzelfde tempo open ruimte blijven innemen, zal in 2050 meer dan 40% van de open ruimte volgebouwd zijn. Vlaanderen verder verkavelen in met alleenstaande woningen is niet houdbaar gezien de uitdagingen van versnippering, verlies aan ecosysteemdiensten, luchtvervuiling, files, klimaatverandering, bevolkingsgroei, vergrijzing... We willen al die bijkomende Vlamingen en Brusselaars opvangen zonder de ecologische draagkracht van onze ruimte verder aan te tasten. De demografische druk wordt vooral in de steden verwacht, daar moet we dus dringend een visie uitwerken op een ecologische stadsuitbreidning.

We streven naar de bescherming en ontwikkeling van samenhangende open ruimtegebieden. Kwaliteitsvolle kernversterking en vernieuwing, gecombineerd met hogere dichtheid, meervoudig en flexibel ruimtegebruik, veel openbaar groen en speelruimte. Door wonen, werken, winkelen en recreatie dichter bij elkaar te brengen en in stads- en dorpskernen te bundelen, besparen we op nutsoorzieningen, kunnen meer mensen gebruik maken van kwalitatief openbaar vervoer, verlicht het fileleed, wordt de lucht gezonder en kunnen we meer ruimte voor water realiseren en zo wateroverlast voorkomen. We willen de inspanningen voor meer natuur, natuurverbindingen en bos, de aanleg van stadsbossen en buurtgroen opdrijven. Van Brussel en de Vlaamse steden willen we steden op mensenmaat maken. Voor stadsontwikkeling kiezen we het model van de lobbenstad. In dat concept is de stad een verzameling van goed gestructureerde ecologische stadsdelen (lobben), die elkaar opvolgen van de kern tot de rand. Elk stadsdeel heeft een eigen kern of as dat binnen het kwartier te befietsen is en waar zowat alles op loopafstand te vinden is. Je vindt er de belangrijkste functies: detailhandel, lager onderwijs, cultuur, groen, ... De voordelen die deze beweegvriendelijke steden met groene longen op vlak van gezondheid hebben, zijn niet te overschatten.

Het bord afwegen kan natuurlijk niet. Groen kiest voor een duurzame transitie van de bestaande ruimtelijke structuren. Nog resterende open ruimte beschermen we en we creëren meer aaneengesloten gebieden van landschap en open ruimte. We vertrekken vanuit het bestaande weefsels en breken dat open door het te verdichten op het ene punt en te

vergroenen op het andere punt in de steden en op den buiten. We willen geen steden van steen alleen. Met meer mensen hebben we ook meer rust, zuurstof en ruimte voor recreatie nodig. We bieden de garantie dat gemeenten en regio's met landelijk karakter behouden blijven en zelfs in hun landelijk karakter versterkt worden. Dat neemt niet weg dat waar ontsluiting door hoogwaardig openbaar vervoer gegarandeerd kan worden kwalitatieve groei mogelijk is. Landelijke gebieden zijn sowieso enkel leefbaar als we zorgen voor een basisaanbod aan voorzieningen in de dorpskernen en een openbaar vervoersontsluiting met de steden, op maat van de lokale gemeenschap.

Onbenutte of onderbenutte gronden en panden activeren we voor wonen. Door efficiënter met ruimte om te gaan en vervuilde sites te saneren, willen we bedrijven ruimte geven zonder nieuwe open ruimte aan te snijden. Voor de verdere ontwikkeling van hernieuwbare energie willen we de nodige ruimte creëren door geschikte zones te vrijwaren.

De ruimtelijke omslag willen we samen met alle betrokkenen realiseren. Niet de procedures maar het proces willen we centraal stellen. Participatie is geen vervelend verplicht nummertje. Integendeel, op een goede en vroegtijdige manier burgers en ander belanghebbers betrekken, zorgt voor een groter draagvlak en betere beslissingen. We verzetten ons tegen een snelle besluitvorming die inspraak kortwiekt.

VOORSTELLEN

BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN, EEN NIEUWE RUIMTELijke VISIE VOOR VLAANDEREN?

We moeten vandaag vaststellen dat er een 'mismatch' bestaat tussen de visie van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) en de uitvoering ervan. Door capaciteits- en of tijdsgebrek en door gebrek aan politieke wil verkort de bestuurlijke keten "plannen-vergunnen-handhaven" in veel gemeenten tot het louter vergunnen. Visievorming en handhaving blijven daardoor onbenut. In Vlaanderen werd ingezet in de opmaak van een nieuw Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) om het RSV op te volgen. Het nieuwe plan werd voorafgegaan door een ruime inspraakprocedure bij het brede publiek waaruit duidelijk bleek dat de Vlaming wil wonen in een veilige en groene leefomgeving, de automobiliteit wil terug dringen en veel belang hecht aan het vrijwaren van de open ruimte die ons nog rest. Helaas werden deze lijnen in verloop van de opmaak van het Beleidsplan Vlaanderen niet meer gehouden. Oorspronkelijk geïntroduceerde principes zoals de ruimte-neutrale ontwikkeling waar geen open ruimte meer wordt aangesneden werden in de loop van het proces afgezwakt. Op die manier zullen we de nodige trendbreuk niet kunnen realiseren.

Ruimtelijke veranderingen zijn structurele maatschappelijke veranderingen, die niet worden veranderd door plannen van de overheid alleen. Draagvlak bij burgers en middenveld zijn daarom uiterst belangrijk. Het BRV had ervoor moeten zorgen dat we een toekomstvisie op onze ruimte ontwikkelen en maatschappelijk verankeren zodat deze visie kan doorwerken in heel het ruimtelijk beleid op alle niveaus. In plaats daarvan tracht de Vlaamse regering projecten te realiseren die compleet in tegenspraak zijn met duurzame ruimtelijke ontwikkeling, denk maar aan Upplace.

1. Naast draagvlak bij burgers en middenveld is politieke gedragenheid nodig. Dit draagvlak creëer je niet door een kader te scheppen die nog naar alle kanten uit kan. Vandaar dat we een kader eisen dat heel concreet aangeeft waar we met onze ruimte naartoe willen. **Zuinig ruimtegebruik en ruimteneutraliteit moeten de leidraad vormen** van dit kader. (V)
2. Bovendien moet het duidelijk zijn **wat er overeind blijft van het RSV**. Anders belanden we in de situatie van alles mag, het nieuwe plan biedt te weinig houvast en het oude is blijkbaar opgedoekt. Open en stedelijk en een fysisch systeem dat ruimtelijk stuurt zijn ook vandaag nog prima uitgangspunten. (V)
3. Vanaf het begin dient het ook duidelijk te zijn hoe lokale besturen begeleid zullen worden om de nieuwe ruimtelijke visie op het terrein te realiseren. De gewestelijke overheden moeten de decentrale overheden heldere kaders bieden voor hun ruimtelijke afwegingen en plannen. Voldoende capaciteit voorzien voor lokale besturen om te garanderen dat decentralisatie niet leidt tot deregulering maar wel tot een grotere betrokkenheid en tot een sterker interactie tussen bestuur en burgers. (V)
4. Uitgangspunt vandaag is dat alle gemeenten in 2015 automatisch ontvoogd zijn. Niet alle gemeenten zullen evenwel aan alle voorwaarden voldoen. Lokale besturen moeten stevig ondersteund worden. Ze krijgen bijkomende taken o.a. door de nieuwe omgevingsvergunning en door de declassering van vergunningen die momenteel nog door de provincies afgeleverd worden. Men kan niet verwachten dat elke gemeente over voldoende bestuurskracht en milieutechnische kennis beschikt. (V)

RUIMTELijke ontwikkeling zonder aantasting van de openbare ruimte

5. Vandaag versteent en versnippert Vlaanderen in volle vaart. Wegen, uitbreiding van bedrijventerreinen en wonen slokken steeds meer ruimte op. De bodemafdichting zorgt ervoor dat het regenwater niet meer op natuurlijke manier kan insijpelen en dat het versneld wordt afgevoerd in de rivieren. Met overstromingen als gevolg. **Daarom nemen we zuinig ruimtegebruik en de oorspronkelijke ambitie van ruimteneutraliteit, dus verhardingsstop, opnieuw op in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.** We kunnen ruimte en landschap sparen als we slecht gelegen woonuitbreidingsgebieden schrappen. Het instellen van een verhardingsstop betekent niet dat er geen ontwikkelingen meer mogelijk zijn. Door een slim verdichtings- en reconversiebeleid in steden, maar ook in het buitengebied kunnen we juist ruimte vrij maken. Een verhardingsstop realiseren vraagt een actief grondbeleid. (V)
6. In uitvoering van de mogelijkheden in het nieuwe decreet Landinrichting, koopt de overheid ook proactief strategisch gelegen gronden en gebouwen in kernen op. Voor grondverwerving kan de overheid gebruik maken van het recht van voorkoop of grondruil. De overheid kan deze **bebouwbare gronden aanbieden in ruil voor gronden in slecht gelegen bouwzones:** overstromingsgebieden, gebieden voor natuurontwikkeling en landschapszorg, landbouwgronden en open ruimte. De gronden in deze slechtgelegen bouwzones kunnen we herbestemmen als natuur of landbouwgebieden. (V, B)
7. Woonuitbreidingsgebieden die in de gewestplannen als reserves zijn voorzien voor het geval dat er in echte woongebieden geen ruimte meer is, willen we herbestemmen. **Deze voorraad houden, belemmert immers een kwalitatief kernversterkings- en verdichtingsbeleid en deze voorraad benutten zou nefaste gevolgen hebben voor o.a. leefmilieu, mobiliteit en levenskwaliteit.** In de steden en grotere gemeenten is nog voldoende ruimte voor verdichting. We willen de middelen heroriënteren naar deze gebieden in steden en grotere gemeenten. (V)
8. We stimuleren dat de overheid **gronden en patrimonium in eigen handen houdt.** Ze kan ze **ter beschikking stellen** door actief gebruik te maken van het recht van opstal en erfpaacht, dat onze wetgeving al sinds de 19de eeuw kent. Zowel **recht van opstal als recht van erfpaacht** komen neer op gescheiden eigendom van grond en woning. (V, B)
9. **We willen terug meer stimuli geven voor bodemsanering.** Investeren in grondreiniging schept nieuwe ruimte om te ondernemen, nieuwe ruimte om te wonen of nieuwe ruimte voor natuur. Daar moeten voldoende financiële middelen tegenover staan - en die waren er de voorbije jaren niet. (V)
10. In de plaats van een atlas van de woonuitbreidingsgebieden zetten we in op een monitoringsysteem dat continu in de verschillende gemeenten opvolgt welke gronden voor verdichting en kernversterking geschikt zijn. Deze inventaris geeft een overzicht over gebieden die vandaag onderbenut zijn maar door hun ligging geschikt zijn voor verdichting en verwerving. Deze informatie is dienstig voor ondernemingen en diensten, verenigingen en investeerders. (V)
11. Leegstand is verspilling. Ruimte is een schaars goed en we moeten er zuinig mee omspringen. Herbestemming en hergebruik van leegstaande panden is daarbij cruciaal. Tijdens de aflopende legislatuur werd de strijd tegen leegstand quasi volledig bij de steden en gemeenten gelegd. In het Brussels Hoofdstedelijk gewest werd een "gewestelijke leegstandcel" opgericht die deze taak van de gemeenten overneemt. De eerste resultaten zijn zichtbaar. Ook in Vlaanderen zou de leegstand gedaald zijn. Minder bekend is in welke mate de strijd tegen leegstand, en de instrumenten die daartoe worden ingezet, zinvol hergebruik en herbestemming realiseren. Groen vraagt een evaluatie van de mate waarin deze instrumenten er in slagen om leegstand zinvol te hergebruiken en te herbestemmen. Op basis van die output sturen we het beleid, waar nodig, bij. (V)
12. We onderzoeken of we een **systeem van verhandelbare ontwikkelings- en slooprechten** in Vlaanderen kunnen toepassen. Via de RUPs (ruimtelijke uitvoeringsplannen) worden ontwikkelingsmogelijkheden gecreëerd door bestemmingswijzigingen. Om het bouwrecht echter te kunnen uitoefenen moeten er elders effectief onthard worden. Daarom moet de kandidaat-bouwheer slooprechten van de eigenaars van dergelijke te ontharden plekken verwerven. (V)

RUIMTELijke ordening voor meer nabijheid

13. Kernen versterken door ze kwalitatief te verdichten en door meerdere functies te verweven. **We verdichten op maat van de buurt en de wijk zonder de draagkracht en leefbaarheid in gedrang te brengen.** Een structuur van sterke kernen met open en veerkrachtig groene ruimte ertussen laat toe dat we een hoogwaardig kwalitatief netwerk van openbaar vervoer kunnen uitbouwen. De kleine stedelijke gebieden zijn gekenmerkt door nabijheid maar maken het ook mogelijk om via vlot openbaar vervoer op een ecologisch en socio-economisch verantwoorde manier naar andere attractiepolen (cultureel, economisch) te reizen. We stemmen dus de locatie van 'verdichting' af op de nabijheid van voorzieningen en openbaar vervoersassen. (V,B)

14. We zetten in op bebouwen van percelen in bestaande woonwijken en in de bebouwde kom: er is nog voldoende aanbod. Indien we aan uitbreiding moeten beginnen gaan we eerst voor uitbreiding in de hoogte (bijvoorbeeld bestaande bedrijventerreinen, woonblokken, eengezinswoningen, winkelkernen) alvorens we nieuwe ruimte aansnijden. Indien uitbreiding noodzakelijk is, volgt ze de hoofdstructuur op assen en knooppunten die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. (V, B)
15. Lintbebouwing is in Vlaanderen alomtegenwoordig. Deze Vlaamse realiteit zorgt voor veel ruimtebeslag, maakt niet alleen thuiszorg zeer duur, zorgt voor versnippering van groene ruimte, is weinig fietsvriendelijk en leidt tot conflicten tussen snel, doorgaand en langzaam, lokaal verkeer. Bijgevolg zorgt lintbebouwing voor verkeersonveiligheid en veel automobiliteit. Ongeacht al deze problemen zou de trend zelfs nog kunnen doorgaan. Immers liggen ongeveer een derde van de bouwgrondreserves op de gewestplannen in linten of verspreide bebouwing. Die slecht gelegen bouwgronden hypothekeren de ontwikkeling van gronden die wel in een nabijheidsconcept en het lobbenstadmodel passen. Nieuwe verkavelingen langs verbindingswegen die niet daarin passen laten we daarom niet meer toe. De groene ruimte die achter lintbebouwing verscholen ligt, komt terug tot voorschijn als we de lintbebouwing geleidelijk kunnen terugschroeven door bijvoorbeeld ruilverkavelingsprojecten. (V)
16. **Kwalitatieve verdichting in 20ste eeuwse stads gordels.** Enkele decennia terug raakten stadskernen en 19de eeuwse stads gordels opgewardeerd dankzij het instrument van de herwaarderingsgebieden. Sociale problemen en armoede en de grootste uitdaging naar opvang van bijkomende bevolking vinden we nu vooral in de 20ste eeuwse gordels. Groen wil er aan de slag door het instrument van de herwaarderingsgebieden te reactivieren. Bovendien lenen deze gordels zich uitstekend voor slimme verdichting. Ze zijn immers niet dicht bewoond, alvast minder dicht dan de stadskernen en de 19de eeuwse gordels waar we vooral voor meer zuurstof door meer groen en publieke ruimte willen zorgen. Wie in herwaarderingsgebieden in de 20ste eeuwse stads gordel investeert, kan rekenen op ondersteuning voor sloop of renovatie. De stad kan er via onteigening en voorkooprecht gronden verwerven, deze via recht van opstal ter beschikking stellen en zo ook sociale verdringing vermijden en sociale woonprojecten mogelijk maken. (V, B)
17. Groen is voorstander van de opname van de **sociale last in de ruimtelijke uitvoeringsplannen**. Door de sociale last laten we privéontwikkelaars mee sociale woningen in hun projecten realiseren. (V)
18. Ook voor de **opwaardering van verouderde dorpskernen** is het afbakenen van herwaarderingsgebieden een geschikt instrument. Ook hier kan de gemeente zelf deze panden opkopen om dan via een ruimtelijk uitvoeringsplan een herwaarderingsgebied te omschrijven en uit te werken met aandacht voor architecturale kwaliteit. Waar ontsluiting door hoogwaardig openbaar vervoer gegarandeerd is kan door verdichting en inplanting van voorzieningen kwalitatieve groei gerealiseerd worden. (V)
19. Er komt een **algemene perequatie van het kadastraal inkomen**, de laatste algemene perequatie dateert al van 1979. Vandaag liggen die kadastrale inkomens en dus de onroerende voorheffing hoger in steden dan in het buitengebied. Dat is onlogisch gezien de hogere kosten voor de samenleving voor afgelegen wonen en werkt nabijheid tegen. (V)
20. Het huidige systeem van **gemeentelijke financieringsmechanismen is aan een hervorming toe**. Het huidige systeem werkt de verdere aantasting en versnippering van de open ruimte mee in de hand. Het streven naar meer inwoners en meer bedrijven op het gemeentelijk grondgebied en dus meer inkomsten leidt ertoe dat gemeenten en steden zoveel mogelijk nieuwe bedrijventerreinen of woonuitbreidingsgebieden willen inrichten. Gemeenten moeten, in tegenstelling tot vandaag, gestimuleerd worden om samen te werken en om hun kernen te versterken en hun open ruimte te vrijwaren. Het plattelandsfonds en het Gemeentefonds compenseren gemeenten met veel open ruimte financieel voor gederfde inkomsten, als ze open ruimte niet verkavelen of omzetten naar een bedrijventerrein. (V)

GEÏNTEGREERDE PLANNING

Vaak worden projecten vanuit één bepaald beleidsdomein aangepakt. Deze verkokering willen we doorbreken. Bij elke inplanting van nieuwe activiteiten houdt de geïntegreerde aanpak rekening met bijkomende noden voor nevenactiviteiten en functies, voor ontsluiting en basisuitrusting, voor groene en publieke ruimte.

21. Er wordt ruimtelijk beleid ontwikkeld om de autoafhankelijkheid en groei van verplaatsingskilometers te verminderen. We ontwikkelen normen voor nieuwe wijken en herstructureringsprojecten die ervoor zorgen dat **alle basisfuncties zoals onderwijs, gezondheidszorg, winkelen en hoogwaardig openbaar vervoer op fiets- en loopafstand bereikbaar zijn**. We verhogen de kansen dat effectief gebruik gemaakt wordt van duurzame vervoerswijzen. (V, B)
22. De opmaak van een mobiliteitseffectenrapport (**MOBER**) verplichten we voor middelgrote en grootschalige voorzieningen, industriële- en distributieactiviteiten. Voorwaarden die uit mobiliteitsstandpunt aan de realisatie van die projecten gesteld worden, dienen vóór realisatie van de projecten voltooid te zijn. (V, B)

23. **Ruimtelijke ontwikkelingen enten we op het netwerk van hoogstaand openbaar vervoer.** Ruimtelijke functies profiteren zo van de goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer en andersom zorgen de ruimtelijke functies voor voldoende potentieel voor openbaar vervoer. (V, B)
24. Bereikbaarheid bepaalt waar we voorzieningen met een hoge activiteitsgraad inplanten. Kantoren, cinema, zwembad, cultuurcentrum, bibliotheek, school zijn in een wijkcentrum zeer goed bereikbaar te voet, met de fiets én het openbaar vervoer. Ook grootschalige handel hoort in stedelijk gebied en moet goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. (V, B)
25. **Industriële en distributieactiviteiten komen zo dicht mogelijk bij de gebruikers** en op een plaats die bereikbaar is per water (langs het kanaal) of per spoor. (V, B)
26. Geïntegreerde planning zorgt ervoor dat er op voorhand een **inschatting van de gevolgen van een ruimtelijke ontwikkeling op de volksgezondheid** (fijn stof, obesitas, ...) gemaakt wordt. De huidige MER-procedure neemt deze effecten te weinig mee. Resultaat van deze inschattingen moet doorwegen in de besluitvorming. (V, B)

CREATIEF EN COLLECTIEF MET RUIMTE OMGAAN

27. **Bestemmingen worden meer open gesteld** voor meervoudig gebruik of medegebruik. Niet alles kan altijd en overal, maar wel veel meer dan nu het geval is. We willen het gebruik en de activiteiten op één plek intensiveren om ruimte te sparen. Enkele voorbeelden: (V, B)
 - a. boven bedrijven kunnen we kantoren plaatsen of een parking;
 - b. de ruimte boven parkings kunnen we voor sportinfrastructuur of glastuinbouw gebruiken;
 - c. **op sommige plaatsen kunnen harde infrastructuur (snel-, ring- of spoorwegen) die de stad doorkruisen overbouwd of ingekapseld worden om zo ruimte te maken voor bijkomend groen in de stad;**
 - d. schoolinfrastructuur (turnzaal, speeltuin, leslokalen, ...) kan na de schooluren voor activiteiten van verenigingen en buurtbewoners gebruik worden;
 - e. verschillende sportclubs kunnen hun sportterreinen delen;
 - f. bedrijvenparkings kunnen tijdens avonduren en het weekeinde opengesteld worden voor buurtbewoners.
28. Duurzame planning houdt ook rekening met wisselend gebruik van gebouwen en ruimte. **Belemmeringen voor flexibel ruimtegebruik werken we weg.** Een opeenstapeling van regels op dezelfde vierkante meter willen we vermijden. Zo kan een gebouw gemakkelijk aan de veranderende noden van de wijk aangepast worden. Een kinderonthaal kan zo bijvoorbeeld in loop van de tijd in een jeugdcentrum en even later in een woonzorgcentrum veranderd worden. (V, B)
29. Leegstaande terreinen en fabrieken willen we een **tijdelijke een zinvolle bestemming geven**. Kleine stadstuinen, open-air cinema in de zomer of tijdelijke atelierruimtes bieden een socio-culturele meerwaarde voor de lokale bevolking. De overheid kan hier als regisseur optreden om een concept van gedeelde verantwoordelijkheid te ontwikkelen en de contact te leggen tussen kandidaat-gebruiker en eigenaar. (V, B)
30. Inzetten op collectieve woonvormen is een tweede belangrijke hefboom om slimmer te verdichten. Mensen die collectief willen wonen, worden vandaag ontmoedigd door de vele regeltjes die geschreven zijn op maat van de klassieke gezinswoning. We willen dat de overheid helpt die drempels weg te werken. We willen **collectief wonen volgens een brede en diverse definitie inschrijven in de wooncode en in de wetgeving**. In de regionale **huurwetgeving** en in de **eigendomswetgeving** komt een hoofdstuk over collectief wonen. (V, B)
31. De gewestelijke overheden werken een **label uit voor collectief wonen**. Dit label wordt gegeven aan diverse projecten die collectief wonen realiseren. Het label wekt vertrouwen bij officiële instanties die nog erg weinig met het concept vertrouwd zijn. Met dit label kunnen mensen aparte adressen krijgen bij de gemeenten, wordt men bij een sociale uitkering als alleenstaande beschouwd en valt men niet onder stedenbouwkundige voorschriften van studenten, e.d. (V, B)
32. Een belangrijke drempel voor wie collectief wil wonen, bouwen of verbouwen, zijn de gemeentelijke **stedenbouwkundige verordeningen**. Daarom wil Groen dat de gewestelijke overheden de gemeenten ondersteunen en bijstaan om deze aan te passen. (V, B)
33. Groen bepleit een **rollend fonds** voor voorbereidende projectkosten, de aankoop en verbouwing van een pand in het kader van collectief wonen. De door de verkoop van de panden gerealiseerde winst, kan opnieuw geïnvesteerd worden in nieuwe projecten rond collectief wonen. (V, B)

RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

34. Een bedrijventerrein is nu veel te veel een wegwerpartikel: als het verouderd is, verhuizen de bedrijven en blijft de 'rommel' achter. In plaats van voortdurend nieuwe open ruimte aan te snijden voor industrierenieren kiezen

voor betere aanwending van de bestaande voorraad, ontwikkeling van brownfields, zuinig ruimtegebruik en een keuze voor bedrijven met hoge toevoegde waarde ipv ruimteverslindende distributie. (V, B)

35. Vandaag is er nog een (te) groot aanbod aan greenfield terreinen. Er komt een screening van de voorraad aan greenfield bedrijventerreinen. **We verlaten daarbij het principe van de “ijzeren voorraad”** dat voor een overaanbod aan greenfields zorgt waardoor de brownfield herontwikkeling moeilijk van de grond komt. (V)
36. Voor het aansnijden van nieuwe bedrijventerreinen maken we een **behoeftestudie verplicht** waarbij de gemeenten ook een duidelijk economisch profiel moeten vooropstellen. Voor de kenniseconomie zijn bijvoorbeeld geen bedrijventerreinen maar eerder binnenstedelijke plekken nodig. (V, B)
37. Ruimte-efficiënte bedrijventerreinen. We zoeken naar vormen van dichter werken en ondernemen. Duurzame bedrijventerreinen organiseren collectieve logistiek, collectieve uitrusting voor afval, water en energie, tot en met collectief beheer en parkmanagement. Doelstelling dient te zijn om op een klimaatneutrale manier gebruik te maken van bedrijventerreinen. (V, B)
38. Heel wat onbebouwde bedrijfskavels liggen op reeds ontwikkelde bedrijventerreinen. Deze en andere **leegstaande gronden op bedrijvenzones worden ingezet om economische behoeften op te vangen** (=inbreiding). (V, B)
39. De wet op de grote handelsvestigingen, de zogenaamde Ikea-wet, heeft geleid tot een explosieve groei van shoppingcentra en grote handelsvestigingen in België. Dit ging ten koste van de detailhandel in de stadskernen, ten koste van jobs en ten koste van veel open ruimte. De regionalisering van de wet op de handelsvestiging biedt de mogelijkheid tot herziening. We willen het **stedelijk weefsel versterken in plaats van stadscentra leeg te zuigen door megawinkelcentra in de rand**. We pleiten voor een volledige integratie van stedenbouwkundige-, milieu- en socio-economische vergunning. (V)

KWALITATIEVE, KINDVRIENDELIJKE, INCLUSIEVE OPENBARE RUIMTE

40. **Kinderen dienen als norm** bij de (her)aanleg van openbare ruimten. (V, B)
41. Ruimtelijke plannen en verordeningen hanteren meer dan dichtheidsnormen. We streven naar een evenwichtige combinatie van vloerindex, bebouwingsindex, open ruimte index, bouwhoogtes. We beperken de bebouwde/verharde oppervlakte en voorzien voldoende open ruimte en groen in verhouding tot de vloeroppervlakte en de structuur van de bouwbladen. Er worden bij decreet normen vastgelegd voor groen in ieders buurt. Zo wordt **groen in je buurt een basisrecht** datje kan afdwingen. (V, B)
42. Groen is niet hetzelfde als echte natuur. Tegen 2020 heeft elke centrumstad een toegankelijk stadsbos op fietsafstand. Ruimte in voormalige woonuitbreidingsgebieden zijn daarvoor bijzonder geschikt. In het boscompensatiefonds zit er vandaag meer dan 8 miljoen euro maar er zijn nauwelijks gronden om de compensatiebossen aan te planten. (V)
43. **Het openbaar domein moet opnieuw aan de bewoners worden gegeven.** Veilige en rustige woonbuurten met plaats voor ontmoeting zijn een belangrijke remedie tegen eenzaamheid in een vergrijzende samenleving. Kinderen moeten terug kunnen spelen en ravotten, een speelstraat twee keer per jaar is echt niet de oplossing. Groen pleit er voor de wagens maximaal uit de woonbuurten te bannen en voor buurtbewoners alternatieve parkeerplaatsen te voorzien in parkeergebouwen aan de rand van de woonwijk. (V, B)
44. Kwaliteitsvolle ruimte is **inclusieve ruimte**: straten en pleinen zijn voor iedereen toegankelijk, ook voor ouderen, mensen met een rolstoel, slechtzienden,... (V, B)
45. Nieuwe wijken willen we **explicit kindgericht ontwerpen**. Kindvriendelijke ruimte is kwaliteitsvolle ruimte. Ook bestaande wijken kunnen in die richting herdacht worden. Architecten en planners moeten meer uitgaan van kinderhoogte en steden ontwerpen die ook voor kinderen en jongeren een (be)leefbare ruimte vormen. We werken aan een “speelweefsel”, een netwerk van formele kindvoorzieningen (speelterreinen, speelbossen, jeugdlokalen), informele kindvoorzieningen (woonstraten, groene ruimte, bibliotheken) en verbindingen tussen die voorzieningen (kindlinten). Jongeren willen we meer betrekken bij de planning van openbare ruimte. (V, B)
46. Groen wil meer middelen inzetten om aangepast wonen voor ouderen in eigen buurt te realiseren. Van wonen in eigen huis naar wonen in eigen buurt. Oudere mensen aanzetten om zo lang mogelijk in de gezinswoning te blijven wonen, betekent ook dat heel wat ouderen in een huis wonen dat veel te groot is en waarvan slechts enkele kamers gebruikt worden. Uit onderzoek in de verkavelingen uit de zestiger en zeventiger jaren blijkt dat in 50 tot 80% van de woningen sprake is van onderbezetting. De oudere bewoners zijn weinig of niet bezig met het opdelen van hun woning om er bijvoorbeeld een kangoeroewoning van te maken en als ze dit al overwegen dan ontbreekt de moed en /of de middelen om nog grootscheepse verbouwingen te doen. Daarnaast blijkt uit de lange wachtlijsten voor een serviceflat dat heel wat ouderen vragende partij zijn om in een compactere en meer beschermd omgeving te wonen. We willen dit realiseren door ouderen aangepaste woningen in eigen buurt aan te bieden. Administratieve drempels om kangoeroewoningen en Abbeyfieldprojecten waar ouderen samenhuizen werken we weg. (V)

47. Ouder worden betekent dat men steeds meer aangewezen is op voorzieningen in de buurt. Zorgdiensten, handelszaken, ontspanningsmogelijkheden moeten nabij zijn en toegankelijk. Ruimtelijke planning houdt met die behoefte explicet rekening. (V, B)

RUIMTE VOOR NATUUR, WATER EN LANDSCHAP

48. Vandaag staan natuur, landbouw, recreatie vaak op gespannen voet met elkaar. Groen wil het potentieel van het platteland aanboren. Door de belevingsruimte van het platteland sterk te verhogen door actief te werken aan allianties tussen landbouw, natuur, duurzaam toerisme kunnen we heel wat economische kansen benutten. **Duurzame plattelandsontwikkeling** betekent dat we in het landelijke gebied het bestaande culturele erfgoed willen behouden, natuur en landschap bewaren of ontwikkelen, en het sociale, economische en culturele leven versterken. (V)
49. De afbakening van waardevolle landschappen en waardevolle landschapskenmerken wordt in RUPs mee opgenomen. (V)
50. In het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen werd vastgelegd dat er in Vlaanderen 48.000 ha natuur- en bosgebied bijkomt. Dat is nog maar voor één derde gelukt. In het kader van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zetten we een actieprogramma op om deze doelstellingen eindelijk in realiteit om te zetten. (V)
51. Vlaanderen heeft met zijn 7 % van de grondoppervlakte de minste natuur van Europa. Tegelijk is er een grote nood aan bescherming van grotere eenheden natuur. Tegen 2019 is het Vlaams Ecologisch Netwerk helemaal afgebakend. En er wordt opnieuw werk gemaakt van de natuurverwevingsgebieden. We willen extra stimuli om te komen tot een netwerk van natuurverbindingen die doorheen alle ruimtelijke bestemmingszones lopen. (V)

HET BLAUWGROENE NETWERK ALS RUIMTELJK STRUCTUREREND PRINCIPE

52. We maken werk van een **blauwgroen netwerk dat heel Vlaanderen dooradert**. Door te investeren in natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts kan de Vlaamse regering onze huizen en bedrijven droog houden. Natuur en groen houden water vast in de bodem. Daarvoor is het nodig dat het SIGMA-plan geheel wordt uitgevoerd, ontwikkeling van natuur in beekvalleien kan op extra steun rekenen. (V)
53. **Het openbare domein biedt de kans om regenwater tijdelijk bovengronds vast te houden en vertraagd af te voeren.** Hemelwaterplannen brengen deze mogelijkheden in kaart. Opmaak en realisatie van die plannen stimuleert de gewestelijke overheid ook financieel in het kader van rioleringssuitvoeringsplannen. (V, B)
54. Ecologische stadsuitbreiding volgens het **lobbenstadmodel**. Dat betekent dat de uitbreiding gebeurt via lobben die vanuit de stad vertrekken. Deze lobben worden ontwikkeld rond assen van openbaar vervoer die stad uitwaarts gaan. In die assen of lobben worden ook nieuwe wijken ontwikkeld. Tussen deze verstedelijkte linten blijven groene vingers met extra aandacht voor water. Hierdoor blijft er meer plaats voor opvang van water, warmen de woonwijken minder snel op en creëer je leefbare wijken. De voordelen zijn duidelijk: de bewoners van deze nieuwe wijken wonen op wandelafstand van het openbaar vervoer dat hen naar de stad brengt maar ook op wandelafstand van een groene zone. Op die manier kunnen woningen ook kleiner zijn. De bewoners gebruiken minder de wagen en hebben speel- en recreatiegroen in de buurt. Vooral voor de steden Brussel en Antwerpen waar de demografische druk het grootste is moet dringend een visie worden uitgewerkt op een ecologische stadsuitbreiding. (V, B)
55. De groenblauwe vingers tussen de lobben hebben nood aan een duidelijke begrenzing en een juridische bescherming, om zo het **groene en open karakter absoluut te garanderen**. Blauwe aders en groene netwerken hebben zowel een ecologische als sociale verbindingenfunctie (bv. de Groene Wandeling rond Brussel), ze zijn bovendien een bron van rust, recreatie en natuurontwikkeling. Ze milderen de effecten van de klimaatverandering omdat voldoende groen en water in de stad het hitte eiland effect kan temperen. Ingebuisde rivieren worden waar mogelijk terug open gemaakt en kunnen zo bijdragen tot natuurontwikkeling en verhoogde leefbaarheid, zeker in dichtbebouwde gebieden. Onderbenutte ruimtes in de omgeving van water en natuur kunnen we gebruiken om de noodzakelijke linten en buffergebieden tussen de verschillende lobben/ecologische stadsdelen te creëren. (V, B)
56. We kiezen voor ecologische architectuur, waar groen, water, natuur, zelfs landbouw ook in de wijken en gebouwen zelf doordringen. Bij nieuwe wijken en bouwprojecten wordt verplicht eerst de groenblauwe structuur aangelegd, dan pas de bebouwing. We steunen bewoners bij de aanleg van groendaken, gevel- en tegeltuintjes en terrasgroen. **Ieder van ons produceert waar mogelijk mee natuur**, bouwt mee aan groene verbindingen, en is niet enkel consument van natuur. (V, B)

RUIMTE VOOR AGRO-ECOLOGISCHE LANDBOUW

Door intensieve landbouw zijn grote delen van het platteland eentonig, weidevogels en andere dieren- en plantensoorten verdwijnen er. Het platteland wordt natuurlijker en mooier door volop in te zetten op grondgebonden extensieve landbouw. Landbouwgronden staan boven dien onder druk door vertuining en verpaarding (landbouwgrond die verdwijnt omdat hij als paardenweide worden gebruikt of als privétuinen wordt ingericht). Dit heeft ook een effect op de grondprijzen. Andere ruimtegebruikers beschikken vaker over de mogelijkheid om hogere prijzen te betalen dan een boer. Ruimtelijke ordening kan deze trend tegen werken en hoeven en landbouwgronden beschermen. De schaarse landbouwgronden stellen we maximaal ter beschikking van de grondgebonden landbouw.

57. Transitie van de landbouw. We kiezen voor een landbouw die het ecosysteem versterkt en bij voorkeur voor regionaal geproduceerd voedsel. **Duurzame landbouw gaat uit van de draagkracht van ecosystemen en is een verrijking voor de natuur.** We willen landbouwers actief laten meewerken aan het behoud, beheer en verbetering van de kwaliteit van het platteland. Daar zetten we de middelen van Plattelandsontwikkeling (PDPO III) voor in. (V)
58. De mogelijkheden tot vrijstelling van vergunningsplicht in het kader van de paardenhouderij schaffen we af. Op die manier dienen **aanvragen binnen landbouwbestemming afgetoetst** te worden via een ruimtelijke afweging. (V)
59. In ruimtelijke uitvoeringsplannen willen we het aspect "**grondgebonden landbouw**" laten doorwegen om **landbouwgronden te beschermen bij overdracht** van een landbouwbedrijf. (V)
60. Waardevolle landbouwgronden moeten ook via ruimtelijke plannen bescherming krijgen door **ecosysteemdiensten in die plannen mee op te nemen.** Waardevolle landbouwgronden dienen enkel voor de grondgebonden landbouw tenzij ander gebruik deze hoofdfunctie niet schaadt. Om die manier blijft verwerving van landbouw en natuurontwikkeling mogelijk. (V)
61. Industriële glastuinbouw, bio industriële "megastallen" en mestverwerking verwijzen we naar industriezones en bedrijventerreinen. Zelf in de steden op daken van parkings of supermarkten is industriële glastuinbouw mogelijk. (V)
62. In natuurgebieden stimuleren we beheerlandbouw, bijvoorbeeld begrazingsprojecten. (V)

WAARDEVOLLE BOSSEN BESCHERMEN

63. Zogenaamde "zonevreemde bossen en natuurgebieden" worden in de ruimtelijke plannen beschermd. Echt **waardevolle oude bossen willen we onmiddellijk bij decreet beschermen.** Zoals dat eerder gebeurde met de duinen. Het is een schande dat de voorbije jaren waardevolle oude bossen zonder meer konden gekapt worden. Dat kan voor ons niet langer. (V)
64. **De herbebossingsplicht kan niet meer afgekocht worden.** Wie een bos kapt, moet effectief herbebossen, in de onmiddellijke omgeving, voorafgaand aan de ontbossing. (V)

RUIMTE VOOR WATER

65. We zorgen voor minder verharde oppervlakte. De regionale overheden stimuleren dat bestaande verharde **oppervlaktes van de riolering afgekoppeld** worden (straten, parkings, industrieterreinen, maar ook daken van woningen en loodsen). Nieuwe verhardingen worden gecompenseerd door te ontharden op andere plaatsen en daar water terug de kans te geven om in de grond door te sijpelen. (V)
66. Het decreet Landinrichting was een belangrijke stap om water terug meer ruimte te geven. Herverkaveling bij kracht van de wet moet het mogelijk maken om harde bestemmingen in overstromingsgevoelige gebieden te ruilen met bestemmingen in niet-overstromingsgevoelige gebieden. We zorgen ervoor dat dit principe ook in de praktijk wordt toegepast. Waar mogelijk gaat dit samen met natuurontwikkeling. (V)
67. We houden beter rekening met de waterhuishouding (overstroming én waterschaarste) door de watertoets bindend te maken. In geval van een negatief advies van de waterbeheerders kan er definitief niet gebouwd worden. (V)

RUIMTE MAKEN VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

68. Voor Groen maakt de ruimtelijke inplanting van hernieuwbare energie integraal deel uit van een proactief, duurzaam en democratisch beleid inzake ruimtelijke ordening. Zo worden de geschikte zones voor hernieuwbare energie proactief en op een democratische manier geselecteerd via een **ruimtelijk energieplan** en

energielandschappen. De toekomstige nodige ontwikkeling van hernieuwbare energie bepaalt onze ambities. (V)

69. Vertrekpunt zijn provinciale energiescans waarbij we nagaan wat het opwekkingspotentieel is. Een **helder afwegingskader binnen het ruimtelijk ordeningsbeleid** vormt de basis om verder te bepalen welke plaatsen van dit potentieel het meest geschikt zijn voor hernieuwbare energieopwekking op -opslag. Ruimtelijke ordening realiseert het afwegingskader waar energieopwekkingen en -opslag gerealiseerd kan worden. Via RUPs bakenen we de zones af waar hernieuwbare energieproductie en -opslag wel of niet mag komen en welke zones er het meest geschikt zijn. Hierbij houden we rekening met milieutechnische, ecologische, ruimtelijke en economische aspecten. Bij de opmaak van de energieplannen betrekken we alle belanghebbenden. (V)
70. Geschikte zones moeten een **efficiënte aansluiting op het net** mogelijk maken. In die zones clusteren we verschillende bronnen van hernieuwbare energie om de aansluiting op het elektriciteitsnet efficiënter te laten verlopen. Verspreide windturbines met beperkt vermogen vormen vandaag vaak een struikelblok. (V)
71. Ook op het overheidspatrimonium wordt volop hernieuwbare energie ontwikkeld. (V)
72. Door gebouwen goed te oriënteren naar de zon, kan er maximaal gebruik gemaakt worden van zonnewarmte en zonne-energie. Door compact bouwen reduceren we warmteverliezen en lopen de kosten voor energiezuinig maken van een woning minder hoog op. Er zijn vele voorbeelden hoe ruimtelijke ordening kan bijdragen aan de omslag naar hernieuwbare energie. In de gewestelijke en provinciale stedenbouwkundige verordeningen worden desbetreffende bepalingen opgenomen. (V)
73. Omwille van de impact op het landschap en de mogelijke gezondheidsrisico's is het bij de inplanting van nieuwe hoogspanningslijnen van cruciaal belang om de juiste ruimtelijke afweging te maken. Door het hoogspanningsnet ondergronds aan te leggen kunnen we de straling beperken. Nieuwe hoogspanningsleidingen brengen we daarom zo veel mogelijk ondergronds. **We passen het voorzorgsprincipe toe en opteren voor een bouwverbod binnen een bepaalde corridor boven of onder lijnen.** Deze corridors realiseren we in de RUPs door afbakening van veiligheidszones. (V)
74. We trekken volop de kaart van het benutten van restwarmte. Naar analogie met Nederland laten we een Warmte-Atlas opmaken waarin warmtevraag en warmteaanbod in kaart worden gebracht. Op die manier kan warmtevraag en -aanbod mee opgenomen worden in het ruimtelijke afwegingskader. Om tot een afwegingskader te komen starten we demonstratieprojecten op. (V)

RUIMTELIJKE ORDENING VERZEKERD DE OMGEVINGSKVALITEIT

Ruimtelijke planning wordt te vaak gezien als een zoektocht naar bijkomende ruimte voor wonen, bedrijvigheid, stadsbossen – dus naar directe goederen en diensten. Afgeleide, indirecte diensten en meerwaarden zoals milieu, gezondheid, veerkracht en bereikbaarheid worden te beperkt in het proces meegenomen.

75. De inplanting wordt niet alleen bepaald door ontsluiting en nabijheid tot functies maar ook afhankelijk gemaakt van de **omgevingskwaliteit**. We vinden het een goede zaak een 'omgevingsvergunning' in te voeren waarin de stedenbouwkundige vergunning en de milieuvergunning samengevoegd worden. Voor Groen is belangrijk dat MER volledig geïntegreerd wordt in het planningsproces. Dus geen parallelle sporen maar volwaardige inhoudelijke en procedurele integratie van de milieu- en gezondheidsafweging in opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Dit kader schept echter ook mogelijkheden om te komen tot een nieuw, meer geïntegreerd denken over ruimtelijke en milieutechnische kwaliteit. (V)
76. Als het van Groen afhangt moet de bevoegde overheid via de omgevingsvergunning bijzondere voorwaarden en lasten inzake milieu en gezondheid kunnen opleggen. We zien daar nieuwe toepassingen voor de omgevingsvergunning. De huidige uitwerking van de omgevingsvergunning laat daar kansen liggen. (V)
77. Als beslist wordt over de aanleg of uitbreiding van bijv. verkeerswegen moet voor ons in het kader van de omgevingsvergunning het aspect gezondheid voluit doorwegen. Als beslist wordt over de bouw van ziekenhuizen, scholen of crèches moet rekening gehouden worden met de omgevingskwaliteit, bijvoorbeeld door de opmaak van omgevingsplannen. Groen zal in die zin amendementen indienen. (V)
78. **Het permanente karakter van de milieuvergunning door invoering van de omgevingsvergunning zoals voorgesteld door de Vlaamse regering wijzen we af.** Cruciaal voor een goede werking van de omgevingsvergunning is een periodieke evaluatie. We zorgen ervoor dat de vergunningen periodiek aan de beste beschikbare technologieën worden aangepast. (V)
79. **Efficiënte controle en handhaving** is een noodzaak om van het ruimtelijke beleid een succes te maken. Met invoering van de omgevingsvergunning wordt ook in de ruimtelijke ordening een pijler bestuurlijke handhaving ingevoerd. Deze ontwikkeling was nodig om ruimtelijke- en milieuhandhaving beter op elkaar af te stemmen. Gezien dat vandaag bouwmisdrijven veel gesponeerd worden of jarenlang aanslepen, betekent dit een stap vooruit. Voor Groen moeten de stedenbouwkundige en milieugerelateerde aspecten van eenzelfde omgevingsvergunning op dezelfde manier gehandhaafd worden. (V)

80. **De bestuurlijke pijler kan aanvullend zinvol zijn** maar mag niet in de plaats treden van een strafrechtelijke aanpak. We zorgen ervoor dat de lokale handhaving meer armslag krijgt. We zetten een traject op tot verhoging van de deskundigheid van het ambtelijk apparaat dat instaan voor de handhaving. Vlaanderen mag zijn verantwoordelijkheid niet doorschuiven naar de gemeenten. Bovendien zullen kleine gemeenten gewoon de capaciteit niet hebben om voor de bestuurlijke handhaving in te staan. Hier zijn goede afspraken nodig met de gewestelijke diensten. (V)
81. We versterken het **preventieve luik van het handhavingsbeleid**. Daartoe organiseert de overheid voorlichtings- en sensibiliseringscampagnes voor de burger. Verder zetten we in op kennisopbouw van deskundigen (o.a. architecten). (V)

DUURZAME RUIMTELijke ORDENING LOKAAL REALISEREN

Lokale besturen spelen een cruciale rol in het ruimtelijk beleid. Het is immers de optelsom van lokale afwegingen en keuzes die maakt dat de kwaliteit van onze ruimte en de realisatie van milieudoelen erop vooruit of achteruit gaan.

82. Naast heldere kaders zet de gewestelijke overheid in op **monitoring, evaluatie en begeleiding van gemeenten**. (V, B)
83. Om besturen in staat te stellen duurzame ruimtelijke ontwikkeling waar te maken, wordt en **volgkostenschatter ontwikkeld**. Vandaag worden voor een paar inwoners meer (en de daaraan gekoppelde verwachte belastingopbrengsten) verkavelingsprojecten opgestart. Dat betekent dus dat niet alleen kosten voor infrastructuuraanleg doorgerekend worden aan ontwikkelaars maar dat de lokale besturen in staat worden gesteld om bij de beslissing voor of tegen een verkavelingsproject rekening te houden met volgkosten voor infrastructuurbeheer en onderhoud. (V)
84. De **Federale middelen “duurzame stadscontracten”** komen via de zesde staatshervorming naar de gewesten. We willen de middelen integreren in het gewestelijk Stedenfonds. Met de middelen van het Stedenfonds willen we sociaal én ecologisch stadsvernieuwingsprojecten financieren en zo oude stadswijken tot dynamische woonomgevingen omvormen. Daarbij keren stedelijke functies terug in de wijken. (V, B)
85. De gewestelijke overheid stimuleert en **ondersteunt pilootprojecten die de transformaties in de praktijk brengen**. Hoe beter de praktijken hoe groter het draagvlak zal worden voor de nieuwe visie op ruimtelijke ontwikkeling. De overheid wint inzichten en waakt erover of beleid en planningsinstrumenten bijgestuurd moeten worden. We zetten daarom versterkt in op **beleidsevaluatie** n.a.v. voltooiing van pilootprojecten(V)

MEER KWALITEIT EN DRAAGVLAK DOOR PARTICIPATIE EN CO-CREATIE

De voorbije jaren heeft de Vlaamse regering geprobeerd de besluitvorming te willen versnellen door inspraakprocedures in te korten of uit te hollen. Telkens opnieuw werden ad-hoc beslissingen genomen die voor ongelijke behandeling zorgen en achteraf voor inspraakprocedures zorgen. Eén van de belangrijkste besluiten van de commissies Berx en Sauwens, een grondig georganiseerd overleg vooraf om later conflicten te vermijden, miskent de Vlaamse regering nog altijd.

86. De initiële doelstelling van het decreet complexe projecten voor versnelling, vereenvoudiging en verbetering van procedures onderschrijven we. Belanghebbenden vroeger in de procedure betrekken en stappen die nu na elkaar gebeuren, voortaan geïntegreerd laten verlopen kan tijdswinst en betere projecten opleveren. Maar door vage definities van wat ‘complex projecten’ zijn en wanneer een project van ‘groot maatschappelijk en ruimtelijk-strategisch belang’ is, dreigt dit decreet inspraak en goede ruimtelijke ordening verder uit te hollen. Immers is voorzien dat via projectbesluit beschermingen zoals bosreservaat, natuurreservaat of beschermd landschap zomaar kunnen worden opgeheven. (V)
87. Participatie is geen vervelend verplicht nummertje. Integendeel, een overheid kan de doelstellingen naar voor brengen maar de realisatie kan enkel lukken als de bewoners op een goede manier betrokken worden en mee de richting en het tempo kunnen bepalen. **Burgers en middenveld in het begin van een project of beter al bij de formulering van de probleemstelling op een goede manier betrekken**, zorgt voor een groter draagvlak en betere beslissingen. Groen pleit voor een participatieve democratie en echte co-creatie maar geen ongegronde bevragingsprocessen of nep-inspraak. (V)
88. **Op wijkniveau zijn goede en directe inspraakmethoden nodig**, zoals wijkfora en wijkbudgetten. Belangrijk is dat de bewoners alle informatie hebben, zelf mee de agenda kunnen bepalen en impulsen kunnen geven aan de besluitvorming. (V, B)
89. Naast de bestaande participatiekanalen zoals stedelijke adviesraden moet er gezocht worden naar nieuwe, eigentijdse participatiemethodieken. Participatie organiseren is immers een permanente zoektocht. Dossiers vergen vaak een aanpak op maat. Elke inspraakmethodiek heeft bovendien zijn beperkingen. In een levendige ecostad worden er daarom continu instrumenten ontwikkeld om burgers te betrekken. Er zijn tal van

mogelijkheden: burgerjury's, peilingen, focusgroepen, vormen van e-participatie, ... Daarnaast moet er volop geïnvesteerd worden in informatiecampagnes, een toegankelijke administratie en laagdrempelige ombudsdiesten. (V, B)

REGIO-OVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING

90. Ruimtelijke projecten hebben vaak implicaties voor andere gemeenten en regio's. We willen daarom meer inzetten op een **gebiedsgerichte aanpak** om de impact van ontwikkelingen te kunnen afvoetsen door de diverse regionale partners en door de verschillende overheidsniveaus. (V)
91. De dynamiek in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest heeft implicaties voor Vlaanderen. Omgekeerd is dat ook zo. Via de zesde staatshervorming werd de metropolitane gemeenschap opgericht die een overlegorgaan moet zijn voor aangelegenheden waarvan het belang de gewestsgrenzen overtijgt. De gewesten sluiten een samenwerkingsakkoord om de modaliteiten van de samenwerking vast te leggen. Ruimtelijke ordening moet een van de prioriteiten van deze samenwerking worden. (V, B)
92. Groen is het pleidooi van de Vlaamse bouwmeester zeer genegen die voorstelt om voor vijf strategische, grensoverschrijdende regio's, met name de kuststreek, de Delta Antwerpen – Rotterdam, de Euregio Maas-Rijn, de rand rond Brussel en de Eurometropool Rijn – Kortrijk naar het voorbeeld van de Duitse IBA's (Internationale Bauausstellung) een ontwikkelingsprogramma op te zetten, met aandacht voor economische, ecologische en sociale veranderingen, zowel op grote als op kleine schaal en in nauwe betrokkenheid met de bevolking. **Groen pleit ervoor dat de metropolitane gemeenschap een IBA opstart voor de rand rond Brussel.** De IBA-aanpak stimuleert binnen publieke organisaties om snellere en slimmere manieren van gebiedsontwikkeling van de grond te krijgen. In Duitsland was de IBA-aanpak o.a. succesvol bij de omvorming van het 'grijze' Ruhrgebied naar het 'groene' Emscher Park. **Hiervoor zullen niet alleen financiële middelen vanuit ruimtelijke ordening gebruik worden, maar zal er een gebiedsenvoloppe vanuit verschillende beleidsdomeinen worden samengesteld inclusief Europese middelen via territoriaal cohesiebeleid.** (V, B)

KWALITATIEF EN BETAALBAAR WONEN VOOR IEDEREEN

VISIE

Wonen is meer dan een dak boven het hoofd. Goed wonen is cruciaal voor het welbevinden van mensen. Wie slecht of te duur woont, is meer ziek, rondt moeilijk een studie af en heeft het lastig om een job te vinden. Volgens artikel 1 van de Vlaamse Wooncode heeft elke inwoner van Vlaanderen recht op een kwalitatieve en betaalbare woning. Dat recht is momenteel niet voor iedereen vervuld.

Met de zesde staatshervorming worden de woonbonus en de huurwetgeving overgeheveld naar Vlaanderen. Dit is het uitgelezen moment om nieuwe keuzes te maken. De aflopende legislatuur kenmerkt zich door de status-quo of zelfs achteruitgang. De woonprijzen bleven stijgen, de huurmarkt raakte nog verder in het slop en energieremoede nam toe. De bescheiden huurpremie en de sociale dakisolatie, beiden maatregelen van de Vlaamse overheid, bleken doekjes voor het bloeden. Het moet anders en beter. Groen wil kwalitatief en betaalbaar wonen voor iedereen realiseren met een sociaal, duurzaam en innovatief woonbeleid.

Het woonrecht wordt ondermijnd door toenemende grond – en woningprijzen. Groen wil dat overheden de prijzen neutraliseren met een actief grond- en pandenbeleid. In dat geval verhuren overheden de gronden in hun bezit aan sociale en private ontwikkelaars, via systemen van erfacht en opstalrecht waarbij eigendom van grond en pand wordt gescheiden. Wie kan bouwen of renoveren zonder een grond te verwerven, spaart veel uit en kan dat investeren in een lage-energiewoning of passiebouw.

Door de hoge woningprijzen gingen nogal wat kopers hoge en langlopende leningen aan, met een zware kredietaflossing tot gevolg. De huidige woonbonus, de fiscale aftrek van het woonkrediet, biedt geen oplossing. Groen wil daarom de woonbonus hervormen. Door de fiscale korting te beperken, zullen de huizenprijzen afkoelen. Jongeren en alleenstaanden zullen dan ook kunnen kopen.

Bovendien geeft de overheid dan minder geld uit aan de woonbonus en dat is nodig. Momenteel soupeert die 65% van het totale woonbudget op. Dat staat in schril contrast met de 2% die de overheden veil hebben voor ondersteuning van de private huurmarkt. Groen wil de middelen voor woonbeleid heroriënteren naar wie het vandaag moeilijk heeft om een geschikte woning te kopen of te huren.

Zo wil Groen de private huurmarkt opwaarderen. Het tekort aan huurpanden drijft er de prijs op. Ook is de kwaliteit van de huurpanden over het algemeen minder goed. Met huursubsidies zorgt Groen er voor dat lage inkomens meer overhouden na het betalen van de huur. Richthuurprijzen herstellen de band tussen prijs en kwaliteit. Verhuurders mogen rekenen op renovatiepremies. Zo wordt verhuren terug aantrekkelijk.

Groen is voorstander van het sociaal woonmodel dat mensen een publieke woning toekent, indien zij onvoldoende inkomen of vermogen hebben om hun woonbehoefte op de private markt te vervullen. Het model zit echter in het slop. De wachtlijsten worden langer. Veel Sociale Huisvestingsmaatschappijen zitten in slechte papieren. Zo kan het niet langer. Het debat hoe ons sociaal woonmodel te reden, dringt zich op.

Groen is erg gewonnen voor relatief makkelijke en goedkope oplossingen zoals de Community Land Trusts. Deze organisaties zonder winstgevend doel, gecontroleerd door de gemeenschap, produceren en beheren betaalbare woningen. Ook kan de overheid administratieve drempels wegnemen om collectief wonen, waarbij je private en collectieve ruimte combineert, te stimuleren.

Een van de grootste uitdagingen voor het woonbeleid is de op til zijnde demografische groei op te vangen, zonder nieuwe ruimte voor wonen aan te snijden. Groen zal dit realiseren door dorpskernen en 20ste eeuwse stadsgordels te verdichten. Wijken nabij openbaar vervoer en voorzieningen krijgen daarbij prioriteit.

Groen gaat volop voor energiezuinige en energieneutrale woningen. We ontwikkelen premies met bijzonder aandacht voor totaalrenovaties van de oudste woningen. In een ruk werken we zo een van de belangrijkste oorzaken van energiearmoede weg. Dat is sociaal en ecologisch en creëert ook jobs.

VOORSTELLEN

BETAALBAAR WONEN

1. De prijs van woningen wordt vooral opgedreven door de schaarser wordende en dus stijgende grondprijs. De overheden in dit land dragen bij aan deze schaarste. Ze blijven grond en patrimonium verkopen, vaak uit korte termijnoverwegingen, zoals het begrotingsevenwicht van het volgende begrotingsjaar realiseren. Dat is niet verstandig. Op het moment dat er gronden nodig zijn om (sociale) overheidsprojecten te realiseren vindt diezelfde overheid geen betaalbare gronden meer. Wanneer belastingmiddelen worden geïnvesteerd in de herwaardering van een bepaalde buurt, zijn het de speculanten die huizen en gronden opkopen en met de meerwaarde van deze investeringen gaan lopen. **Een overheid die een echt grond- en pandenbeleid wil voeren moet geen gronden verkopen maar gronden verwerven.** Groen richt een **gewestelijk rollend fonds op dat de lokale overheden in staat stelt om een echt grond – en pandenbeleid te voeren.** (V, B)
2. Overigens hoeft de overheid **gronden en patrimonium niet te verkopen.** Ze kan ze **ter beschikking stellen** door actief gebruik te maken van het recht van opstal en erfacht, dat onze wetgeving al sinds de 19de eeuw kent. Zowel **recht van opstal als recht van erfacht** komen neer op gescheiden eigendom van grond en woning.
De voordelen voor (lokale) overheden zijn duidelijk. Ze kunnen grond ter beschikking stellen van private of sociale investeerders om zo betaalbaar wonen te realiseren. Het geeft de overheid ook een instrument om sociale verdringing tegengaan. Bovendien heeft de overheid via de canon, de jaarlijkse vergoeding om de grond te mogen gebruiken, garantie op een jaarlijks vaste inkomensbron.
De voordelen voor de kopers zijn eveneens duidelijk. Zij hoeven niet de grond te verwerven, enkel het pand dat op die grond staat. Dat drukt de prijs aanzienlijk. (V, B)

BETAALBARE KOOPWONING

3. Groen **hervormt de woonbonus.** Momenteel geniet men een woonbonus zolang de lening loopt. Alle onderzoeken wijzen uit dat dit de huizenprijzen naar boven stuwt. Bijgevolg gaan mensen langlopende leningen aan om toch een woning te kunnen kopen en zo lang mogelijk van de fiscale korting te genieten. Van die dure, langlopende leningen worden alleen de banken beter. Groen verleent de fiscale korting gedurende een **maximumperiode van 15 jaar.** Dat heeft tot gevolg dat men minder geld kan ontlenen, wat de huizenprijzen op een zachte manier, zonder schokken, laat afkoelen. Bovendien moet de overheid minder geld uitgeven aan de woonbonus en komen er middelen vrij voor ondersteuning van de private huurmarkt, sociale woningen en collectief wonen.
4. In het huidige systeem genieten kopers eindeloos van de woonbonus. Wie een huis verkoopt om een ander huis te kopen, kan opnieuw rekenen op een fiscale korting zo lang de nieuwe lening loopt. Groen maakt het recht op 15 jaar woonbonus eenmalig maken in een mensenleven. Het recht wordt wel meeneembaar. Wie er al pakweg 8 jaar van genoot op het moment dat een woning wordt verkocht, bijvoorbeeld omwille van een scheiding, heeft bij de aankoop van een volgende woning nog 7 jaar op de teller staan (rugzakprincipe).

5. Aan de lopende contracten zullen we, omwille van de rechtszekerheid, niet raken. (V, B)
6. De **fiscale aftrek voor een tweede woning zal Groen onmiddellijk afschaffen, ook voor de lopende contracten.** Wie al vermogen heeft, kan dankzij dit systeem met publieke middelen meer vermogen opbouwen. In tijden van schaarste en hoge woonnoden, is dit een keuze die Groen niet wenst te maken. (F)
7. Het model van de **sociale koopwoning vinden we weinig duurzaam en bovendien erg selectief. De middelen voor sociale koopwoningen heroriënteren we naar de ondersteuning van Community Land Trusts.** Op basis van hun inkomen en vermogen komen ongeveer een half miljoen Vlamingen in aanmerking voor een sociale koopwoning, terwijl er jaarlijks slechts een veelvoud van 100 worden opgeleverd. Het systeem is duur en helpt slechts een handvol mensen aan een betaalbare woning. Bovendien vloeit de meerwaarde bij een eventuele (door)verkoop niet terug naar de samenleving maar wel naar de eigenaar. Die passeert dan twee keer langs de kassa. Groen investeert de middelen van dit weinig duurzaam en erg selectief systeem liever in Community Land Trusts. (V)
8. Groen ontwikkelt **een algemeen beleidskader voor Community Land Trusts in de wetgeving en in de wooncodes. Community Land Trusts** (CLT) zetten gemeenschapsmiddelen wel duurzaam, sociaal en innovatief in. Deze organisaties zonder winstgevend doel, gecontroleerd door de gemeenschap, produceren en beheren betaalbare woningen (zowel koop als huur). Kenmerkend voor de CLT is de scheiding van eigendom van grond en eigendom van woning. De grond blijft in het bezit van de Trust. Dat maakt de woning betaalbaar, ook voor lagere inkomens. Met de middelen wil Groen gemeenten ondersteunen die grond ter beschikking stellen voor het realiseren van een CLT en premies aanreiken voor leningen aangegaan voor de aankoop van een CLT-woning. Bij eventuele verkoop vloeit deze startpremie terug naar de trust en wordt meerwaarde uit verkoop verdeeld tussen de trust en de eigenaar. (V, B)
9. Sociale leningen maken voor een bepaalde groep mensen kopen een pak haalbaarder. Daarom blijft Groen het stelsel van **sociale leningen verder ondersteunen.** (V, B).

DE HUURMARKT OPWAARDEREN

10. Door de schaarste aan private huurwoningen loopt de prijs op die private huurmarkt verder op. Ondertussen lopen de wachttijden op tot meer dan vijf jaar. Groen voert daarom een **maximumfactuur voor huur** in. Dit betekent dat mensen die recht hebben op een sociale woning maar er geen toegewezen krijgen door het huidige tekort aan sociale woningen een **huursubsidie krijgen die het verschil bijpast tussen de sociale huur en de private huur.** Sinds kort is er een Vlaamse huurpremie voor wie 4 jaar of langer op een sociale woning wacht. Het is niet logisch dat mensen eerst 4 jaar lang moeten sukkelen op de private huurmarkt vooraleer ze geholpen worden in hun woonnoden. Groen koppelt het recht op een huursubsidie los van de wachtlijsten voor een sociale woning en koppelen aan het inkomen. (V, B)
11. Huursubsidies kunnen alleen maar werken indien de huurprijzen gereguleerd worden. Zo niet hebben huursubsidies een prijsopdrijvend effect en bestaat het risico dat de verhuurders en niet de huurders gesteund worden. Daarom voert Groen via de geregionaliseerde huurwet (na de zesde staatshervorming) een systeem van **richthuurprijzen** in, gebaseerd op ligging en woningkwaliteit. Zo kan de overheid grip krijgen op de prijszetting en de band tussen prijs en kwaliteit herstellen. Verhuurders die met richthuurprijzen werken, genieten extra ondersteuning, zoals renovatiepremies. (V, B)
12. Vlaanderen zet sinds een aantal jaren in op de Sociale Verhuurkantoren(SVK). Groen is voorstander van een uitbreiding van deze SVK's. SVK's nemen private huurwoningen in portefeuille en verhuren deze aan huurders die in aanmerking komen voor een sociale woning. Met de 7000 woningen die de SVK's samen in hun portefeuille hebben, kunnen ze echter het verschil niet maken. **Groen wil de SVK's versterken door onder meer de voorwaarden om woningen in portefeuille te nemen te versoepelen en aan te passen aan de economische realiteit van de regio.** Verhuurders die hun panden via de SVK's verhuren, kunnen rekenen op ondersteuning bij renovaties. (V, B)
13. De uit de pan swingende huurprijzen zijn het gevolg van de schaarste op de huurmarkt. Vooral in de steden met veel huurders moet het aanbod aan betaalbare en kwalitatieve huurwoningen worden verhoogd. Momenteel vermindert dit aanbod jaar na jaar. Als verhuurders overlijden verkopen erfgenamen de woningen onder meer wegens de hoge successierechten. Groen is voorstander van **een systeem van verminderde successierechten voor erfgenamen die zich ertoe verbinden om de woning nog minstens 9 jaar te verhuren aan richthuurprijzen.** Erfgenamen worden ook doorverwezen naar de sociale verhuurkantoren die de lasten van de verhuurder kunnen overnemen. (V, B)
14. Dit zal echter niet volstaan om het aanbod substantieel te verhogen. **Daarom pleit Groen voor een nieuwe synthese tussen privaat en sociaal wonen.** Op onze spaarboekjes ligt 246 miljard euro te 'slapen', waar het amper rendeert. Een deel van dat geld willen we heroriënteren naar vastgoed. Mensen kunnen aandelen verwerven in een coöperatieve vennootschap en hebben een opbrengst die hoger is dan op het spaarboekje. De

vennootschap bouwt hiermee bescheiden, betaalbare en kwalitatieve woningen. Die woningen worden verhuurd door de SHM of het SVK die de lasten van het verhuren op zich nemen. De bewoners krijgen een huurpremie en kunnen zo een faire huurprijs betalen. Dank zij deze huursubsidie kan de coöperatieve vennootschap op haar beurt de uitbetaling van de coöperanten garanderen. (V, B) [Dit voorstel is onder voorbehoud van de algemene visie op activeren van slapend spaargeld en op coöperatieves die we uitwerken in de hoofdstukken financiële sector en fiscaliteit.]

15. Groen versterkt de rechten van de huurder en voert een **nultolerantie voor vastgoeddiscriminatie** in. De regionalisering van de huurwet geeft de kans om aan de gewestelijke wooninspectie bevoegdheden en instrumenten te bieden om vastgoeddiscriminatie op te sporen en te verbaliseren, ook door middel van praktijktests. Om uitsluiting van huurders op de huurmarkt te bestrijden, maken we werk van de **verplichte affichering van huurprijzen** en van de verbalisering van inbreuken tegen die verplichting. (V, B)
16. Groen richt zowel in Brussel als in Vlaanderen een **huurwaarborgfonds** op dat aangaande de huurwaarborg in de rechten treedt van de verhuurder. Indien nodig, kan het fonds ook de waarborg voorschieten. De voordelen zijn legio: de verhuurder kan mensen niet langer weren omdat ze hun waarborg niet bijeen krijgen, er komt een uniforme behandeling van waarborgen en de OCMW's worden ontlast van een taak die niet tot hun opdracht behoort. Groen wil dat het systeem zowel sociale als private huurders insluit, dit in het belang van een gelijke behandeling en een betere afstemming. (V, B)
17. **Huurdersbonden** krijgen het recht hun leden te vertegenwoordigen en te verdedigen voor de rechter. (V, B)

SOCIALE HUISVESTING GEZOND MAKEN

18. Het aantal sociale woningen in Vlaanderen (6%) blijft ver achter bij het Europees gemiddelde (17,3 %). Groen is principieel voorstander van een aanzienlijke stijging van het aantal sociale woningen en dit zo snel als mogelijk. Voor mensen met onvoldoende inkomen om op de dure woonmarkt een kwalitatief en betaalbaar huis te vinden, vragen we een sociale woning of een betaalbare woning, bijvoorbeeld via een SVK. (V, B)
19. Het model van de sociale woningbouw zit in de rats. De problemen zijn legio. Zeker is dat het decreet niet bijdraagt tot het doel waarvoor het destijds bedoeld was, namelijk de woonnoden oplossen van mensen die op de private huur – en koopmarkt niet terecht kunnen. **Groen vraagt dat de verdere uitvoering van het deels vernietigde decreet Grond en Pandenbeleid wordt opgeschort en dat er een grondige evaluatie komt van de effecten van dit decreet.** (V)
20. **De vraag en het aanbod in de sociale huisvesting** zijn momenteel niet op elkaar **afgestemd**. Ook dat is een gevolg van het decreet Grond – en pandenbeleid, meer bepaald van het sociaal objectief dat voorschrijft dat elke gemeente tegen 2023 9 % van het gemeentelijk woonpatrimonium uit sociale woningen moet bestaan. Bijgevolg gaan alle middelen naar gemeenten met minder woonnood. In gemeenten met 80% eigenaars zijn 9% sociale woningen voorhanden voor 20% huurders, terwijl in steden waar de helft van de mensen huurt geen woningen meer worden bij gebouwd. **Groen is voorstander van een model van sociale huisvesting dat vraaggestuurd werkt maar aan elke gemeente wel een minimuminspanning blijft opleggen**. (V)
21. Groen is principieel voorstander van de **sociale mix**. Deze kan echter geen sociaal beleid vervangen om maatschappelijke problemen op te lossen. Laat staan dat de sociale mix wordt misbruikt om de financiële haalbaarheid van de sociale woningbouw te reden. Om de sociale mix met sociale woningbouw te verzoenen, stelt Groen voor dat **nieuwe sociale woningen kleinschaliger en gespreid worden ingeplant**. Dan krijg je als vanzelf sociaal gemengde wijken. (V)
22. In het verleden werden in de sociale woningbouw mastodonten neergezet. Dat is geen goed idee gebleken. Als die worden vervangen omdat ze verouderd zijn, bouwen we **gediversifieerde wijken** in de plaats, zoals het geval is met het Rabot in Gent. De Gentse aanpak kadert in stadvernieuwing en houdt ook rekening met mobiliteit, de kwaliteit van de omgeving en de sociale impact van de infrastructuur. (V)
23. Groen wil afstappen van de huidige koers waarbij men hogere inkomens aantrekt in de sociale woningbouw, met als enige doel de financiële draagkracht van het model te reden. Zolang het aanbod aan sociale woningen beperkt blijft, krijgen de **laagste inkomens voorrang**. (V)
Er zijn te veel **Sociale Huisvestingsmaatschappijen**. Dat werkt versnippering van middelen in de hand. Groen **fusioneert** de SHM's en behoudt er een actief per gemeente of per verschillende gemeenten die samenwerken. Deze kan zich dan optimaal inbedden in de gemeentelijke woonnoden. Om de nabijheid met de huurder te garanderen, ontwikkelt de Maatschappij zeker in grotere steden of gemeenten lokale antennes. In iedere sociale verhuurmaatschappij wordt een verkozen bewonersadviesraad opgericht, waarvan een vertegenwoordiging moet worden opgenomen in de raad van bestuur van de maatschappij. (V, B)
24. In het **Hoofdstedelijk Gewest Brussel vraagt Groen** tegen 2020 **15 % publieke woningen van sociale aard** in **elke gemeente**. Onder staatssecretaris Doulkeridis werd een eerste huisvestingsplan na jaren van inertie op de sporen gezet. Dat heeft geleid tot een inhalebeweging, maar het gaat nog te traag. Groen wil meer middelen

voor de sociale woningmaatschappijen (OMV's), de Brusselse Huisvestingsmaatschappij (BGHM) en het Woningfonds om het eerste huisvestingsplan onmiddellijk af te werken. (B)

25. Groen wil in het **Brussels Gewest** de volgende legislatuur al starten met het **volgende huisvestingsplan, de Alliantie Wonen**. Die voorziet nu in 3000 extra sociale woningen maar Groen wil dit graag opgetrokken zien tot 4.000. Ook voor dit tweede huisvestingsplan zal de volgende regering voldoende financiële middelen moeten voorzien. (B)
26. Om de ambities waar te maken, zal de volgende Brusselse regering voldoende middelen moeten voorzien. In 2013 werd ongeveer **5% van de globale Brusselse uitgaven besteed voor wonen** en voor Groen moet dit zo blijven. Maar daarnaast kan er beroep gedaan worden op Europese fondsen en op de mobilisatie van spaargelden. (B)

ZUINIG MET RUIMTE

27. Dé uitdaging van het toekomstig woonbeleid bestaat er in om meer wooneenheden te realiseren zonder bijkomende open ruimte in te nemen. We spreken **geen bijkomende uitbreidingsgebieden** aan. Met een beleid dat inzet op **verdichting** hoeft dat ook niet. (V)25. Leegstand is verspilling. Dat is ecologisch niet interessant. Ruimte is een schaars goed en we moeten er zuinig mee omspringen. Ook buiten de herwaarderingsgebieden is **herbestemming (en hergebruik) van leegstaande panden** cruciaal. Bovendien genereert het ook weer extra aanbod. Tijdens de aflopende legislatuur werd de strijd tegen leegstand quasi volledig bij de steden en gemeenten gelegd. In het Brussels Hoofdstedelijk gewest werd een gewestelijke leegstandcel opgericht die deze taak van de gemeenten overneemt. De eerste resultaten zijn er zichtbaar. Ook in Vlaanderen zou de leegstand gedaald zijn. Minder gekend is in welke mate de strijd tegen leegstand, en de instrumenten die daartoe worden ingezet, zinvolle herbestemming voor woonfuncties realiseren. Groen zal in een **evaluatie nagaan in welke mate deze instrumenten er in slagen om leegstand zinvol te herbestemmen voor woonfuncties**. Op basis van die output sturen we het beleid, waar nodig, bij. (V)
28. Overal ter wereld groeien de steden snel aan. Dat is bij ons niet anders. **Om die stadsontwikkeling te sturen, kiest Groen resoluut voor de lobbenstad**. Dat betekent dat de uitbreiding gebeurt via lobben die vanuit de stad vertrekken. Deze lobben worden ontwikkeld rond assen van openbaar vervoer die stad uitwaarts gaan. In die assen of lobben worden ook nieuwe wijken ontwikkeld. Tussen deze verstedelijkte linten blijven groene vingers met extra aandacht voor water. Hierdoor blijft er meer plaats voor opvang van water, warmen de woon wijken minder snel op en creëer je leefbare wijken. De voordelen zijn duidelijk: de bewoners van deze nieuwe wijken wonen op wandelafstand van het openbaar vervoer dat hen naar de stad brengt maar ook op wandelafstand van een groene zone. Op die manier kunnen woningen ook kleiner zijn, immers je hoeft geen extra auto's en je hebt speel- en recreatiegroen in de buurt. Vooral voor de steden Brussel en Antwerpen waar de demografische druk het grootste is moet dringend een visie worden uitgewerkt op een ecologische stadsuitbreiding. (V, B)
29. **Rondom de steden bieden de herwaarderingsgebieden in de 20ste eeuwse stadsgordels een uitgelezen kans tot verdichting.** Enkele decennia terug raakten stadskernen en 19de eeuwse stadsgordels opgewaardeerd dankzij het instrument van de herwaarderingsgebieden. Sociale problemen en armoede vinden we nu vooral in de 20ste eeuwse gordels. Groen gaat er aan de slag door het instrument van de herwaarderingsgebieden te reactivieren. Bovendien lenen deze gordels zich uitstekend voor slimme verdichting. Ze zijn immers niet dicht bewoond, alvast minder dicht dan de stadskernen en de 19de eeuwse gordels. Wie in dergelijke wijken investeert, kan rekenen op ondersteuning voor sloop of renovatie. De stad kan er via onteigening en voorkooprecht gronden verwerven, deze via recht van opstal ter beschikking stellen en zo ook sociale verdringing vermijden. (V, B)
30. Kenmerkend voor deze herwaarderingsgebieden is de **nauwe betrokkenheid van de bewoners**. Via een stuurgroep begeleid door samenlevingsopbouw bepalen de bewoners mee hoe hun buurt er zal uit zien. Daarom ondersteunen Groen in die wijken **collectieve productiesystemen** ondersteunen. Dat kan gaan van bouwgroepen, wooncoöperatieve tot Community Land Trusts. De uitdaging bestaat er in om een totaalconcept te ontwikkelen voor deze wijken. (V, B)
31. Ook voor de **opwaardering van verouderde dorpskernen** is het afbakenen van herwaarderingsgebieden een geschikt instrument. Al te vaak worden oude huisjes in de dorpskern opgekocht door promotoren waarna de gemeente een nieuw ruimtelijk uitvoeringsplan maakt dat het mogelijk maakt om er 'zonevreemde' villa appartementen te bouwen. De prijzen van de omliggende huizen worden meteen opgedreven. Ook hier kan de gemeente zelf deze panden opkopen om dan via een ruimtelijk uitvoeringsplan een herwaarderingsgebied te omschrijven en uit te werken. (V, B)
32. **Goed gelegen verkavelingen** (d.w.z. bereikbaar met openbaar vervoer en in de buurt van voorzieningen, niet afgelegen dus) **verdichten we**. De huidige projecten van de Vlaamse Bouwmeester verzamelen een pak

expertise over hoe je kwalitatief kan verdichten en toch ook veel open ruimte kan hebben. Kwaliteit en betaalbaarheid gaan zo hand in hand. Die goede praktijken wijzen de weg. (V)

33. Groen wil leegstaande of leeglopende **villaparken herbestemmen**. Zo kan het deel van het gebied dat het verst verwijderd is van de dorpskern herbestemd worden naar bosgebied. Het deel dat het dichtst bij de dorpskern ligt kan herverkaveld worden. Dit is enkel haalbaar wanneer de overheid naast het systeem van planlast eindelijk werk maakt van het **systeem van planbaten**. Planbaten houdt in dat: als de overheid een grond herbestemt waardoor die meer waard wordt, betaalt de eigenaar een vergoeding aan de overheid. (V)
34. Om dure planschade te vermijden (als de overheid een grond herbestemt waardoor die minder waard wordt, moet ze planschade betalen aan de eigenaar) stellen we een systeem voor van **verhandelbare bouvrechten**, waarbij de bouvrechten in slecht gelegen bouwzones geruild kunnen worden met bouwmogelijkheden op goed gelegen terreinen. (V)
35. **Woonuitbreidingsgebieden en slecht gelegen woongebieden doven we best uit.** We hoeven niet te vrezen voor een tekort aan woonruimte of nog duurdere grondprijzen. In de steden en grotere gemeenten is er immers nog voldoende ruimte voor verdichting. Daar ligt naar schatting zo'n 8.000 ha aan ongebruikte woongronden. Gerekend aan een gemiddelde bouwdichtheid van 25 woningen/ha, kunnen hier 200.000 nieuwe woningen worden voorzien. Dat is maar liefst twee derde van de totale behoefte door de op til zijnde bevolkingsgroei. We willen de middelen heroriënteren naar deze gebieden in steden en grotere gemeenten. (V)
36. Een uitdoofbeleid impliceert een bestemmingswijziging en dus, beweren sommigen, zal de overheid veel planschade moeten betalen. **Groen voert de bestemmingswijziging door via de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen.** In dat geval betaalt de Vlaamse overheid de planschade en wel indien er bepaalde voorwaarden vervuld zijn. Die voorwaarden betekenen dat een uitdovingsbeleid financieel haalbaar is, in tegenstelling tot wat sommigen beweren. (V)
37. **Groen zet meer middelen in om aangepast wonen voor ouderen in eigen buurt te realiseren. Van wonen in eigen huis naar wonen in eigen buurt.** Oudere mensen aanzetten om zo lang mogelijk in de gezinswoning te blijven wonen, betekent ook dat heel wat ouderen in een huis wonen dat veel te groot is en waarvan slechts enkele kamers gebruikt worden. Uit onderzoek in de verkavelingen uit de zestiger en zeventiger jaren blijkt dat in 50 tot 80% van de woningen sprake is van onderbezetting. De oudere bewoners zijn weinig of niet bezig met het opdelen van hun woning om er bijvoorbeeld een kangoeroewoning van te maken en als ze dit al overwegen dan ontbreekt de moed en /of de middelen om nog grootscheepse verbouwingen te doen. Daarnaast blijkt uit de lange wachtrijen voor een serviceflat dat heel wat ouderen vragende partij zijn om in een compactere en meer beschermd omgeving te wonen. We willen dit realiseren door ouderen aangepaste woningen in eigen buurt aan te bieden. (V)

COLLECTIEF WONEN MOGELIJK MAKEN

38. Inzetten op collectieve woonvormen is een tweede belangrijke hefboom om slimmer te verdichten. Mensen die collectief willen wonen, worden vandaag ontmoedigd door de vele regeltjes die geschreven zijn op maat van de klassieke gezinswoning. Collectief wonen is geen niche voor de happy few of voor een aantal wereldvreemde burgers. De mate waarin men ruimtes deelt, verschilt van project tot project. Zo kiezen jongeren er voor om samen op kot te gaan, delen alleenstaande ouders een huis, kiezen gezinnen er voor om een aantal ruimtes te delen en de private delen zo compacter en goedkoper te houden en opteren ouderen er voor om samen te wonen in Abbeyfieldprojecten. Zowel het concept als de mogelijkheden zijn nog erg onbekend en groeien veelal op het terrein, van onderuit. Ze botsen echter nog op een pak drempels allerhande. We willen dat de overheid helpt die drempels weg te werken. We zorgen er voor dat **collectief wonen volgens een brede en diverse definitie wordt ingeschreven in de wooncode en in de wetgeving**. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ging ons hier al voor. (V)
39. Groen ontwikkelt een **gewestelijk label voor collectief wonen**. Dit label wordt gegeven aan diverse projecten die collectief wonen realiseren. Het label wekt vertrouwen bij officiële instanties die nog erg weinig met het concept vertrouwd zijn. Met dit label kunnen mensen aparte adressen krijgen bij de gemeenten, wordt men bij een sociale uitkering als alleenstaande beschouwd en valt men niet onder stedenbouwkundige voorschriften van studenten, e.d. (V, B)
40. In de regionale **huurwetgeving** en in de **eigendomswetgeving** komt een hoofdstuk over collectief wonen. (V, B)
41. Een belangrijke drempel voor wie collectief wil wonen, bouwen of verbouwen, zijn de gemeentelijke **stedenbouwkundige verordeningen**. Daarom dringen de gewestelijke overheden er bij de gemeenten op aan om deze aan te passen en dat de administratie de gemeenten hierbij ondersteunt. (V, B)
42. Op gewestelijk niveau wordt een **kenniscentrum voor collectief wonen uitgebouwd**. (V, B)

43. Alle woonactoren helpen mee om collectief wonen te stimuleren. Het **Vlaams en het Brussels Woningfonds** laten we **leningen toestaan aan bouwgroepen**. Dit zijn geen sociale leningen maar leningen tegen normale marktvooraarden. (V, B)
44. Groen richt een **rollend fonds op** voor de aanloopkosten, de aankoop en verbouwing van een pand in het kader van collectief wonen. De door de verkoop van de panden gerealiseerde winst, kan opnieuw geïnvesteerd worden in nieuwe projecten rond collectief wonen. (V, B)

DE GEMEENTE ALS ACTOR VAN HET LOKAAL WOONBELEID

45. Groen verbetert de integratie van de instrumenten van het woonbeleid en ontwikkelt een woonbeleid dat inspeelt op de concrete woonhood. Deze woonhood verschilt van gemeente tot gemeente en los je niet op door van boven uit aan elke gemeente de verplichting op te leggen om 9% sociale huurwoningen te realiseren. Groen voert het **lokaal woonbeleidsplan** in. Dit plan wordt opgemaakt met alle woonactoren: het lokale bestuur, de sociale huisvestingsmaatschappijen, sociale verhuurkantoren, algemeen welzijn, samenlevingsopbouw, private partners, huurdersbonden, ... In dit plan wordt bepaald welke stappen de gemeente zal ondernemen om het betaalbaar en kwalitatief wonen voor elke inwoner te realiseren en welke taak de verschillende woonpartners hierin zullen opnemen. De Vlaamse regering keurt deze plannen goed en geeft de gemeente een enveloppe om deze plannen uit te voeren. Hoe groter de woonhood in de gemeente, hoe hoger de Vlaamse middelen. Deze plannen kunnen opgemaakt worden in een regelmatig kader waarbij de lokale Sociale Huisvestingsmaatschappij kan worden ingezet voor vernieuwbouw en voor het verhuren van door een coöperatieve gerealiseerde woningen. (V)
46. Gemeenten die op een betaalbare manier vastgoedprojecten ontwikkelen, richten een **rollend fonds** op. Dat fonds koopt en verkoopt panden. Het is een krachtig instrument om verkrotte panden of verloederde buurten te renoveren en zo nieuw leven in te blazen. Voor leegstaande handelspanden worden nieuwe investeerders gezocht. Dat is de handelswijze van het Autonomo Gemeentebedrijf voor Vastgoed – en Stadsprojecten van de stad Antwerpen en strekt tot voorbeeld. (V, B)

ENERGIEZUINIGE WONINGEN VOOR IEDEREEN

47. Groen wil het volledige woningenbestand in Vlaanderen en Brussel zo snel mogelijk energiezuinig en duurzaam maken via een **krachtig samenwerkingstraject met verschillende partners**: de regionale en lokale overheden, de bouwsector, kennisinstellingen, bedrijven, vakbonden, VDAB/Actiris, opleidings- en tewerkstellingsorganisaties, milieuorganisaties, energie-actoren en andere relevante stakeholders. In Brussel wordt de **Alliantie Werk-Leefmilieu** hiertoe verder versterkt. In Vlaanderen worden de versnipperde Vlaamse overleggroepen "Ronde Tafel Bouw", "Innovatieregio Bouw" en "Transitie-arena duurzaam wonen en bouwen" samengebald in een slagkrachtige **Alliantie "Duurzaam wonen en bouwen"** in navolging van het Brussels model (en van de Nederlandse en Britse green deals). In het kader van deze alliantie wordt een doelmatig actieplan voor energiebesparing in de gebouwensector uitgewerkt, waarvoor voldoende middelen worden uitgetrokken en waarbij de verschillende actoren elk hun rol opnemen. De aanpak wordt gekaderd binnen een integrale benadering op duurzaam wonen en bouwen. (V, B)
48. De **renovatiegraad (het aantal woningen van het totale woningenbestand dat jaarlijks gerenoveerd wordt)** en de **diepte van de energierenovaties** willen we minstens verdubbelen in vergelijking met de huidige renovatiepraktijk. Hiervoor wordt een samenhangend pakket van beleidsmaatregelen voorzien. Deze gaan van slimme financiële ondersteuning gekoppeld aan steeds strenger wordende normering, over sensibilisering en begeleiding tot competentie-ontwikkeling binnen de betrokken sectoren en tussenpersonen. Er wordt een gerichte aanpak uitgewerkt voor specifieke doelgroepen, zoals de (ver)huurdersmarkt en de sociaal zwakkeren. (V, B)
49. **We ondersteunen geïntegreerde renovatiebenaderingen met het oog op het écht energiezuinig maken van de woning.** Het huidige premiestelsel voorziet vandaag immers bijna enkel in aparte premies voor dakisolatie, muurisolatie en dergelijke. Dit terwijl nogal wat huizen totaalrenovatie vereisen. Premies voor dergelijke **doorgedreven renovaties** zijn nu een manco in het beleid. Bij het renoveren van een gebouw is er nochtans het risico van een 'lock-in-effect' waarbij eens een renovatie uitgevoerd, er geen grondige renovatie meer zal gebeuren de volgende 30 jaar. Dit lock-in-effect dient vermeden te worden. **De ondersteuning koppelen we bovendien aan de voorwaarde dat de renovatie volgens de meest ambitieuze normen gebeurt.** Zo is de huidige norm voor dakisolatie zoals voorzien in de Vlaamse Wooncode ons lang niet ambitieus genoeg.
50. **Vooral het onderste segment van de woonmarkt, dat gedeeltelijk overlapt met de huurmarkt, heeft nood aan herwaardering en een specifieke aanpak.** De renovatie stremt er al jaren. Groen wil voor dit segment extra inspanningen leveren en ontwikkelt hiervoor een **sociaal – ecologisch programma voor totaalrenovatie**. Dit is

meteen ook de beste methode om de grootste oorzaak voor energie-armoede aan te pakken. Centraal in dit programma staat een proactieve trajectbegeleiding waarbij verschillende instanties, zoals OCMW's en lokale overheden samenwerken. In Vlaanderen zouden ongeveer 150.000 woningen in aanmerking komen voor dit programma. Voor de verhuurders en de eigenaars die in dit programma stappen, voorzien we verhoogde premies voor totaalrenovatie, goedkope leningen, begeleiding en financiering volgens het derde betalersysteem. De premies zijn eerst hoog, maar worden daarna degressief. We vragen dus inspanningen van de verhuurder, maar we maken verhuren ook interessant. Dankzij dit uitgewerkte premiestelsel, kan de verhuurder zijn pand immers opwaarderen. Elke overheidssteun van een huurhuis is gekoppeld aan de voorwaarde om het pand te verhuren aan richthuurprijzen. (V, B)

51. We voorzien **laagdrempelige informatieverstrekking, toeleiding en begeleiding, onder meer via lokale woon- en energieloketten**. Energiescans vormen het startpunt van een traject naar energiebesparing, waarbij een **E-peil als einddoel** gesteld wordt van een volledig traject. Zo willen we oppervlakkig oplapwerk vermijden. (V, B)
52. Door **voldoende goede en toegankelijke financieringsinstrumenten en -modellen te voorzien verlagen we de drempel om te investeren in energierenovatie**. Derde betalersystemen met publieke of private **energiedienstbedrijven (ESCO's)** geven we hierbij voorrang en willen we verder ontwikkelen. Deze bedrijven staan zelf in voor de energiebesparende investeringen en gedurende een aantal jaren wordt de investeringskost met (een deel van) de winst op het energieverbruik terugbetaald. Daarna gaat de winst van een lagere energiefactuur volledig naar de betrokkenen. De verschillende spelers, zoals het Vlaams Energiebedrijf, het Energiefonds, het Fonds voor Reductie van de Globale Energiekost, de distributienetbedrijven, maar ook private actoren en banken, worden maximaal op elkaar afgestemd en sterker gestroomlijnd. Het overheidsinstrumentarium wordt hierbij vereenvoudigd en geoptimaliseerd. (V)
53. Het **Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost hervormen we om het sterker in te zetten voor sociaal zwakkeren en verhuurders**. Zo willen we dat het meer een antwoord kan bieden op het dilemma dat de verhuurder investeert maar de baten voor de huurder zijn, de terugbetalingstermijn optrekken en de lokale entiteit als aanvrager van financiële stimuli laten optreden. Conform met de voorgaande voorstellen, willen we dat ook structurele renovatiewerken in het kader van structurele totaalrenovatie kunnen ingebracht worden. (V, B)
54. **België wordt een absolute koploper op het vlak van duurzame nieuwbouw**. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd al beslist dat vanaf 1 januari 2015 de passiefnorm voor (private) nieuwbouw en de lage energienorm voor zware renovaties gelden. Ook in Vlaanderen wil Groen een ambitieus en transparant verstrengingspad voorzien, waarbij vanaf 2018 de bijna-energieneutrale norm geldig wordt voor alle nieuwe woningen. Dit betekent dat nieuwe woningen die vanaf dan gebouwd worden bijna geen of zeer weinig energie gebruiken (E-peil lager of gelijk aan E30) en de energie die nog nodig is vooral afkomstig is van lokale hernieuwbare energiebronnen. Hierbij worden premies voor voorlopers voorzien die worden uitgefaseerd in aanloop naar de norm. België kan zo vooruitlopen op de Europese richtlijn die ons oplegt om vanaf 2021 al onze nieuwe gebouwen bijna-energieneutraal te bouwen. Een belangrijk aandachtspunt hierbij worden de gebruikte materialen. Ook deze dienen aan hoge ecologische normen te voldoen. (B, V)
55. We lanceren een impulsprogramma voor **wijkgerichte renovaties, ecologische stadsvernieuwingsprojecten en sociale ecowijken**. Hiervoor worden o.a. middelen vrijgemaakt vanuit het Stedenfonds en het Klimaatfonds. Binnen een wijkgerichte renovatie-aanpak kunnen immers synergien benut worden en kan een meer geïntegreerde en kostenefficiënte benadering gehanteerd worden (energie, ruimte, groen, waterhuishouding, duurzame materialen, samenlevingsaspecten,...). Per provincie worden één of meerdere proefprojecten opgestart op het vlak van "sociale ecowijken", waarbij er naast de ecologische aspecten ook aandacht is voor samenlevingsaspecten (voldoende sociale woningen – sociale netwerken – meer gedeelde ruimte en voorzieningen – meer-generatie-wonen, mantelzorg). Deze projecten kunnen een belangrijke voorbeeldrol vervullen in aanloop naar duurzaamheidsnormen en klimaatneutrale voorschriften die voor alle nieuwbuwwijken en nieuwe verkavelingen progressief worden ingevoerd. Waar mogelijk wordt het initiatief in handen gelaten van (toekomstige) bewoners en wordt voorrang gegeven aan coöperatieve samenwerkingsverbanden.
56. Groen wil **strategische minimale energieprestatie-eisen inschrijven in de gewestelijke wooncodes**. Elke (huur)woning, ongeacht of het over een bestaande of een nieuwe woning gaat, moet voldoen aan de minimumvereisten uit de Wooncode. Momenteel blijft de private huurmarkt achter op het vlak van woonkwaliteit en energieprestaties. Huurders betalen soms erg hoge energiefacturen. Dit is zowel sociaal als ecologisch niet wenselijk. Een pand verhuren mag in de toekomst alleen nog als het energetisch in orde is. (V,B)
57. Het **Energie Prestatie Certificaat** vormen we om tot een **slagkrachtig beleidsinstrument**. Zo wordt bijvoorbeeld een (nader te bepalen) minimale 'EPC-score' als voorwaarde gesteld voor het verhuren en verkopen van een woning. (V, B)

58. Voor woningen die qua woonkwaliteit echt ondermaats presteren en die een zeer grondige en dure renovatie zouden vergen om tot een aanvaardbaar kwaliteitsniveau te komen, is **sloop en vervangingsnieuwbouw** een goede optie. Hiervoor kan men op specifieke ondersteuning rekenen. Afhankelijk van de definitie en manier van tellen gaat het in Vlaanderen om tussen de 20.000 en 100.000 woningen. (V, B)
59. Groen voorziet in **premies om elektrische verwarming te vervangen**, behalve indien ze hernieuwbare energie als bron hebben. We streven naar 0 % huizen die elektrisch verwarmd worden tegen 2020. In Vlaanderen wordt 11% van het woningenbestand verwarmd met elektrische accumulatietoestellen. Dat is iets meer dan 300.000 woningen. Zij kennen een jaarlijks meerverbruik van gemiddeld 10.400 kWh. Dit drijft hun factuur op met 1025 euro of meer, naargelang het soort woning. Daarom hebben ze er alle belang bij het verwarmingssysteem te vervangen door een meer energiezuinige toepassing. Groen voorziet in premies die aanvankelijk meer dan de helft van de kosten dragen en dit gedurende de eerste jaren (bijvoorbeeld 3 jaar), nadien worden ze snel degressief om tenslotte uit te doven tegen 2018. (V, B)

AANPAKKEN VAN THUIS- EN DAKLOOSHEID

60. De preventie van dak- en thuisloosheid begint bij een rechtvaardig woonbeleid. Groen wil dak- en thuisloosheid voorkomen door een **goede begeleiding en tijdig ingrijpen van OCMW's en CAW's** om de uithuiszetting van huurders te voorkomen. Ook bij de uitstroom uit de psychiatrie, de bijzondere jeugdzorg en de gevangenissen komt er extra begeleiding. Vlaanderen sluit convenanten af met OCMW's die een actorrol opnemen in de strijd tegen dakloosheid (V) en het federale niveau kent voldoende projectsubsidies toe voor de maatschappelijke integratie van daklozen. (F)
61. Woongerichte oplossingen zijn het meest effectief in de strijd tegen dakloosheid. Groen breidt **het budget voor 'Housing First' uit**. Dat voorziet in woningen voor daklozen en begeleiding als de beste start voor een nieuw leven. (F)
62. Opvang blijft ook noodzakelijk. We **herbekijken de subsidiëring van dagcentra** om komaf te maken met te hoge dagprijzen en de grote variatie in dagprijzen tussen opvanginitiatieven. Dakloze mensen zonder papieren krijgen ook toegang tot de opvang. (V)
63. Groen voorkomt dat huurders, die het slachtoffer zijn van uithuiszetting nadat de woning onbewoonbaar werd verklaard, dakloos worden. De wet verplicht Vlaamse burgemeesters in dat geval tot **herhuisvesting**. Burgemeesters kunnen de daarmee gepaard gaande kosten verhalen op de natatige eigenaar. Maar deze wettelijke bepaling wordt weinig toegepast. Groen zal de aan de gang zijnde experimenteren, waarbij de gemeenten een contract kan sluiten met hete Gewest die dan de kosten bij de eigenaar kan terugvorderen, evalueren en in een verbeterde versie verder zetten.
Er is nood aan **meer transitwoningen**. Groen maakt daar werk van door na te gaan of de gemeenten de bestaande subsidies voor de creatie van transit- en noodwoningen, onder meer in het kader van wijkcontracten, grootstedenbeleid en de POD Maatschappelijke Integratie (vooral de OCMW's) optimaal gebruiken. (B, V, F)
64. Ook de **gewesten leveren meer inspanningen voor transitwoningen**. Ze ontwikkelen een juridisch kader, onder meer voor de toewijzing ervan, en voorzien financiële ondersteuning voor initiatieven die gemeenten en OCMW's nemen voor de ontwikkeling van transit – en noodwoningen. (B, V)
65. Het **opeisingsrecht van leegstaande gebouwen** blijft niet langer een lege doos. Dit recht geeft aan burgemeesters de mogelijkheid om leegstaande woongelegenheden op te eisen om er dakloze mensen in onder te brengen. We maken hier een effectief recht van door een versoepeling van de procedure. Zo manen sommige gemeentebesturen de eigenaars actief aan om een renovatie - of bouwaanvraag in te dienen zodat het opeisingsrecht vervalt. Er komt dus best een controleorgaan dat toezicht houdt op effectieve opeising. Leemtes in de wet pakken we aan. De creatie van een federaal fonds waartoe gemeenten zich richten om de nodige renoviewerken te prefincieren is een van de mogelijkheden om de burgemeesters te ondersteunen bij de effectieve uitoefening van hun opeisingsmogelijkheden. (F)
66. Het recht op wonen dient te worden beschouwd als een afdwingbaar mensenrecht. Daarom verzet Groen zich tegen een criminalisering van het kraken van leegstaande woningen. (F)
67. Ons land ratificeert zo snel mogelijk artikel 31 van het Europees Sociaal Handvest, dat de onbelemmerde uitoefening waarborgt van het recht op huisvesting bepaalt. In 2001 maakte België voorbehoud voor dat artikel. (F)

SLIMME MOBILITEIT

VISIE

Voor iedereen willen we het recht op mobiliteit realiseren op een veilige manier, met respect voor andere verkeersdeelnemers en omwonenden en dit zonder negatieve gevolgen voor onze gezondheid en het milieu. Daarom stimuleren we verplaatsingen en vervoersmiddelen die de minste risico's voor andere verkeersdeelnemers, omwonenden en het milieu met zich mee brengen: actieve vervoerswijzen als stappen en fietsen, en een kwalitatief, efficiënt openbaar vervoer.

We willen de wijze waarop we ons verplaatsen en goederen vervoeren grondig herdenken. Het verkeer in ons land is niet duurzaam en niet toekomstbestendig. We zijn in hoge mate afhankelijk van olie, die steeds schaarser en duurder zal worden en voor uitstoot van broeikasgassen zorgt. Automobiliteit zet de levenskwaliteit in onze steden onder druk en legt een groot beslag op de schaarse ruimte. Ruimte die we nodig hebben voor huisvesting en meer groen in ieders bereik.

De vele files die Vlaanderen in een wurggreep houden, zijn het rechtstreeks gevolg van een falend mobiliteitsbeleid. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) raamt de jaarlijkse kosten door tijdverlies op 1 à 2 procent van het bruto nationaal product (maar liefst 3,7 à 7,4 miljard euro). Voor de pendelaar die iedere dag opnieuw stil staat in de files rond Brussel of Antwerpen leidt deze tijdsverspilling terecht tot grote frustratie. Met typische voorbeelden van symptoombestrijding zoals de realisatie van "missing links", het aanleggen van spitsstroken, de optimalisatie van de Brusselse Ring (wat bijkomende rijvakken en dus een verbreding van de Ring inhoudt) los je de files niet op. In tegendeel, nieuwe wegcapaciteit zuigt meer verkeer aan en zorgt zo op termijn dat we met nog meer wagens in de file staan. Bovendien kosten al die infrastructuurprojecten ook hopen geld. We willen daarom de oorzaken van het fileprobleem eindelijk eens grondig aanpakken, en niet langer louter aan systeembestrijding doen. Dit kan alleen door om te schakelen naar duurzaam verkeer in Vlaanderen en Brussel. Dure infrastructuurprojecten ruimen daarbij de baan voor duurzame investeringen in comfortabeler, sneller en beter op elkaar afgestemd openbaar vervoer en voor een écht fiets- en voetgangersbeleid.

Groen wil werk maken van een ecologische ommezwaai voor Vlaanderen en Brussel met minder files. Dat vergt een mobiliteitsbeleid dat in eerste plaats de vraag naar auto- en vrachtwagenkilometers terugdringt en duurzame vervoersmodi centraal stelt. Die kilometers die nog met gemotoriseerde voertuigen worden afgelegd moeten zo weinig mogelijk vervuilen met op termijn zero-uitstoot als norm.

In eerste plaats stemmen we de ruimtelijke ordening beter af op duurzame vervoersmodi: stappen, fietsen en openbaar vervoer. Wie zonder eigen auto wil leven, moet daar perfect toe in staat zijn. Hoe lager het autobezit, hoe meer ruimte en zuurstof voor mensen en natuur. Dit betekent concreet dat de problemen op vlak van files, luchtvervuiling, volksgezondheid, verkeersveiligheid, overmatig ruimtebeslag, ... van ons huidige mobiliteitssysteem aanzienlijk teruggedrongen kunnen worden. Een mobiliteit waarbij de voetganger, de fietser en het openbaar vervoer centraal komen te staan maakt de steden bereikbaarder maar ook aantrekkelijker voor gezinnen met kinderen die nu nog te vaak de stad de rug keren.

Het is onredelijk te verwachten dat mensen massaal de wagen aan de kant laten staan in een ruimte die helemaal op de auto is afgestemd. Het is moeilijk de wagen thuis te laten als er te weinig geloofwaardige alternatieven zijn. Maar op heel veel vlakken zien we al

bemoedigende ontwikkelingen: autodelen en fietsdeelsystemen raken ook in Vlaanderen en Brussel ingeburgerd, nooit eerder maakten zoveel mensen gebruik van trein, tram en bus. Mensen willen de overstap maken, het is aan de overheid om van die overstap ook een realistische optie te maken. Daarom moeten we ten tweede eindelijk werk maken van de uitbouw van alternatieve transportmodi, openbaar vervoer, overstapparkings, telewerken, carpooling, elektrische fietsen. Vanuit de rand rond de steden komen er vlotte verbindingen naar de centra. We maken duurzame ketenmobiliteit mogelijk (gebruik van verschillende voertuigen en verkeersmodi op één traject zonder aan reiscomfort en snelheid in te boeten). Duurzame mobiliteitsoplossingen moeten beschikbaar én betaalbaar zijn voor iedereen.

Een modern fiscaal beleid kan er voor zorgen dat we bewuster duurzame keuzes maken. Een slimme kilometerheffing voor personenwagens leidt autoverplaatsingen weg van de spitsuren en stuurt deze naar andere verkeersmodi. Het spreekt voor zich dat dit een beleid vraagt dat voor de nodige alternatieven zorgt. We verbeteren de randvoorwaarden voor duurzaam woonwerk-verkeer door de bestaande erg complexe en ondoelmatige fiscale en parafiscale voordelen van de bedrijfswagen en tankkaart te vervangen door een veel eenvoudiger mobiliteitsbudget dat op termijn alle woon-werkvergoedingen zal vervangen en de positie van de duurzame vervoersmodi verbetert.

Waar we niet op inzetten is het Vlaanderen verder ontwikkelen tot een internationale logistieke draaischijf. Een economische strategie die volledig voorbij gaat aan het Vlaamse verkeersinfarct is een recept voor recessie. We zetten liever in op slimmere logistiek die de duurzame economie ondersteunt en zo meer economische waarde kan halen uit minder afgelegde kilometers. We willen een verschuiving van het vrachtvervoer met vrachtwagens naar ander duurzamere modi zoals spoor, binnenvaart en veilige pijplijnen.

VOORSTELLEN

BEWUSTER DUURZAME KEUZES MAKEN = MINDER KILOMETERS

FISCALE PRIKKELS VOOR DUURZAMER MOBILITEIT EN MINDER FILES

1. De slimme kilometerheffing voeren we versneld in voor alle gemotoriseerde voertuigen, dus ook voor personenwagens en motoren. Als een centraal doorgangsland zal België sterk profiteren van zo'n heffing die ook op toepassing is op buitenlandse voertuigen. Een slimme kilometerheffing voor vrachtwagens alleen en een *flat rate* wegentaks (wegenvignet) voor personenwagens is voor ons geen optie. Het Federaal Planbureau heeft berekend dat de slimme kilometerheffing voor vrachtwagens alleen de files nauwelijks kan verlichten. Het wegenvignet maakt geen verschil of iemand veel of weinig kilometers doet, het is een oneerlijk systeem waarbij wie meer kilometers doet een groter voordeel heeft. (F, V, B)
 - i. De slimme kilometerheffing vervangt de vaste belastingen (jaarlijkse verkeersbelasting en de belasting op inverkeerstelling) en zorgt zo voor een eerlijker manier om voor autogebruik te betalen. Wie veel rijdt met een grote vervuilende wagen zal meer moeten betalen dan iemand die occasioneel met een kleine wagen rijdt.
 - ii. We rekenen de heffing aan per afgelegde kilometer maar ook afhankelijk van het tijdstip. In tegenstelling tot de traditionele accijnzen kan een slimme kilometerheffing autoverplaatsingen wegleiden van de spitsuren en beter spreiden doorheen de dag en/of sturen naar andere verkeersmodi. Over 5 jaar tijd willen we zo 10% van de auto's uit de piekperiode halen om tot een daling van 40% van de lengte en duur van de files te komen. Dat vraag uiteraard naar ambitieus beleid voor de alternatieve vervoersmodi (zie verder in dit hoofdstuk).
 - iii. De tarieven maken we bovendien afhankelijk van de milieukenmerken (ecoscore) van het voertuig en stimuleren zo zuinigere en milieuvriendelijker voertuigen. Bovendien komt er een heffingssimulatie die verplicht wordt meegegeven bij aankoop van een wagen. Hierdoor heeft de consument beter zicht op de gebruikskosten en kiest hij of zij makkelijker voor minder vervuilende en kleinere wagens waarvoor de slimme kilometerheffing goedkoper uitvalt.

- iv. De heffing houdt ook rekening met de plaats (en dus met de omwonenden) waardoor ze ingezet kan worden ter bestrijding van sluiptverkeer in woonkernen op het onderliggend wegennet.
- 2. De ecoscore wordt de basis voor fiscale boni en mali. Groen pleit voor een doeltreffend en samenhangend systeem van fiscaliteit (boni en mali) voor voertuigen, waarbij de ecoscore de basis vormt. De ecoscore houdt naast de CO₂-uitstoot ook rekening met andere schadelijke uitstoot zoals fijn stof en geluidshinder. (F, V, B)
- 3. Accijnen op diesel brengen we op het niveau van de ons omringende landen. De Europese richtlijn voor energiebelasting willen we herzien om ook de minimumaccijnen aan te passen zodat er rekening gehouden wordt met de mate van vervuiling, waardoor de minimumaccijns op diesel gevoelig omhoog gaat. (E, F)
- 4. De fiscale en parafiscale regels rond woon-werkverkeer zijn te complex en remmen de omslag naar duurzaam woon-werkverkeer. Kiezen voor de wagen wordt nog altijd aangemoedigd. Het ontspoede gunstregime van de bedrijfswagens en tankkaarten die niet sober voor zakelijke verplaatsingen worden gebruikt kost de samenleving jaarlijks 4,1 miljard euro. De fietsvergoeding, die vandaag niet eens verplicht is, zorgt maar voor een klein voordeel en kan niet opwegen tegen de combinatie van bedrijfswagen en tankkaart. We vervangen dit systeem door een veel eenvoudiger mobiliteitsbudget dat op termijn alle woon-werkvergoedingen zal vervangen. We bedoelen daarmee niet een optelsom van bestaande maatregelen met de bedrijfswagen als dominant element maar een nieuw fiscaal interessanter systeem. Elke werknemer heeft recht op dit budget in de vorm van een belastingkrediet, dat verrekend wordt in de bedrijfsvoordeelling. Dit bedrag hangt af van de woon-werk afstand en komt overeen met de prijs van een jaarabonnement voor het openbaar vervoer. Maar wie uitsluitend voor duurzame modi kiest heeft daarbovenop recht op een 'slimme keuze bonus'. (F)

AUTODELEN UITBOUWEN

Een auto is een bijzonder nuttig en praktisch vervoermiddel waarvan we vandaag helaas te veel gebruik maken: ook wie minder dan 1 kilometer ver moet neemt in één op de drie gevallen de auto en zelfs op 500 meter is de wagen het dominante vervoermiddel. Vaak is de keuze voor de wagen een reflex omdat die gewoon op de oprit staat. Autodelen biedt de mogelijkheid de auto doordacht, efficiënt en selectief te gebruiken. Autodelen is niet alleen geschikt voor grote steden waar bijvoorbeeld cambio al veel mensen wist te overtuigen van efficiënt autogebruik. Zowel particulier autodelen als georganiseerd autodelen verdient steun. Een Cambio-auto vervangt 10 tot 12 privé-auto's. Een particulier gedeelde auto vervangt zo'n 5 andere auto's. Autodelen zorgt nu al voor 7.000 auto's minder in onze steden. Een sterker uitbouw van deelautosystemen kan ook een belangrijke structurele steun vormen voor de verdere ontwikkeling van elektromobiliteit.

- 5. We schakelen de btw-regeling van autodelen gelijk aan regels van toepassing op openbaar vervoer. Concreet betekent dat een btw-tarief van 6% ipv 21%. Bovendien maken we de btw voor bedrijven 100% aftrekbaar. (F)
- 6. We nemen een definitie van autodelen op in de verkeerswetgeving om een voordelige parkeerregelgeving mogelijk te maken. (F)
- 7. Steeds meer bedrijven, organisaties en zelfstandigen ontdekken de voordelen van het delen van het eigen wagenpark met buurtbewoners (al dan niet buiten de kantooruren). Er komt een regelgeving op vlak van BTW en inkomensbelasting. Zodat deze initiatieven nog makkelijker kunnen ontstaan en groeien. (F)
- 8. Er komt een oplossing voor de verzekersproblematiek rond autodelen. (F)
- 9. In nieuwe wijken en stadsvernieuwingsprojecten voorzien we autodeelsystemen om daardoor de parkeernorm te kunnen verlagen. Nieuwe bewoners kopen of huren zo niet alleen een woning maar ook een mobiliteitsoplossing. (V, B)
- 10. De geïntegreerde gebruikerskaart voor het openbaar vervoer laat ook toe om van autodeelsystemen gebruik te maken. (F, V, B)

AUTOSOLISME BESTRIJDEN

Door autosolisme (de bestuurder zit alleen in de wagen) maken we heel inefficiënt gebruik van onze infrastructuur. Zo vervoeren we in de dagelijkse files we veel lucht en verspillen wegencapaciteit. Carpoolen kan autosolisme bestrijden en zo bijdragen leveren tot een efficiënter mobiliteitsgedrag en de files inkorten.

- 11. We zetten dan ook verder in op de uitbouw en signalisatie van carpoolparkings langs autosnelwegen, gewestwegen, aan knopen van het openbaar vervoer en aan de rand van de stad (P&R). (V, B)
- 12. Financiële ondersteuning is nodig om chauffeurs die mensen meenemen aan te moedigen en om carpoolwebsites waar carpoolers elkaar vinden up-to-date te houden en verder te kunnen ontwikkelen. (V, B)
- 13. Campagnes moeten carpoolen nog bekender maken bij het brede publiek. (V, B)
- 14. Werkgevers die inzetten op carpoolen kunnen hun kosten aftrekken zoals andere kosten ter bevordering van duurzame mobiliteit. (F)
- 15. De verkeerswetgeving heeft een verkeersbord ontwikkeld om carpoolrijstroken (= rijstroken waar alleen wagens met een minimumbezettingsgraad zijn toegestaan) ook in ons land te realiseren. Dit verkeersbord met

toevoeging “uitgezonderd 2+”, of “...3+” werd echter nooit gebruikt. We gaan onderzoeken waar en onder welke voorwaarde carpoolrijstroken kunnen worden ingericht. (V)

DUURZAMER WOON-WERKVERKEER

Bijna de helft van de beroepsbevolking woont op maximaal 10 km van de werkplaats en 26,5 procent woont zelfs op maximaal 5 km van het werk. Dat zijn afstanden waar fiets en elektrische fiets ten volle hun troeven kunnen uitspelen, mits veilige fietsroutes de overstap aanmoedigen.

Dat heel wat mensen vragende partij zijn om hun mobiliteitsgewoontes op korte termijn grondig te veranderen blijkt uit de resultaten van het proefproject ‘mobiliteitsproject werkt’ (2012). Dat project verving voor de deelnemers het systeem van de bedrijfswagen door een brede waaier aan vervoersmogelijkheden (via een mobiliteitsbudget). Het autogebruik daalde met 37 procent tijdens de woon-werkverplaatsingen. Het aandeel van het openbaar vervoer en de fiets steeg en het combineren van verschillende vervoermiddelen won duidelijk aan populariteit.

16. De inplanting van nieuwe bedrijfenterreinen koppelen we aan een goede ontsluiting met het openbaar vervoer. Ruimtelijke plannen houden rekening met mobiliteitsaspecten. (V)
17. We stimuleren duurzamer woonwerk-verkeer aan werkgeverskant door:
 - i. Bedrijfsvervoerplannen verplichtend te maken, inclusief evaluatie. (naar het voorbeeld van Brussel), (V)
 - ii. Investeringen voor fietsende werknemers worden voor de werkgevers 200% aftrekbaar als beroepskost (fietsenstallingen, douches en kleedruimte, bedrijfsfietsen). De btw voor aankoop van bedrijfsfietsen kan volledig gerecupereerd worden. (F)
 - iii. Kosten voor carpoolen worden aftrekbaar. (F)
18. We maken werk van het shuttledecreet waarover de huidige regering het niet eens geraakt is. Daardoor wordt een kader geschapen voor collectief vervoer, door onder meer shuttle-busjes en taxi's, in te zetten van randparkings of knooppunten van openbaar vervoer van en naar ongunstig gelegen bedrijven(zone). Grottere bedrijven organiseren nu al privé collectief vervoer door het shuttledecreet voor het ook voor kleine bedrijven mogelijk. (V)
19. Nieuwe werknemers krijgen gratis een tijdelijk abonnement om kennis te maken met het aanbod aan openbaar vervoer. (V)
20. De elektrische fiets maken we een volwaardige schakel in ons mobiliteitsbeleid. Op de kansen die de elektrische fiets in het segment woonwerk-verkeer ten volle te kunnen benutten investeren we in gepaste infrastructuur. We realiseren een netwerk van fietssnelwegen rond de centrumsteden, de zorgen voor ontsluiting van bedrijfenterreinen door aanleg van fietspaden en veilige stallingen met oplaadpunten aan de bestemming. (V, B)
21. Ook het openbaar vervoer zet meer in op verbindingen tussen de stad en randstedelijke gebieden om de pendelaar een duurzaam alternatief voor de wagen te bieden. (V)
22. Er komt een telewerkplan om telewerken een duwtje in de rug te geven. Werknemers krijgen de kans om van thuis uit, of vanuit satellietskantoren dichter bij huis te kunnen werken. (V)

OPENBAAR VERVOER

Het versterken van het openbaar vervoer is essentieel om tot een duurzame mobiliteit te komen. Goed openbaar vervoer kost veel geld, slecht openbaar vervoer is niet veel goedkoper maar minder mensen maken ervan gebruik. Openbaar vervoer is ook een belangrijk werkgever en staat garant voor lokale tewerkstelling die niet kan verplaatst worden naar het buitenland.

Een openbaar vervoer met geïntegreerde dienstverlening en transparante betaalbare tarieven

23. Het bestaan van diverse openbaarvervoermaatschappijen mag geen last zijn voor de gebruiker en overstappen bemoeilijken. Dat de NMBS en de regionale vervoersmaatschappijen moeten beter samenwerken. Voor meer gemak voor de gebruiker maken we werk van: (F, V, B)
 - i. één geïntegreerd tariefsysteem (vervoersmaatschappijen maken niet alleen gebruik van de Mobibkaart, maar er komt ook een eengemaakte tarief per tariefverbond). Vandaag zorgen grote prijsverschillen tussen bus en trein er voor dat reizigers vaak niet de meest duurzame keuze maken. Het voorbeeld van de tariefintegratie in Brussel kan ook in andere steden en streken gevuld worden, waar de reiziger met één ticketje op bus, tram, metro én trein kan. Voor alle grootstedelijke en regionaal stedelijke gebieden komt er zo'n tariefverbond. Zo kan de eerste aanzet gegeven worden tot voorstedelijke netten in Antwerpen en Gent.
 - ii. één geïntegreerd en samenhangend netwerk waar treinen, lightrails, sneltrams, metro, tram en bussen op elkaar afgestemd zijn en elkaar aanvullen.
 - iii. één geïntegreerde reisplanner voor trein, tram en bus waar de reiziger ook meteen op een makkelijk manier het voordeligste ticket voor het volledige traject kan kopen. Bovendien houdt de reisplanner rekening met deelauto's en deelfietsen om een volledig traject deur-tot-deur te kunnen uitstippelen. Via deze reisplanner

heeft de reiziger ook toegang tot real-time information over reistijden. Bij eventuele vertragingen krijgt de reiziger alternatieven aangeboden.

24. We stemmen de verschillende vervoerswijzen optimaal op elkaar af. Slimme haltes maken naadloos overstappen naar andere vervoersmiddelen (ketenmobiliteit) mogelijk. We investeren in vlotte toegang naar de perrons (via het design for all-principe) en haltes. Dit betekent een vanzelfsprekende aansluiting met fietsenstallingen, overstap op deelfietsensysteem of tram/bus, autodeelwagens, ... door een logische inpassing in de omgeving en een heldere communicatie. Het STOP-principe duidt hierbij de volgorde van belang aan (fiets en bus dichterbij dan autoparking). Aan kleine stations en hubs van het openbaar vervoer moeten er voldoende, veilige parkeerplaatsen zijn om de mensen zo snel mogelijk op het openbaar vervoer te krijgen en autokilometers te beperken. (V, B)
25. Voorstedelijke netwerken zorgen voor een vlotte verbinding naar de grote steden met lichtere treinstellen. Het GEN werken we prioritair af. Lijnen die al klaar liggen nemen we in gebruik. Ook Gent en Antwerpen hebben nood aan voorstadnetten. In Brussel kan het BEN (Brussels Expressnet, een treinaanbod complementair aan het metroaanbod in het Brussels hoofdstedelijk gewest) voor bijkomend aanbod van openbaar vervoer zorgen. In grotere regionale steden worden ook tramlijnen ingevoerd (Leuven, Kortrijk,...). Vanaf Park & Rides aan de rand van de stad, voorzien we park&ride-tickets. We willen zoveel mogelijk automobilisten verleiden om hun auto achter te laten in de rand. (F, V, B)
26. Voor mensen in plattelandsgemeenten pleiten we voor een andere invulling van het recht op basismobiliteit. Ook daar willen we dat de mensen van goed openbaar vervoer gebruik kunnen maken. Het decreet basismobiliteit biedt daar te weinig garanties voor en is aan herziening toe. Niemand laat de wagen staan omdat op een afstand van 750 m van zijn huis om de twee uur een bus langs komt. (V)
27. Het aanbod mag niet alleen focussen op pendelaars maar wordt een echt alternatief voor de wagen. Het openbaar vervoer wordt ook een alternatief als je naar de sportclub, een theatervoorstelling, het winkelcentrum gaat of gewoon een familie uitstap maakt 's avonds en tijdens het weekend, bijv. door een aangepaste dienstregeling en aantrekkelijke gezinsabonnementen. (F, V, B)
28. De tarifezetting moet transparant en eenvoudig. Trouwe klanten willen we belonen. Wie voor woon-werkverkeer dagelijks de trein neemt, heeft recht op korting ook voor zijn vrijetijdsverkeer. Op die manier worden familie uitstappen goedkoper. (F, V, B)
29. Ook het "water" dient meer benut te worden voor openbaar personenvervoer (veerdiensten, die nu systematisch afgeschaft worden, waterbussen, watertaxi's). Groen wil op korte termijn een experiment met een bus-boot op de Schelde op het traject Temse – Antwerpen. (V)
30. Sociaal zwakke groepen genieten van een voordelig tarief ongeacht hun leeftijd. Voor specifieke doelgroepen wordt een systeem op basis van Minder Mobielen Centrales verder uitgebouwd, de overheid zorgt ook daar voor voordelige tarieven voor de vervoersarmen. (V, B)
31. We maken openbaar vervoer opnieuw grensoverschrijdend. De dienstverlening van veel bussen stopt abrupt aan de landsgrenzen. En ook grensoverschrijdende treinverbindingen liggen braak. Dat is niet meer van deze tijd. Het grensoverschrijdend vervoer moet verder uitgebouwd worden. (F, V)

DE OVERHEID BLIJFT HET OPENBAAR VERVOER ORGANISEREN, MET MEER AANDACHT VOOR DE REIZIGER

32. Er komt geen verplichting voor lidstaten om het binnenlands personenvervoer te liberaliseren. De overheid moet de bevoegdheid in handen houden over het basisaanbod en de tariefstructuur. (E)
33. Voor de financiering van het openbaar vervoer vertrekken we in de toekomst best vanuit de noden en doelstellingen die we willen bereiken (toename reizigers bijvoorbeeld). Een betrouwbare infrastructuur, betrouwbaar materieel en een robuuste (haalbare) dienstregeling. Dat zijn de voorwaarden voor stipte treinen, metro's, trams en bussen. De financiering op lange termijn verzekeren is dus een basisvooraarde voor een betrouwbaar openbaar vervoer. (F, V, B)
34. De overheid stelt via beheersovereenkomsten kwaliteitseisen, die meetbaar zijn. De aandacht gaat vooral na klantvriendelijkheid (tarievenpolitiek, verbindingen, stiptheid,...) en aantrekkelijkheid van het openbaar vervoer. (F, V, B)
35. We willen dat de belangen van de reiziger centraal komen te staan. Daarom moet er op een structurele manier naar de behoeften en noden van de reiziger geluisterd en adequaat gereageerd worden. Reizigers krijgen dus inspraak wat betreft aanbodplanning en dienstregelingen. Ook bij opstellen van beheersovereenkomsten of openbare aanbestedingen betrekt de overheid de reizigers actief. We ondersteunen de vraag van TreinTramBus naar oprichting van een nieuwe reizigersplatform naar Nederlands voorbeeld (LOCOV), dat als onafhankelijk orgaan advies kan uitbrengen aan de spoorwegen en aan de beleidsmakers (FOD, minister en parlement). Dat reizigersplatform moet over voldoende capaciteit en middelen beschikken om een kwaliteitsvolle werking te

garanderen. Om inspraak van klanten en reizigers bij De Lijn te verzekeren moet er terug ten volle gebruik gemaakt worden van de adviesraden waarin alle belanghebbenden van De Lijn samenkommen. (F, V)

ALLE OPENBAAR VERVOER IS TOEGANKELIJK VOOR PERSONEN MET EEN BEPERKING

36. Het gewone openbaar vervoer dient voor iedereen maximaal toegankelijk te zijn. Dat heeft betrekking op zowel de inrichting en de toegang tot de haltes, de voertuigen zelf als ook informatieverstrekking naar de reizigers toe. We willen vertegenwoordigers van de gebruikers, inzonderheid personen met een handicap en senioren, actief betrekken bij het toegankelijkheidsbeleid. Ze kunnen advies geven en kunnen knelpunten signaleren. (F, V, B)
37. Trein-, tram- en buspersoneel krijgen een opleiding voor begeleiding van personen met een handicap, o.m. voor correcte omgang met reizigers met blindengeleidehonden. (F, V, B)

NMBS

38. Gebruikers hebben recht op betrouwbaar openbaar vervoer en op compensatie in geval van vertraging. Hier bestaat Europese regelgeving over. De aanvraagprocedure kan makkelijker. We willen het automatisch uitbetalen van vergoedingen voor vertragingen via de MOBIB-kaart. (F)
39. We willen de toeslag op treintickets van en naar de luchthaven van Zaventem ongedaan maken. Die toeslag is het resultaat van de PPS constructie voor de bouw van de Diabolospoorverbinding naar de luchthaven en zorgt ervoor dat naar de luchthaven te sporen vandaag te duur is. We willen dat de federale overheid de toeslagverplichting opkoopt en dit financiert door alle luchtreizigers een minimale toeslag van enkele tientallen eurocent op hun vliegticket te laten betalen. Dit is uiteraard een tijdelijk toeslag voor de duur van de PPS-vergoeding waar we nu niet meer onder uit kunnen. (F)
40. We staan positief tegenover concurrentie via openbare aanbesteding. Als de NMBS het GEN, Gewestelijk ExpressNet, bijvoorbeeld niet wil uitbaten, zouden we op zoek kunnen gaan naar een aanbieder die dat wel ziet zitten. De overheid bouwt meer expertise op rond organisatie van openbaar vervoer om zulke aanbestedingen te doen slagen. Maar concurrentie op het spoor waar meerdere aanbieders op de zelfde lijn rijden en proberen elkaar reizigers af te snoepen sluiten we uit. (F, E)
41. Lokale lijnen hebben een nieuwe impuls nodig: door regionale stations te heropenen, door te investeren in overstapmogelijkheden met tram en lightrail en door parkeermogelijkheid voor fiets en wagen te voorzien aan kleinere stations in de stedelijke rand i.p.v. te investeren in megaparkings aan de grote stations. (F)
42. De combinatie fiets-trein maken we eenvoudiger en goedkoper. Naast een vlotte toegang tot stations willen we de mogelijkheden om de fiets mee te nemen op de trein uitbreiden, ook op internationale lijnen (inclusief hogesnelheidstreinen). Het forfaittoeslag voor fietsen bij de NMBS schaffen we af. De NMBS kan wel een verhoogd tarief voor een reiziger mét fiets vragen, dat niet hoger dan 10 procent van het ticket zonder fiets mag kosten. We investeren ook verder in fietsstallingen (diefstalveilig en overdekt) aan haltes en stations. Het blue-bike aanbod breiden we uit. Stations en overstaphaltes kunnen de belangrijkste knooppunten worden in een ruimer netwerk van leenfietsen. (F, V, B)
43. We voeren een daluurtarief in en motiveren treinreizigers om wanneer mogelijk tijdens de daluren de trein te nemen. Op die manier vermindert de druk op de pendeltreinen en (kot)studententreinen. (F)
44. We pleiten voor de herinvoering van de 50%korting om trouwe klanten te belonen. (F)
45. De realtime informatie die nu beschikbaar is voor smartphones stellen we ook beschikbaar in de stations en in de treinen via ingebouwde touch screens om je navolgende trajecten beter te kunnen plannen.
46. De EU stimuleert hoogwaardig grensoverschrijdend openbaar vervoer zonder het regionaal grensoverschrijdend treinverkeer in het gedrang te brengen. Internationale treinverbindingen kan je boeken via één website. Het Europees netwerk van hogesnelheids- en nachttreinen wordt uitgebreid. In 2030 zijn in elk geval alle steden met meer dan een half miljoen inwoners verbonden door hogesnelheidstreinen. (E)
47. Grensoverschrijdende treinverbindingen moeten aansluiting geven met buitenlandse stations die overstappen mogelijk maken op het net (Rotterdam, Aachen/Keulen, Luxemburg, Lille), maar ook regionale verbindingen moeten hersteld worden waar mogelijk in het belang van grensoverschrijdend verkeer van werknemers, studenten en toeristen (bv. verbinding Duinkerke-Adinkerke (Lijn 73) die vervoer tot in het Ruhrgebied mogelijk kan maken). (E, F, V)
48. Een sterke onafhankelijke spoorwegregulator houdt toezicht op de infrastructuurheffingen en de toegang tot het net voor verschillende spelers (personenvervoer en goederenvervoer). Momenteel ontbreekt zo'n regulator in ons land. (F)

49. De infrastructuurheffingen in ons land zijn voor personenvervoer hoger dan bijvoorbeeld in Nederland. Daardoor zijn de exploitatiekosten voor de NMBS zeer hoog. We bestellen onderzoek naar de oorzaken voor de hoge infrastructuurkosten en indien mogelijk corrigeren we ze. (F)
50. Het gebruik maar ook het produceren van hernieuwbare elektriciteit voor het treinverkeer stimuleren we. Langs de spoorlijnen ligt bijvoorbeeld een groot potentieel voor investeringen in hernieuwbare energie (bijvoorbeeld het plaatsen van windmolens langs sporen). Daarnaast zijn meer maatregelen nodig die tot energiebesparing leiden zoals het breed invoeren van een systeem van energierecuperatie bij het remmen.

DE LIJN EN MIVB

Een betere doorstroming is een topprioriteit. Jaarlijks gaan miljoenen euro's overheids geld verloren door bussen en trams die zich vastrijden in het verkeer. Met een optimale doorstroming kan De Lijn tot dertig trams uitsparen en dezelfde frequentie aanbieden. De nodige investeringen in betrouwbaar stad- en streekvervoer financieren we door een heroriëntering van middelen van openbare werken.

51. We willen meer werk maken van actieve verkeerslichtenbeïnvloeding, waarbij onmiddellijk (zonder wachttijd) voorrang wordt gegeven aan bussen en trams. We willen een maximale wachttijd voor trams en bus in eigen bedding aan verkeerslichten reglementair vastleggen. (V, B)
52. Er werd veel aandacht besteed aan de kostendekkingsgraad bij De Lijn. Daarbij wordt vaak uit het oog verloren dat er nog een enorm besparingspotentieel kan aangeboord door de doorstroming van trams en bussen te verbeteren. Bovendien zal betrouwbaar en comfortabel openbaar vervoer meer reizigers aantrekken en dus meer inkomsten genereren. Op belbussen en nachtbussen besparen is geen optie, wel kunnen de belbussen op een efficiëntere manier werken. Waar het potentieel voor collectief vervoer groot is (stedelijke en randstedelijke gebieden) staat De Lijn meer in voor het woon-werkverkeer. (V)
53. De Lijn kan door een betere doorstroming zijn dienstverlening verbeteren en dit aan een lagere kost. Tegelijkertijd is De Lijn afhankelijk van wegbeheerders die busbanen inrichten, gevaarlijke punten wegwerken of verkeerslichten beïnvloeding mogelijk maken. Wegbeheerders die in doorstroming investeren willen we belonen. De winsten die De Lijn door de betere doorstroming kan realiseren stromen naar deze overheid terug gedurende een bepaalde periode. (V)
54. Het probleem van overvolle bussen en trams pakken we aan door versneld werk te maken van het netmanagement en waar nodig te kiezen voor een vertrammung van stedelijke buslijnen die de grens van hun capaciteit bereikt hebben. We investeren in nieuwe comfortabele tramstellen. Nog steeds zijn teveel voertuigen onvoldoende toegankelijk voor kinderwagens, rolstoelen, bagage, fietsen. (V, B)
55. We trekken meer middelen uit om het aanbod en de dienstverlening van De Lijn te kunnen opwaarderen. Om de 'Toekomstvisie 2020' en investeringsprojecten van De Lijn ook effectief binnen de aangegeven tijdsspanne te kunnen realiseren, scheppen we duidelijkheid over de budgettering en timing van investeringen. Daarom leggen we naar analogie van de investeringsplannen voor het spoor een tienjarenplanning decretaal vast. Voor de opmaak van dit investeringsplan betrekken we reizigers, de andere vervoersmaatschappijen en lokale besturen actief. Het spreekt voor zich dat we projecten kiezen en de specifieke uitwerking ervan bepalen op basis van een heldere, democratisch procedure. (V)
56. Bij realisatie van het Brabantnet zorgen we voor een goede integratie met het MIVB-aanbod. Zo sluiten de lijnen van het Brabantnet in Brussel naadloos aan op het metronet van de MIVB en BEN-haltes. (V, B)
57. In stedelijke regio's breiden we het weekend-, laatavond- en nachtvervoer we uit. Zoals in Brussel kan het nachtaanbod aangevuld worden door een collectieve taxidienst (COLLECTO). (V)
58. We willen verder investeren in de uitbouw en vernieuwing van het MIVB-metronet. Investeringen in de metro mogen daarbij niet ten koste gaan van het bovengrondse openbaar vervoer. (B)
59. We maken werk van een verbetering van het MIVB-aanbod in de gemeenten verder weg van het centrum. We zorgen voor een integratie van het BEN. (B)
60. Het openbaar vervoer levert een bijdrage aan de verbetering van de leefbaarheid in onze steden en gemeenten door in te zetten op 100% milieuvriendelijke voertuigen. We maken daarom werk van de ombouw van het voertuigpark van De Lijn en van de pachters naar nul-emissievoertuigen, voertuigen die bijvoorbeeld rijden op 100% in Vlaanderen geproduceerde groene stroom of bussen die rijden groene gas. De Lijn wordt ook zelf producent van groene stroom op eigen terreinen. (V)
61. We zetten meer personeel in op bussen en trams om zo tegelijk de dienstverlening aan de reizigers en de sociale veiligheid op bussen en trams te verhogen. (V, B)

VOETGANGERS EN FIETSERS ALS NIEUWE MAATSTAF

Stappen en fietsen zijn de duurzame, laagdrempelige en goedkope vervoersmodi. Iedereen is op één of andere manier voetganger. De voetganger is de maatstaf van de stad, het verkeer moet zich aan zijn ritme aanpassen. De straat is er in de eerste plaats voor de bewoners, pas in tweede orde voor het verkeer. We willen straten en pleinen terug opeisen voor wie er woont.

De fiets is een volwaardig vervoermiddel en moet uitgroeien tot hoofdvervoermiddel voor korte verplaatsingen naar gemeentelijke kernen en stadscentra. We willen de rode loper uitrollen voor stappers en fietsers en ze centraal stellen in het mobiliteitsbeleid. Om meer mensen van stappen en fietsen te overtuigen is het noodzakelijk dat de voetganger- en fietsinfrastructuur gevoelig verbeterd. Dat houdt een herinrichting van de openbare ruimte in. Meer stappen en fietsen zal bovendien bijdragen tot een betere algemene en mentale gezondheid.

62. Vlaanderen is gekenmerkt door een hoog fietsbezit maar het functionele gebruik van de fiets heeft nog veel potentieel. Vandaag neemt de fiets maar 12% van de verplaatsingen voor zijn rekening. Bij verplaatsingen onder de 5 kilometer ligt dit aandeel bij 15% en boven de 5 kilometer tot 15 kilometer zijn er maar 8% van de verplaatsingen voor de fiets. We streven tegen 2020 naar een aandeel van 20% voor de fiets in het totale verplaatsingspatroon. Voor de korte verplaatsingen tot 5km zien we zelfs 40% weggelegd voor de fiets. En de elektrische fiets moet ervoor zorgen dat ook voor de verplaatsingen tot 15 kilometer het fietsaandeel stijgt tot 15%. (V)

NABIJHEID STIMULEERT STAPPEN EN FIETSEN

63. Door wonen, werken en winkelen te verweven in de stads- en dorpscentra zorgen we voor kortere wegen. Op die kortere afstanden kunnen fietsen en stappen makkelijk de concurrentie met de wagen aan. Mobiliteitsaspecten moeten geïntegreerd meegenomen worden in ruimtelijke plannen en niet zoals vandaag gebeurd als neveneffect worden gezien. (V, B)
64. De komende decennia komen er een pak nieuwe wijken bij in Vlaanderen maar ook in Brussel. Monofunctionele verkavelingen zijn geen toekomstbestendig model. De inplanting van deze wijken is essentieel voor het mobiliteitsgedrag van de toekomstige bewoners. Bijkomende woongelegenheden laten we dus best aansluiten op het stedelijke weefsel. Het fijnmazig spoorwegnetwerk met een aanvullend tram- en busnet moet als ruggengraat dienen om goed gelegen lobben uit te kiezen die kunnen worden verdicht. Nieuwe wijken planten we in op plaatsen die goed ontsloten zijn met kwalitatief openbaar vervoer of waar al hoogwaardig openbaar vervoer is gepland. Van meet af aan moeten nieuwe wijken goed ontsloten worden door goede voetgangers-, fiets- en openbaarvervoersverbindingen. (V, B)
65. Fietsbereikbaarheid dwingen we af bij inplanting van grootschalige voorzieningen (shoppingcenter, kantoorcomplexen). (V, B)

INRICHTING VAN DE OMGEVING OP MAAT VAN DE ZACHTE WEGGEBRUIKERS

66. Het STOP-principe (=eerst Stappers of voetgangers en minder mobielen, dan Trappers of fietsers, dan Openbaar vervoer en dan pas Privévervoer) passen we daadwerkelijk in de praktijk toe. Bijvoorbeeld bij de verdeling van de openbare ruimte. Een aangename en veilige omgeving zal de mensen meer laten stappen. (V, B)
67. We realiseren autoluwe centra en voetgangersgebieden in alle stads- en dorpskernen. We willen brede, obstakelvrije voetpaden met veilige kruispunten, goed onderhouden fietspaden en een fietsnetwerk zonder gaten. We investeren prioritair in fietssnelwegen daar waar het potentieel het grootst is, rond stedelijke gebieden. We realiseren rond alle centrumsteden een netwerk van fietssnelwegen en ontwikkelen een fijnmazig netwerk in de steden. (V, B)
68. Door het vele verkeer en de hoge bevolkingsdichtheid is de gezondheidsimpact van verkeer in de stad groot. De invoering van lage emissie zones kan daaraan verhelpen. De EU stelt voor dat er tegen 2050 geen auto's op conventionele brandstof meer in de stadscentra rijden. We willen stadscentra liefst eerder dan 2050 vrij van auto's op conventionele brandstof maken. We werken een concreet stappenplan uit met intermediaire doelstellingen zodat dit gerealiseerd wordt tegen 2030. (F, V, B)
69. Routeplanning voor veilige functionele fietsroutes. Een fietsrouteplanner, op basis van een inventaris van alle bestaande fietsinfrastructuur (over de gewestgrenzen heen) - met inbegrip van hun kwalificatie aan de hand van criteria zoals veiligheid, comfort en directheid - kan een belangrijk instrument zijn met het oog op een verhoogd fietsgebruik doordat fietsers de veiligste en meest aangewezen route kunnen volgen op weg naar hun bestemming. Vooral voor weggebruikers die de fiets (her)ontdekken, kan deze informatie van wezenlijk belang zijn. Trage wegen en verharde kerkwegels doen omwegen vermijden en vormen dikwijls een veiliger alternatief. Samen met verbindende fietswegen maken zij deel uit van deze inventaris: een fietsroute is immers geen 'verbeterde autoroute'. (V, B)

INFRASTRUCTUUR

70. Naar Brussels voorbeeld maakt Vlaanderen een voetgangersplan op en stimuleert lokale besturen zo'n plan op te maken of op te nemen in het lokale mobiliteitsplan. Dit Vlaamse voetgangersplan stelt duidelijke kwaliteitseisen voor een inclusieve voetgangersinfrastructuur waar zich ouders met kinderwagens, rolstoelgebruikers en alle andere personen met beperkte mobiliteit vlot en veilig kunnen verplaatsen. (V)
71. De gewesten investeren in een netwerk van trage wegen, dat voor iedereen makkelijk bereikbaar is. Het principe van de "verjaring" van (de publieke erfdiestbaarheden rond) buurtwegen die al 30 jaar niet meer gebruikt werden en dan kunnen opgeheven worden, wordt herbekeken. (V, B, F)
72. Bij botsingen tussen auto's en voetgangers hebben bij 30 km/u toch nog 5 à 10% van de aanrijdingen een dodelijke afloop. Dat risico ligt dus nog altijd veel te hoog. Woonerven verdienen een comeback op voorwaarde dat ook hier werk gemaakt wordt van een inrichting die echt afgestemd is op verblijfsfuncties zoals spelen. Woonerven kunnen opgewaardeerd worden tot echte speelruimten (met geparkeerde auto's in 'gebundelde parkings' of buurtparkings). In Gent experimenteren bewoners met succes met het concept leefstraten om mensen aan te moedigen van duurzame mobiliteit te proeven en meer belevensruimte op straat te creëren. (V, B)
73. Als we willen dat meer mensen de fiets nemen, moet fietsen veilig, comfortabel en efficiënt kunnen verlopen. Daarom wordt op alle niveaus ingezet op het verbeteren van de fietsinfrastructuur door het voorzien van afgescheiden fietspaden, uitbreiding van het fietspadennet, voldoende en veilige fietsenstallingen bij stations en in de steden. We zorgen voor een ambitieus fietsinvesteringsprogramma dat prioriteiten zet, met bijhorende rapportage en evaluatie. De Vlaamse regering heeft veel minder nieuwe fietspaden aangelegd dan ze laat uitschijnen. Het bovenlokale functionele fiestroutenetwerk (BFF) willen we tegen 2030 voltooien. Aanvullend op het bovenlokale functionele fietsnetwerk zetten we in op een fijnmaziger netwerk met focus op veilig kruisen. Daardoor zal de fietsbereikbaarheid van de stads- en dorpskernen verhogen. (V, B)
74. We investeren resoluut in fietssnelwegen in de grote steden, namelijk fietspaden die zoals autosnelwegen behandeld worden. Er zijn zo weinig mogelijk kruispunten en verkeerslichten. De snelwegen worden sneeuw- en ijsvrij gehouden in de winter. Over tien jaar moet elke centrumstad ontsloten zijn door fietssnelwegen zoals het FietsGEN gepland in de Brusselse regio. Daarvoor zijn bijkomende middelen nodig. (V)
75. Met de zesde staatshervorming komen de aankoopcomités naar de gewesten. We zorgen dat dit een versnelling van de realisatie van fietsinfrastructuur teweeg brengt. De nieuwe diensten voorzien we daarom van voldoende capaciteit en middelen. (V, B)
76. De kindnorm willen we doen ingang vinden in de vademeccums voor het aanleggen van infrastructuur omdat wat goed is voor de meest kwetsbaren in de maatschappij, ook goed is voor iedereen. (V, B)
77. Herziening van het vademecum fietsinfrastructuur om aan de noden van elektrische fietsen te kunnen voldoen, brede fietspaden en fietssnelwegen van hoge kwaliteit zorgen ervoor dat iedereen veiliger kan fietsen. Voor fietssnelwegen is er nood aan een eenduidige definitie en minimumvoorwaarden waaraan een fietssnelweg moet voldoen. (V, B)
78. Voor de fiets zijn veilige stallingen thuis en aan de bestemming belangrijk. Een gewestelijke minimumnorm zorgt ervoor dat in die ruimte voor de fiets effectief wordt voorzien. De overheid geeft het goede voorbeeld. (V, B)
79. We maken deelfietssystemen voor een bredere groep gebruikers toegankelijk. Het aanbod wordt uitgebreid met fietsen voor kinderen, cargofietsen, bakfietsen, elektrische fietsen en rolstoelfietsen. Deelfietssystemen zijn ook een vorm van openbaar vervoer. De geïntegreerde gebruikerskaart voor het openbaar vervoer laat dus ook toe om van deze deelsystemen gebruik te maken. (V, B)
80. We voorzien meer Europese steun voor fietsinfrastructuur. (E)
81. We zetten in op een veilig en comfortabel sluitend netwerk (incl. oversteekplaatsen) voor voetgangers en fietsers naast het wegennet. Doorsteken zorgen voor minimale afstanden. (V, B)
82. Lokalen besturen moedigen we aan gebruik te maken van de nieuwe verkeersborden voor fietsers 'rechtsaf' of 'rechtdoor bij rood' waar het veilig kan. (V, B)

VEILIGE FIETSEN EN DIEFSTALBESTRIJDING

83. Een Europese richtlijn zorgt ervoor dat alleen nog veilige fietsen en fietsenonderdelen verkocht worden. (E)
84. Fietsdiefstalbestrijding. Er komt een uniek kadernummer, fietsen zonder mogen in België niet meer verkocht worden. De overheid beheert een sluitend fietsregistratiesysteem (met het kadernummer). Bij verkoop (ook 2de hands) worden de gegevens gecontroleerd en aangepast. Op basis van de gegevens over gestolen fietsen lokaliseren we diefstalgevoelige locaties en zorgen er voor meer toezicht (waarvoor ook camera's kunnen worden ingezet) en dus diefstalpreventie. (F, V, B)

MILIEU- EN KLIMAATIMPACT VAN HET VOERTUIGGEBRUIK BEPERKEN

Een duurzaam mobiliteitsbeleid gaat in de eerste plaats voor de efficiëntere verplaatsingswijzen. Energie-efficiëntie wordt vooral bereikt door het overbodig maken van verplaatsingen (via online diensten en telewerken) en door investeringen in collectief vervoer (autodelen, carpoolen, openbaar vervoer en taxidiensten). De wagen behoudt een plaats in het mobiliteitsverhaal maar we gaan er efficiënter mee om. Zelfs 100% propere wagens kunnen mensen doden of kwetsen en nemen kostbare leefruimte af van onze kinderen. De wagens op zich willen we verder ontwikkelen om te voldoen aan een zero-uitstootnorm.

85. Snelheidsbeperkingen op ringwegen instellen net zoals we voorzien bij ozonpieken komt niet alleen het milieu ten goede maar verlicht ook het fileleed omdat het verkeer gelijkmatiger rijdt. (F)
86. De ene auto is de andere niet. Groen wil er daarom op inzetten dat het wagenpark energie-efficiënter en milieuvriendelijker wordt. Vooral de verschillende overheden, openbare besturen, bedrijfsleiders en leasingsmaatschappijen en aanbieders van deelauto's worden gestimuleerd om via hun aankoopbeleid het goede voorbeeld te geven. (F, V, B)
87. Een belangrijke rem op de groei van voertuigen aangedreven door alternatieve brandstoffen is het ontbreken van infrastructuur om de 'brandstoffen te tanken'. In de toekomst zullen voertuigen aangedreven worden door een mix aan brandstoffen naargelang het vervoersmiddel en de afgelegde afstand. De infrastructuur om gas (LPG, CNG, biogas), elektriciteit en waterstof te tanken langs de Vlaamse wegen moet sterk uitgebouwd worden. Daarbij moet de overheid er zo veel mogelijk voor zorgen dat de uitbouw van de infrastructuur gelijk loopt met de uitbouw van hernieuwbare energie. Op die manier wordt het mogelijk om het wegvervoer te voeden met hernieuwbare energie. De aanvullende verkeersbelasting voor wagens die rijden op LPG schaffen we af. (F, V, B)
88. Onderzoek naar elektrische voertuigen, brandstofcellen, waterstofverbrandingsmotoren, (aard/bio)gas of wagens die rijden op gecomprimeerde lucht willen we verder ondersteunen. Zo lang het niet duidelijk is welke technologie echt de beste troeven heeft, kan de overheid best kiezen voor diversificatie en door strenge uitstootnormen innovatie stimuleren. Ook op langere termijn is het mogelijk dat verschillende groene technologieën naast elkaar zullen bestaan. (V)
89. Fabrikanten verplichten we om batterijen van elektrische voertuigen terug te nemen en te recycleren. (E, F)
90. Als beslist wordt over de aanleg of uitbreiding van b.v. verkeerswegen moet voor ons in het kader van de omgevingsvergunning het aspect gezondheid, dus luchtvervuiling voor gemotoriseerd wegenverkeer, voluit doorwegen. Als beslist wordt over de bouw van ziekenhuizen, scholen of crèches moet rekening gehouden worden met de omgevingskwaliteit, bijvoorbeeld door de opmaak van omgevingsplannen. (V)
91. In het kader van bouwaanvragen, MER-studies, tracéstudies of de uitwerking van ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's) voor nieuwe grote handelsvestigingen, bedrijventerreinen, industriële installaties en woonwijken komt er een verplicht mobiliteitseffectenrapport, waaruit blijkt wat de mobiliteitsimpact is. Het cumulatieve mobiliteitseffect van verschillende projecten in dezelfde zone is hierin een belangrijke te onderzoeken parameter. (V, B)
92. Zonder met het aanzuigeffect rekening te houden kan er geen correcte inschatting gemaakt worden over maatschappelijke kosten en baten op de middellange en lange termijn. Verkeersmodellen die gebruikt worden voor milieueffectenbeoordelingen en kostenbatenanalyse en daarmee de basis vormen voor planningsbeslissingen dienen rekening te houden met aanzuigeffecten. (V, B)
93. We bevorderen de snelle overgang van scooters met brandstofmotor naar elektrische fietsen en elektrische scooters. De emissienormen voor gemotoriseerde tweewielers willen we op EU-niveau verstrekken. Snelheidsgrenzen verbieden we omdat daardoor brandstofverbruik verhoogd en bij gevolg meer wordt uitgestoten. (E)

BIOBRANDSTOFFEN

De productie van biobrandstoffen neemt miljoenen hectaren vruchtbare grond in beslag, vooral elders ter wereld. Daardoor brengen we met onze consumptie van biobrandstoffen daar de voedselvoorziening in gedrang. Maar het genereert bijvoorbeeld ook risico's op vlak van biodiversiteit (monoculturen) en waterbevoorrading. Landbougewassen dienen als voedsel gebruikt te worden niet als grondstof voor brandstofproductie.

94. Het verbruik van biobrandstoffen waarvan de productie landbouwgrond vereist, plafonneren we op max. 5 procent. Europa legt de lidstaten best helemaal geen vastgelegde minimumbijmenging op. (E, F)
95. Er komt een einde aan de vrijstelling op accijnzen voor dit soort biobrandstoffen. (E, F)
96. We organiseren meer onderzoek naar kosten en baten over de hele productie- en consumptieketen van biobrandstoffen van de volgende generaties. (V)

BETERE EUROPESE NORMEN BIJ NIEUWE VOERTUIGEN TEGEN 2020

Groen wil snel de overgang maken naar energie-efficiëntere voertuigen met een zo laag mogelijk uitstoot aan vervuilende stoffen. Normen voor de efficiëntie van voertuigen willen we gevoelig verstrekken. We geloven in de innovatiekracht van de Europese automobielindustrie. Maar zolang er geen ambitieuze doelstellingen komen, blijven de gangbare technologieën domineren en blijft het wachten op de doorbraak van alternatieve aandrijvingen. Toch hebben we deze nieuwe concepten nodig.

97. Er komen strengere normen op vlak van uitstoot. We streven naar een uitstootnorm voor nieuwe wagens van tachtig gram CO₂ per kilometer tegen 2020. Dat wil zeggen dat een auto met drie liter honderd kilometer ver komt. Tegen 2025 pleiten we voor zestig gram CO₂ per kilometer, wat overeen komt met een tweeliterwagen. Op termijn gaan we voor nul uitstoot. (E)
98. Er komt een correcte meetmethode voor de uitstoot van voertuigen, waarbij de gemeten uitstootwaarde ook de werkelijke uitstootwaarde is. (E)

LUCHTVERVOER

99. We pleiten voor een verbod op nachtvluchten op Europees niveau. Indien dit niet mogelijk blijkt moet de federale overheid een stappenplan voor het afbouwen van nachtvluchten opmaken zodat er tegen einde van de legislatuur geen nachtvluchten meer plaatsvinden tussen 23u en 6u. Door het instellen van een nachtvluchtenverbod garanderen we dat mensen fatsoenlijk kunnen slapen, cruciaal voor de gezondheid. (F, E)
100. Ook de groei van dagvluchten willen we stoppen. Korte vluchten (van minder dan 500 km) kunnen beter vervangen worden door snelle treinen. (E, F)
101. **We reduceren het oneerlijk concurrentievoordeel voor luchttransport.** Wie de tank van zijn auto volgooit, betaalt accijnzen, wie de tank van zijn vliegtuig volgoot niet. Ook op het huren van een auto of de aankoop van een treinkaartje betaal je btw, op vliegtuigtickets niet. In vergelijking met andere vervoersmiddelen is luchtverkeer nochtans enorm vervuilend. Het is logisch en rechtvaardig om deze scheeftrekking op te lossen door vanaf nu ook accijnzen te gaan heffen op kerosine en de bestaande btw-vrijstellingen op luchtverkeer af te schaffen op Europees niveau. (E)
102. De EU staat geen staatssteun voor luchthavens meer toe. (E)
103. Om omvliegen te beperken en de veiligheid te vergroten, komt er één Europees luchtruim. (E)
104. Nu voeren luchthavens een concurrentiestrijd met elkaar om meer reizigers aan te trekken. Europa tekent een rationeel plan uit waarin luchthavens een redelijke plaats hebben naast hogesnelheidstreinen, met tempering van de milieu-verstorende concurrentiedruk. (E)

VEILIGER VERKEER

Verkeer is een belangrijke oorzaak van onveiligheid en onveiligheidsgevoel.

In 2012 vielen in Vlaanderen 381 doden in het verkeer, het aantal letselongevallen liep op tot 28.051. Voor jongeren tussen 15 en 24 jaar zijn verkeersongevallen zelfs de belangrijkste doodsoorzaak. Door een gebrek aan een geïntegreerd aanpak halen we zelfs de doelstelling om tegen 2015 nog ‘slechts’ 250 verkeersdoden te tellen niet. Een doelstelling die voor Groen slechts een tussenstap kan betekenen op weg naar nul slachtoffers in het verkeer. Maar liefst 1 op 5 Belgen kent iemand die ooit betrokken was bij een dodelijk ongeval volgens de nationale verkeersonveiligheidenquête. Dezelfde enquête wees uit dat fietsers zich het onveiligst voelen in het verkeer. Velen durven zelfs de stap niet te zetten naar de fiets om willen van het onveiligheidsgevoel. Verkeersonveiligheid is ook een van de belangrijkste oorzaken voor de verminderde zelfstandige mobiliteit van kinderen en jongeren. Voor veiliger verkeer zorgen betekent dus de bewegingsvrijheid van onze kinderen verhogen. Hoog tijd om van verkeersveiligheid hoger op de agenda te plaatsen en een doeltreffend veiligheidsbeleid te voeren. Naar het voorbeeld van Zweden en Nederland (“zero vision”), moeten we streven naar nul slachtoffers in het verkeer door een geïntegreerd verkeersveiligheidsbeleid. In het verkeerssysteem vandaag worden mensen permanent overvraagd. Er worden regels opgesteld, straten aangelegd, wagens gemaakt die het uiterste vergen van de zelfcontrole en reactievermogen van alle verkeersdeelnemers. Maar mensen maken nu eenmaal fouten. Het verkeerssysteem moet daarmee rekening houden. En daarbij ook uitdrukkelijk de kaart trekken van zwakke én zachte weggebruikers. Dat kan als we tegelijk werk maken van betere handhaving (controles), het veiliger maken van wegen én het veiliger maken van de wagens zelf.

105. Het huidige Vlaams verkeersveiligheidsplan loopt af op 1 januari 2015. We willen snel werk maken van een opvolger. Het nieuwe plan moet de ambitie hebben om het aantal slachtoffers tot nul terug te dringen. We ontwikkelen een stappenplan om deze doelstelling waar te kunnen maken. Bijzondere aandacht besteden we aan maatregelen die verkeersdrukte en snelheid helpen reduceren. (V)

106. De veiligheid van voetgangers en fietsers wordt een dwingende randvoorwaarde van het mobiliteitsbeleid. Bij elke (her)aanleg van de openbare weg wordt de veiligheid stappers en trappers verzekerd, ook tijdens de werken. Als we erin slagen het aantal doden en zwaargewonden bij fietsers snel te doen dalen, kunnen we nog meer mensen verleiden om de overstap van de wagen naar de fiets te maken, wat opnieuw een positief effect op de verkeersveiligheid zal hebben. Ook het handhavingsbeleid stelt de veiligheid van fietsers en voetgangers centraal (bijv. om te bepalen waar en wanneer snelheidscontroles moeten plaatsvinden). (V, B)
107. Een doeltreffend beleid vereist betrouwbare en volledige informatie over ongevallen en een betere kennis van de oorzaken van ongevallen. De gegevens van de politie laten we aanvullen door ziekenhuizen en preventiediensten (als het woonwerkongevallen betreft). Om de onderrapportage aan te pakken bij enkelvoudige ongevallen (=ongevallen zonder tegenpartij die vaak aan infrastructuur gerelateerd zijn), laten we naar Nederlands voorbeeld de slachtoffers zelf ongevallen registreren. Er komt meer diepteonderzoek naar de oorzaken van verkeersongevallen. (F, V, B)
108. De lintbebouwing zorgt voor veel ruimtebeslag, maar ook voor een verminderde verkeersveiligheid en problematische doorstroming, omdat lintbebouwing ervoor zorgt dat op wegen met verbindingenfunctie een groot aantal woonerftoegangen liggen. Dat is weinig fietsvriendelijk en leidt tot conflicten tussen snel en langzaam verkeer. Vandaar dat we de lintbebouwing een halt toe roepen en de verkeersveiligheid verbeteren door aanleggen van ventwegen. (V)
109. De rijopleiding en –examinering dient naast de basisvaardigheden (de kennis van de verkeersregels, het kunnen besturen van een voertuig) ook de juiste attitudes en sociaal verkeersgedrag aan te leren en te toetsen (gevaarherkenning, risicoperceptie, risicoacceptatie, zelfreflectie en het op elkaar kunnen afstemmen van de eigen vermogens en de risico's die men in het verkeer aangaat). Bijzondere aandacht moet gaan naar de noden en beperkingen van andere zachte weggebruikers (fietsers, voetgangers). (V, B)
110. Alle vormen van rijopleiding dienen, zonder discriminatie, te worden onderworpen aan strenge kwaliteitsnormen met nadruk op bijscholing en dienen te worden afgerond met een rij-examen afgenoem door een examencentrum dat onafhankelijk is van de rijscholen. (V, B)
111. Bij politie-, magistratuur- en advocatuuropleiding wordt er voldoende aandacht besteed aan de emotionele dimensie in de omgang met slachtoffers. (F)

OBJECTIEVE EN SUBJECTIEVE PAKKANS VERHOGEN EN VERSTERKING VAN DE HANDHAVINGSKETEN

112. De zesde staatshervorming maakt het mogelijk dat gewesten in de toekomst actief worden op vlak van handhaving, aanvullend ten opzichte van het werk van politie en parket. We willen dat de gewesten de nieuwe bevoegdheid gebruiken om de handhaving van de verkeersregels te versterken in Brussel en Vlaanderen. De objectieve en subjectieve pakkans verhogen we. (V, B)
113. Een te hoge snelheid is de belangrijkste veroorzaker van ernstige slachtoffers. Elke daling in gereden snelheid betekent meteen een daling van het aantal doden en zwaargewonden. Om te bepalen waar snelheidscontroles worden uitgevoerd, benutten we de kennis van omwonenden en weggebruikers. We voorzien een makkelijke mogelijkheid om plaatsen met een hoog aandeel snelheidsduivels door te kunnen geven. Ook op gewestwegen waar er geen afgezet fietspad of conflictvrije kruispunten bestaan drijven we de controles op. We bouwen trajectcontrole als handhavingsinstrument verder uit. (V, B)
114. Er komt een specifiek aanpak voor de 'drie doders' in het verkeer: onaangepaste snelheid, rijden onder invloed (bijv. alcohol en drugs) en niet dragen van de gordel. Naast het opdrijven van controles hoort daar de versnelling in de procedure bij. Een nieuwe centrale dienst ontlast bijvoorbeeld politiediensten en parketten door de pv's voor snelheidsovertredingen snel te verwerken, te versturen en te innen. Zo worden de politiediensten en parketten ontlast. In het kader van het strafrechtelijk verkeersveiligheidsbeleid worden deze overtredingen prioritair gesteld. Educatieve strafrechtelijke maatregelen waaronder de uitbreiding van de alternatieve gerechtelijke maatregelen voor verkeersovertreders ontwikkelen we verder. Zo pleiten we voor de verplichte installatie van een alcoholslot maar bijvoorbeeld ook voor meer werkstraffen met verkeersslachtoffers. (V, B, F)
115. Veelplegers straffen we op een doeltreffende manier. Het parket moet daarvoor zicht hebben op een regelmatig aangepast register verkeersovertredingen. (F)
116. We versterken de afdeling verkeer bij het politieparket en de politierechtbank. (F)
117. De invoering van een rijbewijs met punten, is het logische sluitstuk van een betere handhaving. De meeste technische drempels zijn eindelijk opgelost, we voeren het rijbewijs op punten in de praktijk in. (F)

VEILIGE INFRASTRUCTUUR EN VEILIGE VOERTUIGEN

- 118. Het autoverkeer past zich aan de omgeving aan en niet omgekeerd. We pleiten voor een veralgemeende invoering van 30 km/u in woonzones waar de verblijfsfunctie primeert en enkel op doorgaande wegen 50 km/u. Op gewestwegen buiten de bebouwde kom zal 70 km/u de algemene regel zijn om de verkeersveiligheid en de doorstroming te verhogen, maar ook een bijdrage te leveren aan de reductie van schadelijke stoffen voor de omwonenden bij doorgaand verkeer. Via de zesde staatshervorming worden de gewesten ter zake bevoegd. Vlaanderen kan er dus snel van werk maken dit principe in de wegcode in te schrijven. De infrastructuur passen we aan de gewenste snelheden aan, te hard rijden wordt zo onaantrekkelijk of zelfs onmogelijk. Het plaatsen van borden volstaat niet. In de overgangsperiode zorgen we ervoor dat de pakkans voldoende hoog is om deze snelheidslimieten af te dwingen. (V, B)
- 119. Het klassieke verkeersveiligheidsbeleid is vooral gebaseerd op het wegwerken van “zwarte punten”. Een veilig ontwerp kan ongevallen en dure infrastructuuraanpassingen voorkomen. Verkeersveiligheidsaudits moeten daarom toegepast worden op alle projecten en ontwerpen die door de gewesten (mee)gefincierd worden. (V, B)
- 120. Veiligheid primeert op doorstroming. Verkeerslichten kunnen een belangrijke bijdrage leveren om de verkeersveiligheid te verhogen maar nog te vaak domineert de doorstroming voor het gemotoriseerd wegverkeer. Op schoolroutes en gevaarlijke punten met druk en snel verkeer zetten we maximaal ingezet op het vermijden van conflicten tussen de zachte en de gemotoriseerde weggebruiker. Zo vermijden we bijvoorbeeld tegelijk groen voor afslaand verkeer en fietsers/voetgangers die rechtdoor gaan. (V, B)
- 121. Het zwaar vervoer concentreren we op daartoe uitgeruste verkeersaders. Doorgaand vrachtverkeer wordt geweerd uit de bebouwde kom. Supertrucks (heel lange vrachtwagencombinaties) laten we niet toe op onze wegen. Vrachtwagens worden verplicht uitgerust met een dodehoekssysteem en met een gesloten zij afscherming (zijplaten tussen de wielen). (F, V, B)
- 122. Strengere normen op vlak van veiligheid voor voertuigen. Actieve veiligheidsvoorzieningen moeten standaard ingebouwd worden in wagens, met voorrang voor veiligheid van fietsers en voetgangers. De NCAP veiligheidstests (New Car Assessment Program toetst de botsveiligheid voor inzittenden én voor voetgangers als tegenpartij) passen we aan, waarbij de veiligheid ten opzichte van voetgangers en fietsers een belangrijk criterium wordt. (E)
- 123. De gewesten faciliteren de invoering van de intelligente snelheidsaanpassing (ISA), samen stellen ze een stappenplan op. Dit plan bevat eveneens maatregelen om het draagvlak voor ISA te verhogen. De gewesten zorgen voor de nodige, regelmatig bijgewerkte, elektronische kaarten van de snelheidsregimes. Op middelkorte termijn voeren we een halfopen systeem van ISA in. De snelheidslimieten kunnen beter afgedwongen worden doordat de bestuurder bij een snelheidoverschrijding druk in het gaspedaal voelt. (V, B)
- 124. Op Europees niveau pleiten we voor een verplichting van ISA en alcoholslot in nieuwe wagens. (E)
- 125. Er wordt een regelgeving uitgewerkt voor zelfsturende wagens. Via proefprojecten wordt nagegaan wat voordelen en risico's zijn en op welke wegvakken zelfsturende wagens in eerste instantie kunnen worden toegelaten. Deze wagens dienen zo geprogrammeerd dat ze zich stipt aan alle verkeersvoorschriften houden en dat ze het milieu minimaal belasten. De veiligheid van de zachte weggebruikers zou daardoor gevoelig kunnen verbeteren. (E, F)

GOEDERENVERVOER

In het Pact 2020 heeft de Vlaamse regering de ambitie vastgelegd om de logistieke draaischijf van Europa worden. De keuze houdt heel wat risico's in voor milieu en mens. We willen logistieke investeringen in lange afstandsverplaatsingen niet aanmoedigen: op die manier subsidiëren we de delocalisatie van onze bedrijven en het afstoten van jobs hier bij ons. We kiezen eerder voor logistiek die de duurzame economie ondersteunt en op vervoer realiseert met minder vervuilende voertuigen.

- 126. We gaan ook in het goederenvervoer voor de verschuiving naar milieuvriendelijker vervoerswijzen en een optimale afstemming van de verschillende vervoerswijzen op elkaar. Dit betekent dat ook de gewesten mee de kaart trekken van het vervoer per spoor. Andere alternatieven zijn zeeschepen die aan kustvaart doen ('short sea shipping'), binnenvaartruinen, maar ook pijpleidingen. (V)
- 127. De slimme kilometerheffing voor vrachtwagens voeren we definitief in 2016. Voor goederentreinen is al lang een infrastructuurheffing van toepassing. De slimme kilometerheffing maken we afhankelijk van tijd, plaats en milieukeurenmerken van het voertuig. De tarieven moeten hoog genoeg zijn om de shift naar duurzamere vervoersmiddelen en een efficiënter vervoer dan het vervoer over de weg te bevorderen. (F, V, B)
- 128. Om de uitstoot van fijn stof terug te dringen moet ook het grensoverschrijdend vrachtvervoer per spoor worden uitgebouwd. Voor het internationaal goederenverkeer ontwikkelen we hogesnelheidsgoederenlijnen die een alternatief kunnen bieden voor het toenemend vrachtwagenverkeer (bv. Calais -Duinkerke - Adinkerke - Gent - Ruhrgebied). (E, F, V)

129. De EU stimuleert het goederenvervoer via spoor, kustvaart en binnenvaart. (E)
130. Voor stedelijke distributie willen we meer gebruik maken van stedelijke waterwegen of kleine elektrische bestelwagens die rijden binnen venstertijden. De basis is een raster van multimodale overslagpunten aan de rand van grote en kleinere steden zoals CityDepot, het project voor duurzame stedelijke distributie in Hasselt. Het Vlaamse vrachtroutenetwerk sluit aan op de distributiecentra aan zodat effectief geen grote vrachtwagens meer de steden doorkruisen. Vanuit de distributiecentra rijden kleine elektrische bestelwagens en fietskoeriers de stad binnen. (V, B)
131. We voeren een consequent locatiebeleid en missing links op spoorwegen- en waternet hebben voor ons prioriteit. We besteden vooral aandacht aan de mogelijkheden van overslag. (F, V, B)
132. Groen wil mee werken aan een modernisering van het Albertkanaal en van de sluizen. We willen ook mee zoeken naar goede oplossingen voor de ontsluiting van de haven via het spoor. (F, V)
133. We kunnen veel kilometers besparen door lokale productie en consumptie te promoten. (V, B)
134. We houden strikt toezicht op bestaande regels ivm belading en rij- en rusttijden met boetes ook voor de opdrachtgever. (F)
135. Er vindt verdere harmonisatie van de sociale rechten van chauffeurs plaats in de EU. (E)
136. We investeren in onderzoek naar alternatieve energiebronnen (bijv. waterstof) voor het vrachtvervoer. (E, V)
137. We maken een einde aan het stelsel van professionele diesel. Momenteel komt dit overeen met een korting van ca. 6 procent op de dieseleindprijs voor transportondernemingen die in België tanken. Dit negatieve prijssignaal geeft dan ook eerder een inventief weg van energiezuinige vrachtwagens ipv er naartoe. (F)

DUURZAME HAVENONTWIKKELING

De meest duurzame en ook de meest economische keuze is logistiek in combinatie met productie. Een industriële haven zorgt voor beduidend meer arbeidsplaatsen dan een haven met alleen belangrijke containeractiviteiten. Onze Vlaamse havens moeten dus meer aandacht hebben voor productie dan enkel voor overslag. De Schelde nog dieper maken is allicht niet mogelijk bovendien zorgt het containervervoer voor enorme druk op de wegen en op verkeersveiligheid, op de volksgezondheid en op het milieu.

138. We heroriënteren dan ook het economisch ondersteunings- en innovatiebeleid op vergroening en verankering van de industriële activiteiten in havens. Ontwikkelingen in Gent zijn daar veelbelovend: energie- en grondstoffenstromen worden er op elkaar afgestemd, afval of restwarmte van het ene bedrijf wordt zo de grondstof en energiebron van het andere bedrijf. (V)
139. We kiezen voor kwaliteitsvolle inbreiding in plaats van uitbreiding. Voor een nieuw dok en nieuwe containerterminals in de Saeftinghezone is er geen plaats. Het dorp Doel hoeft niet te verdwijnen. Het is nog altijd niet te laat om het een nieuwe culturele en recreatieve bestemming te geven. Zo geven we ook aan dat er een eind is gekomen aan de domino-aanpak waarbij steeds nieuwe poldergronden en gehuchten door de haven worden ingepalmd. (V)
140. We stimuleren een betere samenwerking tussen de havens. In Vlaanderen en in de hele Hamburg-Le Havre-range, zodat een oproep aan investeringen in dokken en infrastructuur vermeden wordt en er geen concurrentie gebeurt ten koste van veiligheid of milieu. (V, E)
141. De verbreding van het Schipdonkkanaal komt er definitief niet. Er zijn andere en betere oplossingen voor de verdere ontwikkeling van de haven van Zeebrugge: verdere uitbouw van de estuaire vaart (met versterkte binnenschepen langs de kust op de Noordzee) en optimalisatie en betere benutting van het goederenvervoer per spoor. (V)
142. Schone schepen – gezonde havens en havensteden. Ook scheepvaart zorgt voor heel wat luchtvervuiling. Vooral in havengebieden is dit een probleem. (E, V)
 - i. Gefaseerde verstrenging van normen voor de uitstoot van schepen, zoals ook gebeurde voor auto's en vrachtwagens.
 - ii. De invoering van milieuzones voor schepen in havens om luchtvervuiling in havensteden, maar ook in de havens zelf te verminderen.
 - iii. Om luchtvervuiling door de stroomopwekking van zee- en binnenvaartschepen terug te dringen komen er in alle havens stopcontacten voor walstroom. De schoonste schepen krijgen voorrang in Europese havens.
 - iv. Steun voor innovatieve ontwikkelingen op het gebied van schone motoren, onderhoud van motoren, schone brandstoffen en gebruik van filters.
 - v. We steunen de omschakeling van schepen op HFO (heavy fuel oil) en MDO (marine diesel oil) naar steeds meer schepen op LNG (cf. Vlaams LNG-studie), maar we pleiten wel voor een strikte reglementering en toezicht op de bunkering van LNG in onze havens.
 - vi. De EU voert een CO₂-belasting in op de bunkerolie voor de scheepvaart.

143. Vermindering van vervoerskilometers en de beschikbaarheid van milieuvriendelijk voor- en natransport worden criteria bij de beoordeling van staatssteun aan zeehavens. (E)

GEZONDE LEEFOMGEVING

VISIE

Meer en meer mensen zijn – terecht – bezorgd over de impact van milieuvervuiling op hun gezondheid. Deze impact mag inderdaad niet onderschat worden. Blootstelling aan fijn stof (PM 2.5) betekent bijvoorbeeld voor de gemiddelde Belg een verlies aan levensverwachting van 13,2 maanden, in verstedelijk gebied als Antwerpen loopt dit zelf op tot een vermindering van drie jaar. De lijst van milieubedreigingen voor een gezond leefmilieu is lang: Fijn stof, straling, pesticiden, chemicaliën, ... Het risico op kankers is in Vlaanderen bij de hoogste ter wereld. Wetenschappers leggen een duidelijk verband tussen luchtvervuiling en longkanker, borstkanker, blaaskanker en nierkanker.

Het wetenschappelijke bewijs over de nefaste gevolgen van milieuvervuiling op de gezondheid groeit, maar het beleid loopt achterop. Bovendien zijn mensen met een lager inkomen kwetsbaarder voor de gevolgen van vervuiling omdat ze bijvoorbeeld vaker naast drukkere verkeersassen wonen. Sociale ongelijkheid zet zich dus verder in de blootstelling aan luchtvervuiling. Dat is fundamenteel onrechtvaardig. Kiezen voor duurzaamheid is dus kiezen voor rechtvaardigheid: iedereen moet van een gezond leefmilieu kunnen genieten. Vooruitstrevende milieunormen zijn daarom ook meteen een sociaal beleid. De normen stemmen we af op de gezondheidsrisico's voor de kwetsbaarste groepen in de samenleving, zoals kinderen, ouderen, zwangere vrouwen, astma- en hartpatiënten.

Naast menselijk leed te veroorzaken heeft milieuvervuiling ook een belangrijke economische impact. De schatting van de externe gezondheidskosten als gevolg van bepaalde vormen van milieuverontreiniging lopen op tot € 6,4 miljard per jaar met fijn stof als grootste boosdoener. Een sterke overheid durft het voorzorgsbeginsel strikt toe te passen in de vorm van strenge normering om daarmee milieu- en gezondheidsschade te voorkomen. Op die manier maken we de overgang mogelijk naar een duurzame en rechtvaardige samenleving en een koolstofarme economie.

In tijden van crisis heeft de Vlaamse regering duurzame ontwikkeling als leidend principe verlaten. Maatregelen die genomen werden legden de focus op korte termijn besparingen. Voor investeringen op de langere termijn die voor structurele veranderingen kunnen zorgen was er weinig plaats. Terwijl net inzetten op duurzame ontwikkeling het innovatie- en concurrentievermogen van onze ondernemingen zal versterken en voor duurzame en gezonde jobs zorgen.

Tot nu toe wou het milieubeleid vooral de schade zoveel mogelijk beperken en de ‘gangbare’ vervuiling zo efficiënt mogelijk saneren. Die defensieve houding volstaat niet langer. Voor een duurzame samenleving hebben we een ecologisch offensief en een nieuw milieubeleid nodig. Dat milieubeleid betuttelt niet, maar biedt kansen. We kiezen voor preventie en we pakken milieuvervuiling bij de bron aan. We streven naar schone productie, schone energie en schone verplaatsingen. Zero-uitstoot wordt op termijn de norm, maar dat kan alleen, als we kiezen voor structurele verandering. Voorlopers op dit vlak ondersteunen we via het top-runner-model en we zorgen voor een betere informatieverstrekking aan de consument.

De overheid neemt de verantwoordelijkheid voor een strikter productenbeleid en zorgt zo voor duurzame producten. Ze schuift die verantwoordelijkheid niet door naar de individuele consument. Duurzame en gezonde keuzes bij burgers en bedrijven willen we aanmoedigen door in te zetten op groene fiscaliteit zodat duurzame keuzes goedkoper worden en onduurzame keuzes duurder. Zo rekenen we de werkelijke milieu- en gezondheidskost van consumptie en gedrag door in de kostprijs van producten en diensten. Voor de consument

wordt het makkelijker duurzame keuzes te maken. Door de kosten op milieuschadelijk gedrag te laten stijgen, creëren we ruimte om de kosten op maatschappelijk waardevolle diensten zoals arbeid te kunnen verlagen. Waar nodig voorzien we compensaties voor kwetsbare groepen via een verlaging van andere belastingen, uitkeringen of financiële ondersteuning voor aanpassingsmaatregelen.

VOORSTELLEN

1. **Een geïntegreerd milieubeleid dat beleidsdomeinen overschrijdt.** We streven naar een geïntegreerd beleid op internationaal, Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Om milieuvervuiling aan de bron te kunnen aanpakken is beleidsafstemming van beleidsdomeinen zoals bijvoorbeeld mobiliteit en transport, landbouw, ruimtelijke ordening en fiscaliteit van cruciaal belang. Afstemming gebeurt er nog te weinig vandaag. Enkel door meer afstemming kan doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid verhoogd worden. (F, V, B)
2. Eind 2013 heeft Vlaams minister voor leefmilieu de milieuconventie afgeschaft. Dit was echter een belangrijk financieringsinstrument voor lokaal duurzaamheids- en milieubeleid. Overal in Vlaanderen dreigen daardoor concrete acties op vlak van waterzuivering, natuurbehoud en afvalpreventie te sneuvelen. Groen vraagt een nieuwe formule die de lokale besturen in staat stelt hun bijdrage te leveren voor een gezond leefmilieu. (V)
3. Kinderen en jongeren zijn kwetsbaarder als het gaat over effecten van milieu op gezondheid. Groen pleit voor de **invoering van een kindnorm**, om de risico's in kaart te brengen die kinderen vandaag lopen door de vervuiling van hun leefomgeving. (F, V, B)
4. **Nieuwe dynamiek voor de Nationale actieplan milieu en gezondheid (NEHAP).** Binnen het NEHAP focussen we op kwetsbare groepen. In een specifiek actieplan kind voorzien we prioritair acties inzake luchtvervuiling, transportlawai en chemische stoffen. Een samenwerkingsakkoord tussen federaal en de gewesten verzekerd de financiering van die acties.(F)
5. **De mensen blijven informeren en sensibiliseren.** Om het draagvlak voor de noodzakelijke gedragswijziging te vergroten moeten we inzetten om informatie- en sensibiliseringscampagnes. (F, V, B)

MODERNE GEZONDHEIDSNORMEN

6. **Het voorzorgsprincipe staat centraal.** Zodra er wetenschappelijke aanwijzingen zijn dat iets schadelijk kan zijn, moet er worden opgetreden door progressieve normering of moet een alternatief worden gevonden. Zolang er twijfel bestaat over de veiligheid van nieuwe stoffen worden deze niet op grote schaal toegepast. We passen dit voorzorgsbegin toe op alle milieu- en productnormen. (E, F, V, B)
7. **Milieu- en gezondheidsnormen stemmen we af op de gezondheidsrisico's voor de kwetsbaarste groepen** in de samenleving, zoals kinderen, ouderen, zwangere vrouwen, astma- en hartpatiënten... We streven naar een beleid van chemische hygiëne. (E, F)
8. **De meeste normen gaan over uitstoot, terwijl voor de volksgezondheid de blootstelling doorslaggevend is, we moeten die logica omkeren.** Voor fijn stof bestaan al Europese blootstellinglimieten, dus normen voor de lucht die mensen inademen. Bij het overschrijden van deze limieten worden landen dan beboet door Europa. Dat principe kan doorgetrokken worden naar veel andere soorten van vervuiling die de gezondheid schaden. (F, V, B)
9. **Normen en grenswaarden moeten regelmatig worden geactualiseerd op basis van de laatste wetenschappelijke kennis.** Vandaag hollen we echter de wetenschappelijke feiten achterna. Zo weten we bijvoorbeeld dat de huidige normen voor fijn stof niet voldoen. En ook de geluidsnormen zijn aan een modernisering toe. De huidige benadering vanuit gemiddelden geluidsindicatoren houdt geen rekening met het probleem van de frequentie. (F, V, B)
10. **Vlaamse biomonitoring verderzetten en uitbreiden op nationaal niveau en nodige maatregelen durven nemen.** Via biomonitoring hebben we al veel kennis kunnen opdoen maar te vaak wringt de schoen nog aan de implementatie van adequate (informatieve of normatieve) maatregelen. Binnen het biomonitoringprogramma past ook een pilootproject dat milieudeterminanten mee opneemt in het elektronisch medisch dossier. We rollen een federaal programma biomonitoring uit. (F, V)

DOOR FISCALE PRIKKELS MILIEUVERVUILING INPERKEN

11. De Belgische belastingen behoren tot de hoogste van de wereld maar van milieubelastingen (taksen op energie, transport, vervuiling of op het gebruik van natuurlijke rijkdommen) wordt er weinig gebruik gemaakt. Groen is van mening dat **de lasten op arbeid naar beneden** moeten en tegelijkertijd de **lasten op milieuvervuilende gedrag naar omhoog**. Met groene fiscaliteit laten we vervuilers voortaan zelf opdraaien voor de schade die ze

aanrichten. Ook milieuschadelijke producten, diensten of gedrag ontraden we met fiscale maatregelen (zie groene fiscaliteit in hoofdstuk fiscaliteit). (F)

12. **Subsidies die vervuilend gedrag bevorderen schaffen we af.** Op alle niveaus maken we een inventaris op worden over alle subsidies, toelagen en andere overheidssteun voor producten die vervuilen of vervuilend gedrag bevorderen. We teken een pad uit om deze subsidies ten laatste tegen 2020 uit te faseren. (voorbeelden: tankkaarten en het voordelige belastingstelsel voor bedrijfswagens maar ook de vrijstelling van accijnzen voor biobrandstoffen). (E, F, V, B)

DE OMGEVINGSVERGUNNING NEEMT HET OP VOOR HET MILIEU

13. De strikte scheiding tussen ruimtelijke ordening en milieu is achterhaald en daarom vinden we het ook een goede zaak een ‘omgevingsvergunning’ in te voeren waarin de stedenbouwkundige vergunning en de milieuvergunning samengevoegd worden. Dit kader schept echter ook mogelijkheden om te komen tot een nieuw, meer geïntegreerd denken over ruimtelijke en milieutechnische kwaliteit. (V)
14. Als het van Groen afhangt moet de bevoegde overheid via de omgevingsvergunning bijzondere voorwaarden en lasten inzake milieu en gezondheid kunnen verklaren op bepaalde projecten. We zien daar nieuwe toepassingen voor de omgevingsvergunning. (V)
15. Als beslist wordt over de aanleg of uitbreiding van bijv. verkeerswegen moet voor ons in het kader van de omgevingsvergunning het aspect gezondheid voluit doorwegen. Als beslist wordt over de bouw van ziekenhuizen, scholen of crèches moet rekening gehouden worden met de omgevingskwaliteit, bijvoorbeeld door de opmaak van omgevingsplannen.
16. Cruciaal voor een goede werking van de omgevingsvergunning is een periodieke evaluatie. Want door invoering van de omgevingsvergunning wordt de milieuvergunning permanent. Daardoor mag de omgevingskwaliteit zeker niet achteruit gaan. We zorgen ervoor dat de vergunningen periodiek aan de beste beschikbare technologieën worden aangepast. (V)
17. Lokale besturen moeten stevig ondersteund worden, ze krijgen bijkomende taken door de declassering van vergunningen die momenteel nog door de provincies moeten afgeleverd worden. Het kan niet verwacht worden dat elke gemeente over voldoende bestuurskracht en milieutechnische kennis beschikt. (V).

MILIEURECHTEN VAN DE BURGER – BETREKKING VAN HET MIDDENVELD

18. De toegang van het publiek tot de informatie maken we efficiënter. Informatie op een laagdrempelige en toegankelijke manier worden verspreiden. (F, V, B)
19. We zorgen voor adequate inspraak van het publiek bij het uitwerken van plannen, programma's en beslissingen. (F, V, B)
20. We erkennen de rol van middenveldorganisaties en zorgen voor de nodige consultatiemogelijkheden. De werking van middenveldorganisaties ondersteunen we met voldoende middelen. (V, B)
21. We willen dat in navolging van het Verdrag van Aarhus via een duidelijke richtlijn burgers betere toegang tot de rechtsbank krijgen in milieuaangelegenheden. Het klachtrecht zou in de EU ook moeten gelden voor verenigingen, waardoor niet langer enkel individuele burgers maar ook verenigingen naar de rechtsbank en de Raad van State kunnen stappen met een klacht over nalatigheid op lokaal of nationaal niveau. Nog al te vaak worden rechtszaken van milieuverenigingen afgewezen wegens een gebrek aan een ‘persoonlijk’ belang. Een belang als zuivere lucht is per definitie geen persoonlijk belang maar een collectief belang. (E, F)
22. Milieuverenigingen krijgen rechtstreekse toegang tot het Europees Hof van Justitie. (E)
23. **Fabrikanten zijn steeds ten volle verantwoordelijk voor de producten die ze op de markt brengen.** Mensen die ziek worden ten gevolge van milieuvuiling of schade lijden door milieuschade hebben recht op een billijke schadevergoeding. We blijven ons inzetten voor een **volwaardige schadeloosstelling van alle asbestoslachtoffers.** (F)
24. Individuen die samen het slachtoffer zijn van een geval van ‘massaschade’ kunnen samen een zaak aanhangig maken, een zogenaamde “groepsvordering” instellen. Groen diende hierover een wetsvoorstel in tijdens de afgelopen legislatuur. De regering nam dit voorstel over, maar voegde er een belangrijke beperking aan toe. In tegenstelling tot wat Groen voorstelde, kan in de nieuwe regeling de groepsvergunning enkel gebeuren via een erkende consumentenorganisatie, die een rechtspersoon moet zijn en enkel voor consumentenzaken. Groen wil deze beperkingen laten vallen, omdat ze onnodig de rechten van de consumenten inperkt. (F)

DUURZAME EN VEILIGE PRODUCTEN

25. **We zetten in op ambitieuze productnormen.** Deze normen zijn voortschrijdend in de tijd en lang van tevoren bekend. Producenten kunnen er dan op anticiperen in hun onderzoeksprogramma's en hun investeringsbeleid. Wie beter doet dan de norm, wordt extra beloond en het meest duurzame product of de beste technologie wordt na verloop van tijd de nieuwe norm. (F)
26. Lidstaten mogen regels invoeren die strikter zijn dan de EU-normen als het aannemelijk is dat deze een gunstig effect hebben op milieu, volksgezondheid, consumentenbescherming of dierenwelzijn en er geen sprake is van verkapt protectionisme. (E)
27. We willen evolueren naar een integraal en geïntegreerd **productbeleid dat gericht is op het sluiten van stofkringlopen**. Dit houdt in dat er al van bij de ontwerpfasen wordt rekening gehouden met hoe het product na gebruiksfase opnieuw als grondstof kan worden ingezet. Naast het milieu-aspect is er best ook aandacht voor sociale en gezondheidsaspecten van het productieproces. (F)
28. **De ecodesign richtlijn is aan een herziening toe.** De nieuwe richtlijn focust niet meer op alleen maar energieverbruik maar wordt uitgebreid tot andere vormen van milieu-impact zoals bijvoorbeeld herbruikbaarheid, herstelbaarheid en de aanwezigheid van chemische stoffen enz. De productieprocessen nemen we evenals op in de beoordeling. (E)
29. **Naleving van de normen garanderen.** Op Europees en nationaal niveau zorgen we voor voldoende mensen en financiële middelen om de ontwikkeling van normen te kunnen opvolgen en de naleving van de normen te controleren. (E, F)
30. **Labels kunnen duurzame consumptie bevorderen indien ze geloofwaardig zijn.** We pleiten daarom voor strengste toekenningscriteria en controle. (E, F)
31. **Greenwashing tegen gaan en de negatieve impact van reclame op het milieu en onze gezondheid verminderen.** Vandaag ontbreekt een onafhankelijk controledienst die toeziet op milieuclaims die in reclame en/of op productverpakkingen worden gemaakt. Reclame voor milieuvervuilende producten leggen we aan banden (bijvoorbeeld voor pesticiden gericht naar privépersonen). Marketingpraktijken die leiden tot overconsumptie willen in samenspraak met de sectoren tegengaan. (F)
32. In aanvulling op strenge gewestelijke stralingsnormen voor gsm-masten willen we werk maken van het maximaal reduceren van straling van elektrische toestellen door het top-runners model te hanteren. De vijf beste modellen bepalen de norm. (F)
33. **Groen wil het gebruik van preventieve antibiotica in de veeteelt verbieden.** We implementeren naar Nederlands model een plan om antibiotica in de veehouderij terug te dringen. Belangrijk daarbij is het opzetten van een centrale databank waarin het antibioticagebruik per sector en per bedrijf nauwkeurig bijgehouden wordt zodat de grootste misbruiken in kaart worden gebracht. Intensief en preventief antibioticagebruik leidt tot resistente bacteriestammen die niet alleen de veestapel en de aquacultuurbestanden kunnen decimeren, maar waarvan mutanten moeilijk behandelbare (en dus mogelijks levensgevaarlijke) bacteriële ziektes bij de mens kunnen veroorzaken omdat deze antibiotica uiteindelijk op ons bord terecht komen. (F)
34. Voor genetisch gemodificeerde organismen GGO's die in onze winkelrekken belanden willen we een **sluitende etiketteringsplicht** invoeren. Zo worden ook deze producten, afkomstig van dieren die met ggo's werden gevoed, duidelijk herkenbaar voor de consument. Groen verzet zich ook tegen het vrijzettende van genetisch gewijzigde organismen in ons milieu (ggo's), onder meer vanwege de grote kans op het besmetten van niet-ggo-organismen. (E)
35. De normen die zorgen voor minder uitstoot van vervuilende stoffen in de binnenlucht door bouwmaterialen, interieurinrichting en meubelen moeten versterkt worden en zeker ook rekening houden met gecombineerde effecten. Voor producten die de binnenluchtkwaliteit beïnvloeden, ontwikkelen we **een A-D etikettering** naargelang de uitstoot van vervuilende stoffen (type VOS) in de binnenlucht. (E, V, B)
36. **Er is nood aan een strenger erkenningsbeleid en controlebeleid voor pesticiden.** Het gebruik van pesticiden wordt geleidelijk afgebouwd, in het openbaar domein, thuis en in de landbouw. Natuurlijke bestrijdingsmethodes worden gesteund. (F, V, B)
37. De Europese Commissie krijgt een eigen milieu-inspectiedienst om de handhaving door de lidstaten beter te kunnen controleren. Ze krijgt de bevoegdheid om lidstaten direct boetes op te leggen. (E)

PROPERE LUCHT

De Europese Commissie heeft België al doorgestuurd naar het Europees Hof omdat we niet voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen qua fijn stof, uitstel heeft België niet gekregen omdat we onvoldoende maatregelen nemen om de fijn stof uitstoot onder controle te houden en terug te dringen. Ook voor de uitstoot van verzurende stikstofoxiden (NOx) zitten we boven de Europees vastgelegde plafonds. Uit onderzoek van de Vlaamse milieumaatschappij (VMM) blijkt dat de

grenswaarde in 10 van de 13 steden wordt overschreden. Vooral op locaties met veel verkeer is er een probleem. Stickstofoxiden vooral afkomstig van dieselvoertuigen zorgen voor allerlei luchtwegaandoening, dragen bij aan de vorming van ozonpieken en zorgen ook daardoor voor gezondheidsproblemen. Daarnaast zijn ze verantwoordelijk voor een versnelde ververing van historische gebouwen, een verminderde oplag van landbouwgewassen en de achteruitgang van bos-, heide- en natuurgebieden. Ongeveer de helft van de NOx-emissie is afkomstig van transport en dan vooral van dieselvoertuigen.

38. **We willen dat Europa hogere eisen stelt als het gaat om luchtkwaliteit.** Vlaanderen en Brussel als hot spots van slechte lucht hebben alle baat bij vooruitstrevende normen. Luchtvervuiling stopt immers niet aan de grens en het klopt dat heel van de luchtvervuiling afkomstig is van buiten België. Vandaag de dag liggen de Europese grenswaarden voor fijn stof ($25\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM2.5) boven de waarden die aanbevolen zijn door de Wereldgezondheidsorganisatie ($10\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM 2.5) maar ook boven de waarden die bijvoorbeeld in de VS worden gehanteerd ($12\mu\text{g}/\text{m}^3$). Als we dus de Europese normen halen betekent dat zeker een verbetering van de situatie maar wil dat niet zeggen dat de gezondheid van mens en natuur beschermd is. En helaas halen we zelfs de huidige Europese normen niet. Voor fijn stof heeft de EC ons land al doorverwezen naar het Europese hof en ook voor Stickstofoxiden dreigt een boeteprocedure. De normen voor schone lucht worden stapsgewijs aangescherpt om minimaal te voldoen aan de richtsnoeren van de Wereldgezondheidsorganisatie. (E)
39. **Meten is weten.** Kinderen centraal stellen in het luchtbeleid betekent ook luchtvervuiling op neushoogte van de kinderen meten. (V, B)
40. **Luchtkwaliteitsplannen herzien we want halve maatregelen volstaan niet om het probleem aan te passen.** Een luchtkwaliteitsplan moet prioriteiten in de uitvoering vastleggen en een periodieke opvolging en tussenevaluaties voorzien. Bovendien moeten budgettaire implicaties en kostenefficiëntie van maatregelen worden aangegeven. Aan al die voorwaarden voldoen de Vlaamse plannen niet en de evolutie van de metingen van luchtvervuiling tonen aan dat we onze doelstellingen op die manier ook niet zullen halen. De luchtvervuiling stopt natuurlijk ook niet aan (gewest)grenzen en zo brengen halve maatregelen ook andere regio's in het gedrang. Zo zou een verbreding van de Brussels Ring nefaste gevolgen hebben voor de gezondheid niet alleen voor de bewoners in de Rand maar ook in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (V)
41. **We pakken het probleem aan de bron aan.** Alle andere maatregelen zijn doekjes tegen het bloeden. We hebben een geïntegreerd aanpak nodig met maatregelen op vlak van de industrie, de landbouw, de energiesector, hoe we onze huizen verwarmen en hoe we ons en onze goederen verplaatsen. We gaan voor schone productie, schone energie en schone verplaatsingen. Zero-uitstoot wordt de streefnorm. Op korte termijn zetten we grote stappen vooruit door in te zetten op minder verkeer en minder dieselwagens. Daardoor doen we het fijn stof en de uitstoot van stickstofoxiden effectief dalen. (F, V, B)
 - a. De verkeersfiscaliteit stuurt naar minder vervuilende voertuigen en verplaatsingswijzen.
 - b. De slimme kilometerheffing voeren we versneld in voor alle voertuigen dus ook voor personenwagens. De tarieven worden gemoduleerd naar gelang de milieuprestatie van het voertuig, waar en wanneer je rijdt.
 - c. Noodmaatregelen bij smogalarm zoals een verlaging van de snelheidslimieten naar 90 km/u, tijdelijk rijverboden hebben keer op keer hun nut bewezen. We kiezen voor permanente snelheidsbeperkingen in smoggevoelige gebieden om hoge vervuilingspieken te voorkomen.
 - d. Milieu zones (lage emissie zones) kunnen een maatregel zijn om de situatie in stedelijk gebieden te verbeteren maar moeten ingebied zijn in een beleid dat werk maakt van een echte overgang naar duurzame mobiliteit. Op termijn worden vervuilende benzine- en dieselwagens geweerd uit onze binnensteden (E).
 - e. Fietsers en voetgangers krijgen en centrale plaats in het mobiliteitsbeleid. Kwalitatief (groen) openbaar vervoer vormt een echt alternatief voor de wagen voor langere afstanden. Dat vraagt investeringen in infrastructuur, rollend materiaal en de exploitatie van het openbaar vervoer.
 - f. Duurzame mobiliteit vraagt ook dat we anders omgaan met onze ruimte en een streng locatiebeleid voeren. Nabijheid is immers de milieuvriendelijkste mobiliteit.
 - g. De normen voor fijn stof en andere vervuilende uitstoot van auto's, bestel- en vrachtwagen worden aangescherpt.
42. Bewoners van gebieden met vervuilde lucht krijgen het recht om een actieplan voor luchtkwaliteit af te dwingen van hun lokale overheid. (E)
43. Om de luchtvervuiling in en rond onze havengebieden terug te dringen komt er in alle havens walstroom. De schoonste schepen krijgen voorrang in Europese havens. (E, V)
44. Ook bij de industrie is nog veel vooruitgang mogelijk. Onderzoek naar de best beschikbare technologie laten we sneller doorwerken in algemene en sectorale milieuvorwaarden, die alle bedrijven moeten naleven. (V, B)
45. Gezond en ecologisch bouwen is voor Groen de norm. Hiervoor is het van belang dat er bindende ecologische criteria komen voor bouwproducten zodat deze niet langer het binnenhuisklimaat vervuilen.(E, F)
46. **Verbetering van de binnenluchtkwaliteit in scholen en kinderopvang.** De overheid stelt een pakket van eenvoudige richtlijnen samen voor leerkrachten en opvangers, zoals regelmatig verluchten van de klas of

ruimte, voldoende poetsen en de keuze van gezonde materialen en speelgoed. Jonge kinderen verblijven een groot deel van hun tijd in kinderopvang of (kleuter)klassen. Het is van belang dat die leefomgeving zo gezond mogelijk wordt gehouden. Via het onderwijs kan het principe van fysisch-chemische hygiëne worden doorgegeven aan onze kinderen. (V, B)

47. Waar kwetsbare groepen langer verblijven (kinderopvang, scholen, zorginstellingen, ziekenhuizen) organiseert de overheid een **meetcampagne binnenlucht**. We willen zo de binnenluchtkwaliteit in kaart brengen. In een tweede stap werkt de overheid met betrekking van stakeholders een actieprogramma binnenlucht uit met concrete maatregelen om de binnenluchtkwaliteit te verbeteren. (V, B)

MINDER LAWAAI

Eén Vlaming op drie wordt blootgesteld aan te hoge geluidsniveaus en ook in Brussel zorgt geluidsoverlast voor een verminderde levenskwaliteit. Stilte is geen overbodig luxe maar belangrijk voor onze gezondheid. Lawaai zorgt voor een verhoogde bloeddruk, stress en depressies, leerachterstand bij kinderen, vroegtijdige overlijdens... Groen wil aandacht voor een rustiger leefomgeving: minder lawaai, van vliegtuigen, van verkeer, van geluidsinstallaties, van bedrijven. De belangrijkste bron van geluidsoverlast is in Vlaanderen wegverkeer. Omwille van onze ruimtelijke wanorde en ons fijnmazig wegennet is het aantal mensen dat blootgesteld is aan te veel lawaai ook groter dan gemiddeld in Europa. Lawaai is alomtegenwoordig, overdag maar ook 's nachts. Een zorgwekkend feit gezien dat het menselijk gehoor nooit slaapt en ons lichaam altijd reageert op lawaaiprikkel als een vorm van gevaar. Een kwaliteitsvolle slaap is echter een conditio sine qua non voor het behoud van onze fysische en psychische integriteit.

48. De voorbije legislatuur bleven maatregelen ter bestrijding van geluidsoverlast uit. Het beleid heeft min of meer het probleem gewoon in kaart gebracht. Bijkomende maatregelen om het probleem structureel aan te pakken zijn er niet opgenomen. We willen echte geluidsactieplannen opmaken. Europa vraagt zulke saneringsplannen sowieso al. (V)
49. Geluidsactieplannen moeten normen, (nieuwe) maatregelen ter bestrijding van geluidsoverlast en duidelijk budgetten voorzien. (V)
50. Wie dit probleem denkt op te lossen met geluidsschermen te plaatsen zit op het verkeerde spoor. Bovendien kunnen geluidsschermen ervoor zorgen dat fijn stof nog verder verspreid raakt. Vlaanderen moet meer budgetten voorzien om lawaaihinder aan de bron en structureel te bestrijden. Zo kunnen door de overkapping van de Antwerpse ring lawaaihinder rond de ring eens grondig aangepakt worden. Tegelijkertijd kunnen we op die manier ook ruimte creëren die Antwerpen dringend nodig heeft (om meer groene ruimte en om degelijke huisvestingen te kunnen realiseren). (V)
51. Ook de bronaanpak wordt er nog te veel uit het oog verloren. Maatregelen die de modal shift bevorderen, dus meer mensen uit de wagen halen zullen evenals een positief effect hebben op de geluidsbelasting. Het openbaar vervoer moet maximaal investeren in stilte voertuigen met duurzame aandrijvingen. De geluidsnormen voor auto's en vrachtwagens scherpen we verder aan. (E, V, B)
52. Een apart probleem vormen de nachtvluchten op Zaventem zowel voor de Rand als voor de dichtbevolkte gebieden in Brussel die 's nachts worden overvlogen. We pleiten voor een verbod op nachtvluchten op Europees niveau. Indien dit niet mogelijk blijkt moet de federale overheid een stappenplan voor het afbouwen van nachtvluchten opmaken zodat er tegen einde van de legislatuur geen nachtvluchten meer plaatsvinden tussen 23u en 6u. Door het instellen van een nachtvluchtenverbod garanderen we mensen fatsoenlijk kunnen slapen, cruciaal voor hun gezondheid. (F, E)
53. Verder komen voor de luchthaven duidelijke geluidsnormen die gelijk zijn voor alle gewesten en gebaseerd op de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie. (F, V, B)
54. Ook aan het treinverkeer stellen we hogere geluidseisen en maken we een geluidsaneringsprogramma op (cf. geluidsactieplan trein). Zowel in stiller materiaal als geluidswerende infrastructuur wordt geïnvesteerd, ervoor worden bijkomende middelen uitgetrokken. (F, V)
55. Ook de geluidsoverlast voor omwonenden veroorzaakt door grote publieke manifestaties, zoals muziekfestivals, vraagt bijzondere aandacht. Voorafgaand aan het evenement moet er actief op zoek gegaan worden hoe de nachtrust voor de omwonende gegarandeerd kan worden. (V, B)
56. Klachten over lawaaierige kinderen en jongeren zijn soms terecht, maar kunnen vermeden worden door doordachte ruimtelijke en menselijke ingrepen. Groen beoogt meer dan symptoombestrijding, en zet in op preventie en structurele oplossingen. (V,B)
57. Daarnaast willen we werk maken van de creatie van meer stiltegebieden voor de rustzoekende mens. (V, B)

CHEMISCHE STOFFEN

58. We komen in het dagelijkse leven met steeds meer chemische stoffen in aanraking. Deze zijn niet altijd even onschuldig, en soms zelfs kankerverwekkend. We willen een betere bescherming tegen gevaarlijke stoffen. De EU-regels voor de bescherming van mens en milieu tegen toxische stoffen blijven achter op de reële gevaren. We wijzen het gebruik van riskante stoffen in levensmiddelen, cosmetica, speelgoed en andere dagelijks producten af. We willen een consequente omzetting van de EU-chemicaliënpolitiek REACH (Regulation on Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) met het oog op een betere fysisch-chemische hygiëne. (E)
59. **De risicobeoordeling van chemische stoffen moet ook rekening houden met interacties tussen stoffen.** De bestaande risicobeoordeling voor (chemische) stoffen is nog altijd grotendeels gebaseerd op de analyse van elke stof afzonderlijk. Maar deze benadering is te simplistisch, veel stoffen versterken elkaar. Dat betekent een onderschatting van het risico voor onze gezondheid. Dus moeten deze versterkende effecten in rekening worden gebracht in de normering. (E, F)
60. **Vervangingsplicht voor gevaarlijke chemische stoffen.** België engageert zich actiever bij de identificatie van zeer zorgwekkende stoffen en steunt Belgische bedrijven bij het vervangen van deze stoffen. Bijzondere aandacht geven we naast zeer zorgwekkende stoffen, hormoonverstoorders, cocktaileffecten van chemische combinaties en nanomaterialen. (E, F)
61. We hebben nood aan meer kennis over de gezondheidsgevaren door chemische stoffen en trekken daarom meer middelen uit voor onderzoek. We stimuleren verder onderzoek naar de impact van chemische stoffen, vooral over de effecten van langdurig blootstelling aan lage dosissen en cocktaileffecten (interacties tussen stoffen) is er nog onvoldoende kennis. (E, F)
62. We willen een verbetering van het recht op informatie over gevaarlijke producten. Mensen die gezondheidsprobleem oplopen door gevaarlijke stoffen in consumentenproducten verdienen meer ondersteuning. (E, F)
63. De consumenteninformatie over zeer zorgwekkende chemicaliën in producten moet vollediger en eenvoudiger. (E, F)

HORMOONVERSTORENDE STOFFEN

64. We beperken de risico's van de blootstelling aan hormoonverstorende stoffen. De overheid verstrekt duidelijke informatie en begrijpelijke richtlijnen om de invloed van chemische en hormoonverstorende stoffen in kinderspeelgoed, klaslokalen en crèches te beperken. (V, B)
65. De meeste consumenten zijn zich nog niet bewust van de aanwezigheid van hormoonverstoorders in alledaagse producten. Goede voorlichting hierover kan veel bijdragen aan een verminderde blootstelling aan deze stoffen. Ongeboren en jonge kinderen zijn bijzonder kwetsbaar. Ze zijn volop in ontwikkeling en (prenatale) blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kan deze vroege ontwikkelingsprocessen verstoren en grote impact hebben op hun latere leven. Naar Deens voorbeeld willen we jonge en zwangere vrouwen beter informeren over weekmakers en hormoonverstorende stoffen. (V, B)
66. We maken werk van een ambitieuze Europese strategie voor hormoonverstoorders. Er dienen duidelijke wetenschappelijk criteria worden opgesteld voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. We bevorderen maximaal de vervanging door normering en door de ontwikkeling van alternatieve producten/diensten te ondersteunen. (E, F, V)
67. Ontwikkelen van indicatoren om specifiek de blootstelling van kinderen aan hormoonverstorende stoffen (en andere chemicaliën) op te sporen. (V)
68. De verkoop van zuigflessen met Bisphenol A is terecht reeds verboden in ons land. Dit verbod werd in 2013 uitgebreid naar voedingsverpakkingen voor kinderen tot 3 jaar. Voor Groen mag het verbod nog een stap verder gaan. We willen het verbod uitbreiden naar voedselverpakkingen in het algemeen maar zeker verpakkingen die speciaal op kinderen en jongeren gemarkeert zijn. (F)

NANOMATERIALEN

Sluipend, en zonder openbare debatten worden nanotechnologieën ingezet. Die technologieën bieden grote kansen, maar bevatten ook grote risico's. Zeker in domeinen die dicht bij de consument liggen, zoals voeding, cosmetica of textiel, willen we mogelijke gevaren zo vroeg mogelijk aanpakken, om een herhaling van het asbestdrama te voorkomen.

69. De EU maakt regels voor het veilig gebruik van nanotechnologie. We vragen een breed debat over alle toepassingen van nanotechnologie en een strikte doorvoering van het voorzorgsbeginsel. Er is nood aan een

specifiek rechtskader voor de nanotechnologie. Aan de ongecontroleerde en niet onderzochte vermarkting van nanoproducten moet een einde komen. Nanoproducten in domeinen dicht bij de consument mogen niet op de markt komen, zolang er geen aangepaste testmethodes ter beschikking zijn en risico's zonder twijfel kunnen worden uitgesloten. (E)

70. We verzetten ons tegen commercialisering van producten en stoffen met nanopartikels zonder een voorafgaande risico-inschatting die afdoende rekening houdt met de mogelijk afwijkende eigenschappen van stoffen op nanoschaal. Er moeten meer middelen naar risico-onderzoek komen. Verder eisen we een eenduidige herkenbare etikettering van nanoproducten. (E, F, V)
71. Opstarten van een federaal register van gefabriceerde nanomaterialen maakt deze materialen traceerbaar. Daardoor kunnen we sneller reageren en producten van de markt nemen indien nieuwe risicoschattingen blijken dat bepaalde nanomaterialen een gevaar voor de gezondheid vormen. (F)
72. We ontwikkelen heldere aansprakelijkheidsregels en verzekeren de terugneembaarheid. (F)

PESTICIDEN

73. **Federaal reductieprogramma voor pesticiden verder implementeren.** We leggen de nadruk op een vermindering van het gebruik en de risico's van biociden. Dat vraagt versterkte controle van biociden op het terrein. (F)
74. Op biociden komt een verplichte vermelding waarin staat dat ze buiten het bereik van kinderen moeten worden gehouden en dat ze niet mogen worden gebruikt tijdens de zwangerschap, door vrouwen die borstvoeding geven en in aanwezigheid van jonge kinderen. (E, F)
75. Privépersonen mogen enkel via een opgeleide verkoper toegang krijgen tot pesticiden in de winkel. (F)
76. We willen een verbod van neonicotinoïden en andere pesticiden die leiden tot sterfte van bijenvolken. (E, F)
77. **Wij willen dat er duidelijke bovengrenzen worden vastgelegd voor pesticidenresidu's in voedingsmiddelen.** Daarbij moet er eindelijk ook rekening gehouden worden met de meervoudige belasting door verschillende pesticidenresidu's. De EU moet een actievere rol opnemen bij de bescherming van mensen tegen gevaarlijke pesticiden. Gevaarlijke pesticiden moeten gewoon verboden worden. (E)

GEZONDE BODEM

Decennia van milieuverontreiniging hebben ons met vervuilde gronden opgezadeld. Sommige sterk vervuilde gronden vormen zelfs een ernstige bedreiging voor de gezondheid van de omwonenden. Bodemvervuiling bedreigt ook het grondwater. Ook minder sterk vervuilde gronden moeten dringend gesaneerd worden om terug ter beschikking te kunnen staan voor nieuw gebruik. Op die manier voorkomen we het aansnijden van open ruimte. Helaas schiet de sanering onvoldoende op. De budgetten die door de Vlaamse regering besteed werden aan bodemsanering vielen veel te laag uit. Ooit was beloofd dat alle schadelijke historische bodemvervuiling in Vlaanderen zou geremedieerd zijn tegen 2036. Tegen het huidige tempo zullen we die doelstelling zeker niet halen en schuiven we de problemen door naar de toekomst.

78. **We willen terug meer stimuli geven voor bodemsanering.** Grond en ruimte zijn schaarse hulpbronnen in Vlaanderen. Investeren in grondreiniging schept jobs en nieuwe ruimte om te ondernemen, nieuwe ruimte om te wonen of nieuwe ruimte voor natuur. (V)
79. Er moeten nog meer middelen voor ambtshalve saneringen worden voorzien. Maar de overheid moet zeker ook beroep kunnen doen gezamenlijke financiering van projecten met de privé via zogenaamde brownfieldprojecten. Voor de sanering van zwaar vervuilde gronden (black fields), waar de privé geen belangstelling voor heeft, wordt een Bodemsaneringsfonds ingesteld waaraan alle grote vervuilers bijdragen. Door meer brown- én black fields proper te maken, beschermen we tegelijk ook maagdelijke terreinen (green fields). (V)
80. De huidige regering heeft er een hele legislatuur over gedaan om tot een samenwerkingsakkoord over het stookolietaankfonds te komen. Nu het akkoord er is kunnen we eindelijk particulieren financieel ondersteunen die met bodemverontreiniging te maken hebben. We maken daarvoor gebruik van de overschotten van het Bodemsaneringsfonds voor tankstations. Ook de problemen uit het verleden moeten nu opgelost worden, ook voor mensen die niet langer met mazout willen stoken. (V)
81. Daarnaast willen we ook een programma om de erosiebestrijding in de erosiegevoelige gebieden op gang brengen. Een gemeentelijke erosiecoördinator volgt de erosiebestrijding op. Verminderde vruchtbaarheid en verstening zijn evenals aandachtspunten. (V)

PROPER WATER

Het is een basisrecht: zuiver en betaalbaar drinkwater, proper water om in te zwemmen, regenwater zonder giftige resten, betrouwbaar water als grondstof voor (voedsel)productie, propere beken en rivieren als slagaders van een gezonde natuur.

Groen wil de kwaliteit van ons oppervlakte- en grondwater fors verbeteren. Daar hebben we ons toe verbonden door het goedkeuren van de Europese kaderrichtlijn water.

Nog eind 2013 werd België veroordeeld tot een boete van tien miljoen euro voor in gebreke blijven voor stedelijke waterzuivering. En toch hecht Vlaanderen niet het nodige belang aan de Europese water-deadlines. De waterkwaliteit van onze waterlopen is verbeterd maar deze verbetering vertraagde of viel zelfs stil de voorbije jaren. De maatregelen die de waterkwaliteit zullen verbeteren boeken geen vooruitgang:

- Het mestbeleid is onvoldoende performant. Het aantal MAP-meetpunten dat de nitraatnorm overschrijdt daalde tijdens de legislatuur amper en ook de gemiddelde fosforconcentratie vertoont nauwelijks verbetering.
- Het waterzuiveringsbeleid komt niet van de grond, de waterzuiveringsstations zijn bijna allemaal gebouwd maar de aansluiting van de riolering kan niet volgen (financieringstekort van 3,1 miljard voor de periode 2013-2027)
- Ook de uitvoering van de stroomgebied- en bekkenbeheerplannen loopt vertraging op. Een hele lijst van speerpuntgebieden zijn niet opgestart. (ook hier vormt een tekort aan middelen en capaciteit een knelpunt)

VERVUILING TEGENGAAN

82. **We maken werk van een nieuw ambitieus Mestactieplan (MAP V).** De nitraatrichtlijn is al sinds 1991 van kracht met als doel de waterverontreiniging door het gebruik van meststoffen in de landbouw te verminderen. Bijna een kwart eeuw na datum behoort onze waterkwaliteit (grond- en oppervlaktewater) nog altijd tot de slechtste van Europa. Daar horen ook de te hoge fosfaatconcentraties bij. Bijgevolg heeft ons de Europese commissie eind 2013 op de vingers getikt omdat de waterkwaliteit in landbouwgebied te traag verbetert. In het nieuwe MAP V voorzien we strengere bemestingsnormen waar de normen tot nog toe niet gehaald werden. Er wordt rekening gehouden met de mogelijkheden die de bodem biedt (m.b.t. fosfor). Bovendien bouwen we een effectieve handhaving uit voor controle en sanctionering. (V)
83. De directe oorzaak van de slechte waterkwaliteit is de veestapel. In Vlaanderen wordt achtmaal meer vlees geproduceerd dan de Vlaming consumeert. Gevolg is dat de Vlaamse veehouderij veel meer mest produceert dan de landbouw bodem aankan. Volgens het bron-principe moeten we dus maatregelen nemen om de veestapel af te bouwen. Subsidies die de uitbouw van de veestapel nog verder stimuleren zijn milieuschadelijk en zetten we stop. (V)
84. De federale overheid onderzoekt de meerwaarde van een taks op de overschotten van stikstofhoudende bemesting, op minerale stikstof, fosfor en kalium. (F)

WATERZUIVERINGSBELEID

85. De voorbije jaren werd er stevig geïnvesteerd in waterzuiveringsinstallaties maar het vervuilde water kwam daar niet terecht door een gebrek aan rioleringen. En zo worden nog altijd 20% van het afvalwater in onze rivieren geloosd. Vlaanderen zou de lokale besturen meer financieel en beleidsmatig moeten ondersteunen, willen we een kans maken de ultieme deadline in 2027 te halen en zo een boete van Europa voorkomen. (V)
86. Wat de financiering betreft moeten niet alleen meer middelen voor en door de lokale besturen worden voorzien (er is immers een structureel financieringstekort van ongeveer 300 miljoen euro per jaar) maar moeten de beschikbare middelen doelgerichter besteed worden:
 - a. Uit een rapport van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) blijkt dat de saneringsbijdrage niet integraal wordt aangewend voor riolering, daar moet verandering in komen. Als het van ons afhangt mogen de saneringsbijdragen dan ook niet stijgen.
 - b. Het Rio-fonds passen we aan zodat rioolbeheerders op langere termijn duidelijkheid krijgen over de middelen die beschikbaar zijn.
 - c. De rioleringswerken maken we meer afdwingbaar door het Rio-fonds aan het Gebiedsdekkend Uitvoeringsplan (Kaderrichtlijn Water) en Asset Management te linken.
 - d. Regenwater wordt nog veel te vaak via riolering en collectoren afgevoerd ipv ter plaatse te laten insijpelen. De factuur voor waterzuivering loopt daardoor op en extra vervuiling dreigt via overstorten. Het invoeren van een vermindbare bijdrage op de afvoer van regenwater kan hier een stimulans zijn om het regenwater op eigen terrein te laten infiltreren. Wie toch op de riolering lost betaalt ervoor een bijkomende bijdrage die de uitbouw en onderhoud van het regenwaterstelsel meefinanciert.

87. **Handhaving van de lozingsvoorschriften.** Er bestaat het handhavingsdecreet maar we passen het ook effectief toe. (V)
88. Regenwater voeren we vandaag te snel af wat voor een overbelasting van onze rioleren en rieven zorgt. Grachtenstelsels willen we in ere herstellen en zo het regenwater trager af te voeren en te laten insijpelen. Gemeenten moeten ook daarvoor beroep kunnen doen op Vlaamse subsidies omdat het tot besparingen voor het riolatingsstelsel zorgt. (V)
89. Om de extra risico's ten gevolge van de klimaatverandering te voorkomen moet Vlaanderen dringend ruimte voor water creëren. Gemeenten moeten nog meer aandacht besteden aan het beheer hemelwater. Om het hoofd te kunnen bieden aan de grotere en meer extreme regenbuien moeten we in Vlaanderen gemiddeld in 20 tot 30 % bijkomende bufferzones voorzien. Daarom stimuleren we gemeenten hemelwaterplannen op te maken. (V)

ZUIVER WATER TEGEN EEN EERLIJKE PRIJS

90. Drinkwater is een basisrecht en voor ons dus publiek goed. Drinkwater mag voor ons dan ook niet geprivatiseerd worden. (V, B)
91. Om te vermijden dat de kosten voor de 'bereiding' van drinkwater steeds verder oplopen, kan de Vlaamse overheid nog strenger optreden om vervuiling van waterwingebieden en grondwater (bv. met pesticiden of meststoffen) te voorkomen. (V)
92. De grondwaterlagen in Vlaanderen lijden onder overexploitatie. Bedrijven en particulieren willen we aanzetten om meer gebruik te maken van hemelwater en vooral "grijs" water. We willen bedrijven ook aansporen zuinig om te springen met water, ook al komt het water van eigen waterwinning. Om onze grondwaterlagen terug te vullen nemen we maatregelen dat er meer regenwater kan insijpelen. Dan gaat het dus vooral over maatregelen om de aanleg van verhaarde oppervlakte te ontraden. (V)
93. Groen vraagt een uniforme en lagere drinkwaterprijs voor alle Vlamingen. Toch zeker voor het basisgebruik. Door het instellen van meer progressieve tarieven, kan ervoor gezorgd worden dat wie echt met water smot, wel in hogere tariefschijven terecht komt. Voor 70.000 gezinnen worden geen rioleringen en RWZI's voorzien, maar wordt een oplossing gezocht via IBA's (individuele behandelingsinstallaties) of eventueel kleinschalige waterzuiveringsinstallaties (KWZI's). De overheid mag deze kosten niet volledig afwентelen op gezinnen, want zij is mee verantwoordelijk voor de slechte ruimtelijke ordening die nu leidt tot hogere kosten om alle afvalwater te collecteren en te zuiveren. Wie zich vandaag vestigt buiten de afgebakende zuiveringszones, dient wel een deel van de eigen waterzuivering mee te betalen. (V)

INTEGRAAL WATERBELEID: MEER RUIMTE VOOR WATER

94. Sigmaplannen zijn plannen die oude overstromingsgebieden terug herstellen. De uitvoering van de sigmaplannen lopen vertraging op o.a. omdat budgetten niet vrij gemaakt worden. We voorzien in voldoende financieringsmiddelen voor deze maatschappelijk belangrijke projecten. (V)
95. Het decreet Landinrichting was een belangrijke stap om water terug meer ruimte te geven. Herverkaveling bij kracht van de wet moet het mogelijk maken om harde bestemmingen in overstromingsgevoelige gebieden te ruilen met bestemmingen in niet-overstromingsgevoelige gebieden. We zorgen ervoor dat dit principe ook in de praktijk wordt toegepast. Waar mogelijk gaat dit samen met natuurontwikkeling. (V)

MINDER STRALING

Omdat de wetenschap de langetermijneffecten nog onvoldoende kan inschatten pleit Groen ervoor om het voorzorgsprincipe te hanteren en de straling zo veel mogelijk te beperken. Sommigen maken zelfs de vergelijking met asbest waar pas na enkele tientallen jaren niet meer te ontkennen viel dat er een direct verband tussen asbest en kanker bestaat.

96. We willen de blootstelling aan de zogenaamde niet-ioniserende straling beperken, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen. Kinderen bijvoorbeeld, maar ook mensen die extra gevoelig zijn voor chemische stoffen of straling. Daarom willen we de bestaande Vlaamse norm verstrekken. Er was veel discussie over de Brusselse norm van 3V/m voor gsm-masten maar ook de Hoge Gezondheidsraad raadt die norm aan. Hoewel de nieuwe Brusselse norm boven de 3V/m ligt is Brussel nog altijd strenger voor straling dan Vlaanderen. Strenge normen stimuleren innovatie en nieuwe technologische ontwikkelingen en alternatieven die de straling vermindert maken we tot norm. (V)
97. We intensiveren de informatie- en sensibiliseringcampagnes rond risico's van gebruik van draadloze technologieën vooral bij kwetsbare groepen (babies, kinderen en jongeren). (F, V, B)

98. De inplanting van zendmasten moet onder brede inspraak gebeuren. Plaatsen in de buurt van scholen, kinderopvang en ziekenhuizen vrijwaarden we maximaal. (V, B)

AF VAN AFVAL

Een regio die arm aan natuurlijke hulpbronnen is kan alleen maar winnen door in te zetten op duurzaam materiaalbeleid. Daarom vormt de strikte toepassing van de hiërarchie voor de verwerking van afval een belangrijke leidraad: voorkomen, hergebruik, recyclage, energieopwekking, storten.

99. In de voorbije legislatuur werd het Materialendecreet goedgekeurd. We willen dit decreet verder uitvoeren, kunststofafval, afvalverbranding en verwerking van organisch afval zijn daarbij belangrijke onderwerpen. (V)
100. We stimuleren het sluiten van de kunststof-kringloop door de recyclagedoelstelling voor kunststof-afval gevoelig op te trekken en een doelstelling voor hergebruik in te voeren. (V)
101. We stellen onmiddellijk een moratorium in op bijkomende restafvalverbrandingscapaciteit. We stellen een roadmap op tot afbouw van de verbrandingsactiviteiten. Het tarievenbeleid moet in die zin aangepast worden dat recyclage aantrekkelijker is dan verbranden. (V)
102. We stellen doelstelling op voor gescheiden inzameling en verwerking van groente-,fruit- en tuinafval (GFT). (V, B)
103. Voor organisch afval (GFT-afval, organisch afval van horeca en voedingsindustrie) zetten we in laatste instantie (gebruik als veevoer heeft voorrang) in op vergisting. Uit het digestaat kunnen nieuwe grondstoffen geproduceerd worden voor de landbouw (compost, bodemverbeteraar, meststoffen). (V)
104. Er komt een verwijderingsbijdrage voor nieuwe schepen. Deze heffing voedt een fonds waaruit na einde levensduur de verantwoorde sloop bekostigd wordt. (E)
105. De grootste hoeveelheid afval is het bouw- en sloopafval. Hier gaan we voor 100% hergebruik. Via selectieve sloopbestekken worden gevvaarlijke stoffen eruit gehaald. Door de lat voor hergebruik van bouwstoffen hoog te leggen, kan ook veel milieuschade voorkomen door het ontginnen van primaire bouwstoffen (zand, grind, klein, leem) en kunnen de normen voor ontginnung verscherpt worden. (V, B)

ASBEST

Gelet op de lange latentietijd van de asbest gerelateerde ziektes wordt in ons land het grootste deel van de schadegevallen verwacht in de periode van 2015 tot 2020. We moeten snel werk maken van een verbeterde positie van de asbestslachtoffers t.o.v. van de vervuilers. We blijven ons inzetten voor een volwaardige schadeloosstelling van alle asbestslachtoffers.

106. Het kan niet dat nog altijd asbest wordt geproduceerd in landen waar asbest nog niet verboden is en zelfs uitgevoerd wordt naar ontwikkelingslanden. We staan geen uitzonderingen meer toe op de invoer van asbest en er komt een verbod op export van asbest naar ontwikkelingslanden. (E)
107. Er komt een fonds voor het verantwoord slopen van afgedankte zeeschepen. (E)
108. We stellen een centraal asbestregister op dat de aanwezigheid van asbest in gebouwen, fabrieken, scholen enzovoort in kaart brengt. De informatie bestaat al maar zit nog verspreid en wordt niet gecentraliseerd. (V,B)
109. We voeren een asbest-verwijderingspremie in. De premie kan gefinancierd worden door de asbestfonds die deels gespijst wordt door de overheid en deels door de asbestbedrijven. (F, V, B)
110. Het asbestfonds willen we herzien. Groen heeft er voor in de Kamer al een wetsvoorstel ingediend. De hervorming houdt in: (F)
 - a. Dat we het vervuiler betaalt principe toepassen: asbestproducenten en plaatsers moeten mee bijdragen in de financiering van het Asbestfonds. Slachtoffers die geld kregen van het fonds moeten nog altijd naar de rechtbank kunnen stappen om meer te vragen,
 - b. Longkanker wordt als asbestziekte erkent als de aanwezigheid van asbestvezels in de longen wordt vastgesteld,
 - c. Ziekten ten gevolge van blootstelling aan asbest manifesteren zich soms pas na vele jaren. Hierdoor is de huidige periode van 20 jaar waarbinnen je een aanvraag tot schadevergoeding kan instellen te kort. Met dit nieuwe voorstel wordt die opgetrokken naar 50 jaar.

MILIEUHANDHAVING

111. De handhaving van het milieubeleid laat nog steeds veel te wensen over. Gemeenten hebbend dringend nood aan meer ondersteuning om de eerstelijns controles te kunnen doen. Maar ook de Vlaamse milieu-inspectie moet meer middelen en armslag krijgen voor herhaalde en gerichte controleacties. (V)

112. Werken met administratieve sancties is goed, maar ook vervolging door de rechter is en blijft noodzakelijk om ontraden te werken. Wie winst maakt door milieu en gezondheid te belasten, mag daar nooit zonder gepaste straf mee weg komen. (F)

NATUUR EN BIODIVERSITEIT

VISIE

Groen komt op voor het behoud van de natuur en de biodiversiteit in Vlaanderen. Meer zelfs, we willen verloren biodiversiteit herstellen en actief nieuwe natuur ontwikkelen.

Dat is nodig. Eerst en vooral omwille van ons zelf. We hebben nood aan voldoende groen in onze buurt, aan levende natuur en bossen op wandel- en fietsafstand. Natuur werkt kalmerend, doet bewegen en voorkomt overgewicht. Door te investeren in nabije en bereikbare natuur voor iedereen houden we mensen fit en gezond. Investeren in natuur doet de kosten voor de gezondheidszorg gevoelig dalen. Studies bewijzen dat. Bomen en groen vangen fijn stof weg, ze produceren zuurstof, ze zorgen voor schaduw en beschutting.

Maar natuur en biodiversiteit hebben ook een economische functie. De natuur levert "ecosysteemdiensten". De natuur zorgt voor voeding, kledij, bouwstoffen. Planten houden water en grond vast en spelen een belangrijke rol in de waterhuishouding. Bomen nemen CO₂ op. Natuur speelt zo een belangrijke rol in de strijd tegen de klimaatverandering. Een myriade aan kleine diertjes zorgt voor de vruchtbaarheid van de bodem. Insecten zorgen voor bestuiving van planten. Een rijke verscheidenheid aan planten en dieren is dus niet enkel van belang omdat het mooier en kleuriger is, maar ook omdat zo verschillende levenskringlopen in stand gehouden worden.

Investeren in natuurherstel en in de ontwikkeling van nieuwe natuur is dus zeker geen economische verliespost. Integendeel. Ook economen hebben intussen het idee verlaten dat je enkel welvaart en werkgelegenheid kunt creëren door natuur te vernietigen en biodiversiteit te verschralen. Het tegendeel is waar. De toekomst is aan nieuwe groene rijkdom en groene jobs door het behoud en het herstel van open ruimte, landschappen, een levende bodem, watertafels en waterberging, genetische diversiteit, natuurlijke hulpbronnen en door het bewaren en nieuw ontwikkelen van natuur.

Op die manier kunnen we mee vorm geven aan een nieuwe economische sector van natuurontwikkelaars die door de overheid, beheerders van regionale landschappen of stadsbossen of door de privé (landbouw, toerisme, horeca, vastgoed) ondersteund en vergoed worden voor geleverde ecologische diensten. Op die manier kunnen honderden nieuwe groene jobs gecreëerd worden of bedreigde jobs (bv. in de landbouw) behouden blijven.

Dat geldt zeker voor het beleid rond de Noordzee : kustverdediging en natuurontwikkeling kunnen samengaan en mekaar versterken.

Dieren maken deel uit van de natuur die we nieuwe groeikansen willen geven. Dieren hebben eigen rechten. We kiezen voor een landbouw die deze rechten respecteert en omschakelt naar diervriendelijke teelt. We willen dierenleed voorkomen, maar vooral dieren terug de ruimte geven in de natuur .

EEN OFFENSIEF NATUURBELEID : KIEZEN VOOR MEER NATUUR EN MEER BOS

Vlaanderen is één van de regio's met het minst natuur en bos in Europa. De laatste jaren zaten we met natuur en bos in het defensief. Groen wil de kansen keren en kiest volop voor een natuuroffensief.

RUIMTE VOOR NATUUR

1. Er komt een duurzaamheidnorm voor het ruimteverbruik om te vermijden dat Vlaanderen helemaal ‘versteent’ en alle groen en natuur verdwijnen. Zuinig ruimtegebruik en een verhardingsstop worden als criteria opgenomen in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Door een slim verdichtings-beleid in steden, maar ook in het buitengebied willen we juist meer open ruimte vrij maken. (V)
2. In het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen werd vastgelegd dat er in Vlaanderen 48.000 ha natuur- en bosgebied bijkomt. Dat is nog maar voor één derde gelukt. Er is dringend een inhaalbeweging nodig. (V)
3. Vlaanderen heeft nood aan bescherming van grotere éénheden natuur. Tegen 2019 is het Vlaams Ecologisch Netwerk helemaal afgebakend. En er wordt opnieuw werk gemaakt van de natuurverwevingsgebieden. We willen extra stimuli om te komen tot een netwerk van natuurverbindingen die doorheen alle ruimtelijke bestemmingszones lopen. (V)

NATUUR BEHEREN : EEN TAAK VOOR OVERHEID EN VOOR VRIJWILLIGERS

4. Het Vlaams gewest kiest terug voor een actiever eigen aankoopbeleid. Tegelijk willen we dat de natuurverenigingen ook meer middelen krijgen om natuur aan te kopen en te beheren. In ruil beoordeelt de overheid de resultaten op vlak van biodiversiteit. Elk jaar zou het gebied onder effectief natuurgebeurtenis met 3000 ha moeten toenemen. Een derde daarvan kan gebeuren door de natuurverenigingen. De subsidies voor natuurgebeurtenis voor de terrein beherende verenigingen worden afgestemd op de reële kosten. (V)
5. Samen met de natuurbeweging streven we naar grotere aaneengesloten stukken natuur, om op die manier ook in Vlaanderen terug een stukje ‘wildernis’ te herstellen en ook terug ruimte te bieden voor grotere diersoorten. (V)

WAARDEVOLLE BOSSEN BESCHERmen

6. Zogenaamde “zonevreemde bossen en natuurgebieden” worden in de ruimtelijke plannen beschermd. Echt waardevolle oude bossen willen we onmiddellijk bij decreet beschermen. Zoals dat eerder gebeurde met de duinen. Het is een schande dat de voorbije jaren waardevolle oude bossen zonder meer konden gekapt worden. Dat kan voor ons niet langer. (V)
7. De herbebossingsplicht kan niet meer afgekocht worden. Wie een bos kapt, moet effectief herbebossen, in de onmiddellijke omgeving, voorafgaand aan de ontbossing. (V)
8. Er komt een betere bescherming voor waardevolle stadsbomen. Bomen die bijdragen tot de leefbaarheid van onze steden worden makkelijk gekapt. Er komt een bomencharter (een wettelijke bescherming van bomen) en een aparte dienst binnen het Agentschap Natuur & Bos die toeziet op het behoud van waardevolle bomen. (V)
9. De middelen van het Tropisch Bosfonds worden opnieuw fors opgetrokken. Dit fonds werd door de huidige regering afgebouwd. Voor de Groenen is het van belang dat Vlaanderen ook een reële bijdrage doet aan de ontwikkeling van bossen in arme landen in het Zuiden. (V)
10. Hout afkomstig van illegale houtkap wordt geweerd – we steunen op alle niveaus het gebruik van duurzaam gewonnen hout met een FSC-label (FSC = Forest Stewardship Council) (E, V, B)
11. Europa, Vlaanderen en België investeren in NATURA 2000 gebieden (E,V,B)

KWALITEIT VAN NATUUR

Door de versnippering van de ruimte en de grote milieudruk, neemt ook de kwaliteit van onze natuur steeds verder af. Eén derde van de plant- en diersoorten heeft het moeilijk om te overleven in Vlaanderen. Er is niet alleen nood aan meer natuur, maar ook aan natuur die rijker is, met een grotere verscheidenheid aan soorten.

SOORTEN BESCHERmen

12. Soorten worden beschermd door aangepaste maatregelen te treffen voor kwetsbare soorten en door natuurverbindingen te voorzien voor soorten die onder druk van de opwarming migreren. (V, B)
13. De vele soorten wegen in Vlaanderen zorgen voor versnippering van wat rest aan natuur. We willen dat beheerders van wegen zorgen voor ontsnippering door te werken met ecoducten, ecotunnels, rasters, ... En dat ze zorgen voor een ecologisch beheer van de bermen. (V)
14. De Vlaamse regering is nog altijd bezig met de vastlegging van de Europese instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats (woongebieden van soorten). Dat loopt tergend traag. En voor de meeste van die

doelstellingen scoren we nog heel slecht. Meer dan de helft van de soorten (34 op 59) en driekwart van de habitats bevinden zich in een ongunstige staat van instandhouding. Tegen 2019 is een forse inhaaloperatie nodig: 67.000 ha NATURA 2000 gebied wordt dan beheerd volgens de Europese instandhoudings-doelstellingen, minstens 20 Europees beschermde soorten en 16 habitats hebben tegen dan een gunstige ecologische toestand bereikt. (V)

15. In Vlaanderen en Brussel wordt een actief beleid gevoerd voor het behoud en de herinvoering van soorten (V,B)
16. De Vlaamse overheid streeft naar een milieukwaliteit op maat van de meest kwetsbare personen in de bevolking (bijv. kinderen – ouderen). Op dezelfde manier moeten we in de natuur rekening houden met de meest kwetsbare soorten. Zo vragen we een aparte actieplannen voor de bescherming van bijen en vlinders. Pesticiden die leiden tot sterfte van bijenvolken worden verboden. Er komt steun voor aanplantingen die bij – of vlindervriendelijk zijn. (E,V,B)

MEER KWALITEIT VAN NATUUR DOOR EEN BETER MILIEU

17. Het halen van een goede waterkwaliteit is daarbij van groot belang. De concentraties aan fosfor en stikstof moeten omlaag. Tegen 2018 wordt de waterkwaliteitsdoelstelling voor het meetnet van het Mest Actie Plan gehaald. Er wordt een einde gesteld aan de versoepeling van de vergunningenstop voor de bio-industrie. We kiezen voor een vermindering van de varkensstapel. (V)
18. Duurzame landbouw gaat uit van de draagkracht van ecosystemen en is een verrijking voor de natuur. Het verminderen van pesticiden en kunstmest in de landbouw is ook nodig voor de biodiversiteit. Dat kan door meer inzet van natuurlijke bestrijdings- en bemestingsmethodes. Natuur rijmt met biologische landbouw. Het percentage biologische teelten wordt tegen 2019 minstens opgetrokken tot het Europees gemiddelde (5,6%). (V)
19. Er komt een betere monitoring en aanpak van opdringerige uitheemse soorten en meer steun voor het ecologisch bestrijden van oude en nieuwe plant- en dierplagen. (V, B)

NATUURONTWIKKELING IS GOED VOOR HET KLIMAAT

Meer natuur helpt om de klimaatverandering tegen te gaan, maar ook om de effecten van de klimaatverandering op te vangen. Natuur kan CO₂ opslaan, kan dienst doen als buffer tegen wateroverlast en kan ook zorgen voor verkoeling.

NATUUR VOORKOMT KLIMAATVERANDERING EN BESCHERMT TEGEN KLIMAATVERANDERING

20. Een offensief natuurontwikkelingsbeleid is ook nodig om in eigen land de klimaatdoelstellingen te halen. Bos en natuur leggen CO₂ vast. Ook levende bodems houden veel koolstof vast. Daarom is het zo jammer dat Vlaanderen zo weinig natuur en bos telt en dat onze bodems verarmen. (V)
21. Natuurgebieden beschermen ons tegen de gevolgen van de klimaatverandering. Ze kunnen dienst doen als multifunctionele klimaatbuffers. (V)

NATUUR EN WATERBEHEER

22. Door te investeren in natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts kan de Vlaamse regering onze huizen en bedrijven droog houden. Natuur en groen houden water vast in de bodem. Het integraal waterbeleid van de Vlaamse regering kan dan ook heel goed gecombineerd worden met een beleid van natuurontwikkeling. Door ervoor te zorgen dat water kan infiltreren worden onze bodems bevlooid en worden de watervoorraadden onder grond aangevuld. (V)
23. Dat kan best gebeuren door de verwezenlijking van een blauw-groen netwerk dat heel Vlaanderen dooradert. Daarvoor is het nodig dat het SIGMA-plan geheel wordt uitgevoerd. In dat plan wordt veel extra ruimte voorzien voor water. Stroomgebiedbeheersplannen en bekkenbeheersplannen kiezen steeds mee voor nieuwe natuur. De ontwikkeling van natuur in beekvalleien wordt extra gestimuleerd. (V)
24. De Vlaamse regering zorgt voor minder verharde oppervlaktes. Bestaande verharde oppervlaktes worden afgekoppeld (straten, parkings, industrieterreinen, maar ook daken van woningen enloodsen). Nieuwe verhardingen worden gecompenseerd door te ontharden op andere plaatsen en daar water terug de kans te geven om in de grond door te sijpelen. (V)

NATUUR ZORGT VOOR BESCHUTTING

25. Natuur kan ook zorgen voor verkoeling. Door te investeren in grote oppervlaktes natuur en water in en rond de steden kan de overheid de temperatuur er gevoelig naar beneden brengen en zo het hitte eiland-effect tegengaan. Gemeenten die waterlopen uit betonbuizen halen en terug boven de grond brengen, krijgen steun. (V, B)
26. Bomen zijn een goede remedie tegen fijn stof, maar geven ook schaduw. Bij een juiste keuze van soorten en een goede inplanting langs wegen en rond gebouwen, kunnen kwalijke effecten (zoals een ophoping van fijn stof – het zogenaamde street canyon-effect) vermeden worden, en kan zelfs veel energie voor airco bespaard worden (in gebouwen waar bomenschaduw zorgt voor natuurlijke koelte en lichtafscherming). (V, B)

NATUUR VOOR IEDEREEN

Ieder heeft recht op natuur in haar of zijn buurt. Omdat natuur gezond is en kansen biedt op zachte recreatie. Vooral de meest kwetsbare groepen hebben nood aan meer groen.

27. Er worden bij decreet normen vastgelegd voor groen in ieders buurt. Zo wordt groen in je buurt een basisrecht dat je kan afdwingen. (V)
28. Tegen 2020 heeft elke stad een toegankelijk stadsbos op fietsafstand. (V)
29. Groen is niet hetzelfde als echte natuur. Tegen 2019 is er voor elke inwoner ook 10 m² nieuwe nabije natuur in haar of zijn buurt bijgekomen. (V)
30. De Vlaamse en Brusselse regering investeren in een netwerk van trage wegen, dat voor iedereen makkelijk bereikbaar is. Het principe van de “verjaring” van (de publieke erfdienvoorzieningen rond) buurtwegen die al 30 jaar niet meer gebruikt werden en dan kunnen opgeheven worden, wordt herbekeken.. (V,B,F)
31. Natuurgebieden worden zoveel mogelijk toegankelijk gemaakt voor wandelaars en fietsers. Op die manier verhoogt het draagvlak voor meer natuur. (V)
32. In de steden kiezen we voor verdichting en vergroening. Via RUP's of een nieuw Gewestelijk Ontwikkelingsplan in Brussel. Groen en natuur zijn een essentieel onderdeel van de stad en worden vanuit de rand binnen steden en dorpscentra geleid door de aanleg van groene lobben en blauwe linten. Deze groene netwerken hebben zowel een ecologische als sociale verbindingsfunctie (bv. de Groene Wandeling rond Brussel). Ingebuisde rivieren worden waar mogelijk terug boven de grond gebracht en kunnen zo bijdragen tot natuurontwikkeling en verhoogde leefbaarheid zeker in dichtbebouwde gebieden.
33. We kiezen voor ecologische architectuur, waar groen, water, natuur, zelfs landbouw ook in de wijken en gebouwen zelf doordringen. We steunen bewoners bij de aanleg van groendaken, gevel- en tegeltuintjes en terrasgroen. Ieder van ons produceert waar mogelijk mee natuur, bouwt mee aan groene verbindingen, en is niet enkel consument van natuur. (V, B)
34. De Vlaamse regering voert actief campagne om gezinnen en kinderen extra te betrekken bij de natuur. Vooral kinderen hebben recht op meer groen om in te spelen en aan levende natuur om te verkennen. Groen en natuur worden binnengebracht op scholen. Alle kinderen kunnen op natuurklas. Er komt meer steun voor speelzones in bossen en in alle natuurreservaten. Nu gaat het om een goede 2.500 ha aan speelzones. Dat willen we minstens verdubbelen. (V)
35. Ouderen en zieke mensen stellen het beter als ze omgeven zijn door meer groen. Natuur en gezondheidszorg horen samen. Natuur werkt preventief (voorkomt kwalen), maar ook curatief (zorgt ervoor dat mensen sneller weer beter worden). De Vlaamse overheid zet daarom actief in op meer groen rond zorginstellingen en meer toegang tot groen voor al wie sukkelt met haar of zijn gezondheid. Tegen 2019 worden tien proefprojecten rond zorg en groen opgezet. We zien ook nieuwe mogelijkheden voor geïntegreerde zorg- en behandelcentra in een landelijke omgeving : tussen bestaande zorgboerderijen en grote revalidatiecentra, is nog een heel gamma mogelijk rekening houdend met de toenemende vraag van oudere senioren. (V)
36. Natuur heeft ook een culturele waarde : natuur en landschappen zijn waardevol erfgoed. Natuurzorg en zorg voor erfgoed en landschappen worden best zo veel mogelijk geïntegreerd. Er komt een pot voor projecten waarin natuur en erfgoed samengaan. We streven naar de erkenning van het Zoniënwoud als werelderfgoed (V,B)

NATUUR EN ECONOMIE

37. Natuurherstel – en ontwikkeling kan de lokale economie stimuleren en nieuwe groene jobs creëren. Vooral de landbouwers worden er beter van als ze vergoed worden voor oude en nieuwe ecologische diensten. Groen toerisme kan mee drager worden van een duurzaam plattelandsbeleid én van groene stadsvernieuwing.

NATUURONTWIKKELAARS

38. Naast de projecten van de Vlaamse overheid (bijv. Agentschap voor Natuur en Bos) en de natuur- en bosverenigingen, zien we ook ruimte voor projecten met publiek-private samenwerking, voor actieve natuurontwikkeling. We pleiten voor doorzichtige en democratisch gestuurde projecten op vlak van het herwinnen van ruimte en van het herstel van natuurwaarden. (V)
39. Er komt meer aandacht voor het versnellen van een reeks van “groene infrastructuurwerken”: de creatie van een natuurlijk netwerk van groene verbindingsgebieden, van klimaatbuffers en overstromingsgebieden, de “ontsnippering” van bestaande transportinfrastructuur (bv. snelwegen en spoorwegen), de realisatie van stadbosSEN, bodem- en rivierherstelprojecten. Dit alles in samenwerking met lokale besturen en regionale landschappen. (V)
40. Deze projecten kunnen steeds verschillende doelen tegelijk dienen: ontwikkeling van nieuwe natuur, bescherming tegen klimaatverandering, het scheppen van nieuwe mogelijkheden voor recreatie, zorg, educatie, landbouw. In sommige gevallen kan dit gepaard gaan met commerciële functies (horeca, verblijfsrecreatie, hardere sportvoorzieningen) mits dit goed gedoseerd wordt en de andere functies niet verstoort. (V)

NATUUR EN PLATTELANDSONTWIKKELING

41. We gaan voor duurzame plattelandsontwikkeling: beheer van bossen, natuur, landschappen, maar ook erfgoed in combinatie met lokale economische ontwikkeling, zoals streekeigen producten en evenementen die de eigen identiteit van een streek in de verf zetten zodat die aantrekkelijker wordt voor bezoekers. De Vlaamse Landmaatschappij heeft voorbeeldprojecten die aantonen hoe plattelandsontwikkeling maar ook stedelijke renovatie perfect kunnen samen sporen met een sterk natuur- en klimaatbeleid. (V)
42. In dat kader kiezen we bijv. voor duurzame ressorts en vakantieverblijven die als model kunnen dienen voor de ontwikkeling van ecologische woonwijken en woningen: autoluw, groene energie, passiefbouw, afvalpreventie, duurzaam voedsel, enz. (cf. ‘de groene sleutel’, een bestaand keurmerk voor milieuvriendelijke toeristische bedrijven). (V)
43. Op braakliggende bouwgronden, bedrijfsgronden of gronden van de NMBS kunnen tijdelijke groenzones of natuur ingericht worden. Bedrijventerreinen worden beheerd met oog voor natuurontwikkeling en de realisatie van natuurverbindingsgebieden. (V, B, F)
44. Het aantal MINA-werkers (MINA = milieu en natuur) kan gevoelig verhogen. Tegelijk kan ook het inkomen van landbouwers fors ondersteund worden. Kiezen voor een natuuroffensief creëert veel extra jobs. (V)

NATUUR EN LANDBOUW

45. Op dit moment is er een wirwar van subsidies voor beheersovereenkomsten met milieu-, water- of natuurdoeleinden in het kader van Vlaams en Europees milieu-, natuur- of plattelandsbeleid. Groen stelt voor om in de toekomst te kiezen voor één kaderovereenkomst ecologische diensten voor alle landbouwers. Een dergelijke overeenkomst kan ook best collectief afgesloten worden (met meerdere landbouwers en landgebruikers samen) en voor een heel gebied. Landbouwers of andere grondeigenaars worden dan vergoed voor de ecosysteemdiensten die ze leveren aan de samenleving. (E, V)
46. Dat kan gaan om het halen van natuur- en milieudoelstellingen (bescherming van bepaalde soorten zoals weidevogels, hamsters, bijen, vlinders. Het kan gaan om perceelrandenbeheer, het herstel of de ontwikkeling van kleine landschapselementen, het botanisch beheer, erosiebestrijding of het verbeteren van de kwaliteit van oppervlakte-en grondwater). De overheid controleert op de behaalde winsten op vlak van biodiversiteit. (V)
47. Maar het kan ook gaan om actief natuur- of waterbeheer (bijv. in verwettingsgebieden, in gecontroleerde overstromingsgebieden), bodemverbetering (agro-ecologie), diervriendelijke teelt of klimaatmaatregelen (bijv. vergoedingen voor teelten die CO₂ opslaan in de bodem of voor de omschakeling van productie met hoge uitstoot van broeikasgassen en landgebruik naar lage uitstoot van broeikasgassen en laag landgebruik). (V)

NOORDZEE : KUSTVERDEDIGING EN NATUUR

De Noordzee is van levensbelang voor mens en natuur : de zee zorgt voor vis, zand, energie en zuurstof en regelt mee ons klimaat. Maar de druk op onze kust blijft nog altijd toenemen. We zitten nu al met een Atlantic Wall van appartementsblokken en de verstedelijking neemt nog altijd toe door de komst van nieuwe vakantiewoningen en tweede verblijven. Daarom is er nood aan een geïntegreerd beheer van de hele kustzone. Voor het mariene milieu, voor zee, strand, duinen en kustpolders, tekenen we voor een offensieve aanpak die kustverdediging zoveel mogelijk combineert met natuurontwikkeling. De recreatie aan de kust is een belangrijke economische factor, die haar basis dreigt te verliezen, als we niet kiezen voor natuurlijke oplossingen. En als de zee verder leeggeroofd wordt en de zeebodem verder omgewoeld door sleepnetten, dan dreigt de visserij haar eigen bestaansgrond te vernietigen. Een gecoördineerd kustbeleid is maar mogelijk door samenwerking tussen de federale overheid (bevoegd voor de zee) en de Vlaamse overheid (bevoegd voor de kustzone).

DE KUST VERDEDIGEN DOOR MEE TE GAAN MET DE NATUUR

48. We gaan uit van het voorzorgsprincipe en kiezen voor een robuuste verdediging van de hele kustzone die bescherming biedt tegen stormen die één keer om de 10.000 jaar kunnen voorkomen. (V)
49. Nu worden er tonnen zand afgegraven uit de zandbanken voor de kust om onze stranden op te hogen. Doordat de zeespiegel rijst, zal er in de toekomst nog veel meer zand nodig zijn. Tegelijk spelen die zandbanken ook een rol als zeewering en het vermijden van een te sterke golfslag op de kust. Het gaat om een delicat evenwicht tussen aanvulling en winning van zand. Het is dan ook logisch grenzen te stellen aan vergunningen voor zuiver commerciële winning van zand en grit. (V)
50. Voor de kustbescherming komen er maatregelen die met de natuur meegaan. Er worden natuurlijke klimaatbuffers aangelegd die bestaan uit natuurlijk stranden, dynamische duinen, intergetijde gebieden. De bestaande stranden worden verbreed en de duinengordel wordt versterkt. Zodat de kostelijke zandophogingen op termijn niet meer nodig zijn. Daarbij kan tegelijk gezorgd worden voor de creatie van extra natuurwaarden. Zodat we een dubbele winst boeken: een betere bescherming tegen stormvloeden en rijke natuurgebieden. (V)
51. Het Masterplan voor de beveiliging van de kustzone beperkt zich niet tot de kuststrook alleen, maar bevat ook maatregelen voor het hinterland en haar waterlopen. (V)
52. Stranden worden duurzaam beheerd door te werken met zandvangschermen, netten of rijsthout. Door de stranden voortdurend te reinigen met machines wordt de structuur van het strand losser, wordt de natuurlijke biotoop in de bovenlaag meer verstoord en waait het zand vlugger weg. Zodat weer meer zand moet aangevoerd worden. Waar dit praktisch mogelijk is, wordt gekozen voor meer handmatige reiniging. Zo worden ook kleinere stukjes plastic verzameld en de vervuiling door microplastics in zeedieren beperkt. Er wordt werk gemaakt van integrale land-zee-reservaten met bijv. strandreservaten voor Lombardsjide, het Zwin en de Baaï van Heist (V,F).
53. Er komt een Vlaams actieplan natuur en groen voor de kust met recreatieve wandelgebieden in en rond de kuststeden (V).
54. De inrichting van windturbineparken kan perfect samengaan met de bescherming van de bloeiende ecosystemen in de flanken en geulen tussen de zandbanken. (F)

VLAAMSE BAAIEN

55. Groen verwerpt de plannen voor de aanleg van nieuwe eilanden voor de kust zoals voorzien in het oorspronkelijk Vlaamse Baaien Plan. Het gaat dan om eilanden die moeten dienen voor nieuwe appartementen, toeristische resorts en hotels. Dan zadelen we toekomstige generaties op met nog veel hogere beveiligingskosten. (V)
56. We willen dat het Vlaamse plan rond de kustverdediging vorm krijgt met alle betrokkenen, niet alleen met baggeraars, havenbestuurders, projectontwikkelaars en kustburgemeesters, maar ook met de kustbewoners zelf, de vissers en landbouwers, de natuur- en milieubeweging. (V)
57. Bij toekomstige discussies over de uitbreiding van de zeehavens en de ontwikkeling van (nieuwe) jachthavens willen we steeds uitgaan van de grenzen die gesteld worden door het mariene ecosysteem en de maatregelen die nodig zijn in het kader van een geïntegreerde kustbeveiliging. (V)

BIODIVERSITEIT IN DE ZEE

58. De mariene beschermde gebieden (zeereservaten) in de Noordzee worden uitgebreid. In deze zones mag niet gevist worden en zijn ook andere vormen van exploitatie niet toegelaten. In deze beschermde zones kan de zeeflora en fauna zich herstellen. Daarnaast zijn er ook meer zones nodig waarin enkel duurzame visserijtechnieken worden toegelaten of waar tijdelijke visverboden worden ingesteld (bv. tijdens de paaiperiode). (E, V) Voor de bruinvissen wordt een soortbeschermingsplan opgemaakt (F). Er komt een verbod op

warrelnetten die leiden tot de bijvangst van bruinvissen. Voor strandvisserij kunnen wel platnetten of – onder strikte voorwaarden – fuiknetten gebruikt worden. Er komen aparte beschermingsmaatregelen voor haaien en roggen (V,F).

59. De rustzones en kraamkamers van zeehonden worden beschermd.
60. We beschermen belangrijke vogelroutes en pleisterplaatsen op de Noordzee (Trapegeer-Stroombank, Wenduinebank, Vlakte van de Raan). Rond de Noordzee komen 130 verschillende vogelsoorten voor. De speciale beschermingszones (vogelrichtlijn- en habitatrichtlijn-gebieden) moeten geactualiseerd worden. Het Europees actieplan Zeevogels wordt integraal uitgevoerd (E,V;F).
61. We werken aan de terugkeer van de oorspronkelijke oesterbanken in de Noordzee (bv. aan de Hinderbanken). En we herstellen het evenwicht tegenover invasieve soorten (de Japanse oester). Er komen stimuli voor niet-tinhoudende anti-aangroeimiddelen (ter vervanging van tributyltin) op scheepsrompen. (V)
62. Groen is voor nultolerantie voor vervuiling op zee. Er vinden nog altijd gemiddeld drie olielozingen plaats per dag op de Noordzee. Dit kan niet langer. Reders en bevrachters worden mee verantwoordelijk gesteld. We dringen verder aan op schone schepen (properder brandstoffen, afgave van afvalstoffen en afvalwater aan de havens, ...). Havens mogen elkaar niet beconcurreren door soepeler om te springen met milieuregels. We vragen dat dit ook aangekaart wordt binnen de Internationale Maritieme Organisatie. (E, F, V)
63. We zijn voor duurzame visserij en wetenschappelijk onderbouwde quota die herstel van soorten mogelijk maken (zie deel landbouw). (E)

DUINEN EN POLDERS

64. Sinds het Duinendecreet is de teloorgang van het duinenareaal gestopt. Maar het blijft nog altijd nodig om te investeren in de kwaliteit van onze duinen, bijv. door verdere versnippering tegen te gaan en exoten te weren. De Vlaamse regering kan best zelf meer duinen verwerven en voert een beheerplicht in voor duinen die eigendom zijn van privé-personen of andere besturen. Waterwinning in de duinen wordt afgestemd op de draagkracht van de watervoorraad (V).
65. Er wordt gezorgd voor een sluitende bescherming van de historisch permanente poldergraslanden. Voor duinpolderovergangen wordt een aangepast beheer voorzien en er wordt gewerkt aan grensoverschrijdende natuurparken aan de Nederlandse en Franse grens. Ook in de zee zelf (de Vlakte van de Raan en de Vlaamse banken) (V,F).

DIERENRECHTEN

VISIE

Er is nood aan een beleid dat uitgaat van de rechten van dieren. Dieren worden in ons land nog altijd op grote schaal mishandeld en gefolterd. Terwijl er wel degelijk alternatieven bestaan. Veel Vlaamse boeren bewijzen vandaag al dat diervriendelijke landbouw mogelijk is.

De industriële productie van vlees leidt tot het systematisch schenden van dierenrechten. Dieren worden opeengepakt in dierfabrieken. De dieren kunnen zich niet natuurlijk gedragen, de dieren zijn ziek en mismaakt, hun weerstand wordt gebroken, zodat ze ten prooi vallen aan besmettelijke ziekten, die dan enkel kunnen bedwongen worden door massale afslachtingen. De ‘bio-industrie’ zorgt voor vervuiling op grote schaal (mest) en bedreigt ook de gezondheid van de mens (bv. het overmatig gebruik van antibiotica bij varkens).

Ook op andere vlakken worden dierenrechten geschonden. Ons land blijft koploper wat het aantal dierproeven betreft. Bedreigde diersoorten worden wereldwijd verhandeld. En ons land is één van de draaischijven. Dieren worden opgejaagd, uit het wild gevangen, opgevoerd als amusement. Zonder dat men inzit met het vele dierenleed. En ten slotte lijden veel dieren omdat hun leefomgeving, hun habitat verwoest wordt.

Door dieren te mishandelen verlagen we ons zelf. Door zorg te dragen voor dieren, zorgen we beter voor de natuur, het milieu en uiteindelijk voor ons zelf.

Door de staatshervorming wordt dierenwelzijn een Vlaamse bevoegdheid. Wij willen deze kans aangrijpen om nieuwe initiatieven te nemen om meer rechten voor dieren in te voeren. We willen daarover het gesprek aangaan met dierenrechtenorganisaties, maar ook met de landbouwers.

VOORSTELLEN

DIERENRECHTEN ONDER LEEFMILIEU

1. Er is nood aan een onafhankelijk beleid rond dierenrechten. Het is daarom geen goede zaak als dierenwelzijn onder de bevoegdheid van de minister van landbouw valt. Dan krijgen economische belangen wellicht de overhand en wordt één enkele instantie tegelijk rechter en partij. Dierenrechten horen voor ons thuis onder leefmilieu. We pleiten voor een strikte controle op de naleving van bestaande en toekomstige regels op dierenwelzijn in de veeteelt. (V)

DIERVRIENDELIJKE LANDBOUW

2. We streven naar een gefaseerde uitstap uit de intensieve veehouderij. Daarbij willen we dieren zo snel mogelijk meer bewegingsruimte geven. Uiteindelijk willen we terug naar echt diervriendelijke teelten, waarbij dieren buiten komen en een natuurlijk leven leiden in weilanden, op erven, in ruime stallen. (E, V)
3. Landbouwers die beter doen dan de Europese norm (de zgn. top runners), die bijv. kiezen voor minder dieren en voor een diervriendelijker teelt, krijgen steun uit het Vlaams Landbouw Investeringsfonds. (V)
4. De normen voor het houden van dieren worden geleidelijk verstrengd. Kweekmethodes die de bewegingsruimte van dieren overmatig inperken, worden zo snel mogelijk afgebouwd. Alle dieren hebben recht op buitenlucht en op een vrije uitloop. (E, V)

5. De EU past de dierenwelzijnseisen ook toe op geimporteerd voedsel. (E)
6. Er komt een verplichte preventieve vaccinatie van dieren ter voorkoming van het grootschalig ruimen van gezonde dieren bij de uitbraak van dierziektes. (E, V)
7. Echte martelpraktijken willen we meteen bannen. Verminkende ingrepen bij dieren worden niet meer toegelaten, zo bv. castratie van biggen zonder verdoving, bek- of tandknippen. Het amputeren van staarten bij paarden (blokstaarten) mag zeker niet terug ingevoerd worden. Wrede fok- en dwang-voedermethodes (zoals bij eenden en ganzen voor de productie van foie gras) worden verboden ook de invoer ervan. (E, V)
8. Pelsdierfokkerijen voor bont (vossen, chinchilla's, konijnen, nertsen, ...) worden verboden evenals de handel in en import van bont(producten). (E, V)
9. Veemarkten worden bij decreet verboden. Net als het vervoer van dieren over lange afstanden. Het toezicht op de naleving van de vervoersvoorschriften wordt verscherpt. (E, V)
10. Er komt onderzoek naar nieuwe visserijmethoden die meer rekening houden met dierenwelzijn. Boomkorvisserij wordt verboden. Europa zorgt voor duurzame viskweek, met speciale aandacht voor het welzijn van vissen. (E, V)

DIERENLEED AFBOUWEN – DIERENRECHTEN UITBOUWEN

11. Er komt een wettelijk verbod op alle commerciële dierproeven. Proeven op primaten zijn altijd verboden. Ook voor wetenschappelijk onderzoek ten dienste van de volksgezondheid wordt nagegaan of er geen valabiele alternatieven zijn voor proeven op dieren: bv. proeven op weefselstalen of celculturen of testen via de computer. (E, V)
12. Groen is tegen plezierjacht, tegen het uitzetten van dieren voor de jacht. Enkel beheersjacht omwille van een goed faunabeheer is aanvaardbaar mits dit gebeurt in goed werkende wildbeheereenheden met een wildbeheerplan dat in overeenstemming is met het natuurbehoud. Eenzijdige acties (zoals bijv. tegen vossen) dienen vermeden te worden. (E, V)
13. Groen is tegen de vangst van wilde vogels voor de sport of voor het houden in volières. De vinkensport kan enkel als met gekweekte vogels wordt gewerkt. Er wordt strikt toegezien op de fraude met kweekringen. (V)
14. Duivenoverlast wille we aanpakken via diervriendelijke maatregelen (niet door vangen en vergassen). (B, V)
15. Wilde dieren horen niet thuis in circussen. Dat is intussen wettelijk geregeld. Voor het houden van andere dieren in circussen gelden nu strikte voorwaarden op het vlak van goede huisvesting, vervoer en de aard van de optredens. Daar moet nu ook voldoende toezicht op komen. (B, V)
16. We ijveren voor moderne dierentuinen die voldoende ruimte voorzien en een zo natuurlijk mogelijke omgeving voor hun dieren creëren. We willen ook een betere reglementering voor wedstrijden met dieren (bv. paardenrennen). (V)
17. Er komen extra kwaliteitsgaranties voor dierenasielen. We steunen sterilisatiecampagnes voor zwerfkatten. (B, V)
18. Slachten van dieren gebeurt in principe steeds onder verdoving.
19. De overheid gaat de dialoog aan met de religieuze gemeenschappen om te komen tot goede afspraken rond rituele slachtingen. (B, V)
20. Internationale verdragen ter bescherming van wilde dieren en bedreigde soorten (CITES) zijn heel belangrijk. Binnenlandse wantoestanden worden aangepakt. Voorbeelden hiervan zijn Antwerpen en Zaventem als draaischijven van de smokkel in allerlei bedreigde en beschermd diersoorten of producten ervan. (V)
21. Mensen kunnen thuis geen wilde dieren houden. (B, V)
22. De handel in gezelschapsdieren op de openbare weg of markten wordt verboden voor alle dieren. Impulsieve aankopen worden ontmoedigd. De handel in gezelschapsdieren willen we beperken tot fokkers die werken volgens deontologische criteria. De broodfok wordt aan banden gelegd. Alleen erkende fokkers, die zich specialiseren in hoogstens twee rassen en bij wie het dierenwelzijn primeert op het geldgewin mogen nog honden fokken. Op het achterlaten van gezelschapsdieren dienen strengere straffen te staan. (B, V)
23. Op het niveau van de Europese Unie zal de regering de meest diervriendelijke voorstellen van regelgeving steunen. (E)

POLITIE EN VEILIGHEID

VISIE

Veiligheid is een basisrecht voor alle burgers. Het is een basistaak van de overheid om deze veiligheid op een gelijke en rechtvaardige manier te garanderen voor al haar burgers. In tweede orde is het ook de rol van elke burger om hieraan bij te dragen. Veiligheid is ook een sociale kwestie. Het bestrijden van sociale ongelijkheid is nog steeds een van de prioritaire antwoorden op het onveiligheidsvraagstuk.

Justitie moet niet alleen inzetten op de strijd tegen de ‘klassieke’ criminaliteit die burgers vaak hard treffen zoals geweldmisdrijven, inbraken, verkeersovertredingen,... maar voor Groen moeten andere misdrijfsoorten zoals milieumisdrijven en ernstige vormen van economische en fiscale criminaliteit (de zogenaamde witteboordencriminaliteit) een grotere prioriteit worden.

Groen vertrekt van een brede visie op veiligheidsbeleid. Het krachtdadig opsporen en vervolgen van misdrijven is cruciaal, maar veiligheid is geen zaak van politie en justitie alleen. Een volwaardig veiligheidsbeleid kan enkel slagen als ook burgers als volwaardige partners betrokken worden. Groen kiest daarom voor een integraal en geïntegreerd veiligheidsbeleid. Integraal door oorzaken en gevolgen zo goed mogelijk in kaart te brengen. Geïntegreerd door naar oplossingen te zoeken met alle betrokken partijen.

Een brede visie op veiligheid veronderstelt naast een snel en specifiek optreden bij crismomenten een aantal structurele maatregelen die de volledige ‘strafrechtketen’ aanpakken. Voor Groen moet elk onderdeel van de ketting structureel versterkt worden: preventie, de werking van de politiediensten, de opvolging door justitie, de uitvoering van de straffen en de re-integratie in de maatschappij van veroordeelden.

ZORGEN VOOR VEILIGHEID IS INVESTEREN IN PREVENTIE

Veiligheidsbeleid is dus niet alleen een kwestie van middelen maar ook van keuzes, en van langetermijn beleid. Preventie is vrijwel altijd een meer rendabele investering dan represie.

Wat we vandaag besparen in onderwijs, of psychologische begeleiding, betalen we morgen potentieel cash aan gevangeniscellen. De voorstellen die opgenomen zijn in de hoofdstukken armoedebestrijding, onderwijs, kinderen en jongeren, werk, welzijn, gezinsbeleid, wonen en ruimtegebruik scheppen de voorwaarden om preventief te werken. (F, V, B, E)

1. De openbare ruimte is er voor iedereen. Mensen moeten zich veilig voelen. Bij de inrichting van de openbare ruimte hebben we **oog voor subjectieve en objectieve veiligheid**: aangepaste verlichting, leefbare straten en pleinen, een goede mix van functies. Ook vuilbakken, hondentoilet en een actief netheidsbeleid dragen bij aan een leefbare en veilige buurt. (F, V, B)
2. We investeren in **buurtnetwerken**, zoals open sportpleintjes, wijkgezondheidscentra, gemeenschapscentra, die zorgen voor sociale contacten en het veiligheidsgevoel verhogen.
3. **Groen investeert in de jeugd**. Jeugdbeleid, sport, onderwijs en tewerkstelling zijn essentieel om deel te nemen aan het leven van de stad (zie andere hoofdstukken van het programma).
4. Alle actoren die een rol spelen inzake preventie werken samen in **preventienetwerken**: wijkagenten, gemeenschapswachten, hulpverleners, straathoekwerkers en wijkcomités. Met respect voor de eigenheid van ieders baan: een straathoekwerker is geen politieagent, en vice versa. (F, V, B)
5. Om burgers vlot toegang te geven tot de lokale politiediensten zetten we in op **buurtnetwerken** (BIN). Samenwerking met de politieautoriteiten gebeurt met respect voor de privacy van de burgers. Het

doel van dit samenwerkingsverband ligt op preventie en op het verspreiden van nuttige informatie voor een buurtgerichte politiezorg.

6. Meer en meer verschijnen allerlei nieuwe beambten om positionele taken over te nemen: stadswachten, oversteekhelpers, parkeerwachters, enzovoort. Groen vindt het hoog tijd voor duidelijkheid en vraagt een **grondige evaluatie van de Wet op de gemeenschapswachten** (15 mei 2007). Het is belangrijk dat voor de burger duidelijk is wat de rol is van publieke niet-positionele veiligheidsberoepen - zoals gemeenschapswachten en gemachtigd opzichters – en van andere, wel gereglementeerde toezichtsfuncties zoals de private bewakingsagenten en de lokale politie.
7. Groen voert een proactief en oplossingsgericht beleid dat **bemiddeling** inzet als alternatieve manier van conflictoplossing. De Vlaamse en Brusselse overheid creëren de voorwaarden voor een eerstelijnsbemiddeling door **vrijwillige burenbemiddeling**, ondersteund door **professionele omkadering**. (F, V, B)
8. Elke inwoner heeft recht op **gepaste en snelle bijstand in geval van nood**. Hulpnummers zijn uniform en zichtbaar in de openbare ruimte.
9. Overheden zetten **campagnes** op waarbij inwoners gemotiveerd worden om bij te dragen aan een **aangenaam samenleven**: het tegengaan van geluidsoverlast, hoffelijkheid in de openbare ruimte en op het openbaar vervoer, afvalbeheer netheid, enzovoort. (F, V, B)
10. **Veiligheidscamera's** zijn geen volwaardig alternatief voor de nabije aanwezigheid van blauw op straat. Zij zijn duur en hebben weinig zin als ze enkel voor een verplaatsing van de criminaliteit zorgen. Selectieve inzet van camera's kan wel overwogen worden als blijkt dat dit op bepaalde plaatsen of evenementen effectief een meerwaarde biedt (b.v. metrostations). Dit gebeurt altijd op basis van een democratisch debat. (F, V, B)
11. **Fietsdiefstalbestrijding**. Fietsen zonder uniek kadernummer zullen in België niet meer verkocht mogen worden en de overheid beheert een sluitend fietsregistratiesysteem op basis van het kadernummer. Bij verkoop - ook 2de hands - worden de gegevens gecontroleerd en aangepast. Op basis van de gegevens over gestolen fietsen lokaliseren we diefstalgevoelige locaties en zorgen voor meer toezicht en dus diefstalpreventie. De politie onderneemt actie tegen de onwettige verkoop van gestolen fietsen. (F, V, B)

DESKUNDIGE POLITIEDIENSTEN TEN DIENSTE VAN DE BURGER

De politie is in bepaalde zones te weinig aan de basis aanwezig, in de wijken, en wordt belast met heel wat administratief en papierwerk. Voor een aantal grote steden geldt dan weer dat als de politie zich wel in de wijken vertoont, dit vaak met groot en onredelijk machtsvertoon gepaard gaat. Terwijl precies daar meer nood is aan buurtgerichte politiezorg.

Het politiebeleid is ook te weinig voorbereid op een diverse samenleving waarin politie-agenten in vele gevallen opereren. Mobiliteit van politie zorgt er voor dat er een groot verloop is bij bepaalde moeilijke politiezones en dat er weinig lokale terreinkennis is waardoor er ofwel angstig door nieuwe politieagenten wordt gereageerd of juist overdreven zeer agressief. Er zijn te weinig mensen binnen politie die lokaal verankerd zijn en kennis hebben van andere culturen.

12. Groen zet in op de verdere realisatie van **een gemeenschapsgerichte basispolitiezorg** die het vertrouwen van de bevolking in het veiligheidsbeleid versterkt en waarbij de lokale politie voldoende aandacht kan schenken aan de prioriteiten in het zonaal veiligheidsplan (o.a. verkeersveiligheid). De rol van de wijkinspecteur is hierbij van cruciaal belang. Het is daarbij essentieel dat de gerechtelijke administratieve opdrachten voor de lokale politie beperkt blijven zodat de lokale politie zich meer op zijn kerntaken kan richten.
13. De politie speelt een hoofdrol in het veiligheidsbeleid. Een **zorgvuldige monitoring van de aankomende hervorming van de federale politie** is noodzakelijk. Knelpunten die een deskundige politiewerking in de weg staan worden aangepakt. (F)
14. **Groen ijvert voor een gecoördineerd gewestelijk politiebeleid voor alle Brusselse politiezones** onder regie van de Minister-President. Een geïntegreerd Brussels politiebeleid zorgt voor een meer efficiënt beheer van middelen en mensen. Een samensmelting van de politiezones mag echter niet ten koste gaan van de nabijheid. (F, B)
15. **Politie is voor iedereen nabij en aanspreekbaar**. Niet alleen in toeristische stadscentra of in villawijken, maar ook in meer kwetsbare buurten. Er is nood aan voldoende wijkagenten die te voet of per fiets in de wijk aanwezig zijn. Om te zorgen dat burgers hun wijkagent(en) kennen en agenten de wijk, maken gemeenten en politiezone de contactgegevens ruim bekend (via folder, website,...) en wordt ernaar gestreefd het verloop van wijkagenten te beperken. Indien mogelijk, worden agenten gerekruteerd uit de wijk. (F)

16. De instroom en doorstroom van **kansengroepen naar het politiekorps** kan beter. We optimaliseren het opleidings- en recruteringsysteem voorzien meer voortrajecten om de slaagkansen voor de ingangsexamens te verhogen. (F)
17. De kwaliteit van het politiewerk wordt bevorderd door in te zetten op een meer **klantgericht onthaal** en een **goede behandeling van slachtoffers**. Politiemensen worden opgeleid om te voorkomen dat slachtoffers zich een tweede keer slachtoffer voelen. (F)
18. Politiediensten worden gesensibiliseerd en opgeleid om beter om te gaan met **fysiek en verbaal geweld ten aanzien van vrouwen, holebi's en transgenders en van slachtoffers van intrafamiliaal geweld**. Ook de infrastructuur wordt aangepast aan een passend eerste onthaal. De opleidingen die in Brussel worden georganiseerd voor politieagenten omtrent homofobie worden hernomen en uitgebreid naar de andere gewesten. Tijdens de opleiding leren politiemensen omgaan met slachtoffers van homo- en transfoob geweld en het correct registreren en behandelen van homofobe klachten. In deze opleidingen wordt ook aandacht besteed aan transgenders. (F, V, B)

VERKEERSVEILIGHEID

Iedereen heeft recht op een veilige verkeersomgeving. Vandaag vallen er nog steeds te veel verkeersslachtoffers vooral bij de meest zwakkeren van onze samenleving, kinderen, ouderen, voetgangers en fietsers. Groen zet daarom volop in op minder auto's, meer zones 30, verkeersveilige schoolomgeving, betere handhaving, meer autoloze straten en pleinen, trage wegen, speel- en fietsstraten en woonerven. Het gevoel van straffeloosheid moet verdwijnen.

19. Er komt **een specifiek aanpak voor de 'drie doders' in het verkeer**: onaangepaste snelheid, rijden onder invloed (bijv. alcohol en drugs) en niet dragen van de gordel. Naast het opdrijven van controles hoort daar de versnelling in de procedure bij. In het kader van het strafrechtelijke verkeersveiligheidsbeleid worden deze overtredingen prioritair gesteld. Educatieve strafrechtelijke maatregelen waaronder de uitbreiding van de alternatieve gerechtelijke maatregelen voor verkeersovertreders ontwikkelen we verder. Zo pleiten we voor de verplichte installatie van een alcoholslot maar bijvoorbeeld ook voor meer werkstraffen met verkeersslachtoffers. (V, B, F)
20. De invoering van een rijbewijs met punten, is het logisch sluitstuk van een betere handhaving. De meeste technische drempels zijn eindelijk opgelost, en we voeren het rijbewijs op punten in. (F)
21. Prioritaire aandacht van de politie voor de **bescherming van voetgangers en fietsers**. Er wordt strenger opgetreden tegen parkeren op voetpaden en fietspaden en tegen snelheidsovertredingen. (F, B, V) Good practices zoals de bikers in Antwerpen of de Brusselse fietsbrigade worden uitgebreid naar alle andere politiezones
22. **Veelplegers** bestraffen we op een doeltreffende manier. Het parket moet daarvoor zicht hebben op een regelmatig aangepast register verkeersovertredingen. (F)
23. **We versterken de afdeling verkeer** bij het politieparket en de politierechtbank. (F)
(een uitgebreider programma vindt u in het hoofdstuk Mobiliteit)

GEMEENTELIJKE ADMINISTRATIEVE SANCTIES

De G.A.S. waren bedoeld om snel te reageren op vormen van overlast en kleine criminaliteit. In de realiteit zijn de G.A.S. ontspoord in allerhande vormen van regeldrift en willekeurig opreden van ambtenaren en kwam de scheiding der machten onder druk te staan.

Met Groen in de regering wordt de GAS-wet bij ingang van de legislatuur onderworpen aan een grondige evaluatie en wordt de reglementering bijgestuurd en indien nodig ongedaan gemaakt. Wij zien volgende wijzigingen.

24. Groen pleit voor een limitatieve lijst op federaal niveau. Een **limitatieve lijst van gedragingen**, die vatbaar zijn voor een administratieve sanctie, is een meerwaarde voor gemeenten en steden én voor burgers. Dit kan bijdragen om de bestaande grote verschillen en tegenstellingen tussen gemeenten in de bestrafte feiten tot op zekere hoogte weg te werken en onnozele verbodsbeperkingen tegen te gaan. Naast deze lijst wordt een extern en onafhankelijk orgaan aangesteld om gedragingen precies te omschrijven en om de opgenomen gedragingen te toetsen aan de fundamentele rechtsbeginselen en het ontwikkelde normatieve kader.

25. **Vaststellingen in het kader van de GAS-wet** gebeuren enkel door politie en gespecialiseerde ambtenaren met decretale bevoegdheden, zoals milieuambtenaren.
26. Aan **ambtenaren** die instaan voor het **bepalen van de sanctie** stellen we strenge opleidingsvereisten. Met het oog op verdeskundiging en kwaliteitsbewaking stellen we voor om sanctionerende ambtenaren onder te brengen in een bovenlokale cel - intergemeentelijk of op het niveau van één of meerdere politiezones.

GAS kunnen alleen maar worden toegepast op personen op stemgerechtigde leeftijd.

AANPAK VAN (INTRA)FAMILIAAL GEWELD

27. We pleiten voor een snelle en adequate uitvoering van het **nationaal actieplan ter bestrijding van intrafamiliaal geweld** met maatregelen en acties op verschillende beleidsniveaus. In dat plan is nood aan een coherente visie achter het geheel. Daarbij is ook aandacht voor ouderenmis(be)handeling. (F, V, B)
28. De preventie van geweld in relaties verloopt via **gerichte interventies van hulpverleners**. Huisartsen, verpleegkundigen, vroedvrouwen, leerkrachten, medewerkers van Kind&Gezin... krijgen een doorgedreven opleiding om signalen van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld te herkennen en er opvolging aan te geven. (V,B)
29. **Politiediensten** werken aan een meer gendervriendelijk imago en inspecteurs worden beter opgeleid om om te gaan met familiaal geweld. (F)
30. We voorzien **structurele financiering van de “Meldpunten Misbruik, Geweld en Kindermishandeling”**. De hulplijn 1712 wordt 24 u op 24 bereikbaar. (V,B)
31. België geeft uitvoering aan de conventie van de Raad van Europa over de preventie van en de strijd tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daarvoor is een verdubbeling nodig van het aantal **opvangplaatsen** voor vrouwen en kinderen. Er komt ook minstens één huis voor mannen. We maken de vluchthuizen beter toegankelijk, we herzien de financiering ervan zodat wie beroep doet op een vluchthuis enkel nog de verblijfskosten moet betalen en er komt gratis opvang voor kwetsbare groepen. (F,V,B)
32. **Daderbegeleiding** is belangrijk om te vermijden dat het geweld herbegint (eventueel met een nieuwe partner). Dat vraagt een structurele uitbouw van dadertherapie en een systematische opvolging van plegers van geweld.(V,B)
33. Het pilootproject ‘Protocol van Moed’ verkent een aantal nieuwe mogelijkheden in de samenwerking politie-parket en hulpverlening in het kader van kindermishandeling. De grenzen van het beroepsgeheim aftasten kan, wanneer de betrokken partners handelen binnen een duidelijk kader en met de nodige zorg voor het belang en de veiligheid van de betrokkenen. Na een gunstige evaluatie wil Groen dit uitbreiden.

JEUGDCRIMINALITEIT

Jongeren die in contact komen met justitie zijn volgens Groen geen mini-volwassen criminelen, maar jongeren waar ruimte nodig is voor opvoeding en nieuwe kansen. Jongeren opsluiten mag alleen maar een ultieme remedie zijn, en gedetineerde jongeren hebben recht op een aan hun leeftijd aangepast regime. We willen daarbij zoveel mogelijk zoeken naar alternatieve maatregelen voor plaatsing in de vorm van intensieve en herstelgerichte interventies.

34. Recent onderzoek toont aan dat negatieve ervaringen op school een overtuigende verklarende factor blijken om de hogere kans op crimineel gedrag te verklaren. Daarom zetten we sterk in op **gelijke onderwijskansen vanaf de kleuterschool**. Het secundair onderwijs wordt hervormd en via gerichte maatregelen gaan we schoolmoeheid tegen en dringen we het aantal voortijdige schoolverlaters fors terug. (zie hoofdstuk onderwijs van het programma) (V, B)
35. Er is een gebrek aan **gepaste opvangmogelijkheden voor POS-jongeren** (jongeren in een problematische opvoedingssituatie) en jongeren met psychische problemen waardoor die in de gesloten instellingen terecht komen. Er dient dan ook in de eerste plaats meer geïnvesteerd te worden in voorzieningen en begeleiding van jongeren met psychische problemen en POS-jongeren zodat de plaatsen in gesloten instellingen uitsluitend kunnen worden gebruikt voor jongeren die ernstige feiten plegen. (V)
36. Een jongere is verantwoordelijk voor zijn daden, maar heeft ook recht op een correcte rechtsafhandeling. De maatregelen die horen bij grensoverschrijdend gedrag moeten duidelijk bepaald worden net als in het strafrecht voor volwassenen. We ontwikkelen dus een **volwaardig jeugdsancierecht** dat specifieke maatregelen voorziet voor minderjarigen die een misdrijf plegen. (V,B)

37. Centraal staat het **herstel van het slachtoffer**, we zetten daarom verder in op herstelbemiddeling communicatieproces waarin de dader, zijn ouders en het slachtoffer actief deelnemen aan het overleg. Zij zoeken naar een vorm van herstel van de materiële, morele en psychische schade die voor alle partijen aanvaardbaar is. (V,B)
38. Meer algemeen betekent herstelbemiddeling de fout tegenover de samenleving herstellen. Daarvoor is het belangrijk dat de herstelbemiddeling over een **brede waaier maatregelen beschikt, die aangepast zijn aan de leeftijd van de dader en de ernst van het misdrijf**. De mogelijkheden zijn een berisping, herstel, vorming, werkstraffen, geldboetes en gesloten opvang. Er komen ook nieuwe mogelijkheden zoals ‘opschorting van uitspraak’ en ‘probatie’. Om daarvoor in aanmerking te komen moet de jongere aan bepaalde voorwaarden voldoen, bijvoorbeeld deelnemen aan herstelbemiddeling of een leerproject volgen. (V,B)
39. Een dergelijk ontwerp noemen we een **rechtswaarborgmodel**. De jongere is geen lijdend voorwerp van goedbedoelde maatregelen, maar heeft zelf zijn herstel in handen wanneer hij de maatregel die de jeugdrechter op basis van zijn leeftijd en misdrijf uitspreekt, goed uitvoert. (V,B)

HERVORMING EN MODERNISERING VAN JUSTITIE

Groen pleit voor een toegankelijke justitie, toegang voor alle rechtsonderhorigen, verbetering van de rechtspositie van het slachtoffer, voor, tijdens en na een proces, en het bevorderen van de toegang van verenigingen tot justitie. We werken de gerechtelijke achterstand weg en zetten in op een moderne, geïnformatiseerde justitie. Justitie moet niet alleen zwaar inzetten op de strijd tegen de ‘klassieke’ criminaliteit die burgers vaak hard treffen zoals geweldmisdrijven, inbraken, verkeersovertredingen,... maar voor Groen moeten andere misdrijffenoemenen zoals milieumisdrijven en ernstige vormen van economische en fiscale criminaliteit (de zogenaamde witteboordencriminaliteit) een veel grotere prioriteit worden. Hieronder brengen we enkele voorstellen samen. Een meer uitgebreid programma staat in het hoofdstuk justitie.

40. **Eerstelijnsbijstand** houden we volledig gratis. Aan justitiehuizen kennen we meer personeel toe.
41. Inzake **tweedelijnsbijstand** (pro deo advocaat) is een grondige hervorming noodzakelijk. De toekenning van punten aan pro deo advocaten moet herbekeken worden. De pro deo advocaat heeft recht op een redelijke vergoeding, die snel wordt uitbetaald. Zij dienen vrijgesteld te worden van BTW.
42. **Slachtoffers worden meer betrokken bij de strafuitvoering.** Zo worden zij sneller op de hoogte gebracht van een vraag tot voorwaardelijke invrijheidsstelling of een uitgangsverlof en worden de opmerkingen van de slachtoffers of nabestaanden sneller opgevraagd in de procedure, zodat ook het parket kennis kan hebben van eventuele vragen en voorwaarden vooraleer advies te geven.
43. Het **vorderingsrecht van verenigingen wordt uitgebreid**, niet alleen voor milieuverenigingen, maar ook voor andere verenigingen die optreden conform hun maatschappelijk doel. Er komt ook een nieuwe wet die toelaat om **groepsvorderingen** in te stellen. De maximale toegang moet gegarandeerd worden zonder te vervallen in misbruiken en Amerikaanse praktijken.
44. De **lopende hervorming van justitie** is nog niet afgewerkt. De voorstellen worden zoveel mogelijk uitgewerkt na overleg en advies van alle representatieve organen en raden, waaronder de Hoge Raad Justitie.
45. Groen wil op een aantal vlakken ook **verder gaan dan de geplande hervorming**. Binnen de schoot van de nieuw gecreëerde (grottere) rechtkanten (in principe 1 per provincie) dienen nieuwe afdelingen te worden opgericht, waaronder gespecialiseerde afdelingen, nl voor fiscale en milieugerelateerde misdrijven en geschillen.
46. **Milieurechtbanken en administratieve rechtkanten** worden geleid door gespecialiseerde magistraten en behandelen zowel strafrechtelijke, burgerlijke als administratieve geschillen.
47. **Straffen worden beter aangepast aan de dader, de aard van het misdrijf en de impact van het misdrijf.** Magistraten besteden meer aandacht aan alternatieve straffen, dit evenwel met respect voor de rechten van het slachtoffer. De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen wordt op een meer doorgedreven wijze toegepast. De vergoeding van de slachtoffers mag hierbij niet uit het oog worden verloren, zij moeten ook snel worden vergoed.

STRAFUITVOERING OP MENSENMAAT

De strafuitvoering is aan herziening toe. We pleiten voor een meer humane strafuitvoering. De overbevolking in de gevangenissen is een enorm probleem dat niet zomaar kan worden opgelost door enkele gevangenissen bij te bouwen. Het verhogen van gevangenisstraffen en dus van capaciteit is duur en draagt niet bij tot een betere re-integratie van veroordeelden. Groen stelt een aantal maatregelen voor die kunnen leiden tot een gevoelige vermindering van de gevangenisbevolking. Hieronder brengen we enkele voorstellen samen. Een meer uitgebreid programma staat in het hoofdstuk justitie.

48. **Geïnterneerden worden uit de gevangenis gehaald.** De Wet op de Internering moet grondig herzien worden en internering kan alleen wanneer iemand een misdrijf heeft begaan en een gevaar betekent voor zichzelf en voor de maatschappij. Gespecialiseerde instellingen worden opgericht, met bijzonder opgeleid personeel. De uitbating van de nieuw op te richten Forensische Psychiatrische Centra (FPC) mag in geen geval worden toevertrouwd aan een commerciële onderneming. Het winststreven en veiligheidsoverwegingen dreigen dan immers zwaarder door te wegen dan een kwaliteitsvolle zorgverlening.
49. **Strijd tegen overbevolking van de gevangenissen.** Er is nood aan een totaalvisie en concept op het strafbeleid en het gevangeniswezen. Elektronisch toezicht vergemakkelijken en beschouwen als een volwaardig alternatief en daarnaast andere alternatieve straffen, kunnen hieraan verhelpen. Grootchalige gevangenissen zijn niet de juiste oplossing. Er is nood aan kleinere eenheden en projecten zoals "de Huizen", die meer kansen bieden op maatschappelijke integratie.
50. **Voorlopige hechtenis** wordt zo kort mogelijk gehouden en enkel strikt noodzakelijk voor het onderzoek en enkel bij een bepaalde categorie van misdrijven, in geval van zware criminaliteit, georganiseerde misdrijven, gevaar voor recidive, vluchtgevaar.
51. We verhogen het budget om **cipiers op een kwaliteitsvolle manier bij te scholen**.
52. De werking van de **strafuitvoeringsrechtbanken** wordt geëvalueerd, met het oog op wegwerken van mankementen en aberraties in de procedure.
53. De mogelijkheid om te **werken in de gevangenis** is een recht voor de gedetineerde. Het aanbod van werk in de gevangenis wordt uitgebreid.
54. Het **onderwijs aan gedetineerden** in Vlaanderen en Brussel wordt uitgebreid. Groen wil ook het **decreet voor de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden** maximaal uitvoeren zodat ze zich kunnen ontplooien en hun re-integratie kunnen bevorderen. Daarvoor is voldoende personeel en budget noodzakelijk om een kwalitatief aanbod uit te bouwen binnen de gevangenissen.

RE-INTEGRATIE

De laatste stap in de veiligheidsketen zorgt ervoor dat mensen niet hervallen door een nieuwe plaats in de maatschappij op te nemen. Vandaag worden gedetineerden in de gevangenis nog onvoldoende voorbereid op de re-integratie. 44% van de gedetineerden komt opnieuw terecht in de gevangenis. Het is van groot belang voor de maatschappij dat gedetineerden voldoende kansen krijgen die hen kunnen helpen om als beter mens uit de gevangenis te komen. Het huidige systeem van bestraffen kan hier echter niet aan tegemoet komen. Er is nood aan differentiatie, nabijheid en kleinschaligheid.

55. De cijfers van recidive zijn hierbij een goede graadmeter om de effectiviteit van de strategische hulp- en dienstverlening te meten. Groen wil ook een **nieuw samenwerkingsakkoord tussen welzijn en justitie** om de toegang tot en het belang van het justitieel welzijnswerk te verbeteren.
56. We pleiten voor meer kleinschalige initiatieven, waarbij gedetineerden recht hebben op een eigen **individuele planbegeleider**, zowel tijdens maar zeker **ook na de detentieperiode**. Van bij de veroordeling wordt een oplossingsplan (detentie- en reclasseringssplan) opgemaakt.
57. Meer **buurtgerichte initiatieven** – zoals bijvoorbeeld het concept van 'De Huizen' – spelen vanuit de herstelgedachte een economische, sociale of culturele rol in hun omgeving. Scandinavische landen tonen met hun lage recidivecijfers aan dat kleinschaligheid en een zinvolle tijdsbesteding werkt.

JUSTITIE

VISIE

De rechterlijke macht is in ons land de derde macht, die een belangrijke rol speelt als regulator van het maatschappelijk leven en de bescherming van onze fundamentele rechten en vrijheden. We stellen vast dat door de verzwakking van de menselijke relaties binnen onze maatschappij, de dialoog tussen de mensen verzwakt is en dat intermenselijke conflicten toenemen en moeilijker opgelost raken. De toename van de armoede en van politieke uitsluiting verhogen nog de maatschappelijke onevenwichten en verzwakken de mogelijkheden van overheden om in te staan voor preventie. Dikwijls is de Justitie het enige redmiddel om een einde te stellen aan de aantasting van rechten en menselijke integriteit.

Groen pleit voor een toegankelijke justitie, toegang voor alle rechtsonderhorigen, verbetering van de rechtspositie van het slachtoffer, voor, tijdens en na een proces, en het bevorderen van de toegang van verenigingen tot justitie.

Justitie moet niet alleen zwaar inzetten op de strijd tegen de ‘klassieke’ criminaliteit die burgers vaak hard treffen zoals geweldmisdrijven, inbraken, verkeersovertredingen,... maar voor Groen moeten andere misdrijfphenomenen zoals milieumisdrijven en ernstige vormen van economische en fiscale criminaliteit (de zogenaamde witteboordencriminaliteit) een veel grotere prioriteit worden.

Het wegwerken van de gerechtelijke achterstand en een moderne, geïnformatiseerde justitie realiseren;

Meer werk maken van alternatieve straffen en straffen op maat van de dader, rekening houdend met de aard van het misdrijf, de impact ervan en de mogelijkheden tot maatschappelijke re-integratie van de dader;

De geïnterneerden uit de gevangenis halen, met opvang in gespecialiseerde instellingen;

De overbevolking van de gevangenissen aanpakken;

Herdefiniëring van het penitentiair verlof en van de taak van de justitie-assistent;

Het opvoeren van de strijd tegen jeugdcriminaliteit, met nog meer aandacht voor preventie en alternatieve aanpak;

Eenduidige regels voor strafuitvoering; en

Het familierecht aanpassen aan de gewijzigde gezinsstructuren en de maatschappelijke evoluties.

VOORSTELLEN

EEN TOEGANKELIJKE JUSTITIE

1. Om dure en lange procedures te vermijden, maken we gebruik van bemiddeling en alternatieve geschillenoplossingen. Zij worden actief gepromoot.
2. Eerstelijnsbijstand houden we volledig gratis. Aan justitiehuizen kennen we meer personeel toe.
3. Inzake tweedelijnsbijstand (pro deo advocaat) is een grondige hervorming noodzakelijk. De toekenning van punten aan pro deo advocaten moet herbekeken worden. Sommige prestaties zijn nu ondergewaardeerd (bijvoorbeeld burgerlijke procedures). Misbruiken door sommige advocaten, die zonder onderliggende prestaties zoveel mogelijk punten sprokkelen, moeten aangepakt worden. De pro deo advocaat heeft recht op een redelijke vergoeding, die snel wordt uitbetaald. Zij dienen vrijgesteld te worden van BTW.

VERBETERING VAN HET RECHTSSTATUUT VAN HET SLACHTOFFER

4. Slachtofferhulp en opvang kan beter en dit door in het bijzonder daartoe opgeleide mensen. Dit is niet alleen het geval voor geweldsdelicten, maar ook voor verkeersongevallen. Slachtofferopvang neemt een aanvang bij het misdrijf of het ongeval en duurt voort tot bij en na de strafuitvoering.
5. Burgerlijke partijstelling kan op minder formele wijze door een verklaring, met mogelijkheden tot het stellen van bijkomende onderzoekdaden en inzage in het dossier. De kosten van burgerlijke partijstelling worden beperkt.
6. Slachtoffers worden meer betrokken bij de strafuitvoering. Zo worden zij sneller op de hoogte gebracht van een vraag tot voorwaardelijke invrijheidssetting of een uitgangsverlof en worden de opmerkingen van de slachtoffers of nabestaanden sneller opgevraagd in de procedure, zodat ook het parket kennis kan hebben van eventuele vragen en voorwaarden vooraleer advies te geven. Ze worden evenwel geen partij bij het toemeten en de uitvoering van de straf. Dit is en blijft de uitsluitende taak van magistraten.

UITBREIDEN VAN HET VORDERINGSRECHT VAN VERENIGINGEN EN INVOEREN VAN EEN VOLWAARDIGE GROEPSVORDERING

7. Het vorderingsrecht van verenigingen wordt uitgebreid, niet alleen voor milieuverenigingen, maar ook voor andere verenigingen die optreden conform hun maatschappelijk doel. Dit moet mogelijk zijn in zowel strafrechtelijke als burgerrechtelijke materies. De verenigingen dienen wel te voldoen aan een aantal evidente basisvooraarden zoals rechtspersoonlijkheid hebben en ook werkelijk actief zijn rond de materie.
8. Er komt ook een nieuwe wet die toelaat om groepsvorderingen in te stellen. Dit mag niet alleen mogelijk zijn in consumentenzaken (zoals thans het geval is in de nieuwe wet) maar ook in financiële zaken (bv aandeelhouders van bedrijven die zich benadeeld voelen), aansprakelijkheidsvorderingen en grote schadegevallen bij rampen (zoals in Gellingen). De toegang tot een dergelijke "class action" mag niet beperkt worden tot enkele verenigingen. De maximale toegang moet gegarandeerd worden zonder te vervallen in misbruiken en Amerikaanse praktijken.

HERVORMING EN MODERNISERING VAN JUSTITIE

NA DE ZAAK DUTROUX WERDEN AL TAL VAN HERVORMINGEN DOORGEVOERD, NAMELIJK:

- een federaal parket met nationale bevoegdheid voor de zware misdaden.
- de Hoge Raad voor Justitie werd opgericht om rechters te benoemen en te bevorderen, klachten van burgers te onderzoeken en audits van rechtbanken en parketten te doen.
- slachtoffers kregen een statuut met meer rechten en door de zogenaamde wet Franchimont werd een deel van de strafprocedure hervormd.
- de korpschef wordt niet meer voor het leven benoemd, maar krijgt nu een beperkt mandaat in de tijd. Er kwam een college van procureurs-generaal om het strafrechtelijk beleid te sturen.
- er kwamen strafuitvoeringsrechtbanken om over de voorwaardelijke vrijlating van veroordeelden te beslissen.

Maar het werk is niet af. De lopende hervorming van justitie, zoals beslist in deze legislatuur, is nog niet afgewerkt.

Voor Groen moet bij de verdere uitvoering rekening worden gehouden met volgende elementen:

9. Voorstellen worden zoveel mogelijk uitgewerkt na overleg en advies van alle representatieve organen en raden, waaronder de Hoge Raad Justitie.
10. De nabijheid van justitie wordt behouden. Er komen meer gespecialiseerde en mobiele magistraten.
11. De werklastmeting wordt zo vlug mogelijk afgewerkt bij alle rechtbanken en hoven van het land en bij de parketten, en omgezet in aangepaste kaders.
12. In het bijzonder daartoe aangeduide korpschefs zorgen voor een efficiënt beheer van de rechtbanken en de FOD Justitie stelt hiervoor de nodige budgetten ter beschikking
13. In acht genomen de autonomie van elke rechtbank, worden er budgettaire enveloppes onderhandeld en toegekend. De controle van de budgetten gebeurt door de Kamer en het Rekenhof, met respect voor het principe van de scheiding der machten. Elk jaar worden deze budgetten door de Kamer goedgekeurd.
14. Niet betwiste facturen worden steeds binnen de normale betalingstermijn betaald. Het is onaanvaardbaar dat leveranciers, artsen, verpleegkundigen, tolken, vertalers, experts, enzovoort soms een half jaar of langer moeten wachten op betaling van facturen en ereloonnota's.

Maar deze hervormingen zijn niet voldoende. We willen nog verder gaan door volgende ingrepen.

15. Binnen de schoot van de nieuw gecreëerde (grotere) rechtbanken (in principe 1 per provincie) dienen nieuwe afdelingen te worden opgericht, waaronder gespecialiseerde afdelingen, nl voor fiscale en milieu gerelateerde misdrijven en geschillen.
16. Er komt meer management in de rechtbanken; iedere rechtbank krijgt een directiecomité met een voorzitter en een ondervoorzitter, die de gerechtelijke kant van het werk bekijkt en een niet-magistraat manager voor al het logistieke (gebouwen, aanwerving personeel,...).
17. Nationaal komt er een centrale dienst om rechtbanken te beheren. Die krijgt een raad van bestuur met een directiecomité. Zij gaan over ICT, gebouwen, belangrijke aankopen, statuut personeel. Ze onderhandelen met alle rechtbanken en parketten over middelen en het personeel dat zij nodig hebben en kennen dan een enveloppe toe.
18. Rechters worden mobieler, ze kunnen in een andere afdeling worden ingeschakeld, doch met respect voor hun specialiteit.
19. Het systeem van de plaatsvervangende rechters moet worden afgeschaft. Het kan niet dat advocaten enerzijds pleiten voor de rechtbank en anderzijds, voor diezelfde (of andere) rechtbank, ook als plaatsvervangend rechter zetelen.

EENVOUDIGERE WETTEN EN PROCEDURES

20. Er wordt gestreefd naar een betere kwaliteit en leesbaarheid van nieuwe wetteksten, die per materie zoveel als mogelijk worden gecoördineerd. De manier waarop de wettelijk voorziene wetsevaluatie nu verloopt, is bedroevend, omdat er in het parlement amper interesse is voor het vele werk dat jaarlijks via rapportage wordt gedaan door de parketten-generaal van het land. Wetteksten moeten eenvoudiger, en meer leesbaar worden gemaakt.
21. Procedures moeten eenvoudiger, zo worden procedurefouten vermeden. Hiervoor is onder andere een grondige herziening van het Wetboek van Strafvordering nodig. Het aantal verjaringstermijnen in het recht wordt drastisch verminderd.

INVOERING VAN MILIEURECHTBANKEN EN ADMINISTRATIEVE RECHTBANKEN

22. Milieuhandhaving en stedenbouwhandhaving is nu zeer versnipperd. Buitengerechtelijke administratieve rechtscolleges hebben elk een eigen procedure en rechtspraak. De magistraten in deze colleges zijn wel onderlegd in de materie, maar zij worden politiek benoemd en op basis van onduidelijke criteria. Het milieurecht vereist een gecoördineerde aanpak en een samenvoeging in een doorzichtige procedure en één milieuwetboek.
23. De oprichting van milieurechtbanken en administratieve rechtbanken in de schoot van de rechtbank zelf, dringt zich op. Deze rechtbanken worden geleid door gespecialiseerde magistraten en behandelen zowel strafrechtelijke, burgerlijke als administratieve geschillen.

EEN DOORGEDREVEN AANPAK IN WETGEVING EN JUSTITIE VAN RACISME, XENOFOBIE, HOMOFOBIE, SEKSISME

24. Er dient consequent vervolgd te worden en parketten dienen hieraan prioritair aandacht te besteden.
25. Groen wil dat in de volgende legislatuur eindelijk de **interfederale mensenrechtencommisie** wordt geïnstalleerd die reeds lang in het vooruitzicht werd gesteld. Deze onafhankelijke commissie met een algemene mensenrechtenbevoegdheid documenteert de situatie van de mensenrechten in ons land, doet aanbevelingen aan de relevante overheden, doet aan sensibilisering en behandelt klachten. De oprichting kan best gebeuren in overleg met de bestaande mensenrechtenorganisaties.

AANPAK VAN DE GERECHTELijke ACHTERSTAND

26. Overeenkomstig de resultaten van de werklastmetingen, dienen de kaders van magistraten aangepast te worden. Hetzelfde geldt ook voor de griffies en ander gerechtelijk personeel.
27. De informatisering van justitie wordt eindelijk een feit, dit op een eenduidige en performante manier.
28. De nodige financiële middelen worden ter beschikking gesteld. De continuïteit van personeel en middelen wordt gegarandeerd.
29. Procedures worden waar nodig vereenvoudigd, dit met respect voor de rechten van verdediging.
30. Voldoende middelen en personeel worden ter beschikking gesteld voor de strijd tegen zware criminaliteit (waaronder ook fiscale) fraude, zodat verjaring en procedurefouten kunnen worden vermeden.
31. Hiertoe wordt uitvoering gegeven aan de 108 aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie grote fiscale fraude uit 2009. Dit moet er onder andere toe leiden dat er per ressort een fiscaal parket wordt opgericht zodat alle expertise wordt samengebracht en grootschalige en complexe dossiers sneller en kwaliteitsvol kunnen worden aangepakt.
32. Hiervoor is er nood aan een grondige herziening van de Wet Franchimont die thans vaak wordt gebruikt in complexe zaken om de procedure te rekken en zo verjaring na te streven.
33. De wet op de verruimde minnelijke schikking (de zogenaamde “afkoopwet”), die speciaal is ingevoerd voor de afhandeling van de fiscale en economische misdrijven, wordt afgeschaft.
34. Grote en ingewikkelde dossiers worden gedigitaliseerd, zodat alle partijen de dossiers gemakkelijk kunnen raadplegen en opvolgen, naar het voorbeeld van wat gebeurde in het dossier Lernout en Hauspie en dossier Gellingen. In plaats van een papieren kopie van een omvangrijk dossier, wordt een schijf ter beschikking gesteld.
35. Er wordt verder werk gemaakt van de digitalisering van griffieverrichtingen.
36. Assisenzittingen dienen vlotter te verlopen en minder lang te duren. Dit kan door het verslag en het aantal getuigen over de moraliteit te beperken
37. In strafonderzoeken moet de doorlooptijd beperkt worden. De burgerlijke partijstelling is niet meer van deze tijd en is een rem op het doorstromen van zaken. In plaats komt een eenvoudige verklaring van benadeelde en betrokken partij.
38. Per gerechtelijk arrondissement komt er een georganiseerd overleg dat de prioriteiten van het onderzoek vastlegt. In dat overleg tussen parket en politie wordt afgesproken welke zaken hoogdringend zijn, welke politiemensen bij voorkeur waarop moeten werken, welke experten moeten worden ingeschakeld. Dit overleg zorgt ervoor dat onderzoeken niet eindeloos blijven aanslepen en niet uitdeinen naar nevenaspecten. Wat de parketten binnenkrijgen, moeten ze ook kunnen verwerken.

STRAFFEN WORDEN AANGEPAST AAN DE DADER, DE AARD VAN HET MISDRIJF, DE IMPACT VAN HET MISDRIJF.

39. Om de juiste straf te kunnen kiezen, moeten rechters sneller kunnen beschikken over een volledig profiel van de dader en zijn omgeving. Een dergelijk profiel kan worden opgesteld in samenwerking tussen politie, parket en justitie-assistent.
40. Magistraten besteden meer aandacht aan alternatieve straffen, dit evenwel met respect voor de rechten van het slachtoffer.
41. Verder wordt waar mogelijk en wenselijk de voorkeur gegeven aan elektronisch toezicht bij strafuitvoering. Weliswaar op voorwaarde dat er een voldoende omkadering is, begeleiding en controle.

42. De bevoegdheid tot opleggen van een elektronisch toezicht werd reeds verleend aan de strafrechter zelf, dit als volwaardig alternatief.
43. De verschillende systemen van elektronisch toezicht moeten zoveel mogelijk gelijk geschakeld worden en er moet steeds de nodige begeleiding zijn. Nu eens gaat er een sociaal onderzoek aan vooraf en is er begeleiding, dan weer niet. Er is een wildgroei aan elektronisch toezicht, met verschillende regelingen en systemen, wat leidt tot ongelijkheid en discriminatie.
44. De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen wordt op een meer doorgedreven wijze toegepast. De vergoeding van de slachtoffers mag hierbij niet uit het oog worden verloren, zij moeten ook snel worden vergoed.

GEÏNTERNEERDEN WORDEN UIT DE GEVANGENIS GEHAALD

45. De Wet op de Internering moet grondig herzien worden en internering kan alleen wanneer iemand een misdrijf heeft begaan en een gevaar betekent voor zichzelf en voor de maatschappij.
46. Gespecialiseerde instellingen worden opgericht, met bijzonder opgeleid personeel. De uitbating van de nieuw op te richten Forensische Psychiatrische Centra (FPC) mag in geen geval worden toevertrouwd aan een commerciële onderneming. Het winststreven en veiligheidsoverwegingen dreigen dan immers zwaarder door te wegen dan een kwaliteitsvolle zorgverlening.
47. Naast het gespecialiseerd centrum in Gent dat weldra opent, en het geplande project in Antwerpen, moet er dringend meer capaciteit gecreëerd worden, in samenwerking met het Departement Volksgezondheid, voor de hogere risicoprofielen.
48. Geïnterneerden hebben recht op een aangepaste behandeling in een beveiligd kader, dit in acht genomen hun gradatie van geestesziekte en de aard van het gepleegde misdrijf. Geïnterneerden met een laag risico worden doorverwezen naar een extern zorgcircuit.
49. Er moeten duidelijke afspraken worden gemaakt op het vlak van volksgezondheid (de behandeling), welzijn (de begeleiding) en justitie (veiligheid).
50. Er moet werk worden gemaakt van de oprichting van onderzoeks- en observatiecentra, waar een geesteszieke langdurig kan worden geobserveerd, waarna de rechter met kennis van zaken een gefundeerde uitspraak kan doen en instructies kan geven voor een juiste en aangepaste behandeling.

STRIJD TEGEN OVERBEVOLKING VAN DE GEVANGENISSEN

51. Er is nood aan een totaalvisie en concept op het strafbeleid en het gevangeniswezen.
52. Elektronisch toezicht vergemakkelijken en beschouwen als een volwaardig alternatief en daarnaast andere alternatieve straffen, kunnen hieraan verhelpen.
53. Voorlopige hechtenis wordt zo kort mogelijk gehouden en enkel strikt noodzakelijk voor het onderzoek en enkel bij een bepaalde categorie van misdrijven, in geval van zware criminaliteit, georganiseerde misdrijven, gevaar voor recidive, vluchtgevaar.
54. De Salduz-wetgeving, de bijstand van de advocaat bij elk verhoor wordt op correcte wijze toegepast. De advocaten worden op correcte wijze vergoed en hebben meer inspraak bij het verloop van het onderzoek en het verhoor.
55. De taak van de justitie-assistent wordt opgewaardeerd, meer personeel en middelen worden ter beschikking gesteld van de justitiehuizen.
56. Er komt een afzonderlijk juridisch statuut en een eenvormig reglement voor de gevangene, met een betere samenwerking en afspraken tussen de verschillende diensten binnen de gevangenis, de directies en de psychosociale begeleiders.
57. Grootchalige gevangenissen zijn niet de juiste oplossing. Er is nood aan kleinere eenheden en projecten zoals "de Huizen", die meer kansen bieden op maatschappelijke integratie.
58. De gevangene heeft recht op medische verzorging en er worden voldoende geneesheren hiertoe aangesteld, die uiteraard ook correct worden betaald.
59. De gevangenissen voorzien in een moderne, menswaardige infrastructuur en worden indien nodig gemoderniseerd. Oude, mensonterende gevangenissen worden gesloten.
60. Bij de bouw van nieuwe gevangenissen of kleinere detentiehuizen wordt niet meer gewerkt met PPS constructies. Zij maken immers de plannen duurder, zorgen voor grote winsten bij de privé-partners en leiden tot het uitbesteden van taken die thans door gedetineerden worden uitgevoerd.
61. We verhogen het budget om cipiers op een kwaliteitsvolle manier bij te scholen.

62. Er wordt voorzien in aangepaste afdelingen voor opvang van zwangere vrouwen binnen de gevangenis en de opvang van kinderen. Voor zoveel als mogelijk gebeurt dit in een semi-open instelling.
63. Binnen de gevangenissen wordt er aandacht besteed en worden er voldoende mensen en middelen ter beschikking gesteld voor begeleiding en re-integratie. De kernopdracht moet zijn dat recidive vermeden wordt.
64. Gevangenissen moeten drugsvrij worden. Drugsbehandeling moet al in de gevangenis starten en er worden aparte gevangenisvleugels voorzien voor gevangenen die willen afkicken. Er wordt hard opgetreden tegen het binnensmokkelen van drugs in de gevangenis.
65. De proefprojecten (o.a. in Gent) waarbij er binnen de rechtbank 'drugsbehandelingskamers' werden opgericht met als doel om beklaagden die misdrijven hebben gepleegd als gevolg van hun druggebruik, een geschikte behandeling te laten ondergaan ipv onmiddellijk te worden opgesloten in de gevangenis, zijn positief geëvalueerd. De fase van het proefproject kan afgesloten worden en omgezet in een vaste werkwijze in alle rechtbanken van het land.

EEN GEÏNDIVIDUALISEERD EN COHERENT SYSTEEM ONTWIKKELEN VOOR DE STRAFUITVOERING

66. De strafuitvoering dient te gebeuren op basis van duidelijke wetgeving, niet op basis van onduidelijke en onbekende ministeriële circulaires, met afstemming tussen de verschillende actoren en niveaus.
67. In de gevangenissen zijn afzonderlijke regimes mogelijk, op maat van de gedetineerde.
68. Er wordt voldoende aandacht besteed aan begeleiding en re-integratie. Voor elke gedetineerde wordt een aangepast detentieplan opgesteld.
69. Voor alle rechtbanken komen er eenvormige straftoetingsrichtlijnen. Op die manier worden tegenstrijdigheden en incoherenties in de rechtspraak weggewerkt. Dit systeem bestaat al in Nederland. Er komen ook richtlijnen over de manier waarop ingewikkelde en onduidelijke wetteksten moeten worden geïnterpreteerd. Desnoods worden snel correcties aangebracht.
70. Rechtspraak moet voorspelbaar, herkenbaar en coherent zijn. De kwaliteit van rechtspraak moet beter worden bewaakt. Op alle echelons van de organisatie moeten inspanningen worden geleverd om een kwalitatief hoog niveau van de rechtspraak te waarborgen.
71. Er dient overleg te worden gepleegd tussen de rechtbanken onderling en tussen de rechtbanken en het hof over een meer eenvormige interpretatie van onduidelijke en onsaamenhangende wetten. Ook het Hof van Cassatie wordt in dit overleg betrokken.
72. De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken wordt geëvalueerd, met het oog op wegwerken van mankementen en aberraties in de procedure.
73. De strafuitvoeringsrechtbanken moeten zich ook kunnen uitspreken over de penitentiaire verloven,. De soms willekeurige bevoegdheid van de directies van de gevangenissen wordt op die manier beëindigd. Slachtoffers worden op de hoogte gehouden en betrokken op dezelfde manier als bij de procedure voor de voorwaardelijke invrijheidstelling.
74. De psychosociale dienst heeft inzake het adviseren van de dossiers strafuitvoering een belangrijke inbreng.
75. Een bijzondere kamer van de strafuitvoeringsrechtbank houdt zich bezig met de opvolging van geïnterneerde.
76. De Wet Dupont, gestemd in 2005, biedt belangrijke mogelijkheden om de invrijheidstelling van de gedetineerde voor te bereiden. Van de inwerkingstelling van deze wet dient dringend werk te worden gemaakt, dit door het opstellen van een detentieplan voor elke gevangene.
77. In de gevangenis is er een voldoende uitgebouwde psychosociale dienst en zijn er voldoende maatschappelijke assistenten aanwezig, die de invrijheidstelling samen met de gedetineerde kunnen voorbereiden.
78. De mogelijkheid om te werken in de gevangenis is een recht voor de gedetineerde. Het aanbod van werk in de gevangenis wordt uitgebreid.
79. Het onderwijs aan gedetineerden in Vlaanderen en Brussel wordt uitgebreid. Wie geen diploma secundair onderwijs heeft, laaggeletterd is of slecht Nederlands spreekt en/of schrijft, heeft het daarbij nog moeilijker. Daarom is het belangrijk dat er tijdens de uitvoering van de gevangenisstraf mogelijkheid is tot vorming en opleiding. De investeringen die we doen voor onderwijs aan gedetineerden betalen zich snel terug. Zowel de gedetineerde zelf als de hele samenleving varen er wel bij. (V)
80. Groen wil het decreet voor de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden maximaal uitvoeren zodat ze zich kunnen ontplooien en hun re-integratie kunnen bevorderen. Daarvoor is voldoende personeel en budget noodzakelijk om een kwalitatief aanbod uit te bouwen binnen de gevangenissen. (V)
81. Justitiehuizen, justicieassistenten en gespecialiseerde diensten worden beter ondersteund, naar personeel en middelen. Sinds de Zesde Staatshervorming zullen de Justitiehuizen geregionaliseerd worden. De verschillende diensten wordt het best op elkaar afgestemd en een eenvormig informatiesysteem wordt ingevoerd, zodat

gegevens tussen de verschillende diensten kunnen worden uitgewisseld. Begeleiding van de gevangene stopt niet aan de gevangenispoort. Begeleiding in de gevangenis moet automatisch overgaan in begeleiding en controle na de vrijlating.

82. De detentie mag geen nadelige invloed hebben op de sociale verzekering van het gezin.

INVOERING VAN BIJZONDERE AFDELINGEN BINNEN DE RECHTBANKEN

83. De invoering van de familierechtbanken, die alle materies ivm familie, jeugd en gezin behandelen, is een goede zaak. Deze rechtkanten dienen voldoende budgettair ondersteund te worden en te beschikken over voldoende opgeleide magistraten.
84. Bemiddeling inzake familierecht en jeugdaangelegenheden, wordt aangemoedigd. Naast de 'kamers voor minnelijke schikking' bij justitie, zijn er de bemiddelingen op gemeenschapsniveau (zoals de CAW's) of van andere private initiatieven. Groen pleit voor een stroomlijning van het aanbod zodat ouders en kinderen gemakkelijk hun weg vinden in bestaande aanbod. Om ouders en kinderen zo vroeg mogelijk attent te maken op bemiddelingsmogelijkheden, willen we het aanbod meer kenbaar maken.
85. Rechters en griffiers spelen een belangrijke rol om de mogelijkheid en de voordelen van bemiddeling tegenover een klassieke juridische procedure in de verf te zetten. Zij verdienen ook meer ondersteuning om een kwaliteitsvolle invulling van het spreekrecht van kinderen en jongeren te garanderen. Daarbij is het belangrijk om te zorgen voor terugkoppeling naar het kind of de jongere, zodat voldoende duidelijk is wat er beslist werd en op welke manier werd rekening gehouden met hun verzuchtingen.
86. Het fiscaal stelsel over de aftrek van alimentatievergoedingen wordt aangepast aan de gewijzigde gezinssituaties en de gewijzigde maatschappelijke evoluties inzake samenstelling van gezinnen.
87. Binnen de rechtkanten worden ook afzonderlijke afdelingen opgericht voor de behandeling van stedenbouwzaken en milieuzaaken, met behandeling door speciaal hiertoe opgeleide magistraten.
88. Tussen de verschillende arrondissementen wordt overleg gepleegd voor een coherente aanpak.

STRIJD TEGEN JEUGDCRIMINALITEIT

89. Er komt meer samenwerking tussen het federaal niveau, die de maatregelen opleggen aan jeugddelinquenten en de gewesten, die de uitvoering van de maatregelen moeten opvolgen. Een gemeenschappelijke visie en strategie is zeker wenselijk. In die zin dienen samenwerkingsakkoorden afgesloten te worden, met een eenduidige visie nopens hetarsenaal van maatregelen en de toepassing ervan (zie ook hoofdstuk veiligheid).

ANDERE:

90. Het door de Groen-Ecolo-fractie ingediende voorstel tot oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de rol van buitenlandse en binnenlandse inlichtingendiensten in cyberspyionage, zal in het nieuw verkozen federale parlement opnieuw worden ingediend .

Iedereen is mee

Samenleven

Visie

Leeftijd, geslacht, afkomst, religie, seksuele voorkeur, handicap of gezondheidstoestand, ... geen twee mensen zijn gelijk. Zeker in onze steden, maar ook in meer landelijk gebied, wordt die diversiteit alsmaar beter zichtbaar. Verscheidenheid geeft onze maatschappij meer kleur, ook al is samenleven in verscheidenheid soms niet eenvoudig.

Groen bouwt aan een samenleving waar mensen begrip hebben voor elkaar, en de wil opbrengen om samen te leven. Afbrokkelende sociale netwerken, verruwende omgangsvormen en verminderde solidariteit vragen hernieuwde inspanningen van burgers en overheden. Gemeenschapsvorming is geen ouderwetse, maar een heel moderne opdracht. Wij zien het als de taak van de overheid om actief burgerschap te bevorderen. Dat burgerschap houdt in dat mensen zich inzetten voor de publieke zaak en met andere burgers beslissen over wat goed en nodig is voor de samenleving. De overheid geeft daarbij het goede voorbeeld.

De essentie van de groene visie op samenleven is dat mensen niet alleen naast elkaar, maar ook echt samenleven. In essentie betekent dit dat we in Vlaanderen en Brussel aan politiek doen voor alle mensen, en oog hebben voor specifieke maatregelen die nodig zijn voor alle minderheidsgroepen (zie ook hoofdstukken gender, etnisch-culturele diversiteit, kinderen en jongeren, ouderen en holebi's en transgenders).

Verschillende groepen in de samenleving worden vandaag tegen elkaar opgezet. Jongeren tegen volwassenen, 'allochtonen' tegen 'autochtonen', de 'gewone burger' tegen mensen zonder papieren, mensen met een beperking, mensen in armoede,... Dat leidt tot heel wat polarisering en weinig begrip. Omdat we bijzondere aandacht vragen voor minderheidsgroepen in de samenleving werden voor verschillende doelgroepen aparte programmateksten uitgewerkt. Het hoofdstuk samenleven kan in die zin samen gelezen worden met de hoofdstukken 'kinderen en jongeren', 'ouderen', 'ethnisch-culturele diversiteit' en 'holebi's en transgenders'.

Voor Groen zijn het middenveld en actieve burgerinitiatieven onmisbare partners. Zij versterken de mogelijkheden van de overheid en houden het beleid kritisch in de gaten. Dat vereist van beleidsverantwoordelijken communicatie, openheid, voldoende afstand en intelligente ondersteuning zonder initiatieven nodeloos naar de overheid te trekken. Groen zet in op een actief beleid voor vrijwilligers om ze groeikansen te geven en maximaal hun rol te laten spelen.

Voorstellen

Een positief en inclusief burgerschapmodel

Alle burgers en gemeenschappen hebben het recht op het gevoel erbij te horen. Dat is een basisvoorwaarde voor het slagen van een samenleving als de onze. Dit geldt zowel voor individuen als voor gemeenschappen. Sociale erkenning is

cruciaal voor de identiteit en eigenwaarde van individuen. Burgerschap is er voor iedereen, ook als je niet tot de dominante cultuur behoort. Die erkenning is cruciaal om jezelf aanvaard te weten en welkom te voelen.

58. De toegenomen polarisering uit zich ook in restrictieve opvattingen over mensenrechten. Door voortdurend te spreken over ‘rechten en plichten’, wordt de samenleving alsmaar selectiever in het toe kennen van rechten aan mensen: GAS-boetes voor futiliteiten, kledingvoorschriften voor religieuze minderheden, opvang van kwetsbare kinderen, torenhoge retributies voor mensen zonder Belgische nationaliteit, enzovoort. **Voor Groen vormen de rechtstaat en het burgerschap de basis voor onze samenleving.** De belangrijkste waarden vinden we terug in onze grondwet en in de internationale verdragen die België heeft ondertekend. Als partij zullen we deze waarden verdedigen, ook al gaat dat soms gepaard met hevig debat en strijd. (F, V, B)
59. De concrete invulling van deze waarden dient te gebeuren op een inclusieve manier. Dat wil zeggen in overleg met alle leden van de maatschappij. **Groen wil de dialoog actief organiseren.** Het is essentieel dat individuen en gemeenschappen permanent met elkaar in dialoog zijn om elkaar te leren begrijpen en om duidelijke afspraken te maken. De overheid moet die structurele dialoog tussen gemeenschappen permanent organiseren. Niet alleen volgens etnisch-culturele lijnen maar ook tussen de gemeenschappen van jongeren, ouderen, tussen levensbeschouwingen, enzovoort. (F, V, B)
60. Groen wil dat in de volgende legislatuur eindelijk de **interfederale mensenrechtencommis s**ie wordt geïnstalleerd die reeds lang in het vooruitzicht werd gesteld. Deze onafhankelijke commissie met een algemene mensenrechtenbevoegdheid documenteert de situatie van de mensenrechten in ons land, doet aanbevelingen aan de relevante overheden, doet aan sensibilisering en behandelt klachten. De oprichting kan best gebeuren in overleg met de bestaande mensenrechtenorganisaties.
61. Groen vindt dat politiek en overheid **meer erkenning, waardering en stimulansen** kan geven **aan het middenveld.** We stellen voor dat de overheid een pact sluit met het middenveld waarbij de correcte, transparante en gezonde relatie tussen overheid, politiek en middenveld wordt geëxpliciteerd. De financiering en wijze van besluitvorming staan daarbij centraal. (F, V, B)

SAMENLEVEN BEVORDEREN

Veel mensen zijn bezorgd over het samenleven in hun buurt. Meer dan vroeger, wordt er geklaagd over het gedrag van de ander: geluidsoverlast, vuil op straat, schelden, intimidatie, ... **Groen neemt deze problemen ter harte.**

62. Een warme samenleving heeft ontmoetingsplekken nodig, waar verschillende culturen en mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar kinderen kunnen spelen, waar jonge en minder jonge mensen elkaar kunnen ontmoeten, plaatsen waar het aangenaam vertoeven is. **Ruimtelijke ontwikkeling** moet dus maatwerk zijn en gepland in **samspraak met de omwonenden en betrokkenen.** Knappe architectuur en artistieke ingrepen maken deel uit van een geslaagde publieke ruimte, maar doorslaggevend is de mate waarin bewoners zich vereenzelvigen met ‘hun’ publieke ruimte en bereid zijn er een stuk verantwoordelijkheid voor te dragen. Willen we het gebruik van de openbare ruimte aanmoedigen kan de auto niet langer de belangrijkste eigenaar van de straat blijven. **Straten en pleinen maakt deel uit van de publieke ruimte** en bieden plaatsen om uit te rusten, mensen te ontmoeten, om te spelen, ... De inrichting van de publieke ruimte moet dan ook op maat zijn van verschillende leeftijden en behoeften. Goede voorbeelden voor ontmoetingsplaatsen in de publieke ruimte zijn collectieve tuinen, open werkruimtes, enzovoort. (F, V, B)
63. **Voor Groen maakt iedereen die in België woont deel uit van de samenleving.** Het vormen van die gemeenschap gaat echter niet vanzelf. Groen ziet het als de taak van de overheid om actief burgerschap te bevorderen. Zij zet alles in het werk om het gesprek tussen de bewoners in de wijken op gang te brengen. Groen stelt voor om **nieuwe formules van gemeenschapsvorming mogelijk te maken.** (F, V, B)
 - **Wijkplannen en -contracten** zijn belangrijke hefbomen voor de overheid om de leefbaarheid te verhogen. Groen pleit ervoor om deze **in voortdurende samspraak** met alle stakeholders (ouderen, jongeren, gezinnen met kleine kinderen, handelaars, gemeentelijke diensten, wijkagenten, wijkverenigingen, scholen enz.) vorm te geven en te realiseren. Deze plannen hebben oog voor **ontmoetingskansen voor buurtbewoners** en spelen actief in op **ieders noden en verzuchtingen** in verband met het gebruik van de openbare ruimte.
 - **Groen gaat voluit voor de gebruiks- en deeleconomie (zie hoofdstuk economie).** Modelen als deelauto’s, derdebetalersystemen, leasing worden veel sterker uitgebreid. Dikwijls ontstaan deze initiatieven door bewoners die zich inzetten voor de eigen buurt of wijk. Vaak blijven de initiatieven klein en informeel, maar soms groeien ze uit tot spelers met een behoorlijke omvang en willen ze een serieuze gesprekspartner zijn voor de stad en maatschappelijke organisaties. De wijkonderneming is een model dat Groen meer groeikansen wil geven.

- **Wijkbudgetten zijn een uitstekend voorbeeld van coproductie tussen burgers en bestuur.** Burgers discussiëren en beslissen zelf over voorstellen en projecten om de leefbaarheid van hun buurt te verhogen. Ze staan in de mate van het mogelijke mee in voor de realisatie.
 - **Lokale ruilkringen zijn gemakkelijk, economisch en ecologisch.** ‘Letsen’ of het opzetten van lokale ruilkringen is een systeem van ruilhandel in goederen en diensten, waarbij al dan niet gebruik wordt gemaakt van een complementair muntsysteem. Het ruilen van occasionele prestaties bevordert het **samenhorighedsgevoel** en **waardeert de talenten en kwaliteiten van alle mensen**.
 - **Dag van de buren** - de laatste vrijdag van mei – is voor de **Vlaamse en de Brusselse overheid** een uitgelezen kans om het belang van sociale cohesie in de buurt concreet te maken. We roepen daarvoor een projectfonds in het leven.
 - **Feesten, festivals en andere evenementen** brengen mensen samen. Als groenen waken we er over dat evenementen **toegankelijk en duurzaam** zijn. Feesten draaien dus niet louter om consumptie of het aantrekken van ‘grote namen’. De bedoeling moet zijn om bewoners zo veel mogelijk te betrekken en om **een positieve dynamiek** op gang te brengen. Overheden ondersteunen de organisatoren om evenementen te verduurzamen.
64. We verbeteren de **betrekkings tussen noord en zuid in eigen land**. We bevorderen samenwerking op uiteenlopende domeinen om bruggen te bouwen en gemeenschapsvorming over de taalgrenzen heen te stimuleren. Op vlak van culturele samenwerking geven we maximale invulling aan het cultureel samenwerkingsakkoord. Ook op vlak van economie, onderwijs, wetenschap en ruimtelijke ordening dienen zich heel wat opportuniteiten aan. Ook burgerinitiatieven in die zin worden ondersteund. (F, V, B)
65. **Sociale mix vormt geen doel op zich**, maar slechts een middel om sociale samenhang te bevorderen. Gemeentebesturen en/of sociale huisvestingsmaatschappijen die een sociale mix nastreven, maken voorafgaand een **analyse van kansen en bedreigingen** voor bewoners, met specifieke focus op de gevolgen voor kwetsbare bewoners. De stad houdt rekening met de randvoorwaarden en ondersteunende maatregelen die noodzakelijk zijn om **sociale verdringing te voorkomen** en om de leefbaarheid voor alle bevolkingsgroepen te garanderen. (V, B)

INTEGRAAL VEILIGHEIDSBELEID

Veiligheid is een basisrecht voor alle burgers. Het is een basistaak van de overheid om deze veiligheid te garanderen, en in tweede orde ook de rol van elke burger om hiertoe bij te dragen. In de mate dat deze veiligheid nu niet gelijk is verdeeld, is dit dus ook een sociale kwestie. Het bestrijden van sociale ongelijkheid en achterstand is nog steeds een van de prioritaire antwoorden op het onveiligheidsvraagstuk.

66. Veiligheidsbeleid is dus niet alleen een kwestie van middelen maar ook van keuzes, en van **langetermijn beleid**. Wat we vandaag besparen in kinderopvang, onderwijs, of psychologische begeleiding, betalen we morgen potentieel cash aan gevangeniscellen. De voorstellen die opgenomen zijn in de hoofdstukken armoedebestrijding, onderwijs, kinderen en jongeren, werk, welzijn, gezinsbeleid, wonen en ruimtegebruik scheppen de voorwaarden om preventief te werken. (F, V, B)
67. Enkel een globale aanpak van criminaliteit en overlast garandeert een blijvend resultaat. Naast een snel en specifiek optreden bij crismomenten is er nood aan structurele maatregelen die **de volledige ‘strafrechtketen’ aanpakken**. Deze ketting moet hersteld worden door de verschillende schakels structureel te versterken: preventie, de werking van de politiediensten, de opvolging door justitie, de uitvoering van de straffen en de re-integratie in de maatschappij van veroordeelden. Onze voorstellen om de veiligheidsketen te versterken zijn beschreven in het hoofdstuk veiligheid. (F, V, B)
68. De openbare ruimte is er voor iedereen. Mensen moeten zich veilig voelen. Bij de inrichting van de openbare ruimte hebben we **oog voor subjectieve en objectieve veiligheid**: aangepaste verlichting, leefbare straten en pleinen, een goede mix van functies. (F, V, B)
69. Alle actoren die een rol spelen inzake preventie werken samen in **preventienetwerken**: wijkagenten, gemeenschapswachten, hulpverleners, straathoekwerkers en wijkcomités. Evenwel telkens met respect voor de verschillende functies en opdrachten. Zo vervult het straathoekwerk een onmisbare maatschappelijke rol, die niet zomaar tot criminaliteitspreventie herleid kan worden. (F, V, B)
70. **Politie** moet voor iedereen nabij en aanspreekbaar zijn, niet alleen in toeristische stadscentra of in villawijken, maar ook in “moeilijke” buurten. Er is nood aan voldoende wijkagenten die te voet of per fiets in de wijk aanwezig zijn, en aanspreekbaar als eerstelijnsverzorger. (F)
71. Groen voert een pro-actief en oplossingsgericht beleid dat **bemiddeling** inzet als alternatieve manier van conflictoplossing. De Vlaamse en Brusselse overheid creëren de voorwaarden voor een eerstelijnsbemiddeling door **vrijwillige burenbemiddeling**, ondersteund door **professionele omkadering**. (zie hoofdstuk ‘veiligheidsbeleid’). (F, V, B)

72. Overheden zetten **campagnes** op waarbij inwoners gemotiveerd worden om bij te dragen aan een **aangenaam samenleven**: het tegengaan van geluidsoverlast, hoffelijkheid op het openbaar vervoer, afvalbeheer, enzovoort. (F, V, B)
73. **Veiligheidscamera's** zijn geen volwaardig alternatief voor de nabije aanwezigheid blauw op straat. Zij zijn duur en hebben weinig zin als ze enkel voor een verplaatsing van de criminaliteit zorgen. Selectieve inzet van camera's kan wel overwogen worden als blijkt dat dit op bepaalde plaatsen of evenementen effectief een meerwaarde biedt (b.v. metrostations). Dit gebeurt altijd op basis van een democratisch debat en met maximaal respect voor de regels ter bescherming van de privacy. De overheid waakt ook over een correcte naleving van de regels voor privé-bewakingscamera's. (F, V, B)
74. Voor Groen hebben **de administratieve sancties** een vaste plaats verworven in de veiligheidsketen. Ze vormen een nuttig instrument omdat ze toelaten snel te reageren op overtredingen die de leefbaarheid aantasten maar anders vaak onbestraft blijven. Voor een reeks inbreuken is het onzinnig en inefficiënt om het parket en de rechtbank aan het werk te zetten. De (nieuwe) GAS-wetgeving en de implementatie ervan in steden en gemeenten is echter ontspoord. De wet stuit vandaag op een aantal fundamentele bezwaren. Een represief instrument om overlast tegen te gaan moet volgens Groen gekoppeld worden aan veel striktere voorwaarden. Groen zal de GAS-wet bij ingang van de legislatuur onderworpen aan een grondige evaluatie. De reglementering zal worden bijgestuurd en indien nodig ongedaan gemaakt. (F)

EEN STERK BELEID VOOR VRIJWILLIGERS

Groen wil een stimulerend, vrijwilligersvriendelijk klimaat ontwikkelen waarin het engagement van Vlamingen en Brusselaars gestalte krijgt. We willen vrijwilligers meer erkenning en waardering geven. Via vrijwilligerswerk verwerven mensen competenties, rechtstreeks via het uitvoeren van activiteiten of onrechtstreeks onder de vorm van informeel leren.

75. De Minister van Cultuur is verantwoordelijk voor een **gecoördineerd vrijwilligersbeleid**. (V)
76. Met het oog op de ontwikkeling van een kwalitatief vrijwilligersbeleid is het van essentieel belang dat organisaties voldoende middelen ter beschikking krijgen om **vrijwilligers te begeleiden**, hen degelijk te **beschermen** en te **vormen**. (V, B)
77. We investeren in structurele erkenning en ondersteuning van een **Vlaams expertisecentrum vrijwilligerswerk**. Het bouwt deskundigheid op met betrekking tot alle aspecten van het vrijwilligerswerk (regelgeving, nieuwe tendensen, praktijken uit binnen- en buitenland, verstrekt advies en voorlichting,...) om de inzichten te vertalen naar bruikbare instrumenten voor het (intersectorale) werkveld. (V)
78. De **Week van de Vrijwilliger** wordt aangewend om een jaarlijkse promotiecampagne op te zetten, waarbij de diversiteit van het vrijwilligerswerk onder de aandacht wordt gebracht van de publieke opinie. De overheid voorziet de nodige middelen om via eigentijdse communicatieve middelen dergelijke promotie te voeren. (F, V, B)
79. Groen is geen voorstander van een **overdreven regulering van het vrijwilligerswerk**. Er is nood aan meer coherentie tussen de verschillende beleidsdomeinen, en tussen de verschillende overheidsniveaus. (F, V, B)
80. Groen zal initiatieven nemen om **vrijwilligerswerk bij leerlingen** (secundair onderwijs) en **studenten** (hoger onderwijs) te **stimuleren**. Een engagement opnemen is erg waardevol en het biedt de mogelijkheid talenten van de jongeren op een andere manier in te zetten voor de samenleving. (V)
81. **Vrijwilligerswerk** is erg waardevol, maar kan **niet ingezet** worden **om besparingen in noodzakelijke overheidsinvesteringen op te vangen**. Groen verzet zich tegen de tendens waarbij besparingen ertoe leiden dat betaalde professionals vervangen worden door vrijwilligers. Dit wijst volgens Groen op een misprijs voor het professionalisme in diverse sociale sectoren. (F, V, B)
82. De **wet op het vrijwilligerswerk** staat voortdurend onder druk om de vergoedingsregels aan te passen. Dit is nefast voor het basiskader van het vrijwilligerswerk. Groen staat erop dat er geen verdere uitholling is van deze regels. Vrijwilligerswerk komt echter niet in de plaats van betaald werk. (V, B)
83. De overheden onderzoeken een verruiming van de collectieve verzekering voor vrijwilligers, met name ook om de bestuurdersaansprakelijkheid te regelen. (F, V, B)

ZUURSTOF GEVEN AAN VERENIGINGEN

84. Een op de vijf Belgische verenigingen kampt met financiële problemen. Een op drie verenigingen zegt zelfs in moeilijkheden te geraken. Ook in de sociaal-culturele sector duiken de financiële cijfers voor het eerst sinds de metingen in het rood. Niet alleen de financiële crisis blijkt de grote boosdoener te zijn, ook de dalende overheidssubsidies brengt veel verenigingen in slechte financiële papieren. **De Vlaamse overheid moet de eigen subsidieverplichtingen onverkort nakomen. We zorgen voor een duurzaam subsidiekader voor**

- sociaal-culturele organisaties.** Subsidies worden stipt en correct uitbetaald – met een correcte en transparante toepassing van de indexeringsregels. (F, V, B)
- 85. Crowdfunding, samen-aankoop, complementaire munten,...: binnen het sociaal-cultureel werk wordt al langer met deze en **andere financieringsvormen** geëxperimenteerd en gewerkt. De overheid zoekt mee naar oplossingen voor (juridische en administratieve) drempels om hiermee te kunnen werken. (F, V, B)
 - 86. De praktische toepassingen van het project E-griffie voor vzw's worden operationeel gemaakt zodat vzw's niet enkel hun oprichting, maar ook alle andere toepassingen elektronisch kunnen afhandelen. (F)
 - 87. De vzw-wet maakt een onderscheid tussen kleine en (zeer) grote vzw's en koppelt hieraan een aantal bepalingen voor het voeren van een boekhouding. We zorgen ervoor dat kleine vzw's ook automatisch van andere overtollige verplichtingen kunnen worden verlost. (F)
 - 88. Sociaal-culturele verenigingen worden door de decreetgever dikwijls verplicht om te werken binnen een vzw-structuur. We zorgen ervoor dat ook verenigingen met **andere juridische structuren** - zoals een internationale vereniging zonder winstoogmerk, een stichting van openbaar nut of een coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk – in aanmerking komen voor overheidssteun. (F)
 - 89. De Europese Unie moet meer aandacht besteden aan bottom-up initiatief vanuit ‘civil society organizations’. Ze zijn immers de pijlers van een Sociaal Europa in de steigers. Op Europees niveau bepleiten we een **Europees statuut voor de Civil Society Organisations** (CSO). (E)

KINDEREN EN JONGEREN

VISIE

Kinderen en jongeren maken de samenleving van morgen. Groen gaat voor een beleid dat een horizon biedt aan jongeren. Met ons ambitieus politiek project willen we jonge mensen een alternatief bieden tegenover de crisissfeer van de laatste jaren.

Groen vertrekt van de eigenheid en de leefwereld van jongeren. Van iedere jongere. We willen hen de ruimte geven om zichzelf te zijn en zich te ontwikkelen. Daarom nemen we jongeren- en kinderrechten als uitgangspunt, en willen we participatie bevorderen.

Kinderen en jongeren hebben het recht om de publieke ruimte te gebruiken, net als iedereen. Er blijft een groot tekort aan fysieke ruimte: gebrek aan speelruimte, te weinig fuifplaatsen, tekort aan repetitieruimtes en creatieruimte ... Jongeren en kinderen moeten hun ‘ding kunnen doen’. Groen blijft ijveren voor ruimte voor kinderen en jongeren, fysieke, mentale en culturele ruimte.

De bevolkingsexplosie en de toenemende dualisering in de steden zetten een rem op de mogelijkheden van de opgroeiende stadsjeugd. Jongeren willen gehoord worden, en snakken naar concrete oplossingssporen. Om hen vooruitzicht te geven op meer zekerheid en op echte keuzemogelijkheden, wil Groen investeren in jeugdbeleid en in belendende sectoren zoals onderwijs, welzijn en cultuur.

VOORSTELLEN

STERKE BELEIDSMAKERS VOOR EEN GEËNGAGEERD EN TRANSVERSAAL JEUGDBELEID

1. De **Minister van Jeugd** moet niet alleen luisteren naar kinderen en jongeren. Het komt erop aan in de bres te springen op beleidsniveau wanneer de belangen van kinderen en jongeren op het spel staan. Groen wil een sterk coördinerende minister van Jeugd. Dat betekent dat collega-ministers actief worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om mee werk te maken van een beter jeugdbeleid. (V)
2. De **Vlaamse Jeugdraad** speelt een sleutelrol in het jeugdvriendelijk(er) maken van het Vlaams beleid. Groen erkent deze rol voluit en wil de Vlaamse Jeugdraad alle ruimte geven om de stem van kinderen, jongeren, jeugdorganisaties en jeugdadvisiesorganen te laten horen, zodat zij voldoende invloed hebben op het beleid. (V)
3. Internationaal erkende kinderrechten zijn vanzelfsprekend ook de referentie voor het Vlaamse jeugdbeleid. De afgelopen legislatuur werden de vleugels van het **kinderrechtencommissariaat** afgeknipt. Uit zorg voor de kinderrechten is het noodzakelijk dat deze paraplementaire instelling onafhankelijk en zelfstandig opeert. (V)
4. Dat toekomstige generaties vandaag geen stem hebben, zorgt voor een structurele blinde vlek in de democratische besluitvorming. We stellen een **interfederale ombudspersoon** aan voor de **toekomstige generaties**. Zo hebben alle regeringen in dit land in één keer een waakhond, graag één die mag en durft bijten in het belang van de toekomstige generaties. Dit hoeft geen nieuwe superstructuur te zijn. Er moet vooral een morele kracht vanuit gaan. (F, V, B)
5. Jeugdbeleid doorkruist heel wat sectoren en spreidt zich bovendien uit over verschillende overheidsniveaus. Als je vandaag in de jeugdsector transversaal en geïntegreerd wil werken, wordt het door de overheid eerder bemoeilijkt. Groen wil de **verkokering afbouwen** door een groter gedeelte van de subsidiëring open te stellen voor zogenaamde kruispuntinitiatieven, waarbij de jeugdsector dwarsverbindingen maakt met welzijn, onderwijs, cultuur en andere beleidsdomeinen. (F, V, B)

NAAR EEN BELEID VAN COPRODUCTIE MET KINDEREN EN JONGEREN

Kinderen en jongeren hebben, net als iedereen, hun eigen kijk op hun omgeving en op de wereld. Het beleid moet ervaringen en standpunten van kinderen en jongeren erkennen én gebruiken. Leg jongeren geen plannen voor om goed of af te keuren, maar betrek hen van bij het begin zodat zij mee vormgeven aan het beleid. Coproductie gaat verder dan inspraak en laat jongeren ook zelf taken op zich nemen die te maken hebben met de uitvoering van het beleid.

6. Overheden vergeten nog dikwijls om te voorzien in duidelijke **jeugdvriendelijke informatie**. Veranderende regelgeving vergt gerichte communicatie naar alle burgers. (F, V, B)
7. Eind 2014 wordt de Vlaamse Jeugdraad opnieuw samengesteld. In de loop van dat nieuw mandaat wil Groen in samenspraak met de jeugdraad een decretale wijziging doorvoeren om de **samenstelling van de Jeugdraad te herzien**. We pleiten voor verdere diversificering en versterking van de algemene vergadering. (V)
8. Groen is voorstander van **stemrecht op 16 jaar**. De verlaging van de kiesleeftijd zou een belangrijke stap zijn in het realiseren van volwaardig aandeelhouderschap van jongeren in onze samenleving. (F, V, B)
9. Jongeren hebben weinig vertrouwen in de politiek. Toch willen de meeste jongeren meer over politiek weten, en ze willen gevormd worden rond politiek en actualiteit. Met **een vak rond burgerschap** willen we in het onderwijs meer tijd voorzien voor de politieke vorming van jongeren. Bij de implementering van dit vak is het belangrijk dat jongeren via zowel inhoud als methode vertrouwd gemaakt worden met burgerschap. (V)
10. **Maatschappelijke en politieke vorming** wordt tevens opgenomen in het curriculum van de lerarenopleiding zodat leerkrachten voldoende kennis, vaardigheden en attitudes hebben om jongeren te vormen tot volwaardige en verantwoordelijke burgers. (V)
11. **Leerlingen- en studentenparticipatie** willen we versterken. Op school worden leerlingen actief betrokken in het leven binnen en rond de brede school. De school moet voor een aantal thema's verplicht advies inwinnen bij de leerlingen. Als de directie een advies van de leerlingenraad niet volgt, moet ze die beslissing motiveren. Leerlingen die zich actief inzetten voor de school, in allerlei vormen, meeschrijven aan schoolkrantje, organisatie schoolfestival, milieuwerkgroep,... worden daarvoor gewaardeerd (zie hoofdstuk Onderwijs). (V)
12. Groen wil een **grondige evaluatie van de nieuwe beheers- en beleidscyclus (BBC)**, in samenwerking met de lokale besturen. De Vlaamse overheid moet deze evaluatie ten laatste in 2016 afronden, zodat ze de conclusies tijdig in de praktijk kan omzetten. Belangrijke aandachtspunten bij deze evaluatie zijn transparantie (nu vaak beperkt door gebrek aan detailinformatie) en participatie van kinderen en jongeren. Het verminderen van planlast is een goede zaak (en zou op een aantal punten zelfs nog verder kunnen gaan), maar tegelijk mag inspraak en participatie hierdoor niet uitgehouden raken. In het verleden waren er belangrijke inspraakvoorraarden verbonden aan de sectorale beleidsplannen, zoals het jeugdwerkbeleidsplan. De nieuwe BBC biedt theoretische kansen voor een versterkte, meer integrale participatie, maar in de praktijk blijkt er in heel wat gemeenten net inspraak weg te vallen. (V)
13. Voor het eerst werden **Nederlandstalige en Franstalige jeugdwerkingen in Brussel** samengebracht binnen het platform *Het Werkt/Ca Marche*. Groen wil in de toekomst verder gaan op deze weg en het Brussels Jeugdbeleid afstemmen op de meertalige, multiculturele hoofdstad. De uitdagingen voor de jeugd in Brussel mogen zich immers niet laten omsluiten in de complexe structuren van de hoofdstad. (B)

RUIMTE VOOR KINDEREN EN JONGEREN

Kind zijn of jong zijn wordt de laatste jaren meer en meer aan voorwaarden verbonden. Controle en sanctionering loeren om de hoek. Op school worden leerlingen gestraft omdat ze hun thuistaal spreken en alsnog meer leerlingen worden definitief uitgesloten op school. De hele discussie over de leeftijdsverlaging voor de GAS-boetes illustreert een tendens waarbij onze samenleving als geheel steeds meer reageert met bestrafing en sociale controle. Groen blijft ijveren voor ruimte voor kinderen en jongeren, zowel fysieke, mentale als culturele ruimte. Volgens Groen moeten kinderen en jongeren hun recht op jong zijn volwaardig kunnen opnemen.

14. Groen vindt dat kinderen en jongeren in elke stad, wijk of dorp onbekomerd en veilig hun ding moeten kunnen doen: spelen, voetballen, fietsen, skaten, 'rondhangen', enzovoort. Natuurlijk met respect voor andere burgers, maar aan de toenemende onverdraagzaamheid moet een halt worden toegeroepen. Groen **verzet zich tegen allerlei rechtstreekse of onrechtstreekse rondhangverboden**. (F, V, B)
15. **Andere bestemmingen worden meer open gesteld** voor meervoudig gebruik of medegebruik door jongeren. Niet alles kan altijd en overal, maar wel veel meer dan nu het geval is. Groen wil daarom veel meer gebruik maken van de mogelijkheden voor gebruik door jongeren van sportterreinen, natuur- en bosgebieden, park- en landbouwgebieden, bespeelbare waterpartijen en parkings. Maak van schoolpleinen buurtplassen. We willen scholen stimuleren om hun pleinen open te stellen voor de buurt en ze beter bespeelbaar te maken. (F, V, B)

16. **Speelstraten** in de vakanties zijn een mooi initiatief, maar slechts tijdelijk. **Veilige zone 30** in alle woongebieden is een eerste stap. Daarnaast wil Groen ook meer woonerven en permanente speelstraten. (V, B)
17. **Nieuwe wijken** willen we explicet kindgericht ontwerpen. Ook bestaande wijken kunnen in die richting herdacht worden. Architecten en planners moeten meer uitgaan van kinderhoogte en steden ontwerpen die ook voor kinderen en jongeren een (be)leefbare ruimte vormen. Op vraag van jongeren kan dat ook door breakdancematten te leggen, graffitizones te voorzien, te spelen met water en fonteintjes, skateruimtes, ... (F, V, B)
18. Jeugdvoorzieningen worden op de kaart gezet door de implementering van **een GIS-laag Jeugd**. Deze GIS-laag - waarin specifieke geografische informatie wordt opgenomen - is tevens een hulpmiddel om de ligging van jeugdlokalen en andere voorzieningen zoals speelbossen, jachtgebieden, zebrapaden... beter op elkaar af te stemmen. In samenspraak met de belastingdiensten koppelen we de nodige gegevens, zodat landelijk erkende jeugdbewegingen gemakkelijker vrijgesteld kunnen worden van de onroerende voorheffing. (V, B)
19. We scheppen **eenduidigheid in de wildgroei aan vereisten** van gemeentelijke kampreglementen over afvalbeleid, kampvuurregels, meldingsplicht en het gebruik van speelruimtes. (V, B)
20. Groen gaat voor een **stimulerend en ondersteunend fufbeleid**: meer eenduidigheid in wet- en regelgeving en een geschikt aanbod aan fufruimtes. Nieuwe regelgeving mag geen rem leggen op het engagement van jongeren. We beperken de regelgeving en de administratieve lasten tot een minimum en zetten in op stimulerende maatregelen. Een adviescommissie met experten, de Vlaamse Bouwmeester en de (jonge) gebruikers maken een leidraad voor de 'ideale fufzaal'. (V, B)
21. Groen pleit voor **duurzaam feesten**. Zo kan er gebruik gemaakt worden van milieuvriendelijke verlichting en herbruikbare bekertjes. Fuforganisatoren die zulke initiatieven ontwikkelen moeten beloond worden met een steuntje in de rug, in de vorm van een subsidie. Ook bij het bouwen of verbouwen van fufinfrastructuur verdienen duurzaamheidsriteria meer aandacht. Voldoende fietsenstallingen, betere isolatie en zuinige verwarmingsinstallaties zijn hier goede voorbeelden van. (F, V, B)
22. Ook jongeren hebben **recht op mobiliteit**. Versterk mobiliteit van kinderen en jongeren door in te zetten op een netwerk van trage wegen en verbindingen. De heraanleg van wegen dient te gebeuren op maat van fietsen en voetgangers. Heel wat scholieren en studenten zijn gebruikers van het openbaar vervoer. Dikwijls staan ze opeengepakt in trein, tram of bus. Groen is voor de snelle invoering van één openbaarvervoerskaart voor alle vervoersmaatschappijen: De Lijn, MIVB, TEC en NMBS. Jongeren tot 26 jaar moeten deze kaart kunnen aanschaffen voor democratische prijs. Naast een algemene uitbreiding van het aanbod, is er nood aan een aantal maatregelen op maat van jongeren. Groepsvervoerskaarten en ook een betere afstemming op de spitsuren voor kotstudenten. Vrijdag
- en zaterdagavond in de steden is eveneens belangrijk
nachtvervoer in het weekend. In de centrumsteden leggen we op vrijdag
- en zaterdagavond in de steden is eveneens belangrijk
jongeren naar de omliggende gemeenten brengen. In de niet
- en zaterdagavond in de steden is eveneens belangrijk
taxi gebruik te promoten via een algemeen taxinummer en taxicheques. (V, B)
23. Groen verzet zich tegen het gebruik van **Gemeentelijke Administratieve Sancties** (GAS) om repressief op te treden tegen minderjarigen. GAS gebruiken voor futiliteiten als het zitten op leuningen van banken, lokt meer onvrede en onrust uit dan dat het echt storende overlast bestrijdt. Klachten over lawaaierige kinderen en jongeren zijn soms terecht, maar kunnen vermeden worden door doordachte ruimtelijke en menselijke ingrepen. Groen beoogt meer dan symptoombestrijding, en zet in op preventie en structurele oplossingen. Groen zal de GAS-wet bij ingang van de legislatuur onderworpen aan een grondige evaluatie. De reglementering zal worden bijgestuurd en indien nodig ongedaan gemaakt. (zie hoofdstuk veiligheid). (F)

JONGEREN WILLEN EEN WERELD DIE GOED IS VOOR MENS EN PLANET.

24. De wereldwijde klimaatverandering stelt ons voor immense uitdagingen. Onvoldoende en ontoereikende maatregelen zorgen voor een dure rekening. Deze mag niet worden doorgeschoven naar de jongeren van vandaag en de toekomstige generaties. Groen wil een beleid voeren dat een horizon biedt aan jongeren. Met **sterke milieu-ambities** willen we jonge mensen een alternatief bieden tegenover de crisissfeer van de laatste jaren. (F, V, B)
25. Kinderen en jongeren zijn kwetsbaarder in het verkeer maar ook als het gaat over effecten van milieu op gezondheid bijvoorbeeld. Groen pleit voor de **invoering van een kindnorm bij het opstellen van wetgeving**. We brengen de risico's in kaart die kinderen vandaag lopen in het verkeer, door de vervuiling van hun leefomgeving, de schadelijke stoffen in hun voeding en het gebrek aan speelruimte. (F, V, B)
26. Jongeren willen een wereld die goed is voor mens en planeet. Ze maken zich zorgen over de toenemende sociaaleconomische uitdagingen en de dramatisch wordende milieuproblematiek. **Educatie voor duurzame**

- ontwikkeling** krijgt een belangrijke plek in het onderwijs. En we ondersteunen en stimuleren jongeren bij een studie- of werkinitiatief op het gebied van duurzaamheid via **NME-beurzen** (Natuur- en MilieuEducatie). (V)
27. Het **Vlaams Klimaatbeleidsplan** kreeg van de jongeren een onvoldoende. Dit plan wordt herzien in de volgende legislatuur. Jongeren vragen ook naar een systeem dat tegemoet komt aan de behoeften van de huidige generatie zonder toekomstige generaties eenzelfde kans te ontnemen. De overheid dient zich hiervoor in te zetten en jongeren dragen hieraan graag hun steentje bij. (V)

JONGEREN IN KWETSbare POSITIES VERDIENEN EXTRA ZORG

De kloof tussen winners en losers bij onze jeugd groeit. Kinderarmoede blijft stijgen. Bijna 1 op 5 kinderen groeit op in armoede. Vlaanderen doet het als regio beter dan België in zijn geheel, maar ook hier staat de barometer op stormweer. De sociale noden bij de jongere generaties zijn enorm. Daar willen we de komende jaren hard op inzetten.

28. Eén op tien kinderen leeft in het rijke Vlaanderen in armoede. Een stijgende trend. Tijd voor een structureel en doortastend beleid. Om van onderwijs weer een emancipatiemachine te maken en om het welbeinden van leerlingen op te krikken, willen we vooral meer investeren in de eerste levensjaren van kinderen. Groen ijvert voor een omvattend zorg- en leertraject dat geïntegreerd wordt aangeboden op school. Het secundair **onderwijs wordt hervormd** om de sociale ongelijkheidskloof in het onderwijs te dichten. Vlaanderen benut de bijkomende bevoegdheden om een robuust sociaal beleid te voeren (zie hoofdstuk Onderwijs). (V, B)
29. Jongeren blijven **kwetsbaar op de arbeidsmarkt**, zeker in tijden van crisis. Het Zwartboek Interim leert dat jongeren soms als koopwaar worden behandeld. Groen doet een reeks structurele voorstellen om de jeugdwerkloosheid aan te pakken, waarbij jongeren als volwaardige deelnemers aan de samenleving worden gezien. Zo willen we elk bedrijf opleggen om 1% van hun personeelsbestand in te vullen met jongeren die de schoolbanken hebben verlaten. Zo werken bedrijven aan hun eigen toekomst, én krijgen jongeren in België het perspectief dat Europa hen wil geven. (F, V, B) (zie hoofdstuk werk)
30. Een **betaalbare woning** vinden is voor veel jongeren erg moeilijk. Meteen een huis kopen is voor heel wat starters immers niet haalbaar. We hervormen de woonbonus zodat de prijzen afkoelen en voor jongeren toegankelijk worden. Groen wil ook meer sociale woningen en een regulering van de huurprijzen op de private markt. We werken ook bestaande juridische en administratieve drempels weg om samenhuizen, dat private en collectieve ruimte combineert, te stimuleren (zie hoofdstuk Wonen). (V, B)
31. Ze zijn minder prominent aanwezig in de media maar de wachtlijsten in **de jeugdzorg** zijn even lang en zo mogelijk nog schrijnender dan de **wachtlijsten** in de zorg voor personen met een handicap. Een kind dat hulp en ondersteuning nodig heeft maanden laten wachten op de nodige hulp en ondersteuning heeft immers enorme gevolgen voor zijn of haar kansen. Groen heeft een uitgewerkt plan om de wantoestanden in de jeugdzorg aan te pakken (zie hoofdstuk Welzijn). (V, B)
32. **Overbelaste stadsbuurten** hebben weinig te bieden aan kinderen en jongeren. **Ook het landelijk gebied** kent een kleine, minder zichtbare groep van jongeren die hun schoolopleiding niet hebben afgemaakt, weinig perspectief hebben op tewerkstelling en die de nodige stabiliteit missen in hun leven. Op deze plaatsen zijn veel meer inspanningen nodig om jongeren weer perspectief te geven. In verkomerde stedelijke gebieden keren **stedelijke functies terug in de wijken**: dit betekent een aangename en veilige omgeving, met interessante initiatieven zoals jeugdcafés, jeugdhuizen, jeugdwerk, ... (F, V, B)
33. **Laagdrempelige en aansprekbare initiatieven**, zoals wijkanimatie of buurtsport, moeten uitgebreid worden. In deze wijken wil Groen kansen geven aan **zelforganisaties** om zich verder te ontwikkelen en innovatieve processen op te zetten. (V, B)
34. Het **straathoekwerk, ankerfiguren** en andere ‘**vindplaatsgerichte**’ **workers** maken – zowel in steden als in kleinere gemeenten – het verschil. Zij leggen contact met jongeren die geen aansluiting vinden met de samenleving. In plaats van te besparen in deze werkvormen, wil Groen hier juist meer in investeren.
35. Via **kortingssystemen** – opgezet door het OCMW en verschillende sectoren – kunnen jongerengemakkelijker instappen op het vrijetijdsaanbod. (F, V, B)
36. Groen wil in het welzijns- en gezondheidsbeleid **meer inspanningen voor preventie**. Het debat over alcohol- en tabaksgebruik door jongeren concentreert zich vaak op verboden, terwijl er nog veel sterker ingezet kan en moet worden op preventie. Alle betrokkenen dragen een verantwoordelijkheid: jongeren, ouders, drankproducenten, onderwijs, jeugdwerk, caféhouders, enzovoort. Het beleid moet de voorwaarden creëren om jongeren weerbaarder te maken. Bij problematisch gebruik is gepaste begeleiding noodzakelijk. Daarnaast pleiten we voor een beleid dat de schijnwerpers richt op de producenten. Groen pleit voor een **betere controle van reclame op alcoholhoudende en tabaks-producten**. (F, V, B)
37. Jongeren hebben behoefte aan **open informatie over relaties en over seksualiteit, veilig vrijen, seksueel overdraagbare aandoeningen en zwangerschappen**. Groen wil opnieuw meer aandacht voor

preventiecampagnes rond seksueel overdraagbare aandoeningen en gebruik van voorbehoedsmiddelen om onveilige vrijen te vermijden. (V, B)

38. **Seksuele meerderjarigheid.** Een jongere van zestien of ouder die om het even welke vorm van seksueel contact heeft met iemand die 15 jaar is of jonger, is vandaag strafbaar wegens aanranding van de eerbaarheid. Ook als de jongere van vijftien ermee ingestemd heeft. De wetgever gaat er immers van uit dat men op jonge leeftijd geen volwaardige toestemming kan geven. Is een van beide jongeren jonger dan veertien jaar, dan spreekt de wetgever zelfs van verkrachting. Stemde de jongere er wel mee in, dan blijft het bij aanranding van de eerbaarheid. Dit zorgt voor opvoedingsonzekerheid. Het creëert een taboesfeer, zeker in residentiële jeugdhulpvoorzieningen, terwijl jongeren net steun en begeleiding nodig hebben. Groen stelt voor om over deze delicate kwestie een sereen debat te. (F)
39. Kinderen en jongeren zijn een belangrijke doelgroep voor marketeers. Dag na dag worden ze via televisie, radio, internet en GSM bestookt met reclameberichten over nieuwe producten, hippe merken en de nieuwste rages. Kinderen en jongeren zijn echter extra kwetsbaar en afhankelijk. Naast federale maatregelen voor een betere consumentenbescherming, is er nood aan meer sensibilisering voor **mediawijsheid** via het onderwijs. (F, V, B)
40. Minderjarige asielzoekers die worden uitgewezen, moeten de kans krijgen om hun opleiding af te maken. Jongeren die een diploma op zak hebben, zijn immers beter gewapend om in hun land van herkomst een toekomst uit te bouwen. In overleg met de gemeenschappen werkt de federale overheid een regeling uit onder welke voorwaarden de verblijfsvergunning van jongeren - en de met hen samenwonende ouders of andere opvoeders - tijdelijk kan worden verlengd. (F, V, B)
41. Het aantal **niet-begeleide minderjarigen** is in de voorbije jaren sterk gestegen. Zij die erkend zijn of subsidiaire bescherming genieten, kloppen aan bij OCMW's om aanspraak te maken op een leefloon equivalent. Maar zij blijven met lege handen staan omdat lokale overheden vinden dat de Vlaamse en federale overheid hen te weinig ondersteunen. Groen eist dat we onze internationale verbintenissen naleven en vraagt een sereen en diepgaand debat om deze kwetsbare groep op een kwaliteitsvolle manier op te vangen. Een terugkeer naar het geboorteland heeft alleen kans op slagen als die kan worden voorbereid in samenspraak met de jongere, en dus in de tijd wordt ingeschreven, als onderdeel van een toekomstproject. (F, V, B)
42. Jongeren die hier verankerd zijn, kunnen niet zomaar terug naar landen van herkomst en aangewezen zijn op zichzelf. Groen diende een wetsvoorstel in voor een **Kinderpardon**. Dit wetsvoorstel wil een welbepaalde groep jongeren beschermen door de regularisering van hun verblijf (zie hoofdstuk asiel en migratie). (F)

INITIATIEF EN CREATIVITEIT BIJ JONGEREN VRIJE BAAN GEVEN

43. **Groen draagt het jeugdwerk een warm hart toe.** Groen wil zowel jeugdwerkvormen gericht op specifieke doelgroepen als inspanningen voor de toegankelijkheid van bestaande organisaties ondersteunen. Veel **zelforganisaties met etnisch-culturele minderheden** hebben eigen vormen van jeugdwerk uitgebouwd die weinig interageren met het 'klassieke' jeugdwerk. Groen wil extra inspanningen ondersteunen voor kadervorming en uitwisseling tussen beide. Dat vereist ook een **sterker perspectief op diversiteit in het reguliere jeugdwerkbeleid**. Diversiteit is niet alleen kleur brengen in organisatie en beleid, maar is vooral leren omgaan met verschillen en gelijkenissen. Hier moet er afstemming gebeuren met andere beleidsdomeinen, zoals onderwijs, sport en welzijn. Ondersteuning van organisaties van etnisch-culturele minderheden en de integratie van doelgroepen in bestaande verenigingen zijn niet tegengesteld, maar vullen elkaar aan. Groen pleit voor het blijvend **ondersteunen van verenigingen die zich richten op maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren.** (V, B)
44. We investeren in projecten die **erkennung geven aan informele vormen van leren**. De **jongerencompetentiecentra** zijn sectordoorbrekend en verdienen navolging. Groen pleit voor een brede invulling van **vormingskansen in het jeugdwerk**. Ook individuele jongeren moeten, los van elk vast verenigingsverband, kansen krijgen om een vormingspakket uit het jeugdwerk mee te pikken. **Via een EVC-traject** - Erkenning van Verworven Competenties - kan kennis en ervaring van jongeren in het jeugdwerk gevaloriseerd worden in een 'ervaringscertificaat'. (V, B)
45. Jeugdhuizen zijn ontmoetingsplaatsen die door en voor jongeren worden gerealiseerd. De kracht en de rijkdom van een jeugdhuis schuilt in de participatie en het mede-eigenaarschap van jongeren in de organisatie. **Groen wil het netwerk van jeugdhuizen in Vlaanderen versterken.** Naast de belangrijke ontmoetingsfunctie die ze vervullen, wil Groen jeugdhuizen verder ondersteunen om hun vernieuwende rol op te nemen op vlak van diversiteit, jongercultuur, aandacht voor kwetsbare groepen, brede scholen en zin voor creativiteit en ondernemen.
46. Vlaanderen en Brussel hebben veel **kunstenaarstalent**: muzikanten, acteurs, beeldende kunstenaars,... Overal zijn jonge mensen bezig hun talenten te ontplooien. Groen wil hen zo goed mogelijk bijstaan in hun artistieke

ontplooiing en in hun eventuele loopbaan. Daarom is het essentieel om podiumkansen te bieden aan beginnende artiesten. Groen wil ruimte voor creativiteit, met repetitieruimten voor muziek- of toneelgroepjes en atelierruimten voor al wie met andere jongeren aan de slag wil in elke gemeente. (V, B)

47. De Vlaamse Regering ondersteunt lokale besturen om **jonge, beginnende kunstenaars aan te moedigen met een impulssubsidie**. (V, B)
48. Groen wil niet alleen zoveel mogelijk mensen laten participeren aan cultuur, maar wil vooral dat **iedereen de kans krijgt om in aanraking te komen met diverse cultuurvormen**. Het is net het veelzijdige van cultuur dat een verrijking vormt. Een cultuurbeleid dat oog heeft voor de vraag vertrekt uiteraard van onderuit, vertrekt uit wat leeft in buurten en wijken. Kwalitatieve sociaalartistieke praktijken, die zich specifiek richten op vergeten en kwetsbare groepen, moeten extra ondersteund worden (zie ook hoofdstuk Cultuur). (V, B)
49. **Games** zijn niet meer weg te denken uit de leefwereld van jongeren. De vraag is niet hoe we games moeten bestrijden, wel hoe we ze kritisch kunnen lezen en spelen. Er is nood aan meer wetenschappelijk onderzoek over de effecten en mogelijkheden van nieuwe media en aan informatie- en sensibiliseringscampagnes voor zowel kinderen en jongeren als ouders en leerkrachten. (V, B)
50. Televisie, internet, games, smartphones, enzovoort spelen een belangrijke rol in het leven van kinderen en jongeren. Zij groeien vandaag op als de native speakers van een digitale game-cultuur. We nemen bijkomende initiatieven voor een veilige en verantwoorde mediaomgeving. Op school en in de informele leercontexten wordt aandacht besteed aan de manier waarop kinderen en jongeren bewust en kritisch leren omgaan met verschillende media. Ze leren zichzelf er ook behoorlijk mee uitdrukken.

OUDEREN

VISIE

Steeds meer mensen worden steeds ouder. Dit is een verworvenheid van onze verzorgingsstaat. Het is bovendien een rijkdom voor de samenleving. Heel veel ouderen zijn actief, ze doen aan vrijwilligerswerk, ze vangen de kleinkinderen op en doen andere zorgtaken. Groen wil de rol van de ouderen veel meer waarderen. We pleiten voor een inclusief ouderenbeleid, want aandacht voor ouderen komt terug in veel beleidsdomeinen.

De overheid speelt een essentiële rol om vorm te geven aan meer intergenerationale rechtvaardigheid en solidariteit. Groen wil mee vorm geven aan een uitdagend project van welvaartsopbouw waar alle generaties voordeel uit kunnen halen.

De verschillende overheden zetten een ambitieus ouderenbeleid op poten, samen met senioren. Dé oudere bestaat niet. Tot de leeftijdsgroep van 60-plussers behoren verschillende generaties. We houden rekening met de verschillende behoeften van alle ouderen. Groen wil iedereen de kans geven op een aangename oude dag.

Vooral het aantal 80+ers zal de komende jaren enorm toenemen. Parallel hieraan zal ook de nood aan ondersteuning en zorg groter worden. Groen wil creatief mee zoeken naar aangepaste zorg om zorgbehoefende ouderen zo lang mogelijk in de eigen buurt te laten wonen.

VOORSTELLEN

ELKE OUDERE EEN MENSWAARDIG INKOMEN VIA EEN SLUITENDE ONDERGREN

Uitgangspunt is het vrijwaren van de autonomie van ouderen. Een stabiel en voldoende hoog inkomen is daarbij van belang. Voor veel ouderen is dat niet het geval: één of de vijf Belgische ouderen loopt een risico op armoede. Sommigen nuanceren dit door te zeggen dat veel ouderen eigenaar zijn van een huis. Maar ze vergeten erbij te vertellen dat dit huis ook onderhoud vraagt en dat meer en meer ouderen moeite hebben om de energiefactuur van hun huis te betalen. Voor Groen is het duidelijk: armoede bij ouderen is een moderne welvaartsstaat onwaardig. Het wettelijke pensioen heeft een dubbele taak: het moet elke oudere tegen armoede beschermen, maar tegelijk ook toereikend zijn om een zekere levensstandaard te behouden.

1. Er komt een **absolute ondergrens onder ons pensioenstelsel**. Zo garanderen we het recht op een menswaardige oude dag voor iedereen. Elk pensioen begint te tellen vanaf de armoedegrens en niet meer vanaf de nuleurogrens. Via een universeel basispensioen garandeert Groen dat mensen na de pensioengerechtigde leeftijd niet onder de armoedegrens belanden. In 2013 gaat het over 1.000 euro, behalve voor wie geen enkeljaar gewerkt heeft en samenwoont, die krijgt 750 euro. Het basispensioen krijg je op basis van burgerschap, zoals in Nederland, en niet op basis van de afgelegde loopbaan. Het basispensioen betekent een enorme administratieve vereenvoudiging. Het bestaansmiddelenonderzoek bij de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) is dan niet meer nodig, net zo min als de complexe berekening van het minimumpensioen. Dankzij het basispensioen kunnen pensioenrechten op een zeer efficiënte manier automatisch worden toegekend. Zo kunnen gepensioneerden niet meer uit de boot vallen omdat ze hun rechten niet kennen. De meerkost financieren we via de uitdoving van de gezins-, echtscheidings- en overlevingspensioenen, de afbouw van fiscale prikkels voor de derde pijler, de besparing op de administratie en het aftappen van de pensioenen tot maximaal vier keer het bedrag van de armoedegrens. (F)
2. **Binnen Europa keren we de race naar de sociale bodem om**. Nu concurreert elk land om de pensioenlasten zo laag mogelijk te houden. In plaats daarvan beslissen de lidstaten samen om minimale normen voor pensioenen in te voeren die volstaan om armoede uit te bannen. We onderzoeken de mogelijkheid om een Europees basispensioen in te voeren dat kan variëren op basis van nationale armoedegrenzen. Zo zetten we deloyale concurrentie om naar samenwerking. (E)

3. De Europese Unie wil tegen 2020 20 miljoen mensen minder in armoede, maar treedt op het sociale vlak te zwak op om dit te kunnen verwezenlijken. Daarom wil Groen **een krachtiger Europese instrumenten voor het armoedebeleid**, bijvoorbeeld bindende Europese richtlijnen. Specifiek voor ouderen komt er een richtlijn met als doelstelling om armoede bij ouderen drastisch te reduceren tegen 2020. Een andere richtlijn bepaalt dat alle pensioenuitkeringen welvaarts vast worden gemaakt en dus niet alleen geïndexeerd worden maar ook meegroeien met de evolutie van de lonen in elke lidstaat. (E)

(WOON)ZORG VOOR OUDEREN

Zo'n 100.000 ouderen staan op een wachttlijst voor woonzorgcentra. Over deze wachttlijsten wordt flink discussie gevoerd. Wat wel vast staat is dat 50% van de aanvragen voor opname pas na 6 maanden ingevuld kunnen worden, dat is veel te lang. Ook staat als een paal boven water dat Vlaanderen achterloopt op zijn zelf opgelegde voorzichtige plangegevens, daar zijn nog altijd 20.000 plaatsen tekort. Tenslotte is er de verwittiging binnen de vergrijzing: tegen 2020 komen er naar schatting 80.000 85-plussers bij. De wachttlijsten zijn een welvarende regio als Vlaanderen onwaardig. Met de **zesde staatshervorming** krijgen Vlaanderen en Brussel een aantal belangrijke bevoegdheden over, onder meer op het vlak van ouderenzorg. Voor Groen vormt dit een uitgelezen kans om een vernieuwd beleid te voeren. Naar zorg en wonen toe wil de oudere zolang mogelijk zijn autonomie behouden en niet vereenzamen. Groen wil oudere mensen **zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde buurt** laten wonen. Door te investeren in die buurt en in het netwerk van mensen kan de stap naar een rusthuis vaak uitgesteld worden. Daarvoor zijn niet alleen nieuwe, collectieve en kleinschalige woonvormen belangrijk, maar dit vraagt ook een herdenken van de klassieke rusthuisvoorzieningen. We garanderen de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van aangepast wonen en verzorging voor elke oudere.

De vaststelling dat er een tekort is aan plaatsen in woonzorgcentra, neemt niet weg dat de collectieve concentratie van ouderen op één bepaalde woonplek wijst op een zeker failliet van een samenleving waarin een intergeneratieel samenwonen stilaan de uitzondering is in plaats van de regel. Een bejaardentehuis, hoe modern de benaming ook moge zijn, is een reservaat van personen die in een hyperactieve samenleving niet echt meer thuis horen. De begrijpelijke angst om de vertrouwde leefomgeving te moeten verlaten en om afhankelijk te worden van de permanente bijstand van vreemde hulpverleners en om tegelijk nog te moeten inboeten op respect voor eigen privacy, kan niet zomaar worden weggewuifd als onredelijk en bekrompen. De verhuis naar een rusthuis wordt terecht ervaren als een verlies en de aankondiging dat dit de "laatste halte" wordt.

4. De regelgeving betreffende veiligheid en kwaliteit in woonzorgcentra is omvangrijk en complex. Daarom is het onontbeerlijk om permanent deze regels kritisch tegen het daglicht te houden. Er komt een **grondige doorlichting van alle regels** die aan woonzorgcentra worden opgelegd vanuit het oogpunt van levenskwaliteit van ouderen. Er komt meer **ruimte voor initiatief en eigen verantwoordelijkheid** van de woonzorgcentra over hoe ze levenskwaliteit voor hun bewoners dagdagelijks invullen. (V, B)
5. Verhogen van de professionaliteit garandeert de kwaliteit. Ook de **financiering en de personeelsomkadering van het woonzorgcentrum wordt aangepast** aan evolutie naar een steeds zwaardere zorgnood van de bewoners. Zo worden mensonwaardige besparingen op het aantal gebruikte luiers of ondervoeding van bewoners omdat er te weinig personeel is om te helpen bij het eten vermeden. (V, B)
6. Er is nood aan **kleinere en meer geborgen voorzieningen dan de huidige grootschalige woonzorgcentra**. In Groot-Brittannië zijn er immiddels honderden zogenoemde *Abbeyfield*-woningen, samenhuisinitiatieven van ouderen. Het accent ligt hier vooral op samen wonen en is daardoor een antwoord op vereenzaming. In Brussel zijn er intussen enkele van deze initiatieven. Groen wil deze uitbreiden en versterken. (V,B)
7. De huidige wetgeving en reglementering is opgemaakt vanuit het oogpunt van de huidige woonzorgcentra. Het nippend plaatsgebrek zorgt er voor dat enkel de meest zorgbehoefende ouderen opgenomen worden waardoor reglementering en standaarden voornamelijk in deze richting vernauwen. In het Groene concept komt naast zorg ook duidelijk een accent op samenwonen te liggen. Wetgeving en reglementering dient dan ook in die zin aangepast te worden. (V, B)
8. Groen pleit resoluut voor een **wijk- of dorpsgebonden en niet voor een verzuilde aanpak**. We voorzien in elke wijk of (deel)gemeente aangepaste woningen voor senioren, personen met een handicap of een andere ondersteuningsnood. Wij willen de lokale dienstencentra versterken en **uitbouwen tot het kloppend hart van een inclusieve aanpak**. Vanuit het lokaal dienstencentrum ondersteunen we mensen bij de activiteiten van het dagelijks leven via een 24-uur-op-24 ADL-assistentiepost. Een ADL-assistent helpt mensen bij de activiteiten van het dagelijkse leven zoals uit bed komen, naar het toilet gaan... Zo kunnen ook mensen die meer zorg behoeven in hun wijk blijven wonen. Het lokaal dienstencentrum is ook de draaischijf voor de organisatie van de mantelzorg in de buurt. De Vlaamse en Brusselse regering heroriënteert de middelen en steunt de lokale besturen bij de uitbouw van wijkgebonden dienstencentra. (V,B)
9. Goede voorbeelden zoals de eerste **woonzorgwijk** in Wervik, die via een projectsubsidie werd gerealiseerd, worden structureel verankerd in het beleid. (V,B)

10. Groen pleit ook voor een duidelijk beleid inzake **palliatieve zorg** en voor duidelijk vooraf bepaalde en aan de bewoner gecommuniceerde procedures inzake euthanasie. (V, B)
11. Er wordt werk gemaakt van **participatie en inspraak** van de bewoners en hun vertegenwoordigers in de zorgvoorzieningen. (V, B)
12. Net als de rest van de samenleving, krijgt de welzijnssector te maken met een enorme groei in de diversiteit. Maatregelen die de welzijnswerkers ondersteunen om met deze uiteenlopende culturele achtergronden om te gaan zijn geen overbodige luxe. Het Agentschap Integratie en Inburgering krijgt de opdracht om **de kennis rond interculturalisering in de zorg te versterken**. Zakenlui die handel willen drijven met landen in vreemde continenten kunnen terecht in opleidingen of hebben handboeken ter beschikking over culturele verschillen. Dus is het ook mogelijk om concrete handelingen op te maken voor de welzijnsvoorzieningen. Het organiseert bipscholingen en werkt ook samen met de opleidingen tot welzijnswerker. (V, B)
13. Er is nood aan **meer aandacht voor interculturele zorg**. Groen wil het personeel in de welzijnssector voorbereiden op meer kleur en diversiteit. Op basis van **diverseitsplannen** kunnen organisaties concrete acties ondernemen op dit vlak. We stimuleren opleidingen voor personeel over hoe ze kunnen omgaan met diversiteit bij het publiek. Dat kan gaan over verschillen in cultuur, taal, levensbeschouwelijke overtuigingen, eetgewoontes, vrijetiidsbesteding, enzovoort. (V, B)
14. De intensiteit van de zorg maakt het verblijf in het woonzorgcentrum voor heel wat mensen onbetaalbaar. Een maandfactuur van 1500 euro overstijgt vele pensioenen. We **schaffen de onderhoudsplicht voor zorgbehoedende ouderen af**. De onderhoudsplicht van kinderen voor hun zorgbehoedende, bejaarde ouders zorgt vandaag voor grote onrechtvaardigheden. Het ene OCMW vordert verleende steun terug, het andere niet. Bovendien zorgt dit vaak voor grote spanningen binnen
15. Families. Ook vele ouderen voelen zich ongemakkelijk om ‘ten laste’ te moeten vallen van hun kinderen. Groen wil de afschaffing van de onderhoudsplicht voor zorgbehoedende ouderen, tenzij mensen zichzelf in een situatie van onvermogen hebben gebracht door schenkingen aan hun kinderen, kleinkinderen of andere familieleden. Samen met een versterking van de zorgverzekering en van het zorgaanbod is het garanderen van een kwalitatieve en betaalbare verzorging een overheidstaak. (F)
16. Groen wil de rusthuisfactuur betaalbaar maken door een **hogere premie van de zorgverzekering**. Nu krijgt elke bewoner van een woonzorgcentrum een premie van 130 euro per maand. Deze premie dekt niet eens 10% van de factuur. Deze premie moet omhoog zodat ze voldoende groot is om een deel van de rusthuisfactuur te kunnen betalen. (V)
17. In het kader van de zesde staatshervorming komen de middelen over voor de **Tegemoetkoming voor Hulp aan Bejaarden** (THAB), dit is een bijkomende vergoeding voor zwaar zorgbehoedende 65-plussers met een laag inkomen. In Vlaanderen integreren we deze middelen we in de Vlaamse Zorgverzekering (V) en in Brussel voert de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie deze taak uit (B). Er komt een eenvoudig, transparant en universeel indicatie-instrument dat de zorgbehoefte voor personen inschaalt. (V,B)
18. In het kader van de zesde staatshervorming worden ook de federaal gebleven **mobiliteitshulpmiddelen** overgeheveld. Groen wil een uniek loket voor iedere persoon die een mobiliteitshulpmiddel nodig heeft, ook in Brussel. De overheveling vormt de kans voor de uitbouw van een leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid. Op dit moment kan een persoon van wie de handicap na de leeftijd van 65 ontstaat immers nog geen gebruik maken van dezelfde hulpmiddelen als een persoon van wie de handicap eerder ontstaan is.

GEZOND OUDER WORDEN

Groen benadrukt het verband tussen milieu en gezondheid, tussen een gezond milieu en een gezonde mens. Ouderen zijn daarbij een bijzonder kwetsbare groep. De overheid heeft de verantwoordelijkheid om een gezond leefmilieu te waarborgen zodat iedereen zo lang mogelijk een kwalitatief gezond leven kan leiden. Het programma bevat een apart hoofdstuk gezondheid. Hier halen we slechts enkele voorstellen naar voor.

19. Groen wil **milieu- en gezondheidsnormen afstemmen op de gezondheidsrisico's voor de kwetsbaarste groepen** in de samenleving, zoals kinderen, ouderen, zwangere vrouwen, astma- en hartpatiënten... We willen komen tot een beleid van chemische hygiëne. (F, V, B)
20. We stimuleren **vroegeijdige zorgplanning**. Daarbij denken de zorgbehoedende of patiënt, zijn naasten en de zorgverleners samen na welke zorg er op welk tijdstip zal nodig zijn in de toekomst.
21. Wanneer ouderen ziek zijn moeten ze **op een gezonde manier kunnen genezen**. Daar horen de overbodige geneesmiddelen, nodeloos technische prestaties en therapeutische hardnekkeid niet bij. Deze zijn slecht voor onze gezondheid en ons welzijn, duur voor de portemonnee en onbetaalbaar voor de ziekteverzekering. Groen wil het **publieke debat stimuleren over therapeutische hardnekkeid** op het einde van het leven. Artsen moeten mensen beter informeren over welke behandelingen nog levenskwaliteit toevoegen en welke niet (F). Dit zijn geen gemakkelijke gesprekken en daarom moeten artsen en verpleegkundigen hier tijd voor

- krijgen en wordt de nodige psychologische omkadering voorzien. We maken plaats voor deze tijd via een minder prestatiegerichte financiering. (F)
22. Groen wil de **rol van de apotheker binnen de eerste lijn nog verder versterken**. Voor oudere en chronische zieke mensen en voor bewoners van woonzorgcentra in het bijzonder is het belangrijk dat iemand het overzicht bewaart over de pillendoos. De apotheker is daarvoor de geknipte persoon, in nauw overleg met de huisarts en andere zorgverstrekkers. Elke rusthuisbewoner krijgt regelmatig een medicatie-evaluatie om te kijken of er medicatie kan geschrapt of beter gedoseerd worden. Indien dit onvoldoende is, voeren we in de woonzorgcentra een forfait voor medicatie in om overconsumptie tegen te gaan. Ook voor chronische zieken en ouderen buiten het woonzorgcentrum staat de apotheker in voor een regelmatige evaluatie van het medicatieschema.
 23. **Dementie** is aan een exponentiële opmars bezig. We steunen de verderzetting van de initiatieven “dementievriendelijke gemeente”, waaraan personen met dementie en hun mantelzorgers waardevol participeren. (F) We erkennen en subsidiëren de functie van referentiearts dementie binnen de huisartsenkring en van referentiepersoon dementie in de thuiszorg, het woonzorgcentrum en het ziekenhuis. Deze referentiepersoon zijn het aanspreek- en ondersteuningspunt voor collega's met betrekking tot vragen over eigen patiënten met dementie. (F)
 24. Met de overheveling van de **palliatieve zorgen** naar Vlaanderen komt er een substantiële verhoging van het budget voor palliatieve zorgen en netwerken. De vraag naar deze zorgen is momenteel groter dan wat de palliatieve zorgteams op basis van de middelen kunnen aanbieden. (V)

WERKEN OP DE ARBEIDSMARKT EN DAARBUITEN

Ouderen zijn helemaal niet passief. Veel ouderen zijn actief op de arbeidsmarkt, en daarnaast zijn immens veel ouderen actief als mantelzorger of vrijwilliger. **Volgens Groen zijn doortastende maatregelen nodig voor oudere werknemers en voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers.**

25. **Vijf dagen jobgerelateerde opleiding per jaar voor alle werknemers.** Investeren in de opleiding van personeel is belangrijk. Zo blijven de competenties van werknemers op peil en is de inzetbaarheid in de toekomst gegarandeerd. Oudere werknemers blijven echter meer dan anderen uitgesloten van opleidingen en zien versneld hun arbeidskansen afnemen. Daarom geven we elke werknemer een recht op minimaal vijf dagen jobgerelateerde opleiding per jaar. Voor bedrijven is dit een budgetneutrale aanpassing, want 5 opleidingsdagen per werknemer staan equivalent met de moeilyk te meten 1,9 procent verplichte investering in opleiding die nu van toepassing is. Het recht op opleidingstijd kan worden gegarandeerd in sectorale CAO's, waar per sector kan afgesproken worden hoe dit opleidingsrecht concreet wordt geïmplementeerd. (F)
26. **Een Tandemplan om met oud en jong samen te werken in crisisperiodes.** In crisisperiodes zijn jongeren het eerste slachtoffer van het beperkt aantal banen dat gecreëerd wordt. Het budgetneutrale Tandemplan van Groen is hier een adequaat antwoord op. We bieden oudere werknemers die dat willen de kans om deeltijds te gaan werken, en via mentorschap en vorming op de werkvlloer hun competenties over dragen aan jongere werknemers. Op die manier kunnen ouderen langer aan de slag blijven op een werkbare manier. En krijgen jongeren de kans om hun eerste ervaring op te doen. (F,V,B)
27. Alle mantelzorgers, ook zij die vooraf niet in het arbeidscircuit zaten, krijgen het **mantelzorgstatuut** toegekend. Dit statuut garandeert de opbouw van sociale rechten voor wie zorgtaken verricht: werkloosheid, pensioen, invaliditeit, gezondheidszorgen. Per geholpen persoon kan meer dan één mantelzorger (deeltijds) erkend worden en het statuut is ook mogelijk na verhuis naar een woonzorgcentrum. (F)
28. Wie mantelzorg met een job combineert, krijgt recht op **zorgverlof** met bijhorende uitkering. Het bestaande vaste pakket aan tijdsrechten voor zorg evolueert stap voor stap in de richting van een verzekeringslogica. Binnen die logica geven we zorgverlof naargelang de (bewezen) nood zich stelt. Wie meer wil of moet mantelzorgen, krijgt meer tijdsrechten. Dit kan mits een controle van de zorgtijdbehoefte door een paramedisch team. Het recht op verlof bij een overlijden breiden we uit tot één week. (F)
29. Mantelzorgers krijgen een **mantelzorgpremie** (V, B). Voor mantelzorgers die zorgverlof opnemen en daardoor een gezinsinkomen onder de armoedegrens hebben, past de zorgpremie het verschil met de armoedegrens bij. (V,B) Bij mantelzorgers in werkloosheid of met een leefloon wordt het activeringsproces tijdelijk opgeschort. (F)
30. We voorzien meer **psychosociale ondersteuning** van mantelzorgers, in het bijzonder voor wie personen met dementie verzorgt. (V,B)
31. We verhogen het te beperkte fiscale plafond voor de **onkostenvergoeding** voor vrijwilligers in de zorgsector. (F)
32. We breiden **respijtzorg** uit, zowel de vrijwillige als de professionele. Respijtzorg zijn de voorzieningen waardoor mantelzorgers af en toe de zorg aan iemand anders kunnen overlaten. We schakelen oppasvrijwilligers in en geven de coördinatie hiervan in handen van het Lokaal DienstenCentrum (LDC). De Vlaamse en Brusselse overheid subsidiëren deze vorm van zorg. (V,B)

INSPRAAK EN PARTICIPATIE VAN OUDEREN

Wanneer Groen pleit voor een inclusief ouderenbeleid, betekent dat eveneens dat de aandacht voor de specifieke behoeften en noden van de oudere bevolking tot stand komt in samenspraak met ouderen. De beleidsplanning gebeurt in nauw overleg met de ouderen zelf.

33. De verschillende overheid kennen ouderen een relevante rol toe in beleidsvoorbereidend werk. **Betrokkenheid, inspraak en participatie van ouderen bij de politieke besluitvorming** zijn een noodzaak en een meerwaarde voor de democratie. De aanwezigheid van ouderen in de verschillende relevante overleg- en inspraakorganen moet daarom op alle beleidsniveaus verankerd worden.
34. De **bestaande adviesraden** zijn van onschatbare waarde. Deze bestaan niet alleen uit personen die een vereniging vertegenwoordigen, maar ook uit niet-aangesloten ouderen. Leden van deze adviesraden zijn ook zichtbaar aanwezig in anderen federale en regionale inspraakorganen. Een interactieve bestuursstijl houdt in dat overheden open en helder communiceren naar ouderen. (F, V, B)
35. Er moeten ook sterkere waarborgen ingebouwd worden om **adviesvragen een vast onderdeel te maken binnen het besluitvormingsproces** van alle bevoegdheden die van strategisch belang zijn voor ouderen. Op alle terreinen van het sociale, maatschappelijke, economische, politieke en culturele leven ouderen als volwaardige partners erkend blijven en een actieve rol kunnen blijven spelen. Aan de uitgebrachte adviezen moet het nodige gewicht toegekend worden. (F, V, B)
36. Ouderen worden te veel en te snel verwiesen naar ouderspecifieke werkingen. Ouderengroepen verdienen ondersteuning, maar het is belangrijk dat **ouderen actief blijven in de bestaande sport-, vrije tijds- en cultuurverenigingen**. (V, B)

ETNISCH-CULTURELE DIVERSITEIT

VISIE

Na twee decennia waarbij de immigratie aanhoudend recordhoogtes bereikte, zijn Vlaanderen en Brussel in een nieuwe fase van hun geschiedenis beland: de superdiverse samenleving. Hoewel deze superdiverseit ons land demografisch, economisch en cultureel vooruit stuwt, verloopt ze moeizaam. Gevoelens van onzekerheid en onveiligheid zijn reëel, bij wie migreert zowel als in de ontvangende samenleving.

Voor Groen is de vraag niet hoe we deze realiteit kunnen doen verdwijnen, maar wel hoe we ermee omgaan. Superdiverseit is niet goed of slecht, maar het is onze verantwoordelijkheid - wat ook de herkomst is of hoe lang of kort we deel zijn van deze samenleving - om er een succes van te maken.

Het probleem is dat het huidige beleid blijft hangen in het verleden. Het koestert een veilig voelend wij/zij-denken en probeert assimilatie af te dwingen. Dit is niet de juiste weg, omdat die leidt naar een verder groeiende sociale ongelijkheid en naar meer polarisering. Mensen en gemeenschappen worden tegen elkaar opgezet.

Groen gaat voor een ander scenario. Wij willen op alle beleidsniveaus werk maken van het bestrijden van achterstelling. Kansen geven aan jongeren in het onderwijs. Gelijke behandeling op de arbeidsmarkt. Dat zal leiden tot een veel sterkere emancipatiebeweging. Emancipatie is immers zelden het gevolg van de dwang tot aanpassing. Het vloeit voort uit sociale mobiliteit. Meer polarisatie vergroot de angst. Emancipatie en empowerment bieden perspectief.

Groen ontplooit een omvangrijk en concreet programma dat de positieve krachten van een diverse samenleving mobiliseert. Een beleid dat het potentieel van de culturele diversiteit maximaal wil aanboren vertrekt van twee essentiële uitgangspunten: wederzijdse erkenning en gelijke participatie aan de samenleving. Op die manier bieden we het perspectief op een hoopvolle toekomst voor iedereen.

VOORSTELLEN

INTEGRATIE ALS EEN POSITIEF BURGERSCHAPSMODEL

Alle burgers en gemeenschappen hebben het recht op het gevoel erbij te horen. Dat is een basisvoorwaarde voor het slagen van een samenleving als de onze. Dit geldt zowel voor individuen als voor gemeenschappen. Sociale erkenning is cruciaal voor de identiteit en eigenwaarde van individuen. Burgerschap is er voor iedereen, ook als je niet tot de dominante cultuur behoort. Die erkenning is cruciaal om jezelf aanvaard te weten en welkom te voelen.

Groen wil voluit de kaart trekken van de culturele vrijheid. Als we op basis van sociaal en politiek burgerschap aan gemeenschapsvorming doen, kunnen we de spanningen die multiculturaliteit met zich meebrengt stap voor stap achter ons laten. Dat zal ons als maatschappij veel meer opbrengen dan de vermoeiende discussies over hoofddoekverboden, Vlaamse leeuwenvlaggen aan gemeentehuizen of verboden taalgebruik op de speelplaats.

1. **Groen wil de dialoog actief organiseren.** Het is essentieel dat individuen en gemeenschappen permanent met elkaar in dialoog zijn om elkaar te leren begrijpen en om duidelijke afspraken te maken. De overheid moet die structurele dialoog tussen gemeenschappen permanent organiseren. Niet alleen volgens etnisch-culturele lijnen maar ook tussen de gemeenschappen van jongeren, ouderen, tussen levensbeschouwingen, enzovoort. (F, V, B)
2. Wat betreft **het inburgeringsbeleid**, is volgens Groen **het lokaal bestuur** het best geplaatst om van inburgering een groter succes te maken door alle inwoners beter te informeren over wat inburgering is en wat het kan betekenen. In globo pleiten we voor een model voor met een koper oriënterend primair

- inburgeringstraject en een uitgebreider en gedifferentieerder secundair inburgeringstraject. Door de uitbouw van secundaire trajecten kan meer duurzaam ingespeeld worden op werk, scholing en vrije tijd. (V, B)
3. Groen staat voor een model waarbij de **eindverantwoordelijkheid en de regie van het integratiebeleid in handen is van lokale besturen**. We pleiten voor gedecentraliseerde, multidisciplinaire open centra met een waaier aan dienstverlening en informatieaanbod (huisvesting, onderwijs, gezondheid ...). Dit vergt meer samenwerking en afstemming tussen OCMW's, opleidingsvertrekkers, arbeidsbemiddeling en inburgeringsactoren. (V, B)
 4. De **hervorming van de integratiesector** is volgens Groen een onzinnige operatie. Het middenveld werd buiten spel gezet en de volledige werking zal worden ondergebracht in een nieuw overheidsagentschap onder directe controle van de minister. Dat is een heel slechte zaak. Integratiwerk moet soepel kunnen inspelen op lokale noden en maatwerk aanbieden. Groen gelooft sterk in lokale verankering en integratie van diensten die dichter bij de nieuwkomers staan. (V, B)
 5. Voor het **extern verzelfstandigd agentschap (EVA) Inburgering en Integratie** ziet Groen eerder een rol weggelegd als expertisecentrum. Het EVA faciliteert de uitwisseling tussen lokale overheden en experts op vlak van inburgering en integratie. (V, B)
 6. Groen hecht belang aan de methodiek van **interculturele bemiddelaars**. Zij treden niet enkel op als tolk maar geven concrete hulp en ondersteuning, signaleren knelpunten, bemiddelen enzovoort. (V, B)
 7. De **overheid monitort de positie van etnisch-culturele minderheden in alle maatschappelijke domeinen**. Dit kan op basis van de nationaliteitenhistoriek van de voorouders door koppeling van bestaande databanken met het riksregister of de kruispuntbank sociale zekerheid. Ze gebruikt dit systematisch voor de opvolging en evaluatie van acties gericht op interculturalisering en evenredige arbeidsdeelname van etnisch-culturele minderheden. (F, V, B)
 8. Het **actieplan interculturaliseren** voor de sectoren cultuur, jeugdwerk en sport wordt opnieuw een beleidsinstrument. Dit plan stimuleert organisaties om interculturalisering als uitgangspunt te nemen in hun beleid en praktijkwerking, zowel in het personeels- en vrijwilligersbeleid als binnen de bestuursorganen. (V, B)
 9. Groen wil het **stemrecht voor niet Belgen uitbreiden en versoepelen**. We willen het stemrecht voor niet-Belgen zoals het nu bestaat voor de gemeenteraadsverkiezingen uitbreiden naar de andere niveaus. Daarnaast willen we de huidige registratieprocedure bij de gemeenteraadsverkiezingen vereenvoudigen. Vandaag moeten niet-Belgen die willen stemmen zich minstens drie maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen zelf inschrijven op de kiezerslijst. We willen dat die registratie vanaf 2018 ook kan tot en met de dag van de verkiezingen via eenvoudige aanmelding op het stembureau. (F, V, B)
 10. De Vlaamse overheid ontwikkelt in samenspraak met andere bestuursniveaus **een volwaardig standplaatsenbeleid voor woonwagenbewoners**. Zo geven we gevolg aan de conclusies van het Europees Comité voor de sociale rechten van de Raad van Europa, en (V, B)

NULTOLERANTIE TEGEN DISCRIMINATIE EN RACISME

11. Er komen **informatiecampagnes** die slachtoffers en getuigen van discriminatie informeren over hun rechten en sensibiliseren om hiervan melding te doen bij de bevoegde instanties. (F, V, B)
12. De proactieve aanpak van discriminatie wordt een **topprioriteit van alle relevante inspectiediensten**. Ze krijgen hiervoor specifieke bevoegdheden en onderzoeksinstrumenten om racisme en discriminatie aan te tonen of te weerleggen. (F, V, B)
13. Er komt een **decretaal kader voor de rechtsgeldigheid van specifieke opsporingsinstrumenten** betreffende discriminatie. Dit maakt het makkelijker voor inspectiediensten, organisaties en individuen om een vermoeden van discriminatie aan te tonen of te weerleggen. (F, V, B)
14. Om discriminatie aan te pakken, is naast een sensibiliserende aanpak, ook een **controleerende en sanctionerende aanpak** nodig. Net zoals in het Brussels gewest, start Vlaanderen met projecten rond de praktijktesten. Bij praktijktesten krijgen werkgevers (nep)sollicitanten over de vloer en kan de overheid nagaan of er gediscrimineerd wordt. Ze zijn nuttig om in dialoog te gaan met de werkgever, of kunnen als bewijsmateriaal dienen bij een eventuele juridische procedure. Bedrijven die hier slecht op scoren worden een eerste keer gesensibiliseerd en gewaarschuwd, een tweede keer volgen er onverbiddelijk sancties.
15. Alle bestaande publieke en private meldpunten waar discriminatie wordt gemeld (o.a. deze van de immo- en interimsector, VDAB en Actiris, ombudsdiens, vakbonden, inspectie, onderwijsinstellingen e.a.) gebruiken **het melding- en registratiesysteem Metis** van het interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme. (F, V, B)

16. Het Vlaams actieplan ter bestrijding van arbeidsgerelateerde discriminatie (ABAD) wordt geheraardeerd tot een echt beleidsinstrument. Daarbij wordt de strijd tegen discriminatie een prioriteit voor de Inspectie Werk en Sociale Economie, met een ambitieus jaarlijks te halen aantal gerichte controles. (V)

ONDERWIJS ALS HEFBOOM VOOR OPWAARTSE MOBILITEIT

Groen wil een hoogstaand Vlaams onderwijs dat de diversiteit in de samenleving weerspiegelt en de meerwaarde ervan benut. Een onderwijs waarin kinderen en jongeren zich los van hun achtergrond kunnen ontplooien volgens hun talenten en interesses. In dit hoofdstuk zijn voorstellen opgenomen die verband houden met het diversiteitsbeleid op school. Het volledig onderwijsprogramma is opgenomen in het hoofdstuk onderwijs.

17. Groen is voor de invoering van een eenheidsvak ‘burgerschap, filosofie en levensbeschouwing’ zowel in het vrij als in het officieel onderwijs, met een equivalent van 2 uur per week tijdens de leerplichtleeftijd. Met dit vak willen we meer ruimte maken voor vraagstukken die te maken hebben met burgerschap, met morele verantwoordelijkheid, met de plaats van levensbeschouwingen in onze samenleving en met onze basiswaarden van vrijheid, gelijkwaardigheid, tolerantie en democratie. Levensbeschouwelijke vakken worden facultatief aangeboden. (V)
18. Ouders en leerlingen met een migratiegeschiedenis worden vaak - onbewust en dikwijls impliciet - op een stereotype manier benaderd. De **(na)vorming en begeleiding van leerkrachten** zal meer aandacht besteden aan de achtergrond van alle leerlingen en aan het vermogen van het onderwijszend personeel om zich hierin in te leven. Vakinhouden zullen verruimd worden met oog voor interculturalisering, socio-economische verschillen en gewijzigde gezinssituaties. Het detecteren van en omgaan met armoede moet ook uitgebreid aan bod komen. (V)
19. De overheid ondersteunt scholen in het **implementeren van redelijke aanpassingen op school** voor religieuze minderheden. Wanneer ze geen onevenredige last voor de schoolorganisatie inhouden, zijn onderhandelde aanpassingen een meerwaarde voor een succesvol samenleven op school. (V)
20. Groen is tegen het verbod op levensbeschouwelijke tekens op school. Wij zijn voorstander van een initiatief dat uitgaat van de vrije keuze van het individu, waarbij een aantal duidelijke voorwaarden worden vastgelegd om in te grijpen in geval van ongeoorloofde druk. (V)
21. In het secundair onderwijs worden vandaag onthaalklassen georganiseerd voor nieuwkomers (OKAN). Door het stijgend aantal hele jonge anderstalige nieuwkomers, pleiten we voor de inrichting van **volwaardige onthaalklassen voor kinderen jonger dan twaalf jaar**. Groen is voor een systeem waarbij anderstalige leerlingen inschrijven in hun eigen school, maar waarbij de OKAN-uren van een aantal scholen uit dezelfde buurt netoverschrijdend worden samengevoegd. In het kader van het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers komen er aangepaste trajecten voor Romakinderen. (V)
22. Verbeterde overgang naar het regulier onderwijs kan door flexibilisering en schakelklassen, waar **meer combinaties van regulier- en OKAN-onderwijs** mogelijk zijn. We pleiten ook voor een beter registratie- en volgsysteem zodat een dossier met relevante gegevens met de nieuwkomer meereist wanneer hij of zij van school verandert. Tenslotte pleiten we ook voor een betere nazorg voor ex-onthaalklassers. Een paar uur extra ondersteuning per week gedurende de hele schoolcarrière is geen overbodige luxe. (V)
23. **Kinderen zonder papieren en kinderen van asielzoekers** zijn door hun verblijfsstatuut kwetsbaarder. Dit vereist een aangepast beleid. Alle scholen schrijven kinderen met een precair verblijfsstatuut in en krijgen daarvoor de nodige ondersteuning. Voor deze kinderen is het van belang om de communicatie tussen de scholen te verbeteren en de overdracht van informatie te bevorderen. Het leerlingdossier speelt voor Groen hierbij een sleutelrol. (V)
24. Minderjarige asielzoekers die worden uitgewezen, moeten de kans krijgen om hun opleiding af te maken. Jongeren die een diploma op zak hebben, zijn immers beter gewapend om in hun land van herkomst een toekomst uit te bouwen. In overleg met de gemeenschappen werkt de federale overheid een regeling uit onder welke voorwaarden de verblijfsvergunning van jongeren - en eventueel ook hun gezin - tijdelijk kan worden verlengd. (F, V)
25. De Vlaamse Regering stelt in samenwerking met universiteiten en hogescholen een actieplan om het hoger onderwijs te democratizeren met **concrete streefcijfers en haalbare doelstellingen**. Binnen dit actieplan is ruim aandacht voor meer diversiteit in het hoger onderwijs: coachingsystemen, tutoraat, doorstroombegeleiding, heroriëntering via instellingsoverstijgende trajectbegeleiding, remediërende taalcursussen en een sanctionerend anti-discriminatiebeleid met een toegankelijke klachteninstantie zijn concrete voorstellen om hierin uit te werken. (V)
26. **Democratisering financieel onderbouwen**. Groen pleit ervoor om de in- en doorstroom voor jongeren wiens ouders geen hoger onderwijs volgden structureel in te bedden in de instellingsfinanciering. We gebruiken hiervoor objectieve en instellingsoverschrijdende indicatoren die ontwikkeld werden om de gelden uit het aanmoedigingsfonds correct te verdelen. (V)

27. Dat scholen niet langer gefinancierd worden voor het **onderwijzen van mensen zonder wettig verblijf**, is onmenselijk en contraproductief. We schroeven de maatregelen van de Vlaamse regering terug. (V)
28. Asielzoekers en vluchtelingen komen naar België met **kwalificaties en competenties** die ze in hun land hebben verworven. Groen wil dat de competenties, werkervaringen en kwalificaties van asielzoekers, vluchtelingen en andere nieuwkomers in het bestaande opleidings- en onderwijsaanbod beter worden gevaloriseerd. Zo kunnen opleidingstrajecten worden ingekort en aangepast aan de noden van de cursist. Ook de inschrijvingsvoorraarden voor het volwassenenonderwijs en de basiseducatie voor mensen zonder papieren of mensen in de asielprocedure worden versoepeld. (F, V, B)

GELIJKWAARDIGE ARBEIDSDEELNAME

De werkloosheidscijfers ligt bij niet-EU-burgers schrikbaar hoog. Het beleid zet in op het positief stimuleren van diversiteit, maar de resultaten tonen aan dat dit niet volstaat. Discriminatie speelt in België een grotere rol dan in de buurlanden. Groen wil geen kansen meer laten liggen om een ongelijke behandeling van etnisch-culturele minderheden daadwerkelijk aan te pakken. We verwijzen ook naar het hoofdstuk Werk, maar geven de urgentie om evenredige arbeidsdeelname te realiseren, formuleren we hier een aantal gerichte voorstellen.

29. Wat niet veel kost, is overtuiging en engagement. Groen pleit voor een **Diversiteitspact tussen overheid en sociale partners**. Vakbonden en bedrijfsleiders nemen diversiteitsbeleid effectief aan boord als een belangrijk objectief om te realiseren. Mensen in topfuncties spelen een belangrijke rol om al hun medewerkers te overtuigen van de meerwaarde van een diversiteitsbeleid. (F, V, B)
30. Willen we de **doelstellingen van Pact 2020** naar een evenredige werkzaamheidsgraad voor personen met een migratieachtergrond halen, dan moet dient het groepad te worden verdubbeld. We concretiseren de afspraken in nieuwe, ambitieuze sectorale streefcijfers. (V)
31. Evenredige arbeidsdeelname is maar mogelijk via **een betere vertegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden in alle tewerkstellingsmaatregelen, opleidings-, inschakelings- en loopbaaninstrumenten**. Dit vergt concrete targets, een permanente monitoring en bijsturing van het beleid. Bij het doelgroepenbeleid en tewerkstellingsmaatregelen als de Individuele Beroepsopleiding (IBO) of stageplaatsen is de ondervertegenwoordiging van allochtonen onaanvaardbaar. (V, B)
32. De middelen van het beleid voor Evenredige Arbeidsdeelname (EAD) worden herbestemd naar waar ze oorspronkelijk voor waren bedoeld: bevordering van de werkgelegenheid van 'allochtonen'. Daarbij wordt overgeschakeld **van inspannings- naar resultaatsfinanciering**. De overheid voorziet dus in een sluitend controlesysteem om de verhoogde en blijvende in- en doorstroom van etnische minderheden vast te stellen. (V)
33. De overheid maakt een diversiteitsbeleid met streefcijfers verplicht voor **organisaties en bedrijven die subsidies ontvangen**. Tegen 2020 moet 100% van de overheidsopdrachten binnen de Vlaamse administratie duurzaam zijn. Voor sociale en diversiteitscriteria is een inhaaloperatie nodig. Daarom worden concrete engagementen opgenomen in de managementinstrumenten (vb. beheersovereenkomsten) van de entiteiten. Opleidingsclausules en een verplicht actieplan evenredige arbeidsdeelname mét streefcijfers worden als bijzondere uitvoeringsvoorraarde standaard toegepast bij aanbestedingen van grote werken en diensten. Sociale criteria worden ook mogelijk gemaakt in de gunningsfase van overheidsaanbestedingen zodat een bedrijf met een diverser personeelsbestand meer punten krijgt in de weging. (F, V, B)
34. De overheid ondersteunt bedrijven in het implementeren van **redelijke aanpassingen op het werk voor de erkende erediensten** op het werk. Wanneer ze geen onevenredige last voor de werkgever inhouden, zijn onderhandelde aanpassingen een meerwaarde voor een succesvolle arbeidsintegratie van minderheidsgroepen. (F, V, B)
35. **Overheden worden koplopers** inzake diversiteit (F, V, B)
 - De Vlaamse overheid maakt zijn voorbeeldfunctie betreffende tewerkstelling van kansengroepen waar, met **een geactualiseerd streefcijfer van 10% personeelsleden uit etnisch-culturele minderheden** dat wordt verankerd in o.m. managementdoelstellingen en de beheersovereenkomst van Jobpunt Vlaanderen. Groen is **tegen een verbod op het dragen van levensbeschouwelijke tekenen** op school en bij openbare besturen.
 - Via het systeem van **socio-economische monitoring** is er een accuraat beeld van het aandeel personeelsleden, sollicitanten, stagiaires en jobstudenten met een migratieachtergrond in het personeelsbestand van de overheid.
 - Overheden leggen voor zichzelf en voor haar entiteiten **streefcijfers** vast voor stageplaatsen, startbanen, werkplekleren, tijdelijke en vervangingscontracten, sociale tewerkstellingsmaatregelen en andere werkervaringsmogelijkheden voor personen met een migratieachtergrond.
 - De **selectiejury's bij de aanwerving van overheidspersoneel** zijn divers samengesteld om stereotype denkbeelden bij de selectie (zgn. statistische discriminatie) te voorkomen. De bestaande expertendatabank

- wordt hiervoor uitgebreid met gegevens van deskundigen op uiteenlopende werkterreinen met een migratieachtergrond.
- **Non-discriminatie- en diversiteitsclausules** zijn opgenomen in de samenwerkingsovereenkomsten van personeelsdiensten van overheden met private arbeidsbemiddelaars die selectieopdrachten uitvoeren.
36. **VDAB en Actiris maken van de tewerkstelling van etnisch-culturele minderheden een speerpunt (V, B)**
- De overkwalificatie van nieuw- en oudkomers wordt aangepakt via **aangepaste loopbaanbegeleiding**.
 - VDAB én de organisaties waarmee VDAB een tender afsluit, maken werk van interculturele competenties én evenredige arbeidsdeelname bij hun **arbeidsmarktbegeleiders**.
 - In de **nieuwe beheersovereenkomst van de VDAB** wordt opnieuw een inhaaloperatie voorzien naar werkzoekenden uit de etnisch-culturele minderheden. Concreet betekent dit dat de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden in opleidings- en tewerkstellingstrajecten weer wordt ingevoerd. Het streefdoel wordt verfijnd per kansengroep. En uitgebreid naar bijvoorbeeld de Individuele Beroepsopleidingen en opleidingscheques.
 - Het aantal **inwerkingsconsulenten bij VDAB** die worden ingezet voor anderstaligen op de arbeidsmarkt is ruim onvoldoende. Om aan de vraag tegemoet te komen moet hun aantal verdubbeld worden.
37. **Lokale ondernemershuisen geven etnisch ondernemerschap een duw in de rug.** De huidige maatregelen, subsidiekanalen en financieringskanalen voor KMO's zijn onvoldoende bekend en bovendien erg complex. Des te meer voor ondernemers met vreemde roots. Ondernemerschap is echter een belangrijke strategie om sociale en economische integratie mogelijk te maken. (V, B)
- De ondernemershuisen hanteren een aanpak op maat en een **inclusieve aanpak** waarbij speciale aandacht gaat naar het stimuleren en ondersteunen van etnisch ondernemerschap. Dat kan door aangepast taalgebruik, door consulenten met vreemde roots aan te werven, en door versterkte samenwerking met ondernemersorganisaties, VDAB en Syntra die in het verleden reeds projecten hebben opgestart.
 - De Vlaamse overheid vergemakkelijkt de **gelijkschakeling van diploma's** en valoriseert **Elders Verworven Competenties (EVC)** om de toegang tot het ondernemerschap te vergemakkelijken.
 - Tenslotte zorgen we voor stimulansen om **de stem van ondernemers met vreemde roots** bij overheden en op het publieke forum te versterken.
38. **Begeleiding van werkgevers bij het invullen van lang openstaande vacatures.** Groen wil bedrijven met lang openstaande vacatures beter ondersteunen bij het invullen van deze posities. Waar nodig moet de aanwervingsdrempel lager liggen en/of moeten kandidaten intensief worden begeleid tijdens een inwerkperiode (zie Luik 'werk' voor een meer concrete uitwerking van dit voorstel). Deze aanpak moet op korte termijn doelgroepen aan het werk helpen die nu het meest over het hoofd worden gezien bij rekrutering en selectie. In het bijzonder voor de tewerkstelling van etnisch-culturele minderheden moet dit een steun betekenen. (F, V, B)

NEDERLANDS STIMULEREN VANUIT ERKENNING VAN MEERTALIGHEID

Omdat de kennis van het Nederlands sociaal noodzakelijk is, willen we iedereen aansporen en ondersteunen om een voldoende kennis van het Nederlands te ontwikkelen. Van burgers verwachten dat **zij** een functionele kennis van het Nederlands hebben, betekent echter niet dat **zij** omwille van een te gebrekende kennis van het Nederlands kunnen uitgesloten worden van openbare voorzieningen. Net zoals het belang van het Nederlands niet betekent dat we andere talen willen bannen uit de samenleving en het beleid. Hoe meer Vlaanderen een superdiverse samenleving wordt, hoe groter de noodzaak om het Nederlands als lingua franca uit te bouwen én hoe groter de opportuniteit om van onze veeltaligheid een unieke troef te maken.

Nederlands als tweede taal

39. Wanneer een overheid het meent met haar beleid, en al helemaal als het resultaatsverbintenis eist van burgers, dan moet het daar tegenover de nodige middelen zetten. Dit wil zeggen dat los van een mogelijke herschikking van middelen er ook een **budgetverhoging** moet komen. (V)
40. De Vlaamse regering veranderde de inspanningsverbintenis voor inburgeraars om niveau A1 NT2 te behalen naar een resultaatsverbintenis om niveau A2 te behalen. Dit wil zeggen dat inburgeraars op het einde van hun traject een examen moeten afleggen om hun attest te verkrijgen. Groen is hier tegen. Wij pleiten integendeel voor **een resultaatsverbintenis** voor de overheid **tegenover elke kandidaat-inburgering** dat die binnen de drie maanden met een traject moet kunnen starten. (V)
41. De druk op de **Centra voor Basiseducatie** om te antwoorden op de capaciteitsproblemen binnen het aanbod Nederlands Tweede Taal is dermate groot geworden dat de minimale randvoorwaarden om kwaliteitsvol onderwijs te kunnen verstrekken niet meer vervuld zijn. Centra voor basiseducatie hebben nood aan **meer middelen voor leerkrachten, klaslokalen en administratieve ondersteuning**. Wanneer een overheid het

- meent met haar beleid, en al helemaal als het resultaatsverbintenissen eist van burgers, dan moet het daar tegenover de nodige middelen zetten. (V)
42. De methode die het huidig beleid voorstaat, werkt niet. De huidige, schoolse aanpak is demotiverend en er wordt veel tijd verloren. Door het (nog meer) 'schools aanleren' van de Nederlandse taal worden nieuwkomers veel te lang onder een stolp gezet. Het volgen van een cursus is immers niet gelijk aan het leren en het gebruiken van het Nederlands. (V, B)
- We hanteren **het taaldidactisch uitgangspunt van het ERK** (Europees Raamwerk inzake Kwalificatie van talen), dat het taalgebruik centraal stelt. Taalvaardigheid is functioneel en staat in het teken van communicatie in realistische taalgebruiksituaties. Praktijk en oefenkansen – zogenaamde impliciete taalverwerving – zijn daarom cruciaal in de taalverwerving.
 - We zetten in op **geïntegreerde trajecten**. Daarin wordt een taalopleiding gecombineerd met een beroepsopleiding of tewerkstelling. Dat maakt trajecten naar werk minder lang. In plaats van langdurige trajecten in een schoolse context, pleit Groen voor **taalcoaching op de werkvloer**. Dit vereist sterke sensibilisering van werkgevers en uitbouw van expertise op dit terrein.
 - Taalopleidingen zijn vaak ook gescheiden van de leefwereld. We maken meer ruimte voor **informeel leren via sociaal-culturele participatie**. Er zijn positieve ervaringen met moeder en vaderprojecten in een beperkt aantal scholen, waarbij mama's of papa's hun kinderen brengen en vervolgens ook zelf aan hun taal werken.
43. Vandaag wordt een taalbeleid gevoerd waar veelal lager opgeleide burgers worden uitgesloten en gemarginaliseerd. In opvolging van de lijnen die worden uitgezet door de Vlaamse overheid, nemen ook meer en meer lokale overheden effectieve kennis van het Nederlands als voorwaarde om toegang te krijgen tot bepaalde sociale rechten, zoals het toekennen van het leefloon, gemeentelijke kinderopvang, verkoop van gemeentelijke kavels, serviceflats, enzovoort. **Groen trekt principieel de lijn dat kennis van het Nederlands nooit als voorrangs- of uitsluitingscriterium kan gehanteerd worden. Een inspanningsverbintenis kan wel.** (F, V, B)
44. Ook in de arbeidstrajecten van het OCMW krijgen cliënten sneller de kans om te starten op de werkvloer in combinatie met voldoende ondersteuning om taalontwikkeling mogelijk te maken. Groen stelt ook voor om **thematische pilootprojecten** op te starten (bijvoorbeeld strijkateliers, onderhoudsploegen,...) met homogene vreemde taalgroepen, waar op de werkvloer slechts een gedeelte in het Nederlands wordt gesproken. Hier liggen mogelijkheden om voor OCMW-klanten in inburgering of taalopleiding sneller werk en opleiding te combineren. (V, B)
45. Groen pleit ervoor dat overheden via **een aangepaste screening** kunnen bepalen of een kandidaat voor een functie zonder diplomavereisten over de nodige kennis voor de functie beschikt. Een **aangepaste taaltest** laat toe om de meest kwetsbare groepen te laten instromen en de kans te bieden om hun kennis van het Nederlands te verbeteren. (F, V, B)
46. Mensen die al goed opgeleid zijn maar geen Nederlands kennen, krijgen de mogelijkheid om **via digitale weg een deel van het traject te doorlopen**.
47. Bij de **aanmelding van kandidaat-cursisten** worden **meer tolken** ingeschakeld. Er komt ook een sluitende financiële regeling voor het aanbod sociaal vertalen en tolken, met garanties voor een voldoende en kwalitatief aanbod waarvan de kost niet verhaald zal worden op de eindgebruiker. In het bijzonder voor de zorg- en welzijnssector is dit een topprioriteit. (V)
48. Het toegenomen belang van certificering sluit groep van kort geschoold, niet of zwak gealfabetiseerde cursisten uit van verdere participatie aan de samenleving. Ook al duren NT2-trajecten voor bijna de helft van deze cursisten 1 jaar tot 2,5 jaar, het verwachte niveau wordt niet gehaald. Enerzijds is er nood aan **aangepaste vervolgtrajecten**. Anderzijds moeten deze cursisten ook **vrijgesteld** kunnen worden om andere activiteiten te kunnen ondernemen. (F, V, B)
49. Een aanzienlijk aandeel van de anderstalige cursisten NT2 dragen een multidimensionale problematiek met zich mee, zoals problemen op vlak van leren, armoede, trauma's, huisvesting, werk, gezondheid en ook psychosociale zorgen. We verbeteren de **samenverking met een ruimer pallet aan diensten**. (F, V, B)

ONDERWIJS

50. De gevoeligheid voor meertaligheid door de Vlaamse regering blijft negatief, en wordt als competentie niet gevaloriseerd. Groen ziet een heel voorname rol weggelegd voor het onderwijs. De ambitie van Groen is **meertaligheid als doelstelling**. Iedere leerling heeft een rugzakje, anderstalige leerlingen worden vandaag gevraagd om een groot deel van de inhoud van hun rugzakje aan de schoolpoort achter te laten. Een kind met thuistaal Nederlands, een anderstalig kind, een kind dat thuis dialect spreekt,... : alle kinderen moeten de kansen krijgen om meertalig te zijn. (V)

51. Groen is voorstander van **eigentijds praktijkgericht taalonderwijs** waarbij reeds vanaf het kleuteronderwijs spelenderwijs en met aangepaste methodieken taalgevoeligheid wordt bijgebracht. Er komt meer nadruk te liggen op het impliciet leren van het Nederlands. Deze benadering past in de brede school waar formeel onderwijs, non-formele educatie en informeel leren goed op elkaar worden afgestemd. Dit is volgens Groen essentieel om kinderen en jongeren voor te bereiden op het leven in de hedendaagse maatschappij. (V)
52. Scholen werken aan talensensibilisering. De leerkracht - die zelf niet meertalig hoeft te zijn - maakt gebruik van de aanwezige talen in de klas bij het zingen van liedjes, bij het tellen, enzovoort. Talensensibilisering maakt leerlingen gevoelig voor een veelheid aan talen en brengt een positieve houding teweeg tegenover deze talen. (V)
53. Anderstalige leerlingen die dat nodig hebben, krijgen extra begeleiding voor het Nederlands, door meer nadruk te leggen op taal in elk vak. Op geschikte momenten worden deze leerlingen actief ondersteund bij het aanleren van schooltaal en het verwerken van leerstof. Voor anderstalige leerlingen die dat nodig hebben, is er de mogelijkheid na de schooluren **Nederlandse taalstimuleringsactiviteiten** te volgen. Deze speelse activiteiten gaan door op de school zodat de drempel om hieraan deel te nemen laag is. (V)
54. We willen de kennis van **andere talen meer valoriseren in het onderwijs**. Een flexibel taalbeleid ten aanzien van de ouders kan ook wonderen doen. De officiële taal is steeds het uitgangspunt, en van ouders mag een positieve houding tegenover die taal worden verwacht. Omgekeerd kan een positieve instelling vanuit de school bruggen leggen naar anderstalige ouders. (V)
55. Om de ondersteuning van anderstalige kinderen thuis te versterken en de betrokkenheid van de ouders met de school te garanderen moet een brede school 's avonds **gratis lessen Nederlands en bijpassende ondersteuning aan de ouders** die de schooltaal niet machtig zijn. Deze ondersteuning richt zich specifiek op het leven binnen de school en zorgt dat ouders zich thuis actiever kunnen toeleggen op de ondersteuning van hun kinderen. (V)
56. Om scholen te ondersteunen in de ontwikkeling van een taalbeleid en om de wettelijke belemmeringen weg te werken zal Groen een **decreet** indienen om **veeltalig leren** mogelijk te maken. Rekening houdend met de ervaringen in binnen- en buitenland voorziet het Decreet Veeltalig Leren een aantal essentiële randvoorwaarden, zoals het statuut van de leerkracht en de noodzaak om deze projecten in te bedden in een taalbeleid op school. Het decreet schept een kader om diverse vormen van taalonderwijs mogelijk te maken, elk met andere criteria en voorwaarden. De ervaring leert dat combinaties van modellen evenzeer mogelijk zijn. Geef scholen de verantwoordelijkheid om in samenspraak met de ouders de keuze te maken voor een model dat werkt al naargelang de situatie. (V)

MAAK RUIMTE VOOR IDENTITEIT EN CULTUUR

Culturele vrijheid is een belangrijk onderdeel van menselijke vrijheid. Mensen moeten kunnen leven zoals ze willen leven. Het is essentieel dat de overheid met overtuiging pleit voor de vrijheid van mensen en gemeenschappen om hun eigen culturele vormen te kiezen en te behouden. Ook al heeft de dominante groep in de samenleving het daar soms moeilijk mee. Groen is pleitbezorger van een actief pluralistische samenleving en ziet een aantal concrete hefbomen voor de overheid om daar vorm aan te geven.

57. Er is nood aan een **dialoog van culturen** om vertrouwen in overheid terug te winnen. Het is kwestie van thema's op de agenda te kunnen zetten die door niet-dominante groepen worden voorgesteld. Het voortdurend onderhouden vergt een dialoog met gemeenschappen (structurele overlegkanalen) en met individuele burgers (deliberatieve democratie). Om verandering mogelijk te maken moeten burgers meer gefaciliteerd worden om zich te kunnen moeien: verder experimenteren met vormen met medebeheer en participatie. (F, V, B)
58. **Ondersteuning van de verenigingen van etnisch-culturele minderheden.** Terwijl deze verenigingen de afgelopen jaren een spectaculaire groei kenden, werden hun subsidies aanzienlijk verminderd. Als deze verenigingen alle verwachtingen en bijbehorende functies moeten invullen, dienen ze ook de middelen te krijgen om die waar te maken. (V, B)
59. Groen wil ook werk maken van **een kleuriger kunstenveld**. Een belangrijk deel van het kunstenveld in Vlaanderen is blank. Er zijn (te) weinig werkingen die intrinsiek vanuit een intercultureel kader werken. Er zijn ook weinig organisaties die een artistiek programma realiseren dat zich (deels) buiten de westerse artistieke vormentaal bevindt. Het cultuurbeleid waardeert en ondersteunt etnisch-culturele diversiteit door de criteria in de regelgeving bij te werken zodat diversiteit op volwassen wijze wordt weerspiegeld en minder de 'westers' cultuurpatronen bevestigt, maar vanzelfsprekend deel uitmaakt van onze cultuurpatronen. (V, B)
60. **Interculturalisering van het cultureel veld** kan ook door er prioriteit van te maken in kunstopoleidingen, het deeltijds kunstonderwijs en in het sociaal-cultureel verenigingsleven. (V, B)
61. De overheid ondersteunt **initiatieven die aan de basis ontstaan** met het oog op het interculturalisering van buurten en wijken. Het kan gaan om initiatieven die vertrekken vanuit een gedeelde identiteit of een culturele

gemeenschap. Daarnaast zijn er initiatieven die inzetten op gedeelde ruimtes, en brugjes installeren waar mensen elkaar tegenkomen. Daarvoor moeten we de gekende kaders achter ons laten, en zoeken naar nieuwe hybride vormen. (F, V, B)

MEDIA EN DIVERSITEIT

62. De Vlaamse overheid neemt opnieuw **resultaatsverbintenis** rond etnisch-culturele diversiteit op in haar beheerovereenkomst met de VRT. Deze leggen **verhoogde streefcijfers** vast qua schermaanwezigheid en personeel, evenals de monitoring daarvan en verankeren opnieuw het stakeholdersoverleg. (V)
63. De **Vlaamse mediaregulator** speelt, net zoals bijvoorbeeld Ofcom in Groot-Brittannië, een **voortrekkersrol** op inzake diversiteit en mediawijsheid. De VRM stimuleert en evalueert de commerciële zenders rond het voeren van een diversiteitsbeleid en ontwikkelt samen met hen concrete doelstellingen en instrumenten. (V)
64. De Vlaamse overheid onderneemt gerichte acties voor meer en betere etnisch-culturele diversiteit in de private media. Dit kan bijvoorbeeld via de jaarlijkse steun aan de geschreven pers, via het Fonds voor Audiovisuele media of via een specifieke projectoproep. Ook nieuwe media-initiatieven, bijvoorbeeld van etnisch-culturele minderheden, komen hiervoor in aanmerking. (V)
65. De Vlaamse overheid maakt een overeenkomst met de regionale televisiezenders, waarbij zij verplicht zijn een deel van de zendtijd te gebruiken voor interculturele televisie uit de streek of stad. Dit gekoppeld aan de subsidiëring van de regionale zenders. Deze interculturele televisie wordt in hoofdzaak gemaakt in samenwerking met mensen van de etnisch-culturele groepen zelf, bijvoorbeeld via het verenigingsleven of het jeugdwerk. (V)

GENDER

VISIE

De ongelijkheid tussen mannen en vrouwen mag op juridisch vlak bijna onbestaande zijn, in de feiten is die nog springlevend. Felle discussies over quota in raden van bestuur, de soms onmogelijke combinatie arbeid-gezin, seksueel geweld en de aanpak ervan, intimidatie op het werk of op straat, bewijzen dat een actieve genderpolitiek broodnodig is. Groen wil een voortrekker blijven om een mentaliteitswijziging te realiseren en om genderpolitieke dossiers hoger op de politieke agenda te plaatsen.

Na decennia van vrouwenstrijd en -emancipatie, is het meestal nog altijd de vrouw die in het gezin de meeste zorgtaken op zich neemt. Een samenspel van traditie, opvoeding, vooroordelen en machtsverhoudingen, maakt dat het nog altijd niet vanzelfsprekend is dat de man instaat voor gezin en opvoeding. Groen zal ijveren voor sensibilisering en voor bijkomende wettelijke maatregelen om de financiële zelfstandigheid van vrouwen te verbeteren, om genderstereotypering tegen te gaan en om een evenwichtig combinatiemodel voor vrouwen en mannen te realiseren.

VOORSTELLEN

MAATREGELEN VOOR EEN EVENWICHTIG EN KWALITEITSVOL COMBINATIEMODEL

1. **Verlof voor jonge ouders versterken.** We maken de combinatie arbeid-gezin gemakkelijker. Het **vaderschapsverlof** voor werknemers breiden we uit van tien naar vijftien verplicht op te nemen dagen. We stimuleren meer mannen om het **ouderschapsverlof** op te nemen. Wanneer twee partners of ex-partners in co-ouderschap elk het ouderschapsverlof van vier maanden opnemen, krijgen ze samen drie maanden extra. Een alleenstaande ouder zonder co-ouderschap krijgt een bijkomend ouderschapsverlof van 7 maanden. Voor elk kind komt tegenover elke maand ouderschapsverlof een uitkering aan het huidige niveau te staan. (F)
2. **Tijdskrediet versterkt de tijdsautonomie van werknemers.** Groen wil de tijdsautonomie van alle werknemers vergroten. De creatie van een **tijdsfonds** is een instrument om dit te realiseren. Het **tijdsfonds** geeft iedereen het recht om in de loop van zijn of haar levensloopbaan tijdelijk in en uit de arbeidsmarkt te stappen en zich te wijden aan andere activiteiten, naargelang zijn/haar prioriteiten op dat moment (uitwerking zie hoofdstuk werk). (F)
3. **Een versterking van het zorgverlof.** Mensen moeten tijdens de loopbaan vlot tijd kunnen vrijmaken voor de zorg voor mensen uit hun omgeving en voor de opvoeding van kinderen. De versterking van de stelsels voor zorgverlof krijgt daarom prioriteit. In plaats van een versnipperde regeling (thematische verloven, tijdskrediet) komt er één vlot toegankelijk zorgverlofstelsel met twee takken: een tak 'opvoeding en zorg voor kinderen' en een tak 'zorg voor zieken en zwaar zorgbehoedenden'. (F)
4. Onze maatschappij investeert te weinig in kinderen. We kunnen het rollenpatroon doorbreken als we investeren in kinderen, in hun scholen, en in de mensen die hen opvoeden. We voorzien **meer opvang voor kinderen** in de eerste levensfase. Kinderopvang in de brede school is aanvullend op bestaande (in)formele initiatieven en is betaalbaar zodat elk kind toegang heeft tot kwaliteitsvolle kinderopvang. Vooral in kansarme en kindrijke stedelijke buurten is er nood aan een gericht investeringsbeleid (zie hoofdstuk Gezinsbeleid en Onderwijs). (V, B)
5. **Keuze om extra verlofdagen met eindejaarspremie te creëren.** Werknemers moeten de mogelijkheid krijgen om de eindejaarspremie om te zetten in extra verlofdagen. Op deze manier kunnen werknemers die aan het einde van het jaar verlofdagen te kort komen op een flexibele manier hun vrije tijd op een eenvoudige manier invullen. Voor werkgevers is dit een kostenloze operatie. (F)
6. **Telewerk maakt de werknemer baas over plaats- en tijdgebruik.** De overheid kan het nieuwe werken ondersteunen door telewerkcentra en coworkingplaatsen te voorzien, de mogelijkheid te onderzoeken hoe telewerken fiscaal kan gestimuleerd worden, telewerken op te nemen als volwaardig alternatief in het mobiliteitsbeleid en het nieuwe werken maximaal te promoten voor het overheids personeel. De voorwaarden voor de organisatie van telewerk maken voorwerp uit van het sociaal overleg. (V,B)
7. **Een gezinsvriendelijke activering van werkzoekenden.** Groen is voorstander van een meer gezinsvriendelijke notie van een 'passende betrekking'. Nu worden werkzoekenden in naam van de

'activering' gedwongen om hun gezinssituatie en zorgnoden opzij te schuiven. Groen wil dat de specifieke zorg- en gezinssituatie van een werkzoekende een element wordt bij het omschrijven van een passende betrekking. (V,B)

8. **Respect voor het werkvermogen van werknemers.** De Vlaamse regering, vakbonden en werkgevers spraken in het Pact 2020 af om het aandeel werkbare jobs aanzienlijk te verbeteren tegen 2020. Nochtans is het aandeel werknemers dat een probleem heeft met de werkbaarheid tussen 2004 en 2013 nauwelijks afgangen. Groen onderschrijft het syndicale recept van ACV: "vroegtijdig knelpunten detecteren in het werkvermogen van werknemers is essentieel om de werkbaarheid op peil te houden met vorming, jobaanpassingen of ander individueel maatwerk". (V)
9. Groen wil een geïntegreerd genderbeleid via **gendermainstreaming**. Dat wil zeggen dat het genderaspect wordt geïntegreerd in éél aspect van éél beleidsdomein. De afgelopen jaren werd gekozen voor een afgeslankte vorm waarbij elk departement twee beleidsaspecten mocht kiezen die het voorwerp zouden uitmaken van een integratie van de genderdimensie. Groen pleit voor een verhoogde inspanning om de genderdimensie in alle beleidsdomeinen te integreren. (F, V, B)

INKOMENSPOSITIE VAN VROUWEN VERSTERKEN

10. **Groen wil de loonloof verder dichtrijden** door loopbanen van mannen en vrouwen gelijkwaardiger te maken. We maken verlofsystemen beter toegankelijk voor mannen (zie verder), garanderen kinderopvang voor éél kind (zie hoofdstuk gezinsbeleid en onderwijs), blijven waken over de genderneutraliteit van functieclassificaties, ontmoedigen seksestereotype studiekeuzes, en nemen het glazen plafond weg (zie verder).
11. Met ons voorstel om **alle minimumuitkeringen boven de Europese armoedegrens** te brengen, vragen we speciale aandacht voor de inkomenspositie van eenoudergezinnen. In de praktijk gaat het dikwijls om vrouwen die het moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen.
12. Individuele loononderhandelingen zijn een belangrijke oorzaak voor de overgebleven loondiscriminatie tussen mannen en vrouwen in dezelfde functie. Daarom pleiten we voor duidelijke **afspraken over individuele loononderhandelingen** en worden de resultaten openlijk bespreekbaar, zowel bij werknemers als bij werkgevers en zowel bij vrouwen als bij mannen. (F, V, B)
13. **Het glazen plafond moet overal verdwijnen.** Op plaatsen waar de ondervertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies flagrant is, zoals het leger, de diplomatie, de academische wereld en de hoge magistratuur, kiezen we resolut voor genderquota. Dat geldt evenzeer voor voorzitters, bestuurders en directies van (semi)overheidsinstellingen. Selectiecriteria worden meer transparant en gendergevoelig gemaakt. Op plaatsen waar vrouwen reeds toegang hebben tot hogere functies kiezen we voor zelfregulering. We vragen aan organisaties om concrete doelstellingen te formuleren voor een betere genderbalans en aan te geven hoe ze het naleven daarvan zullen opvolgen. In een aantal *good practices* in 'masculiene sectoren' bewijzen dat gerichte, positieve acties het verschil maken. (F,V,B)
14. Bijkomend willen we de **Dienst Alimentatievorderingen (DAVO) hervormen en versterken**. Omdat partners de vastgelegde alimentatie niet betalen, geraken vooral vrouwen in financiële problemen. Groen wil een evaluatie van de werking en een hervorming en versterking waar nodig. We willen ook dat de inkomensgrens van gerechtigden op voorschotten op alimentatie wordt opgetrokken. (F)

ZORG STRUCTUREEL HERWAARDEREN

Een aantal sectoren en taken die traditioneel tot het domein van de vrouw behoren, krijgen maatschappelijk en economisch nog altijd niet het gewicht om mannen te overtuigen dat ze belangrijk zijn. Als we meer evenwicht willen in de rollen die man en vrouw spelen, moeten we in de eerste plaats de zorg structureel herwaarderen. Groen wil dit realiseren door de uitbouw van een zorggarantie.

15. Alle mantelzorgers, ook zij die vooraf niet in het arbeidscircuit zaten, krijgen het **mantelzorgstatuut** toegekend. Dit statuut garandeert de opbouw van sociale rechten voor wie zorgtaken verricht: werkloosheid, pensioen, invaliditeit, gezondheidszorgen. Per geholpen persoon kan meer dan één mantelzorger (deeltijds) erkend worden en het statuut is ook mogelijk na verhuis naar een rusthuis. (F)
16. Wie mantelzorg met een job combineert, krijgt recht op **zorgverlof** met bijhorende uitkering. Het bestaande vaste pakket aan tijdsrechten voor zorg evolueert stap voor stap in de richting van een verzekерingslogica. Binnen die logica geven we zorgverlof naargelang de (bewezen) nood zich stelt. Wie meer wil of moet mantelzorgen, krijgt meer tijdsrechten. Dit kan mits een controle van de zorgtijdbehoefte door een paramedisch team. Het recht op verlof bij een overlijden breiden we uit tot één week. (F)

17. Mantelzorgers krijgen een **mantelzorgpremie** (V, B). Voor mantelzorgers die zorgverlof opnemen en daardoor een gezinsinkomen onder de armoedegrens hebben, past de zorgpremie het verschil bij met de armoedegrens bij. (V,B) Bij mantelzorgers in werkloosheid of met een leefloon wordt het activeringsproces tijdelijk opgeschort. (F)
18. We voorzien meer **psychosociale ondersteuning** van mantelzorgers, in het bijzonder voor wie personen met dementie verzorgt. (V,B)
19. We verhogen het te beperkte fiscale plafond voor de **onkostenvergoeding** voor vrijwilligers in de zorgsector. (F)
20. We breiden **respijtzorg** uit, zowel de vrijwillige als de professionele. Respijtzorg zijn de voorzieningen waardoor mantelzorgers af en toe de zorg aan iemand anders kunnen overlaten. We schakelen oppasvrijwilligers in en geven de coördinatie hiervan in handen van het Lokaal DienstenCentrum (LDC). De Vlaamse en Brusselse overheid subsidiëren deze vorm van zorg. (V,B)

VROUWVRIENDELIJK PENSIOEN

Voor Groen respecteert een goed pensioenstelsel individuele levenskeuzes en straft het atypische loopbanen niet af. Zeker voor vrouwen is dit op vandaag nog te vaak het geval, maar ook voor wie als zelfstandige, werknemer en/of ambtenaar een gemengde loopbaan had. Nochtans zijn loopbaanswitches, deeltijds werk en tijdelijke onderbrekingen heel normaal in een moderne, ontspannen loopbaan. Bovendien is voor Groen betaald werk niet de enige manier om bij te dragen aan en te participeren in de samenleving. Andere types activiteiten zoals zorgarbeid en mantelzorg willen we ook waarderen voor het pensioen.

21. Het basispensioen is de maatregel bij uitstek om de armoede bij gepensioneerde vrouwen terug te dringen, want het biedt een compensatie voor onderbroken of deeltijdse loopbanen. (F)
22. Van zodra er een garantie is op een waardig pensioen boven de armoedegrens voor iedereen, wordt de pensioensplit de nieuwe standaard. Wanneer één van de partners binnen een koppel extra tijd voor zorg opneemt, herverdelen we de pensioenrechten binnen het koppel. Wanneer bijvoorbeeld één partner voltijs werkt en de andere halftijds, dan bouwen ze beiden 3/4de pensioenrechten op. Zo garanderen we dat ook de partner die voor het gezin kiest pensioenrechten opbouwt en behoudt in het geval van een echtscheiding. De pensioensplit geldt zowel voor mensen die gehuwd zijn als voor mensen die een samenlevingscontract hebben afgesloten. Groen waakt ervoor dat de split nooit leidt tot twee minipensioentjes. (F)
23. Groen wil niet dat bij echtscheiding de partner die de carrière wat minderde voor zorg wordt gestraft voor een keuze die beide partners samen hebben gemaakt. Daarom verankeren we de pensioensplit als wettelijke standaardoptie ook als het gaat over de aanvullende pensioenopbouw binnen de tweede pijler. (F)
24. Na de invoering van het basispensioen en de pensioensplit, kunnen afgeleide pensioenrechten zoals het gezinspensioen, het echtscheidingspensioen en het overlevingspensioen geleidelijk worden afgebouwd. Daarbij wil Groen niet raken aan de verworven rechten. In de overgangsregeling voorzien we een meer proportionele vermindering van het pensioen voor wie een overlevingspensioen cumuleert met toegelaten arbeid. (F)
25. Een loopbaanjaar is elk jaar dat je beschikbaar bent voor de zorg of arbeidsmarkt: dat omvat periodes van betaald werk, onvrijwillige werkloosheid, ziekte of invaliditeit, landingsbanen, ouderschapsverlof of werk onder het statuut van mantelzorger. Jaren van zogenaamd ongemotiveerd tijdkrediet tellen we niet als loopbaanjaren. (F)

ROLDOORBREKENDE BEELDVORMING STIMULEREN EN SEKSISME BESTRIJDEN

Stereotypen beperken vaak de ontplooiingskansen van vrouwen. Door stereotiepe beeldvorming verdienen ze minder, stromen ze minder makkelijk door naar topfuncties, en nemen ze een groter aandeel van het huishouden en de zorg op zich. Ze kleven aan ‘sticky floors’ en botsen tegen het ‘glazen plafond’. Omgekeerd is de ‘zorgende man’ ook nog geen maatschappelijke evidentie waardoor nog steeds veel mannen zich geremd voelen om een zorg- of ouderschapsverlof op te nemen.

26. Groen wil een **actief beleid rond beeldvorming van mannen en vrouwen**. Onderwijs, media, overheid, arbeidsmarkt en middenveld zetten meer dan nu in op man-vrouwgelijkheid via campagnes en good practices. Initiatieven zoals ZORRA, die de media bewaken met betrekking tot rolpatronen en genderbeelden, wordt heropgestart. Laakkbare praktijken worden aan de kaak gesteld. Vanuit de overheid wordt een publieksprijs uitgeschreven voor roldoorbrekende reclame. Daarnaast worden campagnes opgezet om de maatschappelijke waardering voor zorgtaken te verhogen en om ze gelijker te verdelen tussen mannen en vrouwen. (F, V, B)
27. Om de strijd tegen seksisme te versterken neemt de overheid **meer sensibiliserende acties** om een cultuurverandering mogelijk te maken. Bedrijven, instellingen en verenigingen worden ondersteund om **een code op te stellen tegen seksisme en intimidatie**. De code behandelt mechanismes die algemeen zijn of specifiek voor de organisatie. (F, V, B)

28. We ontwikkelen **een actieplan** dat gericht is op bewustmaking, opleiding, training van professionals, preventieve interventies en behandelingsprogramma's om seksisme tegen te gaan. De overheid betrekt de private sector, het onderwijs en de media. Sociale media zijn een handig middel om specifieke doelgroepen te bereiken. Ze laten toe om constructieve boodschappen en relevante ervaringen te delen. (F, V, B)
29. Er wordt op regelmatige basis **onderzoek** uitgevoerd om (vooruitgang van) attitudes ten opzichte van geweld tegen vrouwen en mannen te meten. Campagnes richten zich op de pijnpunten die aan de oppervlakte komen. (F, V, B)

AANPAK VAN FAMILIAAL GEWELD

30. We pleiten voor een snelle en adequate uitvoering van het **nationaal actieplan ter bestrijding van intrafamiliaal geweld** met maatregelen en acties op verschillende beleidsniveaus. In dat plan is nood aan een coherente visie achter het geheel. Daarbij is aandacht voor ouderenmis(be)handeling. Bij de aanpak van vormen van geweld waarbij de culturele context een rol speelt, worden migrantenorganisaties betrokken. (F, V, B)
31. De preventie van geweld in relaties verloopt via gerichte interventies van hulpverleners. Huisartsen, leerkrachten, medewerkers van Kind&Gezin... krijgen een doorgedreven opleiding om signalen van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld te herkennen en er opvolging aan te geven. (V,B)
32. **Politiediensten** werken aan een meer gendervriendelijk imago en inspecteurs worden beter opgeleid om om te gaan met familiaal geweld. (F)
33. We voorzien **structurele financiering van de "Meldpunten Misbruik, Geweld en Kindermishandeling"**. De hulplijn 1712 wordt 24 u op 24 bereikbaar. (V,B)
34. België geeft uitvoering aan de conventie van de Raad van Europa over de preventie van en de strijd tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daarvoor is een verdubbeling nodig van het aantal **opvangplaatsen** voor vrouwen en kinderen. Er komt ook minstens één huis voor mannen. We maken de vluchthuizen beter toegankelijk, we herzien de financiering ervan zodat wie beroep doet op een vluchthuis enkel nog de verblijfskosten moet betalen en er komt gratis opvang voor kwetsbare groepen. (F,V,B)
35. **Daderbegeleiding** is belangrijk om te vermijden dat het geweld herbegint (eventueel met een nieuwe partner). Dat vraagt een structurele uitbouw van dadertherapie en een systematische opvolging van plegers van geweld.(V,B)
36. **Genitale verminking** is strafbaar in België, maar de praktijk blijft een bron van grote bezorgdheid. Het is een ernstige vorm van geweld tegenover vrouwen en meisjes, met zware gezondheidsgevolgen. We bieden ondersteuning aan verenigingen op gemeenschapsniveau die aan preventie en sensibilisering doen. Zij verrichten heel belangrijk werk. We pleiten voor een uitbreiding van de multidisciplinaire teams die besneden vrouwen behandelen. Er gaat ook meer ondersteuning naar gezondheidswerkers die in contact kunnen komen met besneden vrouwen en meisjes die het risico lopen besneden te worden. (F, V, B)

HOLEBI'S EN TRANSGENDERS

VISIE

België is een gidsland als het aankomt op gelijke rechten voor holebi's en transgenders. Groen speelde in het verleden al een belangrijke rol in de wettelijke verankering van het homo-huwelijk, adoptie bij koppels van hetzelfde geslacht en non-discriminatie van holebi's en gendervariante personen. De volgende legislatuur zetten we de strijd voor gelijkberechtiging voort.

Zelfs al lijkt België af en toe een paradijs voor holebi's dankzij een reeks wettelijke realisaties, toch blijven hardnekkige vooroordelen het leven van holebi's en transseksuelen moeilijk maken in alle sectoren van het sociaal leven. We hebben maatregelen nodig die op alle onderdelen van het leven ingrijpen, van de geboorte tot de dood. Van Kind & Gezin tot het rust-en verzorgingstehuis. We moeten onze kinderen op een andere manier opvoeden. Mannen en vrouwen zijn gelijk, holebi's en hetero's zijn gelijk.

Stereotiepe genderpatronen en de overheersende heteronormativiteit liggen aan de basis van discriminatie en geweld. De bestrijding van seksisme en discriminaties van op grond van seksuele geaardheid of van geslacht, waarvan transgender personen in het bijzonder het slachtoffer zijn, vragen extra inspanningen.

In veel landen is homoseksualiteit nog steeds strafbaar. In een aantal landen gaat de situatie er op korte tijd drastisch achteruit. Het totaal gebrek aan maatschappelijke erkenning maakt het bijzonder moeilijk voor holebi's. Groen zal nationaal en internationaal druk blijven zetten op haatdragende regimes.

VOORSTELLEN

ACTIES VOOR MEER MAATSCHAPPELIJKE ERKENNING

1. Groen wil een sterk diversiteitbeleid, om ervoor te zorgen dat alle mensen volwaardig en evenwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Binnen een geïntegreerd Federaal, Vlaams en Brussels gelijkekansen- en diversiteitsbeleid blijft er nood aan een **specifiek beleid met betrekking tot holebi's en transgenders**. (F, V, B)
2. Dé holebi bestaat niet, net zomin als dé hetero. Het beleid houdt dus rekening met de diversiteit binnen de groep van holebi's en transgenders. Groen wil binnen de verschillende beleidsdomeinen specifiek oog hebben voor **de extra kwetsbare doelgroepen**:
 - Holebi's en transgenders met een handicap zijn als groep erg onzichtbaar. De Vlaamse en Brusselse regeringen nemen initiatieven om de zichtbaarheid van deze groep te verhogen. (V, B)
 - Oudere holebi's en transgenders hebben specifieke noden, die oplossingen op maat vereisen. We nemen initiatieven die het sociaal netwerk van oudere holebi's en transgenders versterken. De zorgsector en de rusthuizen worden gesensibiliseerd zodat hulpverleners zich beter bewust worden van de behoeften van deze doelgroep. (V, B)
3. In België hebben veel **holebi's een andere etnisch-culturele achtergrond**. In heel wat niet-westerse culturen is homoseksualiteit onbespreekbaar en wordt het nog steeds beschouwd als een ziekte of een zonde, als een westers verschijnsel of gewoon als iets dat niet bestaat en waarover niet mag gesproken worden. Er is nood aan ruimte die hen **vertrouwen en opvang** biedt, zowel in organisaties voor allochtone holebi's, als in de holebiwereld, als daarbuiten. Daarnaast is er behoefte aan **correcte beeldvorming**. Dat kan door te werken met rolmodellen en door stem te geven organisaties van etnisch-culturele minderheden. Ook de media spelen een voorname rol in de beeldvorming: zowel van allochtone holebi's als van daders van homofoob geweld, die vreemde roots hebben. (V, B)

4. Brussel behoort sinds kort toe tot het ‘Rainbow Cities Network’. Via dit netwerk blijven we leren en voeren we een sterk LGTB-beleid. De Vlaamse overheid stimuleert de centrumsteden om de expertise met elkaar te delen. (V, B)
5. De onderwijskoepels en schoolgemeenschappen van alle netten en op alle niveaus van het onderwijs hebben de taak een cultuur van **openheid en een veilige omgeving te creëren rond het holebi- of transgender-zijn van leerlingen en leerkrachten**. We nemen verdere initiatieven om leerkrachten en directies op te leiden om om te gaan met homoseksualiteit en het onderwerp bespreekbaar te maken op school. Ook het hoger onderwijs dient er aandacht aan te besteden. (V, B)
6. **Biseksualiteit** heeft ook in onze maatschappij nog te maken met een relatieve onzichtbaarheid en specifieke vooroordelen, zowel binnen als buiten de LGBT-gemeenschap. Daarom worden holebi-belangenorganisaties ondersteund en gestimuleerd om aandacht te besteden aan hun specifieke noden (o.a. op het vlak van ondersteuning in hun bestaande relatie en gezin), en aan de algemene diversiteit binnen de holebi-gemeenschap. Er wordt bijzonder over gewaakt dat bi-jongeren aansluiting kunnen vinden bij organisaties die aan hun noden en ontwikkeling beantwoorden.
7. Landelijke en provinciale **belangenorganisaties van holebi's en transgenders** – voor jongeren en volwassenen – worden structureel ondersteund om de belangenbehartiging van hun doelgroep te garanderen. (V, B)
8. Transgender personen krijgen dikwijls **problemen op de werkvoer**. Ze worden gepest of zelf ontslagen, wat volstrekt illegaal is. We stimuleren bedrijven en organisaties om in hun diversiteitsbeleid aandacht te besteden aan de positie van transgenders. (F, V, B)

GEWELD TEGEN HOMO'S EN TRANSGENDER VOORKOMEN EN VERVOLGEN

9. Groen ijvert voor een snelle uitvoering van **het Interfederaal Actieplan tegen Homofobie en Transfobie**. (F, V, B)
10. In de samenleving mag geen plaats zijn voor geweld tegen holebi's of transseksuelen. We bestrijden verbaal en fysiek geweld door **bewustmakingscampagnes** gericht op het afbouwen van vooroordelen en via aandacht voor diversiteit. Campagnes zoals ‘Meld Geweld’ verdienen navolging en spelen een belangrijke rol om homo- en transfoob geweld tegen te gaan. (V, B)
11. **Politiediensten** worden gesensibiliseerd en opleidt om beter om te gaan met fysiek en verbaal geweld ten aanzien van holebi's en transgenders. De opleidingen die in Brussel worden georganiseerd voor politieagenten omrent homofobie worden hernoemd en uitgebreid naar de andere gewesten. Tijdens de opleiding leren politiemensen omgaan met slachtoffers van homo- en transfoob geweld en het correct registreren en behandelen van homofobe klachten. In deze opleidingen wordt ook aandacht besteed aan transgenders. (F, V, B)
12. Transfobie uit zich in discriminerend gedrag ten aanzien van transgenders en transseksualiteit. Net zoals dat voor homofobie geldt, wordt **transfobie een aparte categorie** die de politie kan aanvinken wanneer iemand een aangifte komt doen van geweldpleging of een ander geval van agressie met transfobie als motief. (F)
13. **Repressief beleid** kan een mentaliteitswijziging teweegbrengen, op voorwaarde dat homofoob geweld ook prioriteit krijgt bij justitie. Sancties zijn daarbij noodzakelijk. Naast het bestaande arsenaal, breken we een lans voor alternatieve straffen, die veel effectiever zijn. Daders worden ingeschakeld in een organisatie die opkomt voor gelijke rechten, of in een instelling die werkt met slachtoffers. (F, V, B)

EEN GERICHT GEZONDHEIDSBELEID

14. Er is nood aan een **volwaardig en geïntegreerd gezondheids- en welzijnsbeleid voor holebi's en transgenders**. Iedereen heeft recht op een ondersteuning van zijn/haar seksuele gezondheid, die rekening houdt met levensstijl, identiteit, seksuele geaardheid of hiv-status. (F, V, B)
15. De **strijd tegen HIV en aids bij homomannen** is urgent. Onderzoek wijst uit dat 1 op 20 Belgische homomannen besmet is met het hiv-virus en dat 1 op 6 besmette mannen zijn serostatus niet kent. Groen zal op alle bestuursniveaus ijveren voor een concretisering en de uitvoering van het nationaal hiv-plan 2014-2019. (F, V, B)
16. De **levenslange uitsluiting om bloed te geven** van mannen die seks hadden met andere mannen is overdreven. Groen pleit voor tijdelijke uitsluiting, die in lijn is met de inzichten uit de medische wereld. Deze uitzondering geldt niet voor stamceldonatie of het geven van bloedplaatjes. (F)
17. Er is aandacht nodig voor de **specifieke problemen van lesbiennes op vlak van seksuele gezondheid en welzijn**. Lesbinnen hebben o.a. een verhoogd risico op borst- en baarmoederhalskanker. We nemen acties om hen te wijzen op het belang van gynaecologisch onderzoek. (F, V, B)

18. We zien toe op de uitvoering van **het zelfmoordpreventiebeleid**, waarin holebi's en transgenders als expliciete doelgroep erkend zijn. Extra-aandacht moet hierbij uitgaan naar jonge lesbiennes en bimeisjes en naar transgenders, die een hoger risico lopen om depressieve gedachten te ontwikkelen. (V, B)
19. De **psychische en medische steun voor transgenders** is aan uitbreiding toe. Door de term "genderidentiteitsstoornis" te schrappen, wordt gendervariante identiteit erkend als een menselijke variatie in plaats van als een stoornis. Medische behandelingen, zoals hormoontherapie of chirurgische ingrepen, worden verder ondersteund en toegankelijker gemaakt. Chirurgische ingrepen worden als reconstructieve ingrepen erkend en worden opgenomen in het terugbetalingssysteem van de sociale zekerheid. (F)

INTERNATIONAAL GAAT DE STRIJD DOOR

20. Op Europees vlak kan veel vooruitgang geboekt worden. Groen steunt de **Europese Roadmap** tegen homofobie en discriminatie op grond van seksuele oriëntatie en genderidentiteit. Zo verdedigen we onder meer **de Europese Richtlijn inzake discriminatie** waardoor seksuele geaardheid en genderidentiteit of -expressie ook in andere internationale afspraken explicet opgenomen worden. We zetten alles op alles om deze kaderrichtlijn op de agenda te plaatsen en druk uit te oefenen om deze Richtlijn gestemd te krijgen. (E)
21. België neemt de gelijke behandeling van holebi's en gendervariante personen op in onderhandelingen en diplomatieke contacten met landen waar holebiseksualiteit nog strafbaar is of waar holebi's en gendervariante personen nog vervolgd worden. (F)
22. Groen wil ook dat ontwikkelingssamenwerking bijzondere aandacht besteedt aan de financiering van programma's in het zuiden op het vlak van **seksuele voorlichting**, met inbegrip van het bouwen aan **tolerantie jegens holebi's en transgenders**, de toegang tot informatie en doeltreffende anticonceptie. (F)
23. Alle teksten, verdragen of internationale richtlijnen die discriminatie verbieden, moeten seksuele geaardheid en genderidentiteit of -expressie explicet opnemen als een ongeoorloofde discriminatiegrond. (E, F)
24. Groen wil de procedure voor **erkenning van politieke vluchtelingen** voor mensen die op basis van hun geaardheid of genderidentiteit of -expressie asiel aanvragen, eenduidiger maken en verbeteren. (F)
25. Holebi's en gendervariante personen moeten zich vrij van staat naar staat kunnen begeven zonder verlies van rechten. (E, F)
26. De verschillende **nationale regelingen i.v.m. met familierecht** voor holebi's en gendervariante personen (zoals adoptie, geregistreerd partnerschap, openstelling van het huwelijk, PaCS, Lebenspartnerschaft,...) worden binnen alle landen van de Europese Unie en de Raad van Europa erkend, onder meer in het kader van het vrij verkeer van personen. (E, F)
27. Ook een **aanpassing van gendervermelding** wordt in alle landen erkend. Na de aanpassing van gendervermelding kan bijvoorbeeld een volledig nieuwe geboorteakte toegekend worden die nergens nog melding maakt van het geboortegeslacht. (E, F)

WETTELIJKE ERKENNING VAN HOLEBI'S EN TRANSGENDERS

28. De **Yogyakartaprincipes** beschrijven de principes i.v.m. seksuele geaardheid en genderidentiteit waaraan de wetgeving van alle staten zouden moeten voldoen. Europa, België, Vlaanderen en Brussel hebben die onderschreven en Groen zal er voor ijveren om deze actief toe te passen en uit te dragen. (F, V, B)
29. De **anti discriminatiewetgeving en het -beleid voor holebi's en gendervariante personen** wordt versterkt. Het Interfederaal Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen beschikken over voldoende middelen om de anti-discriminatiewetgeving te bewaken. Het principe van een eenheidsloket wordt zo consequent mogelijk doorgevoerd om het de mensen zo goed mogelijk te beschermen. Volgende wetswijzigingen dringen zich op. De strafrechtelijke bepalingen uit de antidiscriminatiewet, genderwet en antiracismewet dienen gelijkgetrokken te worden. Ook artikel 150 van de Grondwet dient herzien te worden, zodat niet alleen drukpersmisdrijven ingegeven door racisme of xenofobie, maar ook drukpersmisdrijven ingegeven door discriminatie, door de correctionele rechtbank beoordeeld kunnen worden. (F, V, B)
30. In **de antidiscriminatiewet** moeten genderidentiteit en genderexpressie als discriminatiegronden opgenomen worden. Momenteel worden enkel transseksuele personen die een geslacht veranderende ingreep hebben ondergaan, beschermd tegen discriminatie en blijven gendervariante personen die een dergelijke ingreep niet hebben ondergaan, onbeschermd. (F)
31. Groen vindt dat iedereen **het recht** heeft om **de vermelding van hun gender te veranderen**, zonder dat daar medische, fysieke of andere eisen aan worden gekoppeld, of dat een derde daar over dient te oordelen. Een verklaring op eer volstaat. Bij de aanpassing van de vermelding van genderidentiteit kan ook een derde optie

worden aangekruist. Na de aanpassing van de gendervermelding moeten deze ook doorgevoerd of kunnen doorgevoerd worden in andere documenten, zoals diploma's. (F)

32. **Groen pleit voor sociaal ouderschap.** Familie- en gezinssamenstellingen zijn heel divers: naast de klassieke gezinsvorm van een getrouwde heterokoppel, kent onze maatschappij tal van andere gezinsvormen zoals alleenstaande ouders, koppels van hetzelfde geslacht, nieuw-samengestelde gezinnen, ... De huidige wetgeving waarborgt echter niet de rechten en plichten van alle betrokken personen in de diverse gezinsvormen waarin kinderen worden opgevoed. Het moet mogelijk worden om een sociale status toe te kennen met rechten en plichten tussen een kind en een persoon die betrokken is bij zijn opvoeding. Er moet dus een wettelijk kader komen voor de sociale ouder, dit is een persoon die naast de juridische ouders een belangrijke rol speelt in de opvoeding van het kind en die een bijzondere affectieve band met het kind kan aantonen, zoals de partner van één van de juridische ouders, een naast familielid, een bekende donor. (F)
33. **De wetgeving voor gehuwde en ongehuwde meemoeders wordt aangepast.** Op dit ogenblik moeten meemoeders hun kind adopteren om er een juridische band mee te verwerven. Hiertoe moet een procedure gevolgd worden met de daaraan verbonden kosten. Dit brengt voor de meemoeder, de biologische moeder en het kind een tijdelijke (minstens een half jaar) rechtsonzekerheid met zich mee. De bestaande wetgeving moet bijgevolg aangepast worden zodat: (1) de gehuwde meemoeder automatisch de tweede juridische ouder wordt van het kind dat tijdens het huwelijk wordt geboren en (2) de ongehuwde meemoeder het kind bij de burgerlijke stand kan erkennen, hetzij tijdens de zwangerschap hetzij na de geboorte, zoals de vader dat nu al kan. Dit is een eenvoudige, correcte en veilige manier om het kind zijn recht op twee volwaardige juridische ouders te garanderen. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor mannen. Mee-vaders worden eveneens erkend. (F)
34. De procedure voor het **huwelijk van een Belg met een buitenlandse partner** moet aangepast worden. Momenteel heeft de buitenlandse partner hiervoor documenten nodig uit het land van herkomst. Als de persoon in kwestie holebi is, kan dit problemen opleveren en kunnen de autoriteiten zelfs weigeren de documenten af te leveren. (F)
35. De Vlaamse overheid zet zich in om **internationale adoptie** door holebi's en gendervariante personen mogelijk te maken. Voor holebiparen is het voorlopig zo goed als onmogelijk om een kind uit het buitenland te adopteren, vermits de herkomstlanden waarmee de Vlaamse Autoriteit voor Adoptie (Kind en Gezin) samenwerkt, geen holebi- en gendervariante kandidaat-ouders aanvaarden. We leveren inspanningen om samenwerking aan te gaan met herkomstlanden die dit mogelijk wel (zullen) toelaten. De minister van Welzijn ziet erop toe dat er via regelgeving geen deuren gesloten worden voor internationale adoptie door holebi's en gendervariante personen. De minister moet integendeel de gelijke kansen van holebiparen om kandidaat-adoptieouder te zijn, garanderen. Ook genderidentiteit mag geen hindernis vormen bij adoptieprocedures. Een gendervariante adoptieouder heeft ook recht op privacy: bij een wijziging van de gendervermelding mag van deze aanpassing onder geen beding melding gemaakt mogen worden, tenzij de adoptieouder daar explicet de toestemming voor geeft. (F, V, B)
36. Nu de **successierechten** op de gezinswoning voor de langstlevende partner of echtgenoot afgeschaft zijn, blijven samenwoners die gebruik maakten van de tontine of het beding van aanwas in de kou staan. Zij betalen immers nog steeds registratierechten. Vele holebi's maakten in het verleden gebruik van de tontine of het beding van aanwas, omdat voor hen lang de hoogste successietarieven golden. De genomen maatregel is pas compleet als ook de registratierechten op de gezinswoning ingevolge een tontine of beding van aanwas afgeschaft worden voor de langstlevende samenwoner. Wanneer het tussen samenwonende partners tot een breuk komt, moet het van rechtswege mogelijk worden om de tontine of het beding van aanwas te schrappen (zodat de ex-partners niet verplicht worden om te wachten tot het overlijden van één van hen om over de woning te kunnen beschikken). Successierechten op legaten aan goede doelen moeten afgeschaft (of verlaagd) worden. (F)

EEN REALISTISCH EN HUMAAN BELEID VOOR ASIEL EN MIGRATIE

VISIE

De Belgische samenleving is de voorbije decennia geëvolueerd naar een immigratiesamenleving waar steeds weer individuen aankomen en vertrekken. In een geglobaliseerde wereld is migratie een voortdurend proces. Als land en als regio hebben we er alle belang bij om dit zo goed mogelijk te beheren. Om te bepalen wie we wel en niet toelaten, pleit Groen voor duidelijke regels en procedures, gebaseerd op de principes van rechtszekerheid en van mensenrechten. Bij het bepalen van deze regels moeten de belangen van de migrant, de ontvangende samenleving en het land van oorsprong worden verzoend.

Regels voor migratie spelen zich af binnen een internationaal kader van grondrechten dat we als land moeten respecteren, zoals het recht op bescherming of op gezinsvorming. Ons land blinkt daar niet in uit en liep verschillende veroordelingen op voor aspecten van ons asiel – en detentiebeleid. Daar waar nodig, wil Groen de regels herbekijken.

Nu de plaatstekorten in de opvang en de achterstanden bij de asieladministraties minder acuut zijn, stelt Groen voor om de kwaliteit van de asielprocedure nog te verbeteren. Voor de opvang ambiëren we hoge standaarden. Van het opvangtraject maken we een geheel waarin de asielzoeker zowel wordt voorbereid op een eventuele terugkeer als op een integratie in onze samenleving. De plaats van vrijwillige terugkeer versterken we en met detentie springen we zorgvuldiger om.

Door de drempels die de regels voor arbeidsmigratie opwerpen, belanden veel arbeidsmigranten in het illegale arbeidscircuit. Groen behoudt de huidige, vraaggestuurde en gecontroleerde arbeidsmigratie, maar dan met soepele regels die de drempels afbouwen zodat meer arbeidsmigranten doorstromen naar het officiële circuit.

VOORSTELLEN

GEZINSHERENIGING

1. *De verstengde regels rond gezinshereniging roepen enkele prangende humanitaire vragen op. De procedure is lang, duur en vult het begrip ‘gezin’ erg eng in. Groen benadrukt dat recht op gezinsleven een fundamenteel recht is.* Groen vraagt een **grondige evaluatie van de impact van de verstengde wet op gezinshereniging**, in het bijzonder wat betreft de criteria “behoorlijke huisvesting” en “voldoende bestaansmiddelen” op het vlak van fundamentele rechten en op humanitair vlak. Dit zijn immers criteria die bemiddelen voortrekken op minder gegoeden. (F)
2. We vragen een **uitbreiding van de wettelijke definitie van ‘gezin’** in de wet op gezinshereniging. We willen de mogelijkheid creëren tot gezinshereniging van gezinsleden van vluchtelingen die zich in een ernstige humanitaire situatie bevinden. (F)
3. Ook vinden we dat het **recht op gezinshereniging voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen moet uitgebreid worden** tot de andere leden van het kerngezin. Zo komen broers en zussen momenteel niet in aanmerking. We zijn dus van mening dat de categorieën te beperkt zijn en niet de werkelijke gezinssituatie van vluchtelingen beschrijven. (F)
4. We vragen een **uitbreiding van het recht op gezinshereniging**, specifiek voor gezinsleden van vluchtelingen die zich in een ernstige humanitaire situatie bevinden. Zij moeten nu een humanitair visum aanvragen. De toekenning van dit visum echter, is een gunstmaatregel en dus niet bij wet verplicht. Groen wil dergelijke willekeurige praktijken uitroeien en vraagt een **duidelijke wetsbepaling die stelt dat in uitzonderlijke situaties de vluchteling beroep kan doen op reguliere gezinshereniging.** (F)

ASIEL

KWALITEITSVOLLE ASIELPROCEDURE

Groen pleit voor een asielprocedure die aan hoge kwaliteitsstandaarden voldoet. Kwaliteit betekent een procedure die afgehandeld wordt binnen een redelijke termijn, die efficiënt, eenvoudig en transparant is en die voldoende waarborgen biedt voor een goede bescherming van vluchtelingen. De jongste ontwikkelingen roepen vragen op. De regering verkortte de procedure onder meer door een lijst van veilige landen. Dit brengt de kwaliteit van de procedure in het gedrang. We zijn voorstander van een procedure die het belang van de asielzoeker vooropstelt.

5. Groen wil het **principe van gedeelde bewijslast in de wet** inschrijven. Nu zegt de wet dat enkel de asielzoeker bewijzen voor het dossier moet aanbrengen. Groen wil dat de samenwerkingsplicht van de asielinstanties in het verzamelen van elementen ter staving van het dossier ook duidelijk in de wet wordt ingeschreven. De Europese Kwalificatierichtlijn moet daarom volledig en correct omgezet worden. Dit brengt de Belgische wetgeving ook in lijn met de bindende jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie. (F)
6. We willen asielzoekers de kans geven om te reageren op elementen die het Commissariaat-generaal ongeloofwaardig of tegenstrijdig acht. We vragen de wettelijke **inschrijving van het recht op tegenspraak voor asielzoekers in de asielprocedure**. En dit voordat de beslissing over de aanvraag officieel wordt genomen. Hiervoor is een wijziging nodig van het Koninklijk Besluit dat de procedure bij het Commissariaat-generaal vastlegt. (F)
7. We willen dat de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen in hun onderzoek verplicht kijken naar **het risico op schending van art.3 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens** bij effectieve uitzetting van een afgewezen asielzoeker. Dat artikel verbiedt onmenselijke en vernederende behandeling. Dit verbod houdt in dat een staat geen mensen mag terugsturen naar een ander land waar ze worden blootgesteld aan dergelijke behandeling. We willen dit principe bij wet verankeren. (F)
8. Het **Commissariaat-generaal** krijgt de nodige middelen toegewezen opdat het **verifieerbare elementen in asieldossiers kan onderzoeken**, bijvoorbeeld door taalanalyse uit te voeren om de afkomst van de asielzoekers vast te stellen. (F)
9. Groen pleit voor de **afschaffing van de versnelde procedure voor asielzoekers uit ‘veilige herkomstlanden’**. Bij deze verkorte procedure is het aan de asielzoeker om te bewijzen dat die landen toch onveilig zijn. Anders dan bij gewone asielaanvragen ligt de bewijslast hier dus volledig bij de asielzoeker. Bovendien loopt de procedure versneld, waardoor asielzoekers nog minder tijd hebben om zich voor te bereiden. Daardoor dreigen personen met recht op bescherming, deze mis te lopen. (F)
10. De **beroepsprocedure** maken we **minder technisch en formeel** en beter aangepast aan het menselijke verhaal van de asielzoekers. Asielzoekers en hun advocaten moeten systematisch de mogelijkheid krijgen om echt gehoord te worden. (F)
11. Om in alle asielzaken een beroep in volle rechtsmacht mogelijk te maken, **schaffen we het gebruik van het annulatieberoep in asielzaken af**. Annulatieberoep is immers geen effectief beroepsmiddel. Het is niet automatisch schorsend en bovendien kan de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen zich enkel uitspreken over de bestreden beslissing op het moment dat deze werd genomen; en niet over het risico op mensonterende behandeling in het geval van terugkeer. Om deze reden werd ons land reeds veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. (F)
12. Er komt een **onafhankelijke evaluatie van de kwaliteit van de behandeling van asielaanvragen**. Vooral het geloofwaardigheidsonderzoek wordt onderzocht. Dat geloofwaardigheidsonderzoek zoekt ongerijmdheden in het verhaal van de asielzoeker. Deze sfeer van wantrouwen ondermijnt de kwaliteit van de procedure. De resultaten van de evaluatie maken we publiek. In andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, heeft UNCHR, de Vluchtelingenorganisatie van de VN, zo'n onderzoek al uitgevoerd. België kan daaruit inspiratie halen. (F)
13. De **Raad voor Vreemdelingenbetwistingen krijgt de bevoegdheid om zelf asieldossiers volledig te onderzoeken**. Wanneer de rechters van mening zijn dat het Commissariaat-generaal bepaalde elementen niet heeft onderzocht, kunnen zij zelf geen onderzoek voeren en moet het dossier terug naar het Commissariaat-generaal. Dit is niet efficiënt. En het heeft als gevolg dat dezelfde instantie die de asielzoekers eerder al eens heeft afgewezen de zaak opnieuw inhoudelijk moet behandelen. De Raad kan geen bindende instructies geven aan het Commissariaat-generaal over wat het moet onderzoeken. (F)
14. Het is een misvatting dat asielzoekers hun rechten kennen, laat staan vertrouwd zijn met het Vluchtelingenverdrag. Daarom vraagt Groen een **goede begeleiding tijdens de procedure** nodig. Deze wordt nu niet automatisch georganiseerd vanaf de indiening van een asielaanvraag. (F)
15. Er zijn situaties waarin een terugkeer niet te organiseren valt, om redenen buiten de wil van de betrokken persoon, bijvoorbeeld als men geen papieren heeft en de ambassade niet meewerkt, of in geval van medische

- problemen. Voor hen bestaat er nu geen goede oplossing. Groen wil voor deze zogenaamde ‘niet-repatrieerbaren’ een verblijfsvergunning voorzien, die qua voorwaarden en duur rekening houdt met de specifieke situatie. Indien nodig moet een definitieve regularisatie worden overwogen. (F)
16. Sommige procedures verlopen niet transparant omdat er geen derde persoon wordt toegelaten. Daarom vraagt Groen de toelating voor **de aanwezigheid van een advocaat** bij elke fase van de asielprocedure en bij elk contact met een asielinstantie. (F)
 17. We vragen de verplichting voor het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen om **de landeninformatie waarop het zich baseert om asielaanvragen te beoordelen, publiek te maken**. België kan een voorbeeld nemen aan Nederland en het Verenigd Koninkrijk waar duidelijke rapporten worden gepubliceerd over de landen van herkomst. Dat asielzoekers toegang krijgen tot deze informatie, versterkt hun positie tegenover de asielinstanties. (F)
 18. Tegen een beslissing in het kader van de Dublin procedure, waarbij de Dienst Vreemdelingenzaken nagaat of België verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag, is momenteel slechts een annulatieberoep mogelijk. Nochtans stipuleert het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens dat iedereen, dus ook asielzoekers, recht heeft op een effectief beroepsmiddel. Het **annulatieberoep wordt omgevormd tot een echte beroepsprocedure** met een automatisch schorsend effect. (F)
 19. Bij de **omzetting van de gewijzigde EU-richtlijnen** kiest België voor **de hoogste standaarden** of voor het behoud van hogere standaarden daar waar de richtlijnen er lagere toelaten (stand-still verplichting). (F)
 20. Groen wil dat **asielzoekers enkel worden overdragen aan Europese landen als duidelijk is dat zij er recht zullen hebben op kwalitatieve opvang en begeleiding**. De regels worden aangepast, zodat België de overdracht kan weigeren als de kans bestaat dat de asielzoeker door het ander land teruggestuurd wordt naar een land met risico op vervolging of oorlog. Dit betekent dat de Dienst Vreemdelingenzaken het risico op een onmenselijke en vernederende behandeling in het land waar de asielzoeker naar wordt teruggestuurd, voor elke overdracht uitdrukkelijk moet onderzoeken. (F)
 21. Kwaliteitsvolle procedures betekenen ook korte, efficiënte en transparante procedures. Echter, het verkorten van de procedure mag geen doel op zich zijn. Degelijk onderzoek naar de geclaimde bescherming primeert. Groen pleit voor **flexibel opvangsysteem met voldoende buffers dat inspeelt op de mogelijkheid tot langere procedures** door gedegen onderzoek, beroep, e.d. (F)

KWALITEIT EN UNIFORMITEIT IN DE OPVANG VAN ASIELZOEKERS

Vanuit humanitair oogpunt is kwalitatieve opvang erg belangrijk. Maar ook om het volledige traject te laten slagen, is het onderdeel ‘opvang’ cruciaal. Groen pleit voor een kwalitatief en geïntegreerd opvangtraject waar zowel de voorbereiding op het verkrijgen van een eventuele verblijfstitel als op de eventuele terugkeer deel van uitmaakt. 22. Een **vernieuwd opvangmodel** waarbij een korte evaluatieperiode gevolgd wordt door een **geïntegreerd opvangtraject** geniet onze voorkeur. Dat verzekert de continuïteit in de opvang en de begeleiding van asielzoekers op alle momenten. Nu is het zo dat de asielzoeker in eerste instantie opvang krijgt in een collectieve opvangstructuur. Na vier maanden kan hij dan de overplaatsing naar een individuele opvangstructuur aanvragen. Indien er een definitief negatief antwoord komt op de asielaanvraag, heeft de asielzoeker enkel nog recht op opvang in een terugkeerplaats. Daar wordt gewerkt aan een traject voor vrijwillige terugkeer. Deze versnippering is echter nefast voor het welbevinden van de asielzoeker die telkens moet wennen aan een nieuwe omgeving en nieuwe begeleiders. Daarom schaffen we deze **opvang in drie fasen** af. (F)

23. In een geïntegreerde systeem waarbij terugkeerbegeleiding en begeleiding in de verblijfsprocedure deel uitmaken van een en hetzelfde traject, krijgt **elke asielzoeker een coach**. Deze begeleidt hem of haar intensief op twee sporen: verblijf en terugkeer. Daardoor zijn asielzoekers beter voorbereid op elke mogelijke uitkomst van de procedure. (F)
24. Individuele opvang in kleinschalige infrastructuur kent tal van voordelen. Ze waarborgt het best de autonomie, de zelfredzaamheid en de privacy van asielzoekers en garandeert ook beter het behoud van het gezinsleven. Voor alleenstaande vrouwen creëert ze een veilige omgeving. We vragen daarom **bijkomende investeringen in individuele opvangplaatsen**. (F)
25. Groen vraagt de **geleidelijke transformatie van de collectieve naar een semicollectieve opvang** die voldoet aan de basiskwaliteiten van de individuele opvang, maar waar bepaalde faciliteiten gemeenschappelijk worden aangeboden. In die semicollectieve opvang heeft de asielzoeker een eigen privéwoonruimte waardoor een hoge mate van autonomie mogelijk is. Specifieke faciliteiten zoals een speelruimte voor kinderen of een verpleegpost worden gemeenschappelijk aangeboden. (F)
26. Er is nood aan een **soepel en flexibel opvangsysteem** dat zich kan aanpassen aan de schommelingen in het aantal asielaanvragen. Dit kan door de creatie van bufferplaatsen. (F)
27. We willen asielzoekers het recht geven om te werken (zie onderdeel arbeidsmigratie) of de kans geven om een opleiding te volgen. Dat heeft een meerwaarde, zowel bij een eventuele doorstroom naar onze arbeidsmarkt als

bij de re-integratie op de arbeidsmarkt in het land van herkomst. Groen vraagt een **bijkomend aangepast opleidingsaanbod voor asielzoekers**. (F, V, B)

28. Asielzoekers hebben toegang tot het volwassenenonderwijs. Maar dat is altijd in het Nederlands. Ze kunnen dus pas na een tijd intekenen op dat aanbod. We ontwikkelen **aangepaste korte opleidingen in een contacttaal voor asielzoekers** en andere mensen met recht op opvang, afgestemd op de gemiddelde duur van de asielprocedure en zowel rekening houdend met een toekomstig verblijf in België als met een eventuele terugkeer naar het land van herkomst. (F, V)
29. Groen wil dat het **recht op opvang wordt gewaarborgd tijdens de hele asielprocedure**, waartoe we ook de beroepsperiode bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en de cassatieprocedure bij de Raad van State rekenen. Om dat recht te verzekeren, passen we de wet aan. (F)
30. Voor gezinnen met kinderen zonder **verblijfspapieren** bestaat een duurzame oplossing uit **een menswaardige opvang en een intensieve begeleiding** door gespecialiseerde maatschappelijk assistenten om te komen tot ofwel een regularisatie ofwel een terugkeer. (F)
31. **Uitgewezen minderjarige asielzoekers die in hun laatste jaar zitten, geven we de kans geven om hun opleiding af te maken.** Jongeren die een diploma op zak hebben, zijn immers beter gewapend om in hun land van herkomst een toekomst uit te bouwen. In overleg met de gemeenschappen werkt de federale overheid een regeling uit onder welke voorwaarden de verblijfsvergunning van jongeren - en eventueel ook hun gezin - tijdelijk kan worden verlengd. (F, V, B)
32. We knippen de **bestuurlijke en politieke verbinding tussen de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) en de Federale Dienst voor opvang van asielzoekers (Fedasil)** door. Nu is er zelfs een opvangcentrum, het terugkeercentrum in Holsbeek, dat beheerd wordt door DVZ in opdracht van Fedasil. (F)

DETENTIE IN LIJN MET MENSENRECHTEN

Detentie is de achilleshiel van ons asielbeleid. België liep op drie jaar tijd maar liefst vijf veroordelingen op vanwege het Europees Hof voor haar opsluitingsbeleid. Groen wil niet lichtzinnig omspringen met vrijheidsberoving en vraagt respect voor mensenrechten, door detentie in lijn te brengen met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

33. Groen vraagt de **naleving van het Vluchtelingenverdrag bij het vasthouden van asielzoekers aan de grens**. Volgens de richtlijnen van UNCHR kunnen asielzoekers slechts voor een heel korte periode worden vastgehouden, voldoende om hun identiteit te registreren, maar niet langer. België echter, houdt asielzoekers vast aan de grens om hen onmiddellijk te kunnen repatriëren als ze een negatieve asielbeslissing krijgen, wat een schending is van het Vluchtelingenverdrag. (F)
34. Overigens is de **opsluiting** van uitgeprocedeerde asielzoekers en ander mensen zonder verblijfsrecht altijd slechts verantwoord als voorbereidende maatregel voor een **gedwongen uitwijzing op heel korte termijn**. (F)
35. De Dienst Vreemdelingenzaken sluit quasi alle asielzoekers op die op basis van de Dublin verordening naar een ander Europees land moeten worden gestuurd. Groen vraagt de **verplichting tot een redelijk en objectief onderzoek naar de persoonlijke situatie van de betrokken vreemdeling, voorafgaand aan de opsluiting**. (F)
36. Groen vraagt een **wijziging van de Vreemdelingenwet door gevolgen te verbinden aan de definitie van kwetsbare personen**. Doordat dit nu niet gebeurt, worden kwetsbare personen toch opgesloten, op gezinnen met kinderen na. Kwetsbare personen, zoals gezinnen met kinderen, zieken, gehandicapten en zwangere vrouwen, mogen in geen enkel geval worden opgesloten in een detentiecentrum. (F)
37. Groen vraagt een **versterking van de bestaande alternatieven voor detentie** zoals de terugkeerwoningen voor gezinnen met kinderen. (F)
38. De praktijk van de **terugkeerwoningen**, die op zich goed is, wordt soms ondermijnd door een slechte toepassing ervan. Het gebeurt dat een ouder wordt opgesloten om te voorkomen dat het gezin 'verdwijnt'. Dit is traumatiserend voor de kinderen. Groen wil dat deze praktijk wettelijk aan banden wordt gelegd. (F)
39. In de **gesloten centra vragen we de aanwezigheid van een onafhankelijke medische dienst** die regelmatig de fysieke en mentale gezondheid van de opgesloten vreemdeling controleert en kwetsbaarheden tijdig detecteert. Personen die kwetsbaar blijken moeten vrijgelaten worden en elders passend begeleid. (F)
40. De beroepsprocedure tegen opsluiting voor de Raadkamer wordt gewijzigd door in de wetgeving op te nemen dat de **Raadkamer de evenredigheid en de gepastheid van een opslutingsmaatregel beoordeelt**. De rechterlijke controle wordt ook automatisch. (F)
41. De Federale Ombudsman signaleerde in 2009 verschillende knelpunten in de gesloten centra, waaronder het gebrek aan privacy en de weinig effectieve procedure voor de Klachtencommissie. Groen wil werk maken van de **implementatie van de aanbevelingen van de Ombudsman**. (F)

EEN SOLIDAIR EUROPEES ASIELBELEID

Migratie stopt niet aan de landsgrenzen. De Europese schaalvergrotting is nodig om de migratiestromen efficiënt en humaan te beheren. Groen pleit voor de ontwikkeling van een Europees migratiebeleid zoals gesteld in artikel 79 van het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Groen wil een beleid dat het beginsel van solidariteit en een billijke verdeling van de verantwoordelijkheid tussen de lidstaten toepast. Dat kan alleen als de huidige Dublin verordening wordt herzien. De Dublin Verordening is Europese wetgeving die bepaalt welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag. Meestal is dat het land waar de asielzoeker asiel aanvraagt de unie binnenkomt. Daardoor neemt de druk op de lidstaten met buitenlandse asielzoekers toe. Bovendien ondermijnt het ook het recht op bescherming van de asielzoeker.

42. De **Dublin III verordening moet fundamenteel worden herzien**, zodat de lidstaten in staat zijn asielaanvragen te behandelen ongeacht het land waar de asielzoeker is binnengekomen in de Europese Unie. Het huidige systeem is een ernstige beperking van het recht om asiel aan te vragen, en is in strijd is met het doel van gedeelde verantwoordelijkheid tussen de lidstaten. De Dublin Verordening legt de druk op de lidstaten aan de buitenlandse asielzoekers over de lidstaten en een gelijke, hoogstaande kwaliteit van de beschermingsprocedure in alle lidstaten de leidende principes. (E)
43. België en EU-parlementsleden ondersteunen **de ontwikkeling van het EU Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) als een onafhankelijke EU expertisecentrum**, dat een belangrijke rol kan spelen in de ondersteuning van lidstaten met zwakkere asielstelselen. (F, E)
44. Er komt een **snelle operationalisering van het nieuwe 'Early Warning Mechanism'**, voorzien in de Dublin-verordening, waarmee de Europese Commissie en het EASO (EU Ondersteuningsbureau voor Asielzaken) de asielstelselen in verschillende landen monitoren om eventuele problemen snel te kunnen detecteren en oplossen. Dit zal zorgen voor een harmonisatie en een meer gelijke kwaliteit van de opvang – en asielstelsels van de verschillende lidstaten. (F, E)
45. Het **Europees Parlement vraagt de Commissie regelmatig** naar de stand van zaken van deze monitor en naar eventuele ondernomen acties tegenover lidstaten bij wie problemen werden vastgesteld. Daarnaast gebruikt het Europees Parlement haar bevoegdheden om zelf onderzoeksmissies uit te voeren in de lidstaten. (E)
46. **Frontex**, een Europees agentschap dat de buitenlandse asielzoekers bewaakt tegen infiltraties van vreemdelingen, schendt regelmatig fundamentele mensenrechten van migranten, zoals het principe van non-refoulement (vb. aan de grens tussen Griekenland en Turkije). De operaties van Frontex missen ook transparantie en democratische controle door de lidstaten. Als de EU er niet in slaagt de nodige garanties in te bouwen voor humane opvang van vreemdelingen die een land ontvluchten uit vrees voor hun veiligheid en lijfsbehoud, wordt Frontex best opgedoekt. (E)

EEN ECHT BELEID VOOR HERVESTIGING VAN VLUCHTELINGEN

Bij hervestiging van vluchtelingen worden vluchtelingen die (langdurig) in kamers verblijven ter plekke erkend en op een georganiseerde, legale manier overgebracht naar een ander, meestal Westers, land. Aangaande hervestiging blijft de Europese Unie ver achter op de Verenigde Staten. In 2012 kwamen in totaal 4.644 vluchtelingen via hervestiging naar alle lidstaten van de EU samen. De Verenigde Staten verwelkomden in hetzelfde jaar maar liefst 66.289 hervestigden. Groen vindt dat de Unie en haar lidstaten best wat meer ambitie mogen tonen.

Ook de Belgische cijfers ogen mager. In 2009 nodigde België 47 vluchtelingen uit, in 2011 volgden er nog 26 en in 2012, 2013 en 2014 telkens nog eens 100. Omdat België geen structureel programma heeft voor hervestiging, worden deze mensen uitgenodigd na ad hoc beslissingen van de regering.

47. Er komt in België een **structureel hervestigingsprogramma** met engagementen op lange termijn en quota die op voorhand voor meerdere jaren worden bepaald. België kan daarvoor beroep blijven doen op Europese fondsen en maakt ook eigen budgetten vrij. (F, E)
48. **We willen dat België de ambitie heeft om een voortrekkersrol te spelen binnen de EU** opdat de lidstaten tegen 2020 samenvaardigkens 20.000 vluchtelingen hervestigen. (F, E)

ARBEIDSMIGRATIE

Arbeidsmigratie is in ons land goed voor ongeveer een vijfde van de totale migratie. Groen is voorstander om ons beleid rond arbeidsmigratie te hervormen. Door het huidige beleid komt een veel te groot deel van de arbeidsmigranten (van binnen en van buiten de EU) terecht in het grijze of zwarte circuit. We willen deze arbeid in het witte circuit krijgen en

daarnaast waar mogelijk arbeidsmigranten aantrekken naar hoofdzakelijk knelpuntberoepen. Het huidige beleid biedt geen antwoord op de toenemende emigratie naar en binnen de EU.

Groen stelt een getrapte aanpak voor. De eerste trap is het aanspreken van de eigen arbeidsreserves waar zich ook mensen met een migratie achtergrond in bevinden (voor onze voorstellen: zie hoofdstukken Etnisch-Culturele Minderheden en Arbeid). De tweede trap is het verbeteren van de intra-Europese arbeidsmobiliteit zodat mensen uit regio's met een (tijdelijk) verminderde vraag naar werk zich makkelijker (tijdelijk) kunnen verplaatsen naar regio's met meer vraag. De derde trap is het faciliteren van arbeidsmigranten van buiten de EU, de zogenaamde 'derdelanders'. Doel van deze aanpak is komen tot een betere integratie van het arbeidsmigratiebeleid en het arbeidsmarktbeleid met het oog op een goede match ontstaat tussen arbeidsvraag en arbelsaanbod.

49. Om de intra-Europese arbeidsmobiliteit beter te organiseren, worden de **regels voor arbeidsmobiliteit van 'langdurig ingezetenen'** (een Europees statuut dat derdelanders Europees verblijfsrecht geeft op basis van werk en verblijf gedurende 5 jaar in een lidstaat) **versoepeld**. Derdelanders die 6 maanden onafgebroken legaal verblijven en werken in een bepaalde lidstaat, moeten vlot naar een andere lidstaat kunnen migreren, op voorwaarde dat ze er werk hebben of vinden. Nu kan dat pas na 5 jaar. Dat is erg star en in strijd met het vrij verkeer. Bovendien hebben derdelanders al bewezen dat ze mobiel zijn. Zij zullen zich makkelijker bewegen naar regio's waar er werk is. (E)
50. Om dit voorstel in de praktijk goed te laten werken, is het nodig dat er een **betere coördinatie komt tussen de verschillende arbeidsbemiddelingsdiensten van de lidstaten**. Dit EURES-netwerk (EURES is het Europees arbeidsbemiddelingsbureau) dat momenteel vraag en aanbod op de Europese jobmarkt coördineert, wordt uitgebreid en versterkt. Die versterking is nu al aan de gang. Met het oog op het vorige voorstel, is het belangrijk dat ook onderdanen van derde landen die legaal in de lidstaten verblijven, krijgen toegang tot het systeem. (E)
51. Pas wanneer deze Europese coördinatie beter verloopt, kan ook de zogenaamde **communautaire preferentieregel** eindelijk werken. Deze regel stelt dat er eerst een werknemer op de Europese arbeidsmarkt moet gevonden worden, vooraleer een werkgever voor een openstaande vacature een derdelander kan aantrekken. Door gebrekkige coördinatie echter blijft de toepassing van deze regel momenteel een lege doos, wat een domper zet op een vlotte intra-Europese arbeidsmobiliteit. (E)
52. Overigens biedt de huidige, gefragmenteerde aanpak van de EU inzake arbeidsmigratie geen oplossing voor de noden van de unie. Het werkt de huidige tekorten op de arbeidsmarkt niet weg, en het maakt de Europese arbeidsmarkt evenmin aantrekkelijk. Tien jaar geleden had de Commissie een goed voorstel voor **een integrale en geïntegreerde aanpak op Europees niveau**. Dat rakelen we opnieuw op en passen we aan de veranderde actualiteit aan. De geactualiseerde versie moet een geharmoniseerd systeem bevatten dat toelating en verblijf van arbeidsmigranten regelt met voldoende manoeuvreerruimte voor de lidstaten zodat deze een beleid op maat van hun eigen noden kunnen voeren. (E)
53. In de gewesten wil Groen de **huidige gecontroleerde en vraaggestuurde aanpak behouden**. Voor **laaggeschoolden** (van buiten de Unie, vermits voor Europeanen vrij verkeer geldt) betekent dit dat het arbeidsmarktonderzoek voor hen blijft bestaan en dat zij niet gekoppeld worden aan de knelpuntberoepen, gezien de bestaande eigen arbeidsreserve. Om de laaggeschoolden naar witte jobs te oriënteren, is het wel belangrijk dat de criteria worden herzien. We bepleiten dat de **voorwaarde voor het bilateraal tewerkstellingsakkoord wordt afgeschaft**. Dit is immers gestoeld op het oude gastarbeidersbeleid van weleer. (V, B)
54. Voor laaggeschoolden die aan een **arbeidsmarktonderzoek** onderworpen zijn, stellen wetenschappers wel een **soepele procedure** voor, zoals die nu al in Brussel door Actiris wordt toegepast. Groen wil deze ook in Vlaanderen toepassen. (V)
55. **Middengeschoolde derdelanders** willen we zo veel mogelijk koppelen aan knelpuntberoepen. We willen werken met een **dynamische**, dat wil zeggen regelmatig geactualiseerde, **lijst met knelpuntberoepen** opengesteld voor deze groep arbeidsmigranten. Ook hier wil Groen de voorwaarde **voor het bilateraal tewerkstellingsakkoord afschaffen**. Naast het eerder genoemde argument, wijst onderzoek immers uit dat deze voorwaarde een extra drempel opwerpt en worden bijvoorbeeld dossiers de verpleegster uit Belarus of de lasser uit Oekraïne geweigerd, terwijl daar geen gegronde reden voor zijn. (V, B)
56. We behouden de bestaande soepele procedure voor **hooggeschoolde derdelanders**. Wel vragen we een **stroomlijning van de categorieën** die vrijgesteld zijn van een arbeidskaart enerzijds en categorieën die vrijgesteld zijn van een arbeidsmarktonderzoek (maar niet van een arbeidskaart) anderzijds. De wetgeving rond arbeidsmigratie bevat overigens meer van dergelijke, historisch gegroeide ongerijmdheden die best worden weggewerkt. Ook willen we onderzoeken of proactieve rekrutering van hooggeschoolde derdelanders opportuun is en of dit kan zonder brain drain te veroorzaken. (V,B)

57. Wie in België werkt met een arbeidskaart B heeft momenteel geen recht op arbeidsbemiddeling. We stellen de diensten van de arbeidsbemiddeling open voor alle werknemers. Dit gaat sociale fraude en uitbuiting tegen. (V, B)
58. Groen stelt voor om de **huidige arbeidskaarten B te hervormen tot sectoriële arbeidskaarten**. De logica achter de arbeidskaart B is dat een onderzoek van de arbeidsmarkt de zogenaamde ‘communautaire preferentie’ moet garanderen (waarbij voor elke vacature de voorrang wordt gegeven aan een EU-burger). Als een arbeidsmarktonderzoek aantoont dat er arbeidsmigranten nodig zijn voor een bepaalde functie, zal dat ook gelden voor gelijkaardige functies bij andere werkgevers. Het voordeel voor de werknemer is dat die minder afhankelijk wordt van een werkgever en dus in een sterkere positie komt te staan. Het voordeel voor de overheid is die meer kan sturen, met name met een beleid dat meer gericht is op het dichten van structurele tekorten op de arbeidsmarkt. (V, B)
59. **Afgestudeerde (buitenlandse) studenten verlenen we makkelijker toegang tot de arbeidsmarkt**, zoals dat nu al het geval is voor onderzoekers. De regel nu is dat een student verblijfsrecht geniet zolang de studies duren. Het voorstel is om dat verblijfsrecht te verlengen tot 12 maanden na afloop van de studies, zodat de student een geschikte job kan vinden die aansluit op het diploma. Dat brengt onze regels ook in lijn met de Europese richtlijn terzake. (V)
60. Wij willen dat sectoren die veel met arbeidsmigranten werken, dit voortaan enkel kunnen als ze een **ethisch-juridische code** ontwikkelen en naleven. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) ontwikkelde zo'n code voor proactieve rekrutering van zorgpersoneel. Deze code is een leidraad voor een deel van de Vlaamse zorgsector. Ook de bouwsector werkt actief aan zelfregulering. De overheid moet deze aanpak verplichten voor alle sectoren die met arbeidsmigranten werken, zoals transport, vleesindustrie of fruitteelt. (V, B)
61. Om de **begeleiding van deze asielzoekers** te garanderen vraagt Groen **een traject op maat** opdat deze groep een job kan vinden. Niet alleen de VDAB en ACTIRIS dragen hierin verantwoordelijkheid, maar ook de OCMW's. De begeleiding dient door te lopen tot er een duurzame job op niveau wordt gevonden. (F, V, B)
62. Hoewel het arbeidsrecht van mensen zonder papieren in wetten is gegoten, blijft de afdwingbaarheid problematisch. We pleiten voor het **operationaliseren van een veilig loket voor clandestiene werknemers** zodat mensen zonder wettig verlijf hun arbeidsrechten kunnen laten gelden en schrijnende mistoestanden en uitbuiting kunnen aanklagen. De controle op onaanvaardbare werkomstandigheden en de controle op verblijf worden gescheiden. Tijdens die klachtenprocedure pleiten we voor het **onderbreken van de termijn van verwijdering** zodat de betrokken werknemer kan meewerken aan een gedocumenteerd dossier. (V, B)
63. Om een beter overzicht en controle van arbeidsmigratie in en naar ons land mogelijk te maken, voeren we het tweede luik van LIMOSA, **het Belgisch kadastrale van arbeidsmigratie, moet worden uit**. Het eerste luik van LIMOSA, opgestart door RSZ (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid), RSVZ (Rijksinstituut voor sociale Verzekering der Zelfstandigen) en KSZ (Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid), betreft de meldingsplicht van buitenlandse werkgevers en zelfstandigen die hun activiteiten in België voorafgaand moeten melden. Het tweede luik richt zich op het vereenvoudigen en centraliseren van de formaliteiten die buitenlandse werkgevers moeten vervullen om in België activiteiten te kunnen uitoefenen. (F)
64. Nog in het kader van ‘good governance’ bepleit Groen **een goede samenwerking tussen de gewesten** inzake arbeidsmigratie, die kan worden uitgewerkt in het kader van de huidige Adviesraad voor Economische Migratie. (V, B, F)
65. Naast de broednodige gewestelijke samenwerking, volgt een **Vlaamse Adviesraad Economische Migratie** (nog op te richten) de evoluties met betrekking tot arbeidsmigratie op en geeft beleidsopties mee vorm. (V)

NATIONALITEIT

Nationaliteit is voor Groen een belangrijke hefboom voor integratie en emancipatie. Wie de Belgische nationaliteit niet bezit, geraakt moeilijker aan een job. De wet echter draait de logica om en beschouwt nationaliteitsverwerving als sluitstuk van een integratieproces. Groen hamert op een duidelijke procedure, die de integratie-inspanningen tijdig honoreert.

66. De naturalisatieprocedure mag slechts uitzonderlijk gebruikt worden en hoort niet thuis in het parlement. We vervangen de **parlementaire naturalisatiecommissie door een administratief rechtscollege** met beroeps mogelijkheid. Naast de honoris causa voorzien we een categorie **doloris causa**. Daardoor zal zowel de topatleet als de vreemdeling die zijn land is ontvlucht omdat hij voor de mensenrechten strijd, kunnen worden genaturaliseerd. (F)
67. Groen verdedigt dat **voor de automatische toekenning (nationaliteitsverklaring) geen bijkomende integratievoorraarde** wordt opgelegd. Wie 10 jaar wettelijk in ons land is, één van de talen beheerst én de

- wil uit om Belg te worden, kan Belg worden. Het criterium “bewijs van deelname aan het leven van zijn onthaalgemeenschap” dat de deur open zet voor willekeur, wordt dus geschrapt. (F)
68. Groen wil het criterium **“economische participatie”** in de **nationaliteitsverklaring** herzien. Migranten vragen om twee (van de vijf) jaar voorafgaand aan de nationaliteitsverwerving voltijds te hebben gewerkt, is niet logisch. Studie wijst uit dat zij de eerste slachtoffers waren van de economische crisis. Bovendien is nationaliteit een factor om aan werk te geraken. Daarom bij dat vrouwen die meer zorgtaken opnemen in de privésfeer en deeltijds werken van dit criterium het grootste slachtoffer zijn. (F)

REGULARISATIE

Groen is voorstander van een regularisatiebeleid op basis van duidelijke, wettelijk verankerde criteria. Door te blijven vasthouden aan de discretionaire bevoegdheid van een minister of staatssecretaris, blijven de willekeur en de onzekerheid voortduren.

In het kader van medische regularisatie vindt Groen dat zieken moeten worden geholpen. De strenge aanpak van de medische regularisatie loopt uit de hand. De Dienst Vreemdelingenzaken werd daarover begin 2013 nog op de vingers getikt door de Raad van State.

69. Groen wil **duidelijke, wettelijk verankerde criteria voor regularisatie**. Ons voorstel is om volgende criteria in de wet in te schrijven: al 3 jaar wachten op een asielbeslissing, onmogelijkheid om terug te keren, zwaar gehandicapt zijn (bijvoorbeeld na een werkongeval in een illegale tewerkstelling), humanitaire omstandigheden, sociale binding met België en/of een sociaal-economische bijdrage leveren. Er wordt een onafhankelijke regularisatiecommissie opgericht die zich uitspreekt over de aanvragen tot regularisatie. Elke aanvraag wordt binnen de zes maanden behandeld. (F)
70. De overheid ziet toe op een correcte toepassing van de wetgeving op **dringende medische hulp voor personen zonder wettig verblijf**. De toegang tot medische hulp is een recht en mag niet afhankelijk gemaakt worden van bepaalde condities, zoals de terugkeerbereidheid van de betrokkenen. Personen zonder wettig verblijf met een ernstige aandoening mogen niet terug gestuurd worden naar hun land van herkomst indien daar de toegang tot de noodzakelijke medische hulp niet verzekerd kan worden.
71. Groen vraagt een **evaluatie van de toepassing van de wet op medische regularisatie** en duidelijke criteria. (F)
72. Groen wil dat de beslissing die in juni 2013 genomen is om de in 2009 **economisch geregulariseerden voortaan uit te sluiten van maatschappelijke dienstverlening**, inclusief dringende medische hulp, wordt **teruggeschroefd**. Deze mensen verblijven legaal in het land en hebben bijgedragen aan onze sociale zekerheid, het is heel onlogisch dat zij van maatschappelijke dienstverlening worden uitgesloten. (F)

NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN

Het terugsturen van mensen die als ‘niet-begeleide minderjarige ons land binnen kwamen en intussen volledig ingeburgerd zijn – denk aan Parwais Sangari en Navid Sharifi – naar landen in oorlog strookt niet met de menselijke visie waar Groen voor staat. In Afghanistan heerst oorlog en chaos en deze jongens zijn er vogels voor de kat. Een probleem is het wettelijk vacuüm waarin deze mensen zich bevinden. Groen schuift als oplossing het Kinderpardon naar voor.

73. Jongeren die hier verankerd zijn, kunnen niet zomaar terug naar landen in oorlog, chaos of waar ze geen netwerk hebben en aangewezen zijn op zichzelf. Groen diende een wetsvoorstel in voor een **Kinderpardon**. Dit wetsvoorstel wil een welbepaalde groep jongeren beschermen door de regularisering van hun verblijf. Het gaat om jongeren die in ons land aankwamen toen ze nog minderjarig waren, die hier lokaal verankerd zijn en die ofwel hier een aantal jaren verbonden hebben (vijf jaar wanneer ze met hun ouders zijn aangekomen, vier jaar indien ze zijn aangekomen als een niet begeleide minderjarige). (F)
74. De huidige **opvang van niet-begeleide minderjarigen** volgens verblijfsprocedure (afhankelijk van het feit of de niet-begeleide minderjarige asiel heeft aangevraagd of niet) is lang niet altijd het antwoord op de reële behoeften van de minderjarige. Groen wil daarom dat **opvang en verblijfsprocedure worden losgekoppeld en bepleit opvang op maat van deze groep**. (F)
75. De kwaliteit van de begeleiding die voogden aanbieden is erg wisselend. Groen stelt voor om een **duidelijk en omvattend werkkader te scheppen voor de cruciale begeleiding van de niet-begeleide minderjarigen door de voogden**, met meer middelen voor vorming en ondersteuning. (F)

STAATLOZEN

Staatlozen bevinden zich in een wettelijk vacuüm. Dit is erg onmenselijk voor de mensen in kwestie. Groen wil dit probleem aanpakken door een kader te creëren voor deze groep.

76. De **bevoegdheid om staatloosheid te erkennen, wordt verschoven** van de rechbank van eerste aanleg naar het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen. Dit zal zorgen voor meer eenvormigheid. Elke rechbank gaat hier namelijk op een andere manier mee om. De procedure duurt ook heel lang, vaak meer dan een jaar. (F)
77. **Kandidaat-staatlozen** krijgen **tijdelijk verblijfsrecht tijdens de procedure.** (F)
78. De **erkenning als staatloze** wordt meteen **gekoppeld aan verblijfsrecht.** Als de rechbank de status van staatloze aan iemand toekent, geeft dit vandaag niet automatisch recht op wettelijk verblijf in België. De staatloze moet dan een regularisatie aanvragen, zonder enige garantie op succes. De onzekerheid blijft met andere woorden aanslepen. (F)
79. We bepleiten de **toetreding van België tot het internationaal Verdrag van 1961 tot Beperking der Staatloosheid.** Daarin wordt bepaald dat alle landen werken aan de preventie en beperking van staatloosheid. Bijvoorbeeld door de staatlozen die op hun grondgebied verblijven, de nationaliteit te verlenen. (F)

TERUGKEER

Groen bepleit een beleid dat inspanningen levert voor vrijwillige terugkeer via een individueel begeleid traject en met ondersteuning van de re-integratie. Gedwongen terugkeer is een stok achter de deur die enkel nodig is als laatste middel. Het onderduiken wil Groen zeker ontmoedigen want het creëert sociaal onwenselijke situaties.

80. We **schaffen de grootschalige terugkeercentra af.** Het is beter om mensen vanuit hun vertrouwde opvangstructuur voor te bereiden op terugkeer. Nu zien we dat bij het overbrengen van mensen van een gewone opvangstructuur naar de terugkeerplaatsen, veel mensen onderduiken. Wellicht uit angst voor wat hen te wachten staat en doordat ze uit hun vertrouwde omgeving worden gerukt. We geven dus **de gewone opvangstructuur verantwoordelijkheid rond terugkeerbegeleiding.** (F)
81. We vervangen het huidige one-size-fits-all traject door een **terugkeertraject op maat van de asielzoeker met flexibele termijnen.** Dat zal de vrijwillige terugkeer succesvoller maken. (F)
82. Groen vraagt een **vermindering van het aantal plaatsen in de gesloten centra ten voordele van meer investeringen in de vrijwillige terugkeer.** De **budgetten voor vrijwillige terugkeer** stijgen. (F)
83. Vrijwillige terugkeer beschouwen wij als een middel om de duurzaamheid van de re-integratie in het thuisland te garanderen volgens de competenties van de migrant en de lokale realiteit. Vandaag ligt de focus te eenzijdig op de uitstroom van vreemdelingen, niet op hun toekomstkansen. Daarom vraagt Groen een shift in het beleid, gebaseerd op **een evaluatie van de duurzaamheid van de re-integratie na een vrijwillige terugkeer.** (F)
84. We verschuiven de focus binnen de vrijwillige terugkeerprogramma's naar toegang tot basisrechten zoals huisvesting, werk en gezondheid in het thuisland. **Terugkeerders krijgen reeds in België meer kansen om opleidingen te volgen in functie van hun competenties.** (F)
85. We vragen de langverwachte publicatie van het Koninklijk Besluit dat het kader voor het vrijwillige terugkeerbeleid moet scheppen. (F)
86. **Tijdens de gedwongen terugkeer** moeten mensenrechten beschermd worden. Groen vraagt een **toezichtbevoegdheid voor een mensenrechteninstantie** die volledig onafhankelijk handelt, zoals trouwens ook de Europese Commissie aanbeveelt. (F)
87. Groen vraagt **verduidelijking en transparantie over de terugnameakkoorden die** worden afgesloten met landen om de gedwongen terugkeer van hun onderdanen te vergemakkelijken. In ruil biedt de EU/België die landen allerlei voordelen. Terugnameakkoorden worden niet gepubliceerd en over hun toepassing is weinig bekend. De akkoorden bevatten zelden garanties voor een duurzame terugkeer of clausules over de nood aan respect voor mensenrechten. Op basis van deze akkoorden kunnen mensen als ze toekomen aan de grens – meestal Zaventem – onmiddellijk worden teruggestuurd. Of de grensinspectie deze mensen informeerde over hun recht om asiel aan te vragen, blijft onduidelijk. Groen vraagt een evaluatie naar de effectiviteit van deze akkoorden, zowel voor ons land als voor de Unie. (F, E)
88. Gedwongen repatriëring mag nooit gebeuren naar een land of regio waar gewapende conflicten worden uitgevochten. (F)

NULTOREANTIE TEGEN DISCRIMINATIE EN RACISME

Racisme is een wezenlijk probleem in de samenleving. Het antwoord erop moet ondubbelzinnig en kordaat zijn. Racismebestrijding maakt dus wezenlijk deel uitvan ons migratiebeleid.

89. Er komen **informatiecampagnes** die slachtoffers en getuigen van discriminatie informeren over hun rechten en sensibiliseren om hiervan melding te doen bij de bevoegde instanties. (F, V, B)
90. De proactieve aanpak van discriminatie wordt een **topprioriteit van alle relevante inspectiediensten**. Ze krijgen hiervoor specifieke bevoegdheden en onderzoeksinstrumenten om racisme en discriminatie aan te tonen of te weerleggen. (F, V, B)
91. Er komt een **decretaal kader voor de rechtsgeldigheid van specifieke opsporingsinstrumenten** betreffende discriminatie. Dit maakt het makkelijker voor inspectiediensten, organisaties en individuen om een vermoeden van discriminatie aan te tonen of te weerleggen. (F, V, B)
92. Om discriminatie aan te pakken, is naast een sensibiliserende aanpak, ook een **controleerende en sanctionerende aanpak** nodig. Net zoals in het Brussels gewest, start Vlaanderen met projecten rond de praktijktesten. Bij praktijktesten krijgen werkgevers (nep)sollicitanten over de vloer en kan de overheid nagaan of er gediscrimineerd wordt. Ze zijn nuttig om in dialoog te gaan met de werkgever, of kunnen als bewijsmateriaal dienen bij een eventuele juridische procedure. Bedrijven die hier slecht op scoren worden een eerste keer gesensibiliseerd en gewaarschuwd, een tweede keer volgen er onverbiddelijk sancties.
93. Alle bestaande publieke en private meldpunten waar discriminatie wordt gemeld (o.a. deze van de immo- en interimssector, VDAB en Actiris, ombudsdienden, vakbonden, inspectie, onderwijsinstellingen e.a.) gebruiken **het melding- en registratiesysteem Metis** van het interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme. (F, V, B)
94. Het **Vlaams actieplan ter bestrijding van arbeidsgereerde discriminatie (ABAD)** wordt geherwaardeerd tot een echt beleidsinstrument. Daarbij wordt de strijd tegen discriminatie een prioriteit voor de Inspectie Werk en Sociale Economie, met een ambitieus jaarlijks te halen aantal gerichte controles. (V)

KLIMAATGERELATEERDE MIGRATIE

Migratie die het gevolg is van de klimaatwijziging, voltrekt zich vooral in groei- en ontwikkelingslanden. Groen vindt dat het Noorden, als belangrijkste veroorzaker van de klimaatwijziging, best mee naar oplossingen zoekt. Duidelijk wordt dat migratie een deel is van de oplossing. Deze definitieve hervestiging van collectieve groepen, voltrekt zich best met respect voor de betrokken personen. We vragen een internationaal antwoord op het huidig juridische vacuüm waarin de klimaatontheemden zich bevinden.

95. De huidige juridische instrumenten, waarbij individuen moeten kunnen aantonen dat ze individueel asiel en bescherming nodig hebben, zijn niet aangepast en ook heel moeilijk aan te passen aan klimaatontheemden. We creëren dus best **nieuwe juridische instrumenten voor klimaatontheemden. België neemt hierin het voorouw**. België speelt haar rol op Europese en internationale fora om dit met aandrang te agenderen en aan te pakken. (F, E)
96. België ontwikkelt **programma's voor permanente hervestiging** van klimaatontheemden en dringt er bij de EU op aan dit ook te doen, en dit volgens het principe van een billijke en evenwichtige verdeling van de lasten. (F, E)
97. Op internationale fora verdedigt België actief **het principe van internationale ondersteuning voor lokale maatregelen**. Omdat bescherming van klimaatontheemden hoofdzakelijk in de landen van de slachtoffers zelf zal gebeuren, heeft de internationale gemeenschap een belangrijke verantwoordelijkheid om regeringen, lokale gemeenschappen en lokale organisaties en NGO's te ondersteunen. (F)
98. Op internationale fora verdedigt België actief **het principe van collectieve rechten voor lokale bevolkingsgroepen**. Bij klimaatontheeming gaat het per definitie niet om individuele vervolging maar steeds om een volledige groep van mensen. Dat kan dus gaan om dorpen, steden, regio's of zelfs eilandstaten en dus hele landen. Dit principe is richtinggevend bij het uittekenen van de nieuwe, internationale juridische instrumenten. (F)
99. Groen vraagt de **regering om actief mee te werken** aan het door Zwitserland en Noorwegen gelanceerde **Nansen-initiatief**, waarbij zich verschillende staten hebben aangesloten. De regering brengt hierover regelmatig verslag uit in het parlement. Dat initiatief wil antwoorden zoeken op de dringende en complexe vraagstukken die gepaard gaan met de nood om mensen te herlokalisieren ten gevolge van de klimaatwijzigingen en de toenemende milieurisico's. (F)
100. De Belgische regering ijvert er voor dat rond het vraagstuk van de klimaatgerelateerde migratie en de hervestiging als adaptatiestrategie **een speciale rapporteur van de VN-secretaris-generaal** wordt benoemd. Ze informeert het parlement over maatregelen en initiatieven die zij neemt inzake klimaatgerelateerde migratie. (F)

DEMOCRATIE EN INTEGERE POLITIEK

VISIE

Democratie is een werkwoord: onze democratie is nooit af, en hoort zich aan te passen aan veranderende omstandigheden. De inspraakbeweging van de jaren '70 leidde tot de oprichting van heel wat adviesraden, de verspreiding van hoorzittingen,... In de jaren '90 had iedereen de mond vol van de kloof tussen de politiek en de burger en de nieuwe politieke cultuur. De opkomst van de nieuwe communicatiemedia heeft het maatschappelijke debat de voorbije jaren fundamenteel veranderd. Burgers worden almaar mondiger, en dat is een goede zaak.

Tegelijk stellen we een aantal verontrustende tendensen vast. Bestaande inspraakvormen lijken niet alleen soms aan metaalmoeheid te lijden, ze worden ook vaker en vaker in vraag gesteld. Er is te veel democratie, en daardoor stropt het beleid, luidt het. Landen als China, waar over grote projecten in een mum van tijd beslist kan worden, zijn dan het lichtend voordeel.

Groen deelt die analyse niet. Meer democratie staat voor ons net garant voor zowel een beter beleid als voor meer draagvlak. We moeten wel nadrukken over hoe we onze democratie permanent kunnen vernieuwen, zuurstof geven. Daarvoor willen we werken op verschillende assen: ruimte geven voor allerlei vormen van burgerparticipatie, zowel klassieke als meer vernieuwende, versterken van de representatieve democratie, en werken aan integere politiek.

VOORSTELLEN

DE DEMOCRATIE VERBREDEN EN VERNIEUWEN

Democratie is meer dan om de vier, vijf of zes jaar een bolletje kleuren. Democratie is een permanent proces. Daarom wil Groen de representatieve democratie verrijken met allerlei vernieuwende vormen van betrokkenheid. Niet in de plaats van, maar als aanvulling op en versterking van de representatieve democratie. We zetten daarbij in op alle dimensies van de participatieladder: informeren, raadplegen en adviseren, maar ook co-design en coproductie: mee ontwerpen, mee beslissen en mee mogelijk maken.

1. De basisvooraarde voor meer democratie is absolute openheid en transparantie. Groen pleit voor een "glazen democratie". Internet en de sociale media maken een nieuw soort democratie 2.0 mogelijk. Via een goede digitale omgeving krijgt de burger vlot, onmiddellijk, gratis en zoveel mogelijk rechtstreeks online toegang tot alle bestuursdocumenten, ook tussentijdse studies. De overheidsinformatie wordt zo gebruiksvriendelijk mogelijk ontsloten, zodat de burger vlot zijn weg vindt naar relevante informatie. Ook via niet-digitale weg moet informatie uiteraard vlot toegankelijk zijn en blijven. (E, F, V, B)
2. Inspraak is voor Groen een kans, geen last. Groen is het niet eens met de stelling dat het beleid stropt door een teveel aan inspraak. Integendeel, wie burgers op een goede manier betrekt, zal tot betere en meer gedragen projecten komen. Groen is wel voorstander van betere procedures. Meer integratie in vergunningen en planning, afbouwen van administratieve overlast en planlast zijn een goede zaak. Maar deze principes mogen niet leiden tot het uithollen van inspraak. Integendeel: de bedoeling moet zijn om voor iedereen meer duidelijkheid te creëren: voor de overheid, voor bedrijven, maar ook voor betrokken burgers en verenigingen. (E, F, V, B)
3. Inspraak en participatie worden zo vroeg mogelijk in het besluitvormingsproces georganiseerd. Zo voorkomen we frustratie bij alle betrokkenen: schijninspraak omdat de plannen toch niet meer gewijzigd kunnen worden, of veel vertraging omdat het roer in extremis moet worden omgegooid. (E, F, V, B)
4. De overheid gaat actief op zoek naar methodieken om ook moeilijke bereikbare doelgroepen (kinderen, laaggeschoolden, nieuwkomers,...) bij participatieprocessen te betrekken. (E, F, V, B)
5. Participatie is niet enkel een zaak van individuele burgers. Het middenveld is een onmisbaar onderdeel van een gezond politiek bestel. Het is nodig om verzuchtingen van burgers op de politieke agenda te zetten en draagt bij tot het uitwerken van oplossingen. Democratie als georganiseerd meningsverschil gaat ook over

debatten tussen politiek en middenveld. Het middenveld moet in alle vrijheid standpunten kunnen innemen, ook als die indruisen tegen het beleid. We verzetten ons daarom tegen de afschaffing van een groot aantal strategische adviesraden op Vlaams niveau. De overheid moet adviezen ernstig nemen, wat onder andere betekent: duidelijkheid scheppen over verwachtingen en besluitvormingsprocedures, ernstig nemen van motiveringsplicht, tijdig advies vragen (ook in de conceptfase), adviezen op strategische momenten deel laten uitmaken van het parlementaire debat,...

Het ideaalbeeld is een verantwoordelijk, kritisch en onafhankelijk middenveld. Dat het middenveld overheidsfinanciering blijft ontvangen is meer dan evident, maar de transparantie kan beter. Het middenveld is bijvoorbeeld wettelijk verplicht om zijn jaarrekening te publiceren en neemt ook spontaan initiatieven voor transparantie zoals www.ngo-openboek.be (E, F, V, B)

6. Groen wil ruimte maken voor innoverende democratische modellen. Meer in het bijzonder willen we meer ruimte voor vormen van deliberatieve democratie: een groep burgers, liefst zo representatief mogelijk samengesteld, vormt op basis van overleg, debat en deskundige informatie een mening over één of meer belangrijke maatschappelijke thema's. Buitenlandse voorbeelden tonen aan dat burgers perfect in staat zijn om op die manier tot verstandige en genuanceerde besluiten te komen, ook over ingewikkelde of gevoelige kwesties als ethische thema's, institutionele problemen,.. (E, F, V, B)
7. Daarnaast wil Groen de betrokkenheid van burgers vergroten via zowel bindende referenda als adviserende volksraadplegingen. Op dit moment laat de regelgeving al adviserende volksraadplegingen toe op lokaal en provinciaal niveau. De zesde staatshervorming heeft de gewesten bovendien de bevoegdheid gegeven adviserende volksraadplegingen op gewestelijk niveau mogelijk te maken. Dergelijke referenda en volksraadplegingen zijn geen geïsoleerde gebeurtenis, maar vormen het sluitstuk van een ruim maatschappelijk debat. Ook vormen van 'e-democratie' (inzet van nieuwe media) willen we kansen geven, als aanvulling op meer klassieke instrumenten. (F, V, B)

DE REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE VERSTERKEN

8. Verkiezing van een deel van de federale Kamerleden in een federale kieskring. Op dit moment worden Vlaamse politici en partijen enkel beoordeeld door Vlaamse kiezers, en Franstalige partijen enkel door Franstalige kiezers. Door de invoering van een federale kieskring werken we dat democratisch deficit weg: federale toppolitici zullen door alle kiezers beoordeeld worden. Federale politici worden zo beoordeeld op de impact van hun beleid op het hele land. Zo kan je een volwaardig federaal debat over federale thema's krijgen. (F)
9. Sterke bijstand voor parlementsleden. Parlementaire commissies krijgen een structurele ondersteuning van experts. De oppositie krijgt de mogelijkheid om het Rekenhof audits te laten uitvoeren. (F, V, B)
10. Federaal zijn er stappen gezet in de richting van hoorzittingen door de Kamer van nieuwe ministers. We willen dit systemen versterken en uitbreiden naar alle parlementen, naar het model dat het Europees Parlement hanteert voor eurocommissarissen: vóór hun benoeming worden alle ministers gehoord en aan een individuele stemming onderworpen. (F, V, B)
11. Programmawetten mogen nog enkel gebruikt worden voor artikels die rechtstreeks verbonden zijn met de begroting, niet als 'vuilbakwetten'. (F, V, B))
12. Groen wil het stemrecht voor niet Belgen uitbreiden en versoepelen. We willen het stemrecht voor niet-Belgen zoals het nu bestaat voor de gemeenteraadsverkiezingen uitbreiden naar de andere niveaus. Daarnaast willen we de huidige registratieprocedure bij de gemeenteraadsverkiezingen vereenvoudigen. Vandaag moeten niet-Belgen die willen stemmen zich minstens drie maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen zelf inschrijven op de kiezerslijst. We willen dat die registratie vanaf 2018 ook kan tot en met de dag van de verkiezingen via eenvoudige aanmelding op het stembureau. (F, V, B)
13. Uitbreiding van het stemrecht voor Belgen in het buitenland. Belgen in het buitenland mogen stemmen voor de federale verkiezingen. De procedure hiervoor is tijdens deze legislatuur bovendien versoepeld. Groen wil Belgen in het buitenland ook stemrecht geven bij de regionale verkiezingen. (F)
14. Verlaging van de leeftijd waarop men mag gaan stemmen tot 16 jaar. Tegelijk willen we een versterking van de politieke vorming op school. (F, V)
15. Afschaffing van de aparte opvolgerslijsten, die het voor de burger veel minder transparant maken wie er uiteindelijk in het parlement terechtkomt. We nemen daarom het systeem over dat bij gemeente- en provincieraadsverkiezingen wordt gehanteerd: er is enkel een lijst met kandidaat-effectieven. Als er een parlementslid opgevolgd moet worden, gebeurt dat door de kandidaat die net niet rechtstreeks verkozen was. (F, V, B)
16. Politieke diversiteit bevorderen. Groen is voorstander van een zo evenredig mogelijk kiesstelsel, met zo weinig mogelijk rechtstreekse en onrechtstreekse kiesdrempels. Zo doen we zoveel mogelijk recht aan de

diverseit van het politieke landschap en krijgen ook nieuwe ideeën en bewegingen een kans. Concreet pleiten we onder andere voor:

- grotere kieskringen voor de provincieraadsverkiezingen (de huidige, kleine kieskringen zorgen voor hoge kiesdrempels, die bovendien verschillen van provincie tot provincie en streek tot streek: op sommige plaatsen moet een partij meer dan 10% behalen om in aanmerking te komen voor een zetel) (V)
 - vervanging van het stelsel Imperiali door het stelsel D'Hondt voor de berekening van de zetelverdeling bij de gemeenteraadsverkiezingen. Imperiali benadeelt zwaar kleinere partijen, die bijna dubbel zoveel stemmen moeten halen voor een zetel dan grotere partijen. Zo bedraagt de feitelijke kiesdrempel in veel gemeenten bijna 10%. (V, B)
17. Geen politieke macht meer voor het koningshuis. Groen pleit voor een protocollaire monarchie naar Scandinavisch model, zonder politieke macht voor de koning. Daarbij is het niet meer de koning die de wetten ondertekent, maar de voorzitter van het Parlement. De koning is ook niet meer bevoegd voor het benoemen en ontslaan van de ministers. Dat wordt de volle bevoegdheid van het Parlement, zoals dat nu al geldt voor de regionale regeringen. (F)

INTEGRITEIT IN DE POLITIEK

Samen met de zesde staatshervorming werden heel wat maatregelen genomen om de integriteit in de politiek te bevorderen en de transparantie voor de burger te vergroten: verbod om bij parlementsverkiezingen op meer dan één lijst tegelijk te staan, invoering van een deontologische code voor federale parlementsleden, strengere regels voor uittredingsvergoedingen,... Groen wil op de ingeslagen weg doorgaan.

- 18. Politieke cumuls strenger aan banden leggen, om belangenvermenging tegen te gaan: het cumuleren van een mandaat als parlementslid met een lokaal uitvoerend mandaat (burgemeester, schepen, OCMW-voorzitter) verbieden. Het financiële plafond voor toegelaten cumuls (nu tot 150% van een parlementaire wedde) willen we verlagen om de regeling strenger te maken. Ook voor kabinettsmedewerkers willen we cumulatie beperken. (F, V, B)
- 19. Ook de cumulatie van politieke mandaten met mandaten in de privésector willen we strenger aan banden leggen, onder andere door een verbod voor verkozen politici om op te treden als bedrijfsrevisor of om lid te zijn van de raden van bestuur of andere bestuursorganen van overheidsbedrijven of belangrijke bedrijven als Electrabel, KBC,... Voor ministers willen we een "ontluiingsperiode" van 24 maanden, waarin ex-ministers geen bedrijfsmandaat kunnen opnemen in de sector waarvoor ze als minister bevoegd waren. (F, V, B)
- 20. Een parlementslid dat minister of staatsecretaris wordt, wordt voor de volledige legislatuur opgevolgd als parlementslid. Het huidige systeem van tijdelijke verhindering zorgt er immers voor dat de opvolgers schatplichtig blijven aan 'hun' minister – als die ontslag neemt, verliezen ze hun mandaat – en verzwakt zo de slagkracht van het parlement. (F, V, B)
- 21. Een correcte verloning voor parlementsleden. De voorbije legislatuur werden in de verschillende parlementen belangrijke beslissingen genomen over parlementaire vergoedingen: geen uittredingsvergoedingen voor wie vrijwillig ontslag neemt, hervorming van het parlementair pensioen. Deze hervormingen worden uitgevoerd en aangevuld (o.a. door te snoeien in de overdreven extra vergoedingen voor bijzondere functies, door de uittredingsvergoeding enkel te berekenen op de gewone parlementaire wedde en niet op de extra-vergoedingen voor de bijzondere functies, door de uittredingsvergoeding te beperken of in te trekken als het ex-parlementslid een andere betaalde job of mandaat uitoefent.) (F, V, B)
- 22. Net als parlementsleden en lokale uitvoerende mandatarissen worden Kabinetsleden (en magistraten) verplicht om een mandatenlijst neer te leggen. (F, V, B)
- 23. Het Rekenhof in samenwerking met het planbureau berekent de budgettaire, sociale en ecologische impact van de verschillende verkiezingsprogramma's voor de verkiezingen van de federale Kamer en de gewest- en gemeenschapsparlementen. (F, V, B)
- 24. Politiek gebeurt niet vanuit een ivoren toren. Contacten met het middenveld en met lobby's kunnen nuttig en verrijkend zijn, maar moeten wel in alle transparantie verlopen. Groen pleit daar voor de invoering van een "voetafdruk van de wetgeving". Bij de wetgeving wordt er expliciet een lijst opgenomen van alle personen en organisaties met wie het ontwerp op voorhand werd besproken. In het Europees Parlement bestaat al jaren een transparantieregister van alle lobbyisten en wordt gedacht aan de invoering van een dergelijke "legislative footprint". Ook willen we in de deontologische codes van de verschillende parlementen duidelijke regels rond omgang met lobbying. (E, F, V, B)

CULTUUR

VISIE

Wij willen alle vormen van informatie en cultuur bevorderen en betaalbaar maken voor iedereen.

Een correcte ondersteuning/subsidiëring, gebaseerd op kwaliteitsbeoordeling is vanzelfsprekend. Fiscale stimuli mogen niet in de plaats komen van ondersteuning door de gemeenschap.

Een tegengewicht bieden tegen de oprukkende commercialisering en eenzijdige marktwerking in de cultuursector, vooral onder impuls van de Europese Unie.

De initiatieven van kunstenaars, het sociaal-cultureel werk en de amateurkunsten , erfgoedzorg kortom organisaties en individuen, en het publiek voor cultuur hanteren als basis van het cultuurbeleid, en dus niet de voorkeuren van de overheid of beleidsmakers.

Cultuureducatie en cultuurparticipatie blijven bevorderen voor iedereen. Met bijzondere aandacht voor kansengroepen.

Etnisch-culturele diversiteit waarderen en ondersteunen door de criteria in diverse regelgevingen bij te werken zodat de diversiteit op volwassen wijze wordt weerspiegeld en minder de 'westers' cultuurpatronen bevestigt, maar vanzelfsprekend deel uitmaakt van onze cultuurpatronen.

Werken aan een transitie naar een sociaal-rechtvaardige duurzame samenleving, via het ontwikkelen van een duurzame reflex op alle niveaus van het artistieke werk, de erfgoedzorg, het sociaal-cultureel werk en de media.

VOORSTELLEN

TRANSVERSALE ASPECTEN VAN HET CULTUURBELEID

CULTUURPARTICIPATIE

1. Participatie realiseren door een ruime inzet van vele instrumenten. Het bereiken van meer mensen en een kwalitatieve beleving is voor ons zo belangrijk dat het in alle initiatieven en decreten thuis moet horen als rode draad. (V)
2. Het is bekend dat de participatie aan cultuur een emanciperend effect heeft en de eigenwaarde van mensen verhoogt. We willen het bestaande instrumentarium (projecten, lokale netwerken armoede, de UITpas, de Vrijetijdspas Paspartoe in Brussel, projecten en culturele werkingen voor personen met een handicap e.d.) verder ontwikkelen. Een kunstenaanbod dat breder is dan de "Westerse canon", maar aansluit bij de rijkdom van aanwezige cultuurgebeurtenissen, is hierbij cruciaal. (V)
3. Cultuurnet ontwikkelde verschillende instrumenten, recent de UITpas in een pilootversie. In de volgende beleidsperiode moet de UITpas veralgemeend worden. Daarnaast willen we met Cultuurnet meer acties ondernemen om de 'goesting voor cultuur' te stimuleren en het draagvlak voor kunst en cultuur te versterken. (V)

4. Uiteraard speelt de openbare omroep een belangrijke rol voor kunst en cultuur, zowel in de toeleiding ernaar als bij de verdieping van de beleving ervan. Dit kan krachtiger. De openbare omroep en de kunstensector moeten elkaar ook meer kunnen vinden in een partnerrol. (V)

KUNST-, ERFGOED- EN CULTUUREDUCATIE

Groen gelooft in een doelgerichte aanpak via het onderwijs in samenwerking met de (amateur)kunstensector, het deeltijds kunstonderwijs, de erfgoedsector en de cultuureducatieve organisaties. Daarnaast wil Groen ook de aandacht voor kunst & cultuur bij kinderen en jongeren in de vrije tijd en in familieverband blijven stimuleren. Kinderen en jongeren zien wij niet alleen 'ontvangers' van kunst en cultuur, maar ook personen die zelf kunst beoefenen en creëren.

5. De plaats van de kunst- en cultuureducatie in het lager en middelbaar onderwijs moet stijgen op de beleidsagenda. Muziek, literatuur, toneel enz. kunnen niet louter gezien worden als een aspect van de vrije tijd en verdienen daarom een volwaardige plaats binnen het leerplichtonderwijs. Kinderen en jongeren kunnen zowel op passieve (bijv. als toeschouwer) als op actieve wijze (zelf kunst beoefenen) betrokken worden. Een brede culturele en muzische vorming draagt immers bij tot de basiscompetenties van elk individu. In het secundair onderwijs moet Culturele en Kunstzinnige Vorming ingeschreven worden in het curriculum. (V)
6. De beleidsaanbevelingen die verschenen in een eindrapport met de titel 'Gedeeld Verdeeld'. Cultuur- en kunsteducatie zijn essentieel en een onmisbaar deel van de opleiding en ontwikkeling van kinderen en jongeren. Ze zijn na 5 jaar nog niet geïmplementeerd. Dat wordt dringend. (V)
7. De maximumfactuur heeft de voorbije jaren een daling van de participatie tot gevolg. Dat is niet aanvaardbaar en vereist dus een beperkte aanpassing van de regelgeving waardoor het budget voor cultuurparticipatie, binnen het bedrag van de maximumfactuur, gegarandeerd is. De Uitpas en Paspartoe kunnen aanvullende voordelen toeekennen aan scholieren, studenten en leerkrachten. (V)

INTERNATIONAAL CULTURBELEID

8. Wij willen dat dit beleid op de eerste plaats vertrekt van bij de aanvragers, van uit het veld dus. Meer internationale contacten en werking kan in alle sectoren en disciplines voor meerwaarde zorgen maar mag geen doel op zich zijn. Cf. infra (V)
9. Cultuur speelt een doorslaggevende rol in ontwikkeling. Helaas is kunst nog geen prioriteit voor de meeste landen in het Zuiden. En toch, zoals overal op de wereld is er in het Zuiden geen gebrek aan artistieke initiatieven. De Vlaamse Gemeenschap moet een beleidskader ontwikkelen, dat de bedoeling heeft om met subsidies, in te spelen op vragen uit het zuiden, ingediend door artistieke organisaties, federaties of overheden. Ook samenwerkingsprojecten tussen organisaties uit het Noorden en het Zuiden moeten alle kansen krijgen. (V) (F) (EU)
10. Groen gaat voluit voor de ratificatie van de Conventie Culturele Diversiteit (Unesco, 2005). Die beschermt het recht van landen om een eigen en uitgesproken cultuurbeleid te ontwikkelen en te ondersteunen. (V)
11. Het gezamenlijk taalbeleid met de Nederlandse Taalunie (NTU) moet beter worden gericht en gecommuniceerd. We moeten ons concentreren op de plaats van het Nederlands in het buitenland, op taaldiversiteit, op strategieën om taalachterstand tegen te gaan, op technologische taaltoepassingen, maar steeds vanuit het standpunt van de taalgebruiker. Als er nog een spellingwijziging moet komen in 2015, dan moeten we vermijden de spelling nog complexer te maken. (V)

VOORSTELLEN INZAKE RANDVOORWAARDEN

12. Het aantal concrete verbouwingsinitiatieven om ook de gemeenschap en het culturele leven in de schoolinfrastructuur te integreren, kent slechts mondjesmaat navolging. We zorgen voor een gezamenlijk initiatief van de ministers van Cultuur en Onderwijs om de infrastructuurcomponent van de Brede School meer te activeren. (V)
13. De scope van de wet op de overheidsopdrachten mag niet worden uitgebreid tot organisaties uit het middenveld. De grensbedragen moeten maximaal opgetrokken worden zodat kleine en middelgrote organisaties zich geen zorgen hoeven te maken. (EU, F)
14. Organisaties die een algemeen of collectief belang verdedigen, moeten, op basis van dit belang een rechtszaak kunnen opstarten, zich burgerlijke partij kunnen stellen en beroep kunnen doen op de Raad van State. De wetsvoorstellingen liggen al geruime tijd klaar. (F)
15. De Vlaamse regering geeft de Sociale Innovatiefabriek een volwaardige plaats in het innovatiebeleid van Vlaanderen. (V)

16. Wij zullen een screening uitvoeren van de talrijke regels die alle overheden opleggen aan organisatoren, festival e.d., en zo de regulitis aanpakken. We staan hierbij eerder voor het geven van verantwoordelijkheid en voor het geloof in het gezond verstand van de organisatoren, dan in zwaarwegende controle- en verantwoordingsmechanismen. We willen ook stimuleren om de manifestaties een duurzaam karakter te geven, bijv. in de omgang met afval.(V) (F)

CULTUREEL SAMENWERKINGSAKKOORD TUSSEN DE VLAAMSE EN DE FRANSE GEMEENSCHAP

17. Met onze dichtste buur de Franse Gemeenschap is er nog pas recent een cultureel samenwerkingsakkoord afgesloten. De concrete invulling en toepassing laat op zich wachten. Groen wil dit verdrag actief helpen invullen. Al is het maar omdat onze kunstenaars, publieken, erfgoedzorgers enz. er belang bij hebben. Het draagt ook bij tot een hernieuwde kennismaking met de culturele praktijk in de gemeenschappen. En daarin moet ook Brussel een plaats krijgen want precies daar zijn er veel contacten (cf. KVS, Bozar, Flagey...) (V)
18. Groen stelt voor dat de beide gemeenschappen iemand aanstellen, een soort intendant, die een budget krijgt en een algemeen kader, op stap gaat in en met vele mensen uit beide Gemeenschappen gaat spreken, dat resulteert in een voorstel dat wellicht vernieuwender en verrassender zal zijn dan een voorstel van een Vlaams-Franstalige werkgroep die alles 25 keer gewikt en gewogen zal hebben.
19. Daarnaast zouden beide gemeenschappen een gezamenlijke som geld moeten vrijmaken om projecten die worden gedragen door culturele organisaties uit beide gemeenschappen, te ondersteunen. Dit kan bijzondere dynamiek geven aan dit samenwerkingsakkoord.

CULTURELE INFRASTRUCTUUR

20. Duurzame infrastructuur is noodzakelijk, waarbij aandacht voor energieverbruik, veiligheid, toegankelijkheid en condities voor de diverse functies op elkaar afgestemd worden. Wij willen een groen cultuurhuizenplan. Wij willen de middelen van het Foci (Fonds Culturele Infrastructuur) hiervoor inzetten en stevig vergroten. De recente initiatieven rond eco-cultuur, eco-sport en duurzaamheid krijgen alle kansen. We verwijzen graag naar Pulse en naar de naar lokale transitienetwerken (Greentrack) die alom opgestart zijn en op twee sporen werken, operationeel en inhoudelijk. (V) Bijzondere inspanningen zijn nodig voor historische kuns en cultuurinfrastructuur waar een spanningsveld is tussen monumentenzorg en energiezuiniger maken van gebouwen. Groen pleit voor overleg met monumentenzorg om te zoeken naar good practices die gebouwen verduurzamen met respect voor de historische eigenheid.
21. Groen pleit voor een geïntegreerdere benadering van (culturele) infrastructuur. Vele openbare infrastructuur wordt niet efficiënt gebruikt. Veel lokalen staan overdag leeg terwijl er nood is aan lokalen voor andere functies zoals kinderopvang, verenigingsactiviteiten, onderwijs en vorming. Maar ook vele andere gebouwen staan 's avonds leeg, zoals schoolgebouwen, gemeentehuizen enz.. Vaak wordt ook personeel louter voor één sector ingezet. Het delen van lokalen en mensen kan veel helpen om de kost te verlagen en minder ruimte in beslag te nemen. Een meer 'open' gebruik kan ook de drempels voor culturele activiteiten helpen slechten en maakt investeringen meer verantwoord. Groen pleit voor een multifunctionele aanpak van openbare infrastructuur, voor zover dat praktisch haalbaar is. (V)

CREATIEVE INDUSTRIEËN

22. Voor de bevordering van initiatieven op het raakvlak van cultuur en ondernemen is er CultuurInvest. Wij willen het fonds grondig evalueren – welke effecten heeft het gehad? – en zo nodig bijsturen. (V)
23. Het kan nooit de bedoeling zijn om de filosofie van Creative Europe in Vlaanderen te implementeren. Subsidies aan organisaties en kunstenaars – theater, film, beeldende kunst ;.. -moeten steeds mogelijk zijn, zonder 'aanmelding' bij Europa. Ze kunnen ook niet worden vervangen door een economisch georiënteerd instrumentarium. Ook de vrijhandelsakkoorden met o.a. de VSA mogen geen belemmeringen op subsidiëring veroorzaken. We zetten druk op de Europese organen om dit af te dwingen. (EU) (V) (B)

INTERCULTURALISEREN

24. Het bestaande Kennisknooppunt Interculturaliteit doet goed werk. We willen hun initiatieven (actiedag en website) verder zetten. (V)

25. Daarnaast willen we allerlei initiatieven die aan de basis ontstaan beter ondersteunen. Met de verenigingen van etnisch-culturele minderheden moeten we spreken over hun uitdijende rol en opdracht en hen daar beter voor ondersteunen. (cf. sociaal-cultureel werk) (V)
26. We zullen het concept van de Intercultureel bemiddelaars ondersteunen en promoten.
27. We willen incentives geven om de diversiteit in bestuursorganen, personeelssamenstelling enz. van vzw's te bevorderen. Het gaat hierbij om een interculturele verrijking, die duidelijk verder gaat dan het simpelweg betrekken van een aantal mensen met namen die niet uit de lokale historiek stammen. We willen samen met de betrokkenen een gamma aan nieuwe methodieken ontwikkelen en cultuurhuizen aanzetten om diversiteitplannen te maken waarin streefcijfers worden geponeerd.

DE BOVENBOUW

28. Een goede bovenbouw (organisaties op de tweede lijn) is noodzakelijk. De steunpunten leveren onderzoek, reflectie, kwaliteitsbevordering en coördinatie. Ze zijn katalysator tussen beleid en werkveld (artiest, organisatie, vereniging...), tussen universiteiten en publiek, tussen informatie en educatie, tussen overheid en praktijk, tussen de maatschappij en de cultuurpraktijk. De belangenbehartigers komen op voor de belangen van hun deelsector. (V)
29. Wetenschappelijk en beleidsgericht onderzoek gebeurt, maar er is continuïteit nodig. We willen de resultaten ook beter ontsluiten. (V)
30. Groen gaat voor een strategische adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media die autonoom is, samengesteld is uit experten en vertegenwoordigers uit het middenveld, en goed ondersteund wordt. Het leidt tot een hogere kwaliteit van de beleidsvoering.

SUBSIDIEPROCEDURES MOETEN OPEN EN TRANSPARANT ZIJN

31. Groen gaat voor een open en transparante aanpak, gedurende het hele proces. Van bij de aanvraag tot de beslissing. Een open proces draagt ertoe bij dat de procedure eerlijk en correct verloopt, dat het (maatschappelijk) debat tijdens het proces gevoed wordt en gefundeerd kan verlopen, dat de motieven van de beslissingen gekend zijn, en de uiteindelijke uitkomsten zo nauw mogelijk aansluiten bij de uitgangspunten van de decreten. Een transparant proces maakt lobbying zichtbaar en beperkt de impact ervan. Het laat iedereen toe beslissingen te evalueren. (V)

AFSPRAKEN TUSSEN BESTUURSNIVEAUS EN DEPARTEMENTEN

32. Wij zullen inzetten op een veel betere afstemming van regels van overheden. Vele culturele organisaties zijn geconfronteerd met problemen rond de uitreiking van fiscale attesten, de erkenning in het kader van de opleidingscheques voor werknemers, de erkenning van opleidingen in het kader van de KMO-portefeuille, vrijstellingsregelingen i.h.k. van de BTW-wetgeving, de wet op de overheidsopdrachten en de ambulante handel enz. (V) (B)

FINANCIËLE AFSPRAKEN HONOREREN

33. De inschrijving in decreten dat de subsidies voortaan binnen de perken van de kredieten worden uitbetaald, moet worden geschrapt. Deze bepaling schaadt het vertrouwensbeginsel. (V)

DEPOLITISERING VAN RADEN VAN BESTUUR EN DIRECTIES

34. De besturen van de grote Vlaamse culturele instellingen, evenals van de federale culturele instellingen worden samengesteld door de regeringen. Ze kennen een doorgedreven politisering. Wij zullen dat vervangen door een bestuur met experten uit diverse disciplines die onafhankelijk van de politieke partijen hun bestuurstaken kunnen vervullen. Ook de aanstelling van de directie moet ontdaan worden van politiek favoritisme. (V) (F)

VRIJWILLIGERSWERK WAARDEREN

35. De wet op het vrijwilligerswerk staat voortdurend onder druk om de vergoedingsregels aan te passen. We staan erop dat er geen verdere uitholling is van deze regels. Discussies over een aantal toepassingen in de

semi-agorale sfeer moeten buiten de vrijwilligerswet worden gevoerd. Zoals een correcte en behoorlijke vergoeding van begeleiders (docent, choreograaf, dirigent in de amateurkunsten, ...) en een eenduidig statuut ‘begeleider cultuur’. Groen pleit niet voor een verhoging van de plafonds voor de vrijwilligersvergoeding. Wie daar boven komt, moet sociale rechten kunnen opbouwen, maar we bepleiten ook een adequate aanpak van het zwartwerk via een aangepast fiscaal regime met een bevrijdende voorheffing zoals in de auteursrechten. Een eenmalige bevrijdende belastingheffing van 15% veel problemen kunnen oplossen. (F)

36. De overheden moeten een verruiming van de collectieve verzekering voor vrijwilligers realiseren, met name ook om de bestuurdersaansprakelijkheid te regelen. (F) (V)
37. Wij pleiten voor de erkenning van de festivalstewards door de regelgeving rond voetbalstewards uit te breiden tot fufi- en festivalstewards. (F)

AANGEPASTE FISCALITEIT

Groen bepleit een rechtvaardig fiscaal kader, met zo weinig mogelijke uitzonderingen.

38. De belangrijkste nood is die voor een verlaagd en eenvormig BTW-tarief voor alle cultuurproducten. Het hoge standaard BTW-tarief (21%) heeft belangrijke financiële impact, o.a. in de letteren (digitale boeken) en de muzieksector. (EU) (F)
39. Wij ondersteunen de uitbreiding van de fiscale aftrekbaarheid via het klein mecenaat voor muziek. We zullen een fonds voor klein mecenaat voor de kunsten ondersteunen indien dit ten goede komt aan kunstenaars die in een gesubsidieerde context werken. De uitgaven zijn fiscaal aftrekbaar, zonder beperking in de tijd maar met een bovengrens. (V) (F)
40. Wij gaan voor de opheffing van bedrijfsvoorheffing voor buitenlandse artiesten in een wederzijds gesubsidieerde context. Ondanks de initiële doelstelling van dit verdrag om dubbele belasting te vermijden en zo culturele mobiliteit niet bijkomend te bemoeilijken, is deze heffing contraproductief voor de vele programma's die de promotie van mobiliteit voor artiesten binnen de Europese Unie financieren.
41. Kunstenaars kunnen het ene jaar veel verdienen en het andere jaar weinig belastingen. Rekening houdend met de specifieke werksituatie van kunstenaars en dus bij schommelende inkomsten, zou het progressief tarief losgekoppeld moeten worden van het annualiteitsprincipe.

KUNSTEN

Kunst beroert, ontroert, bevreet, bevraagt, verwondert, emancipeert. Kunst is zo waardevol dat we ervoor zorgen dat we die bewaren, dat we de creatie faciliteren, de participatie bevorderen. Kunst spreekt alle menselijke vermogens aan: intellectuele, mentale, fysieke vermogens en kwaliteiten.

In Vlaanderen is er heel veel creatief talent uit onze gemeenschap. Dat moeten we koesteren. Het Kunstendecreet, onlangs nog vernieuwd met steun van Groen, is een goede basis voor het kunstenbeleid. Het laat toe te waarderen wat ontstaat, wat groeit van onderuit.

DREIGENDE VERMARKTING

42. De vermarketing rukt langs alle kanten genadeloos op: cultuurorganisaties moeten veel volk trekken, in eigen middelen voorzien en ook nog eens samenwerkingen met private partners. Overheden verminderen subsidies, of schuiven met middelen rond in ruil voor allerlei verplichtingen. Het nieuwe cultuurprogramma van de Europese Unie dat vanaf 2014 van start gaat, Creative Europe, bekijkt de kunsten louter vanuit een economische bril. Het principe van subsidiëring van kunsten zelf staat onder druk. Kunst wordt benaderd als een deel van de creatieve economie binnen een ééngemaakte markt. Groen zal de vermarketing bestrijden. (V) (F) (EU)

NIET BESPAREN OP DE FONDSEN VOOR LETTEREN EN FILM

43. Groen wil voldoende ruimte en mogelijkheden bieden aan het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF). Deze instellingen zijn krachtige spelers in het kunstenveld. Kenmerkend voor deze fondsen is dat ze kunstdisciplines ondersteunen die balanceren op de grens van de profit (markt) en de non-profit (overheid) en de steun tijdelijk is. Wat de letteren betreft, zal Groen meer middelen inzetten voor non-fictie. De stripauteurs verdienen blijvende aandacht. (V)

EEN EERLIJKE EN KWALITATIEVE BEOORDELING

44. Subsidieaanvragers verdienen een eerlijk en correct advies. Het nieuwe systeem met commissies die samengesteld worden uit een brede pool van beoordelaars met expertise, en die eerder op de basis van functies dan op basis van disciplines worden samengesteld, moet dit verzekeren. De commissies moeten smaakvoorkieuren en traditie vermijden, en de kwaliteitscriteria eerlijk beoordelen. De adviezen moeten van een hoog niveau zijn. (V)

WERKEN AAN ETNISCH-CULTURELE DIVERSITEIT IN DE ARTISTIEKE WERELD

45. Wij maken werk van een kleuriger kunstenveld. Een belangrijk deel van het kunstenveld in Vlaanderen is blank. Er zijn (te) weinig werkingen die intrinsiek vanuit een intercultureel kader werken. Er zijn ook weinig organisaties die een artistiek programma realiseren dat zich (deels) buiten de westerse artistieke vormenstaal bevindt.

46. Uiteraard moeten er zich kunstenaars aandienen die dat ook doen. Ongetwijfeld moet daarvoor op andere plaatsen worden geïnvesteerd dan enkel via de kunsten. Onder meer in de kunstopleidingen, het deeltijds kunstonderwijs, het sociaal-cultureel verenigingsleven enz. In het huidige tijdsgewicht is een prioritaire keuze hiervoor meer dan verantwoord. (V)

47. We willen ook af van de misvatting dat niet-Westerse kunstenaars per se etnische kunsten moeten beoefenen. Diversiteit betekent bijv. dat een kunstenaar met (ook) een Turkse oorsprong een schitterende rockzanger kan zijn of een klassieke vioolvirtuoos. Dat geldt uiteraard ook voor de letteren, het theater enz.

INHAALBEWEGING VOOR SOCIAAL-ARTISTIEK WERK, KUNSTEDUCATIE E.A. ALS INHERENT DEEL VAN DE KUNSTENSECTOR

48. Deze disciplines werden stiefmoederlijk behandeld. Groen kiest resoluut voor een inhaalbeweging. Het sociaal-artistiek werk levert artistieke eindresultaten van een hoog niveau na een werkproces dat sociale effecten ressorteert voor de deelnemers. Het sociaal-artistiek werk levert ook een belangrijke meerwaarde voor de kunsten. Deze jonge sector moet groeiensen krijgen. Ook de inhoudelijke ondersteuning, via het kunstensteunpunt of via Demos moet verzekerd worden. (V)

49. De zwakke situatie van de kunsteducatie sluit hier naadloos op aan. Het belang van de kunsteducatie voor een verbreding en verdieping van de actieve én passieve cultuurparticipatie kan niet worden onderschat. Ook hier gaat Groen voor een ernstige doorgroei. (V)

MINDER PRODUCTIEDWANG EN LANGERE SPEELREEKSSEN

50. Er wordt in Vlaanderen heel veel gecreëerd. Vele voorstellingen worden echter (te) weinig gespeeld. Productiedwang is niet zinvol. Eerder dan (te) vlug een nieuwe productie op te starten, is het beter te overwegen de bestaande producties langer op het repertoire houden. Waarom producties niet langer spelen? Op die manier kunnen meer mensen ze zien, langere speelreeksen (en dus eventueel iets minder producties) heeft past ook in het transitiedenken naar meer duurzaamheid. (V)

ONDERSTEUNING VAN DE GOEDE CINEMA

Ondanks de digitalisering blijkt dat de toekomstkansen van de betere bioscopen (de zgn. arthouse cinema) gehypothekeerd zijn. Het gaat om vertoners van films met een overwegend artistiek karakter. Doorgaans trekken ze een kleiner, specifieker publiek dan de zogenaamde mainstream publieksfilm.

51. In tegenstelling tot de meeste andere landen in West- en Noord-Europa worden de Vlaamse arthousebioscopen substantieel noch structureel gesubsidieerd, en is er geen integraal audiovisueel vertonerbeleid waarin ze een rol spelen. Een subsidiëring moet mogelijk worden. Verder gaan wij voor samenwerking met kunstencentra, cultuurcentra en andere cultuurhuizen. (V) (EU)

MUZIEK EN NOG EENS MUZIEK

52. We gaan voor een betere waardering en ondersteuning van rock en jazz, vooral via het vernieuwde instrumentarium van het kunstendecreet, maar aangevuld met eigen instrumenten. (V)

53. Heel wat lokale artiesten doen het goed in Vlaanderen en België, maar hun succes heeft in eigen land een limiet bereikt en overschrijdt slechts moeizaam de grenzen. Zij moeten de steun en stimulansen krijgen om ook in het buitenland door te groeien. (V)
54. Groen zal het wettelijk kader van het fiscale, sociaal-rechtelijke en auteursrechtelijke beleid transparanter maken. (F)

ARCHITECTUUR

Architectuur heeft met de essentie van politiek gemeen dat ze de levensomstandigheden van mensen wil veranderen en - in het beste geval - verbeteren. Tussen architectuur en maatschappij bestaat een bijzondere dynamiek. Ze probeert meerwaarde (schoonheid, bruikbaarheid en duurzaamheid) te creëren en streeft ernaar rationeel om te springen met de beschikbare materialen en ruimte.

55. Besturen op verschillende niveaus moeten sterker hun verantwoordelijkheid nemen om als voorbeeldige bouwheer op te treden. Voor openbare aanbestedingen is de formule van de Open Oproep van het team Vlaams Bouwmeester daarvoor geschikt. Ook de Vlaamse Overheid zelf moet veel meer inspanningen leveren. (V)
56. In het beleid van de Bouwmeester inzetten op duurzaam bouwen. Architectuur draagt niet alleen bij tot schoonheid, bruikbaarheid, maar ook tot duurzaamheid. De bouw van duurzame huizen en steden komt vooral neer op de inschakeling en uitbouw van hernieuwbare energiebronnen, het verbeteren van isolatiematerialen en het gebruik van materialen met een kleinere ecologische impact in een kringloopeconomie. Het gaat ook over culturele duurzaamheid, over het vrijwaren van het geheugen van een stad of land. Kijk maar naar het erfgoed en de monumentenzorg. (V)
57. Het team van de Vlaams Bouwmeester en het Vlaams Architectuurinstituut blijven botsen op ernstige beperkingen in de realisatie van hun doelstellingen. Groen vraagt de Vlaamse Overheid een uitdrukkelijk engagement, heldere doelstellingen en gepaste middelen. (V)
58. In de ontwikkeling van geïntegreerde, culturele projecten rond reflectie over architectuur heeft het Vlaams Architectuurinstituut het voortouw genomen. Groen onderschrijft het belang van sensibilisering en omkadering, van participatie en verbreding van het draagvlak voor hedendaagse architectuur. De relevante thema's binnen die architectuur niet binnenskamers blijven maar een publiek van niet-ingewijden bereiken. (V)
59. Er is nood aan een professionalisering van lokale culturele architectuurorganisaties. Hun plaats in het nieuwe Kunstendecreet moet worden versterkt. (V)
60. De inzet van 'kunst in opdracht' moet veel verder gaan dan het 'verfraaien' van publieke gebouwen door het plaatsen van de spreekwoordelijke kers op de taart. Een beeldende kunstenaar moet in een vroeg stadium bij een publiek bouwproject worden betrokken. De Vlaamse Overheid dient deze dialoog niet alleen voor het eigen gebouwenpatrimonium consequent bevorderen, maar de erkenning van kunst in opdracht als een vast onderdeel van het publieke bouwproject stimuleren. (V)
61. De internationale positionering van onze architectuur is te weinig ontwikkeld. Het vernieuwde Kunstendecreet moet deze artistieke kant van de architectuur internationaal schrageren, onder meer op de buitenlandse architectuurbijeennames. (V)

INTERNATIONALE GROEIKANSSEN

De Belgische en Vlaamse afzetmarkt is klein, terwijl er voldoende toptalent is om zich te meten met het buitenland. Daar op eigen kracht geraken, vergt een zware investering in termen van tijd en financiën. Door slimme stimulansen kunnen meer goede groepen ook spelen op een internationaal en dus groter afzetgebied. Wij denken aan:

62. De inbedding van het internationaal kunstenaarsbeleid in een afzonderlijke organisatie, op armlengte van de overheid. Die kan een breed netwerken uitbouwen, eigen artistieke keuzes maken en de kunstenaars met de meeste potentie selecteren en ondersteunen: via residenties, uitnodigingen van belangrijke presentatieplekken zoals festivals en evenementen, tournees enz. (V)
63. De term 'groeikansen' is geen pleidooi voor wildgroei. Internationalisering staat vaak op gespannen voet met duurzaamheid. Daarom kan hier nagedacht worden over betere planning (vermijden dat voor een optreden een gezelschap naar pakweg Tokio vliegt), het samenwerken met de lokale organisatoren (gebruik maken van lokaal decor en technici), het kiezen voor tragere verplaatsingen (trein waar mogelijk, overzees vervoer van decor kan ook per schip) en eventueel compensatie van vliegreizen (via Gold-Standard projecten). Ook in de kunstensector is het logisch om te vetrekkken van het principe 'de vervuiler betaalt'. Het systematisch opmaken van de CO2 balans van een productie en tournee kan hierbij een goed werkinstrument zijn, waarbij de overheid inspanningen op dit vlak ook kan honoreren.

BOEKEN EN NOG EENS BOEKEN

Groen draagt het boek in het hart. Onze beleidsmaatregelen:

64. Een ondersteuning voor een breed gedragen leesbevorderingsbeleid, gebaseerd op een gezamenlijk actieplan vanuit Cultuur, Onderwijs, Welzijn, Sociale Zaken en Armoedebestrijding. (V)
65. Een ruimere financiële armsgang voor een volwaardig non-fictie- en buitenlandbeleid en om de historische achterstand van de financiering van het literaire middenveld weg te werken. (V)
66. Het masterplan voor de boekhandel in Vlaanderen uitvoeren, inclusief een mediacampagne ter promotie van het boek. (V)
67. Voor boekenleveringen (en ook dragers van muziek, film e.a.) aan scholen, bibliotheken en overheidsinstellingen naast kwantitatieve ook kwalitatieve gunningscriteria invoeren. In functie van een divers aanbod, een kwalitatieve dienstverlening en de ondersteuning van de kwaliteitsboekhandel. (V)
68. De commercialisering van schrijversarchieven en andere waardevolle documentaire collecties tegengaan. De democratische toegang tot dit cultureel erfgoed gaat boven de vermarkting. (V)
69. De invoering van een gereglementeerde boekenprijs. Dit betekent voor de lezer dat boeken blijvend aangeboden worden tegen betaalbare prijzen en garandeert de keuze uit een breed, divers en kwalitatief aanbod via vele winkelpunten. (F)

CIRCUS

Hedendaags circus heeft heel wat raakvlakken met andere podiumkunsten zoals theater en dans, een goede voorstelling is een mengvorm van verschillende disciplines. Het is een wetmatigheid dat het voor nieuwe cultuur- en kunstvormen niet evident is om hun plaats te verwerven binnen de regelgeving en de budgetten. Circus is zo'n nieuwe werkform die zich interessant aan het ontplooien is. Het Circuscentrum Vlaanderen doet veel zinvol werk. Enkele circustreffers behoren bij de internationale top. Ook hier is het bevorderen van de internationale uitwisseling een uitdaging. Traditionele nomadische circussen hebben het daarentegen moeilijk in de gewijzigde maatschappelijke context.

70. We zullen het voorzichtig aangezette circusbeleid verder ontwikkelen, binnen het specifieke circusdecreet en het beleid detecteren we een aantal aandachtspunten zoals minimale budgetten op het niveau van de kunsten, structurele erkenning van circusgezelschappen, de ondersteuning van de jeugdcircusateliers, een DKO-opleiding voor circus of een equivalent, en van een circushogeschool, (ev. In samenwerking met de Franse Gemeenschap), de uitbouw van een traject ontwikkeld voor professionele circuscreatie en –aanbod in Brussel. (V)

HET STATUUT VAN DE KUNSTENAAR

Het sociaal statuut van de kunstenaars moet nog veel verbeteren. Groen gaat voor een correcte en dus volwaardige bescherming van kunstenaars. Artikel 1bis RSZ-wet bepaalt dat wie in opdracht werkt tegen betaling van een loon, en dit voor een artistieke prestatie, vermoed wordt werknemer te zijn. Gevolg is dat diegene die de opdrachtnemer/kunstenaar betaalt, geacht wordt werkgever te zijn. Niet elke opdrachtgever is echter in staat al de verplichtingen van de werkgever op zich te nemen. Daarvoor bestaan er Sociale Bureaus voor Kunstenaars.

71. Wegwerken verschillen scheppende en uitvoerende kunstenaars. In de werkloosheidsreglementering bestaat een onderscheid tussen scheppende (bijvoorbeeld componisten) en uitvoerende kunstenaars (bijvoorbeeld zangers en musici). Het onderscheid genereert discriminaties in de werkloosheidsreglementering waaraan een einde moet worden gesteld. Zo geldt voor muzikanten en schouwspelartiesten de zogenaamde 'cachetregel', terwijl dat niet van toepassing is op andere kunstenaars (zoals componisten, maar ook beeldende kunstenaars, auteurs,). Beide kunnen zich in een vergelijkbare situatie bevinden, namelijk werken in opdracht, met kortlopende contracten, onregelmatig werken en werken met een taakloon. We ondersteunen de reeds lang geformuleerde eis om de cachetregeling in de werkloosheidsregelgeving uit te breiden tot scheppende kunstenaars.
72. Bij de cachetregeling krijgt de kunstenaar een vergoeding voor de dagen dat men niet werkt. Eenmaal opgenomen in dit systeem moeten er een beperkt aantal prestaties worden geleverd om een werkloosheidsuitkering te krijgen. We willen de cachetregeling verbeteren voor de betrokken kunstenaars, maar tegelijk misbruiken tegengaan. Met het oog op het kwalitatief verbeteren van het kunstenaarsstatuut, gaan we voor de uitbreiding van de cachetregeling naar andere domeinen van de sociale zekerheid (moederschapsverzekering, pensioenen,...).
73. Volgens een letterlijke interpretatie moeten kunstenaars in opdracht werken, waardoor worden veel kunstenaars (bijv. auteurs, beeldende kunstenaars, fotografen ...) uitgesloten. (F)

74. De toekenningsvoorraarden voor het bekomen van sociale rechten zijn niet aangepast aan de artistieke sector, vermits de sociale wetgeving ervan uitgaat dat werknemers met contracten van langere of onbepaalde duur worden tewerkgesteld. (F)
75. De kunstenaarskaart, die controle op het naleven van de voorwaarden van de kleine vergoedingsregeling (KVR) toelaat, bestaat (nog steeds) niet. Dit-instrument is nodig. Er is een KB aangekondigd om dit op te lossen. Wij zullen hierop toezien.
76. Er moeten vertegenwoordigers van de artistieke sector in de Commissie Kunstenaars worden opgenomen. (F)
77. Voor artiesten in de opstartfase van hun loopbaan moet het sociaal statuut toelaten dat hun project een aantal jaar gestaag groeien. We denken aan een stageperiode van drie jaar. De commissie kunstenaars kan de aanvragen beoordelen.
78. Het Belgische sociale zekerheidssysteem moet worden afgestemd op het werken met buitenlandse artiesten. Organisatoren en artiesten ervaren vandaag nogal wat problemen (systeem van jaarlijkse vakantie, zelfstandigheidverklaringen,). (F)
79. Kunstenaars kunnen het één jaar veel verdienen en het andere jaar weinig. Door het annualiteitsprincipe en het progressief belastingtarief betalen zij, gespreid over meerdere jaren (twee), meer belastingen dan een persoon met een gelijk inkomen. Het progressief tarief zou losgekoppeld moeten worden van het annualiteitsprincipe. (F)

LOKAAL CULTUURBELEID

Het lokaal cultuurbeleid is volwassen aan het worden. Het verknoopt de verschillende cultuurvormen, de professionele en de amateurkunsten, de sectoren (bv. welzijn en onderwijs) en zorgt voor een lokale verantwoordelijkheid en dynamiek.

Waakzaam bij de nieuwe regels

80. De invoering van de BBC (Beheers- en Beleidscyclus) leidde ertoe dat het verplichte lokaal cultuurbeleidsplan verdween. Dit kan een zegen zijn als het cultuurbeleid beter geïntegreerd wordt met andere sectoren, maar het kan ook een vloek blijken als het cultuurbeleid erdoor verzwakt. De eerste signalen zijn niet zo positief. Het is zeer de vraag of het schrappen van alle criteria m.b.t. personeel en middelen op termijn positief zal uitpakken. Groen zal de effecten van dichtbij monitoren. Dan zal blijken of kwalitatieve criteria moeten komen. Voor Groen is een prikkelende wisselwerking tussen autonome lokale besturen en een proactieve Vlaamse overheid essentieel om voor elke inwoner van Vlaanderen en Brussel gelijke kansen op cultuur te verzekeren. (V)

Cultuurcentra en gemeenschapscentra

81. De cultuurcentra en de gemeenschapscentra staan onder druk van de publiekscijfers. Ze hebben een brede cultuurspreidende en participatiebevorderende rol, ook voor kwetsbare en moeilijkere kunstvormen, en een meer lokaal gericht aanbod. We gaan voor een lokale verankering van het programma. We pleiten ervoor dat een te populaire programmering het niet haalt op artistieke kwaliteit. (V)
82. Nogal wat cultuurcentra stellen zich als concurrenten van elkaar op. Daardoor stijgen de uitkoopsommen van gezelschappen. Als het over gesubsidieerde compagnies gaat, worden er dan twee keer publieke middelen ingezet. Onderlinge samenwerking om betaalbare uitkoopsommen (en toegangsprijzen) af te dwingen is nodig. (V)

Lokaal cultuurbeleid is ook...

83. Cultuur moet nog méér de straat op: op pleinen en parken als podia. Wijken en wijkwerking kunnen soms veel meer impact genereren dan "de gemeente" of "Vlaanderen". Voor cultuurparticipatie (participatie in het algemeen) is dat dé plek om in te investeren.
84. Vlaanderen moet impulsen geven aan die gemeenten die nog niet instapten in het lokaal cultuurbeleid. De inzet van bijv. mobiele cultuurbeleidscoördinatoren zou zinvol zijn, en kan het verhaal in een gemeente, op gang trekken. Hetzelfde geldt voor het punt hierna, het op gang trekken van een beleid gericht op kansengroepen.
85. In de bevordering van de cultuurparticipatie van kansengroepen spelen steden en gemeenten een centrale rol. We willen het instrumentarium van het participatielaw opvergemenen. (V)

OPENBARE BIBLIOTHEKEN

Openbare bibliotheken evolueren van plekken van uitleen van boeken en muziek naar knooppunten van verschillende disciplines en informatie-uitwisseling. De invulling van de klassieke functies blijft belangrijk, maar de werking kan en moet worden verbreed. Hoe dan ook blijven deze laagdrempelige basisvoorzieningen nodig om alle mensen een gelijke toegang te geven tot de informatiesamenleving.

86. De bibliotheken blijvend inzetten als cultuurspreidende en cultuureducatieve instellingen: voor de ontsluiting van literatuur, muziek, informatie. (V)
87. Toegankelijkheid verhogen voor doelgroepen zoals jongeren, schoolverlaters, werkzoekenden, ouderen, migrantengemeenschappen en hen vrije toegang tot belangrijke diensten leveren. (V)
88. Groen gaat voor een versterking van de educatieve rol van bibliotheken in het kader van het levenslang leren: bibliotheken kunnen zowel het niet-formele als het informele leren aanbieden in de vorm van workshops, lezingen, leesclubs, debatten, computer- en internetinitiaties ... Taalverwerving kan daar een onderdeel van zijn. (V)
89. Werken aan e-inclusie: versterken van digitale competenties en e-vaardigheden, om werkloosheid en sociale uitsluiting tegen te gaan. (V)
90. Leesplezier stimuleren en een literaire werking uitbouwen. (V)
91. De rol van de bib als ontmoetingsplek (gemeenschapsvorming) versterken: een plek waar burgers zonder verplichting kunnen vertoeven, een krant of tijdschrift kunnen lezen, een praatje kunnen slaan met andere bezoekers. (V)
92. De bib als kennis- en informatiecentrum heroriënteren. Het is de geschikte plek om het ruime aanbod toegankelijk en overzichtelijk te maken. Digitale bronnen, zoals google, zijn nuttig maar leveren een overload aan informatie. Filteren en selecteren vormen de uitdaging. De openbare bibliotheken spelen hierin een sleutelrol. (V)
93. Samenwerking met het reguliere onderwijs versterken door het ondersteunen en verrijken van de educatieve doelen: het lees- en leerplezier bij kinderen, ervaringen opdoen in het gebruiken van informatie voor kennis, begrip, creativiteit en ontspanning, ondersteunen bij het leren van informatievaardigheden, toegang tot bronnen, de gelegenheid bieden om in contact te komen met diverse ideeën, ervaringen en opvattingen en het organiseren van activiteiten die het culturele en sociale bewustzijn bevorderen. (V)
94. Het Vlaams E-boekplatform zo uitbouwen dat het lezen laagdrempelig blijft. (V)
95. Verantwoordelijkheid opnemen voor de zorg voor het lokale literaire en audiovisuele erfgoed. (V)
96. Een gemeenschappelijk lidmaatschap realiseren voor openbare bibliotheken in Vlaanderen. (V)
97. De digitale openbare bibliotheek verder uitbouwen (alle gebruikersinformatie en toegang tot de catalogi van de Vlaamse openbare bibliotheken). (V)
98. Een aangepaste dienstverlening verzekeren voor personen met beperkte mobiliteit. Voor personen met een visuele leesbeperking (blinden en slechtzienden) moet de bibliotheekdienstverlening van Luisterpunkt versterkt worden. Deze doelgroep zal uitgebreid worden naar mensen met een andere leesbeperking (zoals personen met dyslexie, MS en afasie). Evenals voor nieuwkomers, voor mensen die leesbeperkt zijn in de Nederlandse taal. (F) (V)

CULTUREEL ERFGOED

De maatschappelijke relevantie van cultureel erfgoed toont zich in de interesse en waarde die mensen en gemeenschappen eraan hechten. En dat is hoog. Verschillende overheden ondersteunen vanuit hun eigen invalshoek een erfgoedwerking, vaak zijn ze zelf bv. de ‘inrichtende macht’ van een museum, archief, erfgoedbibliotheek, wetenschappelijk documentatiecentrum... Maar de Vlaamse middelen blijven zeer beperkt. En vooral, we missen visie.

99. Groen zal ervoor ijveren dat er een ministeriële visienota ‘roerend erfgoed’ komt. Zo’n document moet een brede maatschappelijke discussie losweken. Het moet resulteren in een masterplan roerend erfgoed. (V)
100. Het cultureel akkoord tussen de Vlaamse en Franse gemeenschap besteedt weinig aandacht aan cultureel erfgoed. Wij vragen een uitbreiding met een hoofdstuk betreffende cultureel erfgoed. Ook het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en de federale overheid moeten worden betrokken, niet in het minst met het oog op een éénduidig intra-Belgisch topstukkenbeleid, het bruikleenverkeer en het afstemmen van de vele onderzoeksbesognes. (V) (F) (Br)

VERZAMELEN: ERFGOED VERZAMELEN, EEN PERMANENTE UITDAGING, OOK VOOR DE OVERHEID

Een doordacht verzamelbeleid (schenkingen, aankopen, bruiklenen, afstotingen, ...) is van fundamenteel belang voor de onderlinge samenhang en de uniciteitwaarde van het cultureel erfgoed.

101. Een overkoepelend Collectieplan Vlaanderen moet worden opgemaakt om het maatschappelijk draagvlak van het cultureel-erfgoedveld te verhogen. Dit wordt bekraftigd door de verwerving van jonge meesters binnen het topstukkenfonds en binnen het sleutelwerkenbeleid. (V)
102. Voor het immaterieel cultureel erfgoed is een doorstart van het inventariseren, documenteren en gaandeweg clusteren van soortgelijke fenomenen nodig. (V)

- 103. Er is nood aan een evenwaardige behandeling van musea, culturele archieven en erfgoedbibliotheeken in het subsidiebeleid. Erfgoedbibliotheeken moeten een erkenning/subsidiëring op Vlaams niveau kunnen verwerven. (V)
- 104. De juridische onduidelijkheid voor publiekrechtelijke archieven in Vlaanderen moet verdwijnen door een afstemming tussen de Vlaamse en de federale overheid. (V) (F)
- 105. Groen zal schenkingen en legaten van waardevolle stukken sterker fiscaal faciliteren. (V) (F)

BEHOUD EN BEHEER VAN DE ERFGOEDCOLLECTIES

- 106. Het in kaart brengen en beschrijven van de materiële toestand van de collectie, een actieplan rond preventieve en actieve conservering en restauratie, een effectief depotbeheer, calamiteitenplanning en garanties op beveiliging. (V)
- 107. De digitale lange termijnbewaring van erfgoedcollecties is een enorme uitdaging. Hun leesbaarheid is afhankelijk is van vergankelijke dragers en leesapparatuur. Voor bepaalde audiovisuele collecties wordt ingezet middels het VIAA, dat duurzaam moet worden uitgebouwd. (V)
- 108. Bij het borgen van het immaterieel erfgoed is er blijvend nood aan een duurzame ondersteuning en deskundige begeleiding. Een decretale verankering ervan vormt een belangrijke garantie. (V)
- 109. Er is behoefte aan kwaliteitsvolle opleidingen voor preservering, conservering en restauratie van de diverse dragers en materialen. (V)

ONDERZOEK

- 110. De onderzoeksfunctie in Vlaanderen beleidsmatig expliciteren en structureel ondersteunen. De samenwerking met wetenschappelijke instellingen stimuleren en erfgoedorganisaties beter in staat stellen om actief deel te nemen aan onderzoeksprogramma's. (V)

PUBLIEKSWERKING

- 111. De culturele en maatschappelijke diversiteit in de cultureel-erfgoedsector ontwikkelt zich gestaag van ‘Vlaams erfgoed’ naar een diverse werking rond ‘erfgoed in (relatie tot) Vlaanderen’: migratie-erfgoed, gedeeld erfgoed met ‘source communities’ in het buitenland ... Een versterkte inhaalbeweging op dit terrein is nodig. (V)
- 112. Het concept erfgoedgemeenschap doorvoeren in het Cultureel-erfgoeddecreet, wat meer is dan “ontsluiting van het cultureel erfgoed”. (V)

INTERNATIONAAL POSITIONEREN

In een globaliserende wereld moet het cultureel-erfgoedveld mee kunnen met de internationale standaarden, thesauri, praktijken en netwerken. Een internationaal referentiekader is noodzakelijk. Meertaligheid is hierbij een must. Deelname aan internationale netwerken en -uitwisseling essentieel.

- 113. Een internationaal beleid dat is geënt op de intrinsieke waarde van collecties i.p.v. van het op de markt zetten van Vlaanderen als merknaam en de ondersteuning van netwerkmomenten voor economische en politieke besluitvormers. (V)
- 114. België is één van de drie Europese lidstaten waar er nog geen systeem van overhedsindemniteit (staatsverzekering voor bruiklenen aan erkende erfgoedactoren) bestaat. Nochtans circuleren reeds sinds 2008 ontwerpteksten voor dergelijk decreet en werden allerlei principes en mogelijkheden reeds uitgebreid onderzocht en beschreven. Wij zullen dit indemnitesdecreet meteen ter bespreking en stemming voorleggen. (V)
- 115. De Europese regelgeving weegt steeds zwaarder op het Belgische, Vlaamse en lokale erfgoedbeleid. Europese maatregelen zoals de auteursrechtenrichtlijn, de richtlijn verweesde werken, de richtlijn hergebruik van overheidsinformatie, Europeana ... met lang niet altijd gunstige gevolgen voor de cultureel-erfgoedsector. Ze worden aangestuurd buiten het beperkte Europese cultuurbeleid. De maatschappelijke en culturele meerwaardes verdwijnen vaak achter andere belangen. (V) (EU)
- 116. De kwaliteit van Europeana verbeteren. Het verhoogt de zichtbaarheid van het Europese culturele erfgoed, stimuleert het gebruik ervan en zet aan tot digitalisering. (EU)

DIGITAAL ERFGOED

Als Vlaanderen zich wil blijven profileren als een kennisregio en het (digitaal) erfgoed op een duurzame manier '(her)bruikbaar' wil maken voor andere toepassingen, is de zorg voor (digitaal) erfgoed een basisvoorwaarde. Dit betekent:

117. Duurzame digitale toegankelijkheid van cultureel erfgoed als een prioriteit behandelen. Dit veronderstelt afspraken over zowel de selectie voor digitalisering en de digitale bewaring als over de rollen en verantwoordelijkheden, in een regierol van de Vlaamse overheid. (V)
118. De cultureel-erfgoedsector financiële impulsen geven voor de (digitale) valorisatie van collecties. En een oplossing voor de problemen die de huidige auteurswetgeving stelt cf. infra). (F) (V)
119. De oprichting van een centraal aggregatieplatform dat een zo rijk mogelijke standaard voor de uitwisseling van metadata hanteert. Hierbij rekening houden met de werking van bestaande erfgoedportalen (zoals Archiefbank Vlaanderen, VKC, Lukas, Vlaamse erfgoedbibliotheek ...). (V)

IMMATERIEEL ERFGOED

Het immaterieel cultureel erfgoed is al te lang onderbelicht gebleven. We moeten de term "beschermen" vervangen door "het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed". We willen het concept erfgoedgemeenschappen (= een gemeenschap die bestaat uit organisaties en personen die een bijzondere waarde hechten aan het cultureel erfgoed) verder uitbouwen. Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed beperkt zich niet tot de (gesubsidieerde) cultureel-erfgoedsector, maar gaat onder andere ook over de kunstensector, de landbouw en visserij, het onroerend-erfgoedveld ...

120. Cultureel-erfgoedorganisaties met kennis van zaken kunnen erfgoedgemeenschappen helpen de analyse te maken welke fenomenen, tradities, gebruiken en welke kennis immaterieel cultureel erfgoed is en de "erfgoedreflex" aan te scherpen. De Vlaamse Gemeenschap moet deze netwerken van expertise ondersteunen. Ze sluit zo aan bij de UNESCO-conventie van 2003. Het gaat om een landelijke expertisekern of netwerk voor verhalen, dialecten, mondelinge geschiedenis en vertelkunst. een kern van expertise voor cultureel erfgoed binnen het kunstenveld, en kern voor cultureel erfgoed van stoeten, feesten, rituelen en sociale interactie, een netwerk rond kennis over de natuur en het universum, en een kern die zich toelegt op het immaterieel cultureel erfgoed van technieken en ambachten. Het Cultureel-erfgoeddecreet voorziet daar in. Immers, vandaag worden al kernen gesubsidieerd voor o.a. kerkelijk erfgoed, agrarisch erfgoed. (V)
121. Van een "Inventaris Vlaanderen" naar een "Databank voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen". Het documenteren en inventariseren van immaterieel cultureel erfgoed is een eis van de Conventie. De huidige Inventaris Vlaanderen moet een meer uitgebreid instrument worden, het moet o.a. het immaterieel cultureel erfgoed zichtbaar maken, het veranderend karakter in beeld brengen, goede praktijkvoorbeelden, experts en expertisekernen tonen, uitwerken van borgmaatregelen, en maatregelen voor het doorgeven, enz., op basis van een databank. (V)
122. Het is aan de Vlaamse Gemeenschap om aandacht te vragen voor immaterieel cultureel erfgoed in het onderwijscurriculum, in het opleidingsaanbod van de VDAB, in het cursusaanbod van de socioculturele verenigingen en van de amateurkunstenorganisaties. (V)
123. De Vlaamse Gemeenschap bewaakt de kwaliteit en modereert. Het is zoeken naar een evenwicht tussen verschillende invalshoeken, o.a.: in de relatie tussen immaterieel cultureel erfgoed en authenticiteit, traditie en identiteit en volkscultuur en in het doorgeven van immaterieel erfgoed en het evolueren versus het bevriezen. (V)

CULTUREEL ERFGOED EN ANDERE BELEIDSDOMEINEN

124. 'Geïntegreerd' erfgoedbeleid betekent dat het erfgoedbeleid afgestemd moet zijn op andere domeinen (Conventie van Faro). Erfgoed vormt vaak de grondstof of het middel om beleidsdoelstellingen in andere beleidsdomeinen te realiseren. Denk aan onderwijsinstellingen, kerkfabrieken, welzijnswerkers, huisvestingsmaatschappijen, creatieve industrieën, stadsontwikkelaars, toeristische organisaties, beeldende kunstenaars, vrijwilligersverenigingen, theatermakers en muzikanten, landbouwers, ondernemers, ... Deze sectoren kunnen elkaar duurzaam versterken. Er moet gewaakt worden over de intrinsieke waarde van de cultureel-erfgoedwerking; ze mag niet louter ingezet worden als middel. (V)

ONROEREND ERFGOED

INVENTARISATIE

125. Inventarisatie van bouwkundig erfgoed op Vlaams niveau definitief afronden en gemeenten opleiden in inventariseren, centraal databank door Vlaanderen beheren. De Vlaamse administratie moet de ervaringen met de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed delen met haar lokale partners. Op basis van goede afspraken kunnen de gemeenten en verenigingen de 'gaten' in de Vlaamse inventaris autonoom invullen. In functie van beheer en bescherming kunnen de verzamelde gegevens centraal worden ontsloten. (V)
126. De Centrale Archeologische Inventaris mag zeker de ambitie koestern om een gebiedsdekende archeologische inventaris en kartering te realiseren. (V)
127. Afstemmen van inventarissen op beschermingen: uitstippelen van een rationeel en thematisch overwogen beschermingsbeleid. De programmatie werd vaak ook door persoonlijke voorkeuren of politieke overwegingen aangestuurd, bijv. beschermen van oorlogsberghoven. Omdat het onmogelijk is om alles te beschermen, vertrekt elke bescherming vanuit de gekende databank bouwkundig erfgoed, de landschapsatlas en de centrale archeologische inventaris. Daarbij moet worden afgestapt van de gevelinventarisatie, of beter gezegd de objectmatige benadering zoals we die vandaag kennen. We moeten komen tot onderzoek en inventarisatie van stedelijke gehelen als basismateriaal voor goede ruimtelijke planning en zorgvuldig beheer in historische stadskernen. (V)
128. We moeten een koppeling maken tussen de inventaris Bouwkundig Erfgoed en de sloopvergunningen. De huidige regeling – een advies van de Vlaamse administratie aan de gemeente – leidt al te makkelijk tot sloping of het beschamende behoud van een gevel. De procedure moet herzien worden zodat inwoners een beroepsprocedure kunnen opstarten die uitmondt in een beslissing op Vlaams niveau. (V)
129. Voor de landschappen is er achterstand in te halen. Erfgoedlandschappen zijn gebaseerd op de ankerplaatsen, de meest waardevolle landschappen van Vlaanderen, waarin een geheel van verschillende erfgoedelementen (naast landschappelijke ook bouwkundige of archeologische) voorkomt. De aanduiding van ankerplaatsen moet krachtiger gebeuren. (V)
130. Het beleid inzake rollend erfgoed en het watererfgoed beter uitbouwen. Ook het onderwatererfgoed verdient aandacht. (V) (F)

BESCHERMING

131. Tijdens de volgende legislatuur de meest waardevolle en beschermde elementen van onroerend erfgoed, waarvan op basis van oude beschermingen de beschermingsvoorschriften onzeker zijn, opnieuw als bescherming voorleggen. (V)

BEHEREN: RESTAURATIE EN ONDERHOUD

132. Momenteel wordt het beheer, het onderhoud of de restauratie van landschappen, archeologische zones of monumenten gerealiseerd op basis van de ingediende aanvragen tot premie of subsidie. Het zou beter zijn de schaarse Vlaamse middelen in te zetten waar het voor ons erfgoed écht nodig is. Dit kan pas na een grootschalige monitoring van de fysieke toestand van dit erfgoed. Monumentenwacht moet versterkt worden met personeel van de Vlaamse overheid (V)
133. De Vlaamse overheid is zelf eigenaar van geïnventariseerde en beschermde landschappen, gebouwen en zelfs archeologische vindplaatsen. Als goede huisvader zal de Vlaamse overheid jaarlijks in de Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND) een overzicht geven van haar beschermd patrimonium en haar fysieke toestand. (V)

ACCENT OP ONDERHOUD EN ECOLOGISCHE INNOVATIE

134. Wij zullen een groot accent leggen op onderhoud (voorkomen) en op de zorg voor duurzaamheid (o.a. op vlak van energie, aangepaste materialen enz.). Groen zal veel aandacht schenken aan (onderzoek naar) innovatie (bv energiebesparende maatregelen, thermisch comfort). (V)
135. De afgeschafte onderhoudspremies voor openbare besturen moeten dringend terug worden ingevoerd. (V)
136. We willen het erfgoed ook inzetten voor hedendaagse functies en toepassingen. We moeten durven innoveren met respect voor het origineel. (V)

MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK EN PUBLIEKSWERKING

Er moet veel meer aandacht gaan naar de ontwikkeling van een maatschappelijk draagvlak voor het onroerend erfgoed. Er blijft een groot wantrouwen bij de overheid t.o.v. de individuele burger en heel veel ruimte voor de bevoegde administratie. Onze beleidsmaatregelen:

137. De rol van de administratie verder laten evolueren van inspectie en controle naar coaching en begeleiding. (V)
138. Inzetten op de ontwikkeling van duurzame instrumenten (routes, info, panelen, websites enz.) en minder op eenmalige shots. We opteren voor een doorgedreven samenwerking tussen onroerend en cultureel erfgoed, waar veel is expertise inzake promotie, ontsluiting, educatie enz. (V)
139. Erfgoedkluis evalueren. Tijdens de vorige regeerperiode werd de Erfgoedkluis in het leven geroepen. Dit fonds wordt evenals Cultuurinvest door ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV) nv. getrokken. Wij willen de Erfgoedkluis behouden, maar grondig evalueren – welke effecten heeft het gehad?, hoe transparant zijn de keuzen door de Erfgoedkluis? – en zo nodig bijsturen. (V)
140. Sinds 2012 verzorgt Herita een participatieve functie binnen het Vlaamse erfgoedbeleid. De doelstelling en ambitie voor deze vereniging zijn groots. Groen wil dat deze organisatie transparanter en slagkrachtiger te werk gaat en een duidelijke visie ontwikkelt op erfgoed. De verschillende beheersdoelstellingen van deze vereniging moeten met de opdrachten van de administratie worden afgestemd.

HANDHAVING

141. We versterken de handhaving. Voor verwaarloosde panden waarvan de eigenaars de onderhoudsplicht niet respecteren, zal de overheid krachtdadiger kunnen optreden zodat het pand niet teloor gaat. (V)

KERKELIJK ERFGOED

142. Kerkelijk erfgoed is een grote zorg. We moeten aan deze grote gebouwen – er komen er steeds meer vrij – een nieuwe waardevolle invulling geven. We prefereren een ‘beteenisgevende’ functie zoals een tentoonstellingsruimte, een jeugdcentrum, een sporthal of een boekhandel. Een multireligieuze invulling is aantrekkelijk. Voor waardevolle kerkgebouwen moet de ingreep omkeerbaar zijn. Er moet ook worach over medebeheer, gedeeltelijke herbestemming, ... (V)

BIJSTELLING VAN HET DECREET

143. Meer aandacht voor landschappen door ze holistisch te benaderen, o.a. als onderdeel van Vlaams ruimtelijk én natuurbeleid. Dit betekent het versnellen van de aanduiding van ankerplaatsen, het doorvertalen van landschappen naar ruimtelijke uitvoeringsplannen... Enkel zo kan de landschapsconventie van Firenze in Vlaanderen op een positieve manier vruchten afwerpen. (V)
144. Geïntegreerde beheerplannen zijn een logische keuze. Het nieuwe onroerenderfgoeddecreet voorziet in het opmaken van geïntegreerd beheersplannen voor gebieden en gronden, waar vanuit de Vlaamse overheid verschillende beleidsdoelstellingen gelden. Deze beleidsoptie zal onverkort door Groen in het uitvoeringsbesluit worden opgenomen. (V)
145. Erfgoedverenigingen, zoals Herita en Monumentenwacht, verrichten goed werk in het creëren van een brede basis voor de uitvoering van het Vlaams erfgoedbeleid. De subsidiëring van deze verenigingen moet op decretale basis worden verzekerd. (V)
146. In een decreet (en niet in een uitvoeringsbesluit) regels opnemen m.b.t. de erkenning van de Onroerend-Erfgoed-gemeente, de intergemeentelijke OE-dienst, -depot, archeoloog, archeologisch solidariteitsfonds ... (V)
147. Duidelijkheid creëren over de relatie tussen de omgevingsvergunning en het advies van onroerend erfgoed. (V)
148. Een robuuste oplossing voor een sterk archeologisch solidariteitsfonds. Dat betekent een verplichte bijdrage van de ruimtelijke initiatiefnemers en van de Vlaamse overheid (1 euro voor 1 euro). (V)
149. Versterking van de advisering via twee lijnen: de KCML die het technisch advies geeft en de expertisecommissie die instaat voor het tweedelijnsadvies bij beroepsprocedures. (V)
150. Erfgoedrichtplannen (als Vlaamse beleidsplannen) strategisch inzetten als plancontract tussen gewest en onroerenderfgoedgemeenten, andere administraties. Het aftoetsen van een visie met derden, zoals lokale besturen en particulieren, heeft nood aan een verankerde juridische basis en kan de uitvoering van dit plan door middel van een actieprogramma verzekeren. (V)

EN HET MIDDENVELD?

151. Het is nodig dat er in deze sector een middenveld van organisaties ontstaat. De bestaande structuren worden door de overheid aangestuurd. De rol van de overheid is op zich geen probleem, als er daarnaast ook een belangenbehartiger is die de talrijke vrijwillige en professionele initiatieven groepeert. (V)

EEN STILLE SOCIAAL-CULTURELE (R)EVOLUTIE

Er beweegt wat in Vlaanderen en Brussel. Op de rotsvaste fundamenten van activering, emancipatie en zin voor gemeenschap, is het sociaal-cultureel werk zich aan het vervellen: van een hoofdzakelijk in zichzelf gekeerde sector naar een open en innovatieve ruimte.

Om de kracht van het sociaal-cultureel werk te versterken, zal het nodig zijn dat de overheid deze werksoort meer ruimte geeft. Nu organiseren overheden vaak te veel zelf via lokale dienstencentra, cultuur- en gemeenschapscentra. Overheden moeten meer ruimte laten voor het initiatief van burgers en verenigingen. Ook het organiseren van activiteiten beneden de prijs die verenigingen moeten aanrekenen (uitgezonderd voor kansengroepen) is niet correct. Ruimte geven betekent ook niet te veel regels opleggen (cf. punt 29).

ALGEMENE BELEIDSVOORSTELLEN INZAKE SOCIAAL-CULTUREEL WERK

152. Het brede sociaal-cultureel werk moet haar vrijplaats kunnen behouden. Immers, we zien een toenemende instrumentalisering. De sector wordt ingezet door de overheid om diens doelen te helpen realiseren. Veel verenigingen worden in een zodanig keurslijf gedropt dat ze in een positie van onderraannemer van de overheid krijgen. De mooie traditie in het jeugdwerk en het sociaal-cultureel werk dat de overheid zich niet inmengt met de inhoudelijke aspecten van de werking, maar financiert op basis van een intrinsieke meerwaarde voor de samenleving, verdwijnt langzaam maar zeker. Dat is een principe waar we willen voor vechten. Een open samenleving met een dito democratie subsidieert organisaties die zich kritisch uitletten over de overheid waar ze geld van krijgt. (V)
153. We willen de huidige decreten openbreken. Nieuwe praktijken en brede werkvormen vallen uit de boot. We moeten de buitengrenzen van het sociaal-cultureel volwassenenwerk doorbreken. De regels die de overheid oplegt moeten worden aangepast aan de nieuwe praktijken. (V)
154. De subsidieregelingen zijn al te veel geënt op het 'gemiddelde' Vlaanderen. Buurt- en wijkinitiatieven verdienen blijvende aandacht. Maar er is meer. In het verstedelijkte Vlaanderen moet het sociaal-cultureel werk net de steden kunnen 'heroveren', in vele gedaanten en vormen. Dat vereist aangepaste decreten. (V)
155. De reguliere verenigingen zijn beter omkaderd om kwaliteitsvolle dossiers te schrijven. En de subsidiecriteria zijn onvoldoende cultuurneutraal. Die moeten aangepast worden om het brede sociaal-cultureel werk een volwaardige plaats te geven. (V)
156. Enerzijds moet ruimte gemaakt worden voor initiatieven die vertrekken vanuit een gedeelde identiteit of een culturele gemeenschap. Anderzijds moeten we inzetten op gedeelde ruimtes, bruggen waar mensen elkaar tegenkomen. Daarvoor moeten we zoeken naar nieuwe hybride vormen. Als we ons niet kunnen uitdrukken, kunnen we niet communiceren. (V)
157. En de overheid? Die moet ondersteuning bieden, niet alleen materieel of in centen maar ook moreel, aan elke vorm van zelforganisatie en verenigingsleven in welke vorm of met welke methode ze ook werken, in werkingen van korte of langdurige aard. Het komt erop aan hen niet te ont- maar aan te moedigen. Ook stoppen met het verkoken van ondersteuningsmechanismes. Er moet ruimte zijn voor experiment en innovatie van sociaal-culturele projecten en organisaties. (V)
158. Wat vorming betreft, willen we werken aan een herwaardering van de niet-formele educatie (niet op de job gericht). (V)

PUNCTUELE VOORSTELLEN

Sociaal-culturele organisaties moeten de ruimte krijgen om vanuit hun sociaal-culturele opdrachten ook andere functies op te nemen, ook al sluiten ze niet onmiddellijk aan bij (een beperkende interpretatie van) de vier functies in het decreet. (V)

159. De Vlaamse overheid richt, naar analogie met het dynamo-project in de sport, een fonds op waarmee erkende sociaal-culturele organisaties gezamenlijk aan de slag kunnen om lokale groepen die nergens bij aangesloten zijn te ondersteunen. Dit fonds wordt beheerd door de sociaal-culturele verenigingen die zich hiertoe engageren. (V)
160. De Europese unie hanteert de Civil Society Organisations (CSO's) als een pijler voor de uitbouw van een sociaal Europa. Daardoor ontstaat ook meer ruimte om initiatieven of thema's die van onderuit doorsijpelen aan bod te laten komen. (EU)
161. Het Grundtvig-programma heeft zijn succes getoond als versterker van de niet-formele educatie. Deze lijn, om ook in te zetten op niet-arbeidsmarktgericht leren, moet onverkort worden voortgezet. (EU)

162. We zorgen ervoor dat de Europese Unie uitwisselingen faciliteert tussen sociaal-culturele organisaties uit verschillende landen met het oog op het versterken van gemeenschapsvorming, maatschappelijke activering en educatie. (EU)

AMATEURKUNSTEN

170. Creativiteit ondersteunen en stimuleren is de opdracht van deze sector. Naast het artistieke speelt de sociale dimensie een cruciale rol.
171. De link tussen het deeltijds kunstonderwijs en amateurkunsten moet versterkt worden. Enerzijds vervolmaken amateurkunstenaars zich in het deeltijds kunstonderwijs (instroom) en anderzijds komt het gros van de DKO-leerlingen in het amateurkunstenveld, de kunstbeoefening in de vrije tijd terecht (uitstroom). (V)
172. Vrijstelling leenrecht voor uitleningen voor de amateurkunstenorganisaties. Hun documentatiecentra hebben immers een culturele en educatieve opdracht. (F) (V)
173. Een stimuleringsbeleid om de etnisch-culturele diversiteit van de kunstuitingen in de amateurkunsten beter zichtbaar te maken en meer kansen te bieden. (V)
174. Pilotprojecten honoreren die kansarmen of personen met een beperking begeleiden. (V)
175. Stimuleren van vernieuwende experimenten om de amateurkunsten beter aansluiting te laten vinden bij de actualiteit binnen de professionele kunsten. (V)

FEDERALE CULTURELE INSTELLINGEN

176. De federale wetenschappelijke en culturele instellingen zijn zowat de verweesde kinderen van het cultuurbeleid. Ze verdienen een eigen minister en een krachtig beleid. We zouden zelfs durven spreken van een noodplan. Dat moet hen voldoende middelen garanderen maar hen ook aansporen om hun middelen efficiënt aan te wenden om hun taken waar te maken in de brede culturele, bibliotheek- en archiefsector. (F)
177. Een actieve samenwerking is nodig met instellingen en organisaties uit de gemeenschappen op het vlak van internationale projecten, studiewerk, onderzoek en innovatie ten bate van de cultuursector en de informatiesector. De informatie die de instellingen beheren, moet toegankelijk zijn en blijven voor het brede publiek. (F)
178. De Koninklijke Bibliotheek moet haar rol als nationale bibliotheek ten volle waarmaken en een coördinerende en stimulerende rol opnemen voor de bibliotheken in België. Dat gebeurt nu onvoldoende. (F)
179. De federale en de Gemeenschapsinstellingen hebben belangrijke gezamenlijke troeven. We kunnen ze betrekken bij het kunstenbeleid (Opera, Bozar ...) en bij museumbeleid als Vlaanderen in de toekomst naast de erkenning van musea ook 'collecties' laat spreken en ze erkent/bescherm. Dat zou helpen bruggen te bouwen. Ook de samenwerking met IRPA-KIK is cruciaal. Daar zit dé expertise inzake restauratie en behoud. (F) (V)

AUTEURSRECHT EN DE RECHTEN VAN HET PUBLIEK

Deze titel verwijst naar de visie van Groen. Wij gaan 'voor een auteursrecht in balans' dat het evenwicht tussen de belangen van de gebruikers en die van de rechthebbenden beter garandeert. De burger moet het recht hebben op een maximale toegang tot informatie en cultuur, uiteraard rekening houdende met de rechten van auteurs. (...)

De digitalisering brengt grote veranderingen teweeg in de maatschappij en de manier waarop mensen omgaan met informatie. In hoog tempo ontwikkelen zich nieuwe publicatievormen.

180. Wij zullen het downloaden op internet voor iedereen toegankelijk maken en legaliseren. Enerzijds moet de auteur vergoed worden voor de artistieke prestatie, anderzijds willen we geen jacht op downloaders, noch een systeem dat surfgedrag in kaart brengt, zoals het Franse anti-piraterij systeem Hadopi. Via een wettelijke licentie, gaat het voorstel uit van een indirecte forfaitaire vergoeding. Dit betekent dat alle downloaders bijdragen aan de grote pot, weliswaar gedifferentieerd afhankelijk van het downloadvolume. De EU (en dus ook België) mag alleen grootschalige, commerciële namaak en piraterij strafbaar stellen. Werken waarop auteursrecht rust mogen voor privédoeleinden worden gekopieerd of gedownload. Het illegaal uploaden, wordt daarentegen stevig aangepakt, uit respect voor de auteurs en hun werk. (F) (EU)
181. De marktdominantie afbouwen, een echte keuzemogelijkheid tussen verschillende beheersvennootschappen, het faciliteren voor zelfbeheer van de eigen rechten, maximale transparantie en een toegankelijke online databank, zijn belangrijke maatregelen om meer openheid en flexibiliteit voor de artiesten en de gebruikers te creëren. We willen quasimonopolies afbouwen. Zeker de muzieksector is gebaat met meerdere auteursverenigingen die auteursrechten voor muzikanten innen en verdelen in alle

- transparantie. (F)
182. Een inkorting van de auteursrechtelijke beschermingstermijn. (EU)
 183. De EU (ook Vlaanderen) moet vormen van intellectuele eigendom bevorderen die het makkelijker maken ideeën te delen en verder te ontwikkelen, zoals creative commons-licenties. (EU) (V)
 184. Groen steunt de vragen van de auteurs over het leenrecht, maar wenst tegelijk geen grotere drempel in te voeren voor de gebruikers van bibliotheken, zoals leerlingen, studenten en onderzoekers.
 185. Door digitalisering kunnen instellingen hun collecties beter toegankelijk maken voor onderzoekers en voor het algemene publiek. Het auteursrecht vormt evenwel vaak een struikelblok. De inspanningen om rechthebbenden te achterhalen en hun toestemming te verkrijgen, zijn bij grotere digitaliseringenprojecten zo substantieel dat die projecten in de praktijk onbetaalbaar worden. Het zogenaamde ‘digitale zwarte gat’ van de twintigste eeuw moet aangepakt kunnen worden. De auteurswet moet hieraan aangepast worden. (F)
 186. De komende evaluatie en/of herziening van de Europese Auteursrechtrichtlijn uit 2001 moet meer aandacht besteden aan de uitzonderingen op het auteursrecht. Nieuwe uitzonderingen zoals voor e-uitleen, de ontsluiting van collecties van instellingen etc. zijn noodzakelijk. (EU)
 187. De recent goedgekeurde Richtlijn verweesde werken is voor instellingen een onbruikbaar instrument, zeker in het geval van massadigitalisering. Deze Richtlijn moet zo snel als mogelijk worden herzien. Het toepassingsgebied is te eng, en de verplichte voorafgaandijke diligente zoektocht in de praktijk onhaalbaar. (EU)
 188. We willen een einde stellen aan de onrechtvaardige situatie waarbij DRM de uitzonderingen op het auteursrecht kan uithollen. In de Auteurswet moet ingeschreven worden dat erfgoed-instellingen de technische beschermingsmaatregelen wel degelijk moeten kunnen neutraliseren wanneer zij van een uitzondering wensen gebruik te maken. Die aanpassing moet verhinderen om voor e-content via licenties de uitzonderingen weg te contracteren. (F)
 189. De bestaande uitzondering voor personen met een visuele beperking willen we verruimen naar personen met een leesbeperking. (F)
 190. Open access, vrije toegang tot online wetenschappelijke informatie en de mogelijkheid tot datamining is voor wetenschappelijke instellingen van essentieel belang voor kennisopbouw en verder wetenschappelijk onderzoek. Zeker onderzoek dat gefinancierd wordt met publieke fondsen moet in open access beschikbaar worden gesteld. Dit vereist een uitzondering op de auteurswet. (F)
 191. Datacollecties, zoals reeksen foto's, teksten en video's die nog beschermd worden door het auteursrecht, moeten via dataminingtechnieken toegankelijk zijn voor wetenschappers.
 192. De erfgoed-instellingen moeten worden betrokken bij de herziening van het Vlaams decreet inzake hergebruik van overheidsinformatie, eens de gewijzigde Europese ‘Richtlijn voor het hergebruik van overheidsinformatie’ goedgekeurd is.

MEDIA

VISIE

De invloed van massamedia is enorm. Dat is een opportuniteit. Als geen ander medium kunnen radio, televisie, internet alle mensen op adequate manier informeren en ertoe aanzetten om te participeren aan de samenleving. Maar daarom moeten pluriformiteit en kwaliteit gewaarborgd worden.

VOORSTELLEN

MEDIACONCENTRATIE

Groen stelt vast dat, vooral in de print, de concentratie van de media steeds verder gaat. Dat drukt op de kwaliteit van de media, vooral de commerciële media, maar bedreigt ook de pluriformiteit van de media.

1. De diversiteit aan krantentitels, en dus aan bronnen en aan meningen, staat onder forse druk. Morgen zijn er in Vlaanderen nog amper twee krantenuitgevers, de Persgroep en het Mediahuis. Dat zij verschillende titels uitgeven, is uiteraard een rijkdom voor de lezers, maar voor hoe lang nog? De controle op de krantenmarkt, en dus ook op de kwaliteit van de journalistiek, wordt voortaan gedeeld tussen twee groepen. We moeten daar ongerust over zijn. Een kwaliteitsvolle én pluralistische pers is een essentiële bouwsteen van een gezonde democratie. Hun rol als vierde macht kan echter slechts werken als de pluriformiteit van meningen gegarandeerd is. Groen wil de bestaande perssteun (zowel op Vlaams als op federaal niveau) moderniseren. De ministers van Media (Vlaams) en van Overheidsbedrijven (federaal) moeten het gesprek aangaan met de mediagroepen om te verzekeren dat de pluriformiteit bewaard blijft. De bestaande financiële stromen richting krantengroepen, opleidingssteun, subsidie voor onderzoeksjournalistiek, het project kranten in de klas, het BTW nultarief, maar ook de hoge steun van de federale overheid via tussenkomsten in de postbedeling, de talrijke overheidsadvertenties, zijn samen goed voor ongeveer 300 à 400 miljoen euro en zijn belangrijke sleutels om dat te doen garanderen.

Het is niet de bedoeling de perssteun zelf te verminderen, wel, waar mogelijk, die te koppelen aan incentives om de arbeidsvoorwaarden van journalisten te versterken en de kwaliteit van de media te bevorderen. (F) (V)

KWALITATIEVE PERS EN PERSSTEUN

Kwaliteitsjournalistiek in Vlaanderen staat permanent onder druk. Wat voor de financiële wereld geldt, geldt ook voor de media. Het belang van een goed geïnformeerde publieke opinie kan niet genoeg worden benadrukt. Net zoals het belang van een onafhankelijke en kwalitatieve pers. Die is cruciaal voor het goed functioneren van een open, democratische welvaartsstaat.

Wij willen onafhankelijke, pluriforme kwaliteitsjournalistiek. Precies die berichtgeving staat zwaar onder druk. Er moet een set van maatregelen komen die daar aan tegemoet komt. (cf. supra)

2. De uitgevers krijgen geld van de Vlaamse regering die de geschreven perssector steunt, gericht op het behoud van goed uitgebouwde, kwaliteitsvolle en autonome redactieteams. Dit beleid moet in concrete resultaten worden omgezet en versterkt. Heel wat geld gaat naar onderzoek over technologie, digitalisering, nieuwe media. (V)
3. We willen een onafhankelijk en zo neutraal mogelijk orgaan dat de kwaliteit van de media monitort. In dit kader kan ook een financiële kwaliteitsbonus worden ingezet voor kranten en weekbladen, voor hun documentatiедienst, voor opleiding, buitenlandse stages, Europese berichtgeving of verslaggeving over de 'under-reported stories' in de globale media. (V)
4. Het Fonds Pascal Decroos is een van de enige instanties die al tien jaar concreet en succesvol kwalitatieve journalistiek bevordert. Maar het fonds moet het doen met een te klein jaarbudget, waarvan de helft voor werkbeurzen voor journalisten. Wij gaan voor een fikse verhoging van de dotatie aan het Fonds Pascal Decroos (met factor 3 tot 5). Zij dragen immers sterk bij tot de kwaliteit van de pers. (V)
5. Tevens verdient ook de diversiteit van de media een financiële duw in de rug. Denk hierbij aan nieuwe initiatieven zoals . Apache, de Wereldmorgen en Stampmedia, Newsmonkey, Mo, rekto:verso, e.a. Dit bedrag mag fiks opgetrokken worden. Dit kan stapsgewijze worden opgetrokken door een beperkte verschuiving van de bestaande perssteun en heroriëntering van een deel van de Vlaamse budgetten.
6. Groen vindt dat de uitzending door derden kunnen verdwijnen. Het bedrag dat hieraan wordt besteed (1.500.000

euro per jaar) moet worden geheroriënteerd naar kwalitatieve steun, in eerste instantie naar het Fonds Pascal Decroos.

7. Alle media moeten gelijk worden behandeld. Het is onzinnig een verschillend BTW-tarief te hanteren voor gedrukte en online media. De eerste hebben 0 % BTW, de digitale dragers moeten 21 % aanrekenen. Groen wil bij de Europese unie aandringen en desgevallend initiatief nemen opdat het BTW-tarief voor online media ook op 0% wordt gebracht.
8. Binnen iMinds werkt nu het MiX. Het steunt media-innovatieprojecten. In de praktijk gaat de steun uitsluitend naar de grote mediaconcerns. Mits een betere coaching en een transparante beoordeling van de ingediende projecten moeten de kleine (vooral digitale) mediaspelers een goede toegang krijgen.
9. Het luik overheidsadvertenties (173 miljoen euro, in concreto het deel dat de federale en Vlaamse overheid besteden) wil Groen koppelen aan een garantie voor goede arbeidsvoorwaarden van journalisten en freelancers, het aantal journalisten in vaste dienst, een redactiestatuut, e.d. De voorwaarden kunnen worden uitgewerkt in overleg met de Raad voor de Journalistiek. Dit kan geregeld worden via een regelgevend kader, of via het opnemen van de voorwaarden in overeenkomsten.
10. Uitgevers moeten zich ertoe verbinden om de benoeming van de hoofdredactie afhankelijk te maken van een gekwalificeerde meerderheid van de redactie. Als zo'n afspraak al bestaat, blijft ze dode letter. Wij willen zo'n sluitende procedure in redactiestatuten en wettelijk beton gieten. (V)
11. Ook de lezer (het publiek) moet betrokken worden bij het beleid van de krant, zoals dat bv. het geval is voor de Franse krant Libération. Een delegatie van de lezers kan betrokken worden in het beleid van de krant. Ze kan ook op geregelde tijdstippen de lezers bevragen inzake de gevoerde en de gewenste koers van de krant. (V)
12. De Vlaamse cultuurpers lijkt sterk aanwezig, zeker als je op het aantal pagina's afgaat. Maar wie iets nader kijkt merkt dat er steeds minder plaats is voor beschouwing en achtergrondjournalistiek, voor recensies, voor nieuw en minder bekend talent, voor achtergrondstukken over het cultuurbeleid, voor erfgoed. Kritische reflectie krijgt weinig of geen plaats meer. Die verandering voltrekt zich traag en sluipend, haast onzichtbaar voor de leek. Nieuws gaat vooral over de toppers van de cultuurstandaard, van Werchter tot Jan Verheyen. De verknoping tussen media en evenementen lijkt meer op marketing dan op cultuurjournalistiek. De perssteun moet o.m. gekoppeld worden aan een kwalitatieve aanpak van de culturele berichtgeving. (V)

HET BELANG VAN 'NABIJE' MEDIA

13. Het belang van regionale - regionale media berichten over stad en streek - radio, televisie, internetsites en geschreven pers is groot. Deze media zijn herkenbaar, versterken de sociale cohesie en sluiten aan op informatiebehoefte van de bevolking. De leefbaarheid van bestaande initiatieven staat echter onder druk, zeker die van regionale televisie en radio. Daar zal Groen werk van maken. Wat de lokale radio betreft staan wij achter een nieuwe erkenningsronde waarin de echte lokale radio een plaats krijgt, bijv voorkeur doch niet uitsluitend non-profit, met kwalitatieve lokale informatie en nieuws, een zekere kwaliteitsborging via erkenningscriteria en via een vijfjaarlijkse doorlichting. Het zendbereik moet regionaal blijven. Wat regionaal televisie betreft, pleit Groen voor een leefbare schaal, een scheiding tussen bestuur en redactie, een gegarandeerde financiering via de distributeurs (Telenet, Belgacom), en een regelmatige kwalitatieve doorlichting. (V)
14. Aan internetradio, DAB en ev. andere digitale systemen leggen wij geen beperkingen op. Dat is ook niet nodig omdat er geen technische beperkingen zijn zoals bijv. wel het geval is voor de FM-band. De digitale omgeving moet zo vrij mogelijk blijven voor initiatiefnemers. Dit kadert niet alleen in de persvrijheid. Het biedt ook mogelijkheden voor nieuwe 'nabije' initiatieven. We denken aan stadsradio (urban radio), lokale televisie, burgerblogs en -kranten enz. Het internet verlaagt de drempels en maakt die haalbaar. (V)

HET DUALE TELEVISIELANDSCHAP

Er is een kwetsbaar evenwicht tussen de openbare omroep (VRT) en de commerciële zenders. Dat evenwicht is nodig om de commerciële zenders leefbaar te houden, maar het heeft een positief effect op het kwaliteitsniveau van zowel de VRT als VTM, Vier enz. Die kwaliteit heeft vooral betrekking op de informatieprogramma's en op de eigen Vlaamse productie. Daarmee onderscheidt Vlaanderen zich van het buitenland. Als je onze openbare omroep en de kwaliteit van onze privé-omroepen vergelijkt met het buitenland, dan ligt de lat hier behoorlijk hoog. Kwalitatieve fictie en humor zit bij ons op alle zenders, de VRT heeft een uitgebreide nieuwsdienst en -programma's, onze productiehuizen mogen gezien worden en spelen vaak op internationaal niveau mee, het entertainment dat hier op de buis komt is vaak ook kwalitatiever dan wat je ziet op de commerciële stations in het buitenland.

15. Groen zal erop toe zien dat dit evenwicht wordt bewaard opdat concurrentie op basis van kwaliteit blijvend wordt gestimuleerd, en dat er geen eenzijdige marktdominantie ontstaat. (V)

KINDEREN EN TELEVISIE

16. Ten behoeve van kinderen en hun ouders bepleiten we de invoering van een uniform en algemeen classificatiesysteem, gericht op leeftijd en inhoud. Als model kan gekeken worden naar de Nederlandse 'Kijkwijzer'. (V)
17. We willen dat er tijdens en rond kinderprogramma's zo weinig mogelijk reclame is. Op de openbare omroep is kinderreclame uit den boze. (V)

DE OPENBARE OMROEP ALS BELANGRIJKE BAKEN

De omroep is een baken voor democratie, diversiteit en kwaliteit van de media. Het decreet omschrijft dat als volgt: "Als openbare omroeporganisatie heeft de VRT de opdracht een zo groot mogelijk aantal mediagebruikers te bereiken met een diversiteit aan hoogkwalitatieve programma's die de belangstelling van de mediagebruikers wekken en eraan voldoen.

De VRT zorgt voor een kwalitatief hoogstaand aanbod in de sectoren informatie, cultuur, educatie en ontspanning. Prioritair moet de VRT op de kijker en luisterraar gerichte informatie- en cultuurprogramma's brengen. Daarnaast worden ook sport, eigentijdse educatie, eigen drama en ontspanning verzorgd. Het hele aanbod van de VRT wordt gekenmerkt door een hoge kwaliteit van de programma's, zowel naar inhoud, naar vorm als naar taalgebruik. In al zijn programma's streeft de VRT naar een zo groot mogelijke kwaliteit, professionaliteit, creativiteit en originaliteit, waarbij ook nieuwe talenten en vernieuwende expressievormen aangeboord moeten worden. Het programma- aanbod wordt op een aangepaste manier gericht op bepaalde bevolkings- en leeftijdsgroepen, meer in het bijzonder op de kinderen en de jeugd. (...) De VRT draagt via de programma's bij tot een onafhankelijke, objectieve en pluralistische opinievorming in Vlaanderen. Daarom streeft hij naar een leidinggevende rol op het gebied van informatie en cultuur."

Wij blijven principieel achter deze brede opdracht van de VRT staan.

18. Wij willen dat de VRT wat meer 'durft'. De programmering van de openbare omroep onderscheidt zich te weinig van commerciële zenders. Creativiteit en vernieuwing op dit vlak mag wel. De kwaliteit – de diepgang – van sommige informatieprogramma's moet goed worden bewaakt. (V)
19. De VRT richt zich nog teveel op de kijkcijfers. Ze gaat op dat terrein de strijd aan met de commerciële zenders. Soms is er nog weinig verschil tussen (bijv.) één en MNM en VTM en Q-music. De VRT moet uiteraard een groot bereik ambiëren, maar moet niet noodzakelijk (op alle terreinen) de grootste zijn, wel de beste. Het gaat om een delicat evenwicht tussen het bereik en de kwaliteit. De openbare omroep mag immers ook niet in de niche terecht komen. Kwalitatief entertainment brengen mag om mensen aan een zender te binden en hen ook naar info en cultuurprogramma's te lokken. Voor zover de kwaliteitslat voor entertainment hoog wordt gelegd. (V)
20. We stellen ons wel vragen of de omroep zoveel dure sportrechten moet verwerven. Zolang topsport op 'open net', en dus niet achter de decoder, wordt aangeboden, moet dat niet noodzakelijk bij de VRT zijn. (V)
21. De dotatie aan de omroep is vandaag voldoende hoog, maar moet prioritair in cultuur, in Vlaamse fictie (incl. auteursfilm) in informatie (bijv. eigen documentaires) worden ingezet, en aanvullend in sport en entertainment, zowel op radio als televisie. (V)
22. Vlaams aanbod: De VRT zet zich in voor sterke Vlaamse content en een sterke Vlaamse audiovisuele sector. Zij doet dit door te investeren in een toekomstgericht en sterk intern productiehuis, door een sterke samenwerking met externe productiehuizen en nieuwe samenwerkingsvormen binnen de audiovisuele sector te exploreren. (V)
23. De discussie over het aantal zenders dat de openbare omroep mag hebben, zowel op radio als televisie, wordt momenteel sterk gericht op het derde net. Groen vindt dat deze discussie niet de essentie weergeeft. Het gaat er niet om hoeveel (digitale) zenders de VRT heeft, maar wel welk aanbod ze daarop brengt, en tegen welke kostprijs. Het derde net, bied de mogelijkheid om Ketnet zonder onderbreking te brengen, om jongerentelevisie te brengen, aandacht te besteden aan kleine sporten enz. (V)
24. Voor de verspreiding en de beleving van kunst en cultuur, voor diepgravende informatie en educatie is de openbare omroep vandaag amper vervangbaar. Het spreiden, de ondersteuning van de creatie en de commentaar op cultuur in de samenleving zijn een kerntaak. Net als de aandacht voor educatie over diverse thema's zoals milieu, zorg, gezondheid, wetenschap, geschiedenis... Groen ondersteunt deze kerntaken. (V)
25. De toename aan reclameboodschappen op televisie is verontrustend. Het duale financieringsmodel is de oorzaak. Dat mag blijven bestaan maar het mag niet leiden tot nog meer reclame op de openbare omroep. (V)
26. Voor de bescherming en ontsluiting van het beeld- en geluidsarchief van de VRT moeten dringend substantiële middelen worden ingezet. De huidige dragers (filmrollen en klankbanden) worden door een proces van verzuring aangetast zodat (een deel) het archief dreigt verloren te gaan. Het VIAA heeft een beloftevolle toekomst, en moet ervoor zorgen dat het klank- beeldarchief, het geheugen van Vlaanderen, zo breed mogelijk toegankelijk wordt gemaakt. De digitalisering van oud materiaal moet versneld worden zodat het snel en efficiënt ontsloten kan worden. (V)

27. De diversiteit in de samenleving moet door de omroep weerspiegeld worden. De aangezette inspanningen op het vlak van opleiding en stages kunnen versterkt worden. (cf. infra) (V)

STERKE VLAAMSE AUDIOVISUELE PRODUCTIESECTOR

Binnen het VAF is er naast het Filmfonds sinds een paar jaar een Medafonds actief. Hiermee wordt de Vlaamse kwaliteitsvolle onafhankelijke fictieseries en producties ondersteund gemaakt in coproductie met de openbare en andere televisiemakers. Het gaat om steun aan fictie-, animatie- en documentairreeksen. Daardoor worden de Vlaamse productiehuizen, die een essentiële rol spelen in ons landschap, ook versterkt.

28. De regeling van het Medafonds wordt verdergezet en versterkt met een ondersteunend luik voor internationale distributie van Vlaamse producties. (V)

BETAALBAARHEID VAN TELEVISIE

29. Betaalbaarheid van televisie is een aandachtspunt. De toenemende mogelijkheden van digitale televisie moeten ervoor zorgen dat er steeds een basispakket is aan een lage prijs. De overheid moet dit zonodig aan Telenet en Belgacom opleggen. (V)
30. Groen staat voor een zo toegankelijk mogelijke televisie en radio, zeker van de zenders van de openbare omroep. Dit vereist het tegengaan van het duopolie inzake de distributie van televisesignaal, het bevorderen van andere technologieën zoals DVB-T en het internet, het gratis houden de VRT-internetsites, het toegankelijk maken van het beeld- en geluidsarchief, een vlotte toegang tot (net) gemiste programma's ...(V)

MEDIA EN DIVERSITEIT

31. De Vlaamse overheid neemt opnieuw resultatsverbintenissen rond etnisch-culturele diversiteit op in haar beheerovereenkomst met de VRT. Deze leggen verhoogde streefcijfers vast qua schermaanwezigheid en personeel, evenals de monitoring daarvan en verankeren opnieuw het stakeholdersoverleg. (V)
32. De Vlaamse overheid onderneemt gerichte acties voor meer en betere etnisch-culturele diversiteit in de private media. Dit kan bijvoorbeeld via de jaarlijkse steun aan de geschreven pers, via het Fonds voor Audiovisuele media of via een specifieke projectoproep. Ook nieuwe media-initiatieven, bijvoorbeeld van etnisch-culturele minderheden, komen hiervoor in aanmerking. (V)
33. De Vlaamse overheid maakt een overeenkomst met de regionale televisiezenders, waarbij zij verplicht zijn een deel van de zendtijd te gebruiken voor interculturele televisie uit de streek of stad. Dit gekoppeld aan de subsidiëring van de regionale zenders. Deze interculturele televisie wordt in hoofdzaak gemaakt in samenwerking met mensen van de etnisch-culturele groepen zelf, bijvoorbeeld via het verenigingsleven of het jeugdwerk. (V)
34. De Vlaamse mediaregulator speelt, net zoals bijvoorbeeld Ofcom in Groot-Brittannië, een voortrekkersrol op inzake diversiteit en mediawijsheid. De VRM stimuleert en evalueert de commerciële zenders rond het voeren van een diversiteitsbeleid en ontwikkelt samen met hen concrete doelstellingen en instrumenten. (V)

ONDERTITELING, AUDIODESCRIPTIE EN AUDITIEVE ONDERTITELING

35. Groen wil zoveel mogelijk programma's van zoveel mogelijk Vlaamse zenders toegankelijk hebben voor slechthorenden en slechtzienden. Bij de VRT is dat reeds in belangrijke mate gerealiseerd wat betreft ondertiteling. Audiodescriptie is nog weinig geïmplementeerd. Vlaamse Gebarentaal staat eveneens nog maar aan het begin. (V)
36. De commerciële Vlaamse zenders moeten verder worden ondersteund om de ondertiteling voor doven en slechthorenden te vergroten. (V)

WEGWERKEN VAN DE DIGITALE KLOOF

37. Wij zullen inspanningen leveren om de digitale kloof weg te werken. We denken dat een totaalaanpak nodig is die niet alleen de nadruk legt op ICT-bezit, maar ook op het gebruik van digitale technologieën. Die aanpak mag zich niet enkel richten op de financiële aspecten maar ook op de ontwikkeling van vaardigheden en het optimaliseren van de sociale omgeving. (V)
38. Groen zal een internetconnectie als een basisrecht garanderen. Dat betekent dat deze dienstverlening toegankelijk en betaalbaar moet zijn voor iedereen. (V) (F)

39. We zullen het gebruik van vrije software stimuleren, de omgang met en het gebruik van digitale technologie te vergemakkelijken door een groter aanbod van (laagdrempelige) cursussen. (F)
40. Door het verdiepen en verbreden van de digitale kloof is er immers voor deze groepen op alle levensdomeinen een groter uitsluitingsrisico. Vlaanderen heeft een digitale agenda nodig heeft om de digitale kloof in al haar verschillende dimensies te dichten. We moeten dus bijzondere inspanningen leveren voor mensen in armoede en andere kansengroepen. Er is een set van complementaire inspanningen nodig die inwerken op sociale, materiële, financiële en kennisgerelateerde drempels. Dit kan o.m. door na te gaan welke rol initiatieven binnen de sociale economie daarbij kunnen spelen, door maatregelen te nemen om te verzekeren dat kinderen uit gezinnen die in armoede leven thuis over een computer kunnen beschikken voor de duur van hun studies, door te investeren in vorming enz. (V)

OPEN NET

41. Topmanifestaties zoals Olympische Spelen, wielerklassiekers, de Elisabethwedstrijd, de ronde van Frankrijk enz., moeten toegankelijk zijn voor het brede publiek en moeten daarom steeds in open net bekeken kunnen worden. Ze mogen niet exclusief worden aangeboden op een betaalzender. (V)
42. Om de hoge kost van internationale sportrechten te beheersen, kunnen de Vlaamse tv-zenders samenwerken. Ze kunnen ze dan aan een betaalbare prijs verwerven in plaats van tegen elkaar op te concurreren. (V)

MEDIWIJSHEID

Mediawijsheid betekent alle burgers vandaag en morgen in staat stellen om zich bewust, kritisch en actief te kunnen bewegen in een steeds meer gemediatiseerde samenleving. Dit moet de positie van burgers in de maatschappij versterken en/of bijdragen aan hun persoonlijk welbevinden.

43. Het beleid wordt uitgebouwd, met prioritaire aandacht voor kansengroepen. We benadrukken in dit verband de rol van het onderwijs en het middenveld. (V)
44. Het project 'Kranten in de Klas' een media-educatief leesbevorderingsproject draagt ook bij tot het aanscherpen van de kritische zin bij de lezers (vooral scholieren uit het lager en secundair onderwijs). Groen wil deze werking mogelijk blijven maken voor elke klas en elke school, en alle scholen stimuleren om deel te nemen. We onderstrepen ook het belang van kinder- en jeugdjournaals. (V)

WERKEN AAN DE BEROEPSETHIEK VAN JOURNALISTEN

De Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ) is de beroepsvereniging van de journalisten. Binnen haar schoot is ook de (onafhankelijke) Raad voor de Journalistiek actief. Deze raad behartigt de journalistieke beroepsethiek.

45. Wij zullen de Raad ondersteunen opdat de raad zelf evenals de uitspraken ervan, beter bekend zou worden bij het grote publiek. Het kan hun impact versterken bij collega's, uitgevers en het grote publiek. We willen bekijken hoe het maatschappelijk middenveld kan worden betrokken in de Raad voor de Journalistiek. (V)

SPORT

VISIE

Sport draagt bij tot een meer kwaliteitsvol leven. Sport beoefenen is plezierig en gezond. Naar sport kijken is (ont)spannend, verzet de geest. Investeren in sporttalent van jonge mensen is van dezelfde orde als investeren in wetenschappelijk, economisch of cultureel talent.

Sport is de grootste sociale beweging ter wereld en heeft een positieve kracht in zich. Sport bezit de kracht bruggen te bouwen tussen mensen met verschillende achtergronden, discriminaties tussen man en vrouw weg te werken, vrede te bevorderen...

Sportbeoefening in groeps- of verenigingsverband bevordert het sociale contact en is een positief element in de ontwikkeling van een sociaal weefsel in de gemeente. Daarenboven brengt sport mensen bij elkaar, is ontspannend en is het een goed middel tot inburgering en kennis over verschillende culturen. Wij willen sportclubs aanmoedigen en ondersteunen om mee een rol te spelen bij de integratie van maatschappelijk zwakkeren of de strijd tegen racisme of homofobie.

Sportend leren we ook andere vaardigheden aan: doorzettingsvermogen, leren omgaan met tegenslagen, fysieke vaardigheden, ...

Dit zijn dan ook onze prioriteiten.

- **Sport op school bevorderen**
- **De 'sport voor allen' stimuleren én de topsport ondersteunen**
- **De rol van de overheid inzake sport versterken**
- **Diversiteit, duurzaamheid en goed bestuur stimuleren**
- **Individueel sporten en sporten in clubverband ondersteunen**
- **De sportinfrastructuur verbeteren en verduurzamen**
- **Ze worden hieronder verder uitgewerkt.**

VOORSTELLEN

SPORT OP SCHOOL BEVORDEREN

De school verwelkomt kinderen en jongeren van 3 tot 18 jaar. Het is de plaats om initiatie in sport, bewegen en gezond gedrag te stimuleren. Groen wil de rol van de school op het vlak van sport en beweging versterken. Dat kan de school niet alleen doen, maar wel in samenwerking met het BLOSO, de sportfederaties en de lokale sportdiensten en sportclubs.

MEER (TIJD VOOR) SPORT OP SCHOOL

1. Momenteel sport neemt een relatief marginale positie in het curriculum van scholieren. Die bedraagt twee lestijden per week. Daar gaat nog verplaatsingstijd en tijd om zich om te kleden vanaf. Gezien het belang van fysieke activiteit voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren pleit Groen voor een verhoging van de tijd besteed aan lichamelijke opvoeding in het lesschema. Dat zou ook zo moeten zijn in de kleuterschool waar het

accent op psychomotoriek ligt.

VERBETEREN SPORTINFRASTRUCTUUR EN -UITRUSTING IN SCHOLEN

2. Een van de belemmeringen voor de succesvolle implementatie van fysieke activiteiten op school is vaak de gebrekkeige sportinfrastructuur en dito uitrusting van scholen, vooral in landelijke gebieden. Willen we meer sport en beweging in scholen stimuleren, dan moet dat probleem worden aangepakt. Groen stelt voor dat de scholen samen met de lokale sportdiensten samen de problemen in kaart brengen, en dat ze samen zoeken naar oplossingen, voornamelijk via het delen en maximaal aanwenden van gemeentelijke sportinfrastructuur en sportvoorzieningen van andere scholen. Een dergelijke aanpak moet kunnen rekenen op een beperkte projectsubsidie van de Vlaamse overheid bestemd voor infrastructurele aanpassingen, verbeterde uitrusting en verbeterde energieprestaties.
3. Zwemmen behoorde twee decennia geleden tot het vast lesschema van lagere en middelbare scholen. Door de problemen die zwembaden ondervinden en door de toegenomen kosten voor verplaatsingen door de scholen naar en van een zwembad, gaat dit achteruit. Naast het oplossen van de problemen met zwembaden (cf. infra) moet ook worden geïnvesteerd in betaalbare verplaatsingen voor de scholen.

SPORTIEF NAAR SCHOOL

4. Naast de uren lichamelijke opvoeding moet ook ingezet worden op de verplaatsingen van en naar de school. Groen wil verplaatsingen te voet en met de fiets stimuleren. Die zijn duurzaam en bevorderen de gezondheid. Het omkaderende beleid ter zake moet geïntensifieerd worden: goede en veilige fiets- en voetpaden, veilige schoolorgevingen, goede fietsinfrastructuur op school, beveiligde fietsenstallingen...

ONTWIKKELING VAN DE DRIEHOEK SPORTCLUB, SCHOOL EN GEMEENTE + DE SPORTACADEMIE

5. Omdat jongeren uit het technisch, kunst- of beroepsonderwijs beduidend lager scoren voor sportdeelname dan hun leeftijdsgenoten uit het algemeen secundair onderwijs, wil Groen inzetten op het stimuleren van de sportbeoefening in school- en in clubverband bij die doelgroep.
6. Wij zijn pleitbezorgers van de brede school. Meer sport en cultuur geeft ruimte voor een bredere ontwikkeling van alle talenten. Zowel binnen de lesuren (curriculum) als naschools moet sport een plaats krijgen, aangepast aan het talent en de goesting van de leerling. Met de brede school willen wij alle kinderen meer kansen geven op sportbeoefening. Het maakt van de school een spil in het dorps-, buurt-, of wijkgebeuren. Ouders, welzijnscentra, sportclubs en de sportdienst worden nauw bij het schoolgebeuren betrokken. Groen zet op die manier concreet en stevig in op sportbeoefening voor alle kinderen van jongens af aan.
7. Er moeten in eerste instantie meer Follo-leerkrachten komen (Flexibele Opdracht Leerkracht LO). Het zijn halftijdse opdrachten kaderend in het systeem van verlof wegens opdracht. De Follo-leerkracht organiseert de naschoolse sport en probeert de brug te slaan tussen de gemeentelijke sportdiensten, de scholen en de sportclubs in zijn regio. De Follo's zijn werkzaam in meerdere gemeenten binnen een bepaalde regio, waardoor ook bovenlokale samenwerkingsverbanden mogelijk zijn.

DE 'SPORT VOOR ALLEN' STIMULEREN ÉN DE TOPSPORT ONDERSTEUNEN

Sport voor allen en topsport zijn geen tegenstellingen in het sportbeleid. Ze zijn perfect complementair. Waar ze nog zouden leven in de gedachten, willen we ze wegwerken. Ze beïnvloeden elkaar in positieve zin. Wanneer topsporters uit eigen land hoge toppen scheren, stimuleert dat kinderen en jongeren tot het beoefenen van een van deze sporttakken. Omgekeerd is het zo dat hoe meer mensen sporten, hoe groter de kans is dat daaruit potentiële topsporters voortkomen. Het sportveld ziet eruit als een piramide: met een brede basis en een kleine top. Aan de basis de massasport, bovenaan de topsporters.

KIEZEN VOOR KWALITEIT EN VERSCHEIDENHEID

8. Sport heeft vele gezichten en verschijningsvormen. De ene jonge voetballer heeft talent en droomt van topvoetbal. De andere wil zich enkel amuseren. Een aantal jongeren is misschien wat uitgekeken op klassieke sporten, maar voelt zich meer thuis in nieuwe sporten. Senioren willen (gelukkig) steeds meer bewegen, alleen of in groep fietsen, joggen, of wandelen, ... Jongeren leven zich sportief uit op een buurtpark of het trapveld op een lokaal plein. Ook mensen met een handicap willen graag sporten, recreatief of op competitieniveau. Die verscheidenheid willen we mogelijk maken. Meer, we willen die bevorderen. Het sportbeleid moet mogelijk maken dat iedereen op zijn of haar niveau de liefkoosde sport kan beoefenen.

LEVENSLANG SPORTEN

9. Er moeten zoveel mogelijk mensen sporten. Participatie realiseer je met een set van inspanningen. Het is zo belangrijk – het bereiken van kansengroepen zeker – dat het in alle initiatieven en decreten thuishoort.
10. We willen iedereen stimuleren om te sporten, en laten genieten van sport, levenslang.
11. Wat de jeugdsport betreft – jeugdsport is de belangrijkste bouwsteen van elk sportbeleid – haal je de beste resultaten door maximaal in te zetten op de driehoek clubs – scholen – gemeenten (sportdiensten). In zo'n beleid geef je alle jongeren niet alleen de kans hun beste talenten te ontwikkelen, maar stimuleer je iedereen om aan sport te doen.
12. We willen ook een lans breken voor sportbeoefening bij jongeren. Er is nog steeds een belangrijke uitval in de groep van de tieners. Meestal komen ze ook later niet terug aan sporten toe. Daarom wil Groen het levenslange sporten bevorderen. Van sporten blijf je gezond, een doelstelling die net zo belangrijk is als het ijveren voor een gezonde leefmilieu.
13. Groen wil de recreatieve sportbeoefening beter ondersteunen. Iedereen, van jong tot oud, met of zonder handicap moet kunnen deelnemen aan sport, al of niet in verenigingsverband. Sportbeoefening in groeps- of verenigingsverband bevordert het sociale contact en is een positief element in de ontwikkeling van een sociaal weefsel in de gemeente. Sport is ook een belangrijke hefboom tot integratie.
14. Kansengroepen verdienen bijzondere aandacht in het sportbeleid. Groen wil het project 'Buurtsport' krachtiger doorzetten. Naast de traditionele clubsport, de schoolgerichte sport, en andere contexten van sport, kiest buurtsport om de buurt, de wijk, de straat als context te beschouwen om sport aan te bieden. Ook de werking van de 'buurtsportbegeleiders' verdient een structurele verankering. Helaas wil de Vlaamse regering de rekening doorschuiven naar de lokale besturen. Groen wil de opgedane expertise importeren in reguliere clubs, met steun van de Vlaamse overheid en de lokale besturen. 'Sport in grootsteden' (zoals Kort op de Bal en Vecht en Dans) leggen linken tussen stedelijke (achtergestelde) kinderen en jongeren en sportclubs mogen niet worden stopgezet. Hier stelt zich het wezenlijke probleem van structurele samenwerking tussen twee ministers (Jeugd en Sport).

TOEGANKELIJKE SPORT

15. Sport moet voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn. Sportclubs leveren vaak heel wat diensten tegen een relatief beperkte prijs. Toch kunnen, zeker voor grote gezinnen en mensen met een laag inkomen, de totale kosten voor sportbeoefening vaak hoog oplopen. Groen wil niet dat hoge lidgelden en andere kosten een onoverkomelijke financiële drempel vormen. Daarom willen wij zorgen dat sport voor alle doelgroepen betaalbaar is.

EEN COHERENT TOPSPORTBELEID

16. Al is een zeker beterschap merkbaar, België doet het op topsportgebied slechter dan vergelijkbare landen. Niet omdat er geen talent of geen geld is. Wel omdat het topsportbeleid te versnipperd is en omdat de (meeste) topsportfederaties te weinig professioneel werken. Professionaliteit in bestuur en in topsportsturing en -coaching is dringend noodzakelijk. We willen dat de volgende minister van Sport daar een absolute topprioriteit van maakt. Dat vereist een coherent topsportbeleid, waar deskundigheid centraal staat. Wellicht wordt dit het beste georganiseerd via een gespecialiseerd Agentschap, dat op afstand wordt geplaatst van de politiek en de overheid. Er moet blijvend geïnvesteerd worden in atleten, maar daarnaast in professionele omkadering, in trainers, infrastructuur, medische begeleiding...

TOPSPORT EN SCHOOL

17. Topsportscholen zijn zeker zinvol. Ze bieden mogelijkheden voor talentrijke jongeren om zich verder te ontwikkelen als topsporter. De resultaten van de huidige topsportscholen verbeteren gestaag. Het is de vraag of het houdbaar is in een klein land zes topsportscholen aan te houden of sporttakken te verspreiden over verschillende scholen, zeker bij teamsporten. Daarnaast moeten zowel de instroom (rekrutering van de beste talenten) als de uitstroom (sportief niveau) nog beter worden. Ook de samenwerking met de federaties moet versterkt worden, het niveau van de begeleiders/trainers hoger, en de sportwetenschappelijke en -medische begeleiding verbeterd.
18. Wij willen naast de bestaande topsportscholen een alternatief systeem ontwikkelen. Wij baseren ons hier voor op het Nederlands model van de 'LOOTschool'. Op een LOOT-school krijgen toptalenten van 12 jaar de kans om hun topsportcarrière te combineren met hun schoolcarrière. De scholen passen maatwerk toe voor elke sporter. Voor de school is het daarbij het belangrijkste dat de leerling een zo goed mogelijk schooldiploma haalt. Maar dat moet wel samen kunnen met het goed presteren en ontwikkelen van de sportcarrière. De mogelijke faciliteiten zijn een flexibel lesrooster dat ruimte laat voor trainingen en wedstrijden, (gedeeltelijke) vrijstelling van bepaalde vakken, uitstel of vermindering van huiswerk, voorzieningen om achterstanden, veroorzaakt door

afwezigheid door trainingen en wedstrijden, weg te werken, begeleiding van een LOOT-begeleider, gespreid examen over twee schooljaren.

SPORT OP TELEVISIE ZET AAN TOT SPORTEN, ALS HET AANBOD DIVERS GENOEG IS...

19. De openbare omroep schenkt heel aandacht aan de populaire sporttakken (voetbal, wielrennen). Groen wil dat de aandacht voor de kleinere sporten, die de voorbije jaren wel is toegenomen, voldoende hoog blijft.

DE ROL VAN DE OVERHEID INZAKE SPORT VERSTERKEN

EEN BLIJVENDE ROL VOOR DE OVERHEID

20. Ook in moeilijkere tijden moet de overheid blijven investeren in sport. We mogen sport niet alleen overlaten aan de markt. Dat kan niet alleen leiden tot een sportieve verarming, maar dreigt de democratische toegang tot sportbeoefening te bemoeilijken. De rol van de overheid op dit terrein is dan ook zeer nodig. Anders dreigt sport al te gecommercialiseerd te worden. De overheid moet voldoende middelen blijven vrijmaken voor een beleid inzake 'sport voor allen' en in het topsportbeleid. Het gaat om sporttechnische vernieuwing, participatiebevordering, vorming en opleiding, jeugdsport, sport op school enz.

DE SPORTCLUB CENTRAAL STELLEN

21. Groen vindt dat de rol van de overheid in het sportbeleid vooral faciliterend moet zijn, ondersteunen wat er opborrelt aan kleine en grote initiatieven. We willen geen markt- of aanbodgericht maar wel een vraaggestuurd beleid.

EEN 'FLANKEREND' OVERHEIDSBELEID OP LOKAAL NIVEAU MET PRIORITEIT VOOR INFRASTRUCTUUR EN JEUGDSPORT

22. De overheid moet voor goede sportinfrastructuur zorgen, zowel voor sporthallen, zwembaden als voor openluchtsportvelden. Het overgrote deel van de sportinfrastructuur is een verantwoordelijkheid van de lokale besturen. Zij kunnen hierin ondersteund worden door de Vlaamse overheid via een investeringsfonds dat de bedoeling heeft de investeringen van gemeenten op peil te houden in functie van de werkgelegenheid, de economie en kwaliteit van de dienstverlening,
23. Dat moet zo dicht mogelijk bij de mensen gebeuren, lokaal dus. Mede daarom geloven we sterk in de coördinerende, ondersteunende en stimulerende rol van de gemeentelijke sportdiensten. De verdere uitbouw van een stevig lokaal ingebied sportbeleid is voor Groen dan ook de juiste keuze.
24. De Vlaamse overheid heeft een ondersteunende rol op de tweede lijn, en kan samen met gemeenten – al dan niet intergemeentelijk – en provincies infrastructuur en diensten ontwikkelen (bv. 50 meter-zwembad, wielerbaan, schaatsspiste ...) die de draagkracht van de gemeenten overstijgen. Het gaat over voorzieningen die een publiek bereiken van ver buiten de gemeente.

LOKAAL SPORTBELEID – SPORT VOOR ALLEN

Het lokaal sportbeleid heeft belangrijke effecten: er is op gemeentelijk vlak veel aandacht voor sportbeleid, er is systematisch in het lokale beleid, de regisseursrol van de gemeente wordt erkend, er is substantieel meer geld voor sport, er is aandacht voor kansengroepen en er worden meer mensen aangezet om te sporten. Groen steunt deze ontwikkelingen.

25. De recente invoering van de beleids- en beheerscyclus in de gemeenten, waarbij gemeenten geen afzonderlijk sportbeleidsplan meer moeten maken, maar alle bevoegdheden samenkommen in een meerjarig strategisch beleidsplan, biedt kansen voor het lokaal sportbeleid, maar is niet van gevaar gespeend. Zo wordt het sportbeleid beter verbonden met andere beleidsterreinen, zoals natuur, cultuur, jeugd enz. Maar het schrappen van het sportbeleidsplan en de kwalitatieve en kwantitatieve criteria in het decreet kan ertoe leiden dat de lokale besturen besparingen doorvoeren in de werking, het personeel, de infrastructuur, subsidies, enz... De naweeën van de economische crisis kunnen deze negatieve evolutie nog versterken. In andere vrijetijdssectoren is dat reeds het geval. Groen zal dit van nabij monitoren en indien nodig opnieuw criteria in het decreet zetten, in het belang van de lokale sportpraktijk en het -beleid.

SPORTMANIFESTATIES EN -EVENEMENTEN

26. De ondersteuning van dergelijke manifestaties situeert zich vandaag vooral in grootschalige en populaire sporttakken zoals het wielrennen. In een goed topsportklimaat horen ook topsportactiviteiten voor onze

topsporters. Groen wil het beleid deels heroriënteren. De (topsport)kwaliteit is uiteraard belangrijk maar het accent op de 'uitstraling van Vlaanderen' is voor ons niet zo belangrijk. Het topsportevenement moet van een internationaal niveau zijn. Echter, Groen wil meer nadruk leggen op sporttakken die minder commerciële potentie hebben, en het derhalve moeilijker hebben om de nodige fondsen te verwerven. Bij de organisatie van evenementen willen we meer aandacht besteden aan alle aspecten van duurzaamheid.

OOK SPORT IN HET CULTUREEL SAMENWERKINGSAKKOORD TUSSEN DE VLAAMSE EN DE FRANSE GEMEENSCHAP

27. Groen stelt voor om een luik 'sport' op te nemen in dit akkoord. Het moet de basis vormen van een intens overleg tussen de betrokken overheden, hun agentschappen, en de gesubsidieerde sportactoren zoals de sportfederaties, de dopingagentschappen enz... De bedoeling moet zijn het beleid op elkaar af te stemmen in functie van een effectiever beleid inzake massasport en topsport, en gecoördineerd omkaderend beleid voor sportinfrastructuur, dopingcontrole, kandidaatstelling voor Europese of wereldkampioenschappen, overleg tussen sportfederaties uit de gemeenschappen, een gezamenlijke gesprekstafel ter voorbereiding van internationale selecties voor competities (samen met het BOIC), het delen van gespecialiseerde infrastructuur enz.

DE SPORTKOEPELS (BOVENBOUW)

28. Een goede bovenbouw (organisaties op de tweede lijn) is noodzakelijk. Het gaat om het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid vzw (ISB), een ledenvereniging en kenniscentrum voor de lokale en regionale sport- en recreatiesector, en om de Vlaamse Sportfederatie vzw (VSF), de koepelorganisatie die 86 erkende en gesubsidieerde Vlaamse sportfederaties in Vlaanderen bundelt. Het ISB en VSF ondersteunen de sectoren, verrichten onderzoek, reflectie, kwaliteitsbevordering en coördinatie. Ze zijn katalysator tussen beleid en werkveld (artiest, organisatie, vereniging...), tussen universiteiten en publiek, tussen informatie en educatie, tussen overheid en praktijk, tussen de maatschappij en de sportpraktijk. Wetenschappelijk en beleidsgericht onderzoek gebeurt. Er is continuïteit in de ondersteuning nodig.

DIVERSITEIT, DUURZAAMHEID EN GOED BESTUUR STIMULEREN

Drie dimensies van sportbeleid komen hier samen. Wij willen de etnisch-culturele diversiteit in de sport aanmoedigen. Sport bevordert verdraagzaamheid en integratie. Daarnaast is duurzaam sporten in duurzame infrastructuur niet alleen goed voor de gezondheid van de sporter, maar voor iedereen. Beide dimensies vereisen 'goed bestuur', van clubs, federaties, sportdiensten en alle overheden.

DIVERSITEIT BEVORDEREN

29. We willen incentives geven om de diversiteit op die vlakken te vergroten, in voor bestuursraden, personeelssamenstelling... van clubs en federaties enz.. We willen samen met de betrokkenen een gamma aan nieuwe methodieken ontwikkelen en federaties aanzetten om diversiteitsplannen te maken waarin streefcijfers worden geponeerd.

EEN DUURZAAM SPORTBELEID

Voor Groen moet de brede sportbeweging een volwaardige deelnemer worden van duurzame ontwikkeling. Het concept van duurzame ontwikkeling moet een plaats krijgen in de brede sportwereld, in activiteiten, infrastructuur en sportevenementen. Duurzame ontwikkeling zou de derde peiler kunnen worden van de Olympische beweging, naast sport en cultuur.

30. Zowel op het vlak van de inhoud (het sporttechnische) als de infrastructuur gaan we voor duurzaamheid, voor inbedding, nazorg (van projecten), zorgvuldigheid en continuïteit. Groen wil voor Vlaanderen een groen sportinfrastructuurplan met het doel om de globale CO2-uitstoot ernstig te verminderen. Nieuwe gebouwen als renovatie moeten voldoen aan strenge energieprestatienormen en er is aandacht voor ecologische design en materialen en moeten via subsidie gestimuleerd worden. Binnen de Vlaamse overheid wordt hiervoor een expertisecel 'Transitie in de Vrijjetijdssector' opgericht. Naar analogie met de kunstensector kan hier ervaring worden gedeeld om te komen tot sportbeoefening in een postfossiele context.
31. Om de voetafdruk van de sport te minimaliseren, stelt Groen voor om de sportbeweging en overheden te stimuleren om duurzame ontwikkeling te integreren in de lange termijn keuzes die worden gemaakt. Het gaat om de organisatie van regionale, nationale en internationale sportevenementen, het ontwerp en de productie van sportartikelen en sportfaciliteiten, het aspect energie en water, de kwaliteit van de sportinfrastructuur, de mobiliteit van en naar sportwedstrijden en trainingen, het gebruik van recycleerbare materialen, het bevorderen

van het openbaar vervoer enz. Hier kan ook nagedacht worden over het langzaam afbouwen van sporten die een zware impact hebben wat betreft energiegebruik en milieuschade. Denk maar aan formule 1, rallysport, jetskiën, motorcross en anderen (of verwijzen naar punt 60).

32. De keuze van de locaties van grote sportevenementen moet zorgvuldiger gebeuren. Er is controverse rond de komst van de Olympische Spelen of wereldkampioenschappen (Winterspelen Sotchi, World Cup in Qatar ...) in landen die de mensenrechten schenden, die hun werknemers vernederend behandelen , die infrastructuur bouwen ten koste van mens en milieu ... Grote sportevenementen worden ook regelmatig gebruikt voor politieke doeleinden . Groen vindt dat de criteria inzake de naleving van de mensenrechten, sociale rechten en milieurechten zwaarder moeten wegen bij de keuze van de gastlanden en -steden van grote manifestaties. Groen wil hier via het parlement werk mede op wegen zodat onze vertegenwoordigers in internationale federaties hierin gesteund worden.

DUURZAME ZWEMBADEN

33. De meeste van onze zwembaden zijn in slechte staat of hebben reeds hun deuren gesloten . De kosten voor onderhoud en exploitatie zijn te hoog voor de gemeenten die ze beheren. Het zijn ook allemaal energieverslinders. Afgezien van de noodzakelijke renovatie, moet deze situatie de kans creëren om een echt duurzaam zwembadplan te komen, in overleg tussen de gemeenten, Vlaanderen en de provincies. Het moet de ambitie hebben om te komen tot de creatie van energieuwige openbare zwembaden .

OPEN RUIMTE ALS BASIS VOOR SPORTIEVE RECREATIE

34. Meer ruimte voor sport betekent ook meer groene en open ruimte en veilige wegen om onbekommerd te kunnen wandelen, lopen, fietsen,... Wij willen meer natuur en bos, een toegankelijk stadsbos op fietsafstand van elke Vlaamse stad, en recht op buurtgroen voor iedereen. Landelijke wegen, jaagpaden, natuur, bos en parken zijn het terrein bij uitstek voor zachte recreatie als lopen, wandelen of fietsen.

TOPSPORT EN MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

35. Sport heeft een grote impact op de maatschappij. Door te kiezen voor ‘brede topsportclubs’, kunnen we topsportclubs en topsporters hun maatschappelijke rol ten volle spelen. Wij willen evenwichtige, thematische partnerschappen tussen de sportwereld en de Vlaamse overheid stimuleren op het vlak van sociale integratie, gezondheid, milieu, mobiliteit, werk, sport, ... waar mens en buurt beter van worden. Wij steunen werkingen als de De Football+ Foundation. Zij stimuleert het Belgisch voetbal in haar sociaal engagement en in de communicatie hierover. Ze werkt hiervoor samen met partners in de samenleving: overheden, organisaties en ondernemingen.
36. Ook supportersfederaties zijn belangrijk. Ticketprijzen, toegankelijkheid van de stadions voor supporters met een functiebeperking, maximale participatie door de supporters, comfort en veiligheid en vlotte communicatie met de supporters zijn hierbij de permanente aandachtspunten.

ETHISCH EN GEZOND SPORTEN BEVORDEREN

37. Gezond sporten is sporten in omstandigheden die in overeenstemming zijn met iemands fysiek, psychisch en sociaal welbevinden. Ethisch sporten verwijst naar de bewaring en bevordering van individuele integriteit (fysieke, psychische en seksuele), fair play en sociale integriteit (solidariteit, diversiteit en inclusie). Groen wil deze richtsnoeren verder ontwikkelen samen met de sportorganisaties zelf. Het gaat om uiteenlopende thema's zoals goed bestuur, grensoverschrijdend gedrag, de bescherming van de minderjarige sporter en zo meer. Bijzondere aandacht verdienen risicovcht sporten. De Vlaamse overheid moet de opgebouwde expertise ruim verspreiden en beschikbaar stellen. Preventieve acties, educatieve omkadering van clubs, het zijn noodzakelijke basisvooraarden. Topsporters hebben een belangrijke voorbeeldfunctie.
38. Groen meent dat dopinggebruik krachtig moet worden bestreden. De leidraad hiervoor is de WADA-code van het World Anti-Doping Agency (WADA), het Wereldantidopingagentschap. Het is een onafhankelijke organisatie, opgericht en bestuurd door het IOC. Wij bepleiten een evenwicht tussen amateursport en professionele sport, tussen controles binnen en buiten competitie. Naast de topsport moet de aandacht van de Vlaamse overheid ook uitgaan naar risicosporten zoals bodybuilding, krachtsporten e.d.
39. Groen wil een gemeenschappelijk secretariaat van de anti-dopingagentschappen van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap oprichten, met als doel een eenvormige toepassing van de regelgeving af te dwingen, in het bijzonder in Brussel, waar zich nog problemen stellen.
40. Ook de veiligheid van de sporters bij risicosporten verdient meer aandacht en gepaste maatregelen. Een aantal vechtsporten gebeuren immers in een ongecontroleerde omgeving.

EXCESSEN IN DE TOPSPORT BESTRIJDEN (FISCALITEIT EN SOCIALE ZEKERHEID)

41. Alle clubs en spelers uit het Belgische eersteklasvoetbal genieten jaarlijks van 67 miljoen euro aan belasting- en RSZ-voordelen. Profsporters kunnen door de specifieke aard van hun beroep rekenen op een speciale fiscale regeling. Terwijl er voor een normale werknemer 38 procent bijdrage voor de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) wordt afgehouden van het loon, is dat bij beroepssporters begrensd op 678 euro per maand. Ook op het vlak van de bedrijfsvoorheffing genieten de sportclubs van een aanzienlijk voordeel. Gemiddeld stort een werkgever ongeveer 40 procent van het loon van zijn werknemers door naar de schatkist. Sportclubs mogen tachtig procent van die bedrijfsvoorheffing voor zich houden. Ook sportclubs, bijv. uit het volleybal en basketbal, genieten van die voordelen. Groen wil de gunstregeling voor de sociale zekerheid en de fiscaliteit afschaffen.

VRIJWILLIGERS EN SPORTBEGELEIDERS WAARDEREN

Sportclubs en vrijwilligerswerk, ze zijn onlosmakelijk verbonden. Toch blijkt dat meer dan de helft van de sportclubs kampt met een tekort aan vrijwilligers. Sensibilisering ten bate van het vrijwilligerswerk is dus meer dan ooit noodzakelijk. En voor sportbegeleiders (trainers, officials, ...) is er nood aan een aangepast statuut.

42. We willen alle inspanningen ondersteunen die het vrijwilligerswerk faciliteren en aangenaam houden. De vzw-wetgeving en de vrijwilligerswet verdienen bijzondere aandacht.
43. De vele organisaties moeten meer ruimte krijgen om de duizenden vrijwilligers nog beter te kunnen oppangen, ondersteunen en begeleiden. De Vlaamse overheid moet hierbij optreden als facilitator. Ze zorgt ervoor dat er een vrijwilligersvriendelijk klimaat ontstaat, door maatregelen te nemen die de inzet en het engagement aanmoedigen. Ze screent de eigen regelgeving op mogelijke negatieve effecten op het vrijwilligerswerk.
44. De wet op het vrijwilligerswerk staat voortdurend onder druk om de vergoedingsregels aan te passen. Dit is nefast voor het basiskader van het vrijwilligerswerk. We staan erop dat er geen verdere uitholling is van deze regels. Groen pleit daarom niet voor een verhoging van de plafonds voor de vrijwilligersvergoeding. Discussies over een aantal toepassingen in de semi-agorale sfeer moeten buiten de context van de vrijwilligerswet worden gevoerd. Semi-agorale arbeid is geen volwaardige job doch meer dan vrijwilligerswerk; er is een vergoeding die echter geen loon kan worden genoemd, bijv. trainers worden zo vergoed. Groen staat voor een correcte en behoorlijke vergoeding van sportbegeleiders en een eenduidig statuut. Wie daar boven komt, moet sociale rechten kunnen opbouwen, maar we bepleiten ook een adequate aanpak van het zwartwerk via een aangepast fiscaal regime met een bevrijdende voorheffing zoals in de auteursrechten. Een eenmalige bevrijdende belastingheffing van 15% veel problemen kunnen oplossen.
45. De overheden onderzoeken een verruiming van de collectieve verzekering voor vrijwilligers, met name ook om de bestuurdersaansprakelijkheid te regelen.

INDIVIDUEEL SPORTEN EN SPORTEN IN CLUBVERBAND ONDERSTEUNEN

Bij de beleidsvoering willen wij vertrekken van wat leeft in de clubs, bij informele verbanden van mensen die samen sporten, van de individuele noden van sporters (bv. joggers of fietsers), dus met voorrang aan de reguliere werking.

KWALITEIT GARANDEREN

46. De kwaliteit van het sportaanbod in de sportclubs moet verder verbeteren. Momenteel beschikken nog veel te veel sportclubs niet over gekwalificeerde trainers of hebben ze er onvoldoende. De overheid moet hier verder in een stimulerend beleid voeren om de sportkaderopleiding te optimaliseren. Trainers en sportbegeleiders moeten worden aangespoord om sportkaderopleiding te volgen, zowel initiatie als aanvullende opleidingen. Daarbij is het ook cruciaal dat er een aanbod op maat beschikbaar is om te zorgen dat zoveel mogelijk begeleiders minimaal over een aantal basiscompetenties beschikken, en de vorming niet beperkt blijft tot een beperkt gedeelte van de (top)trainers. De Vlaamse Trainersschool, een initiatief van de sportfederaties, Bloso en de universiteiten en hogescholen, mag daarom nog versterkt worden. Er kan ook meer aandacht gaan pedagogische aspecten, vooral voor jeugdtrainers.

SPORTFEDERATIES: MEER AANDACHT VOOR JEUGDSPORT EN TOPSPORTBEGELEIDING

Sportfederaties worden decretaal erkend en gesubsidieerd. Ze bieden een sport aan uit de sporttakkenlijst. Er zijn unisportfederaties en recreatieve sportfederaties.

47. Groen meent dat de facultatieve opdracht 'jeugdsport' best een verplichte opdracht zou worden. De subsidies hiervoor kunnen verhoogd worden om deze opdracht met succes in te vullen. Daarnaast wensen wij dat het decreet op de Sportfederaties meer accent legt op
° kaderopleiding en bijscholing voor de sporttechnische verantwoordelijke van de unisportfederatie en de aangesloten sportclubs;
° een professionelere begeleiding van de topsporters aangesloten bij de federatie. Het Topsportactieplan

Vlaanderen moet hiervoor het kader en de nodige ondersteuning voorzien.

48. De recreatieve sportfederaties zijn belangrijke partners bij het uitrollen van het levenslang sporten (en bewegen). Groen pleit voor meer samenwerking tussen de competitiegerichte clubs (en federaties) en de recreatieve federaties. Zo zou uitval van sporters kunnen voorkomen worden. Niet iedereen wil of kan competitiesport beoefenen.

GROTERE SPORTCLUBS (OF CLUSTERS VAN CLUBS)

49. Er moet gestreefd worden naar grotere sportclubs (of clusters van clubs) zonder dat de geografische spreiding van het sportaanbod hiervan het slachtoffer wordt. De sportfederaties en de gemeenten moeten samenwerkingsverbanden tussen sportclubs op lokaal niveau stimuleren. Dat beantwoordt aan de noodzaak van doorstroming van talentvolle sporters, het kan ook leiden tot een efficiënter gebruik van mensen en middelen, zorgen voor waardevolle interdisciplinaire uitwisseling van expertise (trainers) en veelzijdigheid van (jonge) sporters bevorderen. Op deze wijze kan ook gestreefd worden naar een zekere mate van professionalisering door het inzetten van beroepskrachten in clusters van clubs.

BREDERE SPORTCLUBS

50. Uit onderzoek van Prof. Jeroen scheerder blijkt dat de populariteit van clubs afneemt. Steeds minder kinderen en jongeren beoefenen hun sport in clubverband. Hoewel nog iets meer dan de helft van hen de weg naar de sportclub vindt, is het duidelijk dat meer en meer kinderen en jongeren hun sportplezier elders zoeken. Bij volwassenen neemt het aantal clubsporters iets toe, maar die stijging is relatief klein vergeleken met de algemene toename van de sportparticipatie. Sporten in licht georganiseerd verband – met een groepje vrienden bijvoorbeeld – zit bij volwassenen duidelijk in de lift. Vooral bij vrouwen, hoogopgeleiden en mensen met een hoog inkomen is sport light populair. Denk aan populairste nieuwkomers onder de sporttakken zoals zumba, spinning, ropeskipping, circustechnieken e.a. Er is ook een opmars van solosporten.
51. Groen zal samen met de clubs onderzoeken hoe actie kan worden ondernomen om enerzijds de recreatieve sporter, zowel jong als oud, een sterkere plaats te geven in de sportclubs en anderzijds alternatieve vormen van sportbeoefening (sport light) te bevorderen. De Vlaamse regelgeving inzake de sportfederaties kan een luik of module bevatten. Binnen het lokaal sportbeleid moet dat één van de prioriteiten zijn die de Vlaamse regering vooropstelt. Op deze wijze worden ook de lokale sportdiensten betrokken, wat noodzakelijk is.

INDIVIDUELE SPORTBEOEFENING EN ANDERE ORGANISATIEVORMEN WAARDEREN

52. Mensen die sporten doen dat vaak in andere organisatievormen dan de sportclub. Ze zetten samen allerlei informele verbanden op. Wij zijn ervan overtuigd dat de lokale sportdiensten die verbanden maximaal levenskansen moeten bieden. Het zijn geen echte sportclubs, ze behoeven meestal ook geen subsidie, maar ze ondersteunen de doelstelling van het levenslang sporten. Sportdiensten kunnen deze verbanden faciliteren en ondersteunen door het ter beschikking stellen infrastructuur, het aanbieden van een betaalbare sportverzekering, door de uitbouw van Finse pistes, mountainbikeroutes, ...
53. Vlaamse ambtenaren krijgen een vrijstelling van 1 uur per week om te sporten. Daar wordt gretig gebruik van gemaakt. Wij stellen voor gelijkaardige afspraken op te nemen in sectorale Cao's. in het kader van het bevorderen van de gezondheid op het werk.
54. Wij pleiten ervoor om in de sfeer van het toerisme de mogelijkheden om te sporten te bevorderen. Er zouden voor toeristen, zoals mensen die logeren in jeugdherbergen, in hotels enz., meer mogelijkheden vorhanden moeten zijn om te sporten. De Vlaamse overheid zou via het Boso, samen met de gemeenten, een campagne kunnen opzetten om de samenwerking tussen toeristische actoren en exploitanten van sportinfrastructuur te versterken.

DE SPORTINFRASTRUCTUUR VERBETEREN

EEN EFFICIËNTER GEBRUIK VAN EN MEER SPORTINFRASTRUCTUUR

Uit onderzoek blijkt dat er nog een ernstig tekort is aan sportinfrastructuur (sporthallen, openluchtterreinen en zwembaden). Groen wil meer ruimte om te sporten: niet enkel voldoende sportinfrastructuur, maar ook meer groene en open ruimte en veilige wegen om onbekommerd te kunnen wandelen, lopen, fietsen, ... Er is effectief een nood aan meer en betere infrastructuur.

55. We zijn kritisch over de toename van de bouw en exploitatie van sportinfrastructuur via een PPS-methode (Publieke Private Samenwerking). De private partner staat in voor ontwerp, bouw, financiering, onderhoud en soms ook uitbating van de infrastructuur. De gemeentebesturen betalen aan de private partner een 'beschikbaarheidsvergoeding' in ruil voor het gebruik van de infrastructuur. Groen staat niet achter de gehanteerde wijze van debudgettering. Er ontstaat financiële onzekerheid bij de lokale besturen, twijfels over

- het duurzame karakter van de infrastructuur, over de architecturale kwaliteit ... En wat als een privépartner uitbaat? Wie garandeert dan haalbare huurprijzen voor de sportclubs en betaalbare tickets in het zwembad?
56. Sportinfrastructuur in scholen of bedrijven ligt er buiten de uren vaak ongebruikt bij. Groen wil scholen en bedrijven aanmoedigen hun infrastructuur open te stellen voor het publiek. De overheid kan hiertoe financiële stimuli geven (bv. vrijstelling van onroerende voorheffing), aanbieden van een verzekering bij schadegevallen. Subsidie bij bouw of verbouwingswerken kan gekoppeld worden aan verplichte openstelling voor andere gebruikers. Een efficiënter gebruik van bestaande sportinfrastructuur kan een deel van de vraag naar bijkomende sportinfrastructuur opvangen.
 57. De nieuwe Vlaamse regering zal een plan moeten ontwikkelen om de zwembadinfrastructuur globaal aan te pakken. Veel baden zijn verouderd en voldoen niet meer aan de normen, de exploitatiekosten lopen op, een aantal baden worden gesloten, de energieprestaties zijn problematisch, enz. terwijl de vraag om te zwemmen hoog blijft. De gemeenten kunnen dit vaak niet meer alleen aan. Groen wil aan een globale aanpak meewerken.
 58. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mag voor Groen initiatieven sportinfrastructuur oprichten. Dergelijke plannen worden best uitgewerkt in overleg met de Gemeenschappen, die tevens instaan voor de exploitatie. Ook de gemeenten worden hierbij betrokken.

NIEUWE VOETBALSTADIONS?

59. Heel wat voetbalclubs zijn vragende partij voor een nieuw stadion. Groen erkent de nood aan betere infrastructuur, maar wil dat het duurzaam karakter van de investeringen gegarandeerd wordt. Infrastructuur moet op maat zijn van de clubs die er spelen, en voldoende lang kunnen meegaan. Groen kiest voor ecologisch verantwoorde (keuze materialen, energie,...), toegankelijke (niet enkel autovriendelijke mobiliteit) en gezinsvriendelijke voetbalstadions. Stadions mogen geen glijmiddel zijn voor ruimtelijk onverantwoorde projecten. Als renovatie van bestaande stadions een realistische optie is, verdient die de voorkeur. Een multifunctioneel gebruik geniet de voorkeur als het ruimtelijk verantwoord is.

MOTORSPORTEN

60. Ook voor de andere hardere vormen van recreatie moet een plaats gezocht worden. Hier moet echter een goede afweging gemaakt worden zodat het storend effect dat uitgaat van deze vormen van harde recreatie zo minimaal mogelijk is. Ze kunnen enkel beoefend worden in afgebakende zones waar de schade aan de natuur en de hinder voor de omwonenden minimaal is. Zo waren we het beoefenen van deze sporten in de natuur definitief. We spreken hier over sporten als waterski, motorcross, kleischielen, ... In motorsport moeten we alternatieve technieken zoals elektrische motoren stimuleren. De rallysport, zeker in open ruimte en nabij waardevolle natuur is en blijft erg verstorend. Lawaai, schade aan en verstoring van de natuur, regelmatige ongevallen, vervuiling ... nopen om de rallysport striktere regels op te leggen zodat deze effecten zoveel als mogelijk worden vermeden.

SPORTEN IN OPEN WATER BEVORDEREN

61. Sporten die watergebonden zijn, hebben de wind in de zeilen. We doelen hier vooral op sportieve activiteiten in open water (roeien, kano, zeilen, zwemmen, surfen, triatlon ...). De noden voor de competitiesport lopen gelijk aan deze van iedereen die een watergebonden sporttak beoefent, zowel op een hoog niveau, een lager niveau als op recreatief vlak. De inspanningen komen ook ten goede aan het toerisme en de recreatie. Daarenboven wordt in functie van deze sportactiviteiten geïnvesteerd in een verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Groen wil hier werk van maken, omwille van de ecologische en de sportieve doelstellingen. Er is nood aan een inventarisatie van de nog niet-ontwikkelde gebieden, kanalen, waterpartijen en plaatsen met potenties voor (watergebonden) sportactiviteiten, resulterend in een meerjarenplan voor de realisatie ervan. Een inspanning van verschillende gemeenten samen, met de provincie en met steun van de Vlaamse Gemeenschap moet realisaties mogelijk maken.
62. Groen wil de regelgeving met betrekking tot het sporten in open water aanpassen. Vandaag grijpen burgemeesters snel naar een verbod van het gebruik van open water voor zwemmen, roeien, zeilen ... omdat de verantwoordelijkheid bij ongevallen bij de lokale overheid ligt. Wij willen het gebruik van open water maximaal toelaten én bevorderen, tenzij er ernstige indicaties zijn van gevaar, of duidelijke gezondheidsrisico's zijn. Dan kan de lokale overheid alsnog ingrijpen. In dit kader wil Groen de realisatie van zwemvijvers stimuleren.
63. Het windsurfen aan de kust, net als de beoefening van andere watersporten (kitesurfing, zwemmen, duiken...) verdient een positieve beeldvorming. Het moet gefaciliteerd worden door de overheid i.s.m. de clubs, onder meer door de aanduiding van een aantal afgebakende zones.

EUROPA EN DE WERELD

NAAR EEN SOCIAAL EN ECOLOGISCH RECHTVAAARDIG EUROPA

VISIE

Anno 2014 bevindt Europa zich in een paradoxale situatie. De huidige Europese Unie is zowel een probleem als de oplossing. De eurocrisis heeft aangetoond dat een Europese politieke, zij het democratische structuur, naast het nationale en lokale niveau nodig is. Europa is steeds meer de oplossing, zoals de ontwikkeling van de Europese bankenunie met sterke toezichts- en interventiemechanismen aantoont.

Echter, de onvoltooide politieke en sociaaleconomische fundering onder de euro, een losgeslagen financiële wereld én een gebrek aan coherent sociaal en fiscaal beleid op Europees niveau, maken dat de EU met groeiende, fundamentele problemen kampt. Zo zeer dat zelfs de legitimiteit in steeds meer landen openlijk in twijfel wordt getrokken door politieke partijen. Er gaan zelfs stemmen op om de Europese integratie af te remmen of terug te schroeven. Dat is geen goed idee. Klimaatverandering, de financieel-economische systeemcrisis, milieuvervuiling, terrorisme, migratie en globalisering stoppen niet aan de landsgrenzen. Meer nationale regels en wetten alleen helpen niet om dit soort grensoverschrijdende problemen aan te pakken.

Groen ziet belangrijke uitdagingen voor Europa. We zetten de politieke integratie verder, op voorwaarde van een versterking van het democratische gehalte van de EU. Dat kan door nog meer bevoegdheden aan het Europees parlement te geven al dan niet aangevuld met een Europese senaat met directe afvaardigingen uit nationale parlementen. De Unie evolueert naar een meer solidaire Unie die haar burgers sociale bescherming biedt en die niet afbreekt. Groen wil op Europees schaal de transitie naar een koolstofarm Europa, dat zoveel mogelijk energie zelf produceert en dus naar een meer duurzame samenleving met strenge, afdwingbare normen en eigen een budget voor gerichte grensoverschrijdende infrastructuurinvesteringen. We gaan voor een verenigd Europa dat als wereldspeler de blik naar buiten richt en zoveel mogelijk met één stem spreekt in een geglobaliseerde wereld.

VOORSTELLEN

POLITIEKE INTEGRATIE

Groen laat de politieke integratie verder evolueren in de richting van een federatie van soevereine staten. De Commissie wordt daarin een Europese regering, gecontroleerd door een Europees Parlement dat individuele commissarissen ter verantwoording roept en indien nodig weg kan sturen, en een Raad van de Lidstaten. Deze federatie bouwen we stapsgewijs samen met de lidstaten uit, met steeds momenten waarop burgers zich kunnen uitspreken. Een verdamping van de lidstaten staat niet op onze agenda. Op korte termijn slanken we de Commissie af.

Een noodzakelijke voorwaarde om de Europese federatie goed te laten werken, is het politiseren van Europa en het 'europeaniseren' van de politiek. Het moet duidelijk worden dat in de instellingen van de EU dagdagelijkse politieke keuzes worden gemaakt door politici met een specifieke ideologie en dat burgers dus wel degelijk iets te kiezen hebben. Fundamentele meningsverschillen worden best zichtbaar, in plaats van onzichtbaar gemaakt te worden onder een Europese blauwe vlag met sterren. Er moet gebouwd worden aan een Europese politieke ruimte en het kiessysteem

wordt in die richting aangepast. Daarom is het essentieel dat het nieuwe Europese parlement direct na de Europese verkiezingen start met het organiseren van een Europese conventie, waarin ook burgers en belangenorganisaties uit alle Europese lidstaten zich mede kunnen uitspreken over enkele fundamentele beleidskeuzen voor de EU na het jaar 2020.

1. Op lange termijn krijgt Europa een **regering met Europese ministers en Europese bevoegdheden**. Een eerst stap is dat de huidige Europese Commissie afslankt en met minder commissarissen een rol opneemt als regering. **Er komt dan ook een striktere verantwoordingsplicht van eurocommissarissen aan het Europese parlement.**
2. We beperken de macht van de Raad. De leden van de Raad zijn immers niet democratisch noch Europawijd verkozen. Ze kunnen dus ook niet ‘weggestemd’ worden. Maar hun beslissingen hebben wel veel impact voor de burgers. Dat democratisch deficit werken we de wereld uit. De wetgevende macht wordt uitgeoefend door een **Europees parlement en een Raad van Lidstaten** (vergelijkbaar met een senaat). Dit om de politieke band tussen lidstaten en de EU te versterken en zichtbaarder te maken.
3. We gaan voor een **Europese grondwet** die zich beperkt tot de kernwaarden en de doelen van de Unie, en die de grondregels, symbolen en institutionele spelregels bevat. De grondwet verankert ook burgerrechten, inclusief sociale rechten, en garandeert ecologische duurzaamheid. Zo’n grondwet ontstaat door een democratisch, transparant en Europees proces en wordt door Europabrede referenda gelegitimeerd. Dat vergt veel tijd. Het Verdrag van Lissabon was in dat proces een eerste stap. In de komende legislatuur start het Europees Parlement met de **opstart van een nieuwe Europese conventie, waarin ook burgers en het maatschappelijk middenveld een belangrijke stem krijgen**.
4. Bovenop de 751 huidige Europarlementariërs, worden 25 extra parlementariërs verkozen op een **Europese kieslijst in een Europabrede kiesomschrijving**, zoals voorgesteld in een rapport Duff van het Europees parlement. Burgers kunnen dan stemmen op kandidaten die de hele Unie vertegenwoordigen, in plaats van enkel op kandidaten uit hun nationale of lokale kiesdistrict. Dit is een eerste stap naar een Europese politieke ruimte. Gaandeweg wordt deze Europese kieslijst uitgebreid. De lijsttrekkers van die lijsten strijden dan om het voorzitterschap van de Europese Commissie.
5. Om de motor van de integratie opnieuw te laten aanslaan, stellen we **de versterkte samenwerking** voor. Dat betekent dat enkele lidstaten bepaalde maatregelen, gezamenlijk mogen invoeren, ook al is daar geen absolute meerderheid voor, zoals gebeurde rond de financiële transactietaks (FTT). Het verdrag van Amsterdam creëerde die mogelijkheid al. We willen de versterkte samenwerking op een veel systematischer en doorgedreven manier hanteren.
6. In eerste instantie kan een groep gelijkgestemde landen systematisch gebruik maken van de mogelijkheden die voorzien zijn in de verdragteksten voor versterkte samenwerking. In tweede instantie kan die groep de integratie verdiepen in een bovenliggend verdrag. Voorwaarde is wel om te komen tot een **brede integratie op het vlak van sociaal, fiscaal, ecologisch en extern beleid**. Het integratiemodel is te vergelijken met dat van de euro, waar ook nog niet alle 28 lidstaten toe behoren.
7. Deze keuze om al dan niet toe te treden tot deze versterkte samenwerking kan niet gebaseerd zijn op het lidmaatschap van de eurozone, maar op de wil om soevereiniteit te delen en gemeenschappelijke wegen naar de toekomst van Europa vorm te geven.
8. Om de euro te consolideren zonder sociale schade aan te richten, bepleiten we **de creatie van een begrotingsunie voor de eurozone** waarbij de landen hun belastingsinkomsten meer gezamenlijk beheren, waarbij ook de sociaaleconomische indicatoren richtinggevend zijn.
9. Groen is voorstander van het invoeren van **Eurobonds** (obligaties die worden uitgegeven voor gezamenlijke rekening van alle landen van de eurozone), die de Europese staatsschuldmarkt zullen stabiliseren, minder bespeelbaar door financiële markten en meer liquide maken. Er moeten daarbij duidelijke voorwaarden aan deelname worden gesteld wat betreft nationale begrotingsdiscipline en er moet een degelijk en onafhankelijke controle en democratisch toezicht op komen.

MEER DEMOCRATIE, VOOR EEN EUROPA DICHTER BIJ DE BURGER

Momenteel ligt het epicentrum van de Europese besluitvorming bij de Europese Raad. Politici als Merkel en Hollande worden daardoor ook ‘Belgische’ politici, hoewel Belgen hen niet op hun politieke keuzes kunnen aanspreken. Bovendien werd het enige democratisch verkozen orgaan, het Europees parlement, tijdens de aanpak van de eurocrisis grotendeels buiten spel gezet. Om herhaling van dit scenario te voorkomen, en om het democratisch gehalte van Europa te versterken, laat Groen de macht verschuiven naar het parlement. We geven het parlement middelen en instrumenten om beleid te maken op die terreinen die voor de burger belangrijk zijn: sociale bescherming energie, klimaatverandering, migratie, de plaats van Europa op het internationale toneel, en de strijd tegen misdaad en terrorisme.

10. Op basis van de verkiezingsuitslagen **bepaalt het Europees parlement wie de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie** wordt.
11. Het **Europees Parlement verkiest ook de EU-president**. Die combineert het voorzitterschap van de Europese Commissie en de Europese Raad.
12. **Geen enkele Europese wet kan worden aangenomen zonder goedkeuring van het Europees Parlement**.
13. We bepleiten de versterking van het **initiatiefrecht van het Europees parlement**. Het moet de bevoegdheid krijgen om wetsvoorstellen in te dienen en om besluiten te nemen volgens de **medebeslissingsprocedure** in alle gebieden waar zij nu slechts raadgevende bevoegdheden heeft, met name economisch bestuur, migratie, fiscaliteit, budgettaire zaken, buitenlands en veiligheidsbeleid.
14. De **ratificatie bevoegdheden** van het Europees parlement worden **uitgebreid**.
15. Het Europees parlement krijgt het formele recht **om individuele eurocommissarissen** ter verantwoording te roepen, te **benoemen en te ontslaan**.
16. Het Europees parlement verkiest haar werkzaamheden **uitsluitend** te ontplooien in de **Brusselse zetel**. De maandelijkse verhuis naar Straatsburg is verspilling, vergt onnodig veel energie en is duur. De zetel in Straatsburg wordt gesloten.
17. **Het Europees parlement krijgt het laatste woord over belangrijke benoemingen**, zoals die van directieleden van de Europese Centrale Bank en een geselecteerde groep Europarlementsleden krijgt democratische inspraak en toezichtfuncties op het functioneren van de ECB .
18. We breiden **de rechtsmacht van het Europees Hof van Justitie uit** en verbeteren de rechtstoegang tot het Hof voor maatschappelijke organisaties.
19. Een **transparante wetgevingsprocedure** beperkt de informele compromissen tussen Raad en Europees parlement tot een minimum. Documenten voor trialogen (overleg tussen Raad, de Commissie en het parlement) en conciliaties (vergaderingen van het bemiddelingscomité van het Europees parlement en van de Raad) worden openbaar.
20. We breiden de **raadpleging van het maatschappelijk middenveld door de Europeese instellingen** uit. Zo moet het Europees Economisch en Sociaal Comité dat jaarlijks goed is voor 170 rapporten en beleidsadviezen aan het Parlement en de Commissie, meer gehoord worden. Het Comité verenigt de stem van het middenveld. Zo waren hun leden, waar ook vakbonden en werkgeverskoepels onder zitten, amper betrokken in het plan van Barroso tegen de jeugdwerkloosheid. Overleg tussen sociale partners op Europees niveau moet een vast onderdeel worden bij het uitstippelen van de wetgevende koers van de EU.
21. Het **Europees Burgerinitiatief** is een stap in de goede richting om een geformaliseerde en directe participatie van burgers in het besluitvormingsproces te stimuleren. Kinderziekten van het Europees burgerinitiatief worden verholpen. De Europese Commissie biedt betere digitale faciliteiten aan initiatiefnemers. Initiatieven gericht op verdragswijzigingen worden toegestaan.
22. De **Europese Wet op Openbaarheid van Bestuur breiden we uit** naar alle EU-instellingen. Een actieve openbaarmaking van documenten wordt de regel. De uitzonderingsbepalingen die geheimhouding toestaan, worden beperkt.
23. We voeren het **kiesrecht in vanaf 16 jaar**.
24. Om een **groter aantal vrouwen in de Commissie** te krijgen, schuift elke lidstaat die een eurocommissaris mag voordragen, twee kandidaten naar voor, waaronder een vrouw.
25. We breiden **het kiesrecht voor EU burgers** die gedurende een bepaalde periode in een ander EU land wonen uit van het huidige kiesrecht voor lokale en Europese verkiezingen naar alle andere niveaus (provinciale, regionale, nationale verkiezingen).
26. Het **EU-Grondrechtenhandvest** wordt een integraal onderdeel van de Europese verdragen.
27. Europa **kijkt actief toe op de interne democratie in haar lidstaten** en treedt op in het geval van ernstige inbreuken tegen mensenrechten en vrijheid van meningsuiting zoals geformuleerd in artikel 6 van het verdrag van Lissabon. Groen installeert **een Europese waakhond voor fundamentele vrijheden** waarmee de Europese Commissie snel kan ingrijpen bij inbreuken tegen artikel 6.
28. De EU schept maximale openheid **bij onderhandelingen over internationale handelsverdragen**. Documenten die de Europese Commissie deelt met belangengroepen worden openbaar. Conceptverdragen, intermediaire en finale teksten en andere onderhandelingsteksten worden na elke onderhandelingsronde openbaar gemaakt.
29. We bepleiten een **verplicht, openbaar register voor lobbyisten** bij de Europese instellingen, inclusief advocatenkantoren, dat vermeldt wie hun opdrachtgevers zijn en hoeveel zij betalen. Er geldt een verbod op gesprekken met niet-geregistreerde lobbyisten. Het Europees parlement voert een 'wetgevende voetafdruk' in, waarbij de voor een rapport of wetsvoorstel bevoegd parlementslid vermeldt met welke lobbyisten is gesproken.
30. De Europese Commissie **legt verantwoording af over consultaties die vooraf zijn gegaan aan beleidsvoorstellen**: welke lobbyisten hebben input geleverd, en wat is er met die input gebeurd? Dat vergroot

de transparantie van de besluitvorming. Zij komt ook de belofte na om de invloed van de bedrijfslobby's bij het tot stand komen van wetsvoorstellen te verminderen door hun aanwezigheid in de technische adviescomités van de Europese Commissie te beperken.

EEN SOCIAAL EUROPA DAT ECOLOGISCH EN FISCAAL RECHTVAARDIG IS

Om het vertrouwen van haar burgers te herwinnen, moet Europa haar burgers beschermen. Europa kan en moet zoveel meer zijn dan consumentenbelangen en begrotingen in evenwicht. Groen staat voor een samenwerking die verder gaat dan munt of markt. Een sociale unie, die de armoede in haar lidstaten terugdrijft en de tewerkstellingsgraad laat stijgen, dat is waar we voor staan.

31. We beogen een verschuiving van eenzijdige bezuinigingen naar sociaal rechtvaardige en duurzame structurele hervormingen en investeringen. De vergroening van de energie-, vervoers-, en productie-infrastructuren, de versterking van de sociale samenhang, onderwijs, onderzoek en groene innovatie, het verminderen van sociale ongelijkheid en het herstel van natuurlijke hulpbronnen vormen een uitweg uit de crisis. Om die sociale en ecologische agenda uit te voeren, is een verdragswijziging nodig.
32. Het **Verdrag van Lissabon wordt inhoudelijk herzien om de harmonisatie van het fiscaal beleid** te versterken. Zo roepen we een halt toe aan de fiscale concurrentie binnen de EU. Na die herziening nemen we richtlijnen over fiscaliteit aan met gekwalificeerde meerderheid in plaats van unanimiteit. Dit moet leiden tot een toenemende harmonisatie van fiscaal beleid bij bedrijven, in de financiële sector en meer algemeen inzake energie en grondstoffen. Die harmonisatie zal over de hele Unie effectieve minimumtarieven invoeren (belasting die overblijft na toekenning van fiscale voordeelen) en zal de strijd tegen fiscale fraude vergemakkelijken. Indien nodig gaan we van start met een '*coalition of the willing*' zoals eerder het geval was met de financiële transactietaks.
33. De **verdragswijziging dient een sociaal - ecologische agenda**. De Europese unie wordt een promotor van welzijn en sociale en ecologische rechtvaardigheid. Daartoe evolueert de unie naar een echt sociaal verbond, een gemeenschappelijke ruimte van sociale zekerheid en solidariteit. Dit betekent: gemeenschappelijke sociale minimumnormen op het gebied van de lonen, pensioenen, werkloosheidsuitkeringen en de dekking van de gezondheidszorg, kortom, de garantie van een minimum niveau van sociale bescherming voor alle Europeanen. We ontwikkelen gemeenschappelijke instrumenten om armoede te bestrijden, en zorgen voor sterker en toegankelijker openbare diensten.
34. Procedureel gebeurt de verdragswijziging via een **parlementaire conventie** waarin vertegenwoordigers zitten van het nieuw verkozen Europees parlement en van de nationale parlementen. Groen aanvaardt niet dat een intergouvernementele conferentie achter gesloten deuren de beslissingen neemt. Trouwens, bij verdragswijzigingen betrekken we het middenveld, de sociale partners en de burgers. Elke verdieping van de integratie waarbij Europa meer bevoegdheden krijgt, moet gepaard gaan met meer rechten voor de parlementen, zowel op nationaal als op Europees niveau, om mee te beslissen en de uitvoerende macht te controleren op hun niveau. Ook moet het publiek via grootschalig publiek debat en innovatieve directe democratische processen betrokken worden.
35. Groen is voorstander van een **herziening van het 2020-kader**. Dit is een groeistrategie van de EU om een slimme, duurzame en inclusieve economie te bouwen tegen 2020. In dat kader moeten sociale (bvb. vermindering ongelijkheid) en ecologische (bvb. vermindering van het grondstoffengebruik) doelstellingen worden opgenomen, waardoor een meer evenwichtige duurzame ontwikkeling kan worden nastreefd. Aspecten van duurzaamheid, zoals grondstoffengebruik en ongelijkheid moeten zwaarder doorwegen in de 2020 agenda.
36. **We vergroenen het Europees Semester**. In de rapportering door de lidstaten en in de aanbevelingen voor de lidstaten heeft de unie structureel aandacht voor concrete doelstellingen op vlak van uitfasering van milieuschadelijke subsidies, omvorming van het belastingstelsel naar een groene fiscaliteit, e.d. Rond deze materies worden in de nationale hervormingsprogramma's concrete doelstellingen opgenomen. Binnen de Commissie wordt de milieucommissaris mee verantwoordelijk voor het Europees Semester.
37. Bij de opmaak van het **hervormingsprogramma** worden de nationale en gewestelijke ministers voor milieu en duurzame ontwikkeling uitdrukkelijk betrokken. Deze nationale en subnationale hervormingsprogramma's worden door de lidstaten jaarlijks in het voorjaar ingediend en geven de vooruitgang wat betreft doelstellingen omtrent innovatie, duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid.
38. Europa neemt het voortouw voor een **ambitieus en wettelijk bindend energie- en klimaatbeleid**. De Europese Unie dient een leidende rol op te nemen om het energiegebruik en de broeikasgasemissies drastisch te verminderen en de overstap naar hernieuwbare energiebronnen te realiseren. De laatste jaren lijkt Europa haar leiderspositie op dit vlak echter los te laten. De zwakke klimaatdoelstellingen voor 2030 die de Europese Commissie onlangs voorstelde (maar nog door de lidstaten moeten worden goedgekeurd) zijn ronduit

teleurstellend: 40% minder CO₂ uitstoten dan in 1990 en een aandeel van 27 % hernieuwbare energie in de totale Europese energiemix. Voor energiebesparing werden geen doelstellingen meer gepresenteerd.

Groen blijft strijden voor een ambitieus Europees klimaat- en energiepakket 2030 met de volgende drie doelstellingen die naar bindende nationale doelstellingen moeten worden vertaald:

- 60% minder CO₂-uitstoot t.o.v. 1990
- 45% hernieuwbare energie in het totale energiegebruik
- 40% energiebesparing

39. Samen met de andere groene Europese Partijen wil Groen werk maken van een **Europese Gemeenschap voor Hernieuwbare Energie**. De doelstelling van ERENE (European Community for Renewable Energy) is een duurzame energietransitie binnen Europa te realiseren en Europa onafhankelijk te maken van fossiele brandstoffen en uranium. Hierbij willen we de geografische, klimatologische en hydrologische diversiteit binnen Europa maximaal benutten om de groene energietransitie een stuk goedkoper te maken. De Centraal West-Europese landen (Benelux, Frankrijk en Duitsland) moeten hierin een voortrekkersrol opnemen.

EEN EIGEN BUDGET VOOR DE UNIE

De unie kan de toenemende verwachtingen slechts inlossen indien ze over voldoende eigen middelen beschikt. Dat is ook zo vastgelegd bij aanvang van het integratieproces. Groen wil daar versneld werk van maken. Een systeem van eigen middelen is democratischer en maakt de unie zelf verantwoordelijk voor inkomsten en uitgaven. De unie wordt dan een ‘volwassen’ politiek niveau. En vooral, het schenkt de unie mogelijkheid het algemene Europese belang centraal te stellen.

40. Parlement, Raad en Commissie zijn het er bij de begrotingsonderhandelingen over eens geworden om binnen de drie jaar een voorstel rond eigen middelen uit te werken. Dit om de nationale bijdragen van de lidstaten af te bouwen en te vervangen door eigen Europese inkomsten. En dat is een belangrijke stap in de goede richting. De Europese Commissie stelde onder meer een **financiële transactietaks** voor. Dat voorstel onderschrijven we.
41. Om eigen middelen te genereren, voeren we op Europese schaal het **rekeningvliegen** in, een kilometerheffing op vliegtransport dus.
42. Om de Europese begroting meer op eigen middelen te laten draaien, verhogen we de **btw-bijdrage** die de lidstaten doorstorten naar de unie. Het huidig plafond van 0,3 % van de belastbare btw-grondslag die elke lidstaat moet doorstorten naar de EU wordt afgeschaft. We stappen ook af van de maar liefst 41 uitzonderingen die de geloofwaardigheid en rechtvaardigheid van dit systeem ondermijnen door het percentage van het door te storten bedrag voor alle landen gelijk te schakelen. De enkele sociale correcties die daardoor wegvalLEN compenseren door een sterker solidariteit in de uitgaven van het Europese niveau.
43. De Europese investeringsbank biedt **projectobligaties aan om projecten van algemeen belang te financieren**, zoals infrastructuur voor vernieuwbare energie, gezamenlijke instrumenten in de strijd tegen armoede e.d. Deze middelen zijn aanvullend op de Europese begroting.

UITBREIDING EN NABUURSCHAP

Geen enkele wereldmacht had zoveel invloed op haar buitengrenzen als de Europese Unie tijdens de laatste twintig jaar. Sinds de val van de Berlijnse muur zijn 16 nieuwe lidstaten toegetreden en heeft de EU op diepgaande wijze Europa getransformeerd, onder meer door etnische conflicten in te dijken, de rechtstaat te exporteren en economieën van de Baltische Zee tot de Balkan in snel-tempo naar een hoger niveau te tillen. Toetreding tot de EU zien we dan ook als een motor van democratie, mensenrechten, sociale rechten en ecologische rechtvaardigheid.

44. Wat betreft de **toetreding van Turkije en de landen van de Westelijke Balkan** houdt de EU zich aan de belofte dat ze kunnen **toetreden zodra zij aan de toetredingsvooraarden voldoen**. In de onderhandelingen met Turkije legt de Europese Commissie de nadruk op democratisering, respect voor mensenrechten – in het bijzonder voor LGBT's – en een vredesvolle oplossing voor de Koerdische bevolking van het land en voor het Cypriotische vraagstuk.
45. In het kader van de gestarte onderhandelingen over de **toetreding van Servië** tot de unie, moet de EU het land er toe aanzetten om Kosovo te erkennen. De Hoge Vertegenwoordiger moet beide partijen verder aanmoedigen om politiek en economisch samen te werken in navolging van het akkoord van 19 april 2013 en andere gesprekken.

46. Hoewel de bevolking van **IJsland** vooralsnog weigerachtig staat tegenover toetreding tot de EU, steunt Groen de aanvraag tot toetreding van 2009 op voorwaarde dat het land het wereldwijde verbod op de walvisjacht respecteert.
47. De EU moet zich via een actieve diplomatie inzetten voor de **hereniging van Cyprus**, zoals Hoge Vertegenwoordiger Catherine Ashton dit deed met aartsmoeilijke kwesties zoals het nucleair akkoord in Iran of de toenadering tussen Kosovo en Servië. Europese diplomatie kan wel degelijk successen boeken in decenniaoude conflicten.
48. De uitbreiding van de EU draagt volgens de Groenen bij tot conflictpreventie. Maar om extern geloofwaardig te zijn moet de EU ook zelf strak toekijken op het respecteren van fundamentele rechten in sociaal beleid en in milieubeleid. Lidstaten moeten daarom ook na hun toetreding respect hebben voor die rechten. Zoals de ernstige situatie in Hongarije aantoont, is het absoluut noodzakelijk dat de EU een sterker leiderschap aan de dag legt.

EEN STERKERE EUROPESE ROL IN DE WERELD

Wil Europa een rol van betekenis spelen op wereldschaal, dan moet het als een sterke Unie naar buiten treden en de blik naar buiten richten. De coördinatie van het buitenlands beleid is daarbij primordiaal; de unie spreekt best met één stem. De integratie van defensie wordt tijdens de komende legislatuur verder ontwikkeld. De nadruk ligt op conflictpreventie en “soft power”.

Voor Groen mag de unie best wat meer ambitie tonen om een mondiale actor te worden die weegt op internationale fora zoals de klimaatonderhandelingen.

Het Europese handelsbeleid kan een sterke hefboom zijn voor verduurzaming, sociale bescherming en mensenrechten in de rest van de wereld, op voorwaarde dat het vrijhandelsdogma wordt losgelaten als hoofdrichtsnoer en dat de focus komt te liggen op sociale en humane thema's. Niet maximalisatie van de Europese export is de prioriteit, maar wel een goede reflectie over de bepaling wat en hoe er geëxporteerd wordt. Handelsbeleid moet leiden tot een groene economie gebaseerd op een efficiëntiemodel dat rekening houdt met fysieke en planetaire grenzen.

49. De prioriteiten van de **Europese Dienst voor Extern Optreden** (EDEO) liggen bij conflictpreventie, crisis management en postconflict management. Deze dienst wordt geflankeerd met een sterk **Leiderschap van de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid**. De dienst stemt af met de nationale diplomatische diensten. Terwijl deze de dagelijkse taken op zich nemen, leggen de EDEO en de Hoge Vertegenwoordiger zich toe op het ontwikkelen van strategische perspectieven en visieontwikkeling op middenlange en lange termijn. Via hun aanwezigheid en invloed op internationale fora hebben zij een grote meerwaarde en verdienen ze een grotere rol.
50. Opdat de EU een lange termijnstrategie kan ontwikkelen en verenigd leiderschap kan tonen op het vlak van buitenlands beleid, **breiden we het portfolio van de Hoge Vertegenwoordiger uit**. Deze krijgt daarbij zeggenschap over het uitbreidingsbeleid, handel, energie en ontwikkeling, domeinen die nog steeds tot de bevoegdheden van de Commissie behoren.
51. In het buitenlands beleid wordt **meerderheidsbesluitvorming** de regel en verdwijnt de unanimiteit. In elk geval moet vermeden worden dat een enkele lidstaat initiatieven dwarsboomt. In dit verband kan het concept van “constructieve onthouding” ontwikkeld worden.
52. De EU streeft naar **een eigen zetel in de Veiligheidsraad**, in plaats van de Britse en Franse zetels. Bij wijze van tussenstap voert de Hoge Vertegenwoordiger het woord namens de EU wanneer haar lidstaten een gezamenlijk standpunt hebben.
53. Er komt een **Europees Civiel Vredeskorps** van snel inzetbare experts die gespecialiseerd zijn in crisispreventie en duurzame vredesopbouw.
54. Groen **versterkt de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa**. Diens voorganger speelde een belangrijke rol bij het overwinnen van de Koude Oorlog, maar ook vandaag hebben we nood aan een betere verstandhouding met Rusland, niet in het minst om de militaire spanningen tussen de NAVO en Rusland te verzachten en tot een ontwapening te komen.
55. De **samenwerking tussen lidstaten omrent mensenrechten wordt versterkt** en coherent met gemaakt met het beleid van de unie. Nauwere betrokkenheid van het middenveld en grotere transparantie zijn cruciaal. Groen schuift impactanalyses van het gevoerde beleid naar voor en wil dat bedrijven die mensenrechtenschendingen begaan buiten de EU grenzen daarvoor verantwoordelijk worden gesteld. De EU Speciale Vertegenwoordiger voor mensenrechten voert zijn mandaat in de breedste zin van het woord uit.
56. Europa maakt werk van de integratie van defensie. Tussen de EU-legers is er te veel duplicatie en een groot gebrek aan coördinatie en samenwerking. Een eerste en noodzakelijke stap is de nationale defensiesystemen beter op elkaar af te stemmen en aan te passen om zo de nationale militaire middelen op een veel efficiëntere en effectievere wijze in te zetten. Op termijn wordt de oprichting van een Europese vredesmacht de volgende stap.

Zo'n vredesmacht kan ingezet worden vredesopdrachten en is opgebouwd uit nationale of multinationale snel inzetbare eenheden.

57. Op basis van “pooling en sharing” wordt gezocht naar een maximale besparing in militaire uitgaven door de unie en haar lidstaten. Dat kan via een zogenaamd “**Defensie Semester**”. Net zoals het Europees Semester het nationale economische beleid op EU niveau coördineert, zo moeten EU lidstaten via een Defensie Semester ook hun nationale defensieplannen delen. “Quick wins” kunnen die integratie bevorderen, zoals de invoering van een **gezamenlijk beleid rond de verdediging van het Europees luchtruim**.
58. We **schrappen Europese steun aan bedrijven die betrokken zijn bij de oorlogseconomie** en verzetten ons tegen de intentie van de Europese Commissie om bepaalde “**dual use**” **toepassingen** zoals communicatie, transport, wapenopsporingssystemen en bewakingsapparatuur zoals drones te financieren met Europees geld. Sterkere ex-ante controle vanuit de EU is nodig om betere garanties te hebben dat deze producten niet voor niet-vreedzame doeleinden gebruikt worden.
59. Groen pleit voor een **coördinerende eurocommissaris voor Duurzame Ontwikkeling**, ook bij een verminderd aantal commissarissen.
60. Groen bekritiseert dat de Commissie, in het kader van **vrijhandelsakkoorden** de oprichting van internationale rechtkassen verdedigt, waarbij buitenlandse investeerders staten kunnen aanklagen wanneer zij vinden dat hun rechten – lees: winsten – geschonden worden. Precedenten tonen aan dat dit gebeurt wanneer landen algemene beleidsmaatregelen uitvaardigen ten gunste van milieu, volksgezondheid of sociale bescherming. Bovendien worden deze ad-hoc tribunaal bevuld door privé-advocaten die vaak zelf belangen hebben in de bedrijfswereld. Daarom pleit Groen tegen **zulke ad-hoc tribunaal** en voor de handhaving van de **gerechtelijke systemen van beide handelspartners**.
61. Bij de **onderhandeling van bilaterale vrijhandelsakkoorden** met derde landen bepleit Groen uitdrukkelijk het behoud van Europese normen en regels omtrent arbeidsrechten, sociale rechten, milieunormen en digitale rechten. We willen dus een **harmonisering naar boven toe**, zodat de hoogste normen als nieuwe standaard erkend worden.
62. In de aan de gang zijnde onderhandelingen over een **Trans-Atlantisch Vrijhandelsakkoord** tussen de EU en de VS schuilt een reëel gevaar dat democratisch bepaalde normen ondermijnd worden via het principe van wederzijdse erkenning van producten en diensten. In domeinen waar dit bestaande Europese sociale en milieunormen ondermijnt, zoals in landbouw of cultuur, eist Groen dat zij uit het onderhandelingsmandaat worden gehouden.
63. Groen vraagt de **transparantie** bij bilaterale onderhandelingen rond vrijhandel. Dit kan door de resultaten van elke onderhandelingsronde tijdig te publiceren. Ook moet de **toegang tot de onderhandelaars gelijk** worden voor iedereen. Grote industrieën en banken krijgen al heel vroeg in het proces toegang tot onderhandelaars. Dit moet ook mogelijk zijn voor organisaties die het maatschappelijk belang dienen, zoals vakbonden, consumentenverenigingen, milieuorganisaties en parlementen. Enkel met grotere transparantie ontstaat bij de burger een draagvlak en een versterkt vertrouwen in Europa.
64. Groen wil de **bestaande bilaterale investeringsakkoorden heronderhandelen** om er afdwingbare clausules rond het respect voor leefmilieu, sociale rechten en mensenrechten in te schuiven. We passen het Europese modelakkoord (van toepassing sinds het verdrag van Lissabon) aan om die hiaten in de toekomst te vermijden.
65. Het **Generalised Scheme of Preferences** wordt een instrument voor ontwikkeling. Ontwikkelingslanden mogen dan zelf beslissen in welke mate ze hun markten openstellen voor concurrentie. Groen verzet zich dan ook tegen het Europees systeem rond handelspreferenties dat weigerde om ontwikkelingslanden de mogelijkheid te geven restricties in te voeren op de export van grondstoffen, en daarmee de ontwikkeling van opkomende industrieën hinderde.
66. We willen dat de **Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's)** **opnieuw worden behandeld in het Committee on Development (DEVE)** in de plaats van in het Committee on International Trade (INTA) waar de meerderheid sterke voorstander is van vrijhandel. Deze procedurele verandering heeft ervoor gezorgd dat het Europees Parlement zijn kritische houding heeft laten varen t.a.v. de EPA's.
67. Hoewel de EU de expertsubsidies voor landbouwproducten al fel deed krimpen, wil Groen nog verder gaan en alle vormen van exportsubsidies voor landbouwproducten geleidelijk aan **afschaffen**.
68. Wat betreft de **EU grondstoffenstrategie** bepleit Groen meer onderzoek en ontwikkeling naar productie-efficiëntie, een ontkoppeling van grondstoffengebruik en economische groei, een versterkte transparantie in de ontginningssector, strijd tegen corruptie en slecht beheer, evenals het handhaven van dezelfde arbeids- en milieustandaarden in derde landen zowel als in de EU. Jaarlijks kunnen we 3% van het BNP besparen door de verbetering van grondstoffenefficiëntie.

EERLIJKE GLOBALISERING

VISIE

Voor Groen is de Leidraad van het Belgische internationale beleid een consequente houding ten aanzien van mensenrechten. Mensenrechten worden alle dagen opgeëist door holebi's, inheemse volkeren, vakbonden, vrouwengroepen, milieuactivisten, minderheden of jongeren van Afghanistan tot Zimbabwe. Net als wij vechten zij overal ter wereld voor vrijheid, respect, gelijkheid en gerechtigheid. Rond die leidraad ontwikkelen we een beleid dat wereldwijd economische ontwikkeling en ontplooiing van mensen mogelijk maakt, binnen de draagkracht van de planeet zodat ook de volgende generaties er nog van kunnen genieten, en met minimale drempelwaarden van sociale waardigheid en bescherming voor iedereen. Deze visie is wat Groen een beleid voor duurzame ontwikkeling en een eerlijke globalisering noemt.

Voor Groen kan er van schroom in ons buitenlands beleid geen sprake zijn, zolang we onze houding consequent doortrekken, in alle dimensies van het Belgisch en Europees beleid. Wat ons land met de ene hand geeft, mag het niet met andere hand niet terugnemen. En wie het eigen huis niet op orde heeft, is niet geloofwaardig in de kritiek op anderen. Om die reden vormen coherentie en afstemming van het internationaal beleid een rode draad. Deze visie op duurzame ontwikkeling is voor Groen de enige weg naar een beter mondial bestuur voor een eerlijke, meer rechtvaardige globalisering.

Die globalisering heeft zich vooral op economisch niveau doorgetrokken. Ze heeft diep gesneden in het sociale weefsel van ontelbare mensen en een ecologische kaalslag veroorzaakt. Voor Groen is het hoog tijd dat die economische globalisering een sociale en ecologische dimensie krijgt. Vanuit die optiek is een ambitieus kader voor het post-2015 tijdperk een absolute noodzaak. De nieuwe doelstellingen, die de VN-Millenniumdoelstellingen opvolgen in 2015, moeten een universele agenda uittekenen voor duurzame ontwikkeling en eerlijke globalisering. Ook landen in het westen, inclusief België, zullen tijd en middelen moeten investeren om een sociaal eerlijke en ecologisch haalbare globalisering te realiseren.

Groen wil dat België en de EU zich ten volle engageren om een set doelstellingen uit te werken voor alle landen, noord en zuid, die actiegericht, compact, makkelijk te communiceren, beperkt in aantal en universeel toepasbaar zijn. De principes van mensenrechten, gelijkheid en duurzaamheid plaatsen we daarbij centraal. Ons internationaal verlanglijstje is alvast duidelijk: we willen de groeiende ongelijkheid terugduwen, de oorzaken van niet-duurzame consumptie- en productiepatronen aanpakken, een sterkere rol voor de civiele samenleving, een nauwgezette aanpak van goed en rekenschap verschuldigd bestuur en een bijzondere aandacht aan het uitbannen van armoede. Daarbij hebben we nood aan becijferbare streefdoelen op basis van indicatoren die niet alleen kwantitatief maar ook kwalitatief zijn. Zij moeten de talrijke verschillende dimensies van de thematiek vatten en een duidelijke opvolging en evaluatie van het beleid en van de acties toelaten.

Het formuleren van doelstellingen voor duurzame ontwikkeling op mondial niveau brengt echter geen zoden aan de dijk als de internationale architectuur zich niet heroriënteert. De internationale instellingen moeten mee evolueren in de richting van een ecologische transitie, de versterking van sociale structuren en het waarborgen van fundamentele mensenrechten. Dit is niet zomaar een randvoorwaarde. Als deze conditio sine qua non niet wordt gehaald, riskeert de hele mondiale oefening dode letter te blijven.

VOORSTELLEN

NAAR EEN MODERNE INTERNATIONALE ARCHITECTUUR

De onmacht van de VN werd de afgelopen jaren pijnlijk duidelijk, toen de VN-Veiligheidsraad niet in staat bleek om het geweld in Syrië te veroordelen. Hoe kan het ook anders, met multilaterale instellingen zoals de VN, het IMF en de Wereldbank die nog steeds de naoorlogse machtsverhoudingen weerspiegelen. Hun samenstelling is niet langer aangepast aan de realiteit van de 21ste eeuw, wat hun legitimiteit ondergraft. Opkomende economieën en de ontwikkelingslanden krijgen best een stem in de belangrijkste internationale beslissingscentra. Dat is nodig voor een rechtvaardig, gelijk en evenwichtig internationaal beleid.

HERVORMING VAN DE VN

1. Groen wil dat het **vetorecht** in de VN-Veiligheidsraad verdwijnt. We willen het vervangen door stemming met gekwalificeerde meerderheid. Daartoe toont de EU zelf het goede voorbeeld. Als eerste stap bepleit België bij Frankrijk en Groot-Brittannië de samensmelting van hun zetel ten gunste van de EU. In afwachting van de afschaffing van het veto, vragen we dat elk veto verplicht en uitgebreid gemotiveerd wordt. Om de transparantie te verhogen, moeten de discussies van de Veiligheidsraad steeds publiek gemaakt worden. (F, E)
2. Om tot een rechtvaardiger **beleid** van de VN-Veiligheidsraad te komen, is Groen voorstander van een andere samenstelling van de Raad, bij voorkeur via regionale vertegenwoordigingen zoals de EU en de Afrikaanse Unie. (F)
3. Voorts pleiten we actief voor een consequente en gegarandeerde financiering van de VN, ook bij onze bondgenoten. Daardoor kan de VN de opdrachten die haar zijn toegekend naar behoren uitvoeren, en is ze in staat om op beslissende momenten te weerstaan aan politieke druk. (F)
4. In 2011 werd een nieuw VN agentschap opgericht ter emancipatie van **vrouwen** en meisjes. Een goede zaak, maar daarnaast ijvert Groen voor een grotere aanwezigheid van vrouwen binnen besluitvormingsorganen, alsook bij alle aspecten van vredesonderhandelingen en- akkoorden, aangezien zij het voornaamste slachtoffer zijn bij conflicten. (F)
5. Groen pleit tevens voor een interne controle op de VN-**blauwhelmen** om schandalijke fenomenen als verkrachtingen door blauwhelmen te voorkomen. VN-operaties moeten uitgevoerd worden door een goede mix van landen. (F)
6. Het VN-milieuprogramma werd recent uitgebreid met een universeel lidmaatschap. Voor Groen is dit onvoldoende, wil deze instelling de transitie leiden naar een duurzame internationale economie en wil ze de bestaande kaderakkoorden inzake biodiversiteit, klimaat en de tientallen multilaterale milieuakkoorden coördineren. Daarom ijvert België bij de VN voor een **Mondiale Milieuorganisatie** die op gelijke voet staat als de Wereldhandelsorganisatie en de Internationale Arbeidsorganisatie. (F)
7. Groen ijvert voor het versterken van de diplomatische relaties van de EU met **regionale organisaties** zoals de Afrikaanse Unie, Arabische Liga, ASEAN en anderen in internationale processen in de VN en elders. Ook bij deze relaties staat de participatie van stakeholders centraal. (F)

HERVORMING VAN DE INTERNATIONALE FINANCIËLE- EN HANDELSINSTELLINGEN

8. De politieke inspraak en **vertegenwoordiging** van de **zuidelijke landen** in het IMF kan beter. Groen stelt voor om te werken via de representatie van regionale blokken. In het huidige quotasysteem hebben de ontwikkelingslanden veel te weinig invloed in vergelijking met hun economisch gewicht, dat wordt gemeten volgens een systeem dat nog grotendeels rust op de situatie toen het IMF gecreëerd werd. (F)
9. Het IMF moet **mensenrechten, het milieu en sociale normen** meer in overweging nemen in het beleid dat ze voert. Daarbij zorgt ze ervoor dat het maatschappelijk middenveld een sterkere rol krijgt toegewezen in het formuleren van het beleid. (F)
10. De Wereldbank moet zich toespitsen op de financiering van **publieke goederen** via het aanbieden van lage interesses. Daarbij zorgt ze ervoor dat de gefinancierde programma's en projecten sociale en milieunormen alsook mensenrechten in de begunstigde landen respecteert. (F)
11. De Wereldbank en ook het IMF staan bekend om hun gebrek aan **transparantie**, ondanks hun enorme impact in de wereld. Om hier een democratisch gelegitimeerd overzicht op te krijgen, stelt Groen voor dat de Belgische vertegenwoordigers voor de herfst- en lentetoppen in het parlement tijdens een publieke zitting rapport uitbrengen. (F)

12. Om in het algemeen de parlementaire controle te versterken, richten we een **federale commissie** op die het geheel aan internationale verbintenissen inzake handelsakkoorden, financiële instellingen en andere opvolgt. In dit forum kunnen voorafgaand aan belangrijke momenten parlementaire debatten en hoorzittingen gehouden worden met het oog op het bepalen van een Belgisch standpunt. Ook het middenveld en de regio's worden als betrokken partijen uitgenodigd op deze overlegmomenten. (F)
13. De multilaterale onderhandelingen in de **Wereldhandelsorganisatie** (WHO) zitten al jaren in een impasse. Het falen van de Doharonde stimuleerde veel landen tot het sluiten van bilaterale handelsverdragen. Het gevolg is dat akkoorden tussen grote spelers zoals de VS en de EU vanwege hun economisch gewicht de heersende normen bepalen, zonder inspraak van kleinere landen. Groen verdedigt een multilaterale aanpak van handelsregels maar pleit voor een herziening van de kerndoelstellingen van het wereldhandelssysteem, in de richting van een ecologische transitie, de ontwikkeling van waardig werk en het waarborgen van fundamentele mensenrechten. De onderhandelingen moeten leiden tot betekenisvolle en duurzame economische winsten en het uitroeien van armoede, in het bijzonder voor de ontwikkelingslanden. Daarom moet de WHO als gespecialiseerd agentschap geïntegreerd worden in het VN systeem, op gelijke voet met onder meer de Internationale Arbeidsorganisatie, zodat de WHO op sociaal vlak en milieuvlak onder de VN-conventies valt. (F, E)
14. Groen ijvert ook voor een doorgedreven en systematische **evaluatie** van het EU-beleid, meer bepaald van de impact van bestaande akkoorden en onderhandelingsvoorstel len op duurzame ontwikkeling en internationale rechten. Op basis van deze evaluaties past de EU de akkoorden aan. (E)

MENSENRECHTEN

Groen wil dat onze overheden actief werken aan het doen naleven en beschermen van de rechten van de mens in de hele wereld. We zetten ons in voor de klassieke burgerlijke en politieke rechten, maar evenzeer voor economische, sociale en culturele rechten. Onze bijzondere aandacht gaat naar de rechten die nog verder gaan, zoals het recht zoals het recht op een proper milieu, op economische en sociale ontwikkeling, zelfbeschikking of allerlei collectieve rechten. Mensenrechten zijn universeel: ze gelden voor iedereen, altijd en overal. Extra aandacht gaat uit naar de rechten en emancipatie van vrouwen en minderheden zoals LGBT's en mensen met een handicap. Groen spreekt het (inter)nationale bedrijfsleven aan op haar verantwoordelijkheid met betrekking tot mensenrechten. Met het oog op de kandidatuur van België voor de VN Mensenrechtenraad (2016-2018), de VN Veiligheidsraad (2019-2020) en de Raad van Europa (2014-2015) moet ons land geloofwaardig zijn op het internationaal toneel.

15. Daarom moet ons land op vlak van mensenrechten eerst en vooral **voor eigen deur vegen**, en dringend werk maken van de oprichting van een geïntegreerde **Belgische mensenrechtencommissie** die bevoegd is om onderzoek te doen naar schendingen van mensenrechten, om beleidsadviezen te geven en om individuele klachten te behandelen als een soort ombudsdiest. Deze commissie vormt een ontmoetingsplaats voor NGO's en de verschillende overheden om het nationaal en internationaal beleid aangaande mensenrechten te toetsen. Dit leidt tot betere coördinatie en een systematische opvolging van internationale engagementen inzake mensenrechten. De commissie licht het gevoerde beleid kritisch door en rapporteert op vaste tijden aan de parlementen. Om internationaal erkend te worden, voldoet de mensenrechtencommissie aan de criteria uit de 'Principes van Parijs'. (V, B, F)
16. Daarnaast is het voor Groen cruciaal dat België haar internationale verplichtingen naleeft door een aantal belangrijke **internationale verdragen** te **ondertekenen**, ratificeren en uit te voeren. In het bijzonder hecht Groen belang aan de Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie en het Optioneel Protocol bij het VN verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafning', waarvan het mandaat moet behoren tot de op te richten mensenrechtencommisie. Ook moet België de implementatie van het VN Folterverdrag verbeteren en daarbij een sterker beleid formuleren als reactie op de conclusies van het VN Comité tegen foltering. Tot slot moeten België en de deelstaten een antwoord bieden op alle aanbevelingen geformuleerd in de 'Universal Periodic Review' van de VN Mensenrechtenraad, waarvan de eindfase is gepland tegen 2015 (V, B, F).
17. Om er op toe te zien dat het gevoerde handelsbeleid van ons land en onze ondernemingen in het buitenland coherent zijn met het respect voor mensenrechten, met sociale aspecten en milieudimensies, werkt België een systeem uit om **mensenrechtenambassadeurs** aan te wijzen, naar analogie met de economische ambassadeurs die reeds actief zijn. (F)
18. België stelt een voldragen nationaal actieplan op voor het bedrijfsleven en mensenrechten, in navolging van Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Dit actieplan, dat gebaseerd is op richtlijnen en principes die de Verenigde Naties in 2011 ontwikkelden, moet ervoor zorgen dat bedrijven de mensenrechten respecteren in de gehele productieketen en niet alleen in hun eigen activiteiten. Het actieplan heeft als voordeel dat er duidelijke richtlijnen, een gelijk speelveld en nationale wetgeving bestaat die voldoet aan internationale normen. (F)

19. De ambassadeurs op onze diplomatieke posten zijn **aanwezig op rechtszaken** gevoerd tegen **mensenrechtenverdedigers**, en volgen deze processen op in samenwerking met de EU vertegenwoordiging en ambassades en consulaten van EU lidstaten. Er wordt een beurtrol in Europees verband afgesproken om aanwezigheid te verzekeren. (F, E)
20. België verzet zich tegen de pogingen om de bevoegdheden van het Europees **Hof voor de Rechten van de Mens** (EHRM) in Straatsburg in te perken en het **Internationaal Strafhof** in Den Haag uit te hollen. Groen wil dat België een actieve politiek voert om andere staten aan te moedigen zich aan te sluiten bij het Statuut van Rome, om zo de autoriteit en slagkracht van het Internationaal Strafhof wereldwijd uit te breiden.
21. België en de EU blijven ijveren voor de wereldwijde afschaffing van de **doodstraf**, en plaatsen dit op de agenda van elk overleg met landen of deelstaten waar de doodstraf gehanteerd wordt. Daarnaast ijvert België voor meer druk op landen die het gebruik van **kindsoldaten** niet verbieden en ondersteunt ons land projecten voor de re-integratie van voormalige kindsoldaten. (F, E)
22. Aandacht voor **seksuele en reproductieve rechten** is een prioriteit in de Belgische diplomatie. Ook waakt de regering erover dat op Belgisch, Europees en internationaal niveau ruim geïnvesteerd wordt in de financiering van programma's in deze sector, vanwege hun enorme multiplicatoreffecten voor de ontwikkeling van vrouwen wereldwijd. (F, E)

RESPECT VOOR LEEFMILIEU, SOCIALE NORMEN EN MENSENRECHTEN IN HANDEL, INVESTERINGEN EN GRONDSTOFFENBELEID

Handel en investeringen bevorderen is een van de voornaamste taken van het Belgisch en Europees Buitenlands beleid. De impact van handels-en investeringsbeleid is heel tastbaar. Om te garanderen dat dit beleid ten dienste staat van duurzame ontwikkeling, hier en in het zuiden, moet het de mensenrechten, sociale normen en milieunormen respecteren.

23. Groen wil de bestaande bilaterale **investeringsakkoorden** heronderhandelen en afdwingbare clausules rond het respect voor leefmilieu, sociale rechten en mensenrechten in de nieuwe akkoorden. In het verlengde daarvan passen we het Belgische en Europese modelakkoord aan om die hiaten in de toekomst te vermijden. De onmenselijke omstandigheden waarin arbeiders werken in Qatar naar aanleiding van het WK 2022 tonen aan dat dit geen futiliteit is. (F, E)
24. Op Vlaams en Brussels niveau wil Groen de exportsteun en promotie van investeringen door het **Flanders Investment & Trade** en **Brussels Invest & Export** te richten naar staten die de mensenrechten, het leefmilieu en sociale normen respecteren of zich inschrijven in een proces om zich die normen toe te eischen. (V, B)
25. **Handelsmissies** dienen niet enkel Belgische economische belangen, ze zijn ook een visitekaartje van ons land. Om te vermijden dat de missies van onze prinsen, prinsessen en ministers onevenwichtig opgesteld zijn en verkeerde accenten leggen, wil Groen dat het werkprogramma aan de bevoegde commissies in de parlementen wordt meegedeeld, indien mogelijk vooraf wordt besproken in de bevoegde commissies en dat zij desgevallend duidelijke opdrachten en/of aanbevelingen formuleren aan de vertegenwoordiger in kwestie. (V, B, F)
26. Om maatschappelijk verantwoord ondernemen te bevorderen, vindt Groen dat onze **ambassades bedrijven moeten inlichten** over problematische praktijken, zoals schendingen van het internationaal recht waar de investeringen en handelsactiviteiten van Belgische bedrijven aan kunnen bijdragen, of de kwalijke reputatie of arbeidsomstandigheden bij lokale onderaannemers. (F)
27. De **EU** onderhandelt bilaterale **vrijhandelsakkoorden** met de VS, Japan en andere landen omdat het multilaterale proces niet uit het slop raakt. Vanwege het reële gevaar dat democratisch bepaalde normen ondermijnd worden via het principe van wederzijdse erkenning van producten en diensten in Europa en de VS, verzet Groen zich tegen het terugstroeven van Europese normen en regels omtrent arbeidsrechten, sociale rechten, milieunormen en digitale rechten. Groen streeft naar een harmonisering naar boven toe, zodat de hoogste normen als nieuwe standaard erkend worden. In domeinen waar dit volstrekt onmogelijk is zoals op vlak van landbouw of cultuur, eist Groen dat zij voorafgaand aan de onderhandelingen uit het mandaat worden gehouden. (E)
28. In vrijhandelsakkoorden en investeringsakkoorden wijst Groen de oprichting van **niet-transparante arbitragemechanismen** af. Deze laten immers toe dat buitenlandse investeerders de nationale rechtbanken omzeilen om staten aan te klagen wanneer die bedrijven vinden dat hun rechten – lees winsten – geschonden worden indien landen algemene beleidsmaatregelen uitvaardigen ten gunste van het milieu, volksgezondheid of sociale bescherming. Zo daagde tabaksgigant Philip Morris de regeringen van Uruguay en Australië voor zo'n arbitragetribunaal nadat ze blanco sigarettenverpakkingen invoerden. Precedenten tonen aan dat deze ad-hoc tribunale worden bevolkt door privé-advocaten met belangsofferten. Daarom pleit Groen voor de handhaving van de gerechtelijke systemen van beide

- handelsgenootschen. Handels- en investeringsakkoorden mogen het **beleid dat het algemeen belang dient**, niet bedreigen. (F, E)
29. Tot op heden krijgt de **lobby** van grote industrieën en banken een disproportioneel privilege bij de onderhandelingen van vrijhandelsakkoorden. Zij hebben niet alleen meer directe toegang tot de onderhandelaars, ze krijgen de mogelijkheid om al heel vroeg in het proces de kijtlijnen te bepalen van het toekomstig akkoord. Organisaties die het maatschappelijk belang dienen, zoals vakbonden, consumentenverenigingen of milieuorganisaties, laat staan de parlementen, worden in dit proces stilzwijgend aan de kant geschoven. Groen eist dat iedereen een gelijke toegang krijgt, en schuift daarvoor een verbeterde transparantie naar voor. Bovendien moeten de resultaten van elke onderhandelingsronde tijdig gepubliceerd worden. Enkel met grotere transparantie ontstaat bij de burger een draagvlak en een versterkt vertrouwen in Europa. (E)
30. **Mondiale commons** zoals water, zuivere lucht, oceanen en mariene bronnen, cultuurgoederen, de genetische rijkdom en talloze andere goederen waar we dagelijks gezamenlijk van afhangen, zijn voor Groen geen handelswaar. We vragen dat overheden wereldwijd het unieke karakter van deze commons erkennen en beschermen. Een concrete prioriteit is het stellen van een **moratorium op de exploitatie van minerale grondstoffen op de Noordpool**. De grondstoffenwedloop brengt er het milieu ernstige schade toe en zorgt voor geopolitieke spanningen. België heeft zich in 2011 geëngageerd voor een internationaal protocol dat een moratorium wenst op te leggen op de exploitatie van grondstoffen. Het komt er nu op aan voor Groen om dit protocol te implementeren. (F)
31. **Volgens dezelfde logica mag water mag geen voorwerp uitmaken van privatisering**, zoals in 2010 bevestigd door de Algemene Vergadering van de V.N. Op internationale fora moet België zich verzetten tegen alle pogingen die de klok willen terugdraaien, en ijveren voor een transnationale aanpak van waterproblemen. (F)
32. Groen vraagt dat België controles opzet om **illegale houtkap** tegen te gaan. Volgens de Europese regels moeten houthandelaren zelf inschatten of ingevoerd hout al dan niet illegaal is. Dit is voor hen niet haalbaar. Houtkapbedrijven die de regels overtreden blijven ongestraft. Aangezien ons land tot de top-5 van importeurs in Europa behoort, wil Groen hier een prioriteit van maken. (F, E)

EERLIJKE REGELS VOOR INTERNATIONALE HANDEL

33. De rijke landen van vandaag gebruikten in hun ontwikkeling een handels- en industrieel beleid dat hen toeliet de nog zwakke, opkomende industrieën te beschermen tegen vrijhandel, door exportsubsidies toe te kennen of door patentrechten tegen te houden. Westerse landen willen vandaag voorkomen dat arme landen dezelfde recepten toepassen. Groen vindt dat ontwikkelingslanden zich met gelijke middelen moeten kunnen ontwikkelen. Deze landen **mogen dus zelf beslissen in welke mate ze hun markten openstellen voor concurrentie**. De EU en anderen mogen hen niet straffen voor die keuze. (F, E)
34. De EU **zet zich in voor een voorkeursbehandeling tegenover ontwikkelingslanden**. Groen verzet zich tegen de manier waarop Europees commissaris voor Handel Karel De Gucht de ontwikkelingslanden die geen vrijhandelsakkoord met de EU willen afsluiten, het mes op de keel zet. In de onderhandelingen met oud-kolonieën in **Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan** (ACS) over Economische Partnerschapsakkoorden (EPAs) moet de EU deze landen **meer vrijheid bieden om opkomende sectoren te beschermen tegen concurrentie uit Europa en om voorkeur te geven aan de regionale en continentale integratie die veel belangrijk is dan de preferentiële toegang tot de Europese markt**. De EU biedt deze landen een zo ruim mogelijke markttoegang zonder de exportkansen van armere ontwikkelingslanden weg te vagen, en hulp bij het voldoen aan kwaliteitsnormen en soepele oorsprongregels. Voorwaarde blijft de naleving van internationale verdragen over goed bestuur, mensenrechten en arbeidsrechten. De EU moet de Afrikaanse regio's, die toch vooral bestaan uit minst-ontwikkelde landen, in hun geheel als minst-ontwikkeld zou erkennen en op dezelfde manier zou behandelen. Als de meest ontwikkelde ontwikkelingslanden hun grenzen moeten openen voor Europese invoer, dan loopt die invoer immers ook de minst-ontwikkelde landen binnen omdat zij een douane-unie vormen met de meer ontwikkelde landen. (E)
35. Bij bilaterale en regionale **handelsbesprekkingen moet de EU meer rekening houden met de belangen van de landen in het Zuiden**. Een compensatie voor fiscale verliezen door afschaffing van de invoertarieven moet voor de ontwikkelingslanden voorzien worden. Er mogen geen onderhandelingsthema's opgedrongen worden waarover de ontwikkelingslanden niet willen onderhandelen. Armoedevermindering, duurzame ontwikkeling en waardig werk moeten de algemene doelstellingen zijn. (F, E)
36. De EU moet alle haar vormen van **exportsubsidies** voor landbouwproducten geleidelijk aan afschaffen. (E)

CONFLICTPREVENTIE – VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN

Vredesopbouw, veiligheid en defensie kunnen niet los van elkaar worden gezien. Maar ook terrorisme, ongelijkheid, klimaat, migratie, handelsbeleid en heel wat andere zaken maken onlosmakelijk deel uit van eenzelfde visie en aanpak. Groen hamert daarom steeds op het leggen van verbanden en het losbreken van de verschillende beleidsdomeinen uit hun silo's en hokjes. Die onderlinge afhankelijkheid komt wellicht nog het meest tot uiting in onze visie op conflictpreventie, een instrument dat in de praktijk heel wat domeinen bestrijkt. Om militair ingrijpen te voorkomen moeten we onze capaciteiten om conflicten vredevol op te lossen, versterken. Dat betekent dat we moeten investeren in het versterken van onze kennis en kunnen van conflictpreventie, diplomatie, conflictbemiddeling en civiele sancties. Dat is een boven dien ook een rendabele investering, want elke euro besteed aan conflictpreventie bespaart vier euro aan kosten in vermeden conflicten. Toch is conflictpreventie de minst ontwikkelde schakel van ons buitenlands beleid en heeft de vorige federale regering er zelf op bespaard.

37. Groen wil **conflictpreventie en preventieve diplomatie opnieuw opwaarderen** en in het centrum van het beleid van de minister van Buitenlandse zaken plaatsen. Besparen op conflictpreventie, zoals tijdens de vorige legislatuur, is kortzichtig. (F)
38. In het buitenlands beleid focussen we op effectievere structuren, meer geld en personeel voor civiele vredesopbouw, gender-mainstreaming, politie, justitie, openbaar bestuur, uitbouw van lokale parlementen, dialoog en verzoening tussen gemeenschappen en vredeseducatie. (F)
39. We weigeren **overheidssteun** aan bedrijven die goederen of diensten leveren voor klanten die in strijd met het internationaal recht, het internationaal humanitair recht en de mensenrechten handelen. We vragen **ethische criteria bij de exportverzekeringsinstellingen**, zoals Delcredere, en we weren bedrijven die aantoonbaar in strijd met het oorlogsrecht en de mensenrechten handelen uit onze openbare aanbestedingen. (V, B, F)
40. De EU moet haar civiele expertise voor bemiddeling en crisispreventie versterken in de **Europese Dienst voor Extern Optreden**, met een sterk uitgebouwd diplomatiek netwerk. Er moet een **Europese Civiel Vredeskorps** van snel inzetbare experten komen die gespecialiseerd zijn in crisispreventie en vredesopbouw. (E)
41. De EU en België moeten zich actief inzetten voor het voorkomen of snel stoppen van humanitaire crises en zich engageren tot bescherming (**Responsibility to Protect**). Wanneer een staat tegenover de eigen bevolking de verantwoordelijkheid tot bescherming niet kan of wil opnemen, neemt de internationale gemeenschap die verantwoordelijkheid over met een VN-mandaat. Maar het debat over de R2P mag niet verengd worden tot de militaire aspecten. R2P is in de eerste plaats de responsibility to prevent via diplomatie of humanitaire hulp. (F, E)
42. Groen wil een actieplan ontwikkelen in navolging van Duitsland, om krachtige crisispreventie en vredesbeleid te voeren. Daarin **garanderen we dat België snel civiele experts** zoals politie, justitie of administratieve experten **kan inzetten**, en zorgen we voor voldoende financiële stimulansen en loopbaangaranties. (F)

WAPENHANDEL BETEUGELEN

43. Hoewel het internationaal **Wapenhandelsverdrag** (2013) een belangrijke mijlpaal is, mogen we niet op onze lauweren rusten. Het meest flagrante achterpoortje in het verdrag is dat landen mits ‘doorslaggevende’ redenen toch een wapendeaal kunnen laten doorgaan. Daarom moet België er mee voor ijveren dat de internationale gemeenschap een ‘sterke’ interpretatie van het verdrag hanteert. Zo voorkomen we dat in de toekomst veiligheid of soevereiniteit een doorslaggevende factor is ten opzichte van mensenrechten, humanitair recht of andere exportcriteria in de evaluatie. Maar ook in eigen land is nog werk aan de winkel, vooral als gevolg van de regionalisering van de bevoegdheden inzake wapenhandel in 2003. België draagt een bijzondere verantwoordelijkheid: 48% van naar het Midden-Oosten verscheepte Europese vuurwapens is Belgisch. FN Herstal in Wallonië en Barco in Vlaanderen zijn wereldleider voor bepaalde types van wapens en wapentechnologieën. (F)
44. België speelt een actieve **rol als pleitbezorger** voor het rigoureus toepassen van het internationaal wapenhandelsverdrag. België moet pleiten voor de **uitbreiding van het verdrag naar dual use producten en het schrappen van uitzonderingen** voor wapenhandel in het kader van militaire samenwerkingsakkoorden, wat bijvoorbeeld de Russische trafiek naar Syrië toelaat. (F)
45. Groen is geen vragende partij voor een nieuwe staatshervorming in 2014, maar indien er een nieuwe ronde komt, zal Groen de **herfederalisering van wapenhandel** op de agenda zetten. In dat verband stellen wij ons grote vragen bij de gebrekige samenhang tussen het federale en regionale beleid inzake wapenhandel. We

- betreuren dat dit versnipperd beleidsdomein in plaats van een hefboom eerder een obstakel is om een coherent beleid te voeren op het internationaal toneel.(F)
46. Groen interpreert de criteria uit de Europese Gedragscode om uitvoer- en doorvoergunningen voor wapens toe te kennen, heel strikt en vanuit het voorzorgsprincipe. Zo voeren we geen wapens uit als er in het land van bestemming of het land van eindgebruik sprake is van klaarblijkelijke en ernstige schendingen van de rechten van de mens of van het internationaal humanitair recht, wanneer sprake is van ernstige vormen van binnenlandse onderdrukking of wanneer vast staat dat kindsoldaten ingezet worden in het gereeld leger, of als het risico bestaat dat het land van bestemming of eindgebruik met geweld kracht wil bijzetten aan territoriale aanspraken. (V, B, F)
47. **Er moet een daadwerkelijke controle komen op de eindbestemming** van Belgische wapens om te voorkomen dat exportgoederen in verkeerde handen vallen. Dit moet een voorwaarde worden voor het verkrijgen van een exportvergunning.(V, B, F)
48. Groen pleit voor een snelle implementatie van een wet op de **tussenhandel** en de transit. In België is er helemaal geen controle op deze activiteiten. Groen wil altijd een meldingsplicht van transitactiviteiten. (F)
49. De implementatie van een Europese Richtlijn die wapenhandel binnen de Europese Unie grotendeels vrijstelt van vergunning en rapportage zorgt voor nog minder transparantie dan ooit tevoren. Deze richtlijn, reeds omgezet in decreten, voorziet drie soorten vergunningen (individuele, globale en algemene). Bij de twee laatste verschuift de controle van voorafgaand aan de transactie naar een controle achteraf. De EU-lidstaten mogen eigen aanvullende voorwaarden opleggen. Vlaanderen en Brussel doen dat zelf niet. De Europese regels leiden tot **vergunningsshopping** door de wapenindustrie in de EU. Groen vraagt dat de deelstaten hierover gedetailleerd rapporteren aan de parlementen. (V, B)
50. Vredes- en mensenrechtenorganisaties krijgen een grotere rol in de controle op wapenhandel en krijgen een **vorderingsrecht**.(V, B, F)
51. De decreten werken met een te zwakke definitie van wat allemaal onder wapentuig gerekend moet worden. Groen wil die zogenaamde **catch all** bepaling verstrenge. Er moet steeds rekening worden gehouden met het eindgebruik. Apparatuur die geen wapentuig lijkt te zijn, maar frequent wordt ingebouwd in militaire toestellen, mag niet aan de regelgeving ontsnappen. (V, B, F)
52. Het komt er op aan om te weten wie de **eindgebruiker** is van de wapens die geleverd worden, en waarvoor ze gebruikt worden. Groen wil daarover in alle gevallen compleet uitsluissel. (V, B, F)
53. Op **federaal** vlak is een nieuwe wapenwet nodig om de resterende bevoegdheden op vlak van de verkoop van politie- en legermaterieel conform de Europese regelgeving te regelen. Deze handel bedraagt momenteel nog steeds 10% van de totale wapenexport van België. Het parlement moet over alle verkopen voorafgaandelijk worden geïnformeerd. (F)
54. Op **Europees** niveau pleit Groen om bindende normen in te stellen die de export van wapens naar conflicthaarden verbieden. (E)
55. Groen ijvert voor een verbod op de export van surveillance- en censuurtechnologie naar **autocratische regimes**. (V, B, F)
56. Groen ijvert voor een grotere transparantie en efficiënte controle op de uitvoer van civiele goederen die ook voor oorlogsvoering en repressief beleid kunnen dienen. (V, B, F)
57. **Drones** zitten op internationaalrechtelijk vlak in een juridisch vacuüm. Groen wil dat België en de EU doelgerichte executies met deze wapens veroordelen. (F, E)

EEN KERNWAPENVRIJE WERELD

Op korte termijn wil Groen de Amerikaanse tactische B61-kernwapens weg uit België en Europa. De kernwapens zijn militair gezien volstrekt nutteloos in Europa. Bovendien zijn ze duur en gevaarlijk, want ze zijn een interessant doel voor terroristen. Ons land moet alle mogelijke initiatieven steunen om ook in de rest van de wereld tot 'global zero' te gaan. Het goede voorbeeld stellen helpt daarbij. Dat onderschreven ook Guy Verhofstadt, Jean-Luc Dehaene, Louis Michel en Willy Claes in een opiniestuk in 2010: "Door de Europese kernwapens te handhaven blijven we het signaal aan de rest van de wereld geven dat kernwapens 'nodig' zijn. Hierdoor stimuleren we indirect proliferatie, en ondermijnen we de veiligheid van ons land. Soms moeten we durven het voorbeeld te geven, en hopen dat dit inspirerend werkt".

58. Groen wil dat België er bij de NAVO op aandringt om op haar top in 2014 in Newport te beslissen om haar kernwapentaak te beëindigen tegen 2016. Als men op deze 65ste verjaardag van de NAVO doof blijft voor de eis tot nucleaire ontwapening, moet België via bilaterale gesprekken de verwijdering door de VS van de kernwapens vragen. Griekenland deed dat met succes in 2001. **Een kernwapenvrij België is mogelijk tegen 2016, met of zonder de NAVO. (F)**
59. Sinds 2007 stemt België consequent tegen VN-resoluties die oproepen om onderhandelingen te starten over een **internationaal verdrag dat kernwapens verbiedt**, naar analogie met de internationale verdragen

- inzake chemische en biologische wapens. Groen wil dat België een kernwapenverdrag actief steunt, net als andere initiatieven zoals de VN conferentie over een kernwapenvrije zone in het Midden-Oosten en een verbod om kernwapens als eerste in te zetten (no first use). België werkt daarbij een beleidsplan uit voor nucleaire ontwapening en non-proliferatie. (F)
60. Kernbewapening staat de vredespolitiek van de EU in de weg. Bij de volgende conferentie van het **non-proliferatieverdrag** in 2015 moet de EU een sterke gemeenschappelijke actie en standpunt innemen om artikel VI van het verdrag te versterken. Dat artikel voorziet in nucleaire ontwapening en controle op het multilaterale non-proliferatiesysteem. Bovendien wil Groen dat exportkredietgaranties voor nucleaire projecten in het buitenland verboden worden. (E)
61. Het conflict rond het **Iraans kernprogramma** moet via politieke en vreedzame weg verhinderd worden. De EU moet een leidende rol blijven opnemen in het versterken van de positieve dynamiek, door de Europese sancties consequent en stelselmatig af te bouwen in ruil voor Iraanse medewerking en transparantie van hun kernprogramma, om zo de positie van het gematigde kamp in Iran te versterken. (E)
62. Iran is partij bij het **non-proliferatieverdrag**. **India, Israël, Pakistan en Zuid-Soedan** niet. België en de EU dringen er bij deze landen op aan om snel partij te worden bij het verdrag. (F, E)
63. De EU zet **Frankrijk** en **Groot-Brittannië** aan tot het uitvoeren van hun verplichtingen in het kader van het non-proliferatieverdrag, met name de afbouw van hun nucleaire arsenalen. (E)

HET VEILIGHEIDSBELEID VAN DE EU EN DE NAVO

Groen is sterk gekant tegen het idee dat veiligheid alleen technologieën omvat die zich richten op militaire afschrikking en toezicht. Zakelijke belangen en de wapenindustrie hebben een te grote impact op het begrip van de veiligheid. We moeten het concept van veiligheid terugclaimen want voor ons maken ook gelijkheid, sociale cohesie, ecologische rechtvaardigheid, algemeen welzijn en integratie in de samenleving integraal deel uit van het concept "veiligheid".

De NAVO heeft zich na de val van het ijzeren gordijn omgevormd tot een organisatie die niet meer louter gericht is op het garanderen van collectieve defensie van haar lidstaten. Ondertussen voert de NAVO ook wereldwijde missies uit waarbij ze een eenzijdige militaire strategie hanteert. In Afghanistan is gebleken dat een te grote nadruk op het militaire luik geen zoden aan de dijk brengt. De toetreding tot de NAVO van bepaalde strategisch gelegen landen in de Kaukasus, in functie van de energiebevoorrading, toont aan hoe de organisatie zich heeft aangepast aan de 21ste eeuw. Nieuwe uitdagingen worden echter best aangepakt door de meest geschikte instantie, die het best is uitgerust om een duurzaam, allesomvattend antwoord te bieden. Voor Groen zijn dat enerzijds de VN en anderzijds de EU. In dat scenario wordt de NAVO op termijn overbodig en is er voor de organisatie geen plaats meer.

64. Uitdagingen zoals internationaal terrorisme, cybercriminaliteit, klimaatverandering en milieuverontreiniging of energiebevoorrading vergen meer dan een loutere militaire aanpak. Daarom is **niet de NAVO, maar de EU het best geplaatst om een integraal veiligheidsbeleid te voeren** dat de niet-militaire aspecten centraal stelt. De EU blijft investeren om haar troef, een geïntegreerde aanpak van alle dimensies van conflicten, te versterken. (F, E)
65. De NAVO richt zich best op haar kerntaak van collectieve defensie, en kan opdrachten via de EU maar ook de VN toebedeeld krijgen. Voor Groen is de NAVO hoogstens een militair-technische gereedschapskoffer waaruit de EU en de VN kunnen putten. Het is een militaire organisatie die per definitie nooit een oplossing voor een conflict kan bereiken en dus ook nooit de leiding mag hebben over een internationale operatie. (F, E)
66. Een Europees veiligheidsbeleid vertrekt van een **gemeenschappelijk buitenlands** beleid. Groen wil daarom ook de Europese Dienst voor Extern Optreden versterken, zodat Europa op vlak van buitenlands beleid met één stem kan spreken. Een ontwapeningsbeleid moet een van de speerpunten zijn in het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid van de EU. Om een geloofwaardige actor te zijn op het diplomatische toneel moet de Hoge Vertegenwoordiger voor het buitenlands beleid een prioriteit maken van het vegen voor eigen deur. Catherine Ashton kon een doorbraak forceren in het Europees conflict tussen Kosovo en Servië. Haar opvolger moet de conflicten rond Cyprus en Macedonië aanpakken. (E)
67. De EU moet autonoom kunnen optreden, in het bijzonder in haar nabuurschapsregio. Een betere samenwerking tussen de EU lidstaten op het vlak van defensie is trouwens in toenemende mate noodzakelijk omdat de VS hun geografische prioriteiten verlegd hebben van Europa naar Azië. Groen is voorstander van een **sterkere Europese vredesmacht**, die ingezet kan worden voor vredesopdrachten en is opgebouwd uit nationale of multinationale snel inzetbare eenheden. België moet zich binnen de EU harder inspannen om de verschillende nationale defensiestructuren op elkaar af te stemmen en aan te passen om zo de nationale militaire middelen op een veel efficiëntere en effectiever wijze in te zetten. De samenwerking tussen de Beneluxlegers is een goede start maar niet het eindpunt. Bovendien moet ook de defensieplanning gecoördineerd worden op EU-niveau. Tussen de EU-legers is immers te veel duplicatie en

- een groot gebrek aan coördinatie en samenwerking. De EU lidstaten financieren bijvoorbeeld meer dan twintig programma's – in plaats van 1 gemeenschappelijk programma – om een gepantserd voertuig te ontwikkelen. Met 200 miljard euro zijn de gezamenlijke defensie-uitgaven de tweede hoogste in de wereld, na de VS en voor Rusland of China. Tegelijk is slechts zo'n 10% (1,6 à 2 miljoen militairen) van de Europese strijdkrachten volledig inzetbaar. (F, E)
68. Groen ijvert ook voor de versterking van de **Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa**. Haar voorganger (de Conferentie van Veiligheid en Samenwerking in Europa) speelde een belangrijke rol bij het overwinnen van de Koude Oorlog, maar ook vandaag hebben we nood aan een betere verstandhouding met Rusland, niet in het minst om de militaire spanningen tussen de NAVO en Rusland te verzachten en tot een ontwapening te komen. (E)
69. **Terroristische netwerken** vormen een bedreiging van de stabiliteit en veiligheid in verschillende regio's. De terreur dreiging verminderen doe je in Europees verband. Dit kan bijvoorbeeld door betere samenwerking van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, maar het democratisch toezicht erop moet verscherpt worden. De massale verzameling van gegevens van onverdachte personen vormt echter een gevaar voor de privacy, de vrijheid van meningsuiting, de persvrijheid en de rechtstaat. In het kader van het voorkomen van terrorisme is het van belang om meer diplomatieke en humanitaire aandacht te schenken aan fragiele staten, hun economische ontwikkelingen en de (politieke) participatie van hun burgers, zoals Somalië, Pakistan en Soedan. (E)
70. Groen verzet zich tegen de internationale trend naar toenemende **privatisering** van militaire taken. (F)
71. Groen is **tegen overheidssteun aan bedrijven betrokken bij de oorlogseconomie** en verzet zich tegen de intentie van de Europese Commissie om bepaalde "dual use" toepassingen zoals communicatie, transport, wapenopsporingssystemen en bewakingsapparatuur zoals drones financieren met Europees geld. (F, E)

WAARHEEN MET HET BELGISCH LEGER?

Groen wil een jong, efficiënt en inzetbaar leger dat zich toelegt op enkele niches en intens samenwerkt met de legers van onze EU-bondgenoten. Zo rationaliseren we middelen en verhogen we de efficiëntie. De expertise rond onder meer vredeshandhaving en ontmijning wordt verder ontwikkeld en ingezet. Elke hervorming van het leger gebeurt in sociaal overleg en baseert zich op objectieve criteria, zoals een optimale geografische spreiding van de kazernes. Groen wil dat de regering, in overleg met parlement en middenveld, in een Defensienota een strategische visie ontwikkelt over taken, de daarvoor benodigde organisatie en middelen op lange termijn van onze Defensie op lange termijn.

72. Groen kiest voor **specialisatie** van de eigen krijgsmacht en samenwerking met de andere EU-lidstaten. Alleen dan kunnen slagkracht en kwaliteit voldoende gewaarborgd worden. De versmelting van de Nederlandse en Belgische marines in 1 marinecomponent Admiraliteit Benelux is het sprekend voorbeeld van de win-wins die met doorgedreven samenwerking binnen de EU behaald kunnen worden. België en de EU moeten meer dergelijke samenwerkingsverbanden uitwerken. (F)
73. De Belgische F-16's naderen hun uiterste inzetbaarheidsdatum en worden vanaf 2023 geleidelijk aan uit omloop gehaald. Beslissen over een vervanging van de F-16's kan alleen na een **taakverdeling** tussen Europese landen en een debat in het parlement. Vandaag is er geen tekort aan jachtbommenwerpers in Europa, zo benadrukken defensiespecialisten. Voor ons is het uitgesloten dat België deze beslissing en miljardenaankoop alleen op zich neemt. De discussie en focus op dure jachtvliegtuigen hypothetiseert bovendien de noodzakelijke vervanging van onze mijnenjagers en fregatten. Over de mogelijke **vervanging van de F-16 en andere dure wapensystemen zoals de mijnenjagers en fregatten** moet op hetzelfde moment beslist worden, zodat geen enkel dossier voor getrokken wordt. De aanschaf van Belgo-Belgische grote en dure wapensystemen is budgettair en politiek uitgesloten.(F)
74. Om de militaire loopbanen aantrekkelijk te houden, moeten de opgedane ervaringen en vormingen inzetbaar zijn in een latere burgercarrière. Defensie blijft een mannenbastion. Vooral bij de vrijwilligers zijn vrouwen ondervertegenwoordig (7,5% in 2013). Defensie moet daarom een stappenplan uitwerken met meetbare doelstellingen om het aantal vrouwelijke militairen op gedifferentieerde en realistische wijze te verhogen. Indien het stappenplan geen beter gender evenwicht oplevert, kan het parlement quota overwegen.

PARLEMENT BESLIST OVER MILITAIRE ACTIE

Groen zet sterk in op conflictpreventie. Echter, als alle geweldloze pistes zoals diplomatie, conflictbemiddeling en civiele sancties falen, kan een militair ingrijpen onder strenge voorwaarden een laatste optie zijn. Er moet dan wel regionale steun zijn voor de interventie en er moet een heldere (internationale) strategie zijn met duidelijke einddoelstellingen en lange termijnvisie voor de civiele wederopbouw, die de structurele oorzaken van het conflict aanpakt en waarbij België zich engageert om substantieel bij te dragen.

75. Voor Groen moet elk militair ingrijpen gesteund worden door een **VN-mandaat**. (F)
76. Als Belgische militairen betrokken zijn, is de integratie in een **EU- of VN-missie** evenzeer een noodzaak om de nodige capaciteit te garanderen en de schijn van eigenbelang te vermijden. (F)
77. **Bescherming van de burgerbevolking** en het voorkomen van burgerslachtoffers vormen doorslaggevende criteria tijdens operaties. Ook regionale steun voor de operatie is een belangrijke factor. Verder zijn voldoende, adequaat en goed getrainde manschappen nodig, met een uitgebreid kader aan “rules of engagement”, zodat het contingent het hoofd kan bieden aan “worst case” scenario’s. (F)
78. De beslissing om Belgische militairen uit te sturen moet genomen worden door het parlement, en niet door de regering, na een parlementair debat waarbij de regering de risico’s en de “rules of engagement” toelicht. Concreet wil dat zeggen dat artikel 167 van de Grondwet wordt gewijzigd zodat het aan het **parlement**, bij gekwalificeerde meerderheid van de stemmen, toekomt om te **beslissen over de inzet van militairen in het buitenland**. (F)
79. De regering zorgt er voor dat het parlement elke militaire operatie continu kan **controleren** op evenredigheid, doelmatigheid en wettelijke basis, aan de hand van objectieve criteria, zodat er geen “mission creep” ontstaat. Het parlement beslist ook over de verlenging van onze militaire op basis van een nota waarin de regering de vooruitgang op militair, diplomatiek en civiel gebied evalueert. (F)

EEN ACTIEVE ROL IN ENKELE SPECIFIEKE EN ACTUELE BRANDHAARDEN

België moet een ambitieus buitenlands beleid hebben, zeker met het oog op onze kandidatuur om in 2019-20 lid van de Veiligheidsraad van de VN te worden. België heeft specifieke diplomatieke expertise inzake een aantal landen en regio's in de wereld. Daar moet ons land haar meerwaarde blijven garanderen.

Veel conflicten en plaatsen waar de rechten van de mens geschonden worden, krijgen niet de diplomatieke aandacht die ze verdienen omwille van strategische belangen of de kost van een ingrijpen. Denken we maar aan deze vergeten of bevroren conflicten in Sudan, Ivoorkust, Ethiopië, Zuid-Soedan, Westelijke Sahara, Liberia, Birma, Tibet, Sri Lanka, Mali, Niger, Nagorno-Karabach, Transnistrië, de Oeigoeren, Haïti, Guatemala, Bolivia, Colombia of Honduras. Veel situaties zijn echter alarmerend en kunnen op hun beurt een bron van instabiliteit en conflict zijn. België moet ook in die probleemgebieden actief bijdragen aan diplomatieke oplossingen.

SYRIË

De VN-Veiligheidsraad raakte het tot dusver niet eens over veroordeling van de gruweldaden, noch over gemeenschappelijke sancties zoals een embargo op de export van wapens naar het conflictgebied of een doorverwijzing van oorlogsmisdadigers naar het Internationaal Strafhof. Rusland en China blokkeerden reeds meerdere VN-resoluties en kanten zich tegen alle dwingende maatregelen in de VN Veiligheidsraad.

Toch laten België en de EU na om meer inspanningen te leveren daar waar ze dit wel nog kan: humanitaire hulpverlening aan de getroffen bevolking. In België beschouwde de minister van Begroting humanitaire hulp aan vluchtelingen zelfs als een “vermijdbare uitgave”, waardoor de budgetten geblokkeerd worden. Dat tart voor Groen alle verbeelding.

80. Er is nog geen systematisch onderzoek naar zwaarste misdaden tegen de menselijkheid door het **Internationaal Strafhof**. België moet blijven pleiten voor een doorverwijzing van dit dossier naar het ICC. (F)
81. De meerderheid van de 3 miljoen Syriërs die het geweld ontvlucht zijn, worden opgevangen in vluchtingenkampen in de buurlanden van Syrië. Die **buurlanden** verdienen meer dan ooit onze steun bij de verzorging en huisvesting van het dagelijks stijgend aantal vluchtelingen. De EU en haar lidstaten kunnen en moeten hier meer doen. (F, E)
82. Maar België en de EU kunnen ook meer doen om **humanitaire hulp** bij de ontheemden en de noodlijdende bevolking in Syrië (meer dan 9 miljoen mensen) te brengen, met name in de zogenaamde bevrijde gebieden door samenwerking met Syrische en internationale NGO's. Cross-borderassistance is hiervoor een essentiële voorwaarde. (F, E)
83. België blijft de **levering van wapens** aan partijen in deze burgeroorlog verwerpen. België moet bij buurlanden aandringen om gewapende strijders aan hun grenzen tegen te houden, zowel de buitenlandse jihadisten (via Turkije, Jordanië en Irak) als Hezbollahstrijders (via Iran). (F)
84. De **civiele instellingen** die nog bestaan in de bevrijde gebieden in Syrië, moeten we ondersteunen: burgerlijke besturen, politiediensten en rechtbanken maar zeker ook basisvoorzieningen zoals onderwijs voor de kinderen. (F)
85. De EU blijft best inzetten op een **diplomatieke uitkomst** en beide partijen overtuigen om een transitie te aanvaarden. (F, E)

- 86. België dringt er op aan dat de leden van de algemene vergadering van de Verenigde Naties zich samen achter **niet-militaire sancties** zoals een wapenembargo en economische sancties tegen de strijdende partijen in het conflict scharen indien de Veiligheidsraad geblokkeerd blijft. (F)
- 87. Zowel België als de andere Europese lidstaten leveren inspanningen om via resettlement of subsidiaire bescherming zo veel mogelijk Syrische vluchtelingen op te nemen. Syrische vluchtelingen raken gewoon niet tot bij ons. Groen pleit voor een versoepeling van visumvoorwaarden voor wie Syrië wil ontvluchten, de verlenging van afgeleverde visa en het vergemakkelijken van de procedure voor familiehereniging. (F, E))

ARABISCHE REVOLUTIES

Hoewel de context in elk van de landen waar de Arabische Lente zijn opwachting maakte, verschilt, is Groen realistisch over de gevolgen van de Arabische revoluties. De ervaringen met ontvoeringsbewegingen elders leert dat vooruitgang reëel maar niet altijd rechtlijnig is. In eerste instantie leidt democratisering dikwijls tot minder stabilitet. Het kost tijd vooraleer nieuwe politieke verhoudingen en instituties zijn uitgekristalliseerd en dat kan zijn weerslag hebben op de economische ontwikkeling. De EU moet resoluut kiezen voor een consequent beleid dat de positieve, democratische en constructieve krachten in deze landen ondersteunt.

- 88. Groen wil dat Europa focust op de financiering van projecten die het **maatschappelijk middenveld versterken** en zo een grotere dialoog, pluralisme en verstandhouding bereiken, evenals initiatieven die institutionele hervormingen, democratische processen en toezicht op de veiligheidsdiensten ondersteunen. De EU moet daarbij gebruik maken van hefbomen zoals een versoepeling van het visa-regime, zodat studenten, wetenschappelijke onderzoekers, mensen uit het middenveld, zakenlui en journalisten in aanmerking komen voor een tijdelijk verblijf in ons land. Een andere hefboom is het toekennen van beurzen aan studenten.(E)
- 89. Groen wil dat de EU **strikte positieve (more for more) én negatieve (less for less) voorwaarden toepast met betrekking tot de rechtstaat, mensenrechten en democratisering** bij het verdiepen van de economische samenwerking van de EU met deze landen. (E)
- 90. De EU waakt over de bescherming van etnische en religieuze **minderheden** in deze landen en vraagt deze landen om minderheden gelijke toegang tot economische en politieke opportuniteiten te waarborgen. (E)
- 91. Groen wil dat elk beleid in deze regio gericht is op een **duurzame economische ontwikkeling**, in het bijzonder door het terugdringen van de jongeren werkloosheid. Daarnaast zetten we best ook waterschaarste op de agenda. De aantrekkelijke economie legt namelijk grote druk op schaarse watervoorraadden en vruchtbaar grondgebied, wat tot nieuwe interne en externe conflicten kan leiden. (F, E)

VREDESPROCES MIDDEN-OOSTEN

België moet erover waken dat de Europese Unie een coherente politiek voert inzake het Israëlisch-Palestijns conflict, waarbij wordt toegewerkt naar vrede en een tweestatenoplossing. De bouw van de illegale Israëlische nederzettingen in Palestijns gebied steeg in 2013. Maatregelen als het veroordelen van de uitbreiding van Israëlische nederzettingen in Palestijns gebied (inclusief delen van Jeruzalem) en het leveren van humanitaire hulp in de Palestijnse Gebieden zijn volstrekt onvoldoende. De EU kan en moet meer doen om een tweestatenoplossing mogelijk te maken. Tegelijk hebben we begrip voor de veiligheidsrisico's waarmee Israël geconfronteerd wordt. We veroordelen krachtig elke vorm van geweld, zowel van de Palestijnse gewapende groeperingen als van het Israëlische leger.

- 92. De talloze **vredes- en mensenrechtenorganisaties** in Israël en Palestina die o.a. zorgen voor het respect voor mensenrechten, opbouw van vertrouwen, meer wederzijds begrip, verdienen onze steun. (F)
- 93. De EU en België blijven **aandringen** op het respect voor het internationaal recht en de onmiddellijke **stopzetting van gewelddaden door alle actoren**. Zowel de incursies en schendingen van het Israëlische leger als de mortierbeschietingen en terreurdaden door gewapende Palestijnse groeperingen moeten stoppen. (F, E)
- 94. **Alle schendingen van het internationaal humanitair recht en de mensenrechten** begaan in Israël en de Palestijnse Bezette Gebieden **door Israël, de Palestijnse Autoriteit, Hamas of andere Palestijnse fracties** moeten **krachtig worden veroordeeld** (F, E)
- 95. Groen schaart zich achter **een verbod op Israëlische producten en diensten uit de** volgens het internationaal recht **illegale nederzettingen** in de Palestijnse Gebieden, Oost-Jeruzalem en de Golan. (F)
- 96. België werkt net als Nederland een **ontraden beleid uit tegenover de Belgische bedrijven die direct of indirect steun verlenen aan de nederzettingenpolitiek**, met zowel informatieverstrekking, ontmoediging als sancties. De financiering door de Dexia Group van de nederzettingen wordt onmiddellijk gestaakt. De Belgische overheid gebruikt haar politieke invloed naast haar invloed als meerderheidsaandeelhouder van Dexia NV om de leningen die **Dexia Israël** (Dexia NV is voor 66% eigenaar van Dexia Israël) toekende aan de bouw van illegale nederzettingen in de Palestijnse gebieden met onmiddellijke ingang stop te zetten. (F)

97. Groen wil dat het **Associatieakkoord** tussen de EU en Israël opgeschort wordt zolang Israël de bewoordingen van het Associatieakkoord niet wil naleven, in het bijzonder van artikel 2 betreffende de eerbiediging van de democratische beginselen en de fundamentele mensenrechten en artikel 83 betreffende de regel van oorsprong. Verdere integratie van Israël in de interne markt van de EU, of diepere sectoriële samenwerking maken we afhankelijk van de vooruitgang van Israël in de naleving van het internationaal recht, in het bijzonder de mensenrechten en het internationaal humanitair recht. (F, E)
98. De EU moet Israëlische bedrijven die banden hebben met de nederzettingen uit sluiten van Europese **financiële steun**. De Unie moet ook toeziен op de correcte toepassing van haar richtsnoeren van juli 2013, zodat Israël nieuwe akkoorden niet kan toepassen op de nederzettingen. (F, E)
99. De regering moet erover waken dat dit beleid ook **coherent** gevoerd wordt met betrekking tot de andere bezette gebieden zoals de **Westelijke Sahara** (bezet door Marokko). (F)
100. De EU en België blijven aandringen op de opheffing van de blokkade (over land, zee en lucht) van de **Gazastrook**. (F, E)
101. De EU en België blijven aandringen op de ontmanteling van de **muur**, conform het advies van het Internationaal Hof van Justitie van 2004. (F, E)
102. Zowel België als de EU erkennen en steunen **Palestina als Staat** en steunen het volwaardig lidmaatschap van de Palestijnse staat in de VN. (F, E)

AFGHANISTAN

De NAVO-missie in het kader van ISAF in Afghanistan wordt in 2014 afgesloten. Ook voor onze Belgische militairen zit de missie er dan op. Maar er is heel wat onduidelijkheid over de Belgische bijdrage aan internationale inspanningen in Afghanistan na 2014. Een Belgisch militair engagement in Afghanistan kan alleen indien er ook wordt ingezet op een politieke oplossing van het conflict.

103. Alleen een civiele inspanning kan voor duurzame ontwikkeling zorgen. Daarom moet de **Belgische bijdrage voor ontwikkelingssamenwerking in Afghanistan nog jaren op peil gehouden** worden. De civiele bijdrage moet wel autonoom zijn en terecht komen bij wie hulp het meest nodig heeft. (F)
104. Minister van Defensie Pieter De Crem wil graag dat Belgische militairen blijven. De **opleiding van Afghaanse veiligheidsdiensten na 2014** kan alleen als de VN Veiligheidsraad een mandaat voor een vredesopbouwende missie geeft. (F)
105. Vertrekken is niet vergeten. De plaatselijke medewerkers (tolken en technisch personeel) en hun gezin krijgen **asiel** aangeboden in België om hun veiligheid te garanderen tegen wraakacties van de gewapende groeperingen. (F)
106. De EU moet volop inzetten op **onderhandelingen** tussen de Afghaanse regering en de Taliban, waarbij er garanties komen dat de rechten van minderheden zoals vrouwen niet geofferd worden. (E)

CENTRAAL-AFRIKA

Met het kaderakkoord van Addis-Abeba in februari 2013 is een eerste stap gezet om vrede in de regio op te bouwen. De versterking van het mandaat van de MONUSCO en de nieuwe leiding van de vredesmacht, alsook de zeldzame overwinning van het Congolese leger op de M23 zijn nieuwe lichtpunten.

107. België plaatst de Congolese problemen proactief op de internationale agenda en speelt ook een constructieve rol in de processen die de stabiliteit en ontwikkeling in de regio garanderen. Groen wil dat de ministers van buitenlandse zaken, defensie, ontwikkelingssamenwerking en financiën samen een duidelijke **Centraal-Afrikaanota** formuleren, waarin uiteengezet wordt hoe België en de deelstaten een voluntaristische en ambitieuze rol op lange termijn zal spelen. De focus ligt voor Groen op democratisering, goed bestuur en vredesopbouw, en pleit voor een grensoverschrijdende aanpak gericht op de fundamentele oorzaken van conflict en het gebrek aan ontwikkeling. (F)
108. Groen wil dat België en de EU pleiten om een eind te stellen aan **straffeloosheid**. Zij moeten ook meer werk maken van de bestrijding van de **grondstoffenroof** in de regio, zonder evenwel de artisanale ontginning in gevaar te brengen. (F, E)
109. In zowel Rwanda, Congo en Burundi is de kans reëel dat de huidige **presidenten** de grondwet herzien om voor een **derde mandaat** te gaan. Groen wil dat België en de EU zich hiertegen verzetten en duidelijk maken dat respect voor democratie, de rechtstaat en de mensenrechten voorrang krijgt op zogenaamde "stabiliteit". Het aanblijven van deze presidenten en disproportionele concentratie van de macht zijn geen duurzaam recept voor ontwikkeling. (F)
110. De **hervorming van de veiligheidssector**, vooral in **Congo**, maar ook in **Burundi**, blijft een prioriteit. België draagt blijvend bij tot de hervorming van de veiligheidssector door opleiding van de veiligheidsdiensten aan te

- bieden. België kan echter meer druk uitoefenen op de Congolese autoriteiten en de andere partijen die in het conflict in Oost-Congo betrokken zijn om stabiliteit te brengen. Congo zelf maakt eindelijk werk van de hervorming van zijn veiligheidsdiensten en van de **decentralisatie** van de macht naar de provincies. (F)
111. Ondanks de economische groeicijfers in **Rwanda** wordt de oppositie, het **onafhankelijk middenveld en kritische pers er flink onderdrukt**. Ook **Burundi** gaat dezelfde kant op, naar aanleiding van de verkiezingen in 2015, getuige daarvan de perswet die journalisten sterk beperkt in hun kritische rol. De Belgische regering neemt binnen de EU het voortouw in een krachtige veroordeling van dergelijke wetten, maximale ondersteuning verlenen en contacten onderhouden met onderdrukte journalisten en activisten. (F, E)
 112. Zeker nu de financiering ervan vanwege de VS onder druk staat omwille van de gemaakte keuzes en prioriteiten, ondersteunt Groen uitdrukkelijk de inspanningen en resultaten van UNESCO op het vlak van duurzame ontwikkeling, strijd tegen discriminatie, solidariteit en internationale dialoog. Ook de bijzondere aandacht die UNESCO heeft voor Afrika, onderschrijven we. Net omwille van die agenda, blijven zowel de Vlaamse als de federale regering de UNESCO ondersteunen. (V, F)

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Ontwikkelingssamenwerking heeft er onmiskenbaar toe bijgedragen dat meer dan twee miljard mensen tussen 1990 en 2010 toegang kregen tot drinkbaar water, dat kindersterfte is gehalveerd en 31 miljoen meer meisjes zijn ingeschreven in het onderwijs dan in 1999. De pokken werden uitgeroeid, het aantal kinderen dat aan diarree sterft daalde met de helft gedaald intussen zijn 188 staten poliovrij. In Sub-Sahara Afrika, waar het aantal extreme armen is gestegen van 205 naar 414 miljoen in de afgelopen drie decennia, maken donorlanden het verschil tussen leven en dood.

Een eerste belangrijk punt voor Groen is dat de globale ongelijkheid tussen landen dan wel gedaald mag zijn, de interne inkomens- en welvaartsongelijkheid is intussen wel in vele landen gestegen. Zo leeft twee derde van alle armen in groeilanden als China, India en Indonesië – opkomende economieën die mooie groeicijfers voorleggen. Groei alleen is dus niet in staat om armoede de wereld uit te helpen. Groen ziet dan ook een belangrijke rol voor ontwikkelingssamenwerking in de regulerende en herverdelende taak, via capaciteitsversterking, het opzetten van sociale beschermingsvloeren en een correcte inning van belastingen.

Een tweede aandachtspunt voor Groen ligt in de dalende hulpafhankelijkheid van het zuiden. Officiële ontwikkelingssamenwerking vertegenwoordigt nog slechts een beperkt deel van de financiële Noord-Zuidstromen. Voor de armste en kwetsbaarste mensen blijft officiële ontwikkelingssamenwerking echter broodnodig, niet in het minst omdat dit een voorspelbare bron is. Besparen is daarom kortzichtig en getuigt niet van een duurzaam beleid. Voor Groen is het halen van de 0,7% van het BNP aan zuivere ontwikkelingshulp niet zomaar een morele plicht, het is ook de uitvoering van een wet gestemd onder paarsgroen in 2002. Het recht op ontwikkeling is bovendien een fundamenteel mensenrecht, dat voor een groot aantal van de armsten enkel door ontwikkelingssamenwerking kan worden gegarandeerd. Tot slot hebben wij er alle baat bij dat landen uit het Zuiden zich opwerken en integreren in de wereldconomie. Wie in eigen land perspectieven krijgt, vlucht niet naar rijke landen (of regio's). Hetzelfde geldt voor klimaatvluchtelingen en de strijd tegen de klimaatverandering.

Het uitblijven van vrede, veiligheid, democratie, respect voor de mensenrechten en politieke stabiliteit, maar ook corruptie en mensenrechtenschendingen, verhinderen dat arme landen hun volle potentieel ontwikkelen.

Op termijn moeten de binnenlandse belastinginkomsten in ontwikkelingslanden de behoefte aan ontwikkelingssamenwerking vervangen. Officiële ontwikkelingssamenwerking blijft echter nog steeds van cruciaal belang voor de financiering van essentiële diensten en het verbeteren van het leven van de allerarmsten, met name in de minst ontwikkelde landen (MOL's), waar ontwikkelingssamenwerking in sommige gevallen nog steeds goed is voor meer dan 10% van het bruto nationaal inkomen (BNI).

In de prioriteiten die Groen naar voor schuift is beleidscoherentie een rode draad. Ontwikkelingssamenwerking die niet geflankeerd wordt door eerlijke, internationale handelsregels en een eerlijke verdeling van nationale rijkdommen is een druppel op een hete plaat. Daarnaast legt Groen de nadruk op de capaciteitsopbouw en de ondersteunende rol van ontwikkelingssamenwerking, voornamelijk door het versterken van de civiele samenleving ter plaatse.

PRIORITEITEN VAN DE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

113. Groen is voorstander van het promoten en bijdragen tot duurzame en inclusieve economische **groei in ontwikkelingslanden, op voorwaarde dat die gekoppeld wordt aan herverdeling van de welvaart**, en zonder dat de draagkracht van de aarde wordt uitgeput. De nieuwste wet op ontwikkelingssamenwerking legt dat verband onvoldoende. Herverdeling van welvaart is immers een noodzakelijke voorwaarde om van groei een zinvol instrument van ontwikkeling te maken. Zonder overheidstussenkomst sijpelt de bijkomende welvaart immers onvoldoende door naar de zwaksten in de samenleving. (F)

114. Ontwikkelingssamenwerking kan een sociale ommekeer in de ontwikkelingslanden mee ondersteunen door in te zetten op waardig werk, basisvoorzieningen en, vanuit de Belgische expertise, te helpen aan de **uitbouw van een sociaal zekerheidssysteem**. De uitbouw van de sociale beschermingssokkel zou in vele middeninkomenslanden nochtans slechts enkele percentages van het BNI kosten. België kan haar expertise inzetten, en met middelen en technische bijstand, samenwerken met de ontwikkelingslanden om sociale beschermingsvloeren uit te bouwen. (F)
115. Om groei en herverdeling te koppelen via belastingen, speelt België een voortrekkersrol in de uitbouw van een **rechtvaardig en sluitend internationaal belastingsysteem** en de **ontmanteling van het bankgeheim** om te vermijden dat **financiële stromen via fiscale paradijken uit de ontwikkelingslanden ontsnappen**. De ontwikkelingslanden lopen jaarlijks tussen 660 en 870 miljard euro aan inkomsten mis door illegale kapitaalsvlucht, voornamelijk door belastingontwijking door multinationale bedrijven. België onderzoekt de impact van de belastingsverdragen die het met ontwikkelingslanden afsluit op de fiscale inkomsten van de ontwikkelingslanden. Bilaterale verdragen om dubbele belasting te vermijden mogen niet leiden tot dubbele niet-belasting. Multinationals moeten hun belastingactiviteiten, winsten en verliezen land-per-land rapporteren om belastingsontwijking op te sporen. (F, E)
116. Ongeveer een miljard mensen is ondervoed. Ondervoeding in ontwikkelingslanden kost elk jaar het leven aan 2,6 miljoen kinderen. Het **recht op voedsel** staat centraal en daarom focust ontwikkelingssamenwerking op duurzame landbouw (kleinschalige landbouw en veeteelt) en visserij, het recht op voedselsovereiniteit, en treden we op tegen landroof en de gewetenloze speculatie op voedsel.
117. **Corruptiebestrijding** wordt één van de prioriteiten van het Belgische ontwikkelingsbeleid. Corruptie staat de ontwikkeling van arme landen in de weg. Vooral de allerarmsten worden zwaar getroffen door corruptie. Groen wil dat ons land, net als Nederland, werk maakt van een **meldingsplicht voor ons diplomatiek personeel** bij vermoedens dat een Belgisch bedrijf corruptie of fraude pleegt in de ontwikkelingslanden. In ontwikkelingslanden die slecht scoren op corruptiebestrijding zijn we terughoudend in het geven van budgetsteun. (F)
118. Ook **goed bestuur** is een prioriteit van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Groen is voorstander van de toekenning van additionele middelen voor ontwikkelingssamenwerking gekoppeld aan het halen van meetbare objectieven van goed bestuur. Dankzij deze ‘incentive tranches’ (IT) wakkeren we de politieke dialoog aan en ondersteunen we de nationale hervormingsagenda van het partnerland. Een deel van de middelen die via een IT verdient kunnen worden, moet besteed worden aan processen die de ontwikkeling van ‘goed bestuur’ ondersteunen. (F)
119. Groen wil werk maken van **gendermainstreaming en gendergelijkheid** in de Belgische ontwikkelingssamenwerking. We moeten er voor zorgen dat minstens de helft van de extra middelen voor ontwikkelingshulp in de komende jaren een werkelijke impact hebben op het creëren van gendergelijkheid in de ontwikkelingslanden. 70% van de armen zijn vrouwen. Vrouwen zijn nog steeds vaker slachtoffer van geweld en discriminatie. Daarom moeten de middelen van ontwikkelingssamenwerking gebruikt worden om beter onderwijs en gelijke kansen voor meisjes en vrouwen na te streven. (F)
120. Groen wil ook dat ontwikkelingssamenwerking bijzondere aandacht besteedt aan de financiering van programma’s in het zuiden op het vlak van **seksuele en reproductieve gezondheid en rechten**, inclusief relationele en seksuele vorming, met inbegrip van het bouwen aan tolerantie jegens holebi’s en transgenders, en toegang tot informatie en tot moderne vormen van anticonceptie. (F)
121. **Kinderrechten** zijn een aandachtspunt in elk beleid en elk programma van ontwikkelingssamenwerking. De dossierbeheerders en attachés voor ontwikkelingssamenwerking krijgen duidelijke instructies en instrumenten voor monitoring en evaluatie om de kinderrechtenbenadering in de praktijk te brengen. (F)
122. Het **aantal partnerlanden** van de Belgische bilaterale samenwerking wordt beperkt tot maximaal 18 landen. Groen zal erover waken dat bij een eventuele reductie of vervanging van partnerlanden, fragiele staten of de minst ontwikkelde landen niet benadeeld worden ten voordele van de toevoeging van middeninkomenslanden waarmee ons land diplomatieke relaties of betere handelsbetrekkingen mee wil aanknopen. Het parlement voert het laatste woord over de keuze voor partnerlanden. (F)
123. Groen wil de middelen voor **universitaire ontwikkelingssamenwerking** op lange termijn garanderen omdat ze investeert in menselijk kapitaal in ontwikkelingslanden. (F)

PERFORMANTE, AUTONOME EN ONDERBOUWDE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

124. Een bloeiende **private sector in ontwikkelingslanden** speelt een positieve ontwikkelingsrol wanneer het jobs creëert, een eerlijk aandeel van belastingen betaalt en goederen en diensten van hoge kwaliteit aanbiedt. De Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkeling (BIO) moet zich terugtrekken uit investeringen in

projecten die niet relevant zijn voor ontwikkeling. De minimale financieel rendementseis mag ontwikkelingsrelevantie als selectie criterium niet overschaduwen. BLO moet investeren in de kleine lokale ondernemingen die voorzien in de lokale behoeften, lokaal duurzame werkgelegenheid creëren en billijke belastingen betalen aan het ontwikkelingsland waarin ze actief zijn. (F)

125. Groen vindt dat **ontwikkelingssamenwerking best een federale bevoegdheid blijft**. In overleg met de Belgische en Europese overheden, kunnen de gewesten initiatieven nemen, voor zover deze de federale bevoegdheden niet uithollen. Versplintering van de middelen verlaagt immers de efficiëntie. De Vlaamse regering moet, in samenwerking met de sector, op zoek naar een langetermijnvisie en een geloofwaardig financieel engagement, want net als de federale overheid komt ook de Vlaamse regering de beloofde ontwikkelingsinspanningen uit het Vlaanderen in Actie Pact 2020 niet na. (F, V, B)
126. Regeringen moeten impactanalyses opstellen voor ze beslissingen nemen inzake handel en financiën, klimaatverandering, voedselzekerheid, migratie en veiligheid. De besluiten van deze impactanalyses worden transparant gecommuniceerd. Indien nodig, worden regeringsbeslissingen bijgestuurd met het oog op het verzekeren van hun **coherentie ten gunste van ontwikkeling**. (F, V, B, E)
127. Ontwikkelingsbeleid moet een autonoom beleid blijven, met een autonoom budget en een eigen minister of Europees Commissaris die bewaakt dat ontwikkelingsdoelen niet ondergeschikt worden aan andere politieke en economische doelen. Groen wil een **minister van Duurzame ontwikkeling en Ontwikkelingssamenwerking** die in België de belangen en de noden van de miljarden mensen in het zuiden verdedigt. Hij of zij is de ambassadeur van de mensen zonder stem in onze regeringen en op de internationale topconferenties. Coherentie van het beleid ten voordele van ontwikkeling mag niet verzanden in coherentie van ontwikkelingssamenwerking ten gunste van Buitenlandse Zaken, Handel of Defensie. (F, E)
128. Ontwikkelingssamenwerking mag niet gebruikt worden om Belgische bedrijven te steunen. De financiële middelen die, in welke vorm ook, verstrekt worden in het kader van de officiële ontwikkelingssamenwerking, moeten volledig **ongebonden zijn**. (F)
129. Om **doeltreffend** te zijn moet ontwikkelingssamenwerking het democratische eigenaarschap van de ontwikkelingslanden versterken, afgestemd zijn op hun beleid, procedures en beheerssystemen en moet er meer coördinatie komen tussen de donoren. Van het democratisch eigenaarschap door de partners. België moet zorgen dat zijn samenwerking voorspelbaar is en zowel België als de ontwikkelingslanden dragen verantwoordelijkheid voor het behalen van goede resultaten. Onze ontwikkelingssamenwerking moet zich richten op een beperkt aantal landen, thema's en sectoren waarin we kunnen excelleren. (F)
130. Ontwikkelingssamenwerking mag **niet geïnstrumentaliseerd** worden door de minister van Asiel en Migratie om terugkeerakkoorden voor migranten uit ontwikkelingslanden af te dwingen. Ontwikkelingssamenwerking moet uitgaan van de werkelijke noden van de ontwikkelingslanden en niet van de belangen van de ontwikkelde landen. Dat leidt tot problematische situaties, zoals de jarenlange Europese steun voor kolonel Kadafi van Libië die bereid was om op het Libische grondgebied de doortocht van Noord-Afrikaanse immigranten op weg naar Zuid-Europa te blokkeren. Voor de mensenrechtenschendingen, het gebrek aan democratie en rechtstaat in Libië kneep de EU decennialang een oogje dicht. (F)
131. Daarnaast vraagt Groen permanente **en gedegen evaluatie van ontwikkelingssamenwerking** waarbij niet alleen de succesverhalen, maar ook de uitdagingen en de problemen gerapporteerd worden. Evaluaties moeten leiden tot bijsturing van het beleid. Ook ontwikkelingssamenwerking moet resultaatsgericht werken. (F, V, E)
132. Groen wil dat de **Belgische ontwikkelingssamenwerking investeert in onderzoek naar ontwikkelingsbeleid**. De keuze om in te zetten op onderzoek is fundamenteel. Onderzoek kan leiden tot nieuwe technologieën en betere manieren om de armste mensen in de wereld te helpen en bijdragen aan een verhoogde efficiëntie van ontwikkelingssamenwerking. (F)
133. Waken over de efficiëntie en wetenschappelijke basis van de besteding van ontwikkelingsmiddelen mag er echter niet toe leiden dat België als ontwikkelingsdonor risico's schuwt en meer investeert in infrastructuurprojecten en interventies die snel zichtbaar, maar niet duurzaam zijn. Groen erkent ten volle dat **risico's nemen een essentieel onderdeel is van ontwikkelingssamenwerking**. Daarom pleit Groen ook om op binnen het globale budget voor ontwikkelingssamenwerking een budget af te zonderen om een risicovolle projecten te financieren, waarvan de uitkomst onzeker is. (F)

BETERE COMMUNICATIE EN MEER PARLEMENTAIR TOEZICHT

134. Groen vraagt dat **strategische beslissingen inzake ontwikkelingssamenwerking** (zoals de strategienota's en de keuze van de partnerlanden) **voorgelegd en goedgekeurd worden door het parlement**. (F)
135. Groen wil de **rapporтерing van de minister** aan het parlement versterken door in de jaarlijkse evaluaties niet alleen aandacht te besteden aan de behaalde resultaten, maar ook de problemen en uitdagingen van de Ontwikkelingssamenwerking. Alleen door transparant te zijn en eerlijk te communiceren kan het draagvlak bij

het publiek voor ontwikkelingssamenwerking behouden blijven. Daarnaast moet het jaarverslag aanbevelingen formuleren om de coherentie van het beleid ten gunste van ontwikkeling te versterken door de resultaten van de voorafgaande impactanalyses te bespreken en in te gaan op wijze waarop we onze kwantitatieve doelstelling om 0,7% van het BNI te besteden aan openbare ontwikkelingshulp zullen halen. (F)

136. **Een performante ontwikkelingssamenwerking kan niet zonder sterke terreinspelers. Groen wil daarom de rol van het middenveld bij ons en in het zuiden, ondersteunen en versterken** Een sterk middenveld is essentieel om toezicht te houden op het beleid van de overheden in ontwikkelingslanden. De lokale NGO's kunnen overheden ter verantwoording roepen en druk uitoefenen om de middelen goed te besteden. Ze verdienen dan ook onze volle ondersteuning. (F, E)
137. Groen wil daarnaast de aanwezige en rijke **verscheidenheid van actoren verder ondersteunen**. Naast NGO's zijn ook universiteiten, lokale overheden, vakbonden, wetenschappelijke instellingen en gespecialiseerde verenigingen actief met overheidssubsidies. Dat moet zo blijven. Elke actor moet in staat zijn om te handelen volgens zijn specifieke karakter en de eigen roeping. Autonomie en diversiteit zijn troeven. (F, V, B)

EEN ZUIVER BUDGET

138. Groen wil dat ons land stopt met te besparen op de rug van ontwikkelingssamenwerking en **0,7% van zijn BNI aan officiële ontwikkelingssamenwerking** besteedt. We staan voor een ruimhartig ontwikkelingsbeleid. Ook in crisistijden blijven België en Europa een van de meest welvarende landen en regio's ter wereld. Solidair zijn is een ethische en duurzame keuze. De bij wet (2002) verankerde inspanning om 0,7% van het BNI te spenderen aan ontwikkelingssamenwerking is erg redelijk. De afgelopen legislatuur werd deze doelstelling nooit gehaald. In 2013 strandt de Belgische steun, inclusief de Vlaamse bijdrage, op amper 0,47 %, het laagste begrotingscijfer in deze regeerperiode. De achterstand (gerealiseerde ODA versus 0,7% BNI) veroorzaakt door de traditionele partijen is gigantisch, 852 miljoen euro en groeiend. Dat kunnen we niet eensklaps goedmaken. Groen wil die kloof in overleg met en met respect voor de bestedingscapaciteit van de actoren van ontwikkelingssamenwerking op het terrein dichten tegen het eind van de legislatuur. (V, F, E)
139. Groen pleit bovendien **0,7% zuivere** ontwikkelingssamenwerking om echt efficiënt te zijn. De Belgische ontwikkelingssamenwerking bevat immers ook een aantal begrotingstrucs en oneigenlijke uitgaven, zoals de schuldkwitscheldingen of de opvang van vluchtelingen tijdens hun eerste jaar in België, om het Belgische hulpcijfer op te blazen zonder dat de bevolking in de ontwikkelingslanden daar beter van wordt. Groen vraagt een audit van de uitstaande schulden van ontwikkelingslanden bij België, en pleit voor verdere kwitschelding ervan, maar de kwitschelding moet additioneel zijn aan de officiële ontwikkelingshulp (ODA). Daarom probeert ons land binnen de OESO dergelijke oneigenlijke uitgaven te schrappen als ODA-aanrekenbare uitgaven en verzet het zich tegen de pogingen van andere landen om humanitaire militaire operaties, de strijd tegen terrorisme of de opvang van asielzoekers als ontwikkelingsuitgaven te erkennen. (F)
140. Groen wil de Vlaamse, Brusselse en federale bijdragen voor klimaatfinanciering niet laten tellen als ontwikkelingssamenwerking. **Klimaatfinanciering moet additioneel** zijn tegenover eerdere engagementen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking. Nieuwe engagementen, nieuwe middelen. Dat is helder. (F, V, B)
141. **Nieuwe en innovatieve financiering is nodig** om de dalende budgetten voor ontwikkelingssamenwerking op te vangen, maar ook om te voldoen aan de stijgende internationale verplichtingen. Deze nieuwe bronnen moeten voorspelbaar zijn en stabiel in de tijd, in het geval van heffingen via meerjarenengagementen. Ook moeten deze bronnen zoveel mogelijk de negatieve effecten van globalisering en marktfalen aanpakken. Ze moeten voldoen aan de principes van de Verklaring van Parijs in 2005, de Accra Agenda van 2008 en Busan Aid Effectiveness van 2011. Om aan te tonen dat de middelen nieuw en additioneel zijn, moet bewezen worden dat ze het gevolg zijn van een publiek initiatief. De Financiële Transactietaks (vroeger 'Tobintaks') is in dit verband een uitstekend instrument, maar Groen wil dat België haar eieren niet in een mand legt. Een mix van instrumenten is noodzakelijk. (F, E)
142. **Blending**, het combineren van ontwikkelingssamenwerking (giften, technische bijstand of rentesubsidies) met leningen van ontwikkelingsbanken en private geldschieters, lijkt een belangrijke hulpmiddel te worden. Er is echter een groot gebrek aan transparantie en accountability. Bovendien is ontwikkelingsimpact onduidelijk. Het lijkt dan ook vooral een welgekomen uitvlucht voor donoren om minder ODA te geven en misschien ook om de bedrijven uit de donorlanden te ondersteunen. Blending moet grondig geëvalueerd worden op haar ontwikkelingsimpact (armoedebestrijding), monitoring- en evaluatiemechanismen, schuldhoudbaarheid en afstemming met nationale ontwikkelingsstrategieën.